

„Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020”

Raport końcowy

Zamawiający: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
Wykonawca: ECORYS Polska Sp. z o.o.

Warszawa 2014

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach pomocy technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach pomocy technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz ze środków budżetu województwa opolskiego

Resume

Niniejszy raport jest produktem badania pn. „Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020” realizowanego przez Ecorys Polska Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego.

Głównym celem badania była kompleksowa ocena trafności i spójności (wewnętrznej i zewnętrznej) RPO WO 2014-2020 oraz ocena systemu realizacji programu, w tym potencjału ludzkiego i administracyjnego, jak również sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie zmian w programie operacyjnym. W ramach ewaluacji oceniono trafność diagnozy społeczno-gospodarczej, spójność wewnętrzną programu, zgodność z europejskimi, krajowymi i regionalnymi strategiami, system monitoringu, zgodność z politykami horyzontalnymi oraz system wdrażania. Ważnym elementem było odtworzenie logiki interwencji programu.

Ewaluacja była realizowana jako proces partycypacyjny, co oznacza, że procesy programowania i ewaluacji były przeprowadzane równolegle. Zadaniem ewaluatorów było wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy RPO WO 2014-2020 oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu, które w konsekwencji wpłynęły na podniesienie jakości programu. W toku prac uwzględniono zarówno zmieniające się uwarunkowania krajowe, jak i związane z procesem negocjacji rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych.

Raport zawiera wprowadzenie, w którym przedstawiono przedmiot i cele badania oraz przebieg ewaluacji i zastosowane metody badawcze. W kolejnych 6 rozdziałach odniesiono się do następujących zagadnień: a) trafności programu pod kątem wyzwań i potrzeb regionu, b) logiki interwencji i spójności wewnętrznej programu, wraz z oceną wpływu programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu, pogłębioną pod kątem czynników zewnętrznych, c) spójności zewnętrznej, d) zasad horyzontalnych, e) systemu realizacji programu, z uwzględnieniem potencjału ludzkiego oraz działań służących redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów, f) systemu monitorowania i ewaluacji, z uwzględnieniem oceny wskaźników, sposobów dostarczania danych na potrzeby ewaluacji oraz założeń programu pod kątem *evidence-based policy*. W kolejnym rozdziale zamieszczono wnioski i rekomendacje. Uzupełnieniem raportu jest 9 załączników, w tym rekomendowana logika interwencji programu. W tym załączniku opisano szczegółowo związki przyczynowo-skutkowe zachodzące pomiędzy poszczególnymi elementami programu (potrzebami i wyzwaniami regionu, typami interwencji, wskaźnikami produktu i rezultatu).

Zespół ewaluatorów pragnie podziękować wszystkim osobom, które uczestniczyły w badaniu, udzielając wywiadów i biorąc udział w spotkaniach i warsztatach, oraz wielokrotnie recenzowały wszystkie produkty ewaluacji.

Streszczenie raportu

Głównym celem badania pn. „Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020” była: kompleksowa ocena trafności i spójności (wewnętrznej i zewnętrznej) RPO WO 2014-2020 oraz ocena systemu realizacji programu, w tym potencjału ludzkiego i administracyjnego, jak również sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie zmian w programie operacyjnym. Głównym produktem badania jest niniejszy raport. Został przygotowany w sposób, który ma pomóc Instytucji Zarządzającej w trakcie negocjacji z KE uzasadnić jej decyzje strategiczne, zawarte w projekcie programu operacyjnego.

W ramach ewaluacji, oprócz analizy danych zastanych (*desk research*), przeprowadzono szereg badań terenowych pozwalających włączyć do wykonywanej oceny opinie kluczowych interesariuszy realizacji RPO WO 2014-2020. Do technik tych należały m.in. wywiady pogłębione z ekspertami dziedzinowymi, partnerami społeczno-gospodarczymi, beneficjentami i potencjalnymi beneficjentami programu, ekspertami ds. ewaluacji polityki publicznych, przedstawicielami Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz regionalnych instytucji finansowych. W ramach ewaluacji przeprowadzono ponadto badanie delfickie, wywiady fokusowe z ekspertami dziedzinowymi i beneficjentami, jak również warsztaty z przedstawicielami instytucji zarządzającej i instytucji wdrażających.

Poniżej prezentujemy kluczowe wnioski dla głównych obszarów ewaluacji RPO WO 2014-2020.

Ocena trafności RPO WO 2014-2020 pod kątem wyzwań i potrzeb regionu

W ramach ewaluacji została potwierdzona aktualność i trafność diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej wykonanej na potrzeby RPO WO 2014-2020. Diagnoza skonstruowana jest z kilkunastu syntetycznych podrozdziałów prezentujących najważniejsze wnioski odnoszące się do różnych obszarów określających sytuację społeczno-gospodarczą województwa opolskiego. W każdym z nich zawarto informacje kluczowe w danej dziedzinie, skoncentrowane wokół obszarów, do których adresowana jest interwencja publiczna. W ramach przeprowadzonych badań terenowych nie zidentyfikowano problemów nieuwjętych w diagnozie, a kwalifikujących się do wsparcia.

Potwierdzono zasadność interwencji w poszczególnych osiach priorytetowych programu. Większość celów rozwojowych wyznaczonych w ramach realizacji realizowanych priorytetów inwestycyjnych została określona trafnie wobec rozpoznanych w diagnozie potrzeb i wyzwań regionu (pozytywnie ocenia się również sposób ich priorytetyzacji). Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach programu została potwierdzona w teoriach społeczno-ekonomicznych, wynikach badań empirycznych (w tym w szczególności badań ewaluacyjnych dotyczących realizacji programów wsparcia w latach 2007-2013), a także zapisach regionalnych, krajowych czy europejskich dokumentów strategicznych.

Ocena logiki interwencji RPO WO 2014-2020

Przeprowadzone analizy potwierdzają istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w regionie a zaproponowanymi typami interwencji. W ramach etapu odtwarzania logiki interwencji programu zidentyfikowano brakujące powiązania pomiędzy poszczególnymi elementami programu, w tym w szczególności pomiędzy typami interwencji a wyznaczonymi wskaźnikami realizacji programu (produktu oraz rezultatu). W raporcie prezentujemy wyniki oceny zaproponowanych wskaźników realizacji programu wraz z propozycjami zmian pochodzącymi z opracowanej rekomendowanej logiki interwencji programu.

Dobór działań do przyjętych celów rozwojowych, przy obecnych założeniach i wytycznych, wydaje się optymalny. Planowane interwencje dają możliwość konstruowania komplementarnych pakietów działań, które w sposób kompleksowy adresują zdiagnozowane problemy. Analiza osi priorytetowych wskazuje na niewielkie możliwości sformułowania alternatywnego scenariusza osiągnięcia efektów odpowiadających na potrzeby i wyzwania wskazane w diagnozie, w szczególności ze względu na

założenia linii demarkacyjnej. Nie mamy również zastrzeżeń dotyczących wymiaru terytorialnego interwencji w ujęciu strategicznym.

Uważamy, że spójność wewnętrzna celów i działań została zachowana. Pozytywnie oceniamy spójność celów i działań zaproponowanych w ramach każdego z priorytetów inwestycyjnych wspieranych w ramach RPO WO 2014-2020. Nie identyfikujemy konfliktów pomiędzy celami / działaniami określonymi zarówno w ramach poszczególnych osi, jak i między osiami. Pomiedzy poszczególnymi interwencjami zachodzą silne związki o charakterze synergicznym, działania dostarczają komplementarnego wsparcia wobec rozpoznanych w regionie problemów, jak również wzmocnienia istniejących potencjałów.

W odniesieniu do alokacji programu należy wskazać, że w obecnej postaci RPO WO 2014-2020 nie zostały spełnione warunki koncentracji formalnej (tzw. *ring-fencing*). Jest to jednak mniej istotne z punktu widzenia procesów rozwojowych regionu i może być przedmiotem negocjacji z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Co bardziej istotne, w zadowalającym stopniu została zachowana koncentracja realna, którą analizowano w oparciu o analizę relacji funduszy alokowanych w poszczególnych osiach priorytetowych w stosunku do PKB.

Formy finansowania zostały trafnie dobrane do poszczególnych typów interwencji. Przeważająca część alokacji zostanie rozdysponowana w formie dotacji. W przypadku wybranych PI planuje się zastosowanie instrumentów finansowych – na obecnym etapie nie mamy podstaw do zgłoszenia zastrzeżeń dotyczących ich wyboru. Proponujemy rozważyć również inny priorytet inwestycyjny, w którym mogłyby znaleźć zastosowanie IF. Uważamy jednak, że możliwości zastosowania finansowania zwrotnego w programie powinny być jednak dodatkowo zweryfikowane w ramach odrębnej analizy ex-ante.

Oceniamy, iż realizacja RPO WO 2014-2020 istotnie wpłynie na poprawę sytuacji regionu w zidentyfikowanych obszarach problemowych. Uważamy, że większość wartości docelowych wskaźników została właściwie określona, zarówno pod względem potrzeb regionu, jak i przeznaczonej na ich realizację alokacji. W ramach ewaluacji zidentyfikowano jednak szereg ryzyk o charakterze ekonomicznym mogących mieć wpływ na zakładane efekty programu. Istotnym czynnikiem zewnętrznym mogącym mieć wpływ na realizację programu są polityki, strategie i programy wdrażane na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym. Wdrażanie „dodatkowych” programów wsparcia potencjalnie zapewni, z jednej strony wzmocnienie efektów w poszczególnych obszarach wsparcia RPO WO 2014-2020, z drugiej może utrudnić osiągnięcie zakładanych wskaźników docelowych programu (poprzez zaspokajanie części popytu na środki finansowe).

Na poziomie regionalnym nie spełniono żadnego z trzech wymagań dotyczących tematycznych warunków ex-ante dla funduszy europejskich na lata 2014-2020. Częściowo spełnione zostały warunki PI 1.1 oraz PI 6.2. Nie został spełniony warunek dla PI 7.1. W programie wskazuje się, jakie działania zaplanowano w celu spełnienia wszystkich warunków na poziomie regionalnym i krajowym, jak również szacuje się terminy ich wykonania. Analiza stanu zaawansowania prac nad przyjęciem stosownych dokumentów wykazała jednak, że dwa z trzech określonych w programie terminów już na chwilę obecną nie zostały dochowane (w ramach warunków PI 6.2 i PI 7.1). Sytuacja ta związana jest z „przedłużającymi” się pracami legislacyjnymi na poziomie krajowym.

Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020

Analiza powiązań celów i założeń programu z kluczowymi dokumentami dla programowania środków pomocowych UE wskazuje na wysoki stopień spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020. Założenia i cele programu są spójne ze strategią Europa 2020, WRS, Umową Partnerstwa oraz najważniejszymi celami strategii krajowych i regionalnych. Rekomendacje dotyczące zmian prowadzących do zwiększenia stopnia spójności zewnętrznej programu były przekazywane Instytucji Zarządzającej w trakcie prac ewaluacyjnych, zgodnie z założeniami współpracy w modelu partycypacyjnym. Na obecnym etapie zespół nie widzi potrzeby precyzowania dalszych rekomendacji. Potwierdzamy spójność programu z rekomendacjami Rady Unii Europejskiej wskazanymi w rozporządzeniu (art. 55 pkt. 3).

Ocena zastosowania zasad horyzontalnych w RPO WO 2014-2020

Pozytywnie oceniamy stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w programowaniu RPO WO 2014-2020. Program ma przyczynić się do realizacji następujących celów horyzontalnych: zasady zrównoważonego rozwoju; zasady równości szans i zasady zapobiegania dyskryminacji. Odniesienia do tych zasad znajdują się zarówno w diagnozie, jak i uzasadnieniach i opisie planowanej interwencji publicznej. Pozytywnie oceniamy również stopień uwzględnienia zasad horyzontalnych w celach, priorytetach i działaniach przyjętych do realizacji w RPO WO 2014-2020. Istnieje wyraźne powiązanie między celami działań odnoszącymi się do zasad horyzontalnych czy promującymi je. W procesie programowania RPO WO 2014-2020 wzięli udział liczni przedstawiciele podmiotów zajmujących się problematyką równości szans i płci oraz przeciwdziałania dyskryminacji w pracach Grupy roboczej wspierającej prace nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Opolskiego oraz poprzez ich aktywną partycypację w konsultacjach społecznych.

Ocena systemu realizacji RPO WO 2014-2020

Potencjał administracyjny wydaje się wystarczający do wdrażania RPO WO 2014-2020. Wyróżniająca się na tle kraju skuteczność wdrażania funduszy unijnych w okresie programowania 2007-2013 pozwala zakładać, że zaprojektowany system wdrażania, bazujący w dużym stopniu na doświadczeniach z lat 2007-2013 jest adekwatny pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu. Instytucje, które będą zaangażowane w realizację programu, dysponują wysoko wykwalifikowaną kadrą. Pomimo, że w poprzedniej perspektywie programowania poziom zatrudnienia należy ocenić jako optymalny, można zastanowić się nad zwiększeniem zatrudnienia ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania RPO WO na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013. Decyzja powinna być jednak poprzedzona wykonaniem dodatkowych, uzupełniających analiz w zakresie potencjału instytucjonalnego RPO WO 2014-2020.

W ramach OP XIII: *Pomoc Techniczna* przewidziano szereg działań mających zapewnić warunki dla skutecznego zarządzania i wdrażania RPO WO 2014-2020, jak również trwałego rozwoju potencjału instytucji zaangażowanych w ten proces.

W ramach RPO WO 2014-2020 planuje się podjęcie działań na rzecz zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów / potencjalnych beneficjentów programu. Będzie to, z jednej strony kontynuacja działań podejmowanych w poprzedniej perspektywie programowania, z drugiej nowe, trafnie dobrane narzędzia, które odpowiadają na aktualne problemy i potrzeby.

Ocena systemu monitorowania i ewaluacji RPO WO 2014-2020

Głównym kryterium oceny wskaźników zawartych w programie była możliwość wyjaśnienia/weryfikacji mechanizmów przyczynowo-skutkowych pomiędzy poszczególnymi elementami logiki interwencji (na podstawie analizy literatury, analizy wyników badań naukowych i ewaluacyjnych, ekspertyz, analiz, wywiadów i innych badań terenowych przeprowadzonych na potrzeby ewaluacji ex-ante). W tabeli zawartej w raporcie, jak również w załączniku do raportu z rekomendowaną logiką interwencji prezentujemy listę wskaźników produktu i rezultatu strategicznego uwzględnionych w programie oraz propozycje zmian w przypadku wskaźników, które – naszym zdaniem – zostały dobrane nietrafnie.

W celu zbierania danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu monitoringu mają być wykorzystywane m.in. krajowy i lokalny system informatyczny. Program nie określa bardziej szczegółowych procedur dotyczących monitorowania. Prace nad procedurami z zakresu monitoringu wciąż trwają i mają znaleźć odzwierciedlenie w wytycznych programowych określonych przez IZ RPO WO 2014-2020. Wskazuje się, że będą one zgodne z wytycznymi przyjętymi na poziomie krajowym. Na obecnym etapie możemy jednak pozytywnie ocenić fakt, że IZ planuje wdrożyć w tym zakresie lokalny system zbierania danych, który pozwoli zgromadzić szereg danych uzupełniających w odniesieniu do centralnego (m.in. wskaźniki specyficzne dla regionu). System pozwoli zgromadzić dane użyteczne nie tylko z punktu widzenia procesów monitoringu i sprawozdawczości, ale także ewaluacji.

Zapisy RPO WO 2014-2020 w sposób ograniczony odnoszą się do kwestii związanych z określeniem danych dla potrzeb ewaluacji programu, co utrudnia ocenę zaplanowanych rozwiązań w tym zakresie. W ramach wstępnej koncepcji ewaluacji, stanowiącej załącznik do raportu (Załącznik 8: *Wstępna koncepcja procesu ewaluacji*), zespół formułuje zalecenia określające potrzeby dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji.

Potencjał kadrowy i instytucjonalny RPO WO 2014-2020 w dużym stopniu wynika z rozwiązań zastosowanych w poprzednim okresie programowania w ramach RPO WO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL w województwie opolskim. Wysoko oceniana skuteczność działania regionalnych instytucji realizujących oba programy pozwala pozytywnie ocenić decyzję o przyjęciu wypracowanych już rozwiązań po dostosowaniu ich do nowych wytycznych w ramach perspektywy 2014-2020. Położenie większego nacisku KE na rolę ewaluacji w programowaniu przy jednoczesnym rozszerzeniu zadań stawianych przed systemami ewaluacyjnymi PO wskazują jednak na konieczność podjęcia działań wzmacniających potencjał instytucji uczestniczących w procesie ewaluacji (zarówno w zakresie zwiększania kompetencji, jak i potencjału technicznego).

Pozytywnie oceniamy sposób oparcia założeń programu pod kątem realizacji zasady *evidence-based policy*. Zarówno diagnoza, jak i uzasadnienia dla interwencji podejmowanych w ramach RPO WO 2014-2020 zawierają liczne odniesienia do badań empirycznych (w tym ewaluacyjnych) i naukowych. Przywołane "dowody" stanowią solidną bazę dla formułowanych w programie wniosków i planowanych kierunków działań.

Spis treści

SPIS TREŚCI	7
INDEKS SKRÓTÓW	9
I. WPROWADZENIE	11
I.1 PRZEDMIOT I CELE BADANIA	11
I.2 PYTANIA EWALUACYJNE	11
I.3 ZASTOSOWANE METODY BADAWCZE	12
I.4 ETAPY EWALUACJI I WSPÓŁPRACA Z INSTYTUCJĄ ZARZĄDZAJĄCĄ RPO WO 2014-2020	12
II. OCENA TRAFNOŚCI RPO WO 2014-2020 POD KĄTEM WYZWAŃ I POTRZEB REGIONU 14	
II.1 AKTUALNOŚĆ I TRAFNOŚĆ DIAGNOZY SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ	14
II.2 PRIORYTYZACJA ORAZ POPRAWNOŚĆ KONSTRUKCJI WYZWAŃ I POTRZEB SPOŁECZNO-EKONOMICZNYCH	14
II.3 ZASADNOŚĆ INTERWENCJI PUBLICZNEJ	15
II.4 TRAFNOŚĆ ZAPROPONOWANYCH CELÓW ROZWOJOWYCH	16
PODSUMOWANIE	19
III. OCENA LOGIKI RPO WO 2014-2020 POD KĄTEM CELÓW ROZWOJOWYCH	21
III.1 ALTERNATYWNE SPOSOBY REALIZACJI CELÓW	21
III.2 ZWIĄZKI PRZYCZYNOWO-SKUTKOWE POMIĘDZY DZIAŁANAMI I ICH PRODUKTAMI A PLANOWANYMI REZULTATAMI	25
III.3 SPÓJNOŚĆ WEWNĘTRZNA I KOMPLEMENTARNOŚĆ PROGRAMU	25
III.4 WYMIAR TERYTORIALNY INTERWENCJI ORAZ ZACHOWANIE ZASADY ZINTEGROWANEGO PODEJŚCIA DO ROZWOJU SPOŁECZNO-EKONOMICZNEGO	27
III.5 SPÓJNOŚĆ ALOKACJI BUDŻETU Z CELAMI PROGRAMU	28
III.6 TRAFNOŚĆ ZAPROPONOWANYCH FORM WSPARCIA	31
III.7 WPŁYW PROGRAMU NA SYTUACJĘ SPOŁECZNO-EKONOMICZNĄ KRAJU I REGIONU	35
III.8 WPŁYW PROJEKTÓW PRIORYTETOWYCH NA REALIZACJĘ CELÓW PROGRAMU	40
III.9 REALNOŚĆ OSIĄGNIĘCIA WARTOŚCI DOCELOWYCH WSKAŹNIKÓW REALIZACJI	41
III.10 ODDZIAŁYWANIE CZYNNIKÓW ZEWNĘTRZNYCH NA PROGRAM I RYZYKA WIĄŻĄCE SIĘ Z JEGO REALIZACJĄ	47
III.11 WARUNKOWOŚĆ EX-ANTE	50
PODSUMOWANIE	53
IV. OCENA SPÓJNOŚCI ZEWNĘTRZNEJ RPO WO 2014-2020	56
IV.1 WPŁYW PROGRAMU NA REALIZACJĘ STRATEGII EUROPA 2020	57
IV.2 ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z WRS I UMOWĄ PARTNERSTWA	59
IV.3 SPÓJNOŚĆ PROGRAMU Z CELAMI WYBRANYCH, UZNANYCH ZA KLUCZOWE, STRATEGII KRAJOWYCH I REGIONALNYCH	59
IV.4 SPÓJNOŚĆ PROGRAMU Z REKOMENDACJAMI RADY UNII EUROPEJSKIEJ	60
PODSUMOWANIE	61
V. OCENA ZASTOSOWANIA ZASAD HORYZONTALNYCH W RPO WO 2014-2020	62
V.1 SPOSÓB UWZGLĘDNIENIA ZASAD HORYZONTALNYCH W PROGRAMOWANIU	62

V.2 SPOSÓB UWZGLĘDNIENIA ZASAD HORYZONTALNYCH W CELACH, PRIORYTETACH, DZIAŁANIACH, FORMACH WSPARCIA I WSKAŹNIKACH PROGRAMU	63
V.3 UDZIAŁ W PROGRAMOWANIU PODMIOTÓW PROMUJĄCYCH ZASADY HORYZONTALNE	67
V.4 PRZEWIDYWANY WKŁAD PROGRAMU W REALIZACJĘ POLITYK HORYZONTALNYCH	68
V.5 SPOSÓB UWZGLĘDNIENIA ZASAD HORYZONTALNYCH WE WDRAŻANIU, MONITOROWANIU I EWALUACJI.....	68
PODSUMOWANIE	69
VI. OCENA SYSTEMU REALIZACJI RPO WO 2014-2020	71
VI.1 ADEKWATNOŚĆ POTENCJAŁU LUDZKIEGO, STRUKTUR I ROZWIĄZAŃ ADMINISTRACYJNYCH	71
VI.2 RYZYKA PRAWNE I INSTYTUCJONALNE DLA REALIZACJI PROGRAMU	73
VI.3 OCENA SPOSOBÓW REDUKCJI OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW	74
PODSUMOWANIE	75
VII. OCENA SYSTEMU MONITOROWANIA I EWALUACJI RPO WO 2014-2020	77
VII.1 WSKAŹNIKI REALIZACJI PROGRAMU	77
VII.2 ADEKWATNOŚĆ PROCEDUR MONITORINGU POD WZGLĘDEM DOSTARCZANIA DANYCH	91
VII.3 POTRZEBY W ZAKRESIE DOSTĘPU DO DANYCH DLA POTRZEB EWALUACJI PROGRAMU	91
VII.4 ZASOBY LUDZKIE I POTENCJAŁ INSTYTUCJONALNY, W TYM OBSZARY RYZYKA.....	92
VII.5 OCENA ZAŁOŻEŃ PROGRAMU POD KĄTEM <i>EVIDENCE-BASED POLICY</i>	94
PODSUMOWANIE	94
VIII. WNIOSKI I REKOMENDACJE	96
SPIS TABEL	99
SPIS RYSUNKÓW	99
ANEKSY	99
Załącznik 1: Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie wniosków i rekomendacji	
Załącznik 2: Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante wskazanych w art. 55	
Załącznik 3: Rekomendowana logika interwencji RPO WO 2014-2020	
Załącznik 4: Diagramy spójności zewnętrznej	
Załącznik 5: Literatura	
Załącznik 6: Synteza wyników Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko	
Załącznik 7: Raport metodologiczny	
Załącznik 8: Wstępna koncepcja procesu ewaluacji	
Załącznik 9: Skrót raportu z ewaluacji ex-ante stanowiący wkład do dokumentu programowego RPO WO 2014-2020	

Indeks skrótów

AO	Aglomeracja Opolska
BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CPR	Regulacje Polityki Spójności
CT	Cel tematyczny
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW	Europejski Fundusz Rolny Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
EWT	Europejska Współpraca Terytorialna
GPR	Grupa Producentów Rolnych
GUS	Główny Urząd Statystyczny
GZWP	Główny Zbiornik Wód Podziemnych
ICSO	Instytut Ciężkiej Syntezy Organicznej "Blachownia"
IF	Instrumenty Finansowe
IOB	Instytucje otoczenia biznesu
IP	Instytucja Pośrednicząca
IP2	Instytucja Pośrednicząca II stopnia
ICT	z ang. Information and Communication Technologies, technologie informacyjno-komunikacyjne
ITI	Telefoniczny wywiad pogłębiony
IZ IZ RPO WO IZ RPO WO 2014-2020	Instytucja Zarządzająca Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Opolskiego 2014-2020
JE	Jednostka Ewaluacyjna
JESSICA	Wspólne europejskie wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w obszarach miejskich – instrument finansowy
JST	Jednostka samorządu terytorialnego
KE	Komisja Europejska
KFT	Krajowe Forum Terytorialne
KJE	Krajowa Jednostka Ewaluacyjna
KOT	Krajowe Obserwatorium Terytorialne
KSI SIMIK	Krajowy System Informatyczny SIMIK
KSRR	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020
KT	Kontrakt Terytorialny
MAiC	Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji
MEN	Ministerstwo Edukacji Narodowej
MG	Ministerstwo Gospodarki
MIiR	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
MK	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

MSP	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MŚP	Małe i średnie przedsiębiorstwa
NBP	Narodowy Bank Polski
NSRO	Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia
OCRG	Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki
OECD	Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OP	Oś Priorytetowa
OSP	Ochotnicza Straż Pożarna
OZE	Odnawialne Źródła Energii
PGW	Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza
PI	Priorytet Inwestycyjny
PKB	Produkt krajowy brutto
PMWSZ	Państwowa Medyczna Wyższa Szkoła Zawodowa w Opolu
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
POIiŚ	Program Infrastruktura i Środowisko
PRP	Program Rozwoju Przedsiębiorstw do 2020
PSZOK	Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
PT	Pomoc Techniczna
PWSZ	Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie
RFT	Regionalne Fora Terytorialne
RIPOK	Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RLKS	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność
ROT	Regionalne Obserwatoria Terytorialne
RPO WO 2007-2013	Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007-2013
RPO WO 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020
RSI	Regionalna Strategia Innowacji
RSI WO 2020	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020
SRK	Strategia Rozwoju Kraju 2020
SRT	Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 roku)
SRWO	Strategia Rozwoju Województwa do 2020 r.
TIK	Technologie informacyjno-komunikacyjne
UE	Unia Europejska
UMWO	Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego
UP	Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa
WLWK	Wspólna Lista Wskaźników Kluczowych 2014-2020
WRS	Wspólne Ramy Strategiczne 2014-2020
ZIT	Zintegrowana Inwestycja Terytorialna

I. Wprowadzenie

I.1 Przedmiot i cele badania

Głównym celem badania pn. *Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020* była:

kompleksowa ocena trafności i spójności (wewnętrznej i zewnętrznej) Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 oraz ocena systemu realizacji programu, w tym potencjału ludzkiego i administracyjnego, jak również sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie zmian w programie operacyjnym.

Ewaluacja ex-ante miała udzielić odpowiedzi na dwa podstawowe pytania: czy planowane do realizacji interwencje publiczne znajdują uzasadnienie społeczno-ekonomiczne oraz czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądaných celów rozwojowych, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb i problemów społeczno-ekonomicznych.

Obszary badawcze ewaluacji zostały sformułowane na podstawie oczekiwań Zamawiającego przedstawionych w *Opisie Przedmiotu Zamówienia* oraz w oparciu o zalecenia MIR zawarte w dokumencie *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych 2014-2020*¹. Zgodnie z ww. zaleceniami nie ma jednego uniwersalnego sposobu organizacji oceny ex-ante i jej włączenia w cały proces programowania.

I.2 Pytania ewaluacyjne

Ewaluacja ex-ante projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020* ma na celu dostarczenie wyczerpujących i wiarygodnych informacji dotyczących zaprezentowanych poniżej pytań badawczych.

Pytanie badawcze A. Czy interwencja publiczna w postaci Programu operacyjnego trafnie odpowiada na wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne?

Pytanie badawcze B. Czy zaproponowana w ramach RPO WO 2014-2020 logika interwencji umożliwi realizację założonych celów rozwojowych?

Pytanie badawcze C. Czy założenia i cele RPO WO 2014-2020 są spójne z najważniejszymi politykami i strategiami na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi oraz Umową Partnerstwa?

Pytanie badawcze D. Czy i w jakim zakresie RPO WO 2014-2020 uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (realizacja zasad równości szans płci, niedyskryminacji, w tym w szczególności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz zrównoważonego rozwoju)?

Pytanie badawcze E. Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny, w tym zasoby ludzkie, jest wystarczający do realizacji założeń i celów programu operacyjnego?

Pytanie badawcze F. Czy założenia RPO WO 2014-2020 umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji?

Szczegółowe pytania badawcze są zawarte w aneksie 7 do niniejszego raportu.

---

¹ *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2012 r.

I.3 Zastosowane metody badawcze

Poniżej zaprezentowano metody zbierania danych wykorzystane w ramach ewaluacji ex-ante RPO WO 2014-2020. Szczegółowy opis znajduje się w załączniku do raportu.

Rysunek 1. Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji

Źródło: opracowanie własne.

Szczegółowy opis metod badawczych znajduje się w załączniku nr 7 do niniejszego raportu.

I.4 Etapy ewaluacji i współpraca z Instytucją Zarządzającą RPO WO 2014-2020

Ewaluacja była realizowana jako proces partycypacyjny, co oznacza, że procesy programowania i ewaluacji były przeprowadzane równolegle. Zadaniem zespołu ewaluacyjnego było wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy RPO WO 2014-2020 oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu. W toku prac uwzględniono zarówno zmieniające się uwarunkowania krajowe, jak i związane z procesem negocjacji rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych, co wpłynęło na przedłużenie okresu współpracy z ewaluatorem.

Zespół ewaluacyjny współpracował na bieżąco z przedstawicielami IZ RPO WO 2014-2020, pracownikami JE oraz Zespołu Zadaniowego ds. ewaluacji ex-ante RPO WO 2014-2020.

Współpraca rozpoczęła się od prac nad metodologią badania. W ramach dedykowanego spotkania roboczego uzgodniono m.in. zakres procesu ewaluacji, organizację współpracy z przedstawicielami IZ i JE, jak również pakiet metod badawczych planowanych do zastosowania. Drogą mailową uwzględniane były uwagi i sugestie pracowników *Zespołu Zadaniowego ds. ewaluacji ex-ante RPO WO 2014-2020* dotyczące narzędzi do poszczególnych technik badawczych, jak również listy respondentów. Po akceptacji raportu metodologicznego rozpoczęto ocenę projektu RPO WO 2014-2020 oraz pracę nad raportem końcowym z badania.

Pierwszy etap prac koncentrował się wokół oceny i modyfikacji diagnozy społeczno-gospodarczej, która w sposób wyczerpujący uzasadniałaby strategię inwestycyjną przyjętą w ramach programu. Zespół ewaluatorów współpracował w tym zakresie z Instytucją Zarządzającą RPO WO, wskazując

kwestie, które wymagały doprecyzowania, identyfikując odpowiednie źródła danych statystycznych oraz opracowania, które odnoszą się do wybranych problemów społeczno-gospodarczych. Sukcesywnie nanoszono zmiany w projekcie programu.

Dużą uwagę poświęcono kwestiom związanym z analizą obciążeń administracyjnych dla beneficjentów programu. Ewaluator przeanalizował wyniki regionalnych oraz ogólnokrajowych badań i opracowań z tego zakresu oraz przeprowadził rozmowy z przedstawicielami potencjalnych beneficjentów programu. Opracowanie, mające charakter metaewaluacji, zostało przekazane IZ, aby mogło stanowić wkład do prac IZ nad zapisami RPO WO 2014-2020. Opracowane materiały stały się też punktem wyjścia do dyskusji przeprowadzonej w ramach tematycznego warsztatu z osobami programującymi RPO WO 2014-2020. W ramach spotkania omówiono potencjalne sposoby umożliwiające redukcję obciążeń w latach 2014-2020, które znalazły odzwierciedlenie w zapisach programu.

Projekt RPO WO 2014-2020 został skonsultowany z ewaluatorem pod kątem spójności z najważniejszymi strategiami unijnymi i krajowymi. Zdaniem ewaluatora, spójność ta była w dużym stopniu zachowana na etapie przekazania wyjściowej wersji programu. Wskazano obszary wymagające drobnych zmian i uzupełnień, które zostały następnie uwzględnione w zapisach nowej wersji programu.

W ramach ewaluacji przeprowadzono również warsztat poświęcony systemowi monitoringu i ewaluacji programu. Poza samym opisem systemu monitoringu i ewaluacji, który znalazł się w programie, konsultowana była koncepcja procesu ewaluacji RPO WO 2014-2020. Konsultacje posłużyły ewaluatorowi do dopracowania wstępnej koncepcji ewaluacji programu, w tym zaproponowania badań ewaluacyjnych zgodnych z wymogami Komisji Europejskiej dotyczącymi ewaluacji w okresie programowania 2014-2020 oraz uwzględniającymi rozpoznane potrzeby regionu. Koncepcja ewaluacji została na dalszym etapie skonsultowana w ramach ITI z zagranicznymi ekspertami ds. ewaluacji polityk publicznych; uwzględniono także sugestie zgłaszane przez pracowników JE.

Ewaluator dwukrotnie uczestniczył w konsultacjach społecznych RPO WO 2014-2020 przeprowadzonych na przełomie lipca i sierpnia oraz na przełomie listopada i grudnia. Zespół opiniował uwagi zgłaszane przez uczestników konsultacji oraz doradzał w zakresie zasadności wprowadzenia stosownych zmian w projekcie programu.

W ramach badania zespół ewaluacyjny współpracował ponadto z Głównym Instytutem Górnictwa w Katowicach – Wykonawcą Oceny Oddziaływania na Środowisko w zakresie uspołnienienia wniosków i rekomendacji dotyczących zmian w programie operacyjnym.

Zespół ewaluatorów na bieżąco przekazywał robocze analizy, które miały pomóc w dalszym programowaniu interwencji. W trakcie procesu ewaluacji została opracowana m.in. całościowa opinia dotycząca przyjętej logiki interwencji w ramach programu. Część rekomendacji wypracowanych podczas ewaluacji była uwzględniona w projekcie RPO WO 2014-2020 w trakcie programowania. Opinie przekazywane przez ewaluatora, niezależnie od ich rangi i charakteru (robocze opinie czy fragmenty raportu), poddawane były zewnętrznej recenzji.

Ewaluator był zaangażowany w prace nad oceną kolejnych wersji projektu RPO WO 2014-2020. Oznacza to, że miał możliwość analizowania i śledzenia na bieżąco wszystkich zmian, jakie były dokonywane w programie.

Na proces ewaluacji nałożyły się liczne zmiany w wytycznych MRR i KE, co skutkowało koniecznością wprowadzania zmian w projekcie programu, a co za tym idzie – w raporcie z ewaluacji ex-ante. Współpraca ewaluatorów z IZ miała więc miejsce w ciągle zmieniających się warunkach. Ze względu na opóźnienia w pracach Komisji Europejskiej, konsekwencją których były opóźnienia w pracach legislacyjnych i opracowywaniu wytycznych na poziomie kraju, został przedłużony okres trwania umowy z ewaluatorem, co zapewniło poprawną ewaluację wersji programu. W wyniku przedłużenia okresu współpracy ewaluator miał możliwość dokonania oceny nowego, poprawionego programu, zarówno w wyniku uwzględnienia wcześniej przekazanej opinii ewaluatora oraz nowych wytycznych dotyczących programów operacyjnych, które znacznie uporządkowały treść programu.

II. Ocena trafności RPO WO 2014-2020 pod kątem wyzwań i potrzeb regionu

II.1 Aktualność i trafność diagnozy społeczno-gospodarczej

Diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej wykonaną na potrzeby Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020 oceniamy jako aktualną i trafną. Diagnoza składa się z kilkunastu syntetycznych podrozdziałów prezentujących najważniejsze wnioski odnoszące się do różnych obszarów określających sytuację społeczno-gospodarczą województwa opolskiego. W każdym z nich zawarto informacje kluczowe w danej dziedzinie, skoncentrowane wokół obszarów, do których adresowana jest interwencja publiczna. Trendy społeczno-gospodarcze opisywane w diagnozie nie budzą zastrzeżeń, są aktualne i trafne. W ramach przeprowadzonych badań terenowych nie zidentyfikowano istotnych problemów, do których nie odnosiłaby się diagnoza.

Jednym z głównych kryteriów oceny jej trafności była analiza stopnia uwzględnienia uzasadnień dla priorytetów inwestycyjnych wybranych przez region. Kluczowe było zweryfikowanie dwóch kwestii:

- czy każdy wybrany przez region priorytet inwestycyjny znajduje swoje odzwierciedlenie w diagnozie;
- czy diagnoza nie zawiera zbyt obszernych informacji na temat problemów, wobec których nie zostanie podjęta interwencja publiczna.

Elementy te zostały zweryfikowane i zmodyfikowane w uzgodnieniu z ewaluatorem. Diagnoza została rozszerzona w przypadku niewyczerpująco scharakteryzowanych kwestii, do których adresowane jest wsparcie, oraz skrócona w przypadkach, gdy zbyt szczegółowo opisywano obszary problemowe, wobec których nie została zaplanowana interwencja publiczna.

Dane wykorzystane w diagnozie należy uznać za aktualne. Autorzy diagnozy odnoszą się do licznych źródeł danych, w tym: wyników badań regionalnych, krajowych i międzynarodowych. Zdywersyfikowanie źródeł pozwala zachować obiektywność prezentowanych tez, pogłębić problemy najistotniejsze dla regionu, a także porównać sytuację województwa opolskiego do innych regionów Polski, całego kraju czy Europy. W uzgodnieniu z ewaluatorem zweryfikowano poprawność i aktualność danych zastosowanych w diagnozie.

Należy jednak zauważyć, iż w tabeli 1.3 z uzasadnieniami wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych nie uwzględniono wszystkich PI wspieranych w ramach programu. Pomięto PI realizowane w ramach osi priorytetowej 11: „Inwestycje w infrastrukturę społeczną” (9.1, 9.2, 9.3, 10.4). Jest to element wymagający uzupełnienia na podstawie informacji zawartych w diagnozie.

II.2 Priorytetyzacja oraz poprawność konstrukcji wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych

Główne wyzwania i potrzeby społeczno-gospodarcze regionu zostały wyszczególnione (wraz z przypisaniem do odpowiednich priorytetów inwestycyjnych RPO WO 2014-2020) w ramach tabeli 1.3. Ich konstrukcję oceniamy jako poprawną – zaprezentowane tezy wskazują na główne problemy i/lub trendy społeczno-gospodarcze, na które odpowiada interwencja zaplanowana w programie.

Waga przypisana poszczególnym kierunkom wsparcia w bardzo dużym stopniu wynika z wytycznych dotyczących programowania krajowego i unijnego, w szczególności z wymogu koncentracji

tematycznej (*ring-fencing*), który określa minimalne poziomy alokacji na wybrane cele tematyczne². Do tych kwestii odnosimy się w rozdziale III.5 *Spójność alokacji zasobów budżetowych z celami programu*.

Zespół ewaluacyjny przyjął, że o wadze nadanej poszczególnym problemom świadczyć będą – po pierwsze przyjęte cele (oraz odpowiadające im priorytety i działania) interwencji publicznej, po drugie komplementarność działań ukierunkowanych na rozwiązywanie określonych problemów, po trzecie suma alokacji przeznaczona na realizację poszczególnych działań w ramach programu. Wnioski dotyczące trafności zaproponowanych celów rozwojowych względem zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych zostały opisane szczegółowo w ramach podrozdziału II.4 *Trafność zaproponowanych celów rozwojowych*, wyniki analizy komplementarności działań ukierunkowanych na rozwiązywanie określonych problemów zaprezentowano w podrozdziale III.3 *Spójność wewnętrzna i komplementarność programu*, natomiast wyniki analizy struktury alokacji wobec przyjętych celów zostały opisane w podrozdziale III.5, o którym mowa powyżej. Na podstawie wniosków płynących z tych analiz można stwierdzić, że **konstrukcja programu jest poprawna w świetle wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych regionu**. Uważamy, że zarówno zaproponowane cele (oraz odpowiadające im priorytety i działania), komplementarność zaplanowanych interwencji, jak i przyjęta alokacja koncentruje się na kluczowych obszarach problemowych w regionie.

Jednocześnie warto podkreślić, że opis procesu priorytetyzacji nie jest wymagany jako integralna część RPO³, wobec czego ewaluator nie rekomenduje wprowadzania zmian w zapisach RPO WO 2014-2020 w ww. zakresie.

II.3 Zasadność interwencji publicznej

W ramach badania ex-ante RPO WO 2014-2020 **nie zidentyfikowano interwencji w poszczególnych osiach priorytetowych programu, w których wsparcie publiczne jest niezasadne**. Wsparcie publiczne w ramach wszystkich priorytetów inwestycyjnych objętych wsparciem w ramach RPO WO 2014-2020 znajduje uzasadnienie w teoriach społeczno-ekonomicznych, wynikach badań empirycznych (w tym w szczególności badań ewaluacyjnych z realizacji programów wsparcia w latach 2007-2013), a także zapisach regionalnych, krajowych czy europejskich dokumentów strategicznych. Pozytywnie należy ocenić fakt, że w zapisach RPO znajdują się liczne odniesienia do wskazanych źródeł (w ramach takich części, jak diagnoza, tabela 1.3 z uzasadnieniami wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych czy analiza spójności RPO z wybranymi dokumentami strategicznymi na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym).

Zasadność interwencji publicznej została przeanalizowana w oparciu o dwa podstawowe kryteria: a) istnienie w regionie problemów lub wyzwań społeczno-gospodarczych, których rozwiązanie bez wsparcia publicznego nie byłoby możliwe lub byłoby znacząco utrudnione, b) zgodność z dokumentami warunkującymi wdrażanie funduszy strukturalnych na lata 2014-2020. Przyjeliśmy, że interwencja jest zasadna, jeżeli adresuje istotne problemy społeczno-gospodarcze lub likwiduje bariery rozwojowe, które zostały zidentyfikowane w przeprowadzonej diagnozie. Trafność diagnozy została potwierdzona w poprzednich rozdziałach. Z kolei związki przyczynowo-skutkowe zachodzące pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi a typami interwencji podejmowanymi w ramach RPO WO 2014-2020 opisano, wraz z odniesieniami do literatury, w Załączniku 3: *Rekomendowana logika interwencji programu*. Skoro interwencja adresuje problemy wynikające z trafnej i opartej na wiarygodnych danych diagnozy oraz zachodzą logiczne związki pomiędzy tymi problemami i wyzwaniami rozwojowymi a działaniami, to planowaną interwencję można uznać za zasadną. Z drugiej strony, konieczna jest weryfikacja, czy interwencja wpisuje się w ramy strategiczne

² Wnioski z analiza stopnia spełniania wymogu koncentracji tematycznej w ramach RPO WO 2014-2020 zostały szerzej opisane w podrozdziale III.5 *Spójność alokacji zasobów budżetowych z celami programu*.

³ *Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem* – wersja końcowa, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2013 r.

wyznaczone przez dokumenty krajowe i europejskie – przyjęliśmy założenie, że interwencja jest zasadna, jeżeli realizuje zasady programowania strategicznego, w tym wspólne cele tematyczne wywodzące się ze strategii „Europa 2020” oraz zasady określone w Umowie Partnerstwa. Ta analiza została szerzej omówiona w rozdziale IV. *Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020.*

W ramach opisu rekomendowanej logiki interwencji programu nie została uwzględniona OP XIII *Pomoc techniczna*, ponieważ działania realizowane w jej ramach nie nawiązują do celów tematycznych określonych przez KE. Nie mamy jednak zastrzeżeń co do ich zasadności, ponieważ realizacja PT ma na celu zapewnienie odpowiednich warunków dla wdrażania programu, w tym zapewnienia pełnej absorpcji środków, poprawnego przygotowania projektów w celu ich sprawnej realizacji, jak również spójnego systemu informacji i promocji oraz ewaluacji RPO WO 2014-2020. Zgodnie z Art. 58 CPR⁴ fundusze unijne mogą wspierać działania w zakresie przygotowania i monitorowania, a także pomocy administracyjnej i technicznej, ewaluacji, audytu i kontroli, które są niezbędne do wdrażania rozporządzenia. Działania zaplanowane w ramach osi XIII RPO WO 2014-2020 nie wykraczają poza obszar określony rozporządzeniem.

II.4 Trafność zaproponowanych celów rozwojowych

Na podstawie analizy informacji zebranych w ramach analizy *desk research* oraz przeprowadzonych badań terenowych można uznać, że kwestie przedstawione w diagnozie zostały we właściwy sposób przełożone na cele programu, tj. **cele programu są spójne ze zidentyfikowanymi wyzwaniami i potrzebami oraz problemami ujętymi w diagnozie społeczno-gospodarczej**. W przypadku niektórych celów rozwojowych rekomendujemy rozważenie wprowadzenia modyfikacji pod kątem lepszego dostosowania do obszarów problemowych zidentyfikowanych w regionie.

Ocena celów rozwojowych wyznaczonych w ramach programu została przeanalizowana pod kątem spełniania trzech kryteriów:

- wyznaczania oczekiwanego rezultatu, tj. kierunku pożądanej zmiany społeczno-gospodarczej w dziedzinie określonej celem tematycznym oraz osią priorytetową, do której dany priorytet inwestycyjny został przypisany;
- korespondowania z oczekiwanymi rezultatami strategicznymi określonymi dla celów tematycznych w UP;
- precyzowania priorytetu inwestycyjnego, tj. zawężania jego zakresu interwencji, dostosowując go do kontekstu, w którym będzie realizowany.

Biorąc pod proponujemy zmodyfikować kilka nazw celów szczegółowych RPO WO 2014-2020 tak, aby wyznaczały oczekiwany rezultat interwencji w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych. W nazwie celu należy więc określić docelowy kierunek zmian taki, by możliwie najlepiej odpowiadał potrzebom/wyzwaniam społeczno-ekonomicznym zidentyfikowanym w ramach diagnozy. Wskazane jest przy tym stosowanie słów określających konkretny kierunek np. „poprawę”, „zwiększenie”, „wzmocnienie”, „spadek”. Ustalenie kierunku pożądanej zmiany pozwala na ocenę, na ile zaproponowane wskaźniki rezultatu strategicznego odzwierciedlają zmianę we wskazanych obszarach. Trzeci wymóg dotyczy doprecyzowania priorytetu inwestycyjnego, tj. dążenia do maksymalnie bliskiego powiązania go z interwencją.

Biorąc pod uwagę ww. wnioski, poniżej zaprezentowano propozycje zmian w nazewnictwie celów szczegółowych, do których mieliśmy zastrzeżenia.

---

⁴Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1303/2013, Komisja Europejska.

Tabela 1. Ocena i proponowane zmiany we wskazanych poniżej celach szczegółowych RPO WO 2014-2020

PI	Cel szczegółowy zaproponowany w RPO WO 2014-2020	Ocena trafności określonego celu szczegółowego wobec potrzeb/wyzwań	Rekomendowany cel szczegółowy
1.1	Wzrost ilości i jakości prowadzonych badań przez jednostki naukowe i szkoły wyższe na rzecz specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych	W kontekście planowanego wspierania rozwoju specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych uważamy, że celem szczegółowym jest nie tyle „zwiększanie ilości i jakości prowadzonych badań”, co zwiększanie użyteczności, potencjału w zakresie wykorzystania wyników realizowanych prac badawczych w przedsiębiorstwach działających w kluczowych branżach województwa opolskiego.	Wzrost użyteczności prowadzonych w regionie badań dla rozwoju specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych
1.2	Rozwój regionalnych specjalizacji, w tym specjalizacji inteligentnych poprzez wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw i IOB	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Proponujemy zmianę celu rozwojowego z „rozwój regionalnych specjalizacji” (pierwotny cel rozwojowy trudno skwantyfikować, co utrudnia wybór wskaźnika strategicznego).	Wzrost innowacyjności przedsiębiorstw działających w sektorach regionalnych specjalizacji, w tym specjalizacji inteligentnych
1.2	Zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy uwzględnienie w nazwie celu planowanej do wykorzystania formy wsparcia.	Zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw poprzez instrumenty finansowe
2.2	Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych w MSP	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy dostosowanie nazwy do wytycznych dotyczących nazewnictwa celów rozwojowych.	Zwiększanie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w MSP
3.2	Rozwój i promocja współpracy gospodarczej przedsiębiorstw	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy dostosowanie nazwy do wytycznych dotyczących nazewnictwa celów rozwojowych.	Wzrost potencjału eksportowego przedsiębiorstw poprzez wspieranie międzynarodowej współpracy gospodarczej
3.3	Rozwój klastrów regionalnych i lokalnych	Uważamy, że wskazywany rozwój klastrów regionalnych i lokalnych nie jest celem rozwojowym „samym w sobie”, ale narzędziem dzięki któremu chce się osiągnąć określony rezultat. Opierając się na współczesnych teoriach społeczno-ekonomicznych i badaniach empirycznych, możemy stwierdzić, że rozwój klastrów będzie służyć wzrostowi innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie.	Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki poprzez rozwój klastrów regionalnych i lokalnych
3.4	Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu w celu ułatwienia firmom dostępu do profesjonalnych usług okołobiznesowych oraz świadczenie usług przez IOB	Uważamy, że wskazywane wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu nie jest celem rozwojowym „samym w sobie”, ale narzędziem dzięki któremu chce się osiągnąć określony rezultat. Opierając się na współczesnych teoriach społeczno-ekonomicznych i badaniach empirycznych, możemy stwierdzić, że wsparcie IOB będzie służyć wzrostowi innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw w regionie.	Zwiększanie przedsiębiorczości poprzez wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu oraz zwiększanie dostępu do usług okołobiznesowych
4.1 ⁵	Rozwój odnawialnych źródeł energii	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy uwzględnienie w nazwie celu planowanej do wykorzystania formy wsparcia.	Zwiększenie wykorzystania OZE przez MSP poprzez wykorzystanie instrumentów finansowych
4.2	Ograniczenie strat i zużycia energii przez MSP z wykorzystaniem finansowania zwrotnego	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy niewielką zmianę w nazwie.	Ograniczenie strat i zużycia energii przez MSP poprzez wykorzystanie finansowania zwrotnego
6.1	Zwiększenie ilości odpadów zbieranych selektywnie	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Proponujemy nawiązać do wskaźnika rezultatu strategicznego i odnieść się do „udziału” odpadów zbieranych selektywnie w ogólnej masie odpadów.	Zwiększenie udziału odpadów zbieranych selektywnie w ogólnej masie odpadów
6.2	Zwiększenie liczby mieszkańców	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy	Zwiększenie udziału mieszkańców województwa

⁵ Wiersze oznaczone ciemniejszym kolorem odnoszą się do celów szczegółowych w ramach OP XII.

PI	Cel szczegółowy zaproponowany w RPO WO 2014-2020	Ocena trafności określonego celu szczegółowego wobec potrzeb/wyzwań	Rekomendowany cel szczegółowy
	województwa objętych systemem kanalizacji sanitarnej	dostosowanie nazwy do wytycznych dotyczących nazewnictwa celów rozwojowych.	objętych systemem kanalizacji sanitarnej
6.3	Rozwój oferty kulturowej i ochrona dziedzictwa kulturowego regionu	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy dostosowanie nazwy do wytycznych dotyczących nazewnictwa celów rozwojowych.	Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu
7.2	Poprawa i rozwój powiązań transportowych w regionie	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy dostosowanie nazwy do wytycznych dotyczących nazewnictwa celów rozwojowych.	Zwiększenie dostępności transportowej poprzez rozwój infrastruktury drogowej
7.4	Rozwój i modernizacja infrastruktury kolejowej w regionie	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy dostosowanie nazwy do wytycznych dotyczących nazewnictwa celów rozwojowych.	Zwiększenie dostępności transportowej poprzez rozwój i modernizację infrastruktury kolejowej w regionie
8.7	Rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia poprzez instrumenty finansowe	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Cel szczegółowy spełnia wymogi odnoszące się do nazewnictwa.	Zwiększenie poziomu przedsiębiorczości i samozatrudnienia poprzez wsparcie pozadotacyjne
9.1	Poprawa dostępu do usług zdrowotnych i społecznych odpowiadających na zdiagnozowane potrzeby	Nie mamy zastrzeżeń dotyczących trafności celu szczegółowego. Rekomendujemy rezygnację ze sformułowania „odpowiadające na zdiagnozowane potrzeby” – z założenia wszystkie interwencje przewidziane w ramach programu odpowiadają na zdiagnozowane potrzeby.	Poprawa dostępu do usług zdrowotnych i społecznych

Źródło: opracowanie własne.

Adekwatność priorytetów i działań zaproponowanych w programie w stosunku do analizy społeczno-gospodarczej regionu i kraju została oparta na analizie struktury alokacji wobec przyjętych celów. Wyniki tej analizy zostały opisane w podrozdziale III.5 *Spójność alokacji zasobów budżetowych z celami programu*. Sformułowane wnioski pozwalają pozytywnie ocenić ww. element programu.

Projektowane w RPO WO 2014-2020 wsparcie koncentruje się na obszarach, w których identyfikuje się największe deficyty. Pewne modyfikacje, mające na celu dalszą koncentrację alokacji, być może okażą się konieczne w związku z zaleceniami dotyczącymi minimalnych poziomów koncentracji środków (*ring fencing*)⁶. Wyniki analizy zastosowania zasady koncentracji tematycznej znajdują się w podrozdziale III.5 *Spójność alokacji zasobów budżetowych z celami programu*.

Ostatnim elementem ww. problemu badawczego jest analiza poziomu pominięcia problemów zidentyfikowanych w diagnozie i ich powodów. Jak stwierdzono wcześniej, diagnozę wykonaną na potrzeby RPO WO 2014-2020 należy uznać za trafną – przeprowadzone na potrzeby ewaluacji wywiady, badanie delfickie ani analizy dokumentów nie wskazują na istnienie istotnych problemów społeczno-gospodarczych, do których nie odnosiłby się program (których finansowanie jest możliwe ze środków funduszy strukturalnych). Wyniki oceny trafności diagnozy społeczno-gospodarczej znajdują się w podrozdziale II.1 *Aktualność i trafność diagnozy społeczno-gospodarczej*.

Podsumowanie

W rozdziale II odpowiedziano na poniższe pytania ewaluacyjne:

A1. Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach programu.

Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach programu została potwierdzona w teoriach społeczno-ekonomicznych, wynikach badań empirycznych (w tym w szczególności badań ewaluacyjnych dotyczących realizacji programów wsparcia w latach 2007-2013), a także zapisach regionalnych, krajowych czy europejskich dokumentów strategicznych. Planowaną interwencję uzasadnia przede wszystkim jej związek ze zdiagnozowanymi problemami. Wyniki analizy zasadności interwencji publicznej przeprowadzonej przez ewaluatora w odniesieniu do poszczególnych priorytetów inwestycyjnych zostały uwzględnione w opisach rekomendowanej logiki interwencji programu, zamieszczonych w Załączniku 3: *Rekomendowana logika interwencji programu*.

A2. Trafność i aktualność diagnozy społeczno-ekonomicznej programu.

W ramach ewaluacji została potwierdzona aktualność i trafność diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej wykonanej na potrzeby RPO WO 2014-2020. Diagnoza skonstruowana jest z kilkunastu syntetycznych podrozdziałów prezentujących najważniejsze wnioski odnoszące się do różnych obszarów określających sytuację społeczno-gospodarczą województwa opolskiego. W każdym z nich zawarto informacje kluczowe w danej dziedzinie, skoncentrowane wokół obszarów, do których adresowana jest interwencja publiczna. W ramach przeprowadzonych badań terenowych nie zidentyfikowano problemów nieuwjętych w diagnozie, a kwalifikujących się do wsparcia. Silną stroną diagnozy stanowi opis trendów, które obrazują kierunki zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie, pozwalając na formułowanie trafnych wniosków.

A3. Sposób priorytetyzacji i poprawność konstrukcji programu pod kątem wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych.

W programie zostały ujęte najważniejsze problemy i wyzwania regionu. Zostały wyszczególnione w ramach tabeli 1.3. Ich konstrukcję oceniamy jako poprawną – zaprezentowane tezy wskazują na główne problemy i/lub trendy społeczno-gospodarcze, na które odpowiada interwencja zaplanowana

---

⁶ W obecnym kształcie programu nie są spełnione dwa zalecenia dotyczące koncentracji: odnoszące się do minimalnego udziału środków, jaki mają zostać przeznaczony na CT9 oraz minimalnego udziału środków, które mają wspierać łącznie realizację celów tematycznych 1, 2, 3, 4.

w programie. Analiza sposobu priorytetyzacji wykazała, że konstrukcja programu jest poprawna w świetle wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych regionu. Działania koncentrują się na kluczowych obszarach problemowych.

A4. Trafność zaproponowanych celów programu w kontekście zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych w kategoriach:

- przełożenia (we właściwych proporcjach) problemów/kwestii przedstawionych w diagnozie na cele priorytetów i programu, tj. spójność celów programu ze zidentyfikowanymi wyzwaniami i potrzebami oraz problemami ujętymi w diagnozie społeczno-gospodarczej;

Na podstawie analizy informacji zebranych w ramach analizy *desk research* oraz przeprowadzonych badań terenowych możemy uznać, że problemy/kwestie przedstawione w diagnozie zostały we właściwych proporcjach przełożone na cele priorytetów i programu. W przypadku niektórych celów rozwojowych rekomendujemy rozważenie wprowadzenia modyfikacji pod kątem lepszego dostosowania do obszarów problemowych opisanych w programie.

- nadania poszczególnym kwestiom odpowiedniej wagi, tj. adekwatność priorytetów i działań zaproponowanych w programie w stosunku do analizy społeczno-gospodarczej regionu, kraju;

Analiza w zakresie nadania poszczególnym kwestiom odpowiedniej wagi, tj. adekwatność priorytetów i działań zaproponowanych w programie w stosunku do analizy społeczno-gospodarczej regionu, kraju została oparta na analizie struktury alokacji wobec przyjętych celów. Wyniki tej analizy zostały opisane w podrozdziale III.5 *Spójność alokacji zasobów budżetowych z celami programu*. Sformułowane wnioski pozwalają pozytywnie ocenić ww. element programu.

- trafnego zastosowania zasady koncentracji tematycznej;

Zaproponowane wsparcie koncentruje się na obszarach, w których identyfikuje się największe deficyty. O rzeczywistej koncentracji tematycznej będzie można wnioskować, kiedy będzie można szacować i analizować charakter długookresowych efektów poszczególnych działań i projektów oraz koszty alternatywne tych efektów. Przy analizie *ex-ante* kluczowa jest koncentracja finansowa. Wyniki analizy zastosowania zasady koncentracji tematycznej znajdują się w podrozdziale III.5 *Spójność alokacji zasobów budżetowych z celami programu*.

- poziomu pominięcia problemów zidentyfikowanych w diagnozie i ich powodów.

Diagnozę wykonaną na potrzeby RPO WO 2014-2020 należy uznać za trafną – przeprowadzone prace ewaluacyjne nie zidentyfikowały istotnych problemów, do których się ona nie odnosi. Wyniki analizy trafności diagnozy społeczno-gospodarczej znajdują się w podrozdziale II.1 *Aktualność i trafność diagnozy społeczno-gospodarczej*.

III. Ocena logiki RPO WO 2014-2020 pod kątem celów rozwojowych

III.1 Alternatywne sposoby realizacji celów

Dobór działań do przyjętych celów rozwojowych, przy obecnych założeniach i wytycznych, wydaje się **optymalny**. Planowane interwencje dają możliwość konstruowania komplementarnych pakietów działań, które w sposób kompleksowy adresują zdiagnozowane problemy.

Przed przedstawieniem wyników analizy trzeba wspomnieć, że alternatywne działania w zakresie realizacji poszczególnych celów rozwojowych regionu są znacznie ograniczone przez wytyczne ogólnokrajowe zawarte w tzw. linii demarkacyjnej⁷, która w istotny sposób zawęża spektrum typów interwencji, jakie mogą być podejmowane na poziomie regionalnym w każdym z priorytetów inwestycyjnych.

Analiza osi priorytetowych wskazuje na niewielkie możliwości sformułowania alternatywnego scenariusza osiągnięcia efektów odpowiadających na potrzeby i wyzwania wskazane w diagnozie. Zakres priorytetów inwestycyjnych, planowanych do realizacji, w części osi priorytetowych wyczerpuje możliwości wynikające z linii demarkacyjnej. Można więc zastanowić się nad ograniczeniem zakresu planowanych działań w celu koncentracji środków, aby można było szybciej osiągnąć pożądane efekty. Z pewnością jednak nie we wszystkich osiach priorytetowych takie ograniczenia są wskazane.

Tabela 2. Analiza alternatywnych sposobów realizacji celów rozwojowych

	Alternatywne rozszerzenie zakresu interwencji	Alternatywne ograniczenie zakresu interwencji
I: Innowacje w gospodarce	Planowana interwencja wyczerpuje zakres wsparcia możliwy do podjęcia na poziomie regionalnym (linia demarkacyjna).	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
II: E-Opolskie	Planowana interwencja wyczerpuje zakres wsparcia możliwy do podjęcia na poziomie regionalnym (linia demarkacyjna).	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
III: Konkurencyjna gospodarka	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
IV: Gospodarka niskoemisyjna	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
V: Zapobieganie zagrożeniom	Interwencje planowane w ramach osi wyczerpują zakres wsparcia możliwy do podjęcia na poziomie regionalnym (linia demarkacyjna).	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
VI: Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego	Tak.	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
VII: Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
VIII: Konkurencyjny rynek pracy	Interwencja podejmowana w ramach osi priorytetowej wyczerpuje zakres wsparcia możliwy do podjęcia na poziomie regionalnym (linia demarkacyjna).	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.

⁷ Linia demarkacyjna z dn. 19.11.2013 r.

	Alternatywne rozszerzenie zakresu interwencji	Alternatywne ograniczenie zakresu interwencji
IX: Integracja społeczna	Interwencja podejmowana w ramach osi priorytetowej wyczerpuje zakres wsparcia możliwy do podjęcia na poziomie regionalnym (linia demarkacyjna).	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
X: Wysoka jakość edukacji	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
XI: Inwestycję w infrastrukturę społeczną	Interwencje podejmowane w ramach osi priorytetowej wyczerpują zakres wsparcia możliwy do podjęcia na poziomie regionalnym (linia demarkacyjna).	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.
XII: Instrumenty finansowe	Rozszerzenie typów interwencji finansowanych przy wykorzystaniu instrumentów finansowych przeanalizowane zostało w ramach podrozdziału III.6 <i>Trafność zaproponowanych form wsparcia</i>	Ograniczenie typów interwencji finansowanych przy wykorzystaniu instrumentów finansowych przeanalizowane zostało w ramach podrozdziału III.6 <i>Trafność zaproponowanych form wsparcia</i>
XIII: Pomoc techniczna	Interwencja podejmowana w ramach osi priorytetowej wyczerpuje zakres wsparcia określony przez CPR.	Potencjalnie możliwe, choć nie jest rekomendowane.

Źródło: opracowanie własne.

W OP I i II ograniczenie interwencji tylko do jednego priorytetu inwestycyjnego nie pozwoliłoby na realizację założonych celów, ponieważ planowane działania mają wobec siebie charakter komplementarny. Gdyby w OP I wspierać jedynie działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach (PI 1.2) bez wzmocnienia potencjału sfery B+R (PI 1.1), podejmowane działania przyniosłyby znacznie mniejsze efekty rozwojowe, gdyż dla osiągnięcia celów konieczne są zarówno efekty popytowe, jak i podażowe (model tłoczenia⁸). Źródła innowacji są w tym modelu zewnętrzne w stosunku do firm i wynikają z prowadzonej przez naukowców działalności badawczej. W modelu popytowym, wywodzącym się z koncepcji Schmooklera, o kierunkach rozwoju procesu innowacyjnego decyduje popyt⁹. Wysiłki innowacyjne firm są odpowiedzią na zmiany funkcji popytu. W modelu tym rynek określa zapotrzebowanie na nowe produkty, usługi czy sposoby działania. Skłaniają one jednostki badawcze, projektowe i konstrukcyjne do poszukiwania nowych rozwiązań. Podsumowując – poziom innowacyjności gospodarki jest efektem współzależności i wzajemnego oddziaływania czynników popytowych i podażowych¹⁰, i interakcji pomiędzy sferą naukowo-badawczą i biznesową, a więc oddziaływanie na poziom innowacyjności jest bardziej intensywne, jeżeli wsparcie trafia do obu sfer.

Podobnie w OP II – na podstawie licznych badań, do których odwołujemy się w części raportu poświęconej odtworzeniu logiki interwencji, można stwierdzić, że istnieje wyraźna potrzeba, aby wspierać zarówno instytucje publiczne w rozwoju szeroko rozumianych usług elektronicznych (PI 2.3), jak i przedsiębiorstwa (PI 2.2), gdyż działania w obu priorytetach są wobec siebie komplementarne, podnosząc efektywność pracy, a w konsekwencji poziom PKB¹¹. W projekcie RPO WO 2014-2020 uwzględniono praktycznie wszystkie działania, jakie mogą być realizowane na szczeblu regionalnym, a ograniczenie ich zakresu, zdaniem ewaluatorów, nie przyczyniłoby się pozytywnie do osiągnięcia zakładanych celów. Z tego względu w tabeli przedstawiającej alternatywne sposoby realizacji celów w tych osiach nie wskazano ani sugestii rozszerzenia zakresu działań (w projekcie RPO WO 2014-2020

⁸ Model liniowy wywodzący się z koncepcji innowacji J. Schumpetera opisują m.in. E.A.Haefner, M. Gibbons, G.L. Urban, J.R. Hauser.

⁹ Schmookler J., *Technological Change and Economic Theory*, „American Economic Review”, Vol. 55, 1965; Wasilewski L., Kwiatkowski S., Kozłowski J., *Nauka i technika dla rozwoju*, Ośrodek Przetwarzania Informacji, Warszawa 1997 r.

¹⁰ Por. np: Mansfield E., *The Economics of Technical Change*, New York, W.W. Norton and Co. 1968 r., Roman D. D., Puett J.F. Jr.: *International Business and Technological Innovation*, North-Holland, New York, Amsterdam, Oxford, Elsevier Science B.V. 1983 r.

¹¹ *Electronic and Mobile Commerce, OECD 2013; Ensuring the Global Participation in the Internet Economy for Development*, OECD, 2013 r.; *Information and Communication Technologies and Productivity Growth*, OECD 2012 r.

ujęto praktycznie wszystkie typy interwencji dopuszczone przez linię demarkacyjną), ani też nie wskazano na zasadność ograniczenia działań (co wynika z argumentacji przedstawionej powyżej).

W OP III realizowane będą cztery priorytety inwestycyjne. Choć zasadniczo dobór planowanych działań w kontekście realizacji celów rozwojowych jest dobrze uzasadniony, można wskazać typy interwencji, które z uwagi na rozdrobnienie alokacji i przewidywane stosunkowo niewielkie zmiany społeczno-gospodarcze, które interwencja spowoduje, można rozważyć do usunięcia – w PI 3.4: usługi doradcze i szkoleniowe na rzecz wzmocnienia potencjału IOB oraz usługi doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MSP i grup producentów rolnych do budowania i wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku.

Pewne wątpliwości budzi zakres wsparcia kierowany w ramach PI 3.4, który obejmuje wsparcie infrastrukturalne regionalnych IOB. Linia demarkacyjna wskazuje na trzy typy interwencji, jakie mogą być podejmowane na rzecz IOB w ramach PI 3.4, są to: 1) usługi doradcze i szkoleniowe dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze; 2) projekty doradcze i szkoleniowe zwiększające zdolność MŚP i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku; 3) sieciowanie IOB w ramach Regionalnych Systemów Innowacji. Wsparcie infrastrukturalne inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką może być za to finansowane z PI 3.1, jednak ten typ interwencji został w tym priorytecie pominięty. Ze wspomnianych powodów można rozważyć rezygnację z PI 3.4. Środki mogłyby zostać przeznaczone na wsparcie istniejących innowacyjnych firm z regionu. Biorąc pod uwagę efektywność kosztową, można rekomendować rozszerzenie zakresu działań np. o usługi doradcze dotyczące oceny potencjału rynkowego i ekonomicznego oraz dotyczące wdrożenia rynkowego nowego produktu lub usługi (promocja, dystrybucja, finansowanie)¹². W ramach priorytetu realizowane mogłyby być usługi o charakterze diagnostyczno-doradczym skierowane do MŚP, takie jak audyty innowacyjności.

Można rozważyć również inne działania, które realizują cele OP III. Zakres działań możliwych do podjęcia na poziomie regionalnym w ramach PI 3.1 obejmuje rozwój inkubatorów przedsiębiorczości oraz ośrodków wspierających przedsiębiorczość akademicką, jak również wsparcie inwestycyjne dla nowo powstałych firm/start-up. Obecny projekt programu ogranicza interwencję do rozwoju terenów inwestycyjnych. Uważamy jednak, że ograniczenie to jest zgodnie z zasadą koncentracji tematycznej, według której wsparcie powinno się koncentrować na obszarach, w których identyfikuje się największe deficyty i nie rekomendujemy wprowadzania w ww. zakresie zmian. Decyzję tę uzasadnia ponadto fakt, iż wsparcie przedsiębiorczości jest realizowane w innych priorytetach w ramach OP III (PI 3.3 oraz PI 3.4), jak również z działań finansowanych z EFS (m.in. wsparcie na zakładanie działalności gospodarczej).

W OP IV będą realizowane trzy priorytety inwestycyjne, które mają charakter komplementarny. Podobnie jak w przypadku OP I i II, rezygnacja z części działań nie jest zalecana. W ramach CT4 nie planuje się realizacji PI 4.7 „Promowanie wytwarzania energii elektrycznej i ciepła w wysokosprawnej kogeneracji w oparciu o popyt na ciepło użytkowe”. Pytania o powody niewprowadzenia ww. działania pojawiały się m.in. na konsultacjach społecznych RPO WO 2007-2013. IZ utrzymuje stanowisko, iż rozwiązania z zakresu kogeneracji mieszczą się w zakresie wsparcia w ramach PI 4.2 i nie powinny być postrzegane jako działania „pominięte”.

W OP V zakres działań możliwych do podjęcia na poziomie regionalnym jest bardzo ograniczony przez linię demarkacyjną, nie ma więc rekomendowanych alternatywnych sposobów realizacji celów. Uważamy, że z uwagi na zidentyfikowane problemy oraz ze względu na brak finansowania projektów z zakresu rozwoju form małej retencji na poziomie krajowym, nie jest zalecana redukcja planowanych działań.

---

¹² *Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. Transfer technologii*, PSDB, 2010 r.

W OP VI realizowany będzie PI 6.1, w ramach którego planowana jest budowa lub zakup instalacji służących do przetwarzania i wykorzystywania odpadów oraz likwidacji i neutralizacji złożonych odpadów zagrażających środowisku (w tym instalacje recyklingu, instalacje wykorzystujące gaz składowiskowy); zwiększenie zasięgu oddziaływania istniejących systemów segregacji odpadów poprzez zakup nowych urządzeń i wyposażenia; budowa obiektów lub zakup urządzeń wchodzących w skład systemów zbiórki odpadów ze strumienia odpadów komunalnych. Biorąc pod uwagę potrzeby wynikające z Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Opolskiego na lata 2012-2017, można wskazać szerszy zakres działań. Do działań, o jakie można rozszerzyć planowane interwencje, należą: zamykanie i rekultywacja składowisk niespełniających wymagań ochrony środowiska oraz rozbudowa i modernizacja zakładów gospodarowania odpadami w celu spełnienia przez nie standardów regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) oraz instalacji zastępczych w celu spełnienia przez nie standardów RIPOK. Rozszerzenie zakresu działań wymagałoby przesunięcia alokacji, np. z PI 6.3.

Alternatywnym sposobem realizacji celów działań podejmowanych w ramach OP VII jest wsparcie rozwoju transportu śródlądowego (PI 7.3). Rozwiązanie to było rozważane, jednak realizacja ponadregionalnego wsparcia w tym zakresie była jedną z głównych przesłanek dla niepodejmowania interwencji na poziomie regionalnym¹³. W OP VII została zachowana koncentracja środków na najważniejszych celach, nie jest więc celowe ograniczanie zakresu działań.

Nie rekomendujemy żadnych alternatywnych rozwiązań w zakresie realizacji OP VIII.

W OP IX przewidziano szeroki wachlarz działań, które trafnie odpowiadają na obszary problemowe regionu. W kontekście potencjalnych zmian warto rozważyć częściowe ograniczenie środków w PI 8.7 przeznaczonych na bezzwrotne wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej na rzecz szerszego wykorzystania instrumentów finansowych. Badania ewaluacyjne wskazują bowiem na niewielką długoterminową efektywność zatrudnieniową dotacji na samozatrudnienie oraz trwałość subsydiowanych miejsc pracy¹⁴. Zasadność zastosowania tego rozwiązania powinna zostać jednak dodatkowo zweryfikowana w ramach ewaluacji ex-ante dla instrumentów finansowych¹⁵.

W OP X zdecydowano się na realizację dwóch priorytetów inwestycyjnych, które zostały trafnie dobrane pod względem potrzeb. Wachlarze działań planowanych do realizacji w obu priorytetach są stosunkowo szerokie, więc nie zalecamy wprowadzania nowych typów interwencji, choć zakres działań, które są możliwe do finansowania na poziomie regionu, jest znaczenie szerszy od przyjętego. Planowane obszary działania zostały skonstruowane w sposób kompleksowy, komplementarny i gwarantujący szerokie spektrum oddziaływania.

Działania w ramach OP XI stanowią integralną część działań realizowanych w ramach innych osi priorytetowych EFS (OP 8 – OP 10). Nie rekomendujemy wprowadzania zmian w przewidzianym zakresie wsparcia – ograniczenie typów interwencji planowanych do realizacji w ramach ww. osi mogłoby utrudnić lub nawet uniemożliwić skuteczną realizację osi priorytetowych EFS, tym samym przyczynić się do nieosiągnięcia rezultatów przewidzianych w ramach ww. osi.

Analiza alternatywnych sposobów realizacji celów w OP XII została przeprowadzona w ramach analizy trafności form wsparcia (III.6 *Trafność zaproponowanych form wsparcia*). Ocena alternatywnych rozwiązań w ramach OP XII opiera się na próbie rozstrzygnięcia, w przypadku których priorytetów inwestycyjnych powinno się zrezygnować z wykorzystania instrumentów finansowych, a także, w przypadku których takie rozwiązanie warto rozważyć.

---

¹³ Wsparcie rozwoju śródlądowych dróg wodnych przewiduje się w ramach realizacji ponadregionalnego projektu „Odrzańska droga wodna”. Przedsięwzięcie zostanie zgłoszone do KT jako jeden z priorytetowych projektów wynikających ze Strategii Rozwoju Polski Zachodniej.

¹⁴ *Badanie skuteczności osiągnięcia wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL*, PAG Uniconsult 2012 r.

¹⁵ Zasadność realizacji w/w badania ewaluacyjnego została wyjaśniona w podrozdziale III.6 *Trafność zaproponowanych form wsparcia*.

W ramach OP XIII – Pomoc techniczna podejmuje się działania mające na celu zapewnienie odpowiednich warunków dla wdrażania programu, które wyczerpują zakres wsparcia przewidziany przez Art. 58 CPR¹⁶.

W opisie typów przedsięwzięć należy rozszerzyć lub doprecyzować główne grupy docelowe, przez które należy rozumieć ostatecznych użytkowników realizowanych projektów. Dla przykładu, beneficjentami PI 1.1, w ramach którego wspierane są inwestycje w infrastrukturę B+R, są jednostki naukowe (które będą modernizować laboratoria przy wsparciu z programu), ale grupą docelową tego działania są nie tylko pracownicy tych jednostek naukowych (beneficjentów), lecz także przedsiębiorstwa, które będą z tej infrastruktury korzystać w ramach realizowanych przez siebie / we współpracy projektów badawczych. Podobnie – beneficjentami wsparcia w PI 5.2 są OSP, natomiast grupą docelową są mieszkańcy województwa, których bezpieczeństwo zwiększa się dzięki wsparciu OSP. Rekomendujemy wprowadzenie stosownych zmian.

III.2 Związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy działaniami i ich produktami a planowanymi rezultatami

O ile pozytywnie oceniamy stopień powiązań zaproponowanych typów interwencji z wyzwaniem/potrzebami rozpoznanymi w regionie¹⁷, uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo-skutkowych, na których została cała analizowana logika interwencji (wyzwania/potrzeby – typy interwencji – produkty – rezultaty), i osi priorytetowych wymaga, naszym zdaniem, wprowadzenia uzupełnień lub częściowego przekształcenia zaproponowanej logiki interwencji w ramach RPO WO 2014-2020.

Analiza związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy działaniami i ich produktami a planowanymi rezultatami (wykonana przy wykorzystaniu diagramów przyczynowo-skutkowych¹⁸) wykazała istnienie brakujących elementów w logice interwencji zaproponowanej w ramach RPO WO 2014-2020. W przypadku części priorytetów inwestycyjnych nie zostały określone wskaźniki rezultatu. Ze względu na przyjętą logikę programowania, niektóre powiązania przyczynowo-skutkowe trudno będzie wyjaśnić w przekonujący sposób. Mamy tu na myśli oś XII, w której – z przyczyn natury bardziej organizacyjnej niż merytorycznej – cele mające odniesienie do obszarów tematycznych mierzone są wskaźnikami odnoszącymi się bardziej do instrumentów ich realizacji¹⁹.

W podrozdziale VII.1 *Wskaźniki realizacji programu* przedstawiono rekomendacje zmian w zaproponowanej logice interwencji programu. Zmiany dotyczą wybranych wskaźników produktu i rezultatu zaproponowanych w ramach RPO WO 2014-2020. Obok wyników oceny trafności zastosowania poszczególnych wskaźników zaprezentowano propozycje przyjęcia alternatywnych wskaźników rekomendowanych przez zespół ewaluatorów (w przypadku wystąpienia zastrzeżeń co do trafności przyjętych). Rekomendowana logika interwencji wraz z opisem związków przyczynowo-skutkowych została zaprezentowana w Załączniku 3: *Rekomendowana logika interwencji*.

III.3 Spójność wewnętrzna i komplementarność programu

Uważamy, że spójność wewnętrzna celów i działań została zachowana. Pozytywnie oceniamy spójność celów i działań zaproponowanych w ramach każdego z priorytetów inwestycyjnych wspieranych w ramach RPO WO 2014-2020. Nie identyfikujemy konfliktów pomiędzy celami / działaniami określonymi

¹⁶ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego (...), op. cit.

¹⁷ Do wyników analizy związków pomiędzy tymi elementami odnosimy się w podrozdziale II.3 *Zasadność interwencji publicznej*.

¹⁸ Analiza została wykonana poprzez odniesienia do teorii społeczno-ekonomicznych oraz wyników badań empirycznych (badań naukowych, ewaluacyjnych, analiz itp.).

¹⁹ Na przykład w PI 4.1 w ramach OP XII i wskaźnikiem produktu jest liczba wspartych przedsiębiorstw – merytorycznie taki wskaźnik nie jest powiązany z tym priorytetem i celami jakie są realizowane poprzez wdrażanie tego priorytetu.

zarówno w ramach poszczególnych osi, jak i między osiami. Pomędzy poszczególnymi interwencjami zachodzą silne związki o charakterze synergicznym, działania dostarczają komplementarnego wsparcia wobec rozpoznanych w regionie problemów, jak również wzmacniają istniejące potencjały.

Uważamy, że układ zaproponowanych osi priorytetowych RPO WO 2014-2020 jest wewnętrznie spójny. Wybór osi priorytetowych w dużym stopniu odpowiada celom tematycznym określonym w pakiecie legislacyjnym UE. Każdemu z celów tematycznych została przyporządkowana jedna oś priorytetowa – dotyczy to osi od I do X. Wyjątkiem są trzy osi priorytetowe, w tym dwie wielotematyczne: OP XI, która skupia interwencje finansowane ze środków EFRR stanowiące uzupełnienia wsparcia EFS; OP XII, która obejmuje działania wspierane przez instrumenty finansowe, a także jedna oś nie mająca charakteru tematycznego – OP XIII. Pozytywnie oceniamy logikę stojącą za konstrukcją osi wielotematycznych – w każdym przypadku miała ona na celu zapewnienie lepszej koordynacji wsparcia, jak również zwiększenie czytelności dla potencjalnych beneficjentów programu.

Należy jednak podkreślić, że układ oraz kierunki interwencji realizowanych w ramach programu w dużym stopniu wynikają z wytycznych krajowych (m.in. linii demarkacyjnej), jak i unijnych (zakres interwencji w ramach poszczególnych CT).

Poniżej prezentujemy główne wnioski płynące z analizy związków synergicznych zachodzących pomiędzy poszczególnymi interwencjami w ramach RPO WO 2014-2020.

Warto podkreślić komplementarność działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów o charakterze demograficznym i społecznym, które stanowią jedno z najistotniejszych wyzwań rozwojowych regionu. Zarówno wnioski z przeglądu źródeł literaturowych, jak i przeprowadzone rozmowy z ekspertami wyraźnie wskazywały na priorytet, jaki powinien zostać przypisany rozwiązywaniu problemów społeczno-demograficznych w regionie, przede wszystkim ze względu na ich silny wpływ, jaki wywierają one na konkurencyjność i ogólną sytuację społeczno-gospodarczą w województwie. Kluczowym aspektem w kontekście niwelowania problemów demograficznych jest poprawa ogólnej sytuacji na rynku pracy. W ramach RPO WO 2014-2020 zaplanowano kompleksowe wsparcie w tym zakresie poprzez m.in. rozwój terenów inwestycyjnych – PI 3.1, wsparcie na zakładanie działalności gospodarczej – PI 8.7, pośrednictwo pracy / poradnictwo zawodowe – PI 8.5, usługi opiekuńcze dla dzieci i osób zależnych – PI 8.8 oraz PI 9.7, aktywizację zawodową i społeczną – PI 9.4 czy rozwój szkolnictwa odpowiadającego potrzebom gospodarki – PI 10.3. Pomędzy w/w działaniami zachodzą silne związki synergiczne, które zwiększą prawdopodobieństwo osiągnięcia realnych zmian. Na uwagę zasługuje również szeroki pakiet działań ukierunkowanych na zwiększanie spójności społecznej regionu, z intensyfikacją wsparcia na poprawę sytuacji tzw. grup defaworyzowanych.

Silne związki synergiczne zidentyfikowano również w ramach wzmacniania endogenicznych potencjałów województwa opolskiego, w szczególności specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych. Oprócz wszystkich działań realizowanych w ramach OP I dedykowanej rozwojowi potencjału innowacyjnego regionu (PI 1.1 oraz PI 1.2), przewidziano szereg komplementarnych interwencji potencjalnie wzmacniających efekty realizacji OP I, m.in. rozwój terenów inwestycyjnych (PI 3.1), wsparcie inwestycji przedsiębiorstw (PI 2.1 oraz PI 3.3) i promocję ich oferty (PI 3.2), działalność klastrów i inicjatyw klastrowych (PI 3.3), rozwój instytucji świadczących usługi dla biznesu (PI 3.4), rozwój szkolnictwa zawodowego dopasowanego do potrzeb regionalnej gospodarki (PI 10.3).

Na uwagę zasługują ponadto pakiety komplementarnych działań, jakie zaplanowano w ramach realizacji OSI *Miasto wojewódzkie z obszarem funkcjonalnym* (ZIT Aglomeracja Opolska), OSI *Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji* oraz OSI *Obszary przygraniczne* mające na celu z jednej strony zwiększenie spójności terytorialnej województwa opolskiego, z drugiej rozwój najsilniejszych ośrodków²⁰.

²⁰ Wnioski dotyczące wymiaru terytorialnego RPO WO 2014-2020 zostały zaprezentowane w podrozdziale III.4 *Wymiar terytorialny interwencji oraz zachowanie zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego*.

Analiza w zakresie potencjalnych konfliktów w ramach działań RPO WO 2014-2020 tj. działań, które mogłyby osłabiać / uniemożliwiać efekty planowane do osiągnięcia w ramach innych działań, wykazała niewiele potencjalnych związków o tym charakterze. Kluczowym zagrożeniem, jakie zostało poddane głębszej analizie był wpływ planowanych przedsięwzięć (w szczególności z zakresu rozwoju terenów inwestycyjnych oraz infrastruktury transportowej) na stan środowiska województwa opolskiego (i powiązane z nią efekty planowane do osiągnięcia w ramach OP IV i VI). W celu oceny potencjalnego negatywnego oddziaływania odwołano się do wyników *Prognozy oddziaływania na środowisko RPO WO 2007-2014*²¹. Z badania wynika, że potencjalne negatywne oddziaływanie na środowisko RPO WO 2007-2014 zostanie zminimalizowane przy zachowaniu ostrożności i uwzględnieniu zasad zrównoważonego rozwoju podczas realizacji poszczególnych przedsięwzięć, a także zastosowaniu proponowanych rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą. Należy podkreślić że, skutki środowiskowe podejmowanych działań w ramach RPO WO 2014-2020 silnie zależą od lokalnej chłonności środowiska lub od występowania w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych. Dlatego też na etapie planowania konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych należy rozważyć warianty alternatywne tak, aby wybrać ten, który w najmniejszym stopniu będzie negatywnie oddziaływał na środowisko.

III.4 Wymiar terytorialny interwencji oraz zachowanie zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego

Nie mamy zastrzeżeń dotyczących wymiaru terytorialnego interwencji w ujęciu strategicznym. Zaproponowane działania trafnie odpowiadają na potrzeby rozwojowe regionu, są spójne z działaniami zaplanowanymi do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku²². Cel i sposób zastosowania podejścia terytorialnego został opisany w sposób wyczerpujący i przekonujący. Z analizy dokumentów strategicznych oraz poprzednich wersji programu wynika, iż IZ RPO WO 2014-2020 dużą wagę przywiązuje do zagadnień terytorialnych, w szczególności w odniesieniu do wspierania rozwoju Aglomeracji Opolskiej.

Należy zwrócić uwagę na liczne matryce logiczne, zastosowane we wcześniejszej wersji RPO WO 2014-2020, opisujące w sposób czytelny rolę podejścia terytorialnego w kształtowaniu wojewódzkiej polityki rozwoju. Niemniej, określenie efektów, jakie mają zostać osiągnięte w wyniku wykorzystania podejścia terytorialnego jako współwystępującego z podejściem tematycznym, jest zbyt ogólne, co skutkować może utrudnionym monitorowaniem wpływu podejścia terytorialnego na rozwój społeczno-ekonomiczny województwa. Sugerujemy opisać, jakie cele (efekty) samorząd chce osiągnąć dzięki stosowaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego jako wartości dodanej do podejścia tematycznego.

W RPO WO 2014-2020 pojawia się odwołanie do diagnozy zawartej w strategii rozwoju województwa w sposób kompleksowy ilustrującej podejście terytorialne. Uważamy, że w kontekście uzasadnienia bieżącego podejścia w zakresie terytorializacji warto jednak dodatkowo uzasadnić w programie wybór obszarów problemowych podlegających wsparciu: w ramach ZIT (Aglomeracji Opolskiej), obszarów miast wymagających rewitalizacji, obszarów przygranicznych.

W kontekście wykorzystania mechanizmu terytorialnego różnicowania celów i intensywności podejmowanych działań w celu dostosowania do zróżnicowań przestrzennych, ujętych w diagnozie, zwraca uwagę wykorzystanie OSI do różnicowania przestrzennego interwencji tematycznej. Układ ten

²¹ *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020*, Główny Instytut Górnictwa na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Katowice 2013 r.

²² *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2012-2020*, Załącznik do Uchwały Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.

został w sposób czytelny przedstawiony w poprzedniej wersji programu, co świadczy o wypracowaniu metodyki priorytetyzacji celów w odniesieniu do zróżnicowania przestrzennego regionu.

W trakcie oceny wykorzystania instrumentów dialogu *place-based*, takich jak ZIT, RLKS, innych form partnerstwa lokalnego oraz subregionalnego, należy zwrócić uwagę, że przewidywane jest wykorzystanie ZIT. Sposób ujmowania w RPO WO 2014-2020 zintegrowanych inwestycji terytorialnych wydaje się celowy i uzasadniony, co ważne – nawiązuje do strategii rozwoju województwa i zterytorializowanej diagnozy.

Stwierdzono brak mechanizmu zapewnienia monitoringu osiąganych rezultatów w zakresie podejścia terytorialnego – nie zdefiniowano efektów specyficznych dla podejścia terytorialnego. Rekomenduje się określenie w programie oczekiwanych efektów wdrażania podejścia terytorialnego i sposobów monitorowania ich osiągnięcia.

Podsumowując, dotychczasowe opracowania wskazują na dużą dojrzałość podejścia terytorialnego, przyswecającego programowaniu przedsięwzięć w ramach programu. Podejście terytorialne przejawia się w różnych częściach dokumentu. W wymiarze strategicznym podejście terytorialne interwencji uważamy za uzasadnione, rekomendujemy zastanawianie się i wprowadzenie ewentualnych uzupełnień w treści programu, które będą służyć z jednej strony – lepszemu uzasadnieniu przyjętej logiki interwencji, z drugiej – lepszemu planowaniu sposobu wdrażania i monitorowania podejścia terytorialnego.

III.5 Spójność alokacji budżetu z celami programu

Adekwatność środków do celów i zadań programu oraz jego działań może być oceniana w dwóch wymiarach. Cele programu wyrażają się w ujęciu ilościowym we wskaźnikach, a bardziej precyzyjnie, w założonych wartościach docelowych. Alokacja, by można ją uznać za adekwatną, powinna pozwalać na realizację celów, czyli osiągnięcie przyjętych w programie wartości docelowych. W przekonaniu ewaluatora sposób wyznaczenia wartości docelowych bazujący na kwocie planowanych do przeznaczenia środków pozwala domniemywać, że z rozsądnym prawdopodobieństwem można oczekiwać, że zostaną one osiągnięte (patrz rozdział III.9 *Realność wartości docelowych...*). Tym samym, ten aspekt adekwatności można uznać za wypełniony.

Drugi wymiar adekwatności dotyczy tego, czy planowane środki są znaczące w kontekście potrzeb i nakładów z innych źródeł w obszarach, których dotyczą. Działania (w wymiarze finansowym) o skali stanowiącej nieistotny ułamek całej aktywności w ramach obszaru nie mogą być uznane za adekwatne do celów programu, bowiem nie zmieniają w sposób znaczący sytuacji. Narzędziem do oceny tego aspektu adekwatności jest więc porównanie planowanych nakładów z innymi, stanowiącymi punkt odniesienia.

Analizy dokonano opierając się na planowanych środkach w podziale na osie priorytetowe. Przy wyborze punktu odniesienia kierowano się dwoma kryteriami. Po pierwsze, dane ze źródła stanowiącego punkt odniesienia powinny obejmować jak najszerszą grupę osi priorytetowych programu, aby zapewnić możliwie dużą porównywalność wskaźników (o których dalej) pomiędzy nimi, a w konsekwencji jednolite zasady uznawania skali za znaczącą lub nieznaczącą. Po drugie, rozmiary środków stanowiących punkt odniesienia, same w sobie, powinny być istotne w skali obszaru. Kierując się powyższymi kryteriami zdecydowano się na porównanie skali nakładów z programu z wydatkami całego sektora publicznego w odpowiednich obszarach. Oczywiście, wielkości nie są bezpośrednio porównywalne i z tego powodu analiza prowadzona była w odniesieniu do relacji nakładów do produktu krajowego brutto w odpowiednim okresie.

Punktem wyjścia był projekt budżetu państwa na rok 2014. Zawiera on między innymi tzw. budżet w ujęciu zadaniowym, obejmujący skonsolidowany plan wydatków dla państwowych jednostek budżetowych, państwowych funduszy celowych, agencji wykonawczych, instytucji gospodarki budżetowej oraz państwowych osób prawnych, o których mowa w art. 9 pkt. 14 ustawy z dnia 27

sierpnia 2009 r. o finansach publicznych na 2014 r. i dwa kolejne lata w układzie zadań państwa. Wyodrębnione zadania i podzadania dają się w przybliżeniu przypisać do osi priorytetowych programu, przy czym oczywiście znaczna ich część, z oczywistych względów, nie znajduje odzwierciedlenia w programie. Pogrupowane według osi priorytetowych planowane łączne wydatki w latach 2014-2016 zostały porównane z łącznym produktem krajowym brutto Polski w tym okresie. Powyższe wydatki publiczne zapewniły punkt odniesienia dla wszystkich za wyjątkiem jednej osi. Informacje o wydatkach sektora publicznego w układzie zadaniowym nie są dostępne w ujęciu regionalnym, a w ocenie ewaluatora nie istnieje źródło pozwalające przypisać spójnie nakłady do znaczącej liczby osi na poziomie regionu. Analogicznie, alokację programu według osi priorytetowych porównano z prognozowanym łącznym produktem krajowym brutto województwa w okresie 2014-2020. Poniższa tabela prezentuje odpowiednie wielkości. Dodatkowo, umieszczono w niej dwie kolumny, ułatwiające porównywanie skali nakładów. Kolumna 4 prezentuje, jaką część nakładów publicznych stanowi w danej osi alokacja programu (w porównywalnych warunkach). Kolumna 5 prezentuje liczbę dni w roku, na które wystarczyłoby finansowania z programu zakładając, że w relacji do PKB ich skala byłaby taka sama, jak w opisanych wyżej wydatkach sektora publicznego.

Tabela 3. Alokacja z programu a wydatki sektora publicznego według osi priorytetowych

Osie priorytetowe		Alokacja jako % rocznego PKB regionu	Krajowe wydatki publiczne jako % rocznego PKB	Relacja 2:3 (%)	Liczba sfinansowanych dni w roku
I	Innowacje w gospodarce	0,06	0,39	16,6	60
II	E-Opolskie	0,04	0,06	64,7	236
III	Konkurencyjna gospodarka	0,08	0,18	46,2	169
IV	Gospodarka niskoemisyjna	0,10	0,16	63,4	231
V	Zapobieganie zagrożeniom	0,03	0,03	91,0	332
VI	Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego	0,09	0,26	35,1	128
VII	Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców	0,23	1,00	23,2	85
VIII	Konkurencyjny rynek pracy	0,15	0,91	16,1	59
IX	Integracja społeczna	0,05	0,71	7,2	26
X	Wysoka jakość edukacji	0,07	2,31	2,8	10
XI	Inwestycje w infrastrukturę społeczną	0,12	0,43	28,8	105
XII	Instrumenty finansowe	-	-	-	-
XIII	Pomoc techniczna	0,05	0,39	12,8	47

Źródło: opracowanie własne.

Powyższa tabela pokazuje, że przynajmniej w przypadku dziesięciu osi alokacja z programu jest znacząca w porównaniu z łącznymi wydatkami publicznymi, stanowiąc pomiędzy 13% a 91% skali łącznego zaangażowania publicznego²³. W przypadku OP IX: *Integracja społeczna* odsetek wynosi 7 procent, jednak w przekonaniu ewaluatora nadal może być uznany za istotny, zapewniając

²³ Jeszcze raz podkreślmy, że prezentowanego odsetka nie należy interpretować jako odsetka wydatków publicznych stanowiących punkt odniesienia. Porównujemy tu skalę działania, a nie prezentujemy struktury nakładów. Odsetek na poziomie 100 procent oznaczałby, że alokacja z programu jest tak samo znacząca w danym obszarze jak łączne nakłady publiczne w tym obszarze średnio w całym kraju.

finansowanie na porównywalnym do łącznych wydatków publicznych poziomie średnio przez niemalże miesiąc w ciągu każdego roku. W przypadku OP X: *Wysoka jakość edukacji* odsetek nie sięga 3% i istotność tych nakładów może budzić wątpliwości. W naszym przekonaniu, nie przesądza to o nieistotności alokacji w tym obszarze. Działania w ramach programu dotyczą bowiem zidentyfikowanych „wąskich gardeł” w regionie i w konsekwencji ich efektywność może być znacznie większa niż łącznych środków w skali państwa.

Szczególnym przypadkiem jest OP XII: *Instrumenty finansowe*, do której nie można było przypisać finansowania publicznego według zadań. Wynika to z faktu, że w odróżnieniu od pozostałych nie jest ona osią tematyczną, lecz wyodrębnioną ze względu na charakter narzędzi dostępnych w jej ramach. Tym samym, alokacja przypisana do tej osi zwiększa środki dostępne w ramach innych osi, co dodatkowo wzmacnia powyższe wnioski.

Dobór celów i priorytetów inwestycyjnych ujętych w projekcie RPO WO 2014-2020 należy uznać za poprawny. Wybrane obszary interwencji, zarówno w opinii ekspertów biorących udział w ewaluacji, jak i w opinii ewaluatora, wynikają z rzeczywistych potrzeb wymagających odpowiednio ukierunkowanych działań finansowanych ze źródeł publicznych. Każdy z obszarów interwencji, ze względu na swoją specyfikę, cechuje inna zdolność absorpcyjna i różna kosztowność. Wynika z tego skala interwencji finansowej potrzebnej do osiągnięcia rezultatów, które byłyby adekwatne do potrzeb.

Ocenę adekwatności alokacji względem celów można również przeprowadzić porównując okres programowania 2014-2020 z okresem poprzednim. W regionie przewidziano alokację nominalnie wyższą od środków przewidzianych na realizację celów RPO WO 2007-2013, a ich rzeczywista waga mierzona w odniesieniu do skali gospodarki wynosi ok. 1,15% łącznego PKB szacowanego na okres 2014-2020 (w poprzedniej perspektywie było to ok. 1,12% PKB na lata 2007-2013)²⁴.

Porównanie alokacji w dwóch perspektywach finansowych – zarówno wartości nominalnych, jak i struktury – pozwala stwierdzić, że rozkład funduszy w RPO WO 2014-2020 uwzględnia generalne różnice w kosztowności pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi. Na tym poziomie można mówić o adekwatnym dopasowaniu alokacji do celów²⁵.

Zdaniem ewaluatorów, nie ma w projekcie RPO WO 2014-2020 priorytetów inwestycyjnych, które nie wymagają wsparcia finansowego (opisano to w podrozdziale II.3). Środki przeznaczone na jego realizację są wyższe w ujęciu realnym niż w latach 2007-2013, co pozwala na finansowanie szerszego zakresu działań, niemniej od polityki Instytucji Zarządzającej zależy stopień koncentracji środków. Jak wskazują doświadczenia poprzednich okresów, rozproszenie środków rodzi ryzyko nieosiągnięcia masy krytycznej wsparcia, umożliwiającej skuteczne oddziaływanie na sytuację społeczno-gospodarczą regionu.

Mając to na uwadze trzeba stwierdzić, że w RPO WO 2014-2020 nastąpił spadek realnej koncentracji środków finansowych na realizację celów związanych z rozwojem przedsiębiorczości, z budową społeczeństwa informacyjnego, gospodarką odpadami, integracją społeczną i edukacją. Planowany jest natomiast wzrost realnego wsparcia gospodarki niskoemisyjnej i ochrony powietrza, transportu oraz badań i rozwoju. Można więc stwierdzić, że zachowana została właściwa równowaga, jeżeli

---

²⁴ Dla lat 2013-2014 przyjęto średnią oczekiwań analityków instytucji finansowych wg ankiety Thomson Reuters ze stycznia 2014 r., dla lat kolejnych obliczeń dokonano na podstawie wytycznych dotyczących stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw (aktualizacja listopad 2013) <http://www.mf.gov.pl/documents/764034/1002167/Wytyczne+++aktualizacja+listopad+2013>.

²⁵ Wartość alokacji w okresie 2007-2013 została porównana z wartością PKB w całym tym okresie (tj. sumą rocznych PKB z lat 2007-2013). Analogicznie wyznaczono relację do PKB dla lat 2014-2020. Kwoty alokacji przeliczono na złote wykorzystując średni, ważony alokacją kurs euro (tj. kurs w roku, w którym alokacja jest wyższa wpływa silniej na wykorzystany kurs średni), przy czym dla lat 2014-2020 wykorzystano strukturę alokacji z 2007-2013 ze względu na brak danych w podziale na lata.

chodzi o podejście do koncentracji środków, choć można postulować jej zastosowanie w jeszcze większym stopniu²⁶.

Poza koncentracją realną, odzwierciedloną przez relację funduszy alokowanych w poszczególnych osiach priorytetowych w stosunku do PKB, należy odnieść się również do koncentracji formalnej, wyrażonej poprzez minimalne progi finansowania (tzw. *ring fencing*). W obecnej postaci RPO WO 2014-2020 nie zostały spełnione wszystkie warunki koncentracji formalnej (minimalna alokacja na CT od 1 do 4 oraz na CT 9). Jest to jednak mniej istotne z punktu widzenia procesów rozwojowych regionu i może być przedmiotem negocjacji z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Co bardziej istotne, w zadowalającym stopniu została zachowana koncentracja realna.

Do spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu wyrażonymi w sposób ilościowy, czyli poprzez możliwości osiągnięcia wartości docelowych wskaźników, odnosimy się w rozdziale III.9 *Realność wartości docelowych wskaźników realizacji oraz metodyka ich wyznaczania*.

III.6 Trafność zaproponowanych form wsparcia

Uważamy, że formy finansowania zostały trafnie dobrane do poszczególnych typów interwencji. Przeważająca część alokacji zostanie rozdysponowana w formie dotacji. Wszystkie priorytety inwestycyjne, w ramach których planuje się zastosować instrumenty finansowe, zostały wskazane w OP XII: *Instrumenty finansowe* (PI 1.2, PI 3.3, PI 4.1, PI 4.2, PI 4.3, PI 8.7). Na obecnym etapie nie ma podstaw do zgłoszenia zastrzeżeń dotyczących ich wyboru – jego zasadność oraz skalę i zakres zastosowania instrumentów finansowych będzie można ostatecznie potwierdzić po przeprowadzeniu analizy ex-ante wynikającej z art. 37 CPR.

Proponujemy rozważyć również inny priorytet inwestycyjny, w którym mogłyby znaleźć zastosowanie IF (po dokonaniu weryfikacji w ramach odrębnej analizy ex-ante). Poniżej zaprezentowano tabelę podsumowującą wyniki analizy adekwatności form wsparcia zaproponowanych w ramach RPO WO 2014-2020²⁷.

Tabela 4. Analiza adekwatności zaproponowanych form wsparcia

PI	Dotacja	Instrumenty finansowe	Trafność zaproponowanej formy wsparcia
1.1	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
1.2	x	x	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
2.2	x		Należy rozważyć zastosowanie IF.
2.3	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
3.1	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
3.2	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
3.3	x	x	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
3.4	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
4.1		x	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
4.2	x	x	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
4.3	x	x	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
4.5	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
5.2	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.

²⁶ Postulat koncentracji interwencji jest jedną z kluczowych rekomendacji raportu F. Barca, według którego wskazane jest skoncentrowanie 55-65% środków na 3-4 priorytetach kluczowych.

²⁷ Analizę przeprowadzono w oparciu o wywiady oraz wiedzę ekspercką. Ograniczona skala wykorzystywania instrumentów zwrotnych w Polsce w poprzednich latach, tym samym niewielka dostępność wyników badań oceniających efekty zastosowania tego typu form wsparcia przy wspieraniu poszczególnych typów projektów i beneficjentów utrudnia szerzej zakrojone analizy.

PI	Dotacja	Instrumenty finansowe	Trafność zaproponowanej formy wsparcia
6.1	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
6.2	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
6.3	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
6.4	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
6.5	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
7.2	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
7.4	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
8.2	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
8.5	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
8.7	x	x	Forma wsparcia trafnie zastosowana.
8.8	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
8.9	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
8.10	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
9.1	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
9.2	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
9.3	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
9.4	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
9.7	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
9.8	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
10.1	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
10.3	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.
10.4	x		Forma wsparcia trafnie zastosowana.

Źródło: opracowanie własne.

Pozytywnie oceniamy zastosowanie instrumentów finansowych w ramach PI 1.2. Priorytet ten jest skierowany na wsparcie MSP w prowadzeniu prac B+R w ich końcowej – przedwdrożeniowej i wdrożeniowej – fazie. W naszej ocenie priorytet ten, co najmniej w zakresie prac wdrożeniowych, może być objęty wsparciem zwrotnym, gdyż:

- realizowane projekty mają charakter komercyjny i będą prowadzić do powstania efektu przychodowego (nowy produkt) lub oszczędnościowego (spadek kosztów);
- ich ryzyko na etapie wdrożeniowym jest możliwe do oszacowania;
- mechanizm zwrotny będzie racjonalizował zachowania przedsiębiorców, ograniczając możliwość wystąpienia nieuzasadnionego popytu.

W naszej ocenie możliwość zastosowania instrumentu zwrotnego uzasadnia także istnienie tzw. kredytu technologicznego BGK S.A (kredyt komercyjny z premią technologiczną na spłatę rat kapitału) adresującego bardzo zbliżone cele (wdrażanie wyników prac B+R). Rozciągnięcie wsparcia na prace poprzedzające wdrożenie (prace rozwojowe) wymagałoby połączenia wsparcia zwrotnego z dotacją lub wprowadzenia mechanizmu premiowego (analogicznie jak w kredycie technologicznym).

O zasadności wykorzystania IF we wsparciu działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przekonują również rekomendacje z badań ewaluacyjnych IF przeprowadzonych w województwie lubelskim²⁸. Wskazuje się tam jednak, że w związku z faktem, że projekty innowacyjne są inwestycjami najbardziej pożądanymi z punktu widzenia konkurencyjności gospodarki, warto zaplanować dodatkowo możliwość udzielania dotacji. Postulat ten znajduje odzwierciedlenie w założeniach RPO WO 2014-2020.

²⁸ Ocena wpływu wspartych w RPO WL instrumentów inżynierii finansowej na dostępność źródeł finansowania inwestycji dla przedsiębiorców – raport końcowy, Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp z o.o., Szczecin wrzesień 2012 r.

Dostrzegamy również uzasadnienie dla zastosowania instrumentów finansowych w ramach PI 3.3. Grupą docelową dla tego priorytetu jest sektor MSP (w zakresie projektów komercyjnych). Finansowane projekty będą obejmować stworzenie/doposażenie infrastruktury trwałej prowadzące do rozwoju lub modernizacji oferty produktowej lub usługowej. Zastosowanie instrumentów zwrotnych w tym priorytecie jest zasadne i racjonalne ze względu na następujące fakty:

- grupa docelowa to podmioty generujące przychody, które mogą posłużyć do sfinansowania kosztów obsługi instrumentu (oprocentowanie);
- istnieje możliwość wiarygodnego oszacowania ex-ante efektów planowanych inwestycji (w zakresie możliwości do osiągnięcia wzrostu przychodów, w zakresie możliwej do osiągnięcia obniżki kosztów);
- istnieje możliwość wiarygodnego oszacowania ryzyka inwestycyjnego i zarządzania tym ryzykiem.

Wspieranie inwestycji MSP w formie instrumentów finansowych było również rozwiązaniem rekomendowanym do przyjęcia w ramach nowej perspektywy programowania w województwie śląskim²⁹.

Zasadność wykorzystania instrumentów finansowych w ramach finansowania projektów energetycznych (PI 4.1, PI 4.2, PI 4.3) potwierdzają m.in. wyniki ogólnopolskich badań ewaluacyjnych. Wyniki badania przeprowadzonego na zlecenie MG wskazują, że rozwój w obszarze energetyki w Polsce należy wiązać z większym wykorzystaniem zwrotnych źródeł finansowania. Według przeprowadzonych badań ankietowych, skorzystanie z instrumentów zwrotnych w kolejnym okresie programowania, w przypadku braku dotacji lub zbyt małego jej udziału, rozważa ponad 60% beneficjentów IX i X osi priorytetowej POIiŚ i ponad 50% potencjalnych beneficjentów. Zainteresowanie uczestnictwem w dystrybucji środków unijnych z wykorzystaniem instrumentów inżynierii finansowej w przyszłej perspektywie finansowej deklaruje także większość (74%) instytucji finansowych, które zostały objęte badaniem³⁰. Wnioski o realnych szansach na skuteczne wykorzystanie IF w energetyce wskazują również badania przeprowadzone w województwie zachodniopomorskim³¹. Zainteresowanie pozyskaniem preferencyjnej pożyczki w ramach inicjatywy JESSICA przeznaczonych na inwestycje w sektorze energetycznym i ciepłowniczym wykazało 62,1% ankietowanych zakładów energetycznych, 33,3% spółdzielni 28,6% jednostek samorządu terytorialnego i 12,9% przedsiębiorców.

Wsparcie w ramach PI 4.1. będzie skierowane na projekty na rzecz rozwoju energetyki poprzez wykorzystanie źródeł odnawialnych. Praktycznie wszystkie rodzaje projektów, których wsparcie jest planowane, mogą prowadzić do uzyskania (przez beneficjenta) nowych źródeł przychodów (np. w postaci sprzedaży energii i/lub ciepła do sieci), zwiększenia dotychczasowych przychodów i/lub obniżki kosztów bieżących (produkcja energii na własne potrzeby). Realizowane projekty będą więc skutkować wygenerowaniem określonego strumienia pieniądza (w postaci przychodu lub oszczędności), który może zostać wykorzystany do spłaty zaciągniętego zobowiązania. Ze względu na generowanie przez projekty przepływów gotówki (dochody lub oszczędności) zastosowanie instrumentów zwrotnych jest teoretycznie uzasadnione. Z powodu długiego okresu zwrotu³² i ryzyka regulacyjnego³³ zasadne wydaje się przejęcie przez władze publiczne co najmniej części tego ryzyka poprzez połączenie instrumentu zwrotnego (pożyczkowego) z dotacją w formie umorzenia części

²⁹ Analiza możliwości zastosowania zwrotnych mechanizmów finansowania inwestycji w perspektywie 2014-2020 w województwie śląskim – raport końcowy, IBS na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Warszawa, grudzień 2012 r.

³⁰ Analiza korzyści i ograniczeń przy zastosowaniu inżynierii finansowej jako instrumentu wsparcia projektów inwestycyjnych z zakresu energetyki, Ecorys Polska Sp z o.o. na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Warszawa, 14 grudnia 2012 r.

³¹ Określenie zasadności finansowania projektów z zakresu poprawy efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii na terenie województwa zachodniopomorskiego w ramach instrumentów zwrotnych, FundEko, Warszawa, Szczecin 2010 r.

³² Jak wynika z analizy projektów o zbliżonej charakterystyce realizowanych w ramach POIiŚ są to inwestycje o znacznej kapitałochłonności. Przykładowo: średnia wartość 18 projektów polegających na budowie biogazowni/bioelektrowni wynosiła ok. 19,8 mln zł (od 6,5 mln zł do 33,6 mln zł); wartość projektów polegających na termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej wahała się od 874 tys. zł do 33,6 mln zł (w zależności od skali projektu).

³³ Projekty, gł. te związane z budową nowych źródeł energii odnawialnej, posiadają długi okres zwrotu (>5 lat), charakteryzują się dużym ryzykiem regulacyjnym (np. cena tzw. zielonych certyfikatów) determinującym realną rentowność projektu.

zobowiązania lub alternatywnie zastosowanie stopy procentowej znacznie poniżej rynku i długiego okresu karencji. Ze względu na ryzyko kolizji z rynkiem komercyjnym (kredyty bankowe na rozbudowę OZE) instrument zwrotny musi być ograniczony co do wielkości (limit wielkości pożyczki).

Pozytywnie oceniamy również decyzję o zastosowaniu instrumentów finansowych w PI 4.2. Celem priorytetu jest poprawa efektywności energetycznej w sektorze biznesu. Zasadność przyjęcia tego rozwiązania opiera się na poniższych przesłankach:

- tego typu projekty będą wiązać się z powstaniem oszczędności u beneficjentów (dodatni przyrost gotówki);
- możliwe jest oszacowanie ex-ante ryzyka realizacji inwestycji;
- inwestycje mają zróżnicowany charakter, tzn. nie mają wyłącznie charakteru kapitałochłonnego o długim okresie zwrotu.

Dla redukcji ryzyka związanego z realizacją projektów o największej efektywności energetycznej (z czym się wiąże wyższa kapitałochłonność, dłuższy okres zwrotu) i obniżenia bariery finansowej (możliwy brak środków własnych na taki projekt) zasadne jest połączenie instrumentu zwrotnego z premią (redukcja kwoty zobowiązania) w proporcji do osiągniętego efektu energetycznego (wielkość oszczędności). Zasadne jest także wprowadzenie niższego oprocentowania w przypadku instrumentów wspierających termomodernizację, gdyż inwestycje takie wymagają dłuższego okresu zwrotu (sezonowość osiągniętych korzyści).

Instrumenty finansowe są również dobrym rozwiązaniem w przypadku PI 4.3. Zakładane rodzaje projektów w ramach tego priorytetu to projekty na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej budynków publicznych i budynków mieszkalnych. Beneficjentami wsparcia w Osi IV mają być wyłącznie podmioty niekomercyjne (publiczne), w ramach osi XII – spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe. Charakter wspieranych projektów wskazuje, że będą to inwestycje prowadzące do oszczędności po stronie kosztowej, tj. skutkujące zmniejszeniem kosztów bieżących utrzymania infrastruktury. Podmioty realizujące takie inwestycje uzyskują więc realną korzyść finansową, która będzie mogła posłużyć do obsługi ewentualnego zobowiązania. Z tego punktu widzenia inwestycje takie mogą być objęte wsparciem w postaci instrumentów zwrotnych nie tylko w odniesieniu do osi XII, jak to zostało założone w RPO WO, lecz także w odniesieniu i do osi IV. Zasadne jest wprowadzenie mechanizmu premiującego wdrażanie rozwiązań najbardziej energooszczędnych poprzez mechanizm subsydiowania stopy procentowej i/lub premię w postaci umorzenia części zobowiązania w zależności od efektywności zastosowanego rozwiązania.

Priorytetem inwestycyjnym, w którym rekomendujemy rozważenie dodatkowego zastosowania instrumentów finansowych, jest PI 2.2. Jest on skierowany do przedsiębiorstw i dotyczy inwestycji w aktywa trwałe i obrotowe związane z informatyzacją i/lub wdrażaniem e-usług. Wskazuje się, że instrumenty zwrotne mogłyby być stosowane we wszystkich rodzajach projektów realizowanych przez przedsiębiorców³⁴. Zważywszy na fakt, że:

- potencjalni beneficjenci (tj. MSP) generują strumień przychodów, który może posłużyć do pokrycia kosztów obsługi instrumentu zwrotnego (prowizja, oprocentowanie);
- realizowane projekty nie mają charakteru długoterminowego i kapitałochłonnego, a co za tym idzie – nie odznaczają się ujemną lub minimalną rentownością;
- ryzyko inwestycyjne związane z realizacją tego typu projektów jest zasadniczo niskie, łatwe do skalkulowania i kontrolowania,

należy uznać, że zastosowanie instrumentów zwrotnych jest zasadne i racjonalne.

---

³⁴ Ocena wpływu wsparcia w RPO WL instrumentów inżynierii finansowej (...), op. cit.

III.7 Wpływ programu na sytuację społeczno-ekonomiczną kraju i regionu

Oceniamy, iż realizacja RPO WO 2014-2020 istotnie wpłynie na poprawę sytuacji regionu w zidentyfikowanych obszarach problemowych³⁵. Na obecnym etapie nie są widoczne potencjalne negatywne efekty oddziaływania programu. Horyzont oddziaływania programu wykracza poza rok 2020, ponieważ efekty realizacji zaproponowanych działań (zarówno niematerialne – np. wykreowane postawy, jak i materialne – w tym wybudowana infrastruktura) będą miały znaczenie w dłuższej perspektywie.

Potencjalne oddziaływanie opisano w niniejszym raporcie według osi priorytetowych RPO WO 2014-2020³⁶. Natomiast czynniki zewnętrzne i ewentualne ryzyka związane z osiągnięciem potencjalnych efektów zostały opisane w podrozdziale III.10: *Oddziaływanie czynników zewnętrznych na program*.

Interwencja podejmowana w ramach OP I: *Innowacje w gospodarce* powinna przyczynić się do podniesienia poziomu innowacyjności województwa opolskiego, w tym w szczególności w zakresie regionalnych specjalizacji. Dotychczasowe doświadczenia z wdrażania funduszy pomocowych w tym obszarze wskazują na wysoką skuteczność działań³⁷. Projekty badawczo-rozwojowe charakteryzują się dużą skalą efektów i niskim poziomem jałowej straty (efekt *deadweight*)³⁸. Cel ten zostanie osiągnięty, z jednej strony poprzez wzmacnianie potencjału sektora nauki i zwiększenie użyteczności realizowanych badań dla regionalnej gospodarki (PI 1.1)³⁹, z drugiej – poprzez zintensyfikowanie działalności innowacyjnej regionalnych przedsiębiorstw (PI 1.2)⁴⁰. Dowody empiryczne możemy znaleźć między innymi w pracach L. Zienkowskiego, gdzie wykazano silnie dodatnią oraz statystycznie istotną zależność między działaniami w zakresie B+R a wzrostem gospodarczym⁴¹. Podobne wyniki są znane z badań OECD, gdzie wykazano istotny wpływ nakładów finansowych na badania i rozwój na postęp gospodarczy⁴². Planowane, strategiczne inwestycje w infrastrukturę B+R mogą przyczynić się do zmiany nastawienia regionalnych jednostek naukowych do współpracy z biznesem i podejmowania działań w większym stopniu ukierunkowanych na tę współpracę⁴³. Badania ewaluacyjne z poprzedniego okresu programowania wskazują, że inwestycje w infrastrukturę istotnie przyczyniają się do zacieśnienia relacji na linii nauka – biznes⁴⁴.

Inwestycje podejmowane w ramach OP II: *e-Opolskie* przyczynią się do szeroko rozumianego upowszechnienia wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w województwie opolskim, w sektorze biznesu (PI 2.1), administracji (PI 2.3), a w konsekwencji wśród mieszkańców regionu.

³⁵ Do tej kwestii odnosimy się również w podrozdziale III.5 *Spójność alokacji budżetu z celami programu*, w którym oceniamy, czy planowane nakłady mogą przyczynić się do zmiany sytuacji w regionie w dostrzegalny sposób.

³⁶ Wpływ programu jest również szerzej analizowany w ramach opisów związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi interwencjami a wskaźnikami rezultatu, które zostały zaprezentowane w Załączniku 3: *Rekomendowana logika interwencji*.

³⁷ *Polityka spójności oparta na wynikach i jej rola w realizacji celów Strategii Europa 2020*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2011 r.

³⁸ *Wnioski z realizacji polityki spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004-2006*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r.

³⁹ *Industry-science relations, w: Science, Technology and Industry Outlook*, OECD, Paris 2000 r.; Grossman G., Helpman, E., *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Press, 1991 r.

⁴⁰ Love J., Roper S., *SME innovation, exporting and growth*, ERC White Paper No.5 April 2013 r.; Shapira P., Smits R., Kuhlmann S., *An Outlook on Innovation Policy, Theory and Practice [w:] In The Theory and Practice of Innovation Policy: An International Research Handbook*, Smits, R., Kuhlmann, S., and Shapira P [red.], Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2010 r.

⁴¹ Zienkowski L., *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2003 r.

⁴² *OECD Science, Technology and Industry Outlook*, OECD 2012 r.

⁴³ *Benchmarking Industry–Science Relationships*, OECD, Paris 2002 r.; Matusiak K.B., *Budowa powiązań nauki z biznesem w gospodarce opartej na wiedzy. Rola i miejsce uniwersytetu w procesach innowacyjnych.*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2010 r.; Youtie J., Shapira P., *Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional technological and economic development*, Research policy 37, No.8, Elsevier, 2008 r.

⁴⁴ *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów RPO WO 2007-2013 wraz ze wskazaniem obszarów wymagających dalszego wsparcia - raport końcowy*, IBS / Reytech Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2010 r.

Zastosowanie TIK w biznesie (e-commerce) pomoże firmom zwiększyć efektywność sprzedaży poprzez poszerzenie rynku klientów oraz niwelowanie barier i kosztów operacyjnych⁴⁵. Oczywistym efektem upowszechnienia e-administracji jest redukcja kosztów i oszczędność czasu w administracji publicznej, a także dla jej klientów – obywateli i przedsiębiorców⁴⁶. Szersze wykorzystanie TIK w biznesie czy administracji będzie sprzyjać ponadto procesom włączenia społecznego, umożliwiając osobom niepełnosprawnym i innym grupom narażonym na wykluczenie społeczne dokonywanie internetowych zakupów, zdalne załatwianie spraw administracyjnych czy uczestnictwo w życiu publicznym. Badania wykazują ponadto na związek między poziomem wdrożenia TIK w gospodarce a poziomem PKB per capita, który znajduje realne odzwierciedlenie w poziomie i jakości życia mieszkańców gospodarki⁴⁷.

Digitalizacja dóbr kulturowych, naukowych i edukacyjnych regionu (PI 2.3) może przyczynić się do wzmocnienia procesów wymiany kulturalnej. Ponadto wysiłki w zakresie digitalizacji są impulsem dla rozwoju rynku nowatorskich technologii⁴⁸.

Wsparcie w ramach OP III: *Konkurencyjna gospodarka* przeznaczone na rozwój terenów inwestycyjnych (PI 3.1) oraz promocję regionu (PI 3.3) może przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej i turystycznej województwa opolskiego. Ewentualna lokalizacja jednego inwestora może przyczynić się do przyciągnięcia kolejnych, opierających się na doświadczeniach i opiniach przedsiębiorców, którzy podjęli wcześniej decyzję o lokalizacji działalności w regionie⁴⁹.

Badania wskazują, że udział MSP w targach międzynarodowych przyczynia się do nawiązywania i utrzymywania współpracy z zagranicznymi partnerami, pozyskiwania istotnych informacji o rynku, promocji produktów i usług oraz – w dłuższym okresie – znajduje przełożenie na wyniki sprzedaży⁵⁰. Na tej podstawie można zakładać, że działania realizowane w ramach PI 3.2 i PI 3.3 wzmocnią potencjał eksportowy opolskich firm. Wzrost internacjonalizacji firm może wpłynąć na wzrost zatrudnienia w regionie – w latach 2007-2008 7% europejskich MSP eksportujących swoje produkty zadeklarowało wzrost zatrudnienia, podczas gdy w grupie przedsiębiorstw, które nie eksportowały, udział ten wyniósł tylko 3%⁵¹. Rosnący udział przedsiębiorstw krajowych na rynkach zagranicznych jest również silną determinantą wzrostu konkurencyjności, wymuszając na przedsiębiorstwach działania innowacyjne, które umożliwią zdobywanie przewag komparatywnych⁵². Wsparcie w ramach PI 3.4 instytucji otoczenia biznesu powinno przyczynić się do stworzenia lepszych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w regionie, co powinno z kolei przełożyć się zarówno na wzrost liczby przedsiębiorstw, jak i wzrost zatrudnienia.

Klastry lokalne i regionalne wspierane w ramach PI 3.3, pełniąc funkcję efektywnej platformy współpracy, mogą odegrać rolę w rozwoju specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych (np. poprzez opracowywanie i wdrażanie wspólnych strategii rozwoju klastra)⁵³. Badania KE wskazują, że klastry istotnie wpływają na konkurencyjność, produktywność, innowacyjność, zatrudnienie i ogólny wzrost przedsiębiorstw w regionie⁵⁴. W badaniach, w ramach których skonfrontowano dane dotyczące PKB *per capita* odnotowane dla każdego województwa Polski z danymi dotyczącymi liczby klastrów zidentyfikowanych w każdym z polskich regionów w ramach

⁴⁵ *Electronic and Mobile Commerce (...)*, op. cit.

⁴⁶ *Europejska Agenda Cyfrowa*, Komisja Europejska, KOM(2010) 245, Bruksela 26.08.2010 r.

⁴⁷ *Information and Communication Technologies and Productivity Growth*, OECD 2012 r.

⁴⁸ *Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009-2020*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa wrzesień 2008 r.

⁴⁹ Jarczewski W., *Pozyskiwanie inwestorów do gmin*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012 r.

⁵⁰ Measson N., *Use of international trade fairs for the internationalization of SMEs – a Network Approach*, June 2011 r.

⁵¹ *Internationalisation of European SME's – final report*, European Commission, Enterprise and Industry, Brussels 2010 r.

⁵² *Using standards to support growth, competitiveness and innovation, Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds*, European Commission, 2012 r.

⁵³ *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS3)*, European Commission. May 2012 r.

⁵⁴ *The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: main statistical results and lessons learned*, European Commission, Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637, Luksembourg, 2008 r.

Europejskiego badania klastrów European Cluster Observatory⁵⁵, okazało się, że im więcej klastrów w regionie, tym wyższy poziom jego rozwoju gospodarczego⁵⁶.

Poprawa efektywności energetycznej, która będzie mogła być osiągnięta dzięki realizacji działań w ramach OP IV: *Gospodarka niskoemisyjna* powinna mieć wpływ na bezpieczeństwo energetyczne województwa opolskiego, m.in. poprzez ograniczenie zależności od importu paliw. Oprócz oczywistych efektów w zakresie zmniejszania emisyjności może przyczynić się do zwiększenia konkurencyjności regionalnych przedsiębiorstw (PI 4.2), zwiększając ich wydajność przy jednoczesnym obniżeniu kosztów. Poprawa efektywności energetycznej w budynkach mieszkalnych (PI 4.3) poprawi sytuację budżetów domowych, obniżając średnie koszty energii (w skali kraju może to być oszczędność nawet o 35,9 mln rocznie)⁵⁷. Efektywność energetyczna będzie również ważnym czynnikiem tworzenia nowych miejsc pracy – szacuje się, że ambitna polityka proefektywnościowa w sektorze budownictwa to nawet 250 tys. nowych miejsc pracy netto do 2020 r., przede wszystkim w firmach remontowo-budowlanych, lecz także w przedsiębiorstwach produkujących maszyny oraz materiały budowlane, w tym izolacyjne, usługach, transporcie itp.⁵⁸. Interwencja publiczna powinna wpłynąć na wykorzystanie odnawialnych źródeł energii (4.1), pozwalając zbliżyć się regionowi do pułapu 55% udziału OZE w bilansie energetycznym założonym do osiągnięcia do 2055 r.⁵⁹.

Realizacja działań planowanych do podjęcia w ramach OP V: *Zapobieganie zagrożeniom* pozwoli zapewnić mieszkańcom regionu lepszą ochronę przed zagrożeniami naturalnymi, w tym w szczególności powodzią. Zostanie to osiągnięte m.in. poprzez zwiększenie sprawności i efektywności działania regionalnych OSP, które będzie dysponować nowoczesnym sprzętem ratowniczym⁶⁰. Wskazuje się, że „dodatковым” pozytywnym wynikiem realizacji inwestycji w tym obszarze jest poprawa sytuacji w regionie w obszarze rekreacji i ochrony środowiska⁶¹.

Podjęcie inwestycji w ramach OP VI: *Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego* może mieć istotny wkład w rozwój gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów⁶². Choć wpływ projektów środowiskowych na rozwój społeczno-gospodarczy jest niewątpliwy, to jednak w dotychczasowych badaniach skupiano się przede wszystkim na efektach ekologicznych, a efekty społeczno-gospodarcze często były pomijane⁶³. Z tego względu trudno jest ocenić potencjalny wpływ działań podejmowanych w ramach tej osi – można zakładać, że wsparte w ramach PI 6.1 PSZOK pozwolą zwiększyć udział odpadów zebranych selektywnie w relacji do ogółu odpadów, a realizacja inwestycji z zakresu rozwoju sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków (PI 6.2) przyczyni się do ochrony zasobów wody pitnej, w tym w szczególności Głównego Zbiornika Wód Podziemnych GZWP 333 Opole-Zawadzkie, stanowiącego podstawowe źródło zaopatrzenia mieszkańców regionu w wodę pitną). Inwestycje w rozwój kanalizacji i oczyszczalni ścieków powinny przełożyć się na mniejsze zanieczyszczenie środowiska naturalnego, a w konsekwencji na jakość życia mieszkańców objętych zasięgiem realizowanych projektów⁶⁴. Wsparcie w ramach PI 6.3 i PI 6.4 pomoże natomiast utrzymać w niezmiennym stanie dorobek kulturowy i naturalny (bioróżnorodność), co może przyczynić się do zintensyfikowania ruchu turystycznego w regionie. Inwestycje w rekultywację zaniedbanych i

⁵⁵European Cluster Observatory, www.clusterobservatory.eu.

⁵⁶Cichoń J., Figiel S., *Konkurencyjność polskiej gospodarki a rozwój klastrów*, VII Kongres Ekonomistów Polskich nt. *Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju*, PTE, Warszawa 2007 r.

⁵⁷*Potencjał efektywności energetycznej i redukcji emisji w wybranych grupach użytkownika energii; Droga naprzód do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego*, Polski Klub Ekologiczny Okręgu Górnośląskiego w Katowicach we współpracy z Fundacją na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, Katowice 2009 r.

⁵⁸*Wpływ kompleksowej termomodernizacji na rynek pracy w Polsce*, Central European University we współpracy z Fundacją na Rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii (FEWE), Katowice 2011 r.

⁵⁹*Energy Roadmap 2050*, European Commission, COM (2011)885/2, Brussels 2011 r.

⁶⁰<https://www.msw.gov.pl/pl/bezpieczenstwo/ochrona-ludnosci/8758,Ochotnicze-Straze-Pozarne.html>

⁶¹*Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów (...)*, op. cit.

⁶²*Polityka spójności (...)*, op. cit.

⁶³*Wpływ interwencji z funduszy unijnych w obszarze gospodarki wodnościekowej na poprawę stanu środowiska naturalnego oraz rozwój społeczno-gospodarczy*, Agrotec Polska Sp. z o.o./ PROEKO / CMD Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 r.

⁶⁴*Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów (...)*, op. cit.

zdegradowanych terenów miast przyczynią się do zwiększenia wartości inwestycyjnej i społeczno-gospodarczej miast⁶⁵.

Realizacja inwestycji w ramach Osi priorytetowej VII: *Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców* istotnie wpłynie na zwiększenie dostępności regionu, znajdzie również efekt w zwiększeniu spójności terytorialnej i społecznej regionu. Infrastruktura transportowa bezpośrednio i pośrednio wpływa na tworzenie inteligentnego, zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu⁶⁶. Poprzez poprawę dostępności regionów i rynków pracy, zmniejszenie uciążliwości zjawiska kongestii, obniżenie kosztów eksploatacji środków transportu i skrócenie czasu podróży (przewozu) inwestycje transportowe przynoszą korzyści ekonomiczne w postaci wzrostu produktywności oraz konkurencyjności przedsiębiorstw i regionów – nowoczesną infrastrukturę drogową traktować należy jako warunek konieczny rozwoju gospodarczego⁶⁷. Duże znaczenie ma także społeczny wymiar inwestycji, wyrażający się m.in. w poprawie dostępu do usług publicznych (edukacji, ochrony zdrowia i kultury), co przekłada się na rozwój kapitału ludzkiego oraz wzrost satysfakcji społecznej⁶⁸. Inwestycje te powinny mieć ponadto istotny wpływ na aspekty środowiskowe, w tym zmniejszenie wpływu na środowisko naturalne⁶⁹. Budowa infrastruktury drogowej wpływa na lokalizację w węzłach drogowych zakładów przemysłowych i produkcyjnych, generujących nowe miejsca pracy⁷⁰.

Zgodnie z teorią kapitału ludzkiego jako czynnika produkcji w nowej teorii wzrostu E. Lucasa (1988, 1990)⁷¹; R. Baro, X.Sala-i-Martin (1991)⁷² oraz teoriami dualnego rynku pracy P. Doeringera i M. Piore'a (1980)⁷³ przewidziane w projekcie RPO WO 2014-2020 instrumentarium w ramach OP VIII: *Konkurencyjny rynek pracy* powinno przyczynić się do wzrostu kwalifikacji bezrobotnych oraz lepszego dopasowania podaży i popytu na regionalnym rynku pracy. Działania przewidziane do realizacji w ramach PI 8.5. przyczynią się do zmniejszenia skali bezrobocia ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych. Interwencje realizowane w ramach PI 8.7. poprzez zastosowanie narzędzi szkoleniowo-doradczych oraz zarówno dotacyjnych form wsparcia, jak i zwrotnych instrumentów finansowych kreować będą trwałe mikroprzedsiębiorstwa generujące wzrost gospodarczy. Potrzeba realizacji PI 8.8. koresponduje ze zdiagnozowanym deficytem w dostępie do rynku pracy osób, które dotychczas zajmowały się opieką nad osobami zależnymi. Działania przewidywane do realizacji w ramach PI 8.9. zapobiegają wzrostowi bezrobocia poprzez zapobieganie likwidacji miejsc pracy oraz generować będą – również w skali odroczonej – większą adaptacyjność przedsiębiorstw, zwiększając ich przeżywalność oraz stabilność stanu zatrudnienia. Realizacja działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej w ramach PI 8.10. przyczyni się do poprawy stanu zdrowia mieszkańców Opolszczyzny, a w konsekwencji wpłynie na opóźnienie wieku odchodzenia z rynku pracy, co będzie odpowiedzią na niekorzystne zjawiska demograficzne związane z procesem starzenia się społeczeństwa.

Interwencja w ramach OP IX: *Integracja społeczna* pozytywnie wpłynie na szeroko rozumiany rozwój i zwiększenie spójności społecznej regionu, w tym integrację i ogólny wzrost jakości życia. Efekty interwencji odczuwalne będą na rynku pracy poprzez aktywizację zawodową osób wykluczonych

⁶⁵ Zborowski A. [red], *Demograficzne i społeczne uwarunkowania rewitalizacji miast w Polsce*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009 r.; Ziobrowski Z, Jarczewski W., *Rewitalizacja miast polskich – diagnoza*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009 r.; *2014-2020 JESSICA Evaluation Study for Nine Polish Regions: Kujawsko-Pomorskie, Łódzkie, Lubelskie, Małopolskie, Mazowieckie, Śląskie, Świętokrzyskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie*, badanie na zlecenie Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Warszawa 2014 r.

⁶⁶ *Polityka spójności (...)*, op. cit.

⁶⁷ Button K., *Infrastructure Investment, Endogenous Growth and Economic Convergence*, The Annals of Regional Science, 1998 r.

⁶⁸ *Ocena jakości projektów (...)*, op. cit.

⁶⁹ *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*, Rosik P., Komornicki T., Stępiak M., Pomianowski W., Warszawa, 12.12.2012 r.

⁷⁰ Krugman P., *Development, Geography, and Economic Theory*, The MIT Press, Cambridge–Massachusetts–London, 1999.

⁷¹ Lucas, R. E., *On the mechanics of Economic Development*, Journal of Monetary Economics 22, 1988 r.

⁷² Barro, R. J., Sala-i-Martin X., *Economic Growth*, New York, McGraw-Hill, 2004 r.

⁷³ Doeringer P., Piore M., *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*, D.C. Heath, Lexington, Mass, 1971 r.

i zagrożonych wykluczeniem społecznym (PI 9.4). Zwiększy się ogólna jakość życia mieszkańców regionu poprzez zwiększenie dostępu do usług publicznych (PI 9.7). Zgodnie z teorią ekonomii społecznej i teorią ekonomii socjologicznej działania realizowane w sektorze podmiotów gospodarki społecznej (PI 9.8) przyczynią się do zwiększenia aktywizacji zawodowej mieszkańców regionu oraz wspomogą wzrost gospodarczy w obszarach nieatrakcyjnych dla kapitału opartego na konkurencji i maksymalizacji zysku⁷⁴.

Podjęcie działań w ramach OP X: *Wysoka jakość edukacji* może wpłynąć na poprawę jakości kształcenia w regionie. Badania wskazują na istotny wpływ poprawy sytuacji w sferze kształcenia na aktywność gospodarczą całego regionu, zarówno w poziomie mikro- jak i makroekonomicznego⁷⁵. Badania wykazują m.in. dodatnią korelację pomiędzy poziomem skolaryzacji a PKB per capita⁷⁶. Warto również zwrócić uwagę na teorię N.G. Mankiw, D. Romer i D.N. Weil, według której rozwój gospodarki opiera się głównie na myśli technicznej, a tempo postępu technicznego zależy od poziomu kapitału ludzkiego (głównie grupy wysoko wykwalifikowanych pracowników)⁷⁷. Zwiększenie jakości kształcenia odnajdzie również skutek w zmniejszeniu bezrobocia, w szczególności działania w zakresie rozwoju szkolnictwa zawodowego – PI 10.3, dzięki którym na rynku pojawią się osoby dysponujące wiedzą i kompetencjami dopasowanymi do profilu regionalnej gospodarki. Proces ten jest jednak długotrwały i prawdopodobnie nie znajdzie odzwierciedlenia po zamknięciu perspektywy finansowej 2014-2020. Z drugiej strony, jeżeli obecnie nie zostanie zapewniona spójność kierunków kształcenia z potrzebami rynku pracy, może wystąpić efekt negatywny – czyli zwiększenie bezrobocia.

Inwestycje infrastrukturalne podjęte w ramach OP XI: *Inwestycje w infrastrukturę społeczną* powinny umożliwić efektywną realizację innych działań ukierunkowanych na poprawę sytuacji społecznej w regionie. Przedsięwzięcia infrastrukturalne podjęte w ramach Poddziałania 5.2.1 RPO WO 2007-2013 pozwoliły na wzrost jakości specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz opieki ambulatoryjnej. Poniesione nakłady pozwoliły na poszerzenie zakresu świadczeń oraz usprawnienie stosowanych procedur⁷⁸. Z kolei na podstawie wcześniejszych doświadczeń można stwierdzić, że rewitalizacja obszarów miejskich powinna przyczynić się do aktywizacji osób wykluczonych oraz wspomóc proces usamodzielniania się osób, które opuszczają placówki opiekuńczo-wychowawcze⁷⁹.

W ramach OP XII realizowany jest m.in. PI 4.1⁸⁰, co powinno przyczynić się do wzrostu udziału OZE w bilansie energetycznym województwa oraz wpłynąć na oszczędności zasobów ekologicznych i energetycznych. Efekty pośrednie związane z tym działaniem to m.in. zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego oraz nowe miejsca pracy. Biorąc pod uwagę ilość energii produkowanej z OZE, jak również wpływ na ograniczenie emisji CO₂, w okresie 2000-2006 największym oddziaływaniem charakteryzowały się przedsięwzięcia dotyczące rozwoju energetyki wiatrowej, jak również spalania lub współspalania biomasy. Dodatkowym efektem projektów dotyczących wykorzystania biomasy do celów energetycznych był korzystny wpływ na rozwój przedsiębiorstw zajmujących się przetwarzaniem

⁷⁴ Sachs J., *Nasze wspólne bogactwo. Ekonomia dla przeludnionej planety*, PWN, Warszawa 2009 r.; Granovetter M. *Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness*, „American Journal of Sociology”, Vol. 91 (3), 1985 r.

⁷⁵ *OECD Skills Outlook 2012*, OECD 2012 r.; *Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skill Policies*, OECD Skills Strategy 2012 r.; *Education as a Determinant of Economic Growth* [w:] Lazear [red.] *Education in the Twenty-First Century*, Stanford, CA: Hoover Institute.

⁷⁶ Mankiw N.G., Romer D. and Weil D. N., *A Contribution to the Empirics of Economic Growth*, Quarterly Journal of Economics CVII, 4, 1992 r.

⁷⁷ Romer P., *Human Capital and Growth: Theory and Evidence*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy 32, 1991 r.

⁷⁸ *Ocena jakości projektów (...)*, op. cit.

⁷⁹ *Ocena programów i projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Działania 3.3 „Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne”*, ZPORR, Wnioski na przyszłość.

⁸⁰ Pozostałe priorytety inwestycyjne są objęte osiami omawianymi powyżej, a więc dotyczą ich te same efekty, jakie wskazywane są w ramach opisu tych osi.

biomasy, jak również powstanie nowych miejsc pracy⁸¹. Oddziaływanie na lokalny rynek pracy wydaje się jednak uzależnione od skali realizowanych przedsięwzięć⁸².

Działania podejmowane w ramach OP XIII: *Pomoc Techniczna* umożliwią efektywną realizację programu. Wpływ tej osi na sytuację regionu i kraju jest więc pośredni – dzięki działaniom w ramach tej osi możliwe będzie wdrożenie programu, a dzięki temu – uzyskanie wpływu opisanego we wcześniejszej części niniejszego rozdziału.

III.8 Wpływ projektów priorytetowych na realizację celów programu

W ramach RPO WO 2014-2020 przewidziano realizację 20 projektów strategicznych. Uważamy, że projekty strategiczne trafnie odpowiadają na główne potrzeby i wyzwania rozwojowe województwa i będą w istotny sposób wzmacniać efekty planowane do osiągnięcia w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych. Największe potrzeby w zakresie wsparcia wykazują projekty wpisujące się w realizację OP VII: *Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców*.

W ramach OP I: *Innowacje w gospodarce* przewidziano realizację pięciu projektów strategicznych (alokacja: 25,69 mln EUR). Beneficjentami wsparcia będą odpowiednio: Politechnika Opolska, Uniwersytet Opolski, ICSO „Błachownia”, PMWSZ w Opolu, PWSZ w Nysie. Projekty te odpowiadają na kluczowe potrzeby regionu w zakresie innowacyjności, transferu technologii i wspierania regionalnych specjalizacji, w tym specjalizacji inteligentnych. Rozwój współpracy na linii przedsiębiorstwa – jednostki badawczo-rozwojowe, wsparcie rozwoju badań w zakresie badań dla potrzeb rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego przyczynią się do podniesienia konkurencyjności regionu w zakresie innowacyjności (w szczególności w sektorze chemii organicznej oraz w zakresie bioróżnorodności, biotechnologii i nauk pokrewnych), wsparcia ekoinnowacji, wzmocnienia kompetencji kadr B+R oraz przedsiębiorstw (w tym komercjalizacji wyników prac B+R) oraz wzmocnienia inteligentnej specjalizacji, jaką są technologie rolno-spożywcze. Przewidujemy, że planowane przedsięwzięcia istotnie przyczynią się do realizacji celów szczegółowych RPO WO 2014 – 2020 określonych w ramach priorytetów inwestycyjnych PI 1.1. i PI 1.2.

Do OP III: *Konkurencyjna gospodarka* przypisano dwa projekty strategiczne (alokacja 15,9 mln EUR). Pierwszym z nich jest *Rozwój Regionalnego Parku Przemysłowego w Nysie*. Projekt zakłada kompleksowe uzbrojenie i zagospodarowanie Podstrefy Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, co wzmocnić ma potencjał rozwojowy Nysy i stanowić zachętę dla potencjalnych inwestorów do lokowania przedsiębiorstw. Projekt ten dobrze wpisuje się w cele OP III RPO WO 2014-2020 i będzie służył ich realizacji. Pozytywnie oceniamy również wybór drugiego projektu kluczowego w subregionie kędzierzyńsko-kozielskim (alokacja 7 mln euro)⁸³, obejmującego przygotowanie terenów inwestycyjnych poprzez m.in. budowę, rozbudowę i modernizację niezbędnych dróg dojazdowych. Realizacja projektu zwiększy atrakcyjność inwestycyjną regionu, co powinno przynieść efekt w postaci pojawienia się nowych inwestorów i – pośrednio – do powstania nowych miejsc pracy. Podjęcie przedsięwzięcia będzie miało istotne znaczenie nie tylko z punktu widzenia rozwoju gospodarki, ale również poprawy sytuacji społecznej. Projekt wpisuje się w założenia *Programu Specjalnej Strefy Demograficznej*, jest inwestycją komplementarną dla strategicznych projektów Nysy oraz ZIT AO.

⁸¹ *Ocena ex post programów Polityki Spójności, 2000-2006 współfinansowanych przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (Cele i 2) – Pakiet prac 5b: Środowisko i zmiany klimatu - raport końcowy, 2010 r.*

⁸² *Polityka spójności oparta na wynikach (...)*, op. cit.

⁸³ W ramach II konsultacji społecznych RPO WO 2014-2020 zgłoszono potrzebę w zakresie zwiększenia alokacji z 7 na 9 mln EUR, na co otrzymano wstępną zgodę Zarządu Województwa Opolskiego. [*Raport z konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020* [wersja nr 2], Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2014 r.].

Realizację czterech projektów priorytetowych przewidziano również w ramach OP VI: *Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego* (34,2 mln EUR). Projekty te, zarówno o charakterze promocyjnym, jak i dotyczące ochrony zasobów naturalnych i kulturowych województwa, mają silne podstawy w uwarunkowaniach kulturowo-środowiskowych regionu i wynikających z tego tytułu wyzwaniach (wysoka atrakcyjność turystyczna oraz przygraniczne położenie regionu). Współcześnie działania z zakresu marketingu miejsc i terytoriów są powszechnie uważane za istotne narzędzie stymulowania procesów rozwojowych⁸⁴. Kompleksowość przewidzianych przedsięwzięć świadczy o dojrzałym podejściu do zrównoważonego rozwoju obszarów o istotnych walorach przyrodniczych, kulturowych i historycznych, a równocześnie zagrożonych wzmogłą antropopresją przez wzgląd na wysokie walory turystyczne (Stobrowska Strefa, Góry Opawskie i Brama Morawska, Góra św. Anny). Zakłada się, że realizacja niniejszych projektów przyczyni się do wzmocnienia tożsamości regionu i jego potencjału kulturowego, a tym samym – do realizacji celów PI 6.3.

Jak wspomniano wcześniej, największe wsparcie przewidziano dla projektów kluczowych z zakresu infrastruktury transportowej, w tym zarówno budowy nowych odcinków, jak i wsparcia komunikacji publicznej, w ramach OP VII: *Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców*. Łącznie w ramach tej osi ma być realizowanych osiem projektów strategicznych (alokacja 170,7 mln EUR). Projekty dobrze wpisują się m.in. w zakres działań na rzecz rozwoju Aglomeracji Opolskiej przedstawiony w RPO WO 2014-2020. Inwestycje drogowe w Opolu są konieczne, aby zagwarantować przepustowość systemu komunikacyjnego miasta. Wynika to ze znacznego obciążenia ruchem kołowym stolicy województwa. Ponadto istotnym celem, który przyświeca niniejszym projektom, jest zwiększenie skomunikowania miasta, jako rdzenia aglomeracji, z okolicznymi gminami. Zwiększanie dostępności transportowej przyczynia się bowiem do wzrostu spójności województwa jako całości (co będzie służyło dyfuzji impulsów rozwojowych z Aglomeracji Opolskiej do innych miejsc województwa). Sprawny system transportowy w Opolskiem jest warunkiem budowy efektywnych lokalnych rynków pracy, a także poprawy dostępu do usług publicznych. Szczególną uwagę zwraca komplementarność projektu służącego poprawie połączenia południowej części Województwa Opolskiego z autostradą A4 jako bezpośrednio wspierającego Regionalny Park Przemysłowy w Nysie poprzez ułatwienie dostępu firmom tam ulokowanym do zewnętrznych rynków zbytu i kooperantów, a także komplementarności założeń budowy obwodnic miast Dobrzeń Wielki i Czarnowąsy z rozbudową Elektrowni Opole. Przewidujemy, iż realizacja niniejszych projektów będzie miała istotny wpływ na realizację celów OP VII RPO WO 2014-2020, w szczególności PI 7.2.

W ramach OP XI: *Wysoka jakość edukacji* przewidziano realizację jednego projektu priorytetowego – „Wsparcie kształcenia zawodowego w kluczowych dla regionu branżach”, realizowanego przez Samorząd Województwa Opolskiego (budżet – 7,5 mln EUR). Projekt odpowiada na problemy społeczno-ekonomiczne województwa, jakimi są bezrobocie koniunkturalne i strukturalne. Proponowany projekt może w istotny sposób przyczynić się do ich obniżenia, tym samym – do realizacji celów OP XI, zwłaszcza PI 10.4.

III.9 Realność osiągnięcia wartości docelowych wskaźników realizacji

Uważamy, że większość wartości docelowych wskaźników zostało właściwie ustalonych, zarówno pod względem potrzeb regionu, jak i alokacji przeznaczonych na ich realizację. Ocena realności wskaźników została oparta głównie na analizie danych historycznych dotyczących przedsięwzięć realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013 oraz PO KL (komponent regionalny). Dane źródłowe zostały przekazane zespołowi ewaluacyjnemu przez IZ. W celu uzyskania wskaźników jednostkowych kwoty EURO potrzebnej do uzyskania jednostkowego efektu analizowano kwoty dotacji wykorzystanych na realizację projektów w perspektywie finansowej 2007-2013 i produkty dzięki nim uzyskane. Przy

⁸⁴ Szromnik A., *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007 r.; Jarczewski W., *Pozyskiwanie inwestorów (...)*, op. cit.

założeniu niezmienności proporcji średniego dofinansowania w planowanym okresie finansowania i stałości cen, w oparciu o wyliczone wskaźniki jednostkowe zweryfikowano wartości docelowe interwencji planowanych obecnie do realizacji. Pod uwagę wzięto również przewidziane do realizacji projekty strategiczne (tam gdzie było to możliwe)⁸⁵. W przypadkach, gdy w poprzedniej perspektywie programowania nie monitorowano wskaźników planowanych do wykorzystania w ramach w/w programów, posłkowano się danymi historycznymi pochodzącymi z innych krajowych i regionalnych programów operacyjnych i innych inicjatyw wsparcia, a także opiniami eksperckimi.

Chcielibyśmy zwrócić uwagę na ograniczone możliwości w zakresie oceny adekwatności alokacji na wsparcie w postaci instrumentów finansowych. Kwota ta powinna zostać zweryfikowana w ramach odrębnej analizy ex-ante dla instrumentów finansowych, w ramach której szacowana będzie tzw. luka finansowa. Wyniki analizy powinny wykazać, jaka część alokacji powinna zostać przeznaczona na dotacje oraz instrumenty finansowe, a także czy będzie możliwe osiągnięcie zakładanych wartości docelowych wskaźników. Posiadanie tej informacji jest również konieczne do przeprowadzenia oceny realności innych wartości docelowych wskaźników przypisanych do priorytetu, w którym stosuje się oba typy wsparcia, w tym również tych dotyczących wsparcia w formie dotacji⁸⁶.

W przypadku wskaźników rezultatu strategicznego wartości docelowe mogą zostać określone jakościowo, nie jest konieczne wskazywanie konkretnych wartości, jakie mają zostać osiągnięte⁸⁷. Wskaźniki, dla których wartości docelowe nie zostały ujęte w sposób ilościowy, nie zostały zaprezentowane w tabeli poniżej. Na obecnym etapie wskazane kierunki zmian tych wskaźników wydają się możliwe do zrealizowania.

Opis czynników zewnętrznych, jakie mogą mieć wpływ na realizację wskaźników zostały omówione w kolejnym podrozdziale III.10 *Oddziaływanie czynników zewnętrznych na program*.

Dobór wskaźników przyjętych dla oceny celów pośrednich (tzw. kamieni milowych) uznajemy za trafny. Realność osiągnięcia wartości docelowych w wyznaczonych terminach nie mogła na obecnym etapie zostać oceniona, ponieważ wartości dla roku 2018 nie zostały jeszcze wyznaczone.

Poniższa tabela podsumowuje przeprowadzoną ocenę. W przypadku wartości wskaźników, które budziły nasze zastrzeżenia (tj. oszacowanych na zbyt niskim poziomie – nierealna lub zbyt wysokim poziomie – realna /nadwyżka/) w nawiasie wskazujemy na oszacowaną przez nas optymalną wartość wskaźników.

---

⁸⁵ Na obecnym etapie nie są jeszcze znane szczegółowe kosztorysy tych projektów, nie przygotowano jeszcze studiów wykonalności. Możliwe jest więc odniesienie się do doświadczeń przedsięwzięć o zbliżonym charakterze, trzeba jednak mieć na uwadze, że na różnice w kosztach nawet podobnych przedsięwzięć będzie wpływać wiele czynników, zależnych od lokalnych warunków.

⁸⁶ Posługując się przykładem PI 1.2 – na tym etapie nie zostało określone, jaka część alokacji będzie powiązana ze wskaźnikiem *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotację*, a jaka ze wskaźnikiem *Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie*.

⁸⁷ Zgodnie z *Szablonem programu operacyjnego ...* (op. cit.)

Tabela 5. Ocena realności wartości docelowych wskaźników realizacji RPO WO 2014-2020

PI	Wskaźniki realizacji RPO WO 2014-2020	Wartość docelowa	Ocena realności	Wyjaśnienia metodologiczne / źródło szacunków
	WSKAŹNIKI PRODUKTU			
1.1	Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R	12	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
1.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotację	46	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
1.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	211	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
1.2	Liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw	15	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
1.2	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki innowacji	5	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
1.2	Liczba wspartych funduszy pożyczkowych	2	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
1.2	Liczba wspartych funduszy poręczeniowych	1	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
2.1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotację	108	realna /nadwyżka/ (150)	8.1 PO IG (stan na 30 września 2013 roku) ⁸⁸
2.3	Liczba zainstalowanych aplikacji w instalacjach publicznych	160	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
3.1	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych	725	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
3.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotację	318	realna /nadwyżka/ (1200)	6.5.2 PO IG oraz programu „Paszport do eksportu”.
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotację	12	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
3.3	Liczba wspartych klastrów	3	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
3.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	302	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
3.3	Liczba wspartych funduszy pożyczkowych	2	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
3.3	Liczba wspartych funduszy poręczeniowych	1	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
3.4	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki przedsiębiorczości	9	realna	RPO WO 2007-2013
4.1	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	140	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.1	Liczba wspartych funduszy pożyczkowych	1	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.1	Liczba wspartych funduszy poręczeniowych	1	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.2	Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną	36	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	56	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.2	Liczba wspartych funduszy pożyczkowych	1	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych

⁸⁸ Lista beneficjentów działania 8.1 PO IG dostępna na stronie https://www.poig.gov.pl/Strony/lista_beneficjentow_POIG.aspx.

PI	Wskaźniki realizacji RPO WO 2014-2020	Wartość docelowa	Ocena realności	Wyjaśnienia metodologiczne / źródło szacunków
4.3	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	67	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.3	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	56	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.3	Liczba wspartych funduszy pożyczkowych	1	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
4.5	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	52	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
4.5	Liczba wybudowanych obiektów "Park&Ride"	7	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
5.2	Liczba wybudowanych urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej	2	realna	wartości wybranych inwestycji o zbliżonym zakresie w Polsce
5.2	Pojemność obiektów małej retencji	18,7	nierealna (13)	wartości wybranych inwestycji o zbliżonym zakresie w Polsce
5.2	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	16	realna	RPO WO 2007-2013
6.1	Liczba wspartych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych	50	realna	RPO WO 2007-2013
6.2	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	81	realna	RPO WO 2007-2013
6.3	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	45	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
6.3	Liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem	8	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
6.3	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	6	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
6.4	Łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów	10	realna	wartości wybranych inwestycji o zbliżonym zakresie w Polsce
6.5	Łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów	54	realna /nadwyżka/ (110)	RPO WO 2007-2013
7.2	Całkowita długość nowych dróg	23	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
7.2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	64	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
7.4	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	140	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
7.4	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego	4	realna	RPO WO 2007-2013, analiza projektów strategicznych RPO WO 2014-2020
8.5	Liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie	9811	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.5	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie	1626	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.5	Liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	6774	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.7	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	1460	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych
8.7	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	378	ex-ante	do weryfikacji w ramach ewaluacji ex-ante instrumentów finansowych

PI	Wskaźniki realizacji RPO WO 2014-2020	Wartość docelowa	Ocena realności	Wyjaśnienia metodologiczne / źródło szacunków
8.8	Liczba osób opiekujących się osobami zależnymi objętych wsparciem w programie	743	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.8	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech	400	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.9	Liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie (w tym samozatrudnieni)	8707	nierealna (3893)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.9	Liczba osób zatrudnionych w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie	905	nierealna (649)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.9	Liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie	2562	nierealna (1215)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
8.10	Liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi w programie	69965	realna	opinia ekspercka
8.10	Liczba osób objętych programami rehabilitacji medycznej ułatwiającymi powrót do pracy	918	realna	opinia ekspercka
9.1	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	40	realna	RPO WO 2007-2013
9.2	Liczba nowych/ przebudowanych/ przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	50	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.3	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	30	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.4	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, objętych wsparciem w programie	5284	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.4	Liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie	1215	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.4	Liczba osób w wieku poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie	951	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.7	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług społecznych w programie	3590	realna /nadwyżka/ (9330)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.8	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	253	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
9.8	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, objętych wsparciem w programie	2160	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.1	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	9415	nierealna (5827)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.1	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	100	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.1	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK	1000	realna /nadwyżka/ (1976)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.1	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	2900	realna /nadwyżka/ (7902)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia

PI	Wskaźniki realizacji RPO WO 2014-2020	Wartość docelowa	Ocena realności	Wyjaśnienia metodologiczne / źródło szacunków
10.1	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	90000	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.3	Liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	70	realna	Opinia ekspercka
10.3	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	4200	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.3	Liczba szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie	70	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.3	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie	318	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.3	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami	3300	realna	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
10.4	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty	17	nierealna (5-10)	dane historyczne z innych regionalnych programów wsparcia
WSKAŹNIKI REZULTATU				
8.5	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	17 862	nierealna (12000)	Opinia ekspercka.
8.7	Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	1336	nierealna (max.1000)	
8.8	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	297	realna	
8.9	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	3482	realna	
8.10	Liczba osób, które powróciły do pracy po zakończonej rehabilitacji medycznej	276	realna	
9.4	Liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu	1030	realna	
9.7	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którym po skorzystaniu z podstawowych usług społecznych w programie zwiększył się standard życia	2513	nierealna (1200)	
9.8	Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej	6	realna	
10.1	Liczba nauczycieli, którzy podnieśli swoje kompetencje dzięki wsparciu w programie	2880	realna	
10.3	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	2670	realna	

Źródło: opracowanie własne.

III.10 Oddziaływanie czynników zewnętrznych na program i ryzyka wiążące się z jego realizacją

Realizacja działań, a w konsekwencji także możliwość osiągnięcia założonych wartości docelowych wskaźników, obarczona jest szeregiem ryzyk o charakterze ekonomicznym, przy czym mogą one powodować zarówno odchylenia na minus jak i, w mniej licznych przypadkach, na plus. Zostały one omówione w dwóch grupach, z których pierwsza odnosi się do całości programu, a w drugiej zebraliśmy kluczowe czynniki ryzyka dotyczące osi priorytetowych.

Ryzyka ogólne

Najpoważniejszym zagrożeniem jest znaczące pogorszenie sytuacji ekonomicznej. Pośród potencjalnych beneficjentów programu znajdują się dwie grupy, jednostki samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorcy, których zdolności finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych (w tym zagwarantowania wkładu własnego) są w bardzo dużym stopniu uzależnione od bieżącej sytuacji ekonomicznej. Załamanie wzrostu gospodarczego stwarza ryzyko braku popytu na realizację działań finansowanych z programu praktycznie we wszystkich jego osiach.

Szczególnie należy zwrócić uwagę na to ryzyko w odniesieniu do działań, w których wykorzystywane będą instrumenty inżynierii finansowej oraz takie, gdzie znacząca część finansowania pochodzić będzie z zewnętrznych źródeł dłużnych lub kapitałowych. Pogorszenie koniunktury ekonomicznej może spowodować dodatkowe ograniczenie popytu na realizację wielu działań w programie, ze względu na ograniczenie dostępności finansowania niezbędnego do złożenia projektów. Jednocześnie zwracamy uwagę, że sytuacja, w których komercyjne finansowanie jest trudno dostępne może sprzyjać wzrostowi popytu na ofertę instrumentów inżynierii finansowej w ramach programu.

W naszej ocenie czynnikiem ryzyka w odniesieniu do działań wykorzystujących instrumenty zwrotne jest możliwość utrzymania lub obniżenie obecnego poziomu stóp procentowych NBP, a w konsekwencji także rynkowych. Wystąpienie takich warunków powoduje obniżenie relatywnej atrakcyjności wsparcia w ramach programu. W przypadku niskiego kosztu finansowania rynkowego ewentualna premia oferowana przez program nie może być duża przy założeniu nie wchodzenia w dotowanie przedsięwzięć. W efekcie, z punktu widzenia przedsiębiorcy, może ona nie uzasadniać dodatkowych formalności, kosztownych finansowo, jak i angażujących czas przedsiębiorcy.

Istotnym czynnikiem zewnętrznym mogącym mieć wpływ na realizację programu są także polityki, strategie i programy wdrażane na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym. Wdrażanie „dodatkowych” programów wsparcia potencjalnie zapewni, z jednej strony wzmocnienie efektów w poszczególnych obszarach wsparcia RPO WO 2014-2020, z drugiej może utrudnić osiągnięcie zakładanych wskaźników docelowych programu (poprzez zaspokajanie części popytu na środki finansowe).

Ryzyka zewnętrzne odnoszące się do wskaźników

W odniesieniu do OP I trzeba wskazać na ryzyko utrzymania się niskiego poziomu nakładów inwestycyjnych na środki trwałe, np. w powiązaniu ze słabszą koniunkturą. Konsekwencją tego jest zwykle znaczące obniżenie nakładów na innowacyjność oraz badania i rozwój, zwłaszcza w sektorze prywatnym (PI 1.2). Ponadto, o ile dla osiągnięcia samych celów RPO WO 2014 – 2020 komplementarność RPO z innymi programami jest pożądana, o tyle krajowe programy wsparcia dla rozwoju sektora B+R (m.in. realizacja PO Inteligentny Rozwój) mogą do pewnego stopnia zaspokoić popyt regionalnych przedsiębiorstw na wsparcie i wpłynąć negatywnie na realizację zakładanych wskaźników w RPO WO 2014-2020. W odniesieniu do PI 1.1, warto wskazać na istotność czynników związanych ze zmianami skali i struktury finansowania szkolnictwa wyższego, w tym skali premiowania współpracy naukowców ze strefą biznesu PI 1.1.

W odniesieniu do realizacji OP II, szczególnie w odniesieniu do PI 2.3, identyfikujemy istotne ryzyko związane z poziomem kompetencji cyfrowych społeczeństwa (ang. *digital literacy*), który może się okazać niewystarczający do efektywnego wykorzystania wprowadzonych rozwiązań. Istotne wydaje się podjęcie działań mających na celu eliminację zjawiska tzw. cyfrowego wykluczenia. Częściowo problem ten adresują działania zaplanowane do podjęcia w ramach OP IX. Istotne jest również podjęcie działań informacyjno-promocyjnych zachęcających do korzystania z nowych rozwiązań w zakresie komunikacji z administracją, tj. przewodników, broszur informacyjnych itp. Istotnym ryzykiem, jakie należy wziąć pod uwagę, zarówno w odniesieniu do PI 2.2, jak i PI 2.3, jest również zagrożenie wynikające z szybkiego postępu technologii skutkujący szybko dezaktualizacją wdrażanych technologii i rozwiązań.

Wskaźnikami efektów realizacji OP III są m.in. nakłady inwestycyjne przedsiębiorstw czy udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów. Zwracamy uwagę, że są one w znacznie większym stopniu zdeterminowane bieżącą koniunkturą (co więcej, zarówno krajową, jak i zagraniczną) niż z wynikami realizacji programu. W trakcie kryzysu 2008-2009 eksport w ujęciu rocznym, za sprawą czynników egzogenicznych wobec gospodarki, obniżał się nawet o ponad jedną czwartą (w ujęciu rok do roku). Kilkuprocentowe spadki w ujęciu realnym zanotowano także w odniesieniu do nakładów inwestycyjnych. Wystąpienie takiej sytuacji w trakcie realizacji programu, a w szczególności w okresie, którego dotyczą wartości docelowe wskaźników, prowadzi do ich nieosiągnięcia. Ponadto, w OP III podobnie jak w przypadku wielu pozostałych osi priorytetowych, trudno oddzielić efekty RPO WO 2014–2020 od skutków komplementarnych interwencji przewidzianych przez krajowe programy wsparcia na rzecz konkurencyjności i internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw (w ramach np. PO IR).

Poprawa dostępności terenów inwestycyjnych dla przedsiębiorców (PI 3.1) jest tylko jednym z czynników wpływających na decyzje dotyczące lokalizacji nowych firm na Opolszczyźnie. W tym obszarze, nie do przecenienia jest również ogólny poziom atrakcyjności Polski jako miejsca inwestycji dla zagranicznych inwestorów a także poziom atrakcyjności inwestycyjnej sąsiednich województw / ośrodków metropolitalnych (np. Wrocław). Skuteczność interwencji w tym obszarze będzie więc w dużym stopniu zdeterminowana działaniami podejmowanymi w skali kraju i innych regionach (inwestycjami infrastrukturalnymi czy działaniami promocyjnymi). Warto w tym kontekście zadbać o współpracę w ramach np. ogólnopolskich kampanii promocyjnych.

W odniesieniu do wskaźników osi IV, takich jak zużycie energii elektrycznej ogółem, zwracamy uwagę, że są one silnie uzależnione od ceny energii, co może powodować znaczące wahania zarówno na plus, jak i na minus, niezależnie od powodzenia i skuteczności działań programu. W szczególności, znaczący wzrost cen energii (zarówno na skutek grożącego krajowej gospodarce deficytu mocy wytwórczych jak i możliwego wzrostu cen praw do emisji CO₂) może prowadzić do głębokich zmian w strukturze gospodarki w kierunku sektorów o niższej energochłonności, co prowadzi do spadku zużycia energii (co znalazłoby przejaw szczególnie w miernikach realizacji PI 4.2).

Czynnikiem zewnętrznym mogącym wpłynąć negatywnie na osiągnięcie efektów OP IV jest niejasna sytuacja prawna w zakresie pozyskiwania i sprzedaży energii przez inwestorów prywatnych – nieuchwalony pakiet ustaw energetycznych (tzw. trójpak energetyczny). Ponadto, trwający kryzys ekonomiczny znajduje wyraz nie tylko w sytuacji przedsiębiorstw, których może nie być aktualnie stać na dokonywanie modernizacji (PI 4.2), ale również w stanie finansów publicznych (PI 4.3). Oczywiście, konsekwencją kryzysu dotyczącego administrację i prywatne firmy jest pogorszenie sytuacji obywateli, co również może przełożyć się na ich zaniechanie działań związanych z ograniczaniem emisji (np. wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w sektorze mieszkaniowym, PI 4.3). Pozytywnie na realizację założeń RPO WO 2014 – 2020 w zakresie gospodarki niskoemisyjnej mogą wpłynąć natomiast krajowe programy wsparcia na rzecz efektywności energetycznej i OZE (POIŚ) oraz synergia z EPWT Polska-Czechy.

Efekty realizacji OP V są w znacznej mierze uzależnione od stanu finansów publicznych, ten zaś w czasie kryzysu finansowego jest narażony na nieustanne ryzyko tzw. zapaści. Dodatkowo, na realizację postawionych przed RPO WO 2014 – 2020 celów i założonych wskaźników może wyrzucić znaczny

wpływ reforma zarządzania gospodarką wodną, która ma zostać wprowadzona w 2014 r. (głównie w obrębie projektów związanych z obiektami retencji wodnej). Ponadto, ze względu na złożony i kompleksowy charakter działań z OP V, na skuteczność ich realizacji może oddziaływać jakość współpracy z sąsiednimi województwami. Wreszcie, nierzadko nie do oddzielenia wydają się potencjalne efekty wdrażania RPO WO 2014 – 2020 od skutków komplementarnych działań przewidzianych np. przez międzynarodowe programy wsparcia (Masterplan dla rzeki Odry).

Na realizację wskaźników przewidzianych w ramach OP VI, ze względu na złożoność przewidywanych tam inwestycji, wywiera wpływ znaczna liczba czynników zewnętrznych. Po pierwsze, niebagatelne znaczenie odgrywa stan finansów publicznych, w którym aktualnie identyfikuje się ryzyka związane z trwającym kryzysem finansowym. Ponadto, względnie trudno oddzielić w niektórych przypadkach wpływ realizacji RPO WO 2014–2020 od realizacji innych, komplementarnych inicjatyw (np. krajowych programów wsparcia na rzecz ochrony środowiska POIS czy krajowych programów wsparcia na rzecz ochrony dorobku kulturowego i turystyki – wpływ na PI 6.3), które będą miały wpływ na większość PI przewidzianych w ramach OP VI. Ponadto, na realizację PI 6.1 ogromny wpływ będzie mieć sprawność wdrażania rozwiązań prawnych znowelizowanej ustawy o utrzymaniu czystości. Znaczne konsekwencje, potencjalnie zarówno pozytywne, jak i negatywne, mogą wywrzeć na realizację założonych wskaźników również: reforma systemu zarządzania gospodarką wodną (2014 r.) oraz brak ram prawnych w zakresie ochrony zabytków i środowiska (zwłaszcza w odniesieniu do PI 6.3 i 6.4). Należy wskazać, że większość czynników zagrażających realizacji OP VI dotyczy uregulowań prawnych, na które region może wpływać w ograniczonym zakresie.

Wskaźnik przypisany do OP VII – przewozy pasażerów w transporcie kolejowym (PI 7.4) jest silnie uzależniony od cyklu koniunkturalnego, np. wzrostu bezrobocia (lub upowszechnienia pracy poza Opolszczyzną), które ograniczy dojazdy do pracy. Jednocześnie, negatywny wpływ na wartość wskaźnika może mieć upowszechnienie elastycznych form zatrudnienia, telepracy oraz technologii telekomunikacyjnych. Ponadto, również dalsze rozproszenie osadnictwa nie sprzyja korzystaniu ze zbiorowych form transportu o względnie stałych trasach, pomijających na ogół mniejsze miejscowości. Także wzrost migracji może przyczynić się do nie zrealizowania wskaźnika. Również inny wskaźnik osi VII - *Liczba wypadków drogowych* (PI 7.2), w znacznym stopniu zależy od czynników niekontrolowalnych przez IZ RPO WO 2014 – 2020, takich jak np. przepisy prawa drogowego (w tym np. sankcje za jazdę pod wpływem alkoholu), zasady zdawania egzaminu na prawo jazdy, kultura drogowa, itp. Wreszcie, na ocenę realizacji założeń dot. sieci drogowej (PI 7.2) wpływ mają także czynniki ponadlokalne, jak np. skuteczność w zakresie realizacji inwestycji drogowych na poziomie krajowym (autostrada A4), czy efekt synergii RPO WO 2014 – 2020 z EPWT Polska-Czechy.

Realizacja wskaźników OP VIII jest silnie determinowana przez ogólnoswiatową sytuację gospodarczą, przekładającą się m.in. na pogorszenie sytuacji finansów publicznych, czy niższą od przewidywanej dynamikę rynku pracy (zwłaszcza PI 8.5 i 8.7). Nie jest jasny wpływ krajowych programów wsparcia na rzecz poprawy sytuacji na rynku pracy w zakresie ich siły oddziaływania na przewidywane wskaźniki, bez wątplenia jednak – wpisując się w cele RPO WO 2014 – 2020 – utrudniają one szacunki dotyczące wpływu samego RPO WO 2014 – 2020. Ponadto, „drenaż mózgów” czy dalsza depopulacja (emigracje, wyjazdy na studia) mogą przełożyć się na brak siły roboczej o odpowiednich kwalifikacjach/kompetencjach i w konsekwencji nie zrealizowanie wskaźników właściwych osi, głównie zaś PI 8.5 i 8.7.

W odniesieniu do wskaźników OP IX kondycja gospodarcza kraju może okazać się istotna, ponieważ wpłynie na sytuację finansów publicznych oraz na zasięg zjawiska ubóstwa w regionie; od sytuacji finansów będą zależały transfery do osób potrzebujących, a od zasięgu ubóstwa będzie zależało ile osób będzie się kwalifikowało do objęcia programem. Opóźnienia ustawodawstwa i wdrażania działań w zakresie rozwoju podmiotów ekonomii społecznej mogą zagrozić osiągnięciu wskaźnika: *Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej* (PI 9.8).

W odniesieniu do OP X również ważną rolę może odegrać kondycja gospodarcza kraju, ponieważ od wpływów z podatków będzie zależał poziom finansowania szkolnictwa, natomiast spadek przychodów ludności może spowodować, że więcej uczniów będzie osiągało niskie wyniki (osiągnięcia

szkolne korelują ze statusem socjoekonomicznym rodziny), co będzie miało negatywny wpływ na osiągnięte wskaźniki. Ponadto, wiele kwestii edukacyjnych ustalanych jest na poziomie centralnym (MEN), dlatego jakość tam podjętych decyzji wpłynie na efektywność wdrażania RPO WO 2014 – 2020 (PI 10.1).

Ze względu na wielotematyczny charakter OP XI (środki EFRR uzupełniające wsparcie w ramach EFS), ryzyka opisane w odniesieniu do OP VIII – OP X będą dotyczyły również potencjalnych zagrożeń dla realizacji OP XI.

W odniesieniu do wskaźników OP XII, należy przede wszystkim stwierdzić, iż ryzyka tu stwierdzone są analogiczne do tych zidentyfikowanych w OP I (PI 1.2), OP III (PI 3.3), OP IV (PI 4.1, 4.2 i 4.3) oraz OP VIII (PI 8.7). Dodatkowo, ważnym czynnikiem ryzyka powiązonym z wdrażaniem instrumentów finansowych (wszystkie PI w OP XII) jest kwestia oferty komercyjnych instytucji finansowych, która może okazać się atrakcyjniejsza dla potencjalnych beneficjentów RPO WO 2014 – 2020. Również kryzys gospodarczy i niepewność finansowa podmiotów może zniechęcać je do zaciągania zobowiązań wobec obawy przed niemożnością ich spłacenia. Także ewentualna dostępność dotacji w odniesieniu do podobnych inwestycji może sprawić, iż potencjalni beneficjenci będą raczej dążyć do podejmowania działań wspieranych na drodze wsparcia bezzwrotnego niż z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych.

W odniesieniu do skuteczności działań PI XIII bardzo istotnym ryzykiem jest potencjalne małe zainteresowanie wsparciem w ramach programu, co spowoduje pewien stopień niewykorzystania środków dostępnych w ramach RPO WO 2014-2020. Konieczne jest podjęcie działań mających na celu, z jednej strony niwelowanie obciążeń administracyjnych dla potencjalnych beneficjentów, z drugiej realizację skutecznych działań informacyjno-promocyjnych. W ramach PI XII identyfikuje się również ryzyko małej skuteczności działań z zakresu wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu. Wyniki oceny potencjału administracyjnego RPO WO 2014-2020 pozwalają jednak wysnuć wniosek o tym, iż ww. zagrożenie będzie miało małe znaczenie w nadchodzącej perspektywie programowania⁸⁹.

III.11 Warunkowość ex-ante

Zgodnie z art. 19 CPR, uruchomienie funduszy europejskich będzie uzależnione od spełnienia wymogów warunkowości ex ante, co oznacza zapewnienie określonych warunków wyjściowych umożliwiających efektywną realizację programu. Uzasadnieniem dla ustanowienia warunków ex ante jest zapewnienie istnienia ram strategicznych dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych lub stworzenia innych podstaw dla skutecznego wdrażania funduszy. Doświadczenia z przeszłości wskazują bowiem, że skuteczność inwestycji finansowanych przez fundusze została w niektórych przypadkach osłabiona przez niekorzystne zmiany prawne i/lub instytucjonalne. Stan spełnienia przez Polskę warunkowości ex ante dla funduszy europejskich 2014-2020 został opisany w załączniku do Umowy Partnerstwa, jak również uwzględniony w zapisach RPO WO 2014-2020.

Zastosowanie dla programu warunków wstępnych jest zasadne, ponieważ powinno zwiększyć skuteczność wdrażania, poprzez ograniczenie barier wynikających z braku ram instytucjonalnych i prawnych.

Na poziomie regionalnym dotychczas nie spełniono żadnego z dwóch wymagań dotyczących tematycznych warunków ex ante dla funduszy europejskich na lata 2014-2020. Częściowo spełnione zostały warunki dla PI 1.1 oraz PI 6.2. Nie został spełniony warunek dla PI 7.1. W programie wskazuje się, jakie działania zaplanowano w celu spełnienia wszystkich warunków na poziomie regionalnym i krajowym, jak również szacuje się terminy ich wykonania.

---

⁸⁹ Wyniki oceny potencjału administracyjnego RPO WO 2014-2020 zostały szerzej opisane w ramach podrozdziału VI.1 *Adekwatność potencjału ludzkiego, struktur i rozwiązań administracyjnych* oraz podrozdziału VII.4 *Zasoby ludzkie i potencjał instytucjonalny, w tym obszary ryzyka*.

Tabela 5. Ocena opisu spełnienia tematycznych warunków ex-ante na poziomie regionalnym oraz działań zmierzających do spełnienia warunków ex-ante

Ocena identyfikacji warunku tematycznego ex-ante i ocena opisu działań zmierzających do spełnienia warunków ex-ante	
<p>1/ Warunek 1.1. Badania naukowe i innowacje:</p> <p>Istnienie krajowych lub regionalnych strategicznych ram polityki w dziedzinie badań i innowacji na rzecz inteligentnej specjalizacji, w odpowiednich przypadkach, zgodnie z krajowym programem reform, w celu zwiększenia wydatków na badania i innowacje ze środków prywatnych.</p>	<p>Warunek ex-ante został spełniony <u>częściowo</u>.</p> <p>Obecnie istnieje projekt <i>Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020</i> z 10 kwietnia 2013 r.</p> <p>Wskazano dwa działania zmierzające do spełnienia warunku 1.1. Badania naukowe i innowacje:</p> <p>Po pierwsze, należy przyjąć <i>Regionalną Strategię Innowacji Województwa Opolskiego do roku 2020</i> określającą specjalizacje regionalne, w tym specjalizacje inteligentne. Wymogi w zakresie środków na rzecz pobudzenia inwestycji w B+R określi dokument pn. <i>Wieloletni Plan Działań RSI WO 2020</i>, natomiast wymogi w zakresie systemu monitorowania i przeglądu będą podlegać dalszym uzupełnieniom.</p> <p>Drugie działanie polega na przyjęciu dokumentu wdrożeniowego pn. <i>Wieloletni Planu Działania RSI WO 2020</i>.</p> <p>Planowany termin wykonania to: I połowa 2014 r.</p>
<p>2/ Warunek 6.2. Gospodarka odpadami:</p> <p>Promowanie zrównoważonych gospodarczo i środowiskowo inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, w szczególności poprzez opracowanie planów gospodarki odpadami zgodnych z dyrektywą 2008/98/WE w sprawie odpadów oraz z hierarchią postępowania z odpadami.</p>	<p>Warunek ex-ante został spełniony <u>częściowo</u>.</p> <p>Sejmik Województwa Opolskiego Uchwałą Nr XX/271/2012 z 28 sierpnia 2012 r. przyjął <i>Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Opolskiego na lata 2012-2017</i> oraz uchwałę w sprawie wykonania ww. planu.</p> <p>Wskazano dwa działania zmierzające do spełnienia warunku 6.2. Gospodarka odpadami:</p> <p>Po pierwsze, należy opracować <i>Krajowy Program zapobiegania powstawania odpadów</i>, obejmującego zarówno działania na poziomie krajowym, jak i regionalnym.</p> <p>Po drugie, plany gospodarki odpadami powinny zawierać programy zapobiegania powstawania odpadów. Województwa nie są zobligowane do opracowywania programów zapobiegania odpadów, jedynie do współpracy z Ministerstwem Środowiska w tym zakresie.</p> <p>Cele w gospodarce odpadami na lata 2012- 2017 z perspektywą do 2013 roku zostały określone w <i>Planie gospodarki odpadami dla Województwa Opolskiego na lata 2012-2017</i>.</p> <p>Planowany termin wykonania to: 31 grudnia 2013 r .</p>
<p>3/ 7.1 Drogi:</p> <p>Istnienie kompleksowego planu/planów lub ram w zakresie inwestycji transportowej zgodnie z instytucyjną strukturą państw członkowskich (z uwzględnieniem transportu publicznego na szczeblu regionalnym i lokalnym), które wspierają rozwój infrastruktury i poprawiają łączność z kompleksowymi i bazowymi sieciami TEN-T.</p>	<p>Warunek ex-ante <u>nie został spełniony</u>.</p> <p>Wskazano na konieczność przyjęcia "Dokumentu Implementacyjnego dla Strategii Rozwoju Transportu", który będzie planem inwestycyjnym dla przedsięwzięć współfinansowanych ze środków UE, ale także z innych środków, w tym CEF. Będzie on zawierał wskazane elementy, w tym informację na temat zapewnienia odpowiednich zdolności instytucji pośredniczących i beneficjentów do realizacji projektów.</p> <p>Dokument implementacyjny dla SRT będzie uwzględniał projekty regionalne, które zostały poddane priorytetyzacji na podstawie wyznaczonych kryteriów. Lista projektów przewidzianych do realizacji w ramach RPO WO 2014-2020 dotyczących infrastruktury drogowej została sporządzona na podstawie zestawu obiektywnych kryteriów wyboru projektów drogowych w ciągu dróg wojewódzkich, otrzymanych z MRR. Planowane do realizacji w ramach RPO WO 2014-2020</p> <p>Planowany termin wykonania to: III kwartał 2013 r.</p>

Źródło: opracowanie własne.

Analiza stanu zaawansowania prac nad przyjęciem stosownych dokumentów wykazała jednak, że dwa z trzech określonych w programie terminów już na chwilę obecną nie zostały dochowane (w ramach warunków PI 6.2 i PI 7.1). Sytuacja ta związana jest z „przedłużającymi” się pracami legislacyjnymi na

poziomie krajowym. Termin spełnienia warunku dla PI 1.1 oceniamy jako realny. Ogólnie, przygotowania regionu w zakresie spełniania warunków wstępnych oceniamy pozytywnie – w przypadku wszystkich trzech warunków zostały opracowane dokumenty strategiczne określające główne cele przyjęte przez region na kolejne lata.

W odniesieniu do warunku 1.1 oraz biorąc pod uwagę stan zaawansowania prac nad RSI WO 2020, oceniamy szacowany termin spełnienia niniejszego warunku jako realny.

Warunek 1.1 jest jedynym, za który odpowiedzialny jest wyłącznie Zarząd Województwa Opolskiego. W przypadku warunków 6.2 oraz 7.1, stan spełnienia jest w dużym stopniu uzależniony od przebiegu procesu programowania na poziomie krajowym, za które odpowiadają Ministerstwo Środowiska (6.2) oraz Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (7.1).

W odniesieniu do warunku 6.2, nie został jeszcze przyjęty *Krajowy Program Zapobiegania Powstawania Odpadów*, który ma obejmować zarówno działania na poziomie krajowym, jak i regionalnym. Program jest w końcowej fazie przygotowywania – w grudniu 2013 r. oraz styczniu 2014 r. projekt programu podlega konsultacjom społecznym. Przesunięcie pierwotnie planowanych terminów jego przyjęcia przyczyniło się jednak do niedotrzymania terminu spełnienia w/w warunku, określonego w RPO WO 2014-2020 (do 31 grudnia 2013 r.). Pomimo, że region ma ograniczony wpływ na realizację w/w działań, pozytywnie należy ocenić stan przygotowania województwa w tym obszarze – cele z zakresu gospodarki odpadami w województwie opolskim na lata 2012-2017 zostały określone w *Planie gospodarki odpadami dla Województwa Opolskiego na lata 2012-2017*.

Również w zakresie stanu spełnienia warunku 7.1 sytuacja województwa opolskiego jest uzależniona od stanu prac legislacyjnych na poziomie krajowym, konkretnie – przyjęcia *Dokumentu Implementacyjnego dla Strategii Rozwoju Transportu*, który będzie uwzględniał projekty regionalne. Również i w tym wypadku, termin zakładany w RPO WO 2014-2020 (III kwartał 2013 r.) nie został dochowany. Od dnia 2 stycznia do 5 lutego 2014 roku projekt *Dokumentu Implementacyjnego dla SRT* jest poddawany konsultacjom społecznym. Należy pozytywnie ocenić stan przygotowań regionu w zakresie spełniania warunku 7.2. Główne zadania inwestycyjne dotyczące dróg wojewódzkich będą prowadzone w oparciu o *Wieloletni Plan Rozwoju Sieci Dróg Wojewódzkich* (przyjęty 11.02.2013 r.).

W odniesieniu do uwarunkowań zewnętrznych programu, nieuwzględnionych w ramach zasady warunkowości wstępnej i mających istotny wpływ na skuteczność i efektywność programu, warto wskazać na trwające prace nad opracowaniem tzw. masterplanów dla obszarów dorzeczy Wisły i Odry. Masterplan będzie stanowił przejściowy dokument strategiczny, który będzie funkcjonować do czasu zatwierdzenia w grudniu 2015 r. zaktualizowanych *Planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy* (PGW). Masterplan będzie określać realizowane i planowane przedsięwzięcia w sektorach ochrony przeciwpowodziowej, gospodarki wodnej, żeglugi śródlądowej i morskiej oraz hydroenergetyki, mogące wywierać wpływ na stan wód. Należy zaznaczyć, iż wsparcie, jakie będzie realizowane w zakresie zagospodarowania rzeki Odry może przyczynić się do istotnego wzrostu skuteczności interwencji w zakresie zwiększania dostępności transportowej regionu. Realizacja ponadregionalnego wsparcia w zakresie rozwoju transportu śródlądowego była jedną z głównych przesłanek dla niepodejmowania interwencji w tym zakresie w ramach RPO WO 2014-2020 (w ramach priorytetu PI 7.3). Zakłada się, że projekty masterplanów powstaną do końca I kwartału 2014 r., a ich zatwierdzenie nastąpi w sierpniu 2014 r.⁹⁰

---

⁹⁰ Materiały źródłowe Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, <http://www.kzgw.gov.pl>; stan na 14.01.2014 r.

Podsumowanie

W rozdziale III odpowiadaliśmy na poniższe pytania ewaluacyjne:

B1. Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami.

Analiza związków przyczynowo - skutkowych pomiędzy działaniami i ich produktami a planowanymi rezultatami (wykonana przy wykorzystaniu diagramów przyczynowo - skutkowych) wykazała istnienie luk i/lub brakujących elementów w logice interwencji zaproponowanej w ramach RPO WO 2014-2020. Rekomendowana logika interwencji wraz z opisem związków przyczynowo – skutkowych zostały zaprezentowane w ramach opisu rekomendowanej logiki interwencji RPO WO 2014-2020 (Załącznik 3: *Rekomendowana logika interwencji*).

B2. Ogólna ocena wpływu realizacji programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu (w tym prawdopodobne, a dotychczas nieprzewidziane w programie pozytywne i negatywne efekty oddziaływania programu).

Oceniamy, iż realizacja RPO WO 2014-2020 istotnie wpłynie na poprawę sytuacji regionu w zidentyfikowanych obszarach problemowych. Na obecnym etapie nie są widoczne potencjalne negatywne efekty oddziaływania programu. Horyzont oddziaływania programu wykracza poza rok 2020, ponieważ efekty realizacji zaproponowanych działań (zarówno niematerialne – np. wykreowane postawy, jak i materialne – w tym wybudowana infrastruktura) będą miały znaczenie w dłuższej perspektywie.

B3. Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów.

Dobór działań do przyjętych celów rozwojowych, przy obecnych założeniach i wytycznych, wydaje się optymalny. Planowane interwencje dają możliwość konstruowania komplementarnych pakietów działań, które w sposób kompleksowy adresują zdiagnozowane problemy.

B4. Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej (uzasadnienie oraz spójność z logiką interwencji).

W obecnej postaci RPO WO 2014-2020 nie zostały spełnione warunki koncentracji formalnej. Jest to jednak mniej istotne z punktu widzenia procesów rozwojowych regionu i może być przedmiotem negocjacji z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Co bardziej istotne, w zadowalającym stopniu została zachowana koncentracja realna. Wyniki analizy w zakresie koncentracji tematycznej środków zostały zaprezentowane w ramach podrozdziału III.5 *Spójność alokacji budżetu z celami programu*.

B5. Adekwatność wielkości i struktury nakładów finansowych pod kątem ich spójności z wyzwaniami i potrzebami oraz planowanymi działaniami (z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych form wsparcia i w związku z tym zróżnicowanym zapotrzebowaniem na środki finansowe) oraz założonymi celami programu (z uwzględnieniem zasady ring-fencingu).

Adekwatność środków do celów i zadań programu oraz jego działań może być oceniana w dwóch wymiarach. Cele programu wyrażają się w ujęciu ilościowym we wskaźnikach, a bardziej precyzyjnie, w założonych wartościach docelowych. W przekonaniu ewaluatora sposób wyznaczenia wartości docelowych bazujący na kwocie planowanych do przeznaczenia środków pozwala domniemywać, że z rozsądnym prawdopodobieństwem można oczekiwać, że zostaną one osiągnięte (patrz rozdział III.9 *Realność wartości docelowych...*). Tym samym, ten aspekt adekwatności można uznać za wypełniony.

Drugi wymiar adekwatności dotyczy tego, czy planowane środki są znaczące w kontekście potrzeb i nakładów z innych źródeł w obszarach, których dotyczą. Porównanie alokacji w dwóch perspektywach finansowych – zarówno wartości nominalnych, jak i struktury – pozwala stwierdzić, że rozkład funduszy w RPO WO 2014-2020 uwzględnia różnice w kosztochłonności pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi; można więc mówić o racjonalnym dopasowaniu alokacji do celów. Porównanie

wielkości alokacji w poszczególnych osiach z wydatkami sektora finansów publicznych w analizowanych obszarach również potwierdza adekwatność środków w odniesieniu do celów.

B6. Spójność wewnętrzna celów i działań planowanych do realizacji w ramach osi priorytetowych, jak i pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi, w celu oceny stopnia i zakresu ich komplementarności, w tym spodziewanych efektów synergicznych.

Uważamy, że spójność wewnętrzna celów i działań została zachowana. Pozytywnie oceniamy spójność celów i działań zaproponowanych w ramach każdego z priorytetów inwestycyjnych wspieranych w ramach RPO WO 2014-2020. Nie identyfikujemy konfliktów pomiędzy celami / działaniami określonymi zarówno w ramach poszczególnych osi, jak i między osiami. Pomiedzy poszczególnymi interwencjami zachodzą silne związki o charakterze synergicznym, działania dostarczają komplementarnego wsparcia wobec rozpoznanych w regionie problemów, jak również wzmacniania istniejących potencjałów.

B7. Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji oraz zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego, w tym w szczególności w odniesieniu do interwencji ukierunkowanych na obszary problemowe.

Nie mamy zastrzeżeń dotyczących wymiaru terytorialnego interwencji w ujęciu strategicznym. Zaproponowane działania trafnie odpowiadają po potrzeby rozwojowe regionu, są spójne z działaniami zaplanowanymi do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku. Cel i sposób zastosowania podejścia terytorialnego został opisany w sposób wyczerpujący i przekonujący.

B8. Trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia.

Uważamy, że formy finansowania zostały trafnie dobrane do poszczególnych typów interwencji. Przeważająca część alokacji zostanie rozdysponowana w formie dotacji. W przypadku wybranych PI planuje się zastosowanie instrumentów finansowych – na obecnym etapie nie mamy podstaw do zgłoszenia zastrzeżeń dotyczących ich wyboru. Proponujemy rozważyć również inny priorytet inwestycyjny, w którym mogłyby znaleźć zastosowanie IF. Uważamy jednak, że możliwości zastosowania finansowania zwrotnego w programie powinny być jednak dodatkowo zweryfikowane w ramach odrębnej analizy ex-ante.

B9. Przewidywany wpływ projektów dużych i kluczowych na realizację celów priorytetu i programu.

W ramach RPO WO 2014-2020 przewidziano realizację 20 projektów strategicznych. Uważamy, że projekty strategiczne trafnie odpowiadają na główne potrzeby i wyzwania rozwojowe województwa i będą w istotny sposób wzmacniać efekty planowane do osiągnięcia w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych.

B10. Uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo-skutkowych, na których zbudowana jest logika interwencji programu i osi priorytetowych.

O ile pozytywnie oceniamy stopień powiązania zaproponowanych typów interwencji z wyzwaniami/potrzebami rozpoznanymi w regionie, uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo-skutkowych, na których została cała analizowana logika interwencji (wyzwania/potrzeby – typy interwencji – produkty – rezultaty) i osi priorytetowych wymaga naszym zdaniem wprowadzenia uzupełnień i/lub częściowego przekształcenia zaproponowanej logiki interwencji w ramach RPO WO 2014-2020. Rekomendowana logika interwencji wraz z opisem związków przyczynowo – skutkowych zostały również zaprezentowane w ramach opisu rekomendowanej logiki interwencji RPO WO 2014-2020 (Załącznik 3: *Rekomendowana logika interwencji*).

B11. Realność wartości docelowych wskaźników realizacji oraz ocena metodyki ich wyznaczania, w kontekście zaproponowanej logiki interwencji, w tym alokowanych środków finansowych z uwzględnieniem czynników zewnętrznych.

Uważamy, że większość wartości docelowych wskaźników zostało właściwie ustalonych, zarówno pod względem potrzeb regionu, jak i alokacji przeznaczanej na ich realizację.

B12. Wpływ na realizację założeń i celów programu pozostałych polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym oraz innych czynników zewnętrznych związanych z bieżącą i prognozowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną.

Istotnym czynnikiem zewnętrznym mogącym mieć wpływ na realizację programu są polityki, strategie i programy wdrażane na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym. Wdrażanie „dodatkowych” programów wsparcia potencjalnie zapewni, z jednej strony wzmocnienie efektów w poszczególnych obszarach wsparcia RPO WO 2014-2020, z drugiej może utrudnić osiągnięcie zakładanych wskaźników docelowych programu (poprzez zaspokajanie części popytu na środki finansowe). Szczególnie istotne związki związane z ww. aspektami zostały omówione w podrozdziale III.10 *Oddziaływanie czynników zewnętrznych na program*.

B13. Ryzyka wiążące się z zaplanowaną interwencją i możliwe sposoby ich minimalizacji.

Realizacja działań, a w konsekwencji także możliwość osiągnięcia założonych wartości docelowych wskaźników, obarczona jest szeregiem ryzyk o charakterze ekonomicznym, przy czym mogą one powodować zarówno odchylenia na minus jak i, w mniej licznych przypadkach, na plus. Najpoważniejszym zagrożeniem jest znaczące pogorszenie sytuacji ekonomicznej. Istotnym ryzykiem odnoszącym się do działań wykorzystujących instrumenty zwrotne jest możliwość utrzymywania lub obniżenie obecnego poziomu stóp procentowych NBP, a w konsekwencji także rynkowych. Ponadto identyfikuje się liczne ryzyka odnoszące się do realizacji interwencji w ramach poszczególności priorytetów inwestycyjnych realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020. Wnioski z tych analiz zostały przedstawione w podrozdziale III.10 *Oddziaływanie czynników zewnętrznych na program*.

B14. Uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne (warunkowość ex-ante), których zasady stosowania zawarte zostały w art. 17 projektu rozporządzenia ogólnego, w tym:

- zasadność zastosowanych dla programu warunków wstępnych oraz stopień zwiększenia skuteczności i efektywności realizacji programu w wyniku ich spełnienia;

Zastosowanie dla programu warunków wstępnych jest zasadne, ponieważ powinno zwiększyć skuteczność wdrażania, poprzez ograniczenie barier wynikających z braku ram instytucjonalnych i prawnych.

- zakres i stopień spełnienia warunków wstępnych dla programu oraz możliwości spełnienia w przewidzianych terminach pozostałych do uwzględnienia warunków wstępnych (ocena zaplanowanych działań zmierzających do spełnienia warunków);

Na poziomie regionalnym nie spełniono żadnego z trzech wymagań dotyczących tematycznych warunków ex-ante dla funduszy europejskich na lata 2014-2020. Częściowo spełnione zostały warunki PI 1.1 oraz PI 6.2. Nie został spełniony warunek dla PI 7.1. W programie wskazuje się, jakie działania zaplanowano w celu spełnienia wszystkich warunków na poziomie regionalnym i krajowym, jak również szacuje się terminy ich wykonania. Potencjalne opóźnienia w realizacji będą silnie zdeterminowane postępowaniem prac na poziomie krajowym.

- inne istotne uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu nieuwzględnione w ramach zasady warunkowości wstępnej, pod kątem oceny m.in.: występowania innych niespełnionych warunków, mających istotny wpływ na skuteczność i efektywność programu oraz ocena możliwości i perspektywy czasowej spełnienia tych warunków.

W odniesieniu do uwarunkowań zewnętrznych w stosunku do programu nieuwzględnionych w ramach zasady warunkowości wstępnej mających istotny wpływ na skuteczność i efektywność programu warto wskazać na trwające prace nad opracowaniem tzw. masterplanu dla rzeki Odry. Realizacja ponadregionalnego wsparcia w zakresie rozwoju transportu śródlądowego była jedną z głównych przesłanek dla niepodjęcia interwencji w tym zakresie w ramach RPO WO 2014-2020 (w ramach priorytetu PI 7.3).

IV. Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020

Analiza powiązań celów i założeń programu z kluczowymi dokumentami dla programowania środków pomocowych UE wskazuje na wysoki stopień spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020. Założenia i cele programu są spójne ze strategią Europa 2020, WRS, Umową Partnerstwa oraz najważniejszymi celami strategii krajowych i regionalnych. Rekomendacje dotyczące zmian prowadzących do zwiększenia stopnia spójności zewnętrznej programu były przekazywane IZ RPO WO 2014-2020 w trakcie prac ewaluacyjnych, zgodnie z założeniami współpracy w modelu partycypacyjnym. Na obecnym etapie zespół nie widzi potrzeby precyzowania dalszych rekomendacji.

Tabela 6. Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014 - 2020 z wybranymi dokumentami

		RPO WO 2014-2020
1.	Strategia Europa 2020	
2.	Wspólne Ramy Strategiczne	
3.	Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy (...)	
4.	Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – uwarunkowania strategiczne	
5.	Polska 2030. Wyzwania rozwojowe	
6.	Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju	
7.	Projekt Umowy Partnerstwa	
8.	Krajowy Program Reform na rzecz Europy 2020	
9.	Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030	
10.	Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju	
11.	Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju)	
12.	Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki	
13.	Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego	
14.	Strategia Rozwoju Transportu	
15.	Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko	
16.	Sprawne Państwo	
17.	Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego	
18.	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	
19.	Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP	
20.	Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa	
21.	Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2014-2020	
22.	Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego	
23.	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego na lata 2014-2020	

Legenda (związek):

	silny pozytywny
	umiarkowany pozytywny
	neutralny
	negatywny

Źródło: opracowanie własne.

Ocena spójności zewnętrznej projektu RPO WO 2014-2020 została dokonana przy uwzględnieniu ważnych dokumentów i strategii na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym. Ukazano w niej, na ile analizowane dokumenty są koherentne z założeniami i celami RPO WO 2014-2020. Aby w badaniu zachowana była ciągłość nie tylko terminologiczna, lecz także logiczna, sprawdzano nie tylko zgodność

używanych słów kluczowych, ale również weryfikowano znaczenia nadawane poszczególnym pojęciom (co miało służyć z jednej strony wyeliminowaniu uznania za spójne jednobrzmiących celów o różnie dorozumianym znaczeniu, a z drugiej stwierdzeniu niespójności tam, gdzie pod różną terminologią stały podobne wartości i założenia). Sprawdzano także, czy dokumenty wychodzą od podobnie zdiagnozowanych potrzeb i wyzwań rozwojowych.

Podstawą przeprowadzenia niniejszego wnioskowania była analiza *desk research* pogłębiona o ocenę ekspercką. Sprawdzano m.in., czy:

- poszczególne, zestawiane ze sobą dokumenty uwzględniają tożsame obszary tematyczne;
- zalecenia analizowanych aktów w poszczególnych obszarach są przynajmniej niesprzeczne;
- realizacja RPO WO 2014-2020 wpłynie na realizację analizowanych strategii, a jeśli tak – w jakim stopniu.

Dodatkowo, w przypadku kilku dokumentów – uznanych przez ewaluatora za kluczowe, ocenę spójności uzupełniono o pogłębiony opis. Starano się w nim w pierwszej kolejności wskazać, na ile cele i priorytety dokumentów są spójne, a następnie wykazać wpływ efektów realizacji RPO WO 2014-2020 na wdrażanie poszczególnych strategii czy polityk. Oczywiście ostatnia część charakteryzuje się znacznym stopniem ogólności, co wynika ze specyfiki programu, a także ograniczeń prognostycznych względem kolejnych 6 lat.

Chcielibyśmy również zwrócić uwagę na ograniczenia związane z analizą spójności zewnętrznej OP XIII: *Pomoc techniczna*, ponieważ nie ma ona charakteru osi tematycznej i w stosunkowo nielicznych przypadkach znalazła odzwierciedlenie w celach innych analizowanych dokumentów.

Szczegółowe powiązania pomiędzy RPO WO 2014-2020 a kluczowymi dokumentami zostały również zaprezentowane w ramach diagramów, które znajdują się w Załączniku 4: *Diagramy spójności zewnętrznej*.

IV.1 Wpływ programu na realizację strategii Europa 2020

Efekty realizacji RPO WO 2014 – 2020 powinny wpłynąć dodatnio na wszystkie założone w strategii Europa 2020 cele, tj. rozwój inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu.

- OP I *Innowacje w gospodarce* jest spójna z pierwszym celem strategii Europa 2020 *Inteligentny rozwój* i projektem przewodnim „Unia innowacji”⁹¹. W pewnym ograniczonym stopniu wpisuje się również w założenia projektu „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” w obrębie drugiego celu strategii Europa 2020 *Zrównoważony rozwój*.
- OP II *e-opolskie* jest spójna z pierwszym celem strategii Europa 2020 *Inteligentny rozwój* i jej projektem przewodnim „Europejska agenda cyfrowa”. Do pewnego stopnia wpisuje się ona również w założenia stojące przed drugim celem strategii *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu*.
- OP III *Konkurencyjna gospodarka* jest spójna z drugim celem strategii Europa 2020 *Zrównoważony rozwój* i do pewnego stopnia również z jej projektem przewodnim „Polityka przemysłowa w erze globalizacji”.
- OP IV *Gospodarka niskoemisyjna* jest spójna z drugim celem strategii Europa 2020 *Zrównoważony rozwój* i jej projektem przewodnim „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”.

---

⁹¹ Opis poszczególnych inicjatyw przewodnich można znaleźć w dokumencie Europa 2020, są one również przedstawione na stronie: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/flagship-initiatives/index_pl.htm

- OP V *Zapobieganie zagrożeniom* jest spójna z drugim celem *Zrównoważony rozwój* strategii Europa 2020 i podkreślonej w niej koniecznością zapobiegania klęskom żywiołowym.
- OP VI *Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego* jest spójna z drugim celem rozwoju strategii Europa 2020 *Zrównoważony rozwój* oraz jej projektem flagowym „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” (dodatkowo, aspekt turystyczny zw. nieco z drugim projektem flagowym w ramach analizowanego celu).
- OP VII *Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców* jest spójna z drugim celem strategii Europa 2020 *Zrównoważony rozwój* i jej projektem przewodnim „Europa efektywnie korzystająca z zasobów”.
- OP VIII *Konkurencyjny rynek pracy* jest spójna z celami pierwszym *Inteligentny rozwój* i trzecim *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* strategii Europa 2020 i jej projektami przewodnimi „Młodzież w drodze”, „Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” oraz „Europejskim programem walki z ubóstwem”. W pewnym stopniu oś ta wpisuje się również w motywacje obejmujące cel pierwszy *Inteligentny rozwój*.
- OP IX *Integracja społeczna* jest spójna z celem trzecim strategii Europa 2020 *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* i jej projektami przewodnimi „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” oraz „Europejski program walki z ubóstwem”.
- OP X *Wysoka jakość edukacji* jest zgodna z pierwszym *Inteligentny rozwój* i trzecim *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* celem strategii Europa 2020 oraz projektami przewodnimi „Młodzież w drodze” i „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”.
- OP XI *Inwestycje w infrastrukturę społeczną* jest spójna z pierwszym *Inteligentny rozwój* i trzecim *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu* celem strategii Europa 2020 oraz jej projektami flagowymi „Młodzież w drodze”, „Europejski program walki z ubóstwem” i, pośrednio, z „Programem na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”.
- OP XII *Instrumenty finansowe* nawiązuje do wszystkich trzech celów Strategii Europa 2020 oraz wielu projektów przewodnich wymienionych. Wynika to z faktu, iż działania podejmowane w ramach osi XII zostały w znacznej mierze zapożyczone z innych miejsc w RPO WO 2014-2020 celem zgromadzenia w jednym miejscu działań wykorzystujących finansowe instrumenty zwrotne w polityce regionalnej.

Działania wymierzone na wzrost nakładów na B+R, zwiększenie udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie firm regionu, rozwój inkubatorów i parków technologicznych, a także sprzyjające informatyzacji przedsiębiorstw oraz wysokiej jakości edukacji docelowo przyniosą wzrost innowacyjności regionu. Powinien on nie tylko odbić się we wzroście zagregowanych wartości stosownych wskaźników na poziomie krajowym czy europejskim, ale także dodatkowo stymulować innowacyjność poprzez dyfuzję myśli naukowej i technicznej.

Proekologiczne działania zaprojektowane w regionie sprzyjają realizacji stawianego w strategii Europa 2020 celu *Zrównoważony rozwój*. Po pierwsze, przyczynią się do poprawy wartości wskaźników służących do pomiaru realizacji tego celu. Po drugie, w wielu przypadkach wygenerują również inne rezultaty (nieowskaźnikowane) zgodne z intencjami przyświecającymi autorom Europy 2020.

Działania ukierunkowane na budowanie integracji społecznej przewidziane w RPO WO 2014 – 2020 docelowo powinny wpłynąć pozytywnie na realizację celu *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu*. Po pierwsze, proces ten zajdzie prawdopodobnie na poziomie bezpośrednim, tzn. poprzez wdrażanie działań wprost wpływających na wskaźniki ujęte do pomiaru analizowanego celu w strategii Europa 2020. Co więcej jednak, można mniemać, iż w dalszej perspektywie czasowej również realizacja pozostałych interwencji, z obrębu dwóch pozostałych celów Europy 2020, wpłynie pozytywnie na integrację społeczną (np. szkoły wyższe dzięki większym przychodom własnym z badań będą w stanie zapewnić lepszą ofertę dla studentów niezamożonych; zainwestowanie w odnawialne źródła energii o dużych kosztach początkowych i relatywnie niewielkich kosztach przyłączenia kolejnych

użytkowników może być narzędziem nie tylko proekologicznym, ale również poprawiać sytuację finansową osób o niskich dochodach itp.).

Proekologiczne działania zaprojektowane w regionie sprzyjają realizacji stawianego w strategii Europa 2020 celu *Zrównoważony rozwój*. Po pierwsze, przyczynią się do poprawy wartości wskaźników służących do pomiaru realizacji tego celu. Po drugie, w wielu przypadkach wygenerują również inne rezultaty (nieowskaźnikowane), zgodne z intencjami przyświecającymi autorom Europy 2020.

Działania ukierunkowane na budowanie integracji społecznej przewidziane w RPO WO 2014 – 2020 docelowo powinny wpłynąć pozytywnie na realizację celu *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu*. Po pierwsze, proces ten zajdzie prawdopodobnie na poziomie bezpośrednim, tzn. poprzez wdrażanie działań wprost wpływających na wskaźniki ujęte do pomiaru analizowanego celu w strategii Europa 2020. Co więcej jednak, można mniemać, iż w dalszej perspektywie czasowej również realizacja pozostałych interwencji, z obrębu dwóch pozostałych celów Europy 2020, wpłynie pozytywnie na integrację społeczną (np. szkoły wyższe dzięki większym przychodom własnym z badań będą w stanie zapewnić lepszą ofertę dla studentów niezamożonych; zainwestowanie w odnawialne źródła energii o dużych kosztach początkowych i relatywnie niewielkich kosztach przyłączenia kolejnych użytkowników może być narzędziem nie tylko proekologicznym, ale również poprawiać sytuację finansową osób o niskich dochodach itp.).

IV.2 Zgodność programu z WRS i Umową Partnerstwa

Efekty realizacji RPO WO 2014 – 2020, ze względu na wysoką spójność programu z zapisami UP, powinny nie tylko przyczynić się do osiągnięcia postawionych celów, ale także zagwarantować koherentność obu dokumentów zarówno na poziomie deklaratywnym, jak również faktycznym.

Należy przy tym pamiętać, iż w ocenie tej stosowano typ przyporządkowania efektów RPO WO 2014 – 2020 do spójnych z nimi celów UP na podstawie takiego rozumienia celów, jaki został uwzględniony w analizowanym akcie. Tym samym, w wielu przypadkach efekty wdrażania RPO WO 2014 – 2020 przyczynią się do realizacji więcej niż jednego celu w jego rozumieniu potocznym (np. zgodnie z zapisami UP kwestie transportowe przyczyniają się do poprawy spójności społecznej i terytorialnej, jednakże w szerszym kontekście – poza retoryką Umowy – działania z omawianego obszaru wpłyną wydatnie na konkurencyjność gospodarki).

Projekt RPO WO 2014 – 2020 jest spójny ze Wspólnymi Ramami Strategicznymi na każdym z analizowanych poziomów: analizowanych obszarów, stawianych diagnoz i planowanych interwencji. Efekty wdrażania programu wpłyną więc bezpośrednio na realizację Wspólnych Ram Strategicznych.

IV.3 Spójność programu z celami wybranymi, uznanymi za kluczowe, strategii krajowych i regionalnych

IV.3.1 Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Projekt RPO WO 2014 – 2020 w wysokim stopniu uwzględnia zapisy Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r., a jego efekty wydatnie przyczynią się do jej realizacji. Poszczególne cele strategiczne SWRO są zwłaszcza zgodne z następującymi osiami priorytetowymi RPO WO 2014-2020:

- z celem strategicznym 1 *Konkurencyjny i stabilny rynek pracy* - OP VIII, OP IX, OP X, OP XI, OP XII (w zakresie wspierania zatrudnienia i mobilności pracowników);
- z celem strategicznym 2 *Aktywna społeczność regionalna* - OP II, OP VI, OP XIII;

- z celem strategicznym 3 *innowacyjna i konkurencyjna gospodarka* - OP I, OP III (głównie w zakresie powiązań kooperacyjnych), OP XII (w zakresie wspierania badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji);
- z celem strategicznym 4 *Dynamiczne przedsiębiorstwa* - OP III, OP XII (w zakresie poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw przez rozwój nowych produktów i usług w MSP z wykorzystaniem finansowania zwrotnego);
- z celem strategicznym 5 *Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno – kulturalna* - OP II, OP VI, OP XI;
- z celem strategicznym 6 *Dobra dostępność do rynków pracy, dóbr i usług* - OP VII;
- z celem strategicznym 7 *Wysoka jakość środowiska* – OP IV, OP V, OP VI;
- z celami strategicznymi: 8 *Konkurencyjna aglomeracja opolska*, 9 *Ośrodki miejskie biegunami wzrostu* oraz 10 *Wielofunkcyjne obszary wiejskie* mogą być zasadniczo spójne interwencje przewidziane w każdej z planowanych osi priorytetowych, o ile skoncentrowane są one wokół odpowiednich, wyróżnionych obszarów przestrzennych i tematycznych. Brakuje natomiast osi RPO WO 2014-2020 bezpośrednio z nimi spójnych, zarówno pod kątem przyświecającej im idei, jak i samych interwencji.

Co ważne, powyższa typologia określania obszarów koherentności wynika z operacjonalizacji pojęć w ramach SRWO. Przechodząc do terminologii bardziej potocznej, ujętej w mniej ścisłe ramy definicyjne, można dostrzec, iż wiele efektów ma charakter bardziej kompleksowy (np. zgodnie z ujęciem zaprezentowanym w SRWO ograniczenia emisji wpisują się w poprawę jakości środowiska – wiadomo jednak z innych źródeł, iż działanie to ma również wpływ na choćby konkurencyjność gospodarki).

IV.3.2 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego i Strategia Rozwoju Kraju 2020

Analizowane dokumenty: projekt RPO WO 2014 – 2020 oraz Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego charakteryzują się wysokim stopniem spójności). Zasadniczo, projekt RPO WO 2014 – 2020 jest również spójny co do meritum ze Strategią Rozwoju Kraju Polska 2020 w zakresie podejmowanej tematyki, stawianych diagnoz i proponowanych interwencji. Można z dużą dozą przekonania uznać, iż realizacja programu wpłynie silnie pozytywnie na wdrażanie zapisów Strategii.

Dokonując analizy należy jednak mieć świadomość, iż zestawiane akty posługują się znacząco innym aparatem pojęciowym i wiele kwestii rozpatrywanych jest w nich z odmiennych punktów widzenia. Kwestie ekologii czy energetyki, ważne w RPO WO 2014 – 2020 "same przez się", tutaj stanowią jedynie element większej całości, jaką jest konkurencyjna gospodarka. Co ważne, owe zróżnicowanie ma charakter bardziej semantyczny niż merytoryczny i nie wpływa ani na zgodność diagnoz, ani proponowanych interwencji, ani nawet – w ostatecznym rozrachunku – analizowanych obszarów tematycznych.

IV.4 Spójność programu z rekomendacjami Rady Unii Europejskiej

Projekt RPO WO 2014 – 2020 wykazuje znaczną zgodność z rekomendacjami Rady Unii Europejskiej. Wydaje się, że jeśli program będzie wdrażany skutecznie, to może wydatnie przyczynić się realizacji stawianych zaleceń.

Poniżej wskazano wybrane zalecenia realizowane przez RPO WO 2014 – 2020. Należy pamiętać, iż w niektórych wypadkach wskazano jedynie fragment dłuższej rekomendacji. Bynajmniej nie jest to powód do obniżenia ogólnej pozytywnej oceny spójności RPO WO 2014 – 2020, ale nieuchronna

konsekwencja niemożności realizowania wszystkich zaleceń na poziomie regionalnym, z pominięciem centralnego.

Zalecenie nr 3. Zwiększenie wysiłków na rzecz obniżenia bezrobocia osób młodych, na przykład poprzez gwarancję dla młodzieży, większe udostępnienie przyuczania do zawodu i uczenia się poprzez praktykę, zacieśnienie współpracy szkół i pracodawców oraz poprawę jakości nauczania; Przyjęcie projektu strategii na rzecz uczenia się przez całe życie. Zwalczanie ubóstwa pracujących oraz segmentacji rynku pracy poprzez lepsze przechodzenie z zatrudnienia na czas określony do stałego zatrudnienia oraz ograniczenie nadmiernego wykorzystania umów cywilnoprawnych.

- Zalecenie to realizowane jest bezpośrednio przez: OP VIII, OP IX, OP X, OP XI (w zakresie inwestycji w infrastrukturę i wyposażenie szkolnictwa zawodowego);
- Zalecenie to realizowane jest pośrednio przez: OP III, OP XII (w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i samozatrudnienia).

Zalecenie nr 4. Kontynuowanie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, szczególnie przez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi i nauczanie przedszkolne, oraz przez zapewnienie stabilnego finansowania i wykwalifikowanego personelu.

- Zalecenie to realizowane jest bezpośrednio przez: OP VIII, OP X;
- Zalecenie to realizowane jest pośrednio przez: OP IX.

Zalecenie nr 5. Przedsięwzięcie dodatkowych środków w celu stworzenia otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom poprzez skoordynowanie polityki w obszarach badań, innowacji i przemysłu, dalszy rozwój instrumentów odnawialnych i zachęt podatkowych, a także lepsze dostosowanie istniejących instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji.

- Zalecenie to realizowane jest bezpośrednio przez: OP I, OP XII;

Zalecenie nr 6. Odnowienie i rozbudowę mocy produkcyjnych oraz poprawę wydajności w całym łańcuchu energii (...) zapewnienie skutecznego i bezzwłocznego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie; Poprawa gospodarki odpadami i gospodarki wodnej.

- Zalecenie to realizowane jest bezpośrednio przez: OP IV, OP VI, OP VII; OP XII.

Podsumowanie

W rozdziale IV odpowiadaliśmy na poniższe pytania ewaluacyjne:

C1. Spójność założeń i celów Programu (w tym zdefiniowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb rozwojowych) z najważniejszymi unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznym (w jakim stopniu spodziewane efekty programu operacyjnego przyczynią się do realizacji celów strategicznych na różnych poziomach, w tym w szczególności do realizacji celów strategii Europa 2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2014-2020).

Analiza powiązań celów i założeń programu z kluczowymi dokumentami dla programowania środków pomocowych UE wskazuje na wysoki stopień spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020. Założenia i cele programu są spójne ze strategią Europa 2020, WRS, Umową Partnerstwa oraz najważniejszymi celami strategii krajowych i regionalnych.

C2. Spójność Programu ze wskazanymi w projekcie rozporządzenia (art. 55 pkt. 3) rekomendacjami Unii Europejskiej.

Potwierdzamy spójność programu z rekomendacjami Rady Unii Europejskiej wskazanymi w rozporządzeniu (art. 55 pkt. 3). Na obecnym etapie zespół nie widzi potrzeby precyzowania dalszych rekomendacji.

V. Ocena zastosowania zasad horyzontalnych w RPO WO 2014-2020

V.1 Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w programowaniu

Pozytywnie oceniamy stopień uwzględnienia zasad horyzontalnych w programowaniu RPO WO 2014-2020: zasady zrównoważonego rozwoju; zasady równości szans i zasady zapobiegania dyskryminacji. Odniesienia do ww. zasad znajdują się zarówno w diagnozie, jak i uzasadnieniach i opisie planowanej interwencji publicznej.

W ramach części diagnostycznej zidentyfikowane zostały grupy społeczne dyskryminowane i/lub potencjalnie zagrożone dyskryminacją i wykluczeniem społecznym (narażone na dyskryminację i w konsekwencji wykluczenie społeczne). Scharakteryzowana została sytuacja i udział tych grup w szczególności w rynku pracy w kontekście problemu równego dostępu do zatrudnienia.

Dane ilościowe i jakościowe wskazane w diagnozie i charakterystykach osi priorytetowych RPO WO 2014-2020 prezentowane są w podziale na płeć i wiek, wyszczególniają (tam gdzie to możliwe) udział kobiet/K, mężczyzn/M, osób starszych i osób niepełnosprawnych/ON w analizowanych obszarach problemowych. Również w opisach priorytetów inwestycyjnych wybranych do wsparcia znajdują się odwołania do problemów i wyzwań dla polityk horyzontalnych.

Dla realizacji zasady – Równości szans i zapobiegania dyskryminacji określono działania mające na celu:

- zastosowanie rozwiązań zwiększających szanse na zatrudnienie/utrzymanie zatrudnienia osób starszych i niepełnosprawnych (np. kampanie informacyjno-promocyjne, rozwój usług świadczonych przez podmioty ekonomii społecznej);
- dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy, przede wszystkim osób starszych;
- działania wspierające i ułatwiające włączenie do rynku pracy, głównie osób młodych i niepełnosprawnych (np. poradnictwo zawodowe, doradztwo);
- zwiększenie dostępu do usług zdrowotnych i społecznych, w tym opiekuńczych nad osobami zależnymi (dziećmi do lat 3, seniorami, niepełnosprawnymi);
- uwzględnienie w modernizowanej infrastrukturze dostępu dla osób niepełnosprawnych,
- rozwój e-usług, zwiększających szanse na włączenie społeczne i zawodowe niepełnosprawnych oraz osób sprawujących opiekę nad osobami niesamodzielnymi.

Dla realizacji zasady – Równości płci w RPO WO 2014-2020 podejmowane będą inicjatywy, które będą pośrednio przyczyniać się m.in. do wyrównywania szans płci, aktywizacji zawodowej i udziału w życiu społeczno-gospodarczym osób starszych i niepełnosprawnych, między innymi poprzez:

- zastosowanie rozwiązań pozwalających na godzenie życia zawodowego z rodzinnym, w tym w szczególności umożliwiających wejście/powrót opiekunów na rynek pracy po przerwie związanej z opieką na osobami zależnymi;
- zapewnienie dostępu do niedrogich oraz wysokiej jakości usług opieki nad osobami zależnymi,
- dostosowanie kwalifikacji zawodowych kobiet i mężczyzn do potrzeb rynku pracy, bez powielania stereotypów przypisanych płciom w zakresie predyspozycji i możliwości do wykonywania zawodu;
- wzmocnienie przedsiębiorczości, w tym głównie kobiet;
- podniesienie zdolności do zatrudnienia osób wykluczonych społecznie, w tym głównie kobiet;
- zapewnienie dostępu do usług wspierających rodziny z dysfunkcjami;
- wdrożenie wielopoziomowej edukacji równościowej.

Zasada zrównoważonego rozwoju w RPO WO 2014-2020 charakteryzuje się dążeniem do rozwoju regionu, przy jednoczesnym poszanowaniu równowagi środowiska naturalnego. W obecnych w RPO WO 2014-2020 działaniach zapobiegających degradacji środowiska, utracie bioróżnorodności i niezrównoważonemu wykorzystywaniu zasobów upatruje się wpływu na spójność społeczno-gospodarczą i terytorialną regionu.

V.2 Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w celach, priorytetach, działaniach, formach wsparcia i wskaźnikach programu

Pozytywnie oceniamy stopień uwzględniania zasad horyzontalnych w celach, priorytetach, działaniach przyjętych do realizacji w RPO WO 2014-2020. Według aktualnych wytycznych⁹², działania wyrównujące szanse płci i przeciwdziałające dyskryminacji powinny przyczynić się w głównej mierze do zwiększenia trwałego udziału kobiet w zatrudnieniu i do rozwoju ich kariery, ograniczenia segregacji na rynku pracy, zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia oraz propagowanie godzenia pracy i życia osobistego K i M. Z kolei działania zorientowane na zapobieganie dyskryminacji powinny uwzględniać sytuację i potrzeby osób będących w trudnym położeniu na rynku pracy, napotykać potencjalnie na większe bariery w podjęciu i utrzymaniu zatrudnienia oraz doświadczających długich okresów bezrobocia, zaliczanych do grup defaworyzowanych na rynku pracy, w szczególności: osób niepełnosprawnych, osób młodych do 30 roku i starszych powyżej 50 roku życia oraz kobiet.

W projekcie RPO WO 2014-2020 w sekcji „Realizacja Zasad Horyzontalnych” podkreślone zostało, iż promowaniu równouprawnienia kobiet/K i mężczyzn/M mają sprzyjać działania służące powrotowi na rynek pracy lub rozpoczęciu aktywności zawodowej kobiet, w szczególności po urodzeniu dziecka, np. poprzez rozwój przedsiębiorczości. Aby zwiększyć aktywność zawodową kobiet, upowszechniana będzie opieka nad dziećmi do 6 r.ż., jak również innymi niż dzieci do 6 r.ż. osobami zależnymi. Wdrażane będą rozwiązania zorientowane na godzenie ról zawodowych i tych odgrywanych w rodzinie. W szkołach w województwie opolskim wdrażane będą przedsięwzięcia z zakresu edukacji równościowej, podejmującej problematykę stereotypów ze względu na płeć, realizowane formy wsparcia mają im przeciwdziałać również na rynku pracy.

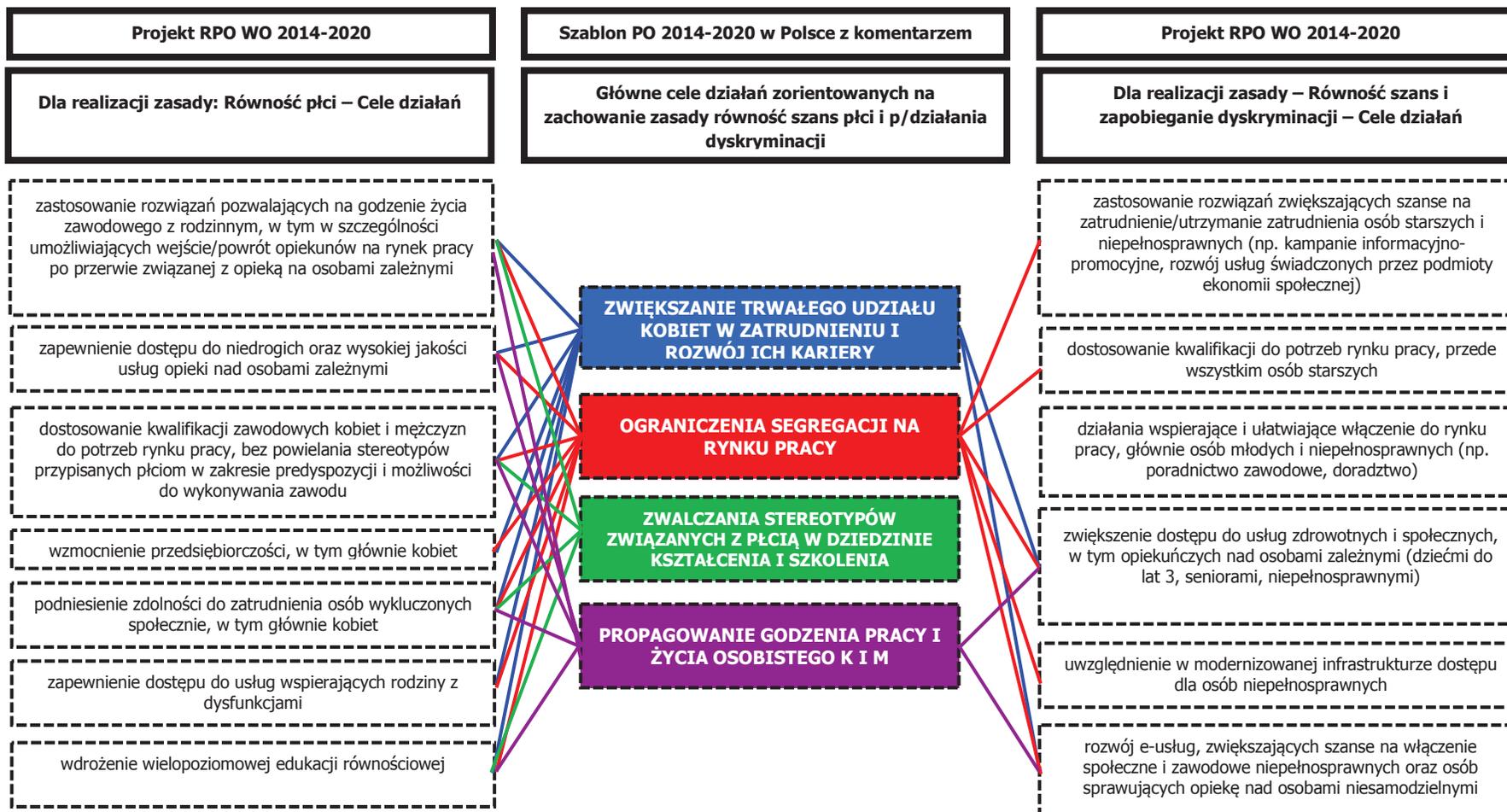
Przeciwdziałaniu dyskryminacji mają sprzyjać, uwzględnione w projekcie RPO WO 2014-2020, działania zorientowane na wspieranie zatrudnienia i mobilności zawodowej, wspierające włączenie społeczne i walkę z ubóstwem, skoncentrowane na inwestowaniu w edukację, umiejętności, upowszechnianie i wdrażanie idei uczenia się przez całe życie.

Istnieje więc wyraźne powiązanie/zgodność między celami działań odnoszącymi się do zasad i promującymi zasady: Promowania równouprawnienia K i M oraz Zapobiegania dyskryminacji w projekcie RPO WO 2014-2020 a celami działań zorientowanych na zachowanie ww. zasad w szablonie PO 2014-2020. Przykładowe związki ilustrują poniższe schematy.

---

⁹² Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.

Rysunek 2. Cele działań odnoszące się do zasad i promujące zasady: Równość płci oraz Równość szans i zapobieganie dyskryminacji w RPO WO 2014-2020 a cele działań zorientowanych na zachowanie ww. zasad w szablonie PO 2014-2020

Źródło: opracowanie własne.

W celu zintensyfikowania działań na rzecz równości szans i przeciwdziałania dyskryminacji oraz równości płci przyjęto, iż polityki horyzontalne będą realizowane zarówno poprzez konkretne działania w ramach priorytetów inwestycyjnych, tzw. *specific action*, jak i działania horyzontalne np. dzięki przekrojowemu uwzględnieniu problematyki równości szans we wspieranych obszarach.

Zasady te mają być wdrażane na każdym etapie realizacji programu, w szczególności w zakresie interwencji podejmowanych w ramach EFS.

Wpływ działań planowanych w omawianych w niniejszym rozdziale priorytetach na realizację polityk horyzontalnych widoczny jest w charakterystyce rekomendowanej logiki interwencji dla tych priorytetów (Załącznik 3: *Rekomendowana logika interwencji*).

Zasady równości szans i przeciwdziałania dyskryminacji oraz równości płci w projekcie RPO WO 2014-2020 realizowane są między innymi poprzez następujące PI:

- **PI 8.5** – w szczególności poprzez działania koncentrujące się na identyfikacji potrzeb osób z grup defaworyzowanych i profilowaniu wsparcia, zastosowaniu instrumentów i usług wspierających aktywizację zawodową, zwiększających mobilność zawodową i terytorialną, oraz adresowaniu wsparcia do osób z grup znajdujących się w najgorszej sytuacji na rynku pracy, w tym:
  - osób młodych, które nie mają doświadczeń zawodowych oraz kwalifikacji koniecznych do znalezienia zatrudnienia, w stosunku do których aktywizacja zawodowa musi nastąpić maksymalnie w jak najkrótszym czasie po zakończeniu edukacji;
  - osób wychowujących małe dzieci lub dzieci niepełnosprawne. Wsparcie niniejszej grupy jest szczególnie istotne w kontekście niekorzystnych prognoz demograficznych w województwie;
  - osób niepełnosprawnych, głównie w zakresie wsparcia umożliwiającego ich sprawne funkcjonowanie na otwartym rynku pracy, w tym zatrudnienie wspomagane;
  - osób starszych, oferując wsparcie dostosowane do specyfiki tej grupy, w tym w szczególności działania niestosowane dotąd na szeroką skalę, np. mentoring;
  - osób długotrwale bezrobotnych, których reintegracja z rynkiem pracy jest czasochłonna i wymaga zastosowania różnorodnych instrumentów aktywizacyjnych;
  - migrantów powrotnych i imigrantów.

Należy również zauważyć, że w sposobie wyboru i finansowania projektów w ramach PI 8.5 RPO WO 2014-2020 przyjęto, iż procedury wyboru projektów, jak i kryteria oceny będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą spełniać ogólne zasady określone w CPR. Spełnianie zasad horyzontalnych (równości szans i przeciwdziałania dyskryminacji oraz równości płci, a także zrównoważony rozwój) weryfikowane będzie w ramach wielostopniowego procesu oceny projektów.

- **PI 8.7** – poprzez wsparcie zakładania działalności gospodarczych, które pociąga za sobą powstawanie nowych miejsc, a w konsekwencji – wzrost zatrudnienia. Wsparcie w postaci bezzwrotnych środków na założenie własnej działalności gospodarczej będzie szczególnie ukierunkowane na obszary wiejskie charakteryzujące się wysokim poziomem bezrobocia i ubóstwem. Realizacja ww. działań powinna przyczynić się do powstania nowych miejsc pracy, a co za tym idzie – do poprawy jakości życia osób je zamieszkujących. Tworzenie nowych miejsc zostało wskazane w *Europejskiej platformie współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym* (2010) jako jeden z czynników pozytywnie wpływających na walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Na pozostałych obszarach bezzwrotne wsparcie finansowe będzie udzielane wyłącznie osobom niepracującym, znajdującym się w szczególności niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, tj.:
  - osobom do 30 roku życia;
  - osobom w wieku powyżej 50 roku życia;
  - osobom długotrwale bezrobotnym;
  - osobom niepełnosprawnym;
  - osobom posiadającym dzieci do 6 roku życia lub dzieci niepełnosprawne do 18 roku życia.

- **PI 8.8** – poprzez wsparcie systemu środowiskowej opieki nad osobami niepełnosprawnymi i seniorami, poprzez poprawę dostępu do usług zdrowotnych i opiekuńczych, w tym tworzenie miejsc opieki nad dzieckiem do 3 r.ż., jak również poprzez zastosowanie na szerszą skalę elastycznych formy organizacji i czasu pracy – jako rozwiązań pozwalających na godzenie życia prywatnego z zawodowym.
W tym zakresie PI 8.8 jest zgodny z zapisami *Europejskiej platformy współpracy w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym*, z których wynika, że utrudniony dostęp do usług opiekuńczych i zdrowotnych może być przyczyną zubożenia osób, które z powodu obowiązków związanych ze sprawowaniem opieki nad osobami zależnymi, nie są w stanie podjąć pracy lub są zmuszone z niej zrezygnować.
- **PI 8.9** – poprzez koncentrowanie się na podniesieniu, zmianie lub nawet aktualizacji kwalifikacji starszych pracowników (50+) charakteryzujących się niskim poziomem mobilności zawodowej i szczególnie narażonych na niekorzystne skutki przemian w przedsiębiorstwach.
- **PI 8.10** – poprzez działania, celem których jest opóźnianie wieku odchodzenia z rynku pracy i zapobieganie wykluczeniu zatrudnieniowemu, działania o charakterze prozdrowotnym i profilaktycznym wobec chorób, które są obecnie główną przyczyną przedwczesnego opuszczania rynku pracy, zwłaszcza działania na rzecz przedłużenia zdrowszego życia zawodowego wśród osób starszych (50+).
- **PI 9.4** – poprzez działania zorientowane na poprawę zdolności do zatrudnienia, w tym aktywizację zawodową i zdrowotną grup i osób defaworyzowanych, marginalizowanych, dotkniętych wykluczeniem społecznym, między innymi osób niepełnosprawnych, osób po 50 r.ż., kobiet, a także Romów.

Wobec wskazanych grup zastosowane zostaną efektywne instrumenty aktywnej integracji, mające na celu ich integrację ze społeczeństwem poprzez przywrócenie zdolności lub możliwości do zatrudnienia, a w konsekwencji uzyskanie wsparcia dochodowego, co z kolei wpłynie na zmniejszenie skali wykluczenia społecznego i ubóstwa.

Należy również zauważyć, że w sposobie wyboru i finansowania projektów w ramach PI 9.4 RPO WM 2014-2020 przyjęto, iż procedury wyboru projektów, jak i kryteria oceny będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą spełniać ogólne zasady określone w CPR. Spełnianie zasad horyzontalnych (równości szans i przeciwdziałania dyskryminacji oraz równości płci, a także zrównoważony rozwój) weryfikowane będzie w ramach wielostopniowego procesu oceny projektów.

- **PI 9.7** – poprzez zwiększenie dostępu i rozwój wysokiej jakości usług zdrowotnych i społecznych, w celu przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu.

Wsparcie zostanie skierowane do rodzin, w tym sprawujących pieczę zastępczą, gdyż zjawisko zagrożenia wykluczeniem społecznym rozpoznaje się już wśród dzieci i młodzieży żyjącej np. w rodzinach dysfunkcyjnych, wielodzietnych lub niepełnych funkcjonujących w regionie. Wsparcie dedykowane jest również osobom opuszczającym system pieczy zastępczej lub placówki opiekuńczo-wychowawcze.

Odrębny pakiet działań w PI 9.7 będzie służył rozwojowi usług opiekuńczych skierowanych do osób zależnych, w tym w szczególności starszych i niepełnosprawnych oraz poprawiających dostęp do specjalistycznych usług zdrowotnych.

Wszystkie usługi w PI 9.7 będą zorientowane na daną osobę i przeznaczone do zaspokajania jej życiowych potrzeb, przyczyniając się tym samym do zwalczania dyskryminacji i zapewnienia równości płci, w dłuższej perspektywie – do minimalizowania zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego.

- **PI 9.8** – poprzez tworzenie i rozwój instytucji ekonomii i przedsiębiorczości społecznej, tworzenie sieci ośrodków i mechanizmów wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, jak również tworzenie systemu wsparcia finansowego dla podmiotów ekonomii społecznej w celu zapewnienia spójności społecznej oraz zmniejszaniu wykluczenia społecznego mieszkańców regionu.
- **PI 10.1** – poprzez zapewnienie równego dostępu do edukacji i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych, w tym wdrożenie działań zorientowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów istotnych z punktu widzenia rynku pracy i dla lepszego funkcjonowania społecznego, na rozwój infrastruktury przedszkolnej, włączenie elementów edukacji antydyskryminacyjnej. W ramach PI 10.1 podejmowane będą również działania mające na celu przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu i segregacji, m.in. poprzez dofinansowanie programu pomocy stypendialnej.
- **PI 10.3** – w szczególności poprzez zajęcia wyrównujące szanse edukacyjne oraz włączanie do procesu kształcenia ustawicznego osób o niskich kwalifikacjach i osób niepełnosprawnych.

Przedsięwzięcia podejmowane w ramach programu w ramach spełniania zasady zrównoważonego rozwoju będą miały na celu wzmocnienie obszarów związanych z efektywnością energetyczną, polityką budowlaną, gospodarką wodną, transportem oraz gospodarką odpadami, ochroną różnorodności biologicznej i dziedzictwa kulturowego. Wydatkowanie środków w ramach RPO WO 2014-2020 ukierunkowane zostało (oprócz wsparcia innowacyjności, sektora MSP, kształcenia, rynku pracy, zatrudnienia oraz spójności społecznej) na przyrost wydajności oraz włączenie się w budowanie zasobooszczędnej gospodarki niskoemisyjnej.

W odpowiednich działaniach w ramach RPO WO 2014-2020 przewiduje się ponadto stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” i „użytkownik płaci”, odnoszącej się do konieczności uwzględnienia kosztów zewnętrznych związanych ze szkodami wyrządzonymi środowisku naturalnemu w całkowitych kosztach realizowanej inwestycji.

V.3 Udział w programowaniu podmiotów promujących zasady horyzontalne

Pozytywnie oceniamy sposób zaangażowania podmiotów promujących zasady horyzontalne w proces programowania RPO WO 2014-2020. Pierwszym aspektem, jaki należy wziąć pod uwagę, jest zaangażowanie przedstawicieli sektora środowiskowego oraz podmiotów zajmujących się problematyką równości szans i płci i przeciwdziałania dyskryminacji w prace w *Grupie roboczej wspierającej prace nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*, jak i *Zespołu ds. Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*. Po drugie, realizacja zasad równości szans i zapobiegania dyskryminacji na etapie przygotowania programu została zapewniona poprzez udział w konsultacjach społecznych przedstawicieli podmiotów zajmujących się problematyką niedyskryminacji, niepełnosprawności i równości płci, jak również zrównoważonego rozwoju. Zdecydowana większość uwag zgłoszonych przez ww. podmioty została przeanalizowana i uwzględniona przez IZ na etapie modyfikacji zapisów programu po konsultacjach społecznych.

V.4 Przewidywany wkład programu w realizację polityk horyzontalnych

Brak określenia skwantyfikowanego celu każdej z zasad horyzontalnych na szczeblu krajowym nie pozwala na dokonanie oceny adekwatności wkładu RPO WO 2014-2020 w realizację polityk horyzontalnych.

Projekt Programu umożliwi oszacowanie wkładu projektów realizowanych w ramach EFRR do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju poprzez koncentrację zadań w ramach czterech osi priorytetowych oraz marker alokacji na realizację celów klimatycznych i wskaźnikowanie spodziewanych efektów. Wkład działań poszczególnych OP w realizację zasady równości szans oraz zasady niedyskryminacji jest jednak trudny do oszacowania na podstawie projektu programu z powodu nieuwzględnienia w wartości docelowej wskaźników monitorowania – podwskaźników ze względu na płeć oraz w podziale na enumerowane w projekcie programu kategorie osób dyskryminowanych, objętych wsparciem.

Bezdiskusyjna jest jednak obecność w RPO WO 2014-2020 dedykowanych działań służących realizacji polityk horyzontalnych (opis pkt V.2), stanowiących o wkładzie programu w urzeczywistnienie celów ww. polityk. IZ powinna zadbać, by te działania były wdrażane, a ich monitorowanie było zapewnione.

V.5 Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji

Przygotowanie programu oraz jego realizacja zapewniają włączenie zasad horyzontalnych na etapie wdrożenia, monitorowania i ewaluacji programu, jednocześnie realizują cel dotyczący promowania zasad horyzontalnych z odniesieniem do stosownych priorytetów inwestycyjnych programu.

Podczas implementacji RPO WO 2014-2020 zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji będzie przede wszystkim uwzględniana poprzez zapewnienie takich mechanizmów oceny i wyboru projektów/wniosek o dofinansowanie, które odnoszą się do zasad horyzontalnych i we właściwy sposób je uwzględniają.

W szczególności będzie to polegało na zdefiniowaniu (w uzasadnionych przypadkach) kryteriów wyboru projektów uwzględniających potrzeby konkretnych grup społecznych oraz zapewniających dostęp do wsparcia osobom zmarginalizowanym. Powołany zostanie Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020, którego celem będzie dbanie o prawidłowość realizacji działań mających na celu promowanie równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych. Dane zbierane w procesie monitoringu i ewaluacji obrazujące przedsięwzięcia na rzecz zapobiegania dyskryminacji mają być pomocniczo wykorzystane przez IZ podczas planowania kolejnych interwencji.

Uwzględnianie zasady równości płci będzie również weryfikowane na etapie oceny wniosków o dofinansowanie, a następnie sprawdzone na poziomie monitoringu i ewaluacji. Co do zasady w podziale na płeć agregowane będą wskaźniki dotyczące osób. W sprawozdawczości planuje się uwzględnić podjęte działania promujące równouprawnienie płci oraz zapobiegające dyskryminacji, w tym obligatoryjnie, zgodnie z regulacjami wspólnotowymi, w sprawozdaniu z postępów w realizacji umowy partnerskiej, odpowiednio na dzień 31 grudnia 2016 r. i 31 grudnia 2018 r. Z zachowaniem różnorodności ze względu na płeć zostanie powołany skład KM RPO WO 2014-2020.

W odniesieniu do zachowania zasady zrównoważonego rozwoju planuje się wdrażanie oraz monitorowanie programu przy udziale przedstawicieli środowisk w KM RPO WO 2014-2020, w skład którego wchodzić będą m.in. przedstawiciele sektora środowiskowego.

Ponadto zdecydowano, że procesowi wyboru projektów będą towarzyszyć (w zależności od działania i typu wspieranych inwestycji):

- kryteria formalne odnoszące się m.in. do wpływu projektu na polityki horyzontalne UE;
- jak również kryteria merytoryczne, w ramach których planowane jest premiowanie projektów środowiskowych (np. w obszarze energetyki, w tym OZE i transportu) oraz przewidujących kształtowanie przestrzeni publicznych w sposób przyjazny mieszkańcom, z poszanowaniem kontekstu przyrodniczego, kulturowego, społecznego i sprzyjających zachowaniom niskoemisyjnym.

Charakter inwestycji wpłynie na to, czy oceniane będą kwestie związane m.in. z uwzględnianiem ład przestrzennego, wymogów ochrony środowiska, efektywnego wykorzystania zasobów, łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu.

Na poziomie programu cele związane z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju mają być ujęte w systemie monitorowania i raportowania wydatków z wykorzystaniem zaproponowanej metodyki KE.

W programie brakuje odniesień do planowanych działań związanych z wdrożeniem wyników monitorowania i ewaluacji w odniesieniu do zasad horyzontalnych. W kontekście dalszych prac nad treścią programu zaleca się uzupełnienie opisu rozdziału „Zasady horyzontalne” o wskazanie sposobów wdrażania wyników monitorowania i ewaluacji: np. niedostateczny udział projektów wpływających pozytywnie (nie tylko neutralnie) na realizację celów zasady, oszacowany na podstawie danych statystycznych dla regionu będzie pociągał za sobą desygnowanie konkursów, których kryterium dostępu będzie ukierunkowanie na realizację celów polityk horyzontalnych. Innym przykładem może być zapis: wyniki okresowych ewaluacji wskazujące na niedostateczną efektywność i skuteczność realizacji celów zasad horyzontalnych we wdrażanych projektach pociągać będą za sobą przeformułowanie oceny poprzez wprowadzenie kryteriów akcentujących większy wkład działań projektowych do realizacji celów zasad horyzontalnych bądź poprzez wprowadzenie na poziomie uszczegółowienia nowych, obligatoryjnych wskaźników monitorowania na poziomie projektu.

Podsumowanie

W rozdziale V odpowiadaliśmy na poniższe pytania ewaluacyjne:

D1. Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania (na etapie przygotowywania diagnozy oraz całego programu, m.in. pod kątem identyfikacji w programie najważniejszych problemów i wyzwań dla polityk horyzontalnych, ujęcia danych dotyczących osób w podziale na płeć, zawarcia opisu wpływu realizacji programu na sytuację kobiet i mężczyzn (gender impact assessment), niedyskryminacji, w tym w szczególności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz wskazania, jak program przyczyni się do zrównoważonego rozwoju).

Pozytywnie oceniamy stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w programowaniu RPO WO 2014-2020. Program ma przyczynić się do realizacji następujących celów horyzontalnych: zasady zrównoważonego rozwoju; zasady równości szans, równość płci i zasady zapobiegania dyskryminacji. Odniesienia do ww. zasad znajdują się zarówno w diagnozie, jak i uzasadnieniach i opisie planowanej interwencji publicznej.

D2. Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w celach, priorytetach, działaniach, formach wsparcia oraz wskaźnikach programu, w tym: zaplanowanie celów na rzecz realizacji polityk horyzontalnych; zaplanowanie w ramach priorytetów programu wsparcia: promującego równość szans, płci, służącemu osobom narażonym na dyskryminację oraz osobom niepełnosprawnym oraz możliwość zastosowania podejścia dual approach w zaplanowanym wsparciu na rzecz równości szans płci i niedyskryminacji i zasadność wprowadzenia wskaźników jakościowych, pozwalających na mierzenie postępu wdrażania w programie zasady równości szans płci i zrównoważonego rozwoju).

Pozytywnie oceniamy stopień uwzględniania zasad horyzontalnych w celach, priorytetach, działaniach przyjętych do realizacji RPO WO 2014-2020. Istnieje wyraźne powiązanie/zgodność między celami działań odnoszącymi się do zasad horyzontalnych i promującymi je.

D3. Stopień i zakres uczestnictwa, w procesie programowania, podmiotów zaangażowanych w promocję zasad horyzontalnych.

Pozytywnie oceniamy sposób zaangażowania podmiotów promujących zasady horyzontalne w procesie programowania RPO WO 2014-2020. Został on zapewniony głównie w drodze zaangażowania przedstawicieli podmiotów zajmujących się problematyką równości szans i płci i przeciwdziałających dyskryminacji w pracy Grupy roboczej wspierającej prace nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Opolskiego oraz poprzez ich aktywną partycypację w konsultacjach społecznych.

D4. Przewidywany wkład programu do realizacji celów polityk horyzontalnych, w tym udział w programie konkretnych działań/instrumentów służących realizacji zasad horyzontalnych oraz ich spodziewanej skuteczności i efektywności.

Brak określenia skwantyfikowanego celu każdej z zasad horyzontalnych na szczeblu krajowym nie pozwala na dokonanie oceny adekwatności wkładu RPO WO 2014-2020. Wskazane powyżej niedociągnięcia wynikają przede wszystkim z braku wytycznych, stawiających przed instytucjami programującymi RPO wymogi określania, na podstawie danych statystycznych dostępnych na poziomie regionu, przewidywanego udziału podwskaźników monitorujących poszczególne grupy zagrożone dyskryminacją.

D5. Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu, w tym pod kątem m.in. analizy adekwatności alokacji finansowej na rzecz promowania polityk horyzontalnych.

Przygotowanie programu oraz jego realizacja zapewniają włączenie zasad horyzontalnych na etapie wdrożenia, monitorowania i ewaluacji programu, jednocześnie realizują cel dotyczący promowania zasad horyzontalnych z odniesieniem do stosownych priorytetów inwestycyjnych programu. Podczas implementacji RPO WO 2014-2020 zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji będzie przede wszystkim uwzględniana poprzez zapewnienie takich mechanizmów oceny i wyboru projektów/wniosków o dofinansowanie, które odnoszą się do zasad horyzontalnych i we właściwy sposób je uwzględniają.

VI. Ocena systemu realizacji RPO WO 2014-2020

VI.1 Adekwatność potencjału ludzkiego, struktur i rozwiązań administracyjnych

Potencjał ludzki zaplanowany w odniesieniu do RPO WO 2014-2020 można uznać za adekwatny. Instytucje, które będą zaangażowane w realizację programu, dysponują wysoko wykwalifikowaną kadrą z bogatym doświadczeniem z poprzedniego okresu programowania.

Projekt RPO WO 2014-2020 zawiera czytelny i kompletny opis systemu instytucjonalnego, z odwołaniem do zakresu odpowiedzialności, jakie pełnić będą poszczególne instytucje. Przedstawiono najważniejsze rozwiązania i zadania na wszystkich etapach realizacji programu – od jego przygotowania i konsultacji, poprzez wdrażanie, w tym wybór i ocenę wniosków o dofinansowanie, monitoring i ewaluację, po kwestie rozliczeń finansowych i sprawozdawczość.

Koordynacja działań RPO WO 2014-2020 odbywać się będzie na poziomie Instytucji Zarządzającej, natomiast podmiotami procesu koordynacji będą Instytucje Pośredniczące II stopnia, tj. Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu (EFS) i Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki (EFRR). System realizacji RPO WO 2014-2020 przewiduje dalsze zaangażowanie Urzędu Kontroli Skarbowej w Opolu, natomiast funkcję Instytucji Certyfikującej pełnić będzie Skarbnik Województwa Opolskiego. W zakresie wybranych obszarów realizacji RPO WO 2014-2020 związanych z rozwojem Aglomeracji Opolskiej podmiotem współpracującym z IZ RPO WO 2014-2020 będzie Związek ZIT Aglomeracji Opolskiej. Podmiot został powołany zgodnie z wytycznymi MIR⁹³.

W nowym okresie programowania, przy dwufunduszowym RPO WO 2014-2020 zostanie więc zaangażowana większość instytucji, zajmujących się realizacją programów współfinansowanych ze środków UE w latach 2007-2013, co wydaje się być rozwiązaniem najbardziej efektywnym. Powinno to pomóc rozpocząć merytoryczną pracę w zakresie wdrażania funduszy (tj. skrócić czas potrzebny na przygotowywanie procedur, struktur itp.) i wykorzystać zasoby kadrowe oraz procedury organizacyjne i komunikacyjne wypracowane w obecnej perspektywie.

Takie rozwiązanie jest rekomendowane ze względu na:

- duże doświadczenie we wdrażaniu EFS i EFRR poszczególnych jednostek;
- sprawność w działaniu i duże doświadczenie pracowników; województwo opolskie zdobyło pierwsze miejsce w rankingu województw najszybciej i najefektywniej wdrażających regionalne programy operacyjne (dzięki czemu zwiększyło dostępną alokację w ramach RPO WO 2007-2013 o 15%) oraz trzecie miejsce w analogicznym konkursie dotyczącym regionalnego komponentu PO KL (wzrost alokacji o 21%). Według badań potencjału instytucjonalnego NSRO, województwo opolskie notuje jedną z najniższych średnich długości ocen wniosków o dofinansowanie w konkursach (37 dni ocena formalna i 48 dni ocena merytoryczna)⁹⁴. Instytucje zaangażowane w realizację programów współfinansowanych ze środków UE sukcesywnie podnosiły wiedzę swoich pracowników;
- optymalny poziom zatrudnienia – liczba pracowników w jednostkach zaangażowanych we wdrażanie RPO WO 2007-2013 i komponentu regionalnego PO KL wydaje się być optymalna (w odniesieniu do zakresu działań podejmowanych w latach 2007-2013). Według stanu na 31 czerwca 2013 roku w IZ RPO 2007-2013 zatrudnionych było 86 pracowników (w przeliczeniu na etaty), IP2 RPO WO 2007-2013 – 45, IP PO KL – 40, IP2 PO KL – 129. Według analiz,

⁹³ *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013 r.

⁹⁴ *Potencjał administracyjny systemu instytucjonalnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2013 r.

liczba wniosków o dofinansowanie przypadająca na jednego pracownika w tych instytucjach była optymalna⁹⁵;

- niska fluktuacja pracowników – porównując dane dotyczące odpływu pracowników w regionalnych programach operacyjnych, można zauważyć, że poziom odpływu pracowników w RPO WO 2007-2013 jest jednym z najniższych na tle innych instytucji wdrażających RPO i PO KL⁹⁶;
- dobre przygotowanie do wdrażania programów dwufunduszowych – wysoki potencjał organizacyjny wynikający z wprowadzenia w poprzedniej perspektywie rozwiązań zakładających ścisłe powiązanie programów operacyjnych⁹⁷. Jednym z takich rozwiązań jest m.in. powołanie Jednostki Ewaluacyjnej przy Departamencie Polityki Regionalnej i Przestrzennej UMWO, która realizuje badania zarówno w ramach RPO WO 2007-2013, jak i PO KL;
- krótki czas, jaki pozostał do momentu uruchomienia programu (wdrożenie nowych struktur będzie czaso- i kosztochłonne, a przy tym może opóźnić proces desygnacji);
- przetarte ścieżki komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej między jednostkami;
- konieczność zamknięcia perspektywy 2007-2013, co przy znacznych zmianach w strukturze spowodowałoby wzrost kosztów.

Pozytywnie należy również ocenić strukturę i rozwiązania organizacyjne funkcjonujące w ramach oraz pomiędzy instytucjami systemu realizacji (m.in. podział kompetencji i zadań, koordynację działań, mechanizmy zapewnienia i monitorowania komplementarności i synergii efektów podejmowanych działań, komunikację wewnętrzną i zewnętrzną, systemy elektronicznej wymiany danych, jak również zasoby kadrowe oraz system rekrutacji i selekcji, stosunkowo niską fluktuację kadr, system szkoleń, system motywacyjny, warunki pracy, zasoby materialne). Rozwiązania przewidziane w w/w zakresie w odniesieniu do perspektywy 2007-2013 zapewniły bardzo wysoką skuteczność działania instytucji zarządzających i wdrażających RPO WO 2007-2013 oraz komponent regionalny PO KL.

Wyróżniająca się na tle kraju skuteczność wdrażania funduszy unijnych w okresie programowania 2007-2013 przekonuje, że zaprojektowany system wdrażania, bazujący w dużym stopniu na doświadczeniach z lat 2007-2013 jest adekwatny pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu. Z tego względu nie wydaje się konieczne włączenie w proces realizacji programu nowych instytucji, ani wyłączenie instytucji obecnie zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS i EFRR w województwie opolskim.

Uważamy, że zakres działań jest adekwatny do skutecznego wsparcia instytucji uczestniczących w zarządzaniu i wdrażaniu programu. W ramach OP XIII: *Pomoc Techniczna* przewidziano szereg działań mających zapewnić warunki dla skutecznego zarządzania i wdrażania RPO WO 2014-2020, jak również trwałego rozwoju potencjału instytucji zaangażowanych w ten proces. Zaplanowane wsparcie przewiduje m.in. zapewnienie powierzchni biurowych wraz z kosztami eksploatacji, wyposażenie stanowisk pracy, w tym zakup niezbędnego sprzętu, materiałów biurowych, wdrożenie systemu informatycznego obsługującego program i zapewniającego pełne uczestnictwo w centralnym systemie informatycznym, jak również zapewnienie finansowania kosztów zatrudnienia i rozwoju pracowników.

Biorąc pod uwagę, że w ramach Pomocy Technicznej realizowany jest szeroki zakres działań, w tym finansowane będą badania ewaluacyjne, alokacja przeznaczona na ich realizację może okazać się niewystarczająca.

Pomimo, że w poprzedniej perspektywie programowania poziom zatrudnienia należy ocenić jako

---

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ Tamże.

⁹⁷ *Efektywne wdrażanie polityki spójności – doświadczenia dotychczasowych okresów programowania w województwie opolskim a nowa wizja Polityki Spójności po 2013 roku*, Bedrunka K., Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Barometr Regionalny nr 4(26) 2011 r.

optymalny, należy jednak zastanowić się nad zwiększeniem zatrudnienia. W kontekście nowej perspektywy jest to zasadne ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania RPO WO na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013. Decyzja powinna być jednak poprzedzona wykonaniem dodatkowych, uzupełniających analiz w zakresie potencjału instytucjonalnego RPO WO 2014-2020.

VI.2 Ryzyka prawne i instytucjonalne dla realizacji programu

Wśród ryzyk i barier dla skutecznej i efektywnej realizacji programu można wymienić szereg kwestii związanych z uwarunkowaniami prawnymi i instytucjonalnymi. Czynniki prawne wiążą się z m.in. z brakiem aktów prawnych i dokumentów wykonawczych, które zdeterminują wdrażanie funduszy w ramach polityki spójności UE. Trzeba również wziąć pod uwagę aspekty instytucjonalne, z którymi trzeba będzie się zmierzyć, m.in. bariery komunikacyjne, zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, czy trudności w nawiązywaniu partnerstw. Poniżej prezentujemy przewidywane, główne rodzaje ryzyk prawnych i instytucjonalnych dla realizacji RPO WO 2014-2020, jak również proponowane przez zespół ewaluacyjny – środki ich minimalizacji:

- koordynacja wdrażania środków z EFS i EFRR – będzie dużym wyzwaniem na początkowym etapie wdrażania RPO WO 2014-2020; konieczna wydaje się intensyfikacja współpracy pracowników odpowiadających za różne etapy realizacji obu programów (RPO WO 2007-2013 i komponentu regionalnego PO KL) w celu wypracowania i udoskonalania rozwiązań proceduralnych dla dwufunduszowego RPO WO 2014-2020 (np. w formie bezpośrednich spotkań, warsztatów); pozwoli to zidentyfikować i zastosować „najlepsze praktyki” wypracowane w ramach realizacji obu programów w perspektywie 2007-2013;
- bariery komunikacyjne, przepływ informacji niedostosowany do zmian pomiędzy okresami programowania – wdrożenie nowego systemu zarządzania będzie wiązać się z koniecznością wypracowania nowych kanałów komunikacji, a w pierwszym okresie wdrażania kanały te mogą nie funkcjonować efektywnie; proponujemy, w szczególności w początkowych okresach wdrażania nowych narzędzi komunikacji (np. lokalnego systemu informatycznego) zintensyfikować działania szkoleniowe dla pracowników instytucji realizujących RPO WO 2014-2020, jak również opracować jasne instrukcje objaśniających sposób korzystania z wprowadzanych narzędzi (przede wszystkim w kontekście wyjaśnienia zmian, jakie wprowadzono w stosunku do poprzedniego okresu wdrażania funduszy);
- szersze niż w poprzedniej perspektywie wykorzystanie instrumentów zwrotnych – skuteczność tych instrumentów jest uzależniona od parametrów produktów, które będą oferowane oraz od wymogów formalnych, które powinny być istotnie różne dla dotacji i dla instrumentów zwrotnych; ze względu na ograniczone doświadczenie w zakresie wdrażania IF, niektóre rozwiązania proceduralne mogą nie sprawdzić się w praktyce i będą wymagać wprowadzania zmian; aby zminimalizować ryzyko konieczne wydaje się jak najlepsze rozpoznanie potrzeb potencjalnych beneficjentów IF, które może zostać oparte m.in. na analizie ex-ante dla instrumentów finansowych;
- pasywna postawa beneficjentów – może dotyczyć wszystkich typów beneficjentów i wynikać z czynników takich, jak np. wysoki poziom zadłużenia JST, czy niska konkurencyjność instrumentów zwrotnych wobec produktów finansowych oferowanych na rynku; aktywizacja pasywnych beneficjentów, szczególnie w odniesieniu do JST, może opierać się na działaniach informacyjno-promocyjnych; aby były one dobrze ukierunkowane, należy na bieżąco analizować przyczyny niskiego zainteresowania, na przykład poprzez realizację badań ad-hoc.

VI.3 Ocena sposobów redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

W projekcie RPO WO 2014-2020 przedstawiono listę działań zmierzających do usprawnienia relacji z beneficjentami oraz redukcji obciążeń administracyjnych, które będą podejmowane w latach 2014-2020. Z jednej strony jest to kontynuacja działań podejmowanych w poprzedniej perspektywie programowania, z drugiej – zastosowanie znajdą nowe narzędzia wypracowane w oparciu o zidentyfikowane problemy czy potrzeby.

Pakiet działań, jakie podjęła Instytucja Zarządzająca RPO WO 2007-2013 na rzecz ograniczenia obciążeń dla beneficjentów związanych z przygotowaniem i wdrażaniem projektów współfinansowanych ze środków UE, oceniamy pozytywnie. Wśród działań już podjętych należy wymienić:

- uproszczenie dokumentacji dla beneficjentów;
- opracowywanie dokumentów z zastosowaniem zasad prostej polszczyzny;
- utrzymywanie przejrzystej, komunikatywnej strony internetowej Programu, zawierającej bieżące informacje oraz materiały instruktażowe dla beneficjentów (m.in. podręczniki, lista najczęściej zadawanych pytań, lista najczęściej popełnianych błędów, słownik pojęć);
- rozbudowanie i wzmacnianie sieci punktów konsultacyjnych;
- opracowanie materiałów wspomagających beneficjentów w aplikowaniu i korzystaniu ze wsparcia publicznego (m.in. podręczniki, broszury, ulotki);
- usprawnianie działania generatora wniosków i innych narzędzi elektronicznych wspomagających beneficjenta w aplikowaniu i korzystaniu ze wsparcia publicznego;
- kampanie informacyjno-promocyjne w lokalnych i regionalnych mediach;
- konferencje, szkolenia, seminaria, konsultacje i inne spotkania informacyjne dla beneficjentów.

Projekt RPO WO 2014-2020 odnosi się również do głównych działań planowanych w celu zmniejszenia obciążeń w kolejnych latach. Działania te są zgodne ze zdiagnozowanymi potrzebami i barierami. W ramach ewaluacji odbyło się spotkanie członków zespołu opracowującego program z ewaluatorem, podczas którego odniesiono się do obciążeń dla beneficjentów zidentyfikowanych w różnych badaniach ewaluacyjnych na poziomie regionalnym i krajowym, które odnosiły się do przedmiotowych kwestii. Odniesiono się też do podstawowych obszarów, w których identyfikowano problemy: a) wymaganej dokumentacji, b) promocji i informacji, c) organizacji wdrażania i kwestii technicznych, np. funkcjonowania generatora wniosków. Spotkanie to pomogło usystematyzować źródła utrudnień dla beneficjentów i pozwoliło na przedyskutowanie działań możliwych do podjęcia przez Instytucję Zarządzającą, co znalazło częściowe odzwierciedlenie w projekcie RPO WO 2014-2020.

Poniżej prezentujemy listę wspólnie opracowanych rozwiązań, które warto uwzględnić w programie:

- a) w celu usprawnienia i lepszej koordynacji procesu wdrażania RPO WO 2014-2020:
  - wprowadzenie ryczałtu na koszty zarządzania w projekcie;
  - działania na rzecz lepszej koordynacji procesów ogłaszania i przeprowadzania naborów;
- b) w zakresie zwiększenia skuteczności działań informacyjno-promocyjnych:
  - organizacja większej liczby spotkań o charakterze partycypacyjnym z beneficjentami (warsztaty, seminaria, konsultacje);
  - wzmacnianie kompetencji pracowników administracji oraz osób zatrudnionych w punktach konsultacyjnych (w zakresie m.in. obsługi klienta, skutecznej komunikacji);
  - zmiana profilu punktów konsultacyjnych – ukierunkowanie w większym stopniu na indywidualne doradztwo niż udzielanie prostych informacji;

- szersze wykorzystanie elektronicznych form komunikacji z beneficjentem;
- c) w celu bieżącego monitoringu i planowania dalszych działań na rzecz zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów:
- organizacja spotkań pomiędzy kontrolerami i innymi przedstawicielami instytucji wdrażających, umożliwiającymi wymianę doświadczeń i ujednocianie metod;
  - przeprowadzanie ewaluacji on-going, w szczególności w działaniach, gdzie pojawi się najwięcej potencjalnych beneficjentów i tych, w których nie będzie widoczne zainteresowanie z ich strony.

Projekt programu, choć zawiera opis głównych działań zaplanowanych w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych, nie obejmuje szacunkowych ram czasowych ich wdrożenia (np. data zakończenia). Wskazane jest wykonanie analizy możliwości wdrożenia działań przez instytucje zarządzające i wdrażające (finansowych, kadrowych itp.). Wykonanie tego typu analizy umożliwi oszacowanie czasu, jaki będzie potrzebny na wdrożenie poszczególnych działań.

Projekt programu nie zawiera również diagnozy obciążeń administracyjnych w latach 2007-2013. Diagnoza występujących w tym zakresie problemów i działań powinna zostać uzupełniona przy wykorzystaniu wyników analiz przeprowadzonych przez ewaluatora. Na podstawie wyników badań ewaluacyjnych⁹⁸ oraz innych analiz, m.in. wykonanych na potrzeby ewaluacji ex-ante projektu RPO WO 2014-2020, dokonano identyfikacji głównych źródeł obciążeń dla beneficjentów w latach 2007-2013. Należą do nich:

- duża liczba i złożoność dokumentów stosowanych zarówno na etapie składania wniosku, jak i w trakcie realizacji projektu;
- niejasne, niejednoznaczne przepisy utrudniające proces przygotowywania dokumentacji przez beneficjentów i procedury kontrolne;
- zmieniające się wytyczne (np. dotyczące kwalifikowalności wydatków);
- zbyt krótkie terminy przeznaczone na składanie dokumentacji przez beneficjentów;
- równoległa organizacja naborów w konkursach adresowanych do tej samej grupy docelowej;
- ograniczony dostęp do aktualnej informacji;
- trudności w uzyskaniu zindywidualizowanej pomocy doradczej;
- długie procedury kontrolne;
- kwestie organizacyjno-techniczne (np. wady w działaniu generatorów wniosków).

Podsumowanie

W rozdziale VI analizowaliśmy następujące zagadnienia:

E1. Potencjał administracyjny, w tym zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS i EFRR.

Potencjał administracyjny wydaje się wystarczający do wdrażania RPO WO 2014-2020. Instytucje, które będą zaangażowane w realizację programu, dysponują wysoko wykwalifikowaną kadrą z bogatym doświadczeniem z poprzedniego okresu programowania. Pomimo, że w poprzedniej perspektywie programowania poziom zatrudnienia należy ocenić jako optymalny, można zastanowić się nad zwiększeniem zatrudnienia ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania RPO WO

⁹⁸ Identyfikacja głównych źródeł obciążeń administracyjnych dla beneficjentów została oparta o analizę wniosków z badań ewaluacyjnych, m.in. *Ocena zdolności i określenie potrzeb pozyskiwania środków pomocowych UE przez jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku, Kutno 2010 r.; *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych podejmowanych w ramach unijnych projektów na rzecz wzrostu konkurencyjności Opolszczyzny*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp.j., 2012 r.; *Identyfikacja i ocena podjętych lub planowanych do podjęcia lokalnych inicjatyw na terenach wiejskich w ramach PO KL w latach 2007-2013 w województwie opolskim*, CASE-Doradcy, 2010 r.; *Ocena działań informacyjno – promocyjnych realizowanych w ramach Funduszy Strukturalnych na lata 2007-2013 w województwie opolskim*, Grupa Gumułka, 2009 r.

na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013. Decyzja powinna być jednak poprzedzona wykonaniem dodatkowych, uzupełniających analiz w zakresie potencjału instytucjonalnego RPO WO 2014-2020.

E2. Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu, w tym dotyczące uwarunkowań prawnych i instytucjonalnych.

Wśród ryzyk i barier dla skutecznej i efektywnej realizacji programu można wymienić czynniki prawne, które wiążą się z m.in. z brakiem aktów prawnych i dokumentów wykonawczych, określających wdrażanie funduszy w ramach polityki spójności UE (w tym wdrażanie instrumentów inżynierii finansowej) oraz ze spełnieniem warunków ex-ante. Trzeba również wziąć pod uwagę aspekty instytucjonalne, m.in. bariery komunikacyjne, zadłużenie jednostek samorządu terytorialnego, trudności w nawiązywaniu partnerstw, czy pasywna postawa beneficjentów.

E3. Struktura i rozwiązania organizacyjne funkcjonujące w ramach oraz pomiędzy instytucjami systemu realizacji.

Pozytywnie należy ocenić strukturę i rozwiązania organizacyjne funkcjonujące w ramach oraz pomiędzy instytucjami systemu realizacji (m.in. podział kompetencji/zadań umożliwiający nienakładanie się zadań, koordynację działań, mechanizmy zapewnienia i monitorowania komplementarności i synergii efektów podejmowanych działań, komunikację wewnętrzną i zewnętrzną, systemy elektronicznej wymiany danych, jak również zasoby kadrowe, w tym wiedza i doświadczenie pracowników oraz system rekrutacji i selekcji, system szkoleń, system motywacyjny, fluktuacja kadr, warunki pracy, zasoby materialne). Rozwiązania przewidziane w w/w zakresie w odniesieniu do perspektywy 2007-2013 zapewniły bardzo wysoką skuteczność działania instytucji zarządzających i wdrażających RPO WO 2007-2013 oraz komponent regionalny PO KL.

E4. Adekwatność zaprojektowania systemu wdrażania pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu.

Wyróżniająca się na tle kraju skuteczność wdrażania funduszy unijnych w okresie programowania 2007-2013 pozwala zakładać, że zaprojektowany system wdrażania, bazujący w dużym stopniu na doświadczeniach z lat 2007-2013 jest adekwatny pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu.

E5. Konieczność włączenia/wyłączenia w proces realizacji programu instytucji obecnie zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS i EFRR w województwie opolskim celem zwiększenia jego skuteczności.

Ze względu na to, że zaprojektowany system wydaje się adekwatny, bazuje na sprawdzonych rozwiązaniach, które okazały się bardzo skuteczne, nie dostrzegamy konieczności włączenia w proces realizacji programu nowych instytucji ani wyłączenia obecnie zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS i EFRR w województwie opolskim.

E6. Adekwatność przewidzianej w programie pomocy technicznej pozwalającej na skuteczne wspieranie instytucji uczestniczących w zarządzaniu i wdrażaniu programu.

Uważamy, że zarówno zakres działań, jak i alokacja przeznaczona na ich realizację są adekwatne do skutecznego wsparcia instytucji uczestniczących w zarządzaniu i wdrażaniu programu. W ramach OP XIII: *Pomoc Techniczna* przewidziano szereg działań mających zapewnić warunki dla skutecznego zarządzania i wdrażania RPO WO 2014-2020, jak również trwałego rozwoju potencjału instytucji zaangażowanych w ten proces.

E7. Przedsięwzięcia zaplanowane w celu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

W projekcie RPO WO 2014-2020 zaplanowano kontynuację działań podejmowanych w poprzedniej perspektywie programowania oraz nowe, trafnie dobrane narzędzia, które odpowiadają na zidentyfikowane problemy i potrzeby. Brakuje szacunkowych ram czasowych ich wdrożenia (data zakończenia), co należałoby uzupełnić.

VII. Ocena systemu monitorowania i ewaluacji RPO WO 2014-2020

VII.1 Wskaźniki realizacji programu

W niniejszym rozdziale prezentujemy wyniki wykonanej w ramach ewaluacji oceny zastosowanych w programie wskaźników realizacji programu. Przyjęto, że wskaźniki obowiązujące w ramach Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK), jak i określone przez UP nie wymagają oceny przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności (ang. *robustness*). Aspekty te zostały wcześniej zweryfikowane w ramach prac na szczeblu krajowym⁹⁹. Biorąc pod uwagę powyższe, przeprowadzona analiza wskaźników ograniczyła się w dużej części do oceny trafności poszczególnych wskaźników.

Przy ocenie trafności wzięto pod uwagę wytyczne KE oraz MIR¹⁰⁰. Głównym kryterium oceny były jednak możliwości wyjaśnienia mechanizmów przyczynowo-skutkowych pomiędzy poszczególnymi elementami logiki interwencji (na podstawie analizy literatury, analizy wyników badań naukowych i ewaluacyjnych, ekspertyz, analiz, wywiadów i innych badań terenowych przeprowadzonych na potrzeby ewaluacji ex-ante). Analizy wskazują, że nie wszystkie wskaźniki realizacji zostały trafnie dobrane. W podrozdziale zamieściliśmy listę wskaźników uwzględnionych w programie oraz propozycje zmian w przypadku tych wskaźników, które – zdaniem ewaluatorów – wymagają zmiany. Proponujemy uwzględnić je w treści programu lub w jego uszczegółowieniu. Zaproponowane wskaźniki znajdują również odzwierciedlenie w diagramach obrazujących rekomendowaną logikę interwencji znajdujących się w Załączniku 3: *Rekomendowana logika interwencji*.

Biorąc pod uwagę fakt, iż na liście wskaźników wybranych jako podstawa do dokonywania ewentualnych korekt finansowych, znalazła się większość wskaźników produktu i rezultatu określonych w programie (w odniesieniu do każdej osi priorytetowej), ich reprezentatywność nie budzi wątpliwości¹⁰¹. Można więc stwierdzić, że dobór wskaźników dla oceny realizacji celów pośrednich jest trafny – dostarcza bowiem odpowiednich informacji na temat postępów we wdrażaniu. Poza wskaźnikami, które pokrywają się ze wskaźnikami wyznaczonymi do monitorowania osi priorytetowej, do ram wykonania zostały włączone wskaźniki obrazujące postęp finansowy¹⁰². Wskaźniki te są mierzalne, a dane potrzebne do ich monitorowania są dostępne. Jak zaznaczono w podrozdziale III.9, brak wartości docelowych wskaźników w 2018 r. uniemożliwia ocenę realności ich osiągnięcia w tym terminie.

⁹⁹ Lista wskaźników, które mogą być wykorzystywane do monitoringu programów operacyjnych była opracowywana w okresie pokrywającym się w dużej mierze z czasem prowadzenia ewaluacji. Zalecenia dla ewaluacji ex-ante zostały stworzone przed zakończeniem prac nad listą wskaźników. Po ich zakończeniu, ten element ewaluacji stracił swoje uzasadnienie.

¹⁰⁰ Zawarte w m.in. *Szablonie Programu Operacyjnego (...)*, op. cit.; *The programming period 2014-2020 guidance document on monitoring and evaluation - European Regional Development Fund and Cohesion Fund*, European Commission, 2014 r. oraz *The programming period 2014-2020 guidance document on monitoring and evaluation - European Social Fund*, European Commission, 2013 r.

¹⁰¹ Zgodnie z *Szablonem Programu Operacyjnego (...)*, op. cit, wskaźniki powinny być reprezentatywne tj. ilustrować proces implementacji, produkty oraz, gdzie to stosowne, rezultaty większości interwencji podejmowanych w ramach danej osi priorytetowej.

¹⁰² Pozostałe wskaźniki pokrywają się ze wskaźnikami przypisanymi do poszczególnych PI, a więc nie ma konieczności ich odrębnej analizy - odnoszą się do nich te same uwagi.

Tabela 8. Proponowane zmiany w strukturze wskaźników produktu przyjętych w ramach RPO WO 2014-2020 dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych

PI	Wskaźniki produktu zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki produktu ¹⁰³	Uzasadnienie
1.1	- liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w ramach inwestycji w infrastrukturę B+R;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
1.2	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje; - liczba nowych wspieranych przedsiębiorstw; - liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu;	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje; - liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu – ośrodki innowacji;	Ze względu na planowane zastosowanie instrumentów finansowych w ramach PI 1.2, proponujemy dodanie wskaźnika odnoszącego się do liczby przedsiębiorstw korzystających z pozadotacyjnych form wsparcia. Rekomendujemy odrzucenie wskaźnika odnoszącego się do liczby nowych przedsiębiorstw, ponieważ typy interwencji w ramach PI 1.2 nie są ukierunkowane na wspieranie powstawania nowych firm (a raczej na wzmacnianie innowacyjności tych już istniejących). Rekomendujemy również zawężenie wskaźnika dotyczącego IOB do ośrodków innowacji, które cechuje znacznie wyższy stopień powiązania z zakładanymi rezultatami strategicznymi.
1.2 ¹⁰⁴	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie; - liczba wspartych funduszy pożyczkowych; - liczba wspartych funduszy poręczeniowych;	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie inne niż dotacje;	
2.2	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
2.3	- liczba zainstalowanych aplikacji w instytucjach publicznych;	- liczba urzędów, w których realizowane są projekty w zakresie rozwoju e-usług; - liczba urzędów, w których realizowane są projekty w zakresie rozwoju infrastruktury informatycznej; - pojemność zdigitalizowanych informacji sektora publicznego oraz zasobów publicznych.	Zaproponowane pierwotnie wskaźniki produktu nie odpowiadały większości typów interwencji planowanych w ramach realizacji PI 2.3. Ze względu na ograniczoną listę możliwych do zastosowania wskaźników zawartych w WLWK, proponujemy przyjęcie dwóch wskaźników specyficznych odpowiadających inwestycjom w zakresie e-usług i infrastruktury informatycznej oraz jednego z WLWK odnoszącego się do digitalizacji informacji.
3.1	- powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
3.2	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje;	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje; - liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze krajowym; - liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.

¹⁰³ W kolumnie jest prezentowany rekomendowany zestaw wskaźników produktu dla poszczególnych PI (a nie dodatkowe wskaźniki proponowane przez ewaluatora).

¹⁰⁴ Wiersze oznaczone ciemniejszym kolorem odnoszą się do celów szczegółowych w ramach osi XII.

PI	Wskaźniki produktu zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki produktu ¹⁰³	Uzasadnienie
3.3	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje; - liczba wspartych klastrów;	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje; - liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry; - liczba jednostek naukowych zaangażowanych we wsparte klastry;	Klastry są bardzo zróżnicowane pod względem ilości i struktury współpracujących ze sobą podmiotów ¹⁰⁵ . Zamiast liczby klastrów, jakim udzielono wsparcie zdecydowanie bardziej odpowiednie będą wskaźniki obrazujące to, ilu i jakim podmiotom ta pomoc służyła. Przyjęcie proponowanych wskaźników produktu pozwoli ponadto monitorować stan współpracy nauki z biznesem w regionie.
3.3	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie; - liczba wspartych funduszy pożyczkowych; - liczba wspartych funduszy poręczeniowych;	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie inne niż dotacje;	Nie widzimy zasadności we wprowadzaniu wskaźników określających liczbę wspartych funduszy i) poręczeniowych oraz ii) pożyczkowych ze względu na niewielką wartość z punktu widzenia monitoringu programu.
3.4	- liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu - ośrodki przedsiębiorczości;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
4.1	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie; - liczba wspartych funduszy pożyczkowych; - liczba wspartych funduszy poręczeniowych;	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie; - moc zainstalowanych instalacji produkujących energię z OZE;	Proponujemy dodatkowo „uzupełniającego” wskaźnika produktu. Nie widzimy zasadności we wprowadzaniu wskaźników określających liczbę wspartych funduszy i) poręczeniowych oraz ii) pożyczkowych ze względu na niewielką wartość z punktu widzenia monitoringu programu.
4.2	- liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły swoją efektywność energetyczną;	- liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły swoją efektywność energetyczną;	Rekomendujemy zastosowanie tego samego wskaźnika produktu w sposób wyczerpujący monitoruje produkty w/w interwencji. Nie widzimy zasadności we wprowadzaniu wskaźników określających liczbę wspartych funduszy i) poręczeniowych oraz ii) pożyczkowych ze względu na niewielką wartość z punktu widzenia monitoringu programu.
4.2	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie; - liczba wspartych funduszy pożyczkowych; - liczba wspartych funduszy poręczeniowych;		
4.3	- liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	- liczba zmodernizowanych energetycznie budynków;	Rekomendujemy zastosowanie tego samego wskaźnika produktu w sposób wyczerpujący monitoruje produkty w/w interwencji. Nie widzimy zasadności we wprowadzaniu wskaźników określających liczbę wspartych funduszy i) poręczeniowych oraz ii) pożyczkowych ze względu na niewielką wartość z punktu widzenia monitoringu programu.
4.3	- liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie; - liczba wspartych funduszy pożyczkowych;		
4.5	- liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej;	- liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.

¹⁰⁵ *Rola klastrów w budowaniu gospodarki opartej na wiedzy*, Dzierżanowski M., Rybacka M., Szultka S., Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową / ICG - dr Piotr Tamowicz, Gdańsk/Szczecin, 15 maja 2011r.

PI	Wskaźniki produktu zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki produktu ¹⁰³	Uzasadnienie
	- liczba wybudowanych obiektów „Park&Ride”	- liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych/zintegrowanych centrów przesiadkowych; - liczba wybudowanych obiektów „Park&Ride”; - liczba miejsc postojowych w wybudowanych obiektach „Park&Ride”; - długość wybudowanych lub przebudowanych dróg dla rowerów; - liczba budynków przebudowanych z uwzględnieniem standardów budownictwa; - liczba wymienionych punktów oświetlenia miejskiego;	
5.2	- liczba wybudowanych urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej; - pojemność obiektów małej retencji; - liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
6.1	- liczba wspartych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych;	- liczba wybudowanych zakładów zagospodarowania odpadów; - liczba rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów; - liczba wspartych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
6.2	- długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej;	- długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej; - liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych; - liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków komunalnych;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
6.3	- liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem; - liczba zabytków ruchomych objętych wsparciem; - liczba instytucji kultury objętych wsparciem;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
6.4	- łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów;	- łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów; - liczba utworzonych obiektów różnorodności biologicznej; - liczba opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
6.5	- łączna powierzchnia zrekultywowanych gruntów;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki	-

PI	Wskaźniki produktu zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki produktu ¹⁰³	Uzasadnienie
		produktu.	
7.2	- całkowita długość nowych dróg; - całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg;	- długość wybudowanych dróg wojewódzkich; - długość przebudowanych lub wyremontowanych dróg wojewódzkich - długość wybudowanych dróg powiatowych; - długość przebudowanych lub wyremontowanych dróg powiatowych; - długość wybudowanych dróg gminnych; - długość przebudowanych lub wyremontowanych dróg gminnych;	Proponujemy wykorzystanie listy wskaźników pochodzących z WLWK i jednocześnie uszczegółowienie wskaźników poprzez rozbieżność na różne typy interwencji podejmowane w ramach PI (inwestycje w drogi wojewódzkie, powiatowe i lokalne).
7.4	- całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych; - liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego;	- całkowita długość nowych linii kolejowych; - całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych; - liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego;	Proponujemy wykorzystanie listy wskaźników pochodzących z WLWK i jednocześnie uszczegółowienie wskaźników poprzez rozbieżność na różne typy interwencji podejmowane w ramach PI (inwestycje w nowe linie kolejowe)
8.5	- liczba osób długotrwale bezrobotnych objętych wsparciem w programie; - liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie; - liczba osób w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie;	- liczba osób bezrobotnych (w tym długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych, niepełnosprawnych i w wieku powyżej 50 lat) objętych wsparciem w programie; - liczba osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie;	Proponujemy dodanie wskaźnika odnoszącego się do liczby osób nieaktywnych zawodowo objętych wsparciem w programie, co lepiej odzwierciedli zakres planowanego wsparcia.
8.7	- liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
8.7	- liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
8.8	- liczba osób opiekujących się osobami zależnymi objętych wsparciem w programie; - liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat trzech;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
8.9	- liczba osób zatrudnionych objętych wsparciem w programie; - liczba osób zatrudnionych w wieku 50 lat i więcej objętych wsparciem w programie; - liczba mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw objętych wsparciem w programie;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
8.10	- liczba osób objętych badaniami profilaktycznymi w	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki	-

PI	Wskaźniki produktu zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki produktu ¹⁰³	Uzasadnienie
	programie; - liczba osób objętych programami rehabilitacji medycznej ułatwiającymi powrót do pracy;	produktu.	
9.1	- liczba wspartych podmiotów leczniczych	- liczba wspartych podmiotów leczniczych; - liczba wspartych obiektów świadczących usługi opieki nad osobami starszymi;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
9.2	- liczba nowych/przebudowanych/przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	- liczba nowych/przebudowanych/ przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach; - liczba nowych mieszkań chronionych / wspomaganých;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
9.3	- liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
9.4	- liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, objętych wsparciem w programie; - liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie; - liczba osób w wieku poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie;	- liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, objętych wsparciem w programie; - liczba kobiet objętych wsparciem w programie; - liczba osób niepełnosprawnych objętych wsparciem w programie; - liczba osób w wieku poniżej 25 lat objętych wsparciem w programie; - liczba osób w wieku powyżej 50 lat objętych wsparciem w programie;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu poprzez wyszczególnienie wszystkich grup osób zidentyfikowanych w regionie, jako dyskryminowane na rynku pracy tj. i) kobiety, ii) niepełnosprawni, iii) osoby młode do 30 i powyżej 50 roku życia oraz iv) osoby zagrożone ubóstwem. Jednocześnie rekomendujemy zachowanie spójności z WLWK i pozostawienie wskaźnika produktu odnoszącego się do liczby osób poniżej 25 lat (a nie - jakby wynikało z naszej propozycji - poniżej 30).
9.7	- liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług społecznych w programie	- liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług społecznych w programie; - liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, które skorzystały z podstawowych usług zdrowotnych w programie;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
9.8	- liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem; - liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, objętych wsparciem w programie;	Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.	-
10.1	- liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej; - liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych;	- liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie; - liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej; - liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych	Proponujemy zmiany w zestawie wskaźników zaproponowanym w programie ze względu na „powielanie” mierników dla niektórych typów interwencji (dotyczących nauczycieli). Rekomendujemy również wprowadzenie wskaźnika odnoszącego się do wsparcia ośrodków przedszkolnych, będących jednym z głównych odbiorców wsparcia w ramach PI.

PI	Wskaźniki produktu zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki produktu ¹⁰³	Uzasadnienie
	<ul style="list-style-type: none"> - liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK; - liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie; - liczba uczniów objętych wsparciem w programie; 	<p>w ramach programu w TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba nauczycieli objętych wsparciem w zakresie TIK; 	
10.3	<ul style="list-style-type: none"> - liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego - liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach dla pracodawcy -liczba szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie - liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie - liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami 	<ul style="list-style-type: none"> - liczba placówek i ponadgimnazjalnych szkół zawodowych wyposażonych w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego; - liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach dla pracodawcy; -liczba szkół zawodowych współpracujących z pracodawcami w programie ; - liczba nauczycieli kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie; - liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia realizowanych we współpracy z pracodawcami; - liczba działań informacyjnych na rzecz kształcenia ustawicznego zrealizowanych dzięki wsparciu - liczba osób dorosłych, które podjęły naukę dzięki wsparciu 	<p>Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników produktu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.</p>
10.4	<ul style="list-style-type: none"> - liczba wybudowanych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury jednostek organizacyjnych systemu oświaty 	<p>Uważamy, że zostały wybrane trafne wskaźniki produktu.</p>	-

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 9. Proponowane zmiany w strukturze wskaźników rezultatu przyjętych w ramach RPO WO 2014-2020 dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
1.1	- nakłady na B+R w stosunku do PKB	<p>Rezultat bezpośredni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba skomercjalizowanych wyników prac B+R prowadzonych przez jednostkę naukową; - liczba przedsiębiorstw korzystających ze wspartej infrastruktury badawczej; <p>Rezultat strategiczny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w stosunku do PKB (UP) 	Uważamy, że wskaźnik zaproponowany w programie nie jest adekwatnym miernikiem dla efektów interwencji w ramach PI 1.1 ze względu na istniejący brak relacji pomiędzy dwoma wskazanymi aspektami. Połowa beneficjentów poddziałania 1.3.1 RPO WO 2007-2013 na pytanie o zmiany w zakresie nakładów na działalność badawczą wskazała na „spadek” (50,0%), co trzecia na wariant „brak zmian” ¹⁰⁶ . Wyniki tych badań wskazują, że ten typ interwencji nie wpływa lub wręcz hamuje wydatki jednostek naukowych na B+R ¹⁰⁷ . W zamian proponujemy wskaźnik "nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w stosunku do PKB" pochodzący z listy sugerowanych wskaźników w ramach Umowy Partnerstwa.
1.2	- przedsiębiorstwa innowacyjne wg rodzajów wprowadzonych innowacji: przedsiębiorstwa z sektora usług; przedsiębiorstwa przemysłowe; - liczba inkubatorów przedsiębiorczości i parków naukowo-technologicznych	<p>Rezultat bezpośredni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - liczba wdrożonych wyników prac B+R; - liczba nowych lub ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu <p>Rezultat strategiczny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - udział innowacyjnych przedsiębiorstw w przedsiębiorstwach usługowych ogółem (UP); - udział innowacyjnych przedsiębiorstw w przedsiębiorstwach przemysłowych ogółem (UP) 	Pierwszy z zaproponowanych wskaźników proponujemy dostosować do listy sugerowanych w UP i "rozbić" na dwa oddzielne sektory: przemysł i usługi. Wskaźnik dotyczący inkubatorów przedsiębiorczości i parków naukowo-technologicznych nie ma charakteru strategicznego. Rozwój usług IOB w regionie, w tym szczególności ośrodków innowacji będzie miał realny wpływ na zwiększenie innowacyjności opolskich przedsiębiorstw.
1.2 ¹⁰⁸	- przedsiębiorstwa innowacyjne wg rodzajów wprowadzonych innowacji: przedsiębiorstwa z sektora usług; przedsiębiorstwa przemysłowe; - nakłady na działalność innowacyjną w przedsiębiorstwach		Proponujemy zachować zasadę, iż na jeden PI przypadają maksymalnie 2 wskaźniki strategiczne. Rekomendujemy również zachowanie spójności z PI 1.2 realizowanym przy wykorzystaniu dotacji.

¹⁰⁶ Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych podejmowanych w ramach unijnych projektów na rzecz wzrostu konkurencyjności Opolszczyzny – raport końcowy, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp. j. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2012.

¹⁰⁷ Należy mieć na względzie, iż jednostki naukowo-badawcze są w dużej mierze uzależnione od dotacji z budżetu państwa, ewentualne ograniczenie zasobów finansowych (lub zmiana ich przeznaczenia) nie zawsze jest w związku z tym skutkiem zmniejszenia efektywności funkcjonowania jednostki lub też zmiany priorytetów prowadzonej działalności.

¹⁰⁸ Wiersze oznaczone ciemniejszym kolorem odnoszą się do celów szczegółowych w ramach osi XII.

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
2.2	- przedsiębiorstwa otrzymujące zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemu typu EDI); - przedsiębiorstwa składające zamówienia poprzez sieci komputerowe (stronę internetową, systemy typu EDI)	Rezultat bezpośredni: - liczba wdrożonych systemów sprzedaży on-line w przedsiębiorstwach; - liczba wdrożonych systemów do zarządzania przedsiębiorstwem ERP; Rezultat strategiczny: - zysk ze sprzedaży produktów i usług w przedsiębiorstwach (GUS);	Warto objąć pomiarem nie tyle powszechność wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych, co wpływ ich zastosowania na efekty osiągane przez podmioty gospodarcze.
2.3	(brak)	Rezultat bezpośredni: - liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3-dwustronna interakcja; - liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 4-transakcja; - liczba urzędów, które usprawniły swoje funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu; - liczba pobrań / odtworzeń z repozytoriów informacji sektora publicznego i zasobów publicznych Rezultat strategiczny: - odsetek osób korzystających z Internetu w kontaktach z administracją publiczną (UP);	W odniesieniu do typów interwencji powiązanych z rozwojem usług i informatyzacją urzędów rekomendujemy przyjęcie wskaźnika sugerowanego w UP określającego odsetek osób korzystających w kontaktach z administracją publiczną.
3.1	- liczba przedsiębiorstw ulokowanych na terenach inwestycyjnych	Rezultat bezpośredni: - liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach inwestycyjnych; Rezultat strategiczny: - liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach inwestycyjnych (ogółem);	Uważamy, że wskaźniki rezultatu strategicznego zostały właściwie dobrane. Proponujemy uzupełnienia w zakresie wskaźników rezultatu bezpośredniego, nieuwzględnionych w ramach programu (zgodnie z wytycznymi), do uwzględnienia w ramach SZOP.
3.2	- udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów	Rezultat bezpośredni: - liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji; - liczba kontraktów handlowych krajowych podpisanych przez wsparte przedsiębiorstwa; Rezultat strategiczny: - udział eksportu w przychodach ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (GUS)	Uważamy, że wskaźniki rezultatu strategicznego zostały właściwie dobrane. Proponujemy uzupełnienia w zakresie wskaźników rezultatu bezpośredniego, nieuwzględnionych w ramach programu (zgodnie z wytycznymi), do uwzględnienia w ramach SZOP.
3.3	- nakłady inwestycyjne ogółem	Rezultat bezpośredni: - liczba wprowadzonych innowacji produktowych; - liczba wprowadzonych innowacji procesowych; - liczba transferów technologii dokonanych we wspartym klastrze;	Proponujemy zastosowanie wskaźnika odnoszącego się do osiągniętych zmian gospodarczych, jednocześnie korespondującego z założeniami realizacji PI 3.3 <i>Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w</i>
3.3	(brak)		
3.3	- nakłady inwestycyjne ogółem		

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
		Rezultat strategiczny: - udział innowacyjnych przedsiębiorstw w przedsiębiorstwach usługowych ogółem (UP); - udział innowacyjnych przedsiębiorstw w przedsiębiorstwach przemysłowych ogółem (UP);	<i>zakresie rozwoju produktów i usług</i> , tj. innowacyjności, czyli rozwoju (czyli wprowadzania i/lub modernizacji produktów i usług).
3.4	(brak)	Rezultat bezpośredni: - liczba nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu; - liczba przedsiębiorstw wspartych przez instytucje otoczenia biznesu; Rezultat strategiczny: - liczba nowych przedsiębiorstw wpisanych do rejestru REGON/10 tys. mieszkańców (GUS)	Proponujemy wykorzystać wskaźnik odnoszący się do liczby nowopowstałych przedsiębiorstw w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Dane będą mogły być pozyskiwane co roku z bazy danych GUS ¹⁰⁹ .
4.1	- udział energii odnawialnej w produkcji elektrycznej ogółem	Rezultat bezpośredni: - dodatkowa zdolność do wytwarzania energii odnawialnej; Rezultat strategiczny: - udział energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii brutto [%] (UP)	Rekomendujemy wybrać bardzo zbliżony wskaźnik pochodzący z UP, ponieważ w/w wskaźniki powinny być traktowane priorytetowo.
4.2	- zużycie energii elektrycznej na 1 mln PKB	Rezultat bezpośredni: - ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów; - ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów; Rezultat strategiczny: - zużycie energii pierwotnej (UP);	Ewaluator zaproponował zmianę wcześniej przyjętego przez autorów RPO wskaźnika rezultatu strategicznego na wskaźnik wymieniony w Umowie Partnerstwa – 'Zużycie energii pierwotnej' (wskaźnik ten obciążony jest ryzykiem niewykonania w przypadku zwiększenia zużycia energii pierwotnej na skutek dynamicznego rozwoju gospodarki regionu i zwiększonego w ten sposób zapotrzebowania na energię).
4.3	- zużycie energii elektrycznej ogółem	Rezultat bezpośredni: - ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów; - ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów; Rezultat strategiczny: - zużycie energii pierwotnej (UP)	Proponujemy przyjęcie tego samego wskaźnika, co w przypadku PI 4.2, w odniesieniu do obu wskaźników rezultatu wyznaczonych dla PI 4.3.
4.5	- emisja CO ₂ z zakładów szczególnie uciążliwych	Rezultat bezpośredni: - szacowany spadek emisji gazów cieplarnianych; - liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w	Ewaluator zaproponował dwa wskaźniki rezultatu strategicznego zgodne ze wskaźnikami przewidzianymi w Umowie Partnerstwa dla CT4.

¹⁰⁹ GUS, Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl.

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
		wybudowanych obiektach „Park&Ride”; - ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej w wyniku realizacji projektów; - ilość zaoszczędzonej energii cieplnej w wyniku realizacji projektów; Rezultat strategiczny: - emisja gazów cieplarnianych (UP); - zużycie energii pierwotnej (UP);	
5.2	- pojemność zbiorników małej retencji wodnej; - liczba jednostek OSP wyposażonych w sprzęt techniczny do ratownictwa powodziowego i nawodnego;	Rezultat bezpośredni: - liczba ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej; - liczba dodatkowych samochodów ratowniczo-gaśniczych użytkowanych przez jednostki służb ratowniczych; - liczba dodatkowych zestawów ratowniczych użytkowanych przez jednostki służb ratowniczych; Rezultat strategiczny: - wartość strat powodziowych (GUS); - Wartość strat powstałych w skutek pożarów lasów (GUS);	Przyjęty wskaźnik produktu „liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof” jest tożsamy z „liczbą jednostek OSP wyposażonych w sprzęt techniczny do ratownictwa powodziowego i nawodnego” zaproponowanym w roli wskaźnika rezultatu strategicznego.
6.1	- odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów	Rezultat bezpośredni: - dodatkowe możliwości przerobowe w zakresie recyklingu odpadów / moc przerobowa zakładu zagospodarowania odpadów; - liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów w związku z eksploatacją Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych; Rezultat strategiczny: - udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu w ogólnej masie odpadów komunalnych (UP)	Rekomendujemy wybrać bardzo zbliżony wskaźnik pochodzący z UP, ponieważ w/w wskaźniki powinny być traktowane priorytetowo.
6.2	- korzystający z instalacji kanalizacyjnej w % ogółu ludności	Rezultat bezpośredni: - liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczalni ścieków; - liczba dodatkowych osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej; Rezultat strategiczny: - udział ludności korzystający z instalacji kanalizacyjnej (GUS); - odsetek ludności korzystających z oczyszczalni ścieków (UP);	Ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach PI, proponujemy dodanie jednego wskaźnika rezultatu odnoszącego się do ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków.
6.3	- wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca	Rezultat bezpośredni: - wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne;	Uważamy, że zaproponowany wskaźnik nie jest miernikiem pozwalającym monitorowanie poprawy sytuacji w przedmiotowym obszarze. Wychodząc z założonego rezultatu, jaki chcemy osiągnąć, warto odnieść wskaźnik

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
		Rezultat strategiczny: - udzielone noclegi rezydentom (Polakom) w przeliczeniu na 1 hotel (GUS) - udzielone noclegi turystom zagranicznym w przeliczeniu na 1 hotel (GUS)	rezultatu do atrakcyjności turystycznej regionu mierzonej w postaci udzielonych noclegów.
6.4	- liczba gatunków zagrożonych flory i fauny na terenie województwa (szt.): - FLORA - FAUNA	Rezultat bezpośredni: - liczba gatunków zagrożonych flory i fauny objętych opieką w obiektach; - powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony; Rezultat strategiczny: - liczba gatunków zagrożonych flory i fauny na terenie województwa (GUS)	Uważamy, że wskaźniki rezultatu strategicznego zostały właściwie dobrane. Proponujemy uzupełnienia w zakresie wskaźników rezultatu bezpośredniego, nieuwzględnionych w ramach programu (zgodnie z wytycznymi), do uwzględnienia w ramach SZOP.
6.5	- grunty zdewastowane i zdegradowane wymagające rekultywacji	Rezultat bezpośredni: - liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach; Rezultat strategiczny: - podmioty wpisane do rejestru REGON / 10 tys. ludności (GUS)	Ze względu na to, że działania w ramach 6.5 służą de facto różnym celom rozwojowym tzn. zwiększaniu przedsiębiorczości, oferty kulturalnej stąd trudno o wybór adekwatnego wskaźnika rezultatu. Zespół zaproponował wskaźnik odnoszący się do efektów z zakresu wspierania przedsiębiorczości w regionie (ponieważ uznaliśmy deficyt przedsiębiorczości to jeden z głównych problemów regionu).
7.2	- drogi publiczne ogółem o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² ; - liczba wypadków drogowych;	Rezultat bezpośredni: - średni minimalny czas dojazdu do węzła autostrady A4 z siedzib gmin (7.2); - średni minimalny czas dojazdu do centrum Opola z siedzib gmin (7.2); - wzrost średniej prędkości handlowej na zmodernizowanych odcinkach (7.4); - pojemność zakupionego pasażerskiego taboru kolejowego (7.4); Rezultat strategiczny: - międzygałęziowa dostępność transportowa ¹¹⁰ ; - (uzupełniająco) dla 7.2: drogi publiczne ogółem o nawierzchni twardej ulepszonej na 100 km ² - (uzupełniająco) dla 7.4: przewóz pasażerów w transporcie kolejowym/10 tys. mieszkańców	Ze względu na przyjęte cele rozwojowe (do których nie należy zwiększanie gęstości dróg publicznych oraz zwiększanie wykorzystania kolei przez mieszkańców) proponujemy wykorzystanie wskaźnika sugerowanego w UP: międzygałęziowa dostępność transportowa. Trwają dyskusje w kwestii możliwości pozyskania danych pozwalających na bieżąco monitorować zaproponowany wskaźnik na poziomie regionu.
7.4	- przewozy pasażerów w transporcie kolejowym;		

¹¹⁰ Metodologia obliczania w/w wskaźnika została opisana w opracowaniu „Opracowanie metodologii liczenia wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej terytorium Polski oraz jego oszacowanie, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego, Warszawa grudzień 2008r.

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
8.5	- liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
8.7	- liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Proponujemy wykorzystanie wskaźnika rezultatu odnoszącego się do utworzonych miejsc pracy, co lepiej odzwierciedli efekty wsparcia realizowane w ramach PI.
8.7	- liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)		
8.8	- liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu (w tym samozatrudnieni)	Uważamy, że wskaźnik rezultatu powinien uwzględniać efekty osiągnięte na rynku pracy, a nie – jak zaproponowano – w zakresie rozwoju kwalifikacji.
8.9	- liczba osób które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
8.10	- liczba osób które powróciły do pracy po zakończonej rehabilitacji medycznej	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
9.1	- liczba porad udzielonych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki zdrowotnej; - oczekiwana liczba osób korzystających z ulepszonych usług opieki nad osobami starszymi;	Ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowany w ramach PI, proponujemy uwzględnienie w katalogu wskaźników również wskaźnika odnoszącego do się usług opieki nad osobami starszymi.
9.2	- wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
9.3	- wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
9.4	- liczba osób nieaktywnych zawodowo, poszukujących pracy po opuszczeniu programu	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
9.7	- liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, którym po skorzystaniu z podstawowych usług społecznych w programie zwiększył się standard życia	Wskaźnik rezultatu trafnie dobrany.	-
9.8	- liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej;	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej; - liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych; - wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym;	Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników rezultatu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego. Proponujemy również monitorowanie wskaźnika odnoszącego się do potencjalnych efektów interwencji w postaci wsparcia osób wykluczonych /

PI	Wskaźniki rezultatu strategicznego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS) zaproponowane w RPO WO 2014-2020	Rekomendowane wskaźniki rezultatu strategicznego i bezpośredniego (EFRR) / bezpośredniego lub długoterminowego (EFS)	Uzasadnienie
			zagrożonych wykluczeniem społecznym.
10.1	- liczba nauczycieli, którzy podnieśli swoje kompetencje dzięki wsparciu w programie	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym (GUS); - średni wynik egzaminów gimnazjalnych w części matematyczno-przyrodniczej; - liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK;	Uważamy, że zaproponowany wskaźnik rezultatu nie został wybrany trafnie. Proponujemy rozszerzyć katalog wskaźników rezultatu ze względu na szerszy zakres interwencji podejmowanych w ramach priorytetu inwestycyjnego.
10.3	- liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - stopa bezrobocia wśród absolwentów: - szkół policealnych i średnich zawodowych oraz - zasadniczych zawodowych (GUS); - udział osób w wieku 25-64 lat uczestniczące w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym (GUS);	Proponujemy odmienny zestaw wskaźników, lepiej odzwierciedlających zmiany społeczno-gospodarcze, jakie mają zostać osiągnięte w ramach interwencji podejmowanych w ramach PI.
10.4	- osoby dorosłe w wieku 25-64 lata uczestniczące w kształceniu i szkoleniu	Rezultat bezpośredni/długoterminowy: - stopa bezrobocia wśród absolwentów: - szkół policealnych i średnich zawodowych oraz - zasadniczych zawodowych (GUS)	Brakuje związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy typem interwencji podejmowanej w ramach priorytetu inwestycyjnego a zaproponowanym wskaźnikiem strategicznym. Proponujemy wskaźnik, który pozwoliłby zmierzyć, na ile inwestycje w infrastrukturę edukacyjną przełożyły się na rozwiązanie problemu, któremu były adresowane (niedopasowanie oferty kształcenia do potrzeb gospodarki). Dane są dostępne w zasobach GUS.

Źródło: opracowanie własne.

VII.2 Adekwatność procedur monitoringu pod względem dostarczania danych

W celu zbierania danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu monitoringu¹¹¹ mają być wykorzystywane m.in. krajowy i lokalny system informatyczny. Program nie określa bardziej szczegółowych procedur dotyczących monitorowania. Prace nad procedurami z zakresu monitoringu wciąż trwają i mają znaleźć odzwierciedlenie w wytycznych programowych określonych przez IZ RPO WO 2014-2020. Wskazuje się, że będą one zgodne z wytycznymi przyjętymi na poziomie krajowym. Na obecnym etapie możemy jednak pozytywnie ocenić fakt, że region planuje wdrożyć w tym zakresie lokalny systemem zbierania danych, który pozwoli zgromadzić szereg danych uzupełniających w odniesieniu do centralnego. System pozwoli zgromadzić dane użyteczne także dla potrzeb ewaluacji.

Zapisy RPO WO 2014-2020 opisują główne zasady monitorowania postępów realizacji programu, oparte na regulacjach unijnych i krajowych. Zapisy wyszczególniają główne zadania Instytucji Zarządzającej oraz Komitetu Monitorującego. Zgodnie z wytycznymi, wszystkie wybrane wskaźniki będą monitorowane na każdym etapie życia projektu oraz na poziomie działań/poddziałań, OP i całego programu.

VII.3 Potrzeby w zakresie dostępu do danych dla potrzeb ewaluacji programu

Zapisy RPO WO 2014-2020 w sposób ograniczony odnoszą się do kwestii związanych z określeniem danych dla potrzeb ewaluacji programu, co utrudnia ocenę zaplanowanych rozwiązań w tym zakresie. W ramach wstępnej koncepcji ewaluacji, stanowiącej załącznik do raportu (Załącznik 8: *Wstępna koncepcja procesu ewaluacji*), zespół ewaluatorów wskazuje potrzeby związane z dostępem do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, źródła oraz metody generowania danych. Odniesiono się także do spójności zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych z potrzebami ewaluacyjnymi Zamawiającego (co powinno pozwolić pozyskać dane do przeprowadzenia różnego rodzaju badań, w tym również badań kontrfaktycznych).

Częściowo dostęp do niezbędnych danych zapewnić będzie centralny system informatyczny SL 2014, który umożliwi spełnienie wymogów KE dotyczących: a) obowiązku rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, b) zapewnienia systemu komputerowego służącego prowadzeniu księgowości, c) przechowywania i przekazywania danych finansowych i danych na temat wskaźników, dla celów monitorowania i sprawozdawczości, d) zapewnienia funkcjonowania systemu informatycznego, za pomocą którego pełna komunikacja pomiędzy beneficjentem a właściwymi instytucjami odbywać się będzie wyłącznie drogą elektroniczną. Budowa tego systemu leży po stronie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Centralny system informatyczny będzie wspierał realizację programów operacyjnych, stając się głównym kanałem komunikacji pomiędzy beneficjentami a instytucjami związanymi z realizacją programu, jak również platformą gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących realizacji programów operacyjnych¹¹². Zakres danych jest w fazie standaryzacji¹¹³. W porównaniu do KSI SIMIK 07-13 system będzie gromadził więcej zasobów danych i będzie pozwalał na raportowanie danych w układach przydatnych dla procesów ewaluacji (dzięki systemowi raportującemu opartemu na hurtowni danych).

Planuje się również uruchomienie Lokalnego Systemu Informatycznego – systemu mającego na celu wsparcie bieżącego procesu zarządzania i monitorowania RPO WO 2014-2020 w zakresie przyjmowania i oceny wniosków o dofinansowanie. Będzie źródłem informacji na temat naborów, w tym składanych wniosków aplikacyjnych, procesu oceny i wyboru projektów.

¹¹¹ Przyjmujemy, iż to przyjęte procedury monitorowania są przewidzianymi sposobami na terminowe dostarczenie odpowiedniego zakresu danych, m.in. na użytek sprawozdań rocznych.

¹¹² Zgodnie z aktualnym CPR termin uruchomienia centralnego systemu informatycznego planowany jest na 31 grudnia 2015 r.

¹¹³ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

Kwestią, którą warto uwzględnić, jest zapewnienie właściwej kontroli danych wprowadzanych do systemu informatycznego. Osoba odpowiedzialna za kontrolę informacji raportowanych przez beneficjentów mogłaby również dokonywać okresowych przeglądów zmian w statystykach publicznych (np. związanych ze zmianami definicji lub okresowymi korektami wcześniejszych szacunków w odniesieniu do danych makroekonomicznych). Choć zapewnienie w/w działań zostało pominięte w RPO WO 2014-2020, IZ wskazuje, że te kwestie regulują dokumenty uszczegóławiające.

Źródła, metody gromadzenia danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych zostały zaproponowane przez ewaluatora we wstępnej koncepcji procesu ewaluacji (Załącznik 8: *Wstępna koncepcja procesu ewaluacji*). Działania te obejmą m.in. konieczność utrzymywania ścisłej współpracy merytorycznej z kluczowymi instytucjami uczestniczącymi w procesach ewaluacji na poziomie regionalnym i krajowym (Regionalne Obserwatorium Terytorialne, Krajowe Obserwatorium Terytorialne, Główny Urząd Statystyczny, Krajowa Jednostka Ewaluacji (KJE), Jednostka Ewaluacji w ramach IZ RPO WO 2014-2020), lepszą koordynację badań ewaluacyjnych realizowanych przez instytucje zewnętrzne, wprowadzenie skutecznych rozwiązań technicznych (w ramach m.in. Lokalnego Systemu Informatycznego). Zaproponowane rozwiązania będą punktem wyjścia do opracowania organizacji tych procesów na poziomie regionu.

Jednocześnie warto zaznaczyć, iż KJE jest obecnie na etapie opracowywania zaleceń odnoszących się do planowania procesu ewaluacji programów operacyjnych, m.in. zawierających konkretne tematy strategicznych badań ewaluacyjnych, które powinny zostać ujęte w planach ewaluacyjnych programów operacyjnych na lata 2014-2020. Przyjęcie wytycznych przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju jest planowane na I kwartał 2014 roku. W naszej opinii dokument ten „naświetli” wiele kluczowych kwestii w przedmiotowym zagadnieniu, w tym również dotyczących m.in. sposobów na zapewnienie odpowiednich danych.

VII.4 Zasoby ludzkie i potencjał instytucjonalny, w tym obszary ryzyka

Potencjał kadrowy i instytucjonalny RPO WO 2014-2020 w dużym stopniu wynika z rozwiązań zastosowanych w poprzednim okresie programowania w ramach RPO WO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL w województwie opolskim. Wysoko oceniana skuteczność działania regionalnych instytucji realizujących oba programy pozwala pozytywnie ocenić decyzję o przyjęciu wypracowanych już rozwiązań po dostosowaniu ich do nowych wytycznych w ramach perspektywy 2014-2020. Położenie większego nacisku KE na rolę ewaluacji w programowaniu, przy jednoczesnym rozszerzeniu zadań stawianych przed systemami ewaluacyjnymi PO, wskazują jednak na konieczność podjęcia działań wzmacniających potencjał instytucji uczestniczących w procesie ewaluacji (zarówno w zakresie zwiększania kompetencji jak i potencjału technicznego).

Do tej pory koordynacją procesu ewaluacji w regionie zajmowała się niezależna funkcjonalnie Jednostka Ewaluacyjna umiejscowiona w strukturze Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Do zadań JE należało zarządzanie procesami ewaluacji obu programów operacyjnych – RPO WO 2007-2013 oraz PO KL. W ramach JE zatrudnionych było łącznie pięć osób, w tym jeden kierownik i czterech pracowników ds. ewaluacji.

Wsparciem dla procesu ewaluacji było powołanie dedykowanej Grupy Sterującej Ewaluacją złożonej z 31 osób reprezentujących różne środowiska interesariuszy RPO WO 2007-2013 (pracownicy JE i administracji, partnerzy społeczno-gospodarczy, zewnętrzni eksperci). W ramach Grupy funkcjonowały również Zespoły Zadaniowe ds. ewaluacji tematycznych, które powoływano doraźnie w ramach badań ewaluacyjnych realizowanych w danym czasie.

Podobne rozwiązania mają również znaleźć zastosowanie w ramach RPO WO 2014-2020. Za prowadzenie ewaluacji programu odpowiedzialna będzie Instytucja Zarządzająca, a w jej ramach utworzona Jednostka Ewaluacyjna, odpowiedzialna za ewaluację działań realizowanych zarówno z EFS

jak i EFRR. Funkcje swoje zachowa również Grupa Sterująca Monitoringiem i Ewaluacją, w ramach której na potrzeby realizacji konkretnych badań ewaluacyjnych będą powoływane Zespoły Zadaniowe ds. ewaluacji tematycznych. Do podmiotów / instytucji odpowiedzialnych za ewaluację programu należeć również będą: Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020 i IP2 RPO WO 2014-2020 (WUP i OCRG). W proces ewaluacji zostanie również włączony szereg instytucji zewnętrznych, w tym instytucje (poziomu regionalnego i krajowego) odpowiedzialne za ewaluację programów unijnych, jak i monitoring programów i strategii publicznych.

Brakuje danych pozwalających jednoznacznie ocenić potencjał ludzki czy instytucjonalny regionalnego systemu monitorowania i ewaluacji w latach 2007-2013, gdyż większość badań odnoszących się do systemu ewaluacji i monitorowania przeprowadzona została na poziomie kraju. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, iż duża część analiz wskazuje na istotne braki w tym zakresie¹¹⁴. Zważywszy na wyniki województwa opolskiego we wdrażaniu programów w ramach perspektywy finansowej 2007-2013, można przyjąć, że na tym polu nie wystąpią istotne zagrożenia dla skutecznej realizacji zadań związanych z monitoringiem i ewaluacją. Warto w tym miejscu wspomnieć, że UMWO był jednym w pierwszych, który posiadał wyodrębnioną jednostkę ewaluacyjną dla działań podejmowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL¹¹⁵ (zajmującą się jednocześnie koordynacją ewaluacji RPO WO 2007-2013).

Biorąc pod uwagę wnioski z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami JE oraz istniejącą konieczność rozszerzenia wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu, wydaje się, że zasoby kadrowe JE mogą być zbyt małe w stosunku do poprzedniego okresu programowania. Dostrzegana jest potrzeba zatrudnienia co najmniej jednej dodatkowej osoby w JE, do zadań której należałyby działania związane z zapewnieniem odpowiedniego zakresu danych dla ewaluacji. Konieczne wydają się również działania na rzecz zapewnienia odpowiednich zasobów technicznych dla pracowników JE i innych osób / instytucji uczestniczących w procesie ewaluacji programu, w szczególności ze względu na zwiększenie skali zadań realizowanych przez te instytucje, jak również plany w zakresie zwiększenia skali realizacji ewaluacji wewnętrznych.

Istotne są również działania na rzecz podnoszenia kompetencji pracowników odpowiedzialnych za ewaluację. Proponowany plan szkoleń zaproponowano we wstępnej koncepcji procesu ewaluacji, będącej załącznikiem do niniejszego raportu.

Do głównych ryzyk/barier dla skutecznej realizacji procesów monitoringu i ewaluacji należą:

- utrudniona realizacja badań kontrfaktycznych, ze względu na trudny dostęp do podmiotów, które mogą służyć jako „tło” dla zmian wynikających ze wsparcia – pomiar efektu netto udzielonego wsparcia może być mierzony m.in. przy wykorzystaniu metod pozwalających na porównanie grupy podmiotów, które otrzymały wsparcie z grupą podmiotów o bardzo zbliżonej charakterystyce, które takiego wsparcia nie otrzymały. Często jednak dobór tej drugiej grupy, w sposób poprawny metodologicznie, jest bardzo trudny i czasochłonny;
- niedoskonałości systemu informatycznego – błędnie wprowadzone dane, brak informacji na temat postępów w osiąganiu wartości docelowych wskaźników w określonych jednostkach czasu, wskaźniki nieodpowiadające tematycznie typowi interwencji, co utrudnia poprawną agregację danych;
- brak opisów baz danych generowanych przez systemy zbierające dane od beneficjentów – brak opisów (jakimi na przykład są opatrzone bazy utrzymywane przez Główny Urząd Statystyczny), mogą powodować trudności interpretacyjne, a co za tym idzie – stwarzają ryzyko błędnego wnioskowania;

¹¹⁴ *Ocena potencjału oraz stanu dotychczasowych prac w ramach jednostek ewaluacyjnych funkcjonujących w Instytucjach Zarządzających oraz Instytucjach Pośredniczących I i II stopnia w ramach NPR 2004–2006 i NSRO 2007–2013*, EGO s.c., CASE-Doradcy Sp. z o.o., 2008 r.; *Ocena systemu wdrażania rekomendacji przez instytucje zaangażowane w realizację SPO RZL i PIW Equal*, Warszawa 2007 r.

¹¹⁵ *Badanie budowy potencjału ewaluacyjnego Instytucji Pośredniczących Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013*, 2009 r.

- brak zrozumienia beneficjentów, w jaki sposób mają raportować wartości wskaźników – beneficjenci nie zawsze stosują jednolite zasady przekazywania informacji na temat wartości wskaźników osiągniętych w projektach, na przykład ze względu na różne podejście do wartości bazowej;
- brak pełnej niezależności ewaluatorów od zlecających ewaluację – w przypadku braku pełnej niezależności (tak jest często w przypadku, gdy instytucja odpowiadająca za realizację programu lub jego części zleca ewaluację i odbiera raport), instytucje zlecające ewaluację mają duży wpływ na sposób prowadzenia analiz, sposoby prezentacji wniosków, a także rekomendacje.

VII.5 Ocena założeń programu pod kątem *evidence-based policy*

Pozytywnie oceniamy sposób oparcia programu na istniejących badaniach i wcześniejszych doświadczeniach, a co za tym idzie – sposób realizacji założeń *evidence-based policy*. Zarówno diagnoza, jak i uzasadnienia dla interwencji podejmowanych w ramach RPO WO 2014-2020 zawierają liczne odniesienia do badań empirycznych (w tym ewaluacyjnych) i naukowych. Przywołane "dowody" stanowią solidną bazę dla formułowanych w programie wniosków i planowanych kierunków działań. W toku prac i konsultacji z ewaluatorem w programie zostały wprowadzone uzupełnienia w zakresie wniosków i rekomendacji płynące z ewaluacji regionalnych i krajowych, a odnoszących się do obecnej perspektywy unijnej.

Pewien niedosyt budzi dobór wskaźników (o czym mowa w podrozdziale VII.1 *Wskaźniki realizacji programu*). Analiza związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaproponowanymi w programie typami interwencji a wskaźnikami wykazała w niektórych przypadkach słabe powiązania pomiędzy w/w elementami. W ramach prezentacji rekomendowanej logiki interwencji (Załącznik 3: *Rekomendowana logika interwencji*) oraz towarzyszącego jej opisu związków przyczynowo-skutkowych zespół ewaluatorów proponuje w tych przypadkach alternatywne wskaźniki, których zastosowanie argumentuje w oparciu o zasady "*theory-based*" i/lub "*evidence-based*".

Podsumowanie

W rozdziale VII omawialiśmy następujące zagadnienia ewaluacyjne:

F1. Trafność, przejrzystość, wiarygodność statystyczna, agregowalność, dostępność, solidność (ang. *robustness*) wskaźników realizacji (produktu i rezultatu).

Uznaliśmy, że wskaźniki obowiązujące w ramach Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych (WLWK), jak i określone przez UP nie wymagają oceny przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności i solidności (ang. *robustness*). Aspekty te zostały wcześniej zweryfikowane w ramach prac na szczeblu krajowym i unijnym.

W wyniku przeprowadzonej analizy, uznaliśmy, że nie wszystkie wskaźniki realizacji zostały trafnie dobrane. W podrozdziale zamieściliśmy listę wskaźników produktu i rezultatu strategicznego uwzględnionych w programie oraz propozycje zmian w przypadku wskaźników, które – naszym zdaniem – zostały dobrane nietrafnie. Zaproponowane wskaźniki znajdują również odzwierciedlenie w diagramach obrazujących rekomendowaną logikę interwencji znajdujących się w Załączniku 3: *Rekomendowana logika interwencji*.

F2. Dobór wskaźników (oraz ich wartości) dla oceny realizacji celów pośrednich tzw. „kamieni milowych”, ang. *milestones*.

Biorąc pod uwagę fakt, iż na liście wskaźników wybranych jako podstawę do dokonywania ewentualnych korekt finansowych, dla działań podejmowanych w ramach priorytetów została wybrana większość wskaźników produktu i rezultatu określonych w programie (w odniesieniu do każdej osi priorytetowej), pozytywnie oceniamy ich reprezentatywność.

F3. Sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych.

W celu zbierania danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu monitoringu mają być wykorzystywane m.in. krajowy i lokalny system informatyczny. Program nie określa bardziej szczegółowych procedur dotyczących monitorowania. Prace nad procedurami z zakresu monitoringu wciąż trwają i mają znaleźć odzwierciedlenie w wytycznych programowych określonych przez IZ RPO WO 2014-2020. Wskazuje się, że będą one zgodne z wytycznymi przyjętymi na poziomie krajowym. Na obecnym etapie możemy jednak pozytywnie ocenić fakt, że IZ planuje wdrożyć w tym zakresie lokalny system zbierania danych, który pozwoli zgromadzić szereg danych uzupełniających w odniesieniu do centralnego (m.in. wskaźniki specyficzne dla regionu). System pozwoli zgromadzić dane użyteczne nie tylko z punktu widzenia procesów monitoringu i sprawozdawczości, ale także ewaluacji.

F4. Potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji, w tym źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych oraz spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych z potrzebami ewaluacyjnymi Zamawiającego (pozwalające uzyskać w łatwy i pełny sposób dane do przeprowadzenia różnego rodzaju badań, w tym również badań kontrfaktycznych).

Zapisy RPO WO 2014-2020 w sposób ograniczony odnoszą się do kwestii związanych z określeniem danych dla potrzeb ewaluacji programu, co utrudnia ocenę zaplanowanych rozwiązań w tym zakresie. W ramach wstępnej koncepcji ewaluacji, stanowiącej załącznik do raportu (Załącznik 8: *Wstępna koncepcja procesu ewaluacji*), zespół formułuje zalecenia określające potrzeby dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji.

F5. Zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny systemu monitorowania i ewaluacji (obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji procesów monitorowania i ewaluacji).

Potencjał kadrowy i instytucjonalny RPO WO 2014-2020 w dużym stopniu wynika z rozwiązań zastosowanych w poprzednim okresie programowania w ramach RPO WO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL w województwie opolskim. Wysoko oceniana skuteczność działania regionalnych instytucji realizujących oba programy pozwala pozytywnie ocenić decyzję o przyjęciu wypracowanych już rozwiązań po dostosowaniu ich do nowych wytycznych w ramach perspektywy 2014-2020. Położenie większego nacisku KE na rolę ewaluacji w programowaniu przy jednoczesnym rozszerzeniu zadań stawianych przed systemami ewaluacyjnymi PO wskazują jednak na konieczność podjęcia działań wzmacniających potencjał instytucji uczestniczących w procesie ewaluacji (zarówno w zakresie zwiększania kompetencji jak i potencjału technicznego).

F6. Ocena założeń programu pod kątem realizacji zasady *evidence-based policy*.

Pozytywnie oceniamy sposób oparcia założeń programu pod kątem realizacji zasady *evidence-based policy*. Zarówno diagnoza, jak i uzasadnienia dla interwencji podejmowanych w ramach RPO WO 2014-2020 zawierają liczne odniesienia do badań empirycznych (w tym ewaluacyjnych) i naukowych. Przywołane "dowody" stanowią solidną bazę dla formułowanych w programie wniosków i planowanych kierunków działań.

VIII. Wnioski i rekomendacje

Poniżej prezentujemy kluczowe wnioski dla wszystkich modułów i pytań ewaluacyjnych w zakresie RPO WO 2014-2020. Szczegółowe rekomendacje wraz z opisem sposobów ich uwzględnienia w programie znajdują się w załączniku do raportu końcowego.

MODUŁ I – Ocena trafności i spójności wewnętrznej RPO WO 2014-2020

1. Czy interwencja publiczna w postaci RPO WO 2014-2020 trafnie odpowiada na zdiagnozowane wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne?

W ramach ewaluacji została potwierdzona aktualność i trafność diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej wykonanej na potrzeby RPO WO 2014-2020. W ramach przeprowadzonych badań terenowych nie zidentyfikowano problemów nieuwjętych w diagnozie, a kwalifikujących się do wsparcia. Potwierdzono zasadność interwencji w poszczególnych osiach priorytetowych programu. Większość celów rozwojowych wyznaczonych w ramach priorytetów inwestycyjnych została określona trafnie wobec rozpoznanych w diagnozie potrzeb i wyzwań regionu (pozytywnie ocenia się również sposób ich priorytetyzacji). Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach programu została potwierdzona w teoriach społeczno-ekonomicznych, wynikach badań empirycznych (w tym w szczególności badań ewaluacyjnych dotyczących realizacji programów wsparcia w latach 2007-2013), a także zapisach regionalnych, krajowych czy europejskich dokumentów strategicznych.

Rekomendacje:

- uzupełnienie tabeli 1.3 z uzasadnieniami wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych uzasadnień dla PI realizowanych w ramach OP XI (9.1, 9.2, 9.3, 10.4); jest to element wymagający uzupełnienia na podstawie informacji zawartych w diagnozie;
- modyfikacja nazw celów szczegółowych wyznaczonych w ramach RPO WO 2014-2020 tak, aby wyznaczały oczekiwany rezultat interwencji w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych, tj. określenie docelowego kierunku zmian w sposób, by możliwie najlepiej odpowiadał potrzebom/wyzwaniom społeczno-ekonomicznym zidentyfikowanym w ramach diagnozy.

2. Czy zaproponowana w ramach RPO WO 2014-2020 logika interwencji umożliwi realizację celów rozwojowych?

Dobór działań do przyjętych celów rozwojowych, przy obecnych założeniach i wytycznych, wydaje się optymalny. Pomiędzy poszczególnymi interwencjami zachodzą silne związki o charakterze synergicznym, działania dostarczają komplementarnego wsparcia wobec rozpoznanych w regionie problemów, jak również wzmacniania istniejących potencjałów.

Przeprowadzone analizy potwierdzają istnienie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zidentyfikowanymi problemami społeczno-gospodarczymi w regionie a zaproponowanymi typami interwencji. Należy jednak wskazać, że w ramach etapu odtwarzania logiki interwencji programu zidentyfikowano brakujące powiązania pomiędzy poszczególnymi elementami programu, w tym w szczególności pomiędzy typami interwencji a wyznaczonymi wskaźnikami realizacji programu.

W odniesieniu do alokacji programu należy wskazać, że w obecnej postaci RPO WO nie zostały spełnione warunki koncentracji formalnej (tzw. *ring-fencing*). Jest to jednak mniej istotne z punktu widzenia procesów rozwojowych regionu i może być przedmiotem negocjacji z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Co bardziej istotne, w zadowalającym stopniu została zachowana koncentracja realna, którą analizowano w oparciu o analizę relacji funduszy alokowanych w poszczególnych osiach priorytetowych w stosunku do PKB.

Formy finansowania zostały trafnie dobrane do poszczególnych typów interwencji. Przeważająca część alokacji zostanie rozdysponowana w formie dotacji. W przypadku wybranych PI planuje się zastosowanie instrumentów finansowych – na obecnym etapie nie mamy podstaw do zgłoszenia

zastrzeżeń dotyczących ich wyboru. Możliwości zastosowania finansowania zwrotnego w programie powinny być jednak dodatkowo zweryfikowane w ramach odrębnej analizy ex-ante.

Realizacja RPO WO 2014-2020 istotnie wpłynie na poprawę sytuacji regionu w zidentyfikowanych obszarach problemowych. Uważamy, że większość wartości docelowych wskaźników została właściwie określona, zarówno pod względem potrzeb regionu, jak i przeznaczonej na ich realizację alokacji. W ramach ewaluacji zidentyfikowano jednak szereg ryzyk o charakterze ekonomicznym mogących mieć wpływ na zakładane efekty programu. Istotnym czynnikiem zewnętrznym mogącym mieć wpływ na realizację programu są polityki, strategie i programy wdrażane na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym. Wdrażanie „dodatkowych” programów wsparcia potencjalnie zapewni, z jednej strony wzmocnienie efektów w poszczególnych obszarach wsparcia RPO WO 2014-2020, z drugiej może utrudnić osiągnięcie zakładanych wskaźników docelowych programu (poprzez zaspokajanie części popytu na środki finansowe).

Rekomendacje:

- uzupełnienie zapisów programu o cele (efekty) i zdefiniowanie oczekiwanych efektów wdrażania podejścia terytorialnego i sposobów monitorowania ich osiągania;
- przeprowadzenie ewaluacji ex-ante w zakresie możliwości zastosowania finansowania zwrotnego w programie;
- ponowna weryfikacja wartości docelowych wyznaczonych dla niektórych wskaźników realizacji programu, również pod kątem dokonania ewentualnych korekt w strukturze alokacji.

MODUŁ II – Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020

3. Czy założenia i cele RPO WO 2014-2020 są spójne z najważniejszymi politykami i strategiami na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi oraz Umową Partnerstwa?

Analiza powiązań celów i założeń programu z kluczowymi dokumentami dla programowania środków pomocowych UE wskazuje na wysoki stopień spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020. Założenia i cele programu są spójne ze strategią Europa 2020, WRS, Umową Partnerstwa oraz najważniejszymi celami strategii krajowych i regionalnych. Rekomendacje dotyczące zmian prowadzących do zwiększenia stopnia spójności zewnętrznej programu były przekazywane Instytucji Zarządzającej w trakcie prac ewaluacyjnych, zgodnie z założeniami współpracy w modelu partycypacyjnym. Na obecnym etapie zespół nie widzi potrzeby precyzowania dalszych rekomendacji. Potwierdzamy spójność programu z rekomendacjami Rady Unii Europejskiej wskazanymi w rozporządzeniu (art. 55 pkt. 3 (d)).

4. Czy i w jakim zakresie RPO WO 2014-2020 uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (realizacja zasad równości szans płci, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju)?

Pozytywnie oceniamy stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w programowaniu RPO WO 2014-2020. Program ma przyczynić się do realizacji następujących celów horyzontalnych: zasady zrównoważonego rozwoju; zasady równości szans i zasady zapobiegania dyskryminacji. Odniesienia do tych zasad znajdują się zarówno w diagnozie, jak i uzasadnieniach i opisie planowanej interwencji publicznej. Pozytywnie oceniamy również stopień uwzględniania zasad horyzontalnych w celach, priorytetach i działaniach przyjętych do realizacji RPO WO 2014-2020. Istnieje wyraźne powiązanie między celami działań odnoszącymi się do zasad horyzontalnych czy promującymi je. W procesie programowania RPO WO 2014-2020 wzięli udział liczni przedstawiciele podmiotów zajmujących się problematyką równości szans i płci oraz przeciwdziałania dyskryminacji w pracach Grupy roboczej wspierającej prace nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Opolskiego oraz poprzez ich aktywną partycypację w konsultacjach społecznych.

W programie brakuje odniesień do planowanych działań związanych z wdrożeniem wyników monitorowania i ewaluacji w odniesieniu do zasad horyzontalnych.

Rekomendacje:

- uzupełnienie zapisów programu o wskazanie sposobów wdrażania wyników monitorowania i ewaluacji w odniesieniu do zasad horyzontalnych.

MODUŁ III – Ocena systemu realizacji RPO WO 2014-2020

5. Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny, w tym zasoby ludzkie, jest wystarczający do realizacji założeń i celów RPO WO 2014-2020?

Potencjał administracyjny wydaje się wystarczający do wdrażania RPO WO 2014-2020. Wyróżniająca się na tle kraju skuteczność wdrażania funduszy unijnych w okresie programowania 2007-2013 pozwala zakładać, że zaprojektowany system wdrażania, bazujący w dużym stopniu na doświadczeniach z lat 2007-2013 jest adekwatny pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu. Instytucje, które będą zaangażowane w realizację programu, dysponują wysoko wykwalifikowaną kadrą. Pomimo, że w poprzedniej perspektywie programowania poziom zatrudnienia należy ocenić jako optymalny, można zastanowić się nad zwiększeniem zatrudnienia ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania RPO WO na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013. Decyzja powinna być jednak poprzedzona wykonaniem dodatkowych, uzupełniających analiz w zakresie potencjału instytucjonalnego RPO WO 2014-2020.

Rekomendacje:

- przeprowadzenie dodatkowego badania w zakresie potencjału instytucjonalnego RPO WO 2014-2020, pod kątem identyfikacji ew. potrzeb kadrowych;
- określenie planu i ram czasowych dla realizacji działań zmniejszających obciążenia administracyjne dla beneficjentów.

6. Czy założenia RPO WO 2014-2020 umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji?

Uważamy, że nie wszystkie wskaźniki realizacji zawarte w RPO WO 2014-2020 zostały dobrane trafnie. ze względu na ograniczoną możliwość wyjaśnienia/weryfikacji mechanizmów przyczynowo-skutkowych pomiędzy interwencjami RPO WO 2014-2020 a zaproponowanymi wskaźnikami realizacji.

Program nie określa szczegółowych procedur dotyczących monitorowania RPO WO 2014-2020. Prace nad procedurami z zakresu monitoringu wciąż trwają i mają znaleźć odzwierciedlenie w wytycznych programowych określonych przez IZ RPO WO. Zapisy RPO WO 2014-2020 również w sposób ograniczony odnoszą się do kwestii związanych z określeniem danych dla potrzeb ewaluacji programu, co utrudnia ocenę zaplanowanych rozwiązań w tym zakresie.

Potencjał kadrowy i instytucjonalny RPO WO 2014-2020 w dużym stopniu wynika z rozwiązań zastosowanych w poprzednim okresie programowania w ramach RPO WO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL w województwie opolskim. Wysoko oceniana skuteczność działania regionalnych instytucji realizujących oba programy pozwala pozytywnie ocenić decyzję o przyjęciu wypracowanych już rozwiązań po dostosowaniu ich do nowych wytycznych w ramach perspektywy 2014-2020. Położenie większego nacisku KE na rolę ewaluacji w programowaniu przy jednoczesnym rozszerzeniu zadań stawianych przed systemami ewaluacyjnymi PO wskazują jednak na konieczność podjęcia działań wzmacniających potencjał instytucji uczestniczących w procesie ewaluacji (zarówno w zakresie zwiększania kompetencji jak i potencjału technicznego).

Rekomendacje:

- weryfikacja trafności zastosowania wskaźników realizacji programu (produktu i rezultatu);
- uszczegółowienie zapisów dotyczących monitorowania RPO WO 2014-2020 (w zakresie m.in. planowanych procedur monitoringu i ewaluacji programu) w ramach programu lub dodatkowych wytycznych;
- zaplanowanie działań na rzecz wzmocnienia potencjału instytucji uczestniczących w procesie ewaluacji (zarówno w zakresie zwiększania kompetencji, jak i potencjału technicznego).

Spis tabel

Tabela 1. Ocena i proponowane zmiany we wskazanych poniżej celach szczegółowych RPO WO 2014-2020.....	17
Tabela 2. Analiza alternatywnych sposobów realizacji celów rozwojowych.....	21
Tabela 3. Alokacja z programu a wydatki sektora publicznego według osi priorytetowych	29
Tabela 4. Analiza adekwatności zaproponowanych form wsparcia.....	31
Tabela 5. Ocena opisu spełnienia tematycznych warunków ex-ante na poziomie regionalnym oraz działań zmierzających do spełnienia warunków ex-ante	51
Tabela 6. Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014 - 2020 z wybranymi dokumentami	56

Spis rysunków

Rysunek 1. Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji	12
Rysunek 2. Cele działań odnoszące się do zasad i promujące zasady: Równość płci oraz Równość szans i zapobieganie dyskryminacji w RPO WO 2014-2020 a cele działań zorientowanych na zachowanie ww. zasad w szablonie PO 2014-2020	64

Aneksy

- Załącznik 1:** Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie wniosków i rekomendacji
- Załącznik 2:** Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante wskazanych w art. 55
- Załącznik 3:** Rekomendowana logika interwencji RPO WO 2014-2020
- Załącznik 4:** Diagramy spójności zewnętrznej
- Załącznik 5:** Literatura
- Załącznik 6:** Synteza wyników Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko
- Załącznik 7:** Raport metodologiczny
- Załącznik 8:** Wstępna koncepcja procesu ewaluacji
- Załącznik 9:** Skrót raportu z ewaluacji ex-ante stanowiący wkład do dokumentu programowego RPO WO 2014-2020

Załącznik 1:

Opis zakresu i sposobu uwzględnienia w programie wniosków i rekomendacji

Ewaluacja była realizowana jako proces partycypacyjny, co oznacza, że procesy programowania i ewaluacji były przeprowadzane równolegle. Zadaniem zespołu ewaluacyjnego było wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy RPO WO 2014-2020 oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu. Zespół ewaluacyjny współpracował na bieżąco z przedstawicielami IZ RPO WO 2014-2020, pracownikami JE oraz Zespołu Zadaniowego ds. ewaluacji ex-ante RPO WO 2014-2020. Wnioski i rekomendacje ewaluatora zostały wzięte pod uwagę w ramach wypracowywania poniższych elementów programu:

- **diagnoza społeczno-gospodarcza** – ewaluator wskazał kwestie, które wymagały doprecyzowania, identyfikując odpowiednie źródła danych statystycznych oraz opracowania, które odnoszą się do wybranych problemów społeczno-gospodarczych; sukcesywnie nanoszono zmiany w projekcie programu;
- **logika interwencji RPO WO 2014-2020** – szereg rekomendacji dotyczący logiki interwencji RPO WO 2014-2020 został przekazany w ramach całościowej opinii dotyczącej pierwszej wersji projektu RPO WO 2014-2020 i uwzględniony przez IZ w ramach prac nad treścią programu;
- **potencjalne sposoby umożliwiające redukcję obciążeń w latach 2014-2020** - ewaluator przeanalizował wyniki regionalnych oraz ogólnokrajowych badań i opracowań z przedmiotowego zakresu; opracowanie, mające charakter metaewaluacji, zostało przekazane IZ, aby mogło stanowić wkład do prac IZ nad zapisami RPO WO 2014-2020; na podstawie materiału, jak i spotkań warsztatowych wypracowano wspólne potencjalne sposoby umożliwiające redukcję obciążeń w latach 2014-2020, które znalazły odzwierciedlenie w zapisach programu;
- **spójność zewnętrzna RPO WO 2014-2020** - projekt RPO WO2014-2020 został skonsultowany z ewaluatorem pod kątem spójności z najważniejszymi strategiami unijnymi i krajowymi; wskazano obszary wymagające drobnych zmian i uzupełnień, które zostały następnie uwzględnione w zapisach nowej wersji programu;
- **koncepcja procesu ewaluacji RPO WO 2014-2020** - na bieżąco konsultowano treść wstępnej koncepcji ewaluacji programu, w tym propozycje badań ewaluacyjnych zgodnych z wymogami Komisji Europejskiej dotyczącymi ewaluacji w okresie programowania 2014-2020 oraz uwzględniającymi rozpoznane potrzeby regionu; koncepcja ewaluacji została na dalszym etapie skonsultowana w ramach ITI z zagranicznymi ekspertami ds. ewaluacji polityk publicznych; uwzględniono także sugestie zgłaszane przez pracowników JE;
- **konsultacje społeczne programu** – stanowisko ewaluatora zostało uwzględnione w ramach przeprowadzanych dwukrotnie konsultacji społecznych programu (listopad 2013 r., grudzień 2013 r.); formułowane opinie pomagały IZ RPO wypracowanie odpowiedzi na zgłaszane przez uczestników uwagi do treści programu, jak również podjęcie decyzji o wprowadzeniu stosownych zmian w treści programu;

Ocena zakresu i sposobu uwzględnienia w programie wniosków i rekomendacji jest utrudniona ze względu na ograniczone możliwości w zakresie weryfikacji bieżących zmian wprowadzanych w treści programu. Zespołowi ewaluacyjnemu przekazano łącznie dwie wersje RPO WO 2014-2020, które dawały osobom programującym RPO WO 2014-2020 stosunkowo niewielką szansę na uwzględnienie przekazywanych przez zespół ewaluacyjny rekomendacji. Mamy nadzieję, że rekomendacje zawarte w ramach raportu końcowego z ewaluacji ex-ante okażą się przydatne w ramach dalszych prac nad programem.

Załącznik 2: Indeks odniesień do wymagań Komisji Europejskiej dotyczących zakresu ewaluacji ex-ante wskazanych w art. 48

Lp.	Wymagania KE w zakresie ewaluacji ex-ante	Podrozdziały w raporcie
1	Analiza wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych	IV.1
2	Analiza spójności wewnętrznej proponowanego programu lub działania i jego związku z innymi istotnymi instrumentami	III.3
3	Analiza spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu	III.5
4	Analiza spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze wspólnymi ramami strategicznymi, umową partnerską oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 Traktatu oraz zaleceniami Rady przyjętymi na podstawie art. 148 ust. 4 Traktatu	IV.2-IV.4
5	Analiza adekwatności i zrozumiałości proponowanych wskaźników właściwych dla programu	III.9, VII.1
6	Analiza sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów	III.1, III.2, III.7
7	Analiza czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych	III.9
8	Analiza uzasadnienia proponowanej formy wsparcia	III.3, III.4, III.6
9	Analiza adekwatności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem	VI.1, VII.4
10	Analiza przydatności procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ocen	VII.2, VII.3
11	Analiza przydatności celów pośrednich wybranych na potrzeby podstawy oceny wykonania	VII.1
12	Analiza adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie: równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji, jak również zrównoważonego rozwoju	V.2, V.4, V.5
13	Ocena redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów	VI.3

Załącznik 3:

Rekomendowana logika interwencji programu

W załączniku prezentujemy diagramy przyczynowo-skutkowe opisujące rekomendowaną logikę interwencji we wszystkich priorytetach inwestycyjnych wspartych w ramach RPO WO 2014-2020.

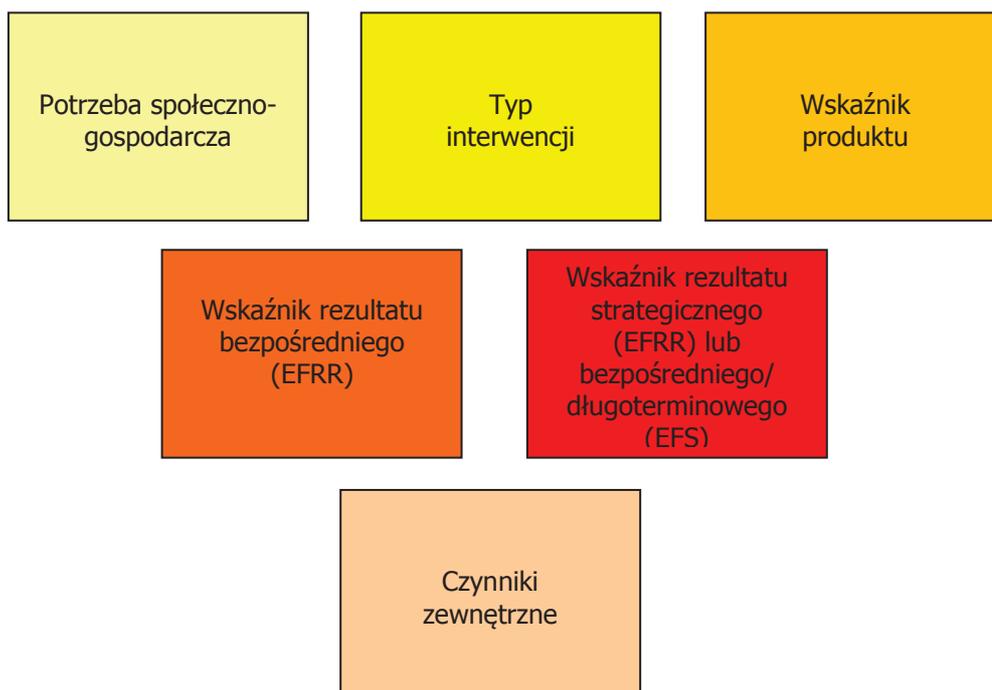
Diagramy zostały opracowane w oparciu o schematy zawarte w „Zaleceniach w zakresie ewaluacji ex-ante (...)”¹. Najistotniejszym ich elementem jest opis związków przyczynowo-skutkowych zachodzących pomiędzy poszczególnymi elementami logiki programu, tj. potrzebami, podjętymi działaniami, produktami i rezultatami.

Poniżej przedstawiamy założenia dotyczące konstrukcji diagramów:

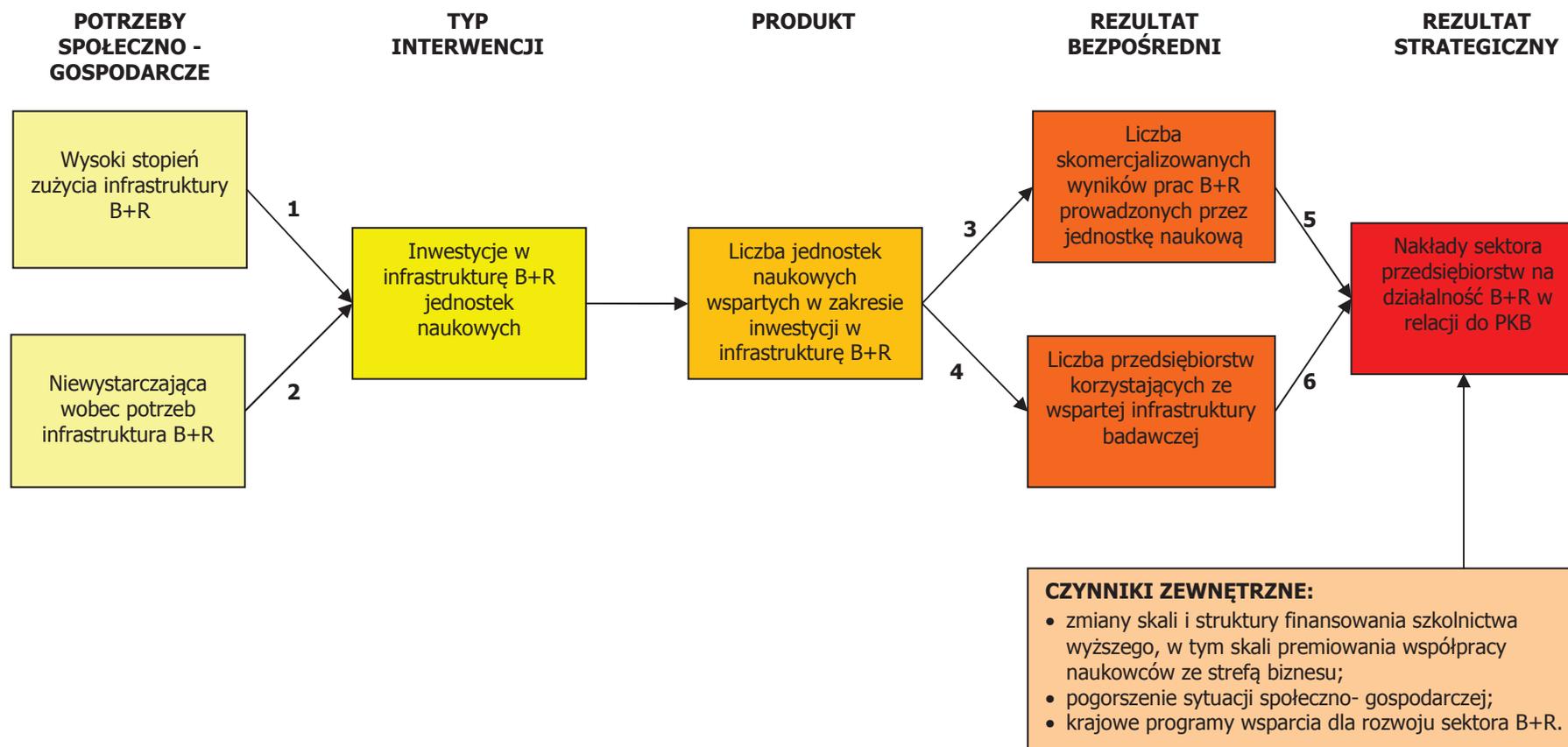
- Poszczególne diagramy odnoszą się do priorytetów inwestycyjnych, nie – jak sugerowano w wytycznych – dla każdej z osi priorytetowych. Uważamy, że ten układ, po pierwsze lepiej odzwierciedla logikę interwencji (szablon PO zakłada określenie celów szczegółowych, typów interwencji oraz wskaźników produktu i rezultatu właśnie w odniesieniu do PI), jak również zwiększa czytelność diagramów.
- Informacje na diagramach mają charakter hasłowy (zgodnie z wytycznymi), np. w odniesieniu do potrzeb i wyzwań społecznych zidentyfikowanych w województwie opolskim zapisy na diagramach nie są dosłownym odzwierciedleniem zapisów w RPO WO 2014-2020, a zachowują pewien poziom ogólności. Uważamy, że rozwiązanie to zwiększa przejrzystość zaprezentowanych diagramów, umożliwiając jednocześnie przekazanie pełnego komunikatu odnoszącego się do elementu / związku przyczynowo-skutkowego.
- Opis związków przyczynowo-skutkowych opracowany w odniesieniu do poszczególnych elementów logiki interwencji nie zawsze będzie oparty na badaniach ewaluacyjnych zrealizowanych w województwie opolskim. Przy ocenie powiązań posłkowaliśmy się również źródłami (w tym: wyników badań empirycznych) z innych regionów, kraju i świata. Priorytetowo traktowaliśmy jednak źródła odnoszące się bezpośrednio do regionu, nie zawsze były one jednak wystarczające.
- Czynniki zewnętrzne (inne polityki, programy, sytuacja społ.-gosp.) i ich potencjalny wpływ na efekty programu, będące elementem diagramów, zostały omówione w treści raportu końcowego z ewaluacji ex-ante w ramach podrozdziału III.10: *Oddziaływanie czynników zewnętrznych na program*.
- Wartości docelowe wyznaczone dla wskaźników produktu i rezultatu RPO WO 2014-2020 analizowane są w ramach podrozdziału III.9 *Realność wartości docelowych wskaźników realizacji oraz metodyka ich wyznaczania*.
- Wyniki analizy trafności zastosowania form finansowania w każdym z analizowanych priorytetów inwestycyjnych zostały zaprezentowane w podrozdziale III.6 *Trafność zaproponowanych form wsparcia*.
- Tabele finansowe zaprezentowane w programie nie odnosiły się to typów interwencji, a priorytetów inwestycyjnych. Z tego względu nie mogliśmy odnieść się na diagramach do alokacji przeznaczanej na poszczególne typy interwencji.

¹ *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2012 r.

Legenda:

PI 1.1 Wzmacnianie infrastruktury badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji i podnoszenie zdolności do tworzenia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności leżących w interesie Europy

Opis związków przyczynowo - skutkowych:

1 i 2.

Na podstawie wyników badań ewaluacyjnych dotyczących poddziałania 1.3.1 RPO WO 2007-2013², można wnioskować o bardzo silnym wpływie interwencji na poprawę stanu infrastruktury B+R w jednostkach naukowych (wsparcie obejmowało inwestycje w m.in. zakup maszyn, urządzeń, wyposażenia czy budowę / przebudowę obiektów niezbędnych do prowadzenia badań. Zdecydowana większość beneficjentów zadeklarowała podjęcie inwestycji w stworzenie nowego laboratorium (83,3%), a połowa unowocześnienie / doposażenie istniejącego laboratorium (50,0%). Co warto podkreślić, 2/3 respondentów wskazała, że bez wsparcia inwestycje te w ogóle nie zostałyby zrealizowane (66,7%), lub byłyby zrealizowane w węższym zakresie oraz w późniejszym terminie lub w dłuższym okresie (33,3%).

Wnioski o wysokiej trafności tego typu interwencji płyną z badania oceniającego efekty wsparcia sfery B+R w ramach *Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw*³. Wsparcie uzyskane w ramach Działania 1.4 SPO-WKP pozwoliło większości jednostek naukowych na taką modernizację lub utworzenie laboratoriów badawczych, które zapewniają beneficjentom światowy poziom nowoczesności (85,3%). W grupie kontrolnej, tylko 72% laboratoriów, zmodernizowanych lub utworzonych w ostatnich 5 latach przez jednostki naukowe, które nie uzyskały wsparcia w ramach Działania 1.4 SPO-WKP odpowiadało standardom światowym.

Zasadność inwestowania w zaplecze B+R wynika również z teorii naukowych. Według teorii S. Sterna, M. Portera i J.L. Furmana, infrastruktura innowacyjna to pewnego rodzaju ramy dla działalności gospodarczej, które sprzyjają lub nie sprzyjają podejmowaniu innowacyjnych przedsięwzięć przez przedsiębiorstwa⁴. Podejście zaproponowane przez badaczy nawiązuje do endogenicznej teorii wzrostu gospodarczego P. Romera, który traktował nowe rozwiązania technologiczne (ang. *new ideas*) jako rodzaj dobra, na którym może być oparty wzrost gospodarczy⁵.

3.

Według wyników badań w Małopolsce, brak współpracy przedsiębiorstw z instytucjami naukowymi jest powodowany m.in. tym, że uczelnie techniczne dysponują przestarzałym sprzętem⁶. Badania ewaluacyjne wskazują na istotny wpływ wsparcia finansowego inwestycji w infrastrukturę B+R na wzrost intensywności współpracy sektora naukowego z biznesem. Na takie zmiany wskazały 4 z 6 badanych beneficjentów poddziałania 1.3.1 RPO WO 2007-2013⁷. Aż ¾ beneficjentów oceniło siłę tego wpływu na „bardzo dużą”. Co warto dodać, 83,3% respondentów wskazało, iż realizacja projektu może mieć również „duży” wpływ na utrzymanie trwałości współpracy z sektorem przedsiębiorstw. Unowocześnienie infrastruktury badawczej dostępnej w jednostkach naukowych, w tym w szczególności służącej realizacji badań ukierunkowanych na wdrożenia zwiększy możliwości jednostek naukowych w zakresie komercjalizacji wyników prac B+R.

² Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych podejmowanych w ramach unijnych projektów na rzecz wzrostu konkurencyjności Opolszczyzny – raport końcowy, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp. j. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2012 r.

³ Efekty wsparcia sfery badawczo rozwojowej w Sektorowym Programie Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw w kontekście rozpoczęcia realizacji Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka – raport końcowy, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source", Fundacja Uniwersytetu im. A. Mickiewicza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Poznań, październik 2009 r.

⁴ Stern S., Porter M. E., Furman J.L., The determinants of national innovative capacity, Working Paper 7876, National Bureau of Economic Research

⁵ Romer P. M., *Endogenous Technological Change*, Journal of Political Economy, 98, 1990 r.

⁶ Identyfikacja i ocena barier w realizacji projektów inwestycyjnych w ramach schematu 2.2 B MRPO, Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych, Uniwersytet Jagielloński, Projekty inwestycyjne przedsiębiorstw z zakresu B+R, Kraków 2010 r.

⁷ Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych (...), op. cit.

4.

Według badań przeprowadzonych przez CEM⁸ w województwie małopolskim w 2009 roku problem braku odpowiedniej infrastruktury technologicznej stanowił barierę dla innowacyjności u co czwartego przedsiębiorstwa. Podobne wnioski płyną z analizy wniosków o dofinansowanie składanych w ramach MRPO 2.2.B – według aplikujących główną przeszkodą w prowadzeniu prac B+R zdaniem beneficjentów, jak i głównym motywem składania wniosku o dotacje był brak infrastruktury badawczej⁹. Wsparcie przedsiębiorstw poprzez zwiększanie dostępności infrastruktury badawczej w regionie przyczyni się do zniwelowania/eliminacji istniejących w tym obszarze barier i zwiększy odsetek przedsiębiorstw z niej korzystających.

5.

Skomercjalizowanie wyników prac B+R prowadzonych przez jednostkę naukową oznacza faktycznie wykorzystanie opracowanych rozwiązań w praktyce gospodarczej. Korzystanie z nich wiąże się z koniecznością poniesienia przez przedsiębiorstwa kosztów związanych z zakupem praw do własności intelektualnej (np. zakup gotowych rozwiązań w postaci licencji). Tym samym, może być spodziewany wzrost nakładów na B+R ponoszonych przez regionalne przedsiębiorstwa.

6.

Możliwość korzystania ze infrastruktury badawczej zwiększy możliwości firm w zakresie współpracy z nauką i realizacją własnej działalności B+R. Analizując dane dotyczące stopnia realizacji wskaźników docelowych dla poddziałania 1.3.1 RPO WO 2007-2013 pod koniec roku 2011, widać, iż inwestycje w infrastrukturę B+R w jednostkach naukowych stosunkowo szybko przynoszą efekty w postaci wzrostu liczby przedsiębiorstw korzystających z utworzonych laboratoriów. Pod koniec 2011 roku, z docelowych liczby 18 przedsiębiorstw, z nowej infrastruktury korzystało już 15¹⁰. Tym samym, może być spodziewany wzrost nakładów na B+R ponoszonych przez regionalne przedsiębiorstwa.

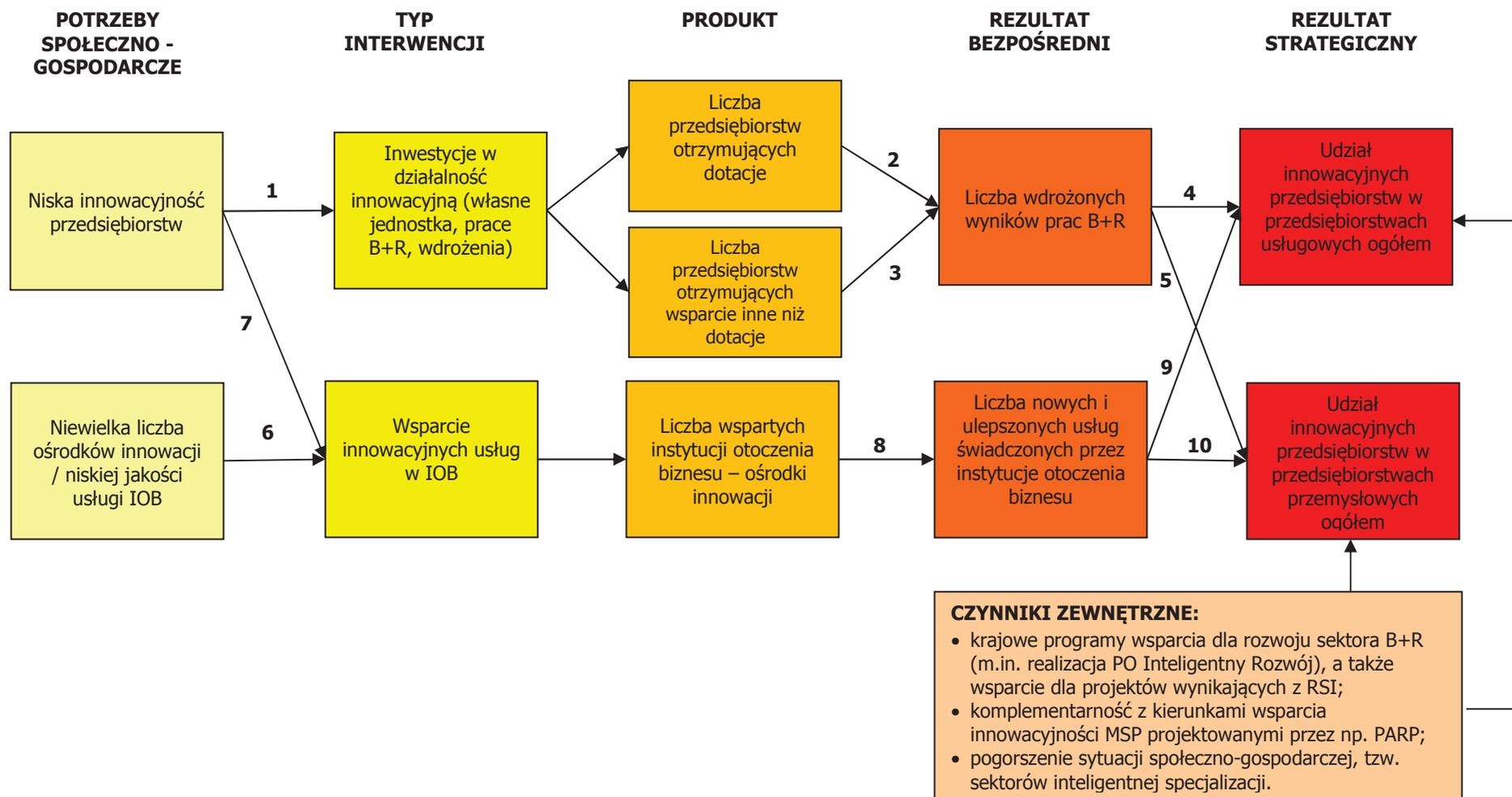
---

⁸ *Ocena transferu wiedzy i powiązań sfery B+R oraz instytucji otoczenia biznesu z przedsiębiorstwami – wyniki badań ilościowych*, CEM na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Karków 2009 r.

⁹ *Identyfikacja i ocena barier w realizacji projektów inwestycyjnych w ramach schematu 2.2 B MRPO*, Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych, Uniwersytet Jagielloński, *Projekty inwestycyjne przedsiębiorstw z zakresu B+R*, Kraków 2010 r.

¹⁰ *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych (...)*, op. cit.

PI 1.2 Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwój powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Badania ewaluacyjne dotyczące poddziałania 1.3.2 RPO WO 2007-2013 wskazują, że problem braku dostępu do środków finansowych jest jedną z najistotniejszych barier innowacyjności dla przedsiębiorstw. Na pytanie o bariery wprowadzania innowacji, ponad połowa firm wskazywała na „wysokie koszty innowacji” (54,5%). Co trzecie ankietowane przedsiębiorstwo miało problem z „brakiem odpowiednich instrumentów zewnętrznego finansowania innowacji” (32,8%). Najwyższe odsetki firm wskazujących na bariery finansowe odnotowano w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw¹¹.

Podobne wnioski płyną z innych, regionalnych czy ogólnopolskich badań dotyczących innowacyjności polskich przedsiębiorstw. W badaniu na polskich mikroprzedsiębiorstwach przeprowadzonym w 2010 roku, odpowiedzi „wysokie koszty innowacji” oraz „trudny dostęp do finansowania” otrzymały najwyższe średnie oceny w pytaniu o czynniki utrudniające wprowadzanie innowacji. W skali 3-stopniowej obie odpowiedzi odnotowały ocenę 2,7¹².

Racjonalność interwencji w postaci przyznawania dotacji przedsiębiorstwom znajduje swoje teoretyczne uzasadnienie w obserwacji dotyczącej niedoskonałości rynku w aspekcie innowacji i szeroko rozumianej działalności badawczej przedsiębiorstw. Rynek nie pozwala bowiem firmom w pełni zdyskontować zysków związanych z nakładami, jakie konieczne są do wypracowania i wdrożenia innowacji, gdyż duża część pożytków z ich wprowadzenia może być łatwo, poprzez imitację i naśladownictwo, przechwycona przez konkurencję¹³.

2, 3.

O sile związku pomiędzy wprowadzeniem pomocy dotacyjnej na prowadzenie własnej działalności B+R a wzrostem wprowadzanych innowacji świadczyć mogą wyniki badań ewaluacyjnych dotyczące programu „Bon na innowacje”, w ramach którego wspierano prace badawczo-rozwojowe o małej skali realizowane przez przedsiębiorstwa i jednostki badawcze. 3 na 4 przedsiębiorstwa, które skorzystały z inicjatywy, deklaruje, że produkt wprowadzony lub rozwinięty w wyniku programu jest obecnie wytwarzany w przedsiębiorstwie (75,9%). Podobny odsetek wskazywał na wykorzystywanie powstałej w wyniku projektu technologii (78,5%)¹⁴.

4, 5.

Wdrożenie wyników prac B+R prowadzonych przez przedsiębiorstwo oznacza faktycznie wykorzystanie opracowanych rozwiązań w praktyce gospodarczej. W ocenie beneficjentów poddziałania 1.3.2 RPO WO 2007-2013, wsparcie pozyskane w ramach programu w wysokim stopniu przełożyło się na liczbę wprowadzonych zmian o charakterze innowacyjnym¹⁵. W skali 5-stopniowej, beneficjenci określili siłę wpływu dofinansowanych projektów na:

- a) opracowanie nowej technologii – 4,07;
- b) ulepszenie nowej technologii – 3,92;
- c) wprowadzenie nowego procesu produkcji lub dystrybucji – 4,10;
- d) ulepszenie procesu produkcji lub dystrybucji – 3,96;

¹¹ *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych (...)*, op. cit.

¹² Juchniewicz M., Grzybowska B., *Innowacyjność mikroprzedsiębiorstw w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 r.

¹³ *Ewaluacja wkładu bezpośrednich dotacji inwestycyjnych udzielonych w ramach RPO WP we wzrost innowacyjności oraz konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw województwa podkarpackiego*, Instytut Badań Strukturalnych, 2012 r.

¹⁴ *Ocena efektywności i skuteczności Programu Bon na Innowacje*, Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o.o., Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.

¹⁵ *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych (...)*, op. cit.

- e) wprowadzenie nowych metod zarządzania i organizacji – 2,94;
- f) ulepszenie stosowanych metod zarządzania i organizacji – 2,93;
- g) wprowadzenie nowych form marketingu i promocji – 2,58;
- h) ulepszenie stosowanych form marketingu i promocji – 2,67.

Na podstawie wyników badania można więc wnioskować o dużej sile wpływu otrzymania wsparcia na zwiększenie liczby innowacji produktowych (punkt a i b), procesowych (punkt c i d) oraz o mniejszej sile wpływu w przypadku innowacji nietechnologicznych, związanych z metodami zarządzania i organizacji oraz marketingu i promocji (punkty e, f, g i h).

6, 7.

Zasadność wsparcia ukierunkowanego na rozwój instytucji otoczenia biznesu potwierdza wiele źródeł literaturowych i badań empirycznych. Instytucje wsparcia silnie wpisują się we współczesną logikę rozwoju ekonomiczno-społecznego. Umożliwiają aktywizację endogenicznych zasobów regionów i pełniejsze wykorzystanie lokalnych czynników wzrostu. W nowoczesnych strategiach rozwoju przechodzi się do relacji sieciowych ułatwiających przenikanie idei i wymianę informacji¹⁶. Jakość instytucji, rozwiązań prawnych oraz tzw. otoczenia biznesu, jest jedną z determinant mających wpływ na efektywne działania sektora przedsiębiorstw¹⁷.

Badania wskazują, że bardzo istotnym kierunkiem interwencji w zakresie wzmocnienia instytucji otoczenia biznesu jest nie tyle wsparcie inwestycji w rozwój infrastruktury IOB, co usług przez nie świadczonych. Według badania działalności parków technologicznych w Polsce, nacisk na rozwój infrastruktury technicznej często odbywa się kosztem usług wspierających przedsiębiorczość i transfer technologii. Średnie oceny wystawiane przez lokatorów w odniesieniu do różnych aspektów działania parków, są wyższe w odniesieniu do aspektów infrastrukturalnych (4,2)¹⁸ niż w odniesieniu do świadczonych przez nie usług, w tym: transferu technologii (3,4), usług doradczych (3,7), ogólnej innowacyjności oferty parku (3,8)¹⁹.

8.

IOB są ważnym filarem teorii systemów innowacyjnych - jedną z obecnie powszechnie uznawanych koncepcji zwiększania innowacyjności światowych gospodarek. Pionierami w tym obszarze byli Lundvall²⁰, Nelson²¹ oraz Freeman²², którzy podkreślali istotę relacji procesów współpracy indywidualnych firm z innymi organizacjami – dostawcami, firmami, uniwersytetami, jednostkami badawczymi, a także instytucjami świadczącymi usługi biznesowe.

Instytucje otoczenia biznesu pełnią również ważną rolę pośrednika w transferze innowacji, wiedzy, stanowią ośrodki informacji oraz wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców. Szczególnie istotną rolę w zakresie wspierania innowacyjności przedsiębiorstw spełniają tzw. ośrodki innowacji, zajmujące się szeroką

¹⁶ *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce – 2012*, Bąkowski A., Mażewska M., Stowarzyszenie ośrodków innowacyjności i przedsiębiorczości w Polsce – 2012, Warszawa 2012 r.

¹⁷ Amorós J. E., *Research, Entrepreneurship and Quality of Institutions. A Developing-Country Approach*, Paper No. 2009/07, WIDER 2009 r.

¹⁸ W skali 5-stopniowej, gdzie 5 – najwyższa ocena.

¹⁹ *Badania opinii lokatorów parków technologicznych – raport ogólny*, Cichocki T. na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa listopad 2011 r.

²⁰ Lundvall, B.Å., *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*, Pinter, London, 1992 r.

²¹ Nelson R.R., *Institutions Supporting Technical Change in the United States* [w:] Dosi, G. [red.] *Technical Change and Economic Theory*, Pinter Publishers, London 1988 r.

²² Freeman C., *Technology Policy and Economic Performance. Lessons from Japan*, SPRU/Pinter Publishers, London/New York 1987.

promocją i inkubacją innowacyjnej przedsiębiorczości, transferem technologii i dostarczaniem usług proinnowacyjnych, aktywizacją przedsiębiorczości akademickiej i współpracy nauki z biznesem²³.

Badania na polskich IOB wskazują na istniejącą potrzebę wzmocnienia oferty usług proinnowacyjnych skierowanych do przedsiębiorstw. Wskazuje się na m.in. zjawisko „spijania śmietanki” (ang. *creaming*)²⁴. Przedsiębiorcy, którzy nie uświadamiają sobie korzyści współpracy z jednostką badawczą i dodatkowo, mając niskie zdanie o jej jakości, nie są zainteresowani nabywaniem jej usług. W rezultacie wsparcie trafia do przedsiębiorców, którzy już są zmotywowani do nawiązania tego typu współpracy, gdyż IOB nie mają interesu w tym, aby przełamywać bariery mentalne pozostałych przedsiębiorców.

Potrzeba rozwoju proinnowacyjnej roli IOB wynika również z badania parków technologicznych w Polsce, w ramach którego podkreślano problem ograniczonego wsparcia IOB w zakresie transferu technologii. W ramach badania, rekomenduje się lepsze dopasowanie oferty parków do potrzeb lokatorów, kładzenie nacisku na ofertę doradczą i networkingową²⁵.

9, 10.

Badani przedstawiciele IOB wskazywali również, że generalnie można zauważyć powolną ewolucję podejścia przedsiębiorców - klientów ich instytucji; są oni zasadniczo coraz lepiej przygotowani do korzystania z ich usług. Przedstawiciele przedsiębiorstw, zwracali uwagę, że jednym z podstawowych powodów skorzystania z usług IOB jest możliwość uzyskania bezpłatnej (lub nisko płatnej) pomocy, a także – w przypadku części instytucji – możliwość skorzystania z szerszej palety dostępnych usług. Badania dotyczące wpływu instytucji otoczenia biznesu wskazują na istotny wpływ korzystania z usług IOB na innowacyjność przedsiębiorstw. Warto chociażby odwołać się do badania przeprowadzonego na Mazowszu, według którego współpraca z IOB w przypadku 13,5% przedsiębiorstw przyniosła efekt w postaci wdrożenia nowego produktu i/lub usługi a w przypadku 10,0% pozyskaniem/wdrożeniem nowej technologii²⁶.

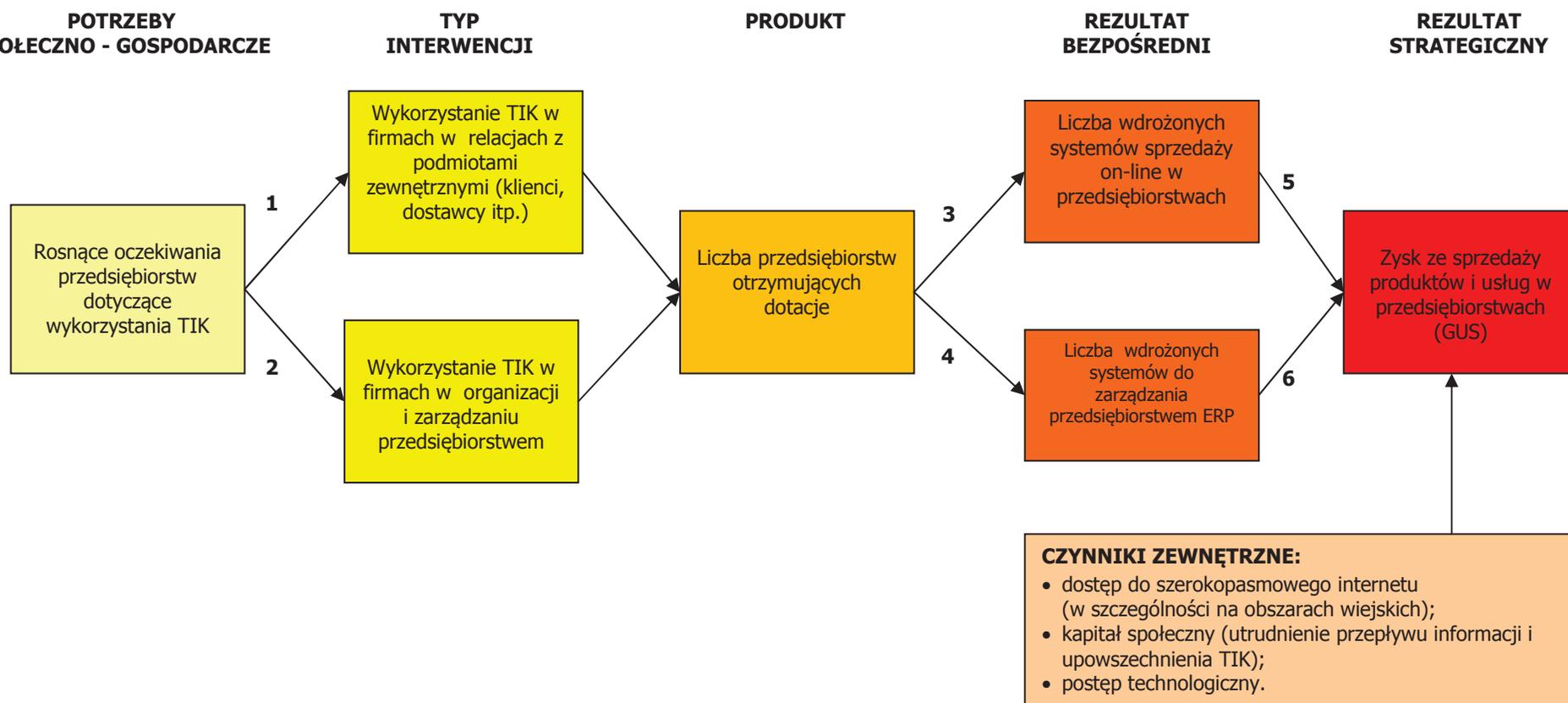
²³ *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce – 2012 (...)*, op. cit.

²⁴ *Badanie instytucji otoczenia biznesu województwa warmińsko-mazurskiego pod kątem innowacyjności i konkurencyjności świadczonych usług wraz z rekomendacjami*, Kisiel R., Wojarska M., Babuchowska K., Marsk-Bielska R., Olsztyn 2010 r.

²⁵ *Badania opinii lokatorów parków technologicznych (...)*, op. cit.

²⁶ *Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim – raport końcowy*, Ecorys Polska Sp. z o.o. i Geoprofit Wojciech Dziemianowicz na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Warszawa 10 grudnia 2012 r.

PI 2.2 Rozwój produktów i usług opartych na TIK, handlu elektronicznego oraz zwiększanie zapotrzebowania na TIK

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Chociaż polskie MMP (przyp. red. *mikro i małe przedsiębiorstwa*) są na ogół świadome korzyści gospodarczych, jakie stwarza e-gospodarka, i niemal wszystkie posiadają dostęp do Internetu, to jednak zakres wykorzystania przez nie możliwości nowych technologii informatycznych w zarządzaniu firmami, jest jeszcze stosunkowo niewielki²⁷. Wskazuje się, że jedną z najważniejszych barier rozwoju ICT w tych firmach są z reguły niewielkie środki inwestycyjne, ograniczające możliwości rozbudowy własnej infrastruktury ICT²⁸. Podobne wnioski płyną z badań PARP, według których większość mikroprzedsiębiorstw wskazuje na bariery finansowe jako jedną z kluczowych barier rozwoju e-usług w polskich firmach, w tym: niedostateczne wsparcie ze strony państwa (68%), niechęć banków do udzielania kredytów firmom świadczącym e-usługi (58%), koszty rozpoczęcia i prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu e-usług (56%) oraz - nieco mniej niż połowa - bariery w dostępie do funduszy unijnych (49%)²⁹. O potrzebie kierowania interwencji na rzecz wspierania inwestycji TIK w przedsiębiorstwach świadczyć może również bardzo wysoki popyt na wsparcie z działania 8.1 PO IG na rzecz rozwoju e-usług³⁰.

3, 4.

Wsparcie w zakresie wykorzystania TIK w relacjach z otoczeniem przyczyni się do powstania nowoczesnych rozwiązań informatycznych umożliwiających m.in. sprzedaż produktów i usług on-line. Systemy IT wprowadzone w oparciu o dofinansowanie z działania 8.1 PO IG pozwoliły na wprowadzenie w firmach szeregu funkcji e-sprzedażowych, umożliwiając m.in. dokonywanie transakcji handlowych na drodze elektronicznej (51%), sprzedaż produktów bądź usług pochodzących od różnych dostawców (45%), przeglądanie i porównywanie ofert handlowych partnerów biznesowych (39%), prowadzenie sprzedaży za pomocą wyspecjalizowanych rynków internetowych (19%), dokonywanie transakcji handlowych na zasadzie aukcji elektronicznych (9%)³¹. Zaplanowane w ramach priorytetu inwestycyjnego wsparcie przyczyni się również m.in. do wprowadzenia nowoczesnych rozwiązań informatycznych w organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem, w tym systemów klasy / typu ERP usprawniających procesy operacyjne i łączących dział obsługi klienta z zapleczem firmy, oferujących zintegrowane funkcje CRM, obsługi gwarancyjnej i posprzedażowej.

5.

Badania wskazują, że rozwój e-usług dofinansowanych z działania 8.1 PO IG przyczynił się do wzrostu ogólnej konkurencyjności beneficjentów. Największe efekty uzyskano w zakresie wzrostu zatrudnienia. W ciągu 2 lat realizacji projektów, przeciętny wzrost zatrudnienia wyniósł 193% (średnio z poziomu 1,19 do 3,47 etatu na firmę)³². Beneficjenci wskazywali również, że realizacja projektu wpłynęła korzystnie na ich wyniki finansowe - blisko połowa twierdziła, że przedsięwzięcie przyczyniło się do wzrostu poziomu rocznych przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów (48%), a 38% - na wzrost wielkości zysku brutto.

²⁷ *Raport o sytuacji mikro i małych w roku 2012, temat specjalny: e-gospodarka*, Bank Pekao, Warszawa 2013 r.

²⁸ Tamże.

²⁹ *Badanie zapotrzebowania na działania wspierające rozwój usług świadczonych elektronicznie (e-usług) przez przedsiębiorstwa mikro i małe*, Pentor Research International, Warszawa 2009 r.

³⁰ Patrz materiały źródłowe Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości: <http://www.parp.gov.pl/index/index/597>.

³¹ *Barometr innowacyjności - ewaluacja on-going Działania 8.1 PO IG - wyniki pomiaru początkowego*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, ARC Rynek i Opinia oraz Exacto, Warszawa 2012 r.

³² *Barometr innowacyjności - ewaluacja on-going Działania 8.1 PO IG (...)*, op. cit.

6.

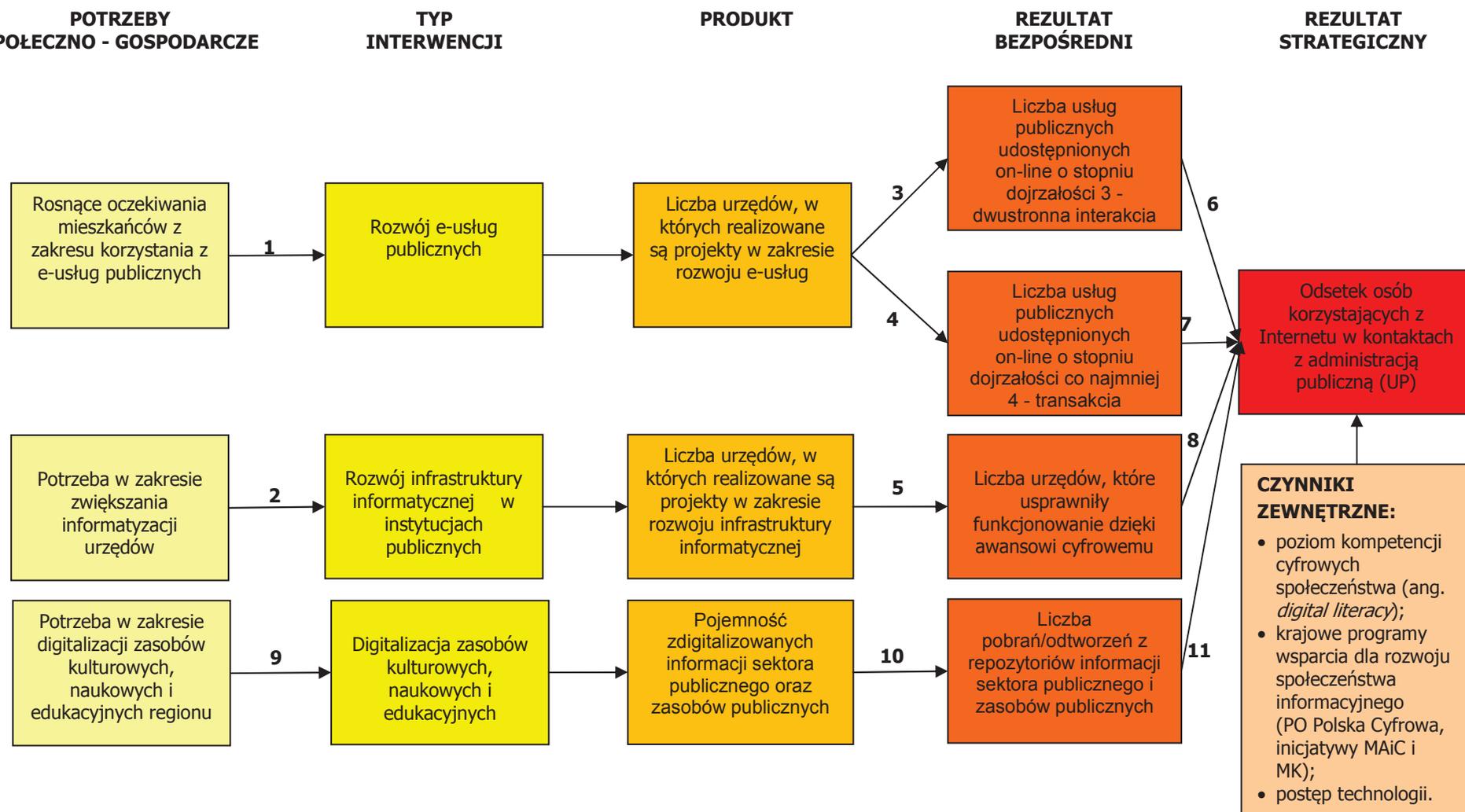
Badania empiryczne wskazują również na istotną rolę wdrażania systemów informatycznych organizacji i zarządzaniu przedsiębiorstwem we wzmacnianiu konkurencyjności firm. Potwierdzeń w/w tezy można szukać w m.in. wynikach badania IDC Manufacturing Insights. Analiza opinii ponad 460 przedsiębiorstw z różnych sektorów produkcji (m.in. maszyn i sprzętu przemysłowego, zaawansowanych technologii i obróbki metalu) w 13 krajach świata wykazała, że systemy do planowania zasobów przedsiębiorstwa (ERP) mają kluczowy wpływ na zapewnienie wysokiego poziomu obsługi klienta. Stwierdziła tak niemal 75 proc. dużych producentów³³. Według badań Panorama Consulting, 3 z 4 przedsiębiorstw, które wdrożyły ERP doprowadziło do realizacji wymiernych korzyści biznesowych (75%)³⁴. U 24% ankietowanych system zaczął przynosić korzyści już w pierwszych trzech miesiącach, u następnych 24% w pierwszych trzech do sześciu miesięcy, a u 30% pomiędzy siódmym a dwunastym miesiącem od wdrożenia. Najszybciej osiąganymi korzyściami są zwiększona interakcja pomiędzy komórkami przedsiębiorstwa oraz lepszy dostęp do informacji, podczas gdy do tych, które wymagają więcej pracy należą: zwiększona produktywność i rzetelność uzyskiwanych danych. Badania wskazały również, że średni okres zwrotu nakładów na implementację systemów typu ERP to 25 miesięcy.

---

³³ *Get Customers Inspired: How Modern ERP Can Support Greater Customer Experience* - white paper, IDC Manufacturing Insights, Epicor, 2013 r.

³⁴ *2013 ERP Report - raport z badania przeprowadzonego przez Panorama Consulting Solutions*, Panorama Consulting Solutions, 2013 r.

PI 2.3 Wzmacnianie zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych dla e-administracji, e-learningu, e-integracji, e-kultury i e-zdrowia

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Inwestycje w e-administrację świetnie wpisują się w realizację idei "otwartego rządu" (ang. *open government*), opierającej się na zwiększaniu przejrzystości i efektywności administracji publicznej oraz wzroście zaangażowania obywateli w rządzenie i rozwiązywanie problemów³⁵. Badania międzynarodowe wskazują, że Polska skutecznie rozwija swój potencjał w obszarze e-administracji. W 2012 roku, z wartością indeksu 0,6441, kraj zajął 47. pozycję w rankingu e-government przygotowywanym co roku przez OECD³⁶. Pomimo, że w porównaniu z rokiem poprzednim odnotowano znaczący wzrost wskaźnika (2010=0,5582), jednocześnie oznaczało to spadek o dwa miejsca w globalnym rankingu. Wskazuje to na potrzebę kontynuacji, a nawet wzmożenia ukierunkowanych na ten cel wysiłków.

Polacy w coraz większym stopniu oczekują, aby jak największa część interakcji z podmiotami publicznymi możliwa była za pośrednictwem Internetu³⁷. Pomimo, iż według badań prawie 90% osób w ciągu ostatnich 12 miesięcy odwiedziło stronę urzędu, to tylko 30% próbowało załatwić jakąś sprawę za pośrednictwem Internetu. Jednak ci, którzy spróbowali w większości pozytywnie lub neutralnie oceniają sposób załatwienia sprawy przez urząd. Na negatywną ocenę wpływa głównie brak możliwości rozwiązania sprawy przez Internet (63% respondentów wskazało odpowiedź "I tak w pewnym momencie muszę pojawić się osobiście w urzędzie"), jak również "niewielki zakres usług" możliwych do załatwienia on-line (49%).³⁸

3, 4.

Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja oraz *Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja* należą do podstawowych mierników ilustrujących efekty projektów z zakresu e-administracji³⁹. W połowie okresu programowania, w ramach zakontraktowanych projektów w osi 7 PO IG, ukierunkowanej na wspieranie cyfryzacji polskiej administracji przewidywano uruchomienie 12 usług dochodzących do poziomu trzeciego (dwustronna interakcja – przewidziano uruchomienie dwunastu usług tego typu). Niemal tyle samo usług (jedenaście) miało zostać uruchomionych na poziomie najwyższym, obejmującym możliwość dokonania transakcji⁴⁰.

5.

Projektom realizowanym z osi 7 PO IG towarzyszyła instalacja nowych systemów informatycznych. W ramach umów podpisanych w połowie okresu programowania zaplanowano wdrożenie dwudziestu technologii potrzebnych na rzecz uruchomienia nowych usług i rozwiązań informatycznych w administracji, wśród nich aplikacje do m.in. elektronicznego obiegu dokumentów⁴¹.

³⁵ *Mapa drogowa otwartego rządu w Polsce - skrót raportu*, Warszawa czerwiec 2011.

³⁶ E-Government Survey 2012, United Nations, New York 2012.

³⁷ *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych (...)*, op. cit.

³⁸ *E-administracja w oczach internautów 2012*, Polskie Badania Internetu, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012.

³⁹ Taki sposób klasyfikacji usług jest stosowany m.in. na potrzeby corocznych badań CapGemini dla Komisji Europejskiej, dotyczących postępów w budowaniu europejskiej e-administracji, dostępnych na http://ec.europa.eu/information_society/index_en.htm.

⁴⁰ *Ocena realizacji celu 6 PO IG Wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce w połowie okresu programowania - raport końcowy*, Ecorys Polska, Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Warszawa 2010.

⁴¹ Tamże.

6, 7, 8, 11.

Uruchomienie nowych e-usług publicznych, jak również innych rozwiązań mających na celu ułatwienie interakcji mieszkańców z administracją odnajdą odzwierciedlenie we wzroście udziału osób, które korzystają z Internetu w kontaktach z administracją. Ze względu na brak odpowiednich badań, trudno o ocenę skuteczności realizacji podobnych inwestycji w poprzednim okresie programowania. W odniesieniu do osi 7 PO IG miały zostać zrealizowane łącznie dwadzieścia dwa projekty, w ramach których przewidywano, że z utworzonych aplikacji i usług skorzysta 2686 jednostek sektora publicznego, a z udostępnionych rejestrów skorzysta około 905 tys. obywateli i 607 tys. przedsiębiorców. Natomiast z uruchomionych e-usług miało skorzystać ma w sumie 1,88 mln osób. Projekty miały także umożliwić korzystanie z podpisu elektronicznego aż 27 mln osób⁴². Należy jednak zauważyć, iż na ocenę efektów tych przedsięwzięć trzeba będzie "jeszcze poczekać", ze względu na stosunkowo długi czas opracowywania i wdrażania tego typu rozwiązań.

9, 10.

Analiza stanu digitalizacji oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce w latach 1989-2008 wykonana na zlecenie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego wskazuje na problem ograniczonych środków instytucji kultury, które nie są w stanie finansować wyposażenia pracowni digitalizacyjnych oraz procesu digitalizacji z własnego budżetu⁴³. Potwierdza to zasadność kierowanego na ten cel wsparcia dotacyjnego. Wsparcie digitalizacji zasobów kulturowych, naukowych i edukacyjnych jest ponadto kluczowym działaniem realizującym jeden z dwóch priorytetów planu "Kultura+" opracowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, wyznaczającego główne kierunki działań z zakresu rozwoju kultury w Polsce⁴⁴.

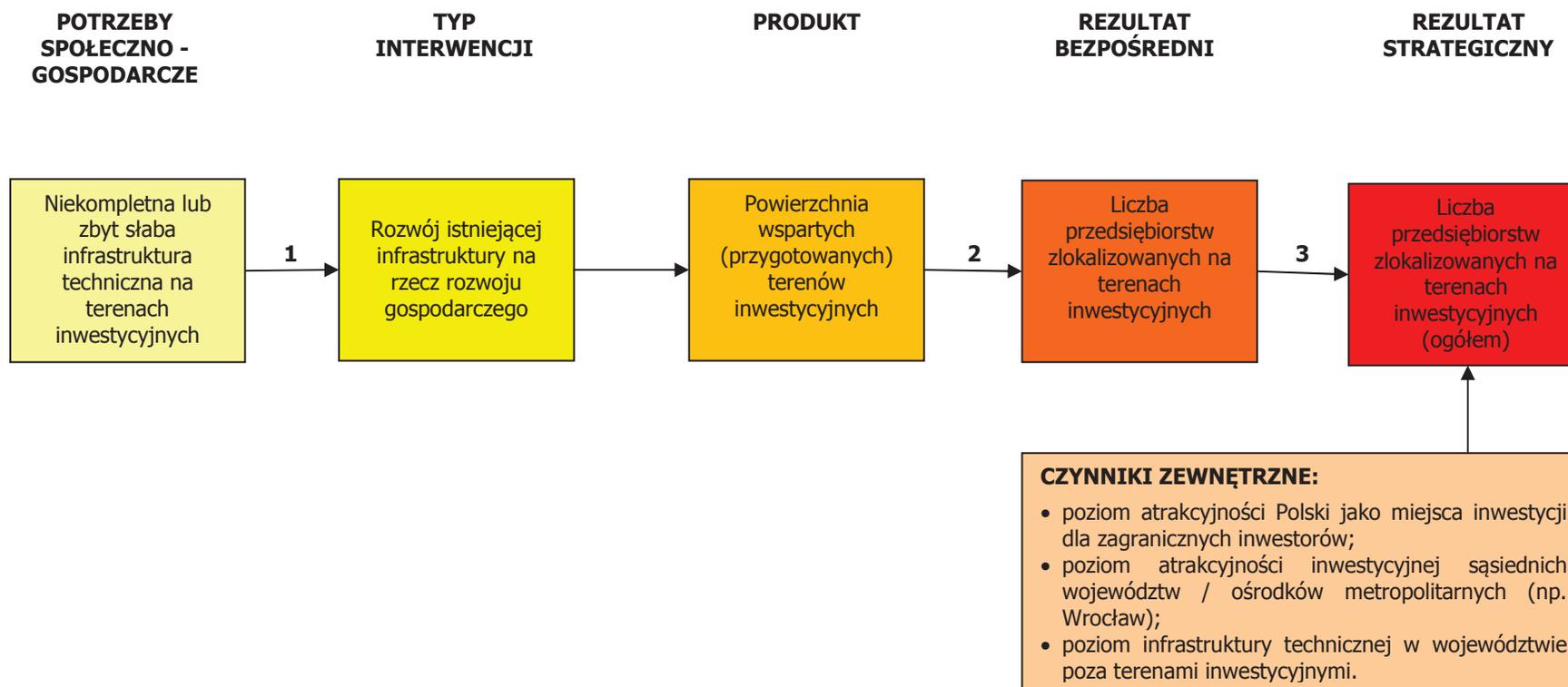
---

⁴² *Tamże.*

⁴³ *Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępnienia obiektów cyfrowych w Polsce 2009-2020*, Warszawa 2009.

⁴⁴ *Program Wieloletni Kultura +*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, załącznik do uchwały nr 176/2010 Rady Ministrów z dnia 12 października 2010 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”.

PI 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Wsparcie rozwoju terenów inwestycyjnych jest odpowiedzią na problemem słabego stanu infrastruktury technicznej wymienianego przez inwestorów zagranicznych wśród głównych barier niepodejmowania inwestycji w województwie opolskim⁴⁵. Przygotowanie terenów inwestycyjnych w tym przede wszystkim w zakresie rozwoju dróg dojazdowych, wodociągów, kanalizacji, energii elektrycznej czy infrastruktury telekomunikacyjnej to jedno z podstawowych oczekiwań inwestorów wobec terenów pod inwestycje. Wskazuje się, że o atrakcyjności inwestycyjnej w znacznie większym stopniu decydują rozwiązania infrastrukturalne w obrębie działki przeznaczonej pod inwestycję lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie niż np. poziom rozwoju infrastruktury na obszarze całej gminy⁴⁶.

2, 3.

Rozwój terenów inwestycyjnych przyczyni się do zwiększenia liczby inwestycji podejmowanych na tych terenach, co znajdzie odzwierciedlenie w obu wskaźnikach rezultatu - bezpośredniego i strategicznego. Spośród 15 respondentów ankietowanych w ramach ewaluacji Działania 1.2 *Tworzenie obszarów aktywności gospodarczej i promocja gospodarcza* Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 11 zadeklarowało, że udało się pozyskać inwestorów na nowouzbrojone tereny. W grupie 11 respondentów reprezentujących gminy/miasta, którym udało się pozyskać inwestorów, pięciu respondentów zadeklarowało, że pozyskano jednego inwestora, pięciu, że pozyskano dwóch inwestorów, a jeden odpowiedział „nie wiem”⁴⁷. Wskazuje się, że lokalizacja jednego inwestora może przyczynić się do przyciągania kolejnych, opierających się na doświadczeniach i opiniach przedsiębiorców, którzy już podjęli decyzję o lokalizacji działalności w regionie⁴⁸.

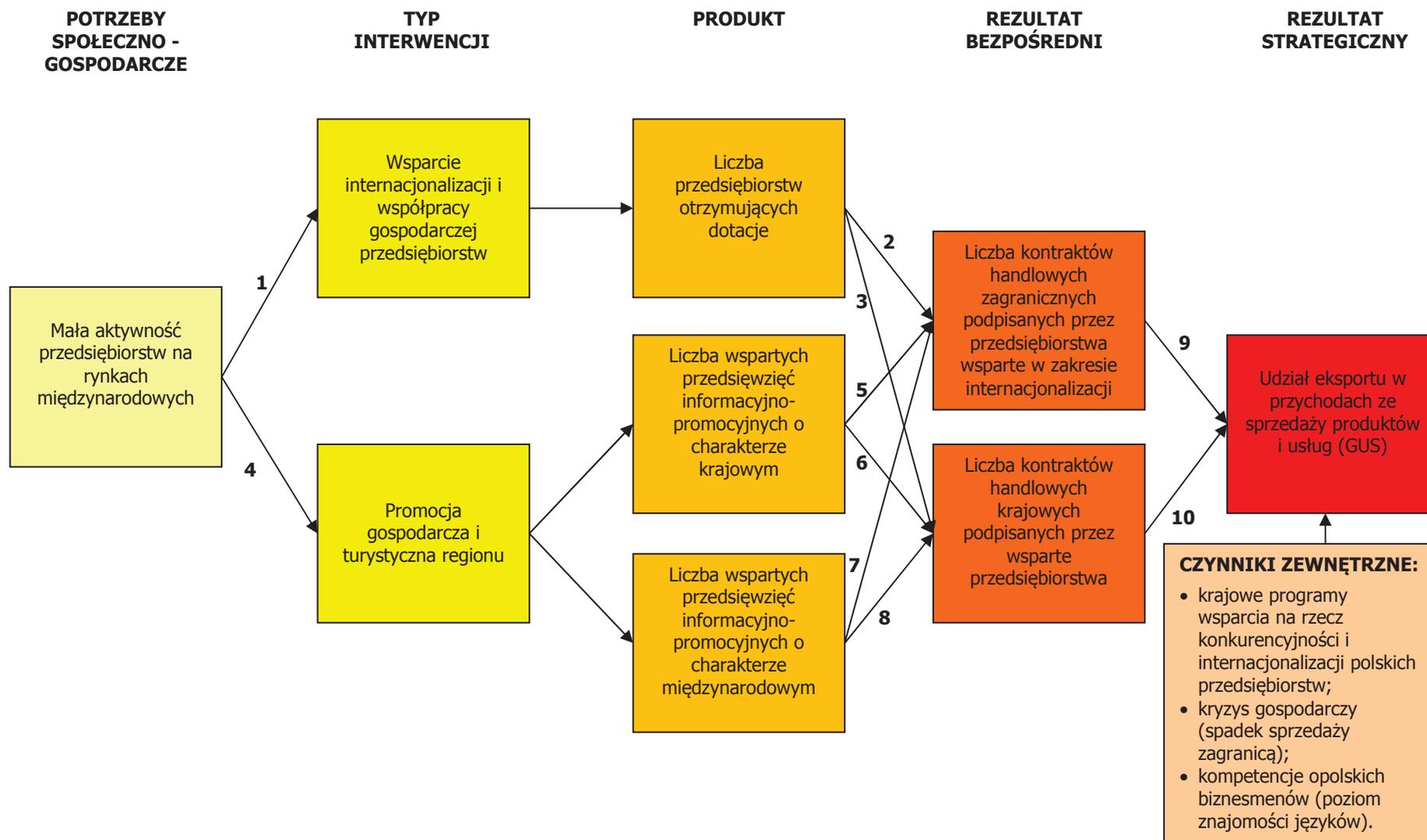
⁴⁵ Kania M. H., Wróblewska M., *Podaż wysoko wykwalifikowanych kadr w województwie opolskim w świetle potrzeb inwestorów zagranicznych działających w regionie* [w:] Perspektywy demograficzne Śląska do 2030r., Politechnika Opolska, Opole 2008 r.

⁴⁶ Jarczewski W., *Pozyskiwanie inwestorów do gmin*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012 r.

⁴⁷ *Badania ewaluacyjne pn. Wpływ projektów realizowanych w ramach Priorytetu I LRPO Działanie 1.2 Tworzenie obszarów aktywności gospodarczej i promocja gospodarcza na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubuskiego*, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Kutno 2012 r.

⁴⁸ Jarczewski W., *Pozyskiwanie inwestorów* (...).

PI 3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu internacjonalizacji

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Wsparcie udziału w targach zagranicznych jest jedną na najbardziej oczekiwanych form wsparcia eksportu deklarowaną przez polskie przedsiębiorstwa. W badaniu wykonanym na potrzeby zaprojektowania działania 6.1 PO IG "Paszport do eksportu", "finansowanie udziału w targach/imprezach zagranicznych" za pożądaną formę wsparcia polskiego eksportu uznało kolejno 71% mikro, 74% małych oraz 76% średnich firm⁴⁹. Była to jednocześnie najczęściej wskazywana odpowiedź spośród wszystkich zaproponowanych instrumentów wsparcia. Interwencja w postaci wsparcia na udział w zagranicznych targach znajduje się również na liście rekomendacji opracowanej przez Stowarzyszenie Eksporterów Polskich. W zaprezentowanej przez stowarzyszenie "Strategii proeksportowego rozwoju gospodarki polskiej", proponuje się wprowadzenie zasady powszechnego bezpośredniego dofinansowania udziału w zagranicznych targach, wystawach i misjach na poziomie regionalnym i/lub wprowadzenie dodatkowego instrumentu wsparcia na poziomie krajowym. Wskazuje się przy tym możliwość wprowadzenia preferencji dla dofinansowania udziału na priorytetowych rynkach i w odniesieniu do priorytetowych branż (grup towarowych).⁵⁰

4.

Instrumentarium wsparcia eksportu polskich przedsiębiorstw jest bardzo szerokie. "Budowanie wizerunku firmy za granicą, marketing, promocja i reklama produktów" również należy do grupy najbardziej pożądanых form wsparcia działalności eksportowej. Na odpowiedź tą wskazywały kolejno 59% mikro, 57% małych oraz 59% średnich firm⁵¹. Według rekomendacji Stowarzyszenia Eksporterów Polskich (odnoszących się do wsparcia ogólnokrajowego) wsparcie to powinno być kierowane na wypromowanie wyróżniających się, innowacyjnych produktów lub usług oraz prowadzenie kampanii promocyjnej na wybranych rynkach (wzorowanym na akcji „New Products from Britain”, prowadzonej przez UK Trade & Investment)⁵².

2, 3, 5, 6.

Badania wskazują, że udział MSP w targach międzynarodowych przyczynia się do nawiązywania i utrzymywania współpracy z zagranicznymi partnerami, pozyskiwania istotnych informacji o rynku, promocji produktów i/lub usług oraz – w dłuższym okresie – znajduje przełożenie na wyniki sprzedaży⁵³.

7, 8.

O sukcesie promocyjnym polskich markowych branż i produktów można mówić w przypadku tych rynków, gdzie identyfikuje się pewną rozpoznawalność polskich branż i produktów. Tymczasem rozpoznawalność polskich branż i produktów, a w szczególności polskich marek, jest niewielka, jednak w krajach takich jak Ukraina, Rosja czy Czechy jest ona wyższa. Badania wskazują, że ogólnowizerunkowe kampanie medialne nie wywołują odpowiedniego efektu, gdyż pewne funkcjonujące w świadomości zagranicznych przedsiębiorców stereotypy nie pozwalają na osiągnięcie wzrostu zainteresowania Polską jako producentem markowych wyrobów i usług. Potwierdza to konieczność zintensyfikowania działań promocyjnych na wybrane produkty. Wskazuje się, że do

⁴⁹ *Plany i potrzeby przedsiębiorstw sektora MSP w zakresie rozwoju eksportu i powiązań z zagranicznymi rynkami i partnerami handlowymi w kontekście uruchomienia działania 6.1 PO IG "Paszport do eksportu"*, Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o.o., Warszawa 2009 r.

⁵⁰ *Strategia proeksportowego rozwoju gospodarki polskiej*, Stowarzyszenie Eksporterów Polskich, Warszawa 2012 r.

⁵¹ *Plany i potrzeby przedsiębiorstw sektora MSP (...)*, op. cit.

⁵² *Strategia proeksportowego rozwoju gospodarki polskiej (...)*, op. cit.

⁵³ Measson N., *Use of international trade fairs for the internationalization of SMEs – a Network Approach*, June 2011 r.

poprawy efektywności działań konieczna jest również realizacja większej ilości działań przewidujących osobisty kontakt z przedsiębiorstwami zagranicznymi, w formie np. misji handlowych, spotkań biznesowych, na których przedsiębiorcy mogliby nawiązywać bezpośrednie kontakty⁵⁴.

9, 10.

Działania na rzecz promocji międzynarodowej współpracy gospodarczej znajdują odzwierciedlenie w zwiększeniu liczby umów z międzynarodowymi partnerami, co przełoży się na intensyfikację działalności eksportowej regionalnych przedsiębiorstw. Potwierdza to fakt, że jak już wspomniano wcześniej, udział MSP w targach międzynarodowych znajduje w dłuższym okresie przełożenie na wyniki sprzedaży⁵⁵. Wzrost internacjonalizacji firm najprawdopodobniej odnajdzie skutek również we wzroście zatrudnienia w regionie. W latach 2007-2008 7% europejskich MSP eksportujących swoje produkty zadeklarowało wzrost zatrudnienia, podczas gdy w grupie przedsiębiorstw, które nie eksportowały, udział ten wyniósł 3%⁵⁶. Rosnący udział przedsiębiorstw krajowych na rynkach zagranicznych jest również silną determinantą wzrostu konkurencyjności, wymuszając na przedsiębiorstwach działania innowacyjne, które umożliwią zdobywanie przewag komparatywnych⁵⁷.

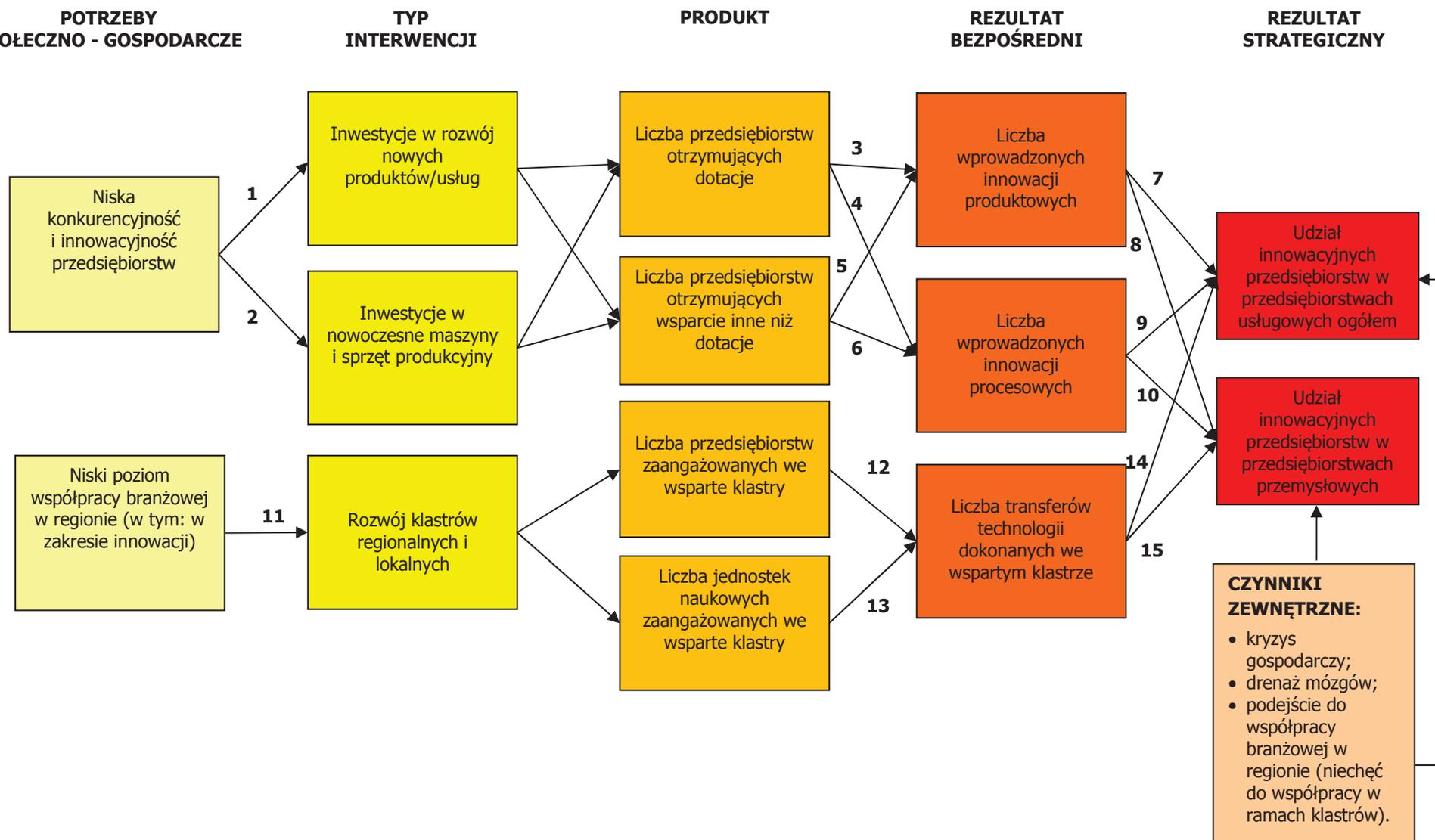
⁵⁴ *Badania wizerunkowe Polski i polskiej gospodarki w krajach głównych partnerów gospodarczych*, Ageron Polska na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Warszawa 2011 r.

⁵⁵ Measson N., *Use of international trade fairs (...)*, op. cit.

⁵⁶ *Internationalisation of European SME's – final report*, European Commission, Enterprise and Industry, Brussels 2010 r.

⁵⁷ *Using standards to support growth, competitiveness and innovation, Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds*, European Commission, 2012 r.

PI 3.3 Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Dotacje inwestycyjne w ramach Poddziałania 1.1.2 *Inwestycje w mikroprzedsiębiorstwach* oraz 1.3.2 *Inwestycje w innowacje w przedsiębiorstwach* RPO WO 2007-2013 zostały ocenione przez beneficjentów jako jedne z najbardziej adekwatnych do ich potrzeb instrumentów wsparcia - uzyskały notę 4,1 na 5-stopniowej skali⁵⁸. Pośrednio o adekwatności wsparcia można również wnioskować z danych obrazujących skalę występowania efektu *deadweight*, czyli podjęcia zadań zrealizowanych w prowadzonym przedsięwzięciu w sytuacji nieotrzymania pomocy. Wśród beneficjentów w/w działań dominowało przekonanie, że planowane działania zostałyby realizowane w sytuacji nieotrzymania dotacji, ale w węższym zakresie oraz późniejszym terminie. Wyniki badań ewaluacyjnych wskazują jednak na potrzebę szerszego wykorzystania pozadotacyjnych form wsparcia w nadchodzącej perspektywie finansowej⁵⁹.

3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Wsparcie na inwestycje w przedsiębiorstwach odnajdzie skutek we wprowadzaniu nowych / ulepszaniu istniejących produktów/usług. Wśród dofinansowanych w Poddziałaniu 1.1.2 RPO WO projektów dominowały przedsięwzięcia obejmujące zakup urządzeń i wyposażenia związanych bezpośrednio z procesem produkcji dóbr i usług. Ten kierunek interwencji należy uznać za zdecydowanie słuszny w kontekście wzmacniania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw. O tym, że przekazane firmom wsparcie ma szansę przełożyć się na polepszenie ich względnej pozycji rynkowej świadczy także szerokie wykorzystanie analizy rynku przy identyfikacji problemów rozwojowych oraz duża waga przypisywana realizacji wspartych inwestycji przez beneficjentów uczestniczących w badaniu⁶⁰. Wskazuje się jednak, że rzeczywisty wpływ Poddziałania 1.1.2 na konkurencyjność firm-beneficjentów będzie mógł być poddany ocenie dopiero po upływie kilku lat od otrzymania dotacji.

11.

Postęp jaki dokonał się w ostatnich dekadach w rozumieniu problematyki konkurencyjności przedsiębiorstw, zarówno z perspektywy teoretycznej, jak też z perspektywy praktyki gospodarczej, pozwolił na wypracowanie systemowych rozwiązań dostosowanych do specyfiki współczesnej gospodarki. Koncepcją, która nabrała w tym zakresie szczególnego znaczenia w ostatnich latach stał się klastrowy oraz polityka rozwoju oparta o klastry (ang. *cluster-based policy* bądź *cluster-oriented policy*), której zasadnicze elementy czy wręcz całościowe rozwiązania zostały wprowadzone przez większość państw członkowskich OECD⁶¹. Za twórcę koncepcji klastrów uważa się amerykańskiego ekonomistę M. Portera⁶², jednak wysoko konkurencyjne skupiska przedsiębiorstw opisywał wcześniej również A. Marshall (dystrykty przemysłowe)⁶³ czy F. Perroux (bieguny wzrostu)⁶⁴. Obecnie, zidentyfikowano ponad 130 programów wspierania klastrów w 31 krajach Europy.⁶⁵ Prawie wszystkie państwa członkowskie UE mają aktualnie wdrożone programy wsparcia na szczeblu krajowym i/lub regionalnym, co

⁵⁸ *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania nowych podmiotów gospodarczych w województwie opolskim*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-source" Korczyński Sarpata Sp. j. Opole 2012.

⁵⁹ *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów RPO WO 2007-2013 wraz ze wskazaniem obszarów wymagających dalszego wsparcia - raport końcowy*, IBS / Reytech Sp z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2010 r.

⁶⁰ Tamże.

⁶¹ Brodzicki T., Szultka S., *Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw*, Organizacja i Kierowanie, nr 4 (110), Warszawa 2002 r.

⁶² Porter M.E., *Porter o konkurencji*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001 r.

⁶³ Marshall, A., *Principles of Economics*, Variorum edition overseen by C. Guillebaud, London, Macmillan 1961 r.

⁶⁴ Perroux, F., *The Pole of Development's New Place in a General Theory of Economic Activity* [w:] Higgins, B., and Savoie, D.J. [red.], *Regional Economic Development: Essays in Honour of Francois Perroux*, Unwn Hyman, Boston 1988 r.

⁶⁵ Materiały źródłowe INNO-Policy Trendchart, <http://www.proinno-europe.eu>.

sugeruje, że są one kluczowym elementem krajowych i regionalnych strategii na rzecz konkurencyjności i innowacji. Polityka oparta na koncepcji klastrów oferuje możliwość lepszego ukierunkowania różnych polityk przez wykorzystanie synergii między nimi oraz usunięcie przeszkód i barier dla lepszego rozwoju gospodarczego. W tym sensie polityka klastrowa jest istotnym elementem budowy silnych systemów innowacyjnych, które są postrzegane jako podstawa wzrostu.

12, 13, 14, 15.

Badania przeprowadzone w ramach European Innovation Scoreboard⁶⁶ wskazują, że istnieje silny związek między krajowym systemem innowacyjnym a innowacyjnością przedsiębiorstw. Firmy działające w klastrach są bardziej innowacyjne, co jest konsekwencją lepszej możliwości współpracy z zapleczem naukowo-badawczym, występowaniem silnej presji konkurencyjnej (ze strony innych firm z klastrem) niejako „wymuszającej” wprowadzanie nowych rozwiązań. Niewątpliwie, wyższy poziom innowacyjności wiąże się również z możliwością realizowania wspólnych innowacyjnych przedsięwzięć podmiotów w klastrze, które – indywidualnie - nie byłyby zdolne (ze względów finansowych, braku wiedzy, odpowiedniej infrastruktury itp.) podjąć tego typu projektu.

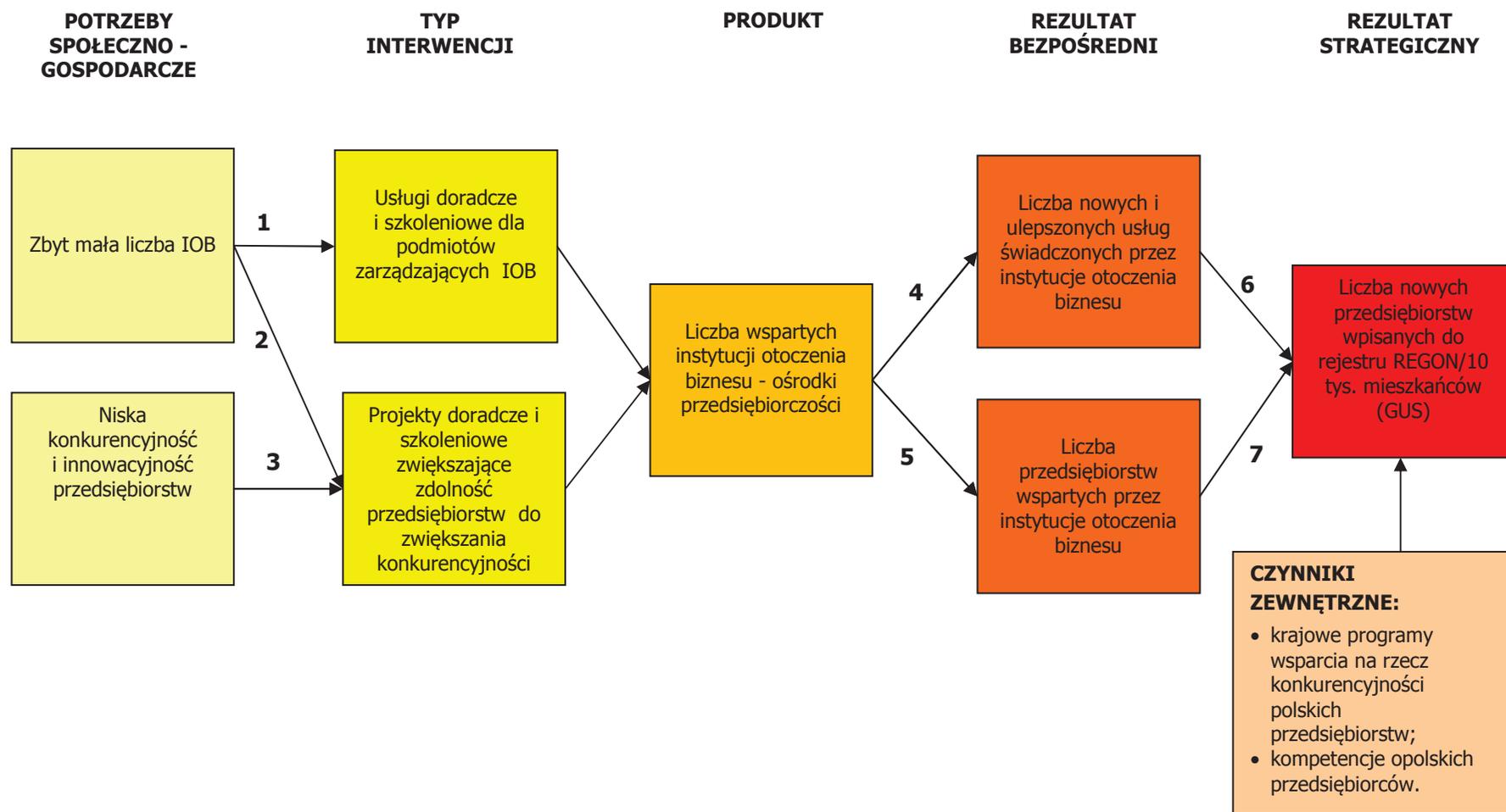
Według wyników badania Innobarometer 2006⁶⁷, przedsiębiorstwa należące do klastra były bardziej innowacyjne od pozostałych ankietowanych podmiotów: 78% innowacyjnych przedsiębiorstw działających w klastrze wprowadziło ostatnio nowe lub istotnie ulepszone produkty wobec 74% zanotowanych dla ogółu innowacyjnych przedsiębiorstw. Podobnie, przewagę tej grupy przedsiębiorstw widać w przypadku wprowadzania nowych, innowacyjnych technologii produkcji - 63% wobec 56%; 53% innowacyjnych przedsiębiorstw działających w klastrze prowadzi badania marketingowe wobec 33% ogółu innowacyjnych podmiotów; 12% innowacyjnych firm aplikowało o uzyskanie patentu, 14% o uzyskanie znaku towarowego. Te same proporcje w przypadku przedsiębiorstw klastrowych wyniosły w obydwu kategoriach 29%; 8 z 10 klastrów z krajów unijnych rozszerzyło swoje usługi, a 53% zgodziło się, że przyczyniło się do tego uczestnictwo w klastrze; 65% menedżerów przyznaje, że klastr pomaga im w zwiększeniu dostępu do lokalnych / regionalnych rynków. Większość z nich twierdzi również, że działanie w klastrze zwiększa ich konkurencyjność na rynku krajowym.

---

⁶⁶ Materiały źródłowe European Innovation Scoreboard. <http://www.proinno-europe.eu>.

⁶⁷ 2006 Innobarometer on cluster's role in facilitating innovation in Europe, European Commission 2006 r.

PI 3.4 Wspieranie zdolności MŚP w zaangażowanie się w proces wzrostu ekonomicznego i innowacji

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3.

Zasadność działań podejmowanych w ramach PI 3.4 potwierdza słabość ośrodków przedsiębiorczości w regionie. Badania przeprowadzone wśród spółek z udziałem kapitału zagranicznego wskazały, że słabo rozwinięta sieć IOB to jedna z głównych barier działalności inwestycyjnej w województwie opolskim⁶⁸. Wskazuje się, że elementy infrastruktury gospodarczej, do których zalicza się m.in. gęstość instytucji otoczenia biznesu stanowią o atrakcyjności inwestycyjnej regionu⁶⁹. O zasadności wsparcia może świadczyć również fakt, iż przedstawiciele polskich IOB wskazywali, iż jedną z kluczowych barier rozwoju tych instytucji są ograniczone środki, w tym: brak środków finansowych na działalność (92% respondentów) oraz okresowa dostępność środków (88% respondentów)⁷⁰.

Według rekomendacji wypracowanych w trakcie spotkania dotyczącego wsparcia Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB) (w ramach Programowania Perspektywy Finansowej 2014-2020) ustalono, że wsparcie inwestycyjne infrastruktury IOB powinno zostać ograniczone, za wyjątkiem finansowania budowy nowoczesnych laboratoriów⁷¹. Wzmacnianie potencjału IOB powinno opierać się na ich specjalizacji oraz na współpracy zapewniającej komplementarność oferowanych usług. Ponadto, zwrócono uwagę na konieczność urynkowienia usług świadczonych przez IOB – ich lepszego dopasowania do potrzeb przedsiębiorców⁷². Kierunki wsparcia zaproponowane w programie odpowiadają wypracowanym rekomendacjom.

4, 5, 6, 7.

Udzielone wsparcie odnajdzie efekt w postaci nowych i ulepszonych usług świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, jak również zwiększenia liczby przedsiębiorstw korzystających z oferty regionalnych IOB. Wskazuje się, że wsparcie rozwoju IOB wymaga czasu, przez co nagły zastrzyk środków finansowych może nie przynieść efektów w krótkim terminie⁷³. Badania empiryczne potwierdzają jednak znaczący wpływ instytucji otoczenia biznesu na poziom przedsiębiorczości w regionie⁷⁴.

---

⁶⁸ Kania M. H., Wróblewska M., *Podaż wysoko kwalifikowanych (...)*

⁶⁹ *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2011*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2011 r.

⁷⁰ *Ewaluacja komplementarności i efektywności wsparcia instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi dla przedsiębiorców*, PAG Uniconsult, Laboratorium Badań Społecznych, Warszawa 2012.

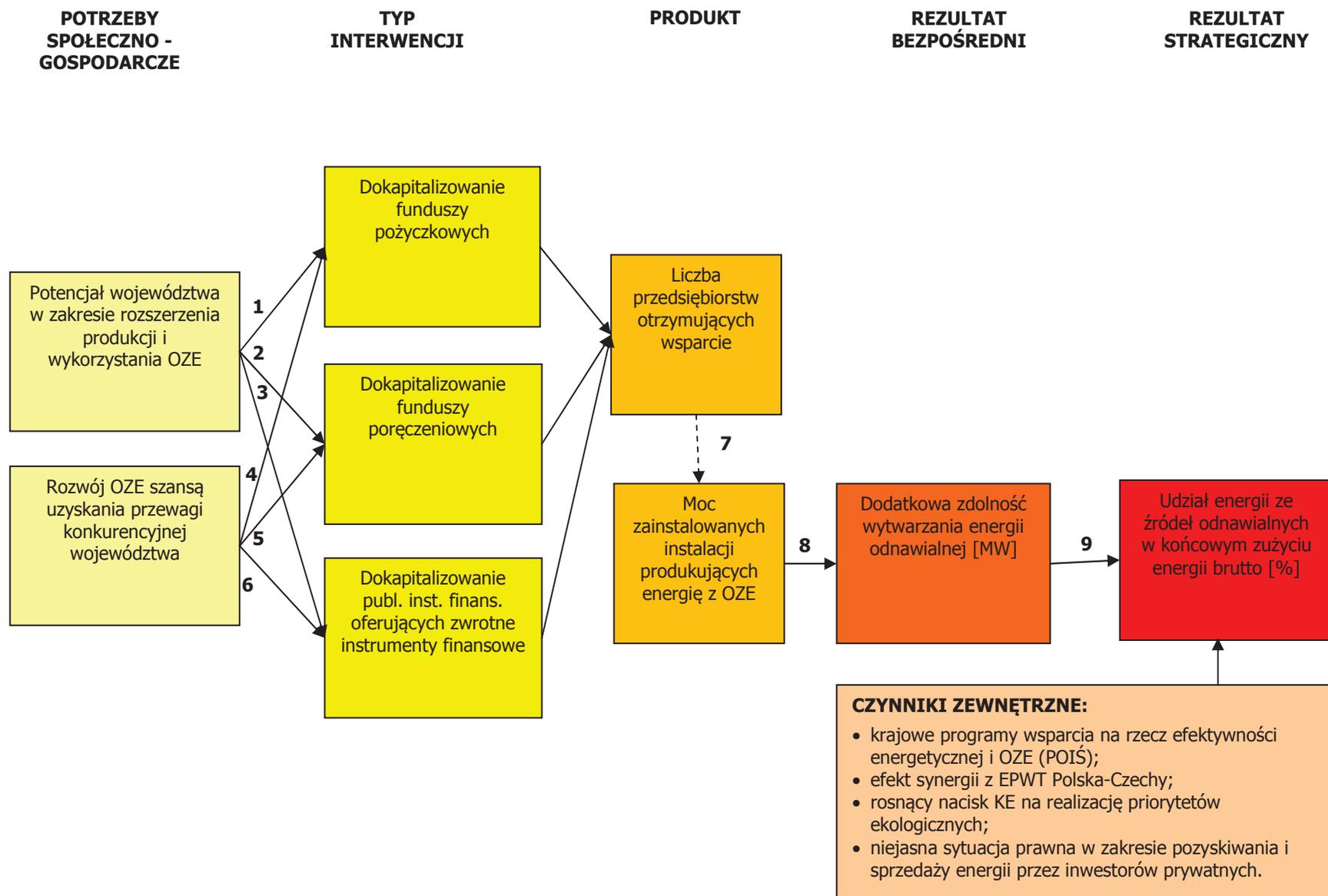
⁷¹ *Programowanie Perspektywy Finansowej 2014-2020*, Biuletyn Informacyjny MRR, 2/2013.

⁷² Tamże.

⁷³ *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych (...)*, op. cit.

⁷⁴ *Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich (...)* (op. cit.); *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce – 2012 (...)*, op. cit.

PI 4.1 Promowanie produkcji i dystrybucji odnawialnych źródeł energii

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3, 5, 6.

Zgodnie z założeniami Strategicznych Wytycznych Wspólnoty priorytetem dla Polski jest potrzeba zmniejszenia uzależnienia od energii tradycyjnej poprzez dokonanie postępów w odniesieniu do efektywności energetycznej i energii odnawialnej⁷⁵. Województwo opolskie posiada duży potencjał w zakresie odnawialnych źródeł energii, który może być wykorzystywany w większym stopniu. Zgodnie z zapisami w RPO WO 2007-2013 województwo wyróżnia się na tle kraju dużym potencjałem produkcji biomasy z produkcji rolnej, poza tym na jego terenie istnieje wiele cieków wodnych, posiadających warunki do budowy elektrowni wodnych oraz występują korzystne warunki wiatrowe.

W celu 7 Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego⁷⁶ stwierdza się iż ...”Do osiągnięcia poprawy jakości środowiska przyczynią się działania ukierunkowane na wsparcie gospodarki niskoemisyjnej, obejmujące (...) rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych. Zróżnicowanie zasobów i ich potencjał ilościowo-jakościowy, w szczególności biomasy, wiatru, wody i ciepła pochodzącego z ziemi będą sprzyjać rozwojowi odnawialnych źródeł energii (OZE), co pozwoli na osiągnięcie znaczącej ilości energii z nowoczesnych źródeł energetycznych”... Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego w celu operacyjnym 9.1⁷⁷ stwierdza iż skutkom zmian klimatycznych należy przeciwdziałać m.in. poprzez (...) lepsze wykorzystanie odnawialnych źródeł energii”... Zapisy ww. dokumentów uzasadniają dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych, poręczeniowych i innych publicznych instytucji finansowych oferujących zwrotne instrumenty finansowe w celu zwiększenia wsparcia udzielanego przez te instytucje przedsiębiorstwom z sektora MŚP prowadzącym działalność związaną z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii.

7.

W oparciu o zaproponowany przez Ewaluatora nowy wskaźnik produktu możliwe będzie wyliczenie wskaźnika rezultatu bezpośredniego. Moc zainstalowanych urządzeń jest równoważna dodatkowej zdolności wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych.

8, 9.

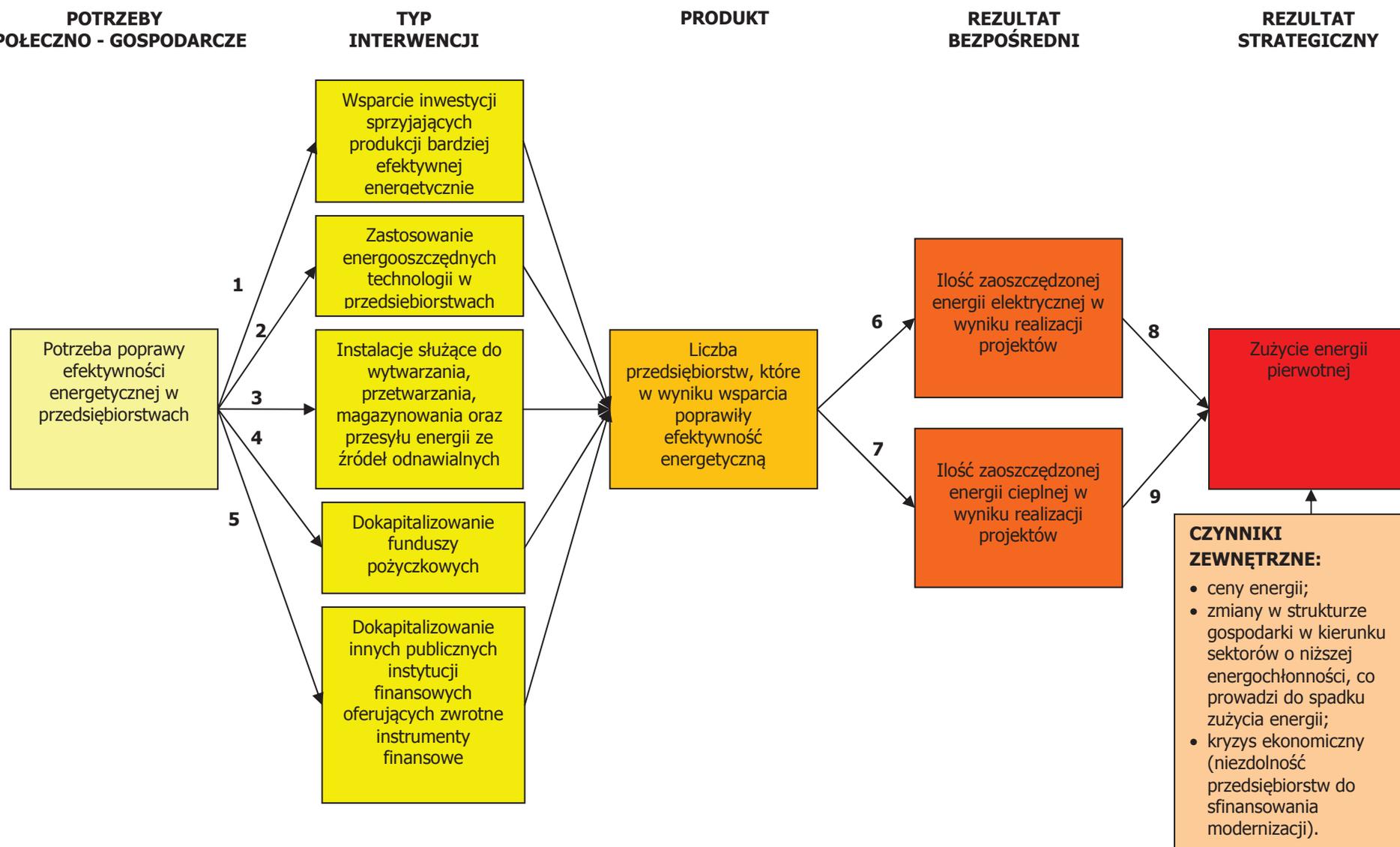
W konsekwencji interwencje polegające na wsparciu przedsiębiorstw realizujących inwestycje w zakresie stymulowania produkcji i dystrybucji energii z OZE, przyczynią się do zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych w końcowym zużyciu energii. Dzięki tym interwencjom województwo opolskie uzyska szansę przewagi konkurencyjnej wobec innych regionów kraju. Zaproponowany przez autorów RPO wskaźnik rezultatu strategicznego nie jest zgodny ze wskaźnikiem podanym w Umowie Partnerstwa. Dodatkowo tak zapisany wskaźnik uniemożliwia uwzględnienie inwestycji dotyczących energii cieplnej produkowanej ze źródeł odnawialnych, co zdaniem ewaluatora znacznie ogranicza obszar monitorowanych projektów. Dlatego też zaproponowano wskaźnik zgodny z Umową Partnerstwa i dotyczący udziału energii ze źródeł odnawialnych bez rozróżniania na energię elektryczną i ciepłą.

⁷⁵ *Strategiczne Wytyczne Wspólnoty* Dz. U. UE. L291 z dn. 21.10.2006 r.

⁷⁶ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2012-2020*, Załącznik do Uchwały Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.

⁷⁷ Tamże.

PI 4.2 Promowanie efektywności energetycznej i wykorzystania OZE przez MŚP / przez przedsiębiorstwa

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3, 4, 5.

Zgodnie z ustawą z dnia 15 kwietnia 2011 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. z 2011 r. Nr 94, poz. 551 ze zm.) Polska do 2016 r. musi zrealizować wynikający z Dyrektywy 2006/32/WE cel w zakresie oszczędnego gospodarowania energią wyznaczający uzyskanie oszczędności energii finalnej w ilości nie mniejszej niż 9% średniego krajowego zużycia tej energii w ciągu roku, przy czym uśrednienie obejmuje lata 2001–2005. W kontekście unijnej polityki efektywności energetycznej zasadnicze znaczenie mają budynki, gdyż ponad 40% finalnego zużycia energii (oraz 36 % emisji gazów cieplarnianych) ma miejsce w budynkach użytkowych⁷⁸, w związku z tym niezbędne jest przeprowadzenie działań w celu ograniczenia zużycia energii. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego w celu operacyjnym 7.2 *Wspieranie niskoemisyjnej gospodarki*⁷⁹ zakłada m.in.: poprawę efektywności energetycznej zakładów przemysłowych oraz rozwój innowacyjnych technologii niskoemisyjnych. Planowane typy interwencji oprócz interwencji wymienionych w osi IV zakładają w ramach osi XII dokapitalizowanie funduszy pożyczkowych i innych publicznych instytucji finansowych oferujących zwrotne instrumenty finansowe skierowane do przedsiębiorstw z sektora MŚP zamierzających zmniejszyć energochłonność procesów produkcyjnych, a także zwiększyć efektywność energetyczną.

6, 7.

Ewaluator zaproponował dwa wskaźniki rezultatu bezpośredniego zgodne ze Wspólną Listą Wskaźników Kluczowych i dotyczące ilości zaoszczędzonej w wyniku realizacji projektów energii elektrycznej i energii cieplnej. Ewaluator uważa, że nie można ograniczać rezultatów projektów jedynie do oszczędności energii elektrycznej.

8, 9.

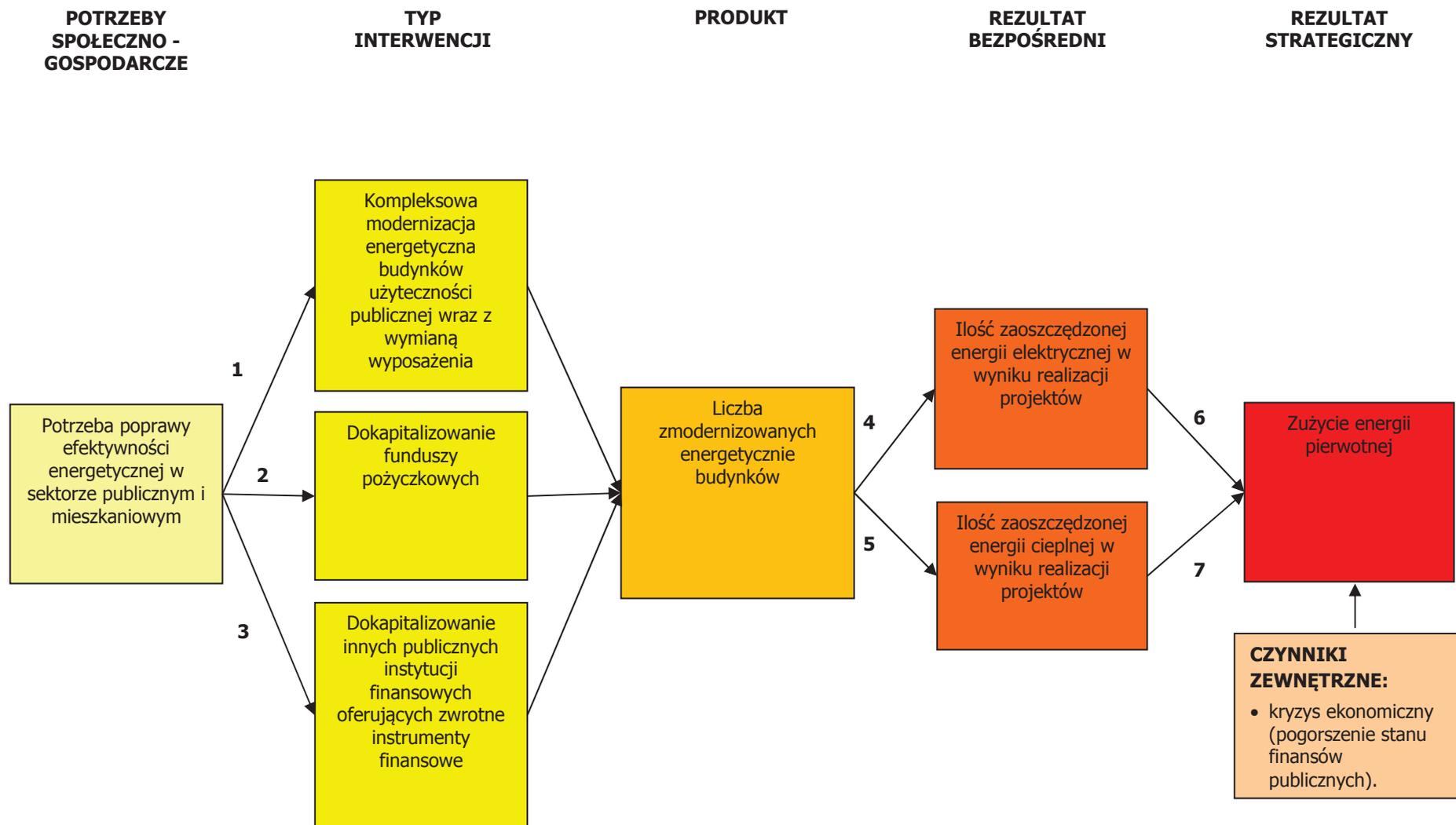
Ewaluator zaproponował zmianę wcześniej przyjętego przez autorów RPO wskaźnika rezultatu strategicznego na wskaźnik wymieniony w Umowie Partnerstwa – 'Zużycie energii pierwotnej' (wskaźnik ten obciążony jest ryzykiem niewykonania w przypadku zwiększenia zużycia energii pierwotnej na skutek dynamicznego rozwoju gospodarki regionu i zwiększonego w ten sposób zapotrzebowania na energię).

---

⁷⁸ *Wsparcie finansowe na rzecz efektywności energetycznej budynków*, Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady, Bruksela 2013 r.

⁷⁹ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2012-2020 (...)*, op. cit.

PI 4.3 Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3.

Zgodnie z ustawą z dnia 15 kwietnia 2011 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. z 2011 r. Nr 94, poz. 551 ze zm.) Polska do 2016 r. musi zrealizować wynikający z Dyrektywy 2006/32/WE cel w zakresie oszczędnego gospodarowania energią wyznaczający uzyskanie oszczędności energii finalnej w ilości nie mniejszej niż 9% średniego krajowego zużycia tej energii w ciągu roku, przy czym uśrednienie obejmuje lata 2001–2005. W kontekście unijnej polityki efektywności energetycznej zasadnicze znaczenie mają budynki, gdyż ponad 40% finalnego zużycia energii (oraz 36% emisji gazów cieplarnianych) ma miejsce w budynkach użytkowych⁸⁰, w związku z tym niezbędne jest przeprowadzenie działań w celu ograniczenia zużycia energii. Ponadto w kraju istnieje duża potrzeba poprawy efektywności energetycznej w sektorze mieszkaniowym i publicznym. Średnio - budownictwo w sektorze publicznym i mieszkaniowym w ponad 95% jest starsze niż 10 lat (dane GUS), a przez to energochłonne, niedostosowane technicznie do obecnych wymogów energetycznych, drogie w eksploatacji i niedopasowane do współczesnego standardu życia. Przeciętnie wskaźnik energetycznego (E) zapotrzebowania na ciepło budynków wznoszonych w Polsce do 1984 roku, wahał się w granicach 220-350 kWh/m²/rok. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2020 w celu operacyjnym 7.2 Wspieranie niskoemisyjnej gospodarki⁸¹ zakłada m.in.: poprawę efektywności energetycznej obiektów mieszkalnych, użyteczności publicznej (...).

Realizacja interwencji przyczyni się zwiększenia ilości zmodernizowanych energetycznie budynków oraz do ograniczenia zużycia energii elektrycznej. Planowane w XII osi typy interwencji polegają na dokapitalizowaniu funduszy pożyczkowych i innych publicznych instytucji finansowych oferujących zwrotne instrumenty finansowe skierowane do spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych zamierzających inwestować w poprawę efektywności energetycznej budynków przez nich zarządzanych.

4, 5.

Ze względu na przyjęty wskaźnik rezultatu bezpośredniego, który to wskaźnik dotyczy ilości energii zaoszczędzonej w wyniku zrealizowanych projektów energii, należało zaproponować dodatkowy wskaźnik produktu dla interwencji planowanych w osi XII pokazujący liczbę budynków zmodernizowanych dzięki wsparciu, jakie na ten cel otrzymały przedsiębiorstwa. Wobec zastosowania wskaźnika 'Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków' należy wymagać, aby we wnioskach aplikacyjnych beneficjenci podawali, np. w oparciu o przeprowadzony audyt energetyczny, planowaną oszczędność energii jaka zostanie uzyskana dzięki zrealizowaniu projektu.

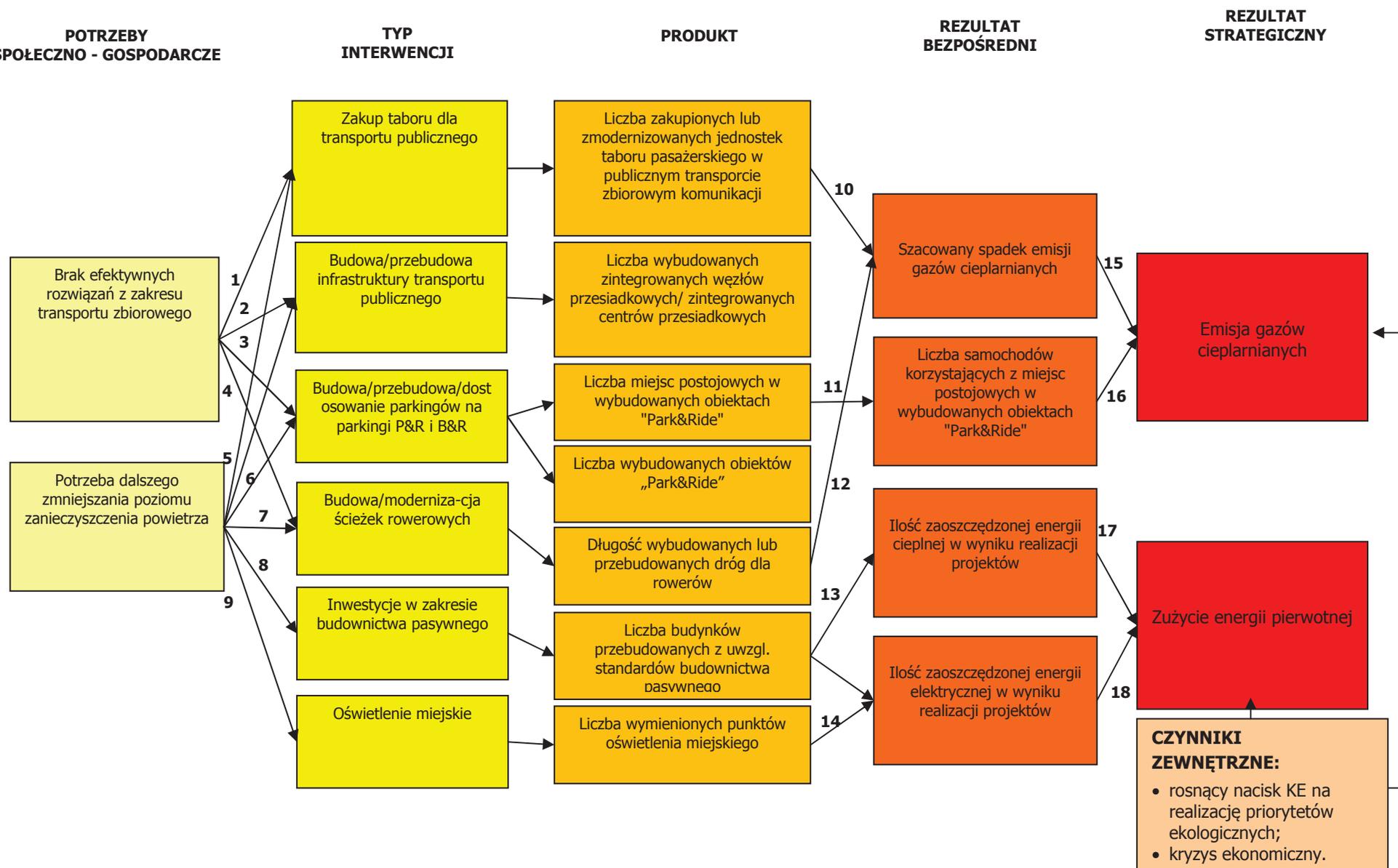
6, 7.

Ewaluator uważa, że rezultatami bezpośrednimi realizacji projektów będzie nie tylko ilość zaoszczędzonej energii elektrycznej, ale także ilość zaoszczędzonej energii cieplnej; dlatego też został zaproponowany nowy, zgodny z WLWK, wskaźnik dotyczący zaoszczędzonej energii cieplnej. Ewaluator zaproponował brzmienie wskaźnika rezultatu strategicznego zgodnie z Umową Partnerstwa, tzn. 'Zużycie energii pierwotnej'.

⁸⁰ *Wsparcie finansowe na rzecz efektywności energetycznej budynków*, op. cit.

⁸¹ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...)*, op. cit.

PI 4.5 Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich typów obszarów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonego transportu miejskiego oraz podejmowania odpowiednich działań adaptacyjnych i mitygacyjnych

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2020 w celu operacyjnym 6.3 *Integracja systemu transportu zbiorowego* zakłada koncentrację działań na budowie zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej, na który będą składały się nowoczesne i ekologiczne pojazdy, przyjazna infrastruktura przystankowa i parkingowa (typu parkuj i jedź), sprawna organizacja ruchu, zintegrowany system dróg rowerowych oraz realizację projektów związanych z kompleksową informacją pasażerską, opracowaniem i wdrożeniem rozwiązań zachęcających do korzystania z komunikacji zbiorowej⁸². W związku z obowiązkiem spełnienia przez Polskę zobowiązań unijnych odnośnie redukcji emisji CO₂, należy podejmować działania polegające na wdrażaniu rozwiązań niskoemisyjnych. Według raportu Banku Światowego kluczowymi elementami niskoemisyjnej strategii gospodarczej w Polsce powinny być: przejście na niskoemisyjne źródła energii, poprawa efektywności energetycznej na poziomie odbiorców końcowych oraz polityka transportowa⁸³. Poprawa efektywności energetycznej daje szansę na redukcję emisji stosunkowo niewielkim kosztem, gdyż wiąże się z niższymi nakładami inwestycyjnymi i szybszym zwrotem poniesionych nakładów niż w przypadku innych programów ograniczających emisje⁸⁴. Istotną kwestią w celu redukcji emisji CO₂ jest podejmowanie działań w sektorze transportu, z ukierunkowaniem na rozwój transportu zbiorowego.

10, 11, 12, 13, 14.

Bezpośrednim rezultatem działań będzie większa pojemność zakupionego lub zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej oraz większa liczba samochodów korzystających z miejsc postojowych w wybudowanych obiektach "Park&Ride". W celu zapewnienia poprawnego procesu monitorowania i kontroli realizacji projektów i ich efektów, Ewaluator zaproponował rozszerzenie listy wskaźników produktu tak, aby pokrywały one wszystkie rodzaje interwencji planowanych do realizacji w ramach tego priorytetu inwestycyjnego. Ewaluator zaproponował także nowy wskaźnik produktu dla interwencji w oświetlenie miejskie; jest to wskaźnik spoza WLWK, gdyż lista nie przewiduje specyficznego wskaźnika dla działań tego rodzaju. W związku z szerokim spektrum interwencji planowanych w niniejszym priorytecie, zachodzi potrzeba wskazania dodatkowych wskaźników rezultatu bezpośredniego dla planowanych projektów. Ewaluator wskazał dodatkowe wskaźniki wybrane z WLWK i przewidziane dla priorytetu 4.5.

15, 16, 17, 18.

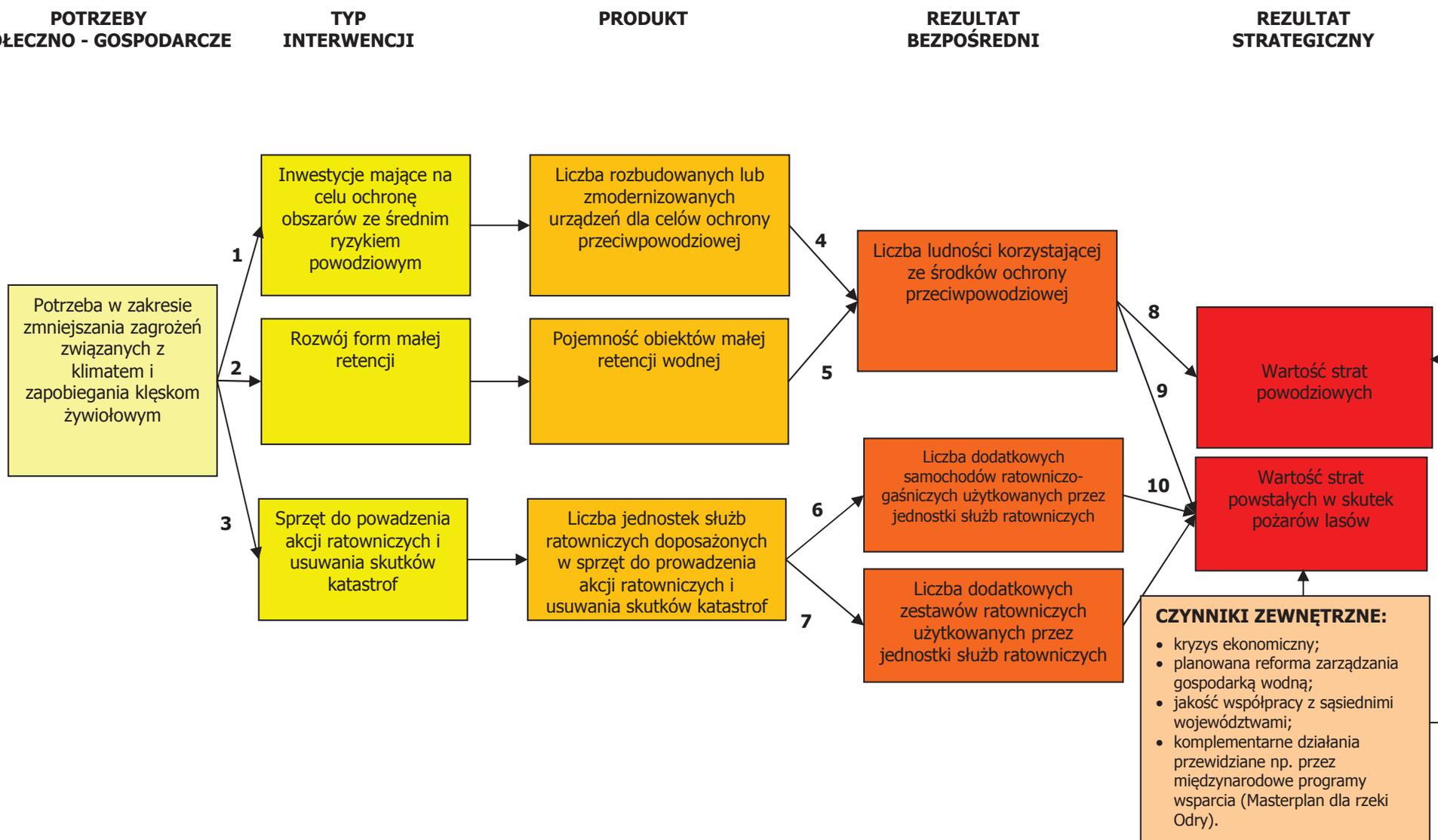
Ewaluator zaproponował dwa wskaźniki rezultatu strategicznego zgodne ze wskaźnikami przewidzianymi w Umowie Partnerstwa dla CT4, na które będzie miała wpływ realizacja zaproponowanych wcześniej wskaźników rezultatu bezpośredniego.

⁸² *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...)*, op. cit.

⁸³ *Pełna wersja raportu: www.worldbank.org/pl/lowemissionseconomy*

⁸⁴ *Niskoemisyjna Polska. Refleksje autorskie*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, 2012 r.

PI 5.2 Promowanie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje ryzyka, zapewniających odporność na klęski żywiołowe oraz stworzenie systemów zarządzania klęskami żywiołowymi

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3.

Dla obszaru Polski, spośród zagrożeń naturalnych wywołanych przez czynniki przyrodnicze, największe zagrożenie stanowią wysokie opady atmosferyczne. Intensywne kilkudniowe opady deszczu, o charakterze rozlewnym, obejmują duże obszary i są często przyczyną powodzi, natomiast krótkotrwałe deszcze ulewne i nawałne powodują wezbrania i powodzie lokalne typu *flash flood*⁸⁵. Zasoby wód powierzchniowych Polski cechuje duża zmienność czasowa i terytorialna, co powoduje okresowe nadmiary i deficyty wody w rzekach. Według danych GUS, 2013 zbiorniki retencyjne w Polsce charakteryzują się małą pojemnością. Łączna ich pojemność nie przekracza 6% objętości odpływu rocznego wód z obszaru kraju, co nie zapewnia dostatecznej ochrony przed okresowymi nadmiarami lub deficytami wody⁸⁶.

Województwo opolskie jest jednym z pięciu województw Polski najbardziej narażonych na wystąpienie powodzi, dlatego też niezbędna jest zmiana podejścia do ochrony przeciwpowodziowej polegająca na przebudowie systemu przeciwpowodziowego, a także kontynuacja działań związanych z budową i remontem fragmentów wałów przeciwpowodziowych (m.in. w dolinie Odry, Nysy Kłodzkiej, Małej Panwi, Stobrawy, Białej Głuchołaskiej i Opawy) oraz innych budowli hydrotechnicznych. Zgodnie ze *SRWO 2020* konieczne jest zwiększenie retencji naturalnej i sztucznej, stworzenie systemu wczesnego ostrzegania mieszkańców o występujących zagrożeniach oraz wyposażenie jednostek straży pożarnej, policji i innych służb ratunkowych w nowoczesny sprzęt pozwalający usuwać skutki zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych⁸⁷.

W związku z powyższym w programie operacyjnym RPO WO 2014-2020 wskazano, że do potrzeb społeczno-gospodarczych, które powinny zostać zrealizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego V, należy zaliczyć m.in. konieczność ograniczenia zagrożenia powodziowego, w ramach czego będą realizowane interwencje polegające na budowie, przebudowie i modernizacji zbiorników wodnych, urządzeń piętrzących, w tym: jazów, zastawek, mniczków, stopni itp. oraz suchych zbiorników i polderów, oraz konieczność stworzenia systemów zarządzania kłęskami żywiołowymi, bowiem w województwie opolskim obserwuje się niewystarczające wyposażenie służb ratowniczych w urządzenia do prowadzenia akcji ratowniczych, usuwania skutków zagrożeń naturalnych. Do planowanych interwencji w tym zakresie należy zaliczyć zakup środków transportu oraz sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych oraz do usuwania skutków katastrof.

4, 5, 6, 7.

Wskaźnikiem produktu planowanych interwencji będzie liczba rozbudowanych lub zmodernizowanych urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej. Kolejnym wskaźnikiem produktu będzie pojemność małej retencji wodnej. Bezpośredni rezultat działań będzie mierzony za pomocą wskaźnika - liczby ludności korzystającej ze środków ochrony przeciwpowodziowej. W przypadku działań polegających na wyposażeniu OSP, wskaźnikiem produktu będzie liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof, a wskaźnik rezultatu bezpośredniego odnosić się będzie do zakupionych przez jednostki służb ratowniczych dodatkowych samochodów ratowniczo-gaśniczych oraz zestawów ratowniczych.

8, 9, 10, 11.

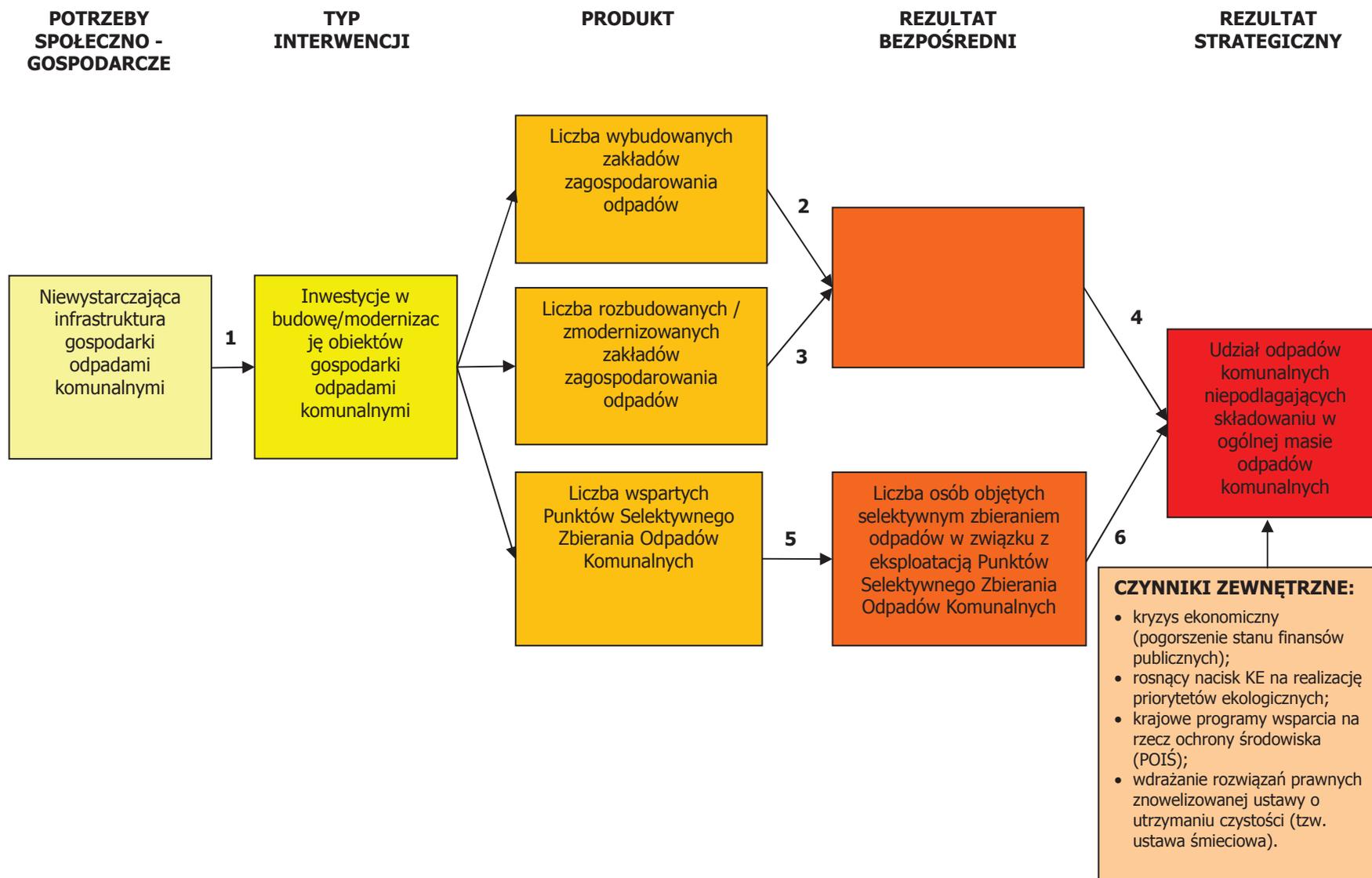
Planowane interwencje będą oddziaływały pozytywnie na poziomie całego kraju, rezultaty działań będzie można monitorować za pomocą zmniejszających się wartości start poniesionych w wyniku powstałych w skutek wystąpienia katastrof naturalnych (powodzi i pożarów).

⁸⁵ *Kłęski żywiołowe a bezpieczeństwo wewnętrzne kraju*, Lorenz H., Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2012 r.

⁸⁶ *Ochrona środowiska 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2013 r.

⁸⁷ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...)*, op. cit.

PI 6.1 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki odpadami, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami i spełnienie wymagań unijnych, to wyzwanie z jakimi zmagają się województwa w całym kraju. Pod względem ogólnej ilości odpadów wytworzonych Polska znajduje się na szóstym miejscu wśród krajów europejskich⁸⁸. Podstawowym sposobem postępowania z odpadami komunalnymi zebranymi w 2012 było deponowanie ich na składowiskach, w 2012 r. unieszkodliwiono przez składowanie 62% ogólnej ilości zebranych odpadów (tj. 5,9 mln ton). Analizując dane GUS Ochrona środowiska 2012, na terenie województwa opolskiego istnieje wiele składowisk odpadów komunalnych, które wymagają rekultywacji lub grozi im zamknięcie. Nadal brakuje zakładów zajmujących się segregacją i odzyskiem odpadów oraz obiektów spełniających wymagania stawiane lokalnym PSZOK. Nieosiągnię są również wskaźniki objęcia odpadów recyklingiem, przygotowaniem do ponownego użycia i odzysku oraz zbyt małe ograniczenie masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji przekazywanych do składowania.

Zgodnie z zapisami SRWO 2020, istotne znaczenie w województwie ma zwiększenie udziału odzysku oraz wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów, rozwój gospodarki odpadami, w tym rozwój regionalnych instalacji przetwarzania odpadów komunalnych oraz budowa gminnych punktów selektywnej zbiórki odpadów⁸⁹. Ponadto nowe wytyczne wynikające z ustawy o utrzymaniu porządku i czystości w gminach⁹⁰ nakładają dodatkowe obowiązki dotyczące osiągnięcia przez gminy odpowiedniego poziomu recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku odpadów komunalnych.

2, 3, 5.

Wskaźnikiem produktu podjętych interwencji będzie liczba wybudowanych zakładów zagospodarowania odpadów, liczba zmodernizowanych/rozbudowanych zakładów zagospodarowania odpadów oraz liczba wpartych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych, co należy uwzględnić w treści RPO WO 2014-2020. Bezpośrednim rezultatem inwestycji w zakresie infrastruktury do unieszkodliwiania odpadów będzie zapewnienie dodatkowych możliwości przerobowych w zakresie dalszego rozwoju recyklingu odpadów oraz zwiększona moc przerobowa zakładów zagospodarowania odpadów, jak również liczba osób objętych selektywnym zbieraniem odpadów w związku z eksploatacją Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych.

4, 6.

Realizacja zakładanych interwencji przyczyni się do osiągnięcia rezultatu strategicznego, określonego przez udział odpadów komunalnych niepodlegających składowaniu. Interwencje przyczynią się do spełnienia przez Polskę wymagań stawianych przez Unię Europejską w zakresie sposobu unieszkodliwiania odpadów oraz selektywnej zbiórki odpadów. Dyrektywa 2008/98/WE, Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy, wskazuje, że "naczelnym priorytetem w gospodarce odpadami powinno być zapobieganie ich powstawaniu oraz że ponowne wykorzystanie i recykling materiałów powinny mieć pierwszeństwo przed odzyskiem energii z odpadów, o ile i tylko w takim zakresie, w jakim są to najbardziej ekologiczne z dostępnych metod"⁹¹.

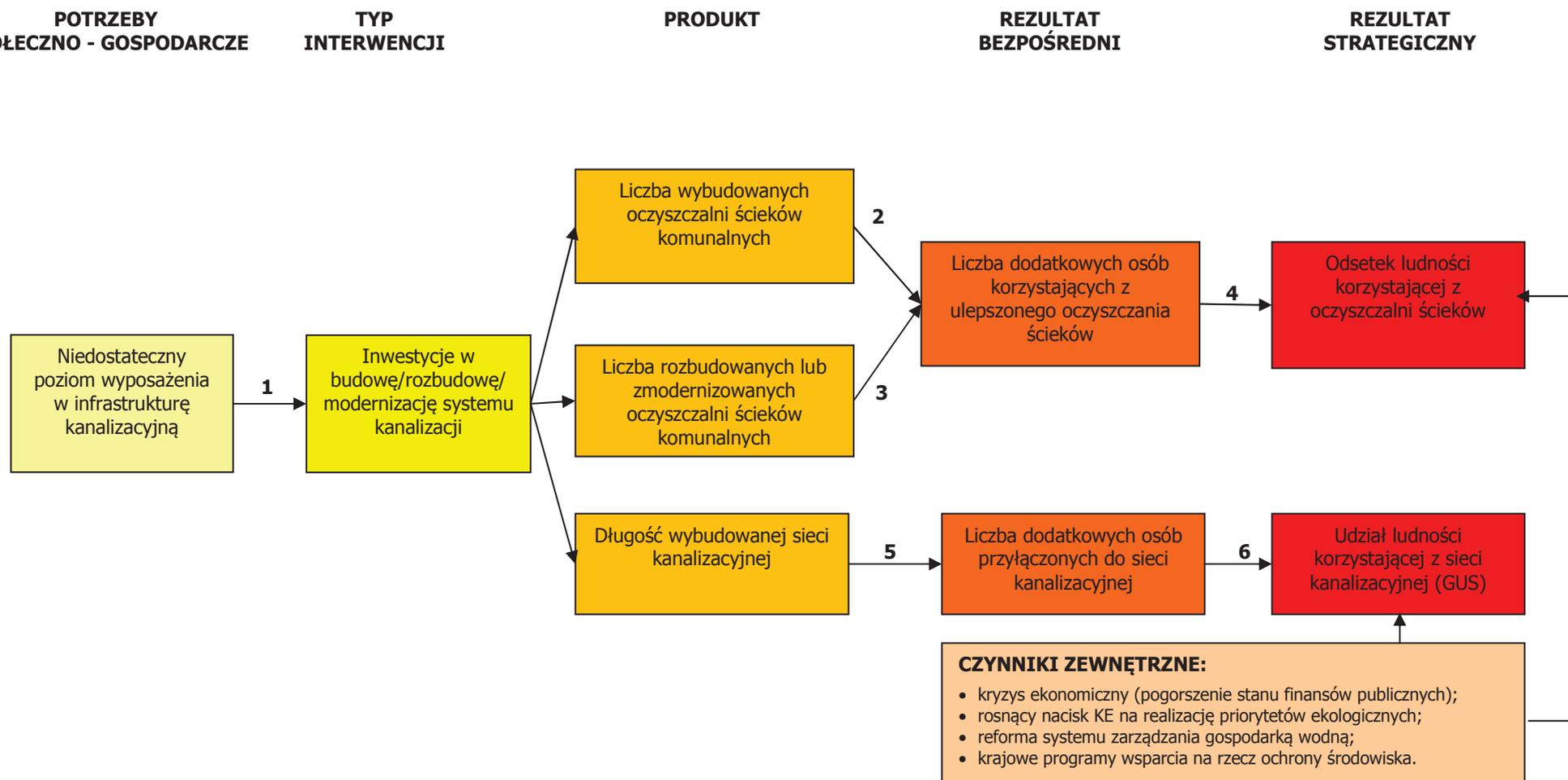
⁸⁸ *Ochrona środowiska 2013 (...)*, op. cit.

⁸⁹ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...)*, op. cit.

⁹⁰ *Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, Dz. U z 2012 r., z późn. zm.

⁹¹ *Dyrektywa 2008/98/WE*, Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy.

PI 6.2 Zaspokojenie znaczących potrzeb w zakresie inwestycji w sektorze gospodarki wodnej, tak aby wypełnić zobowiązania wynikające z prawa unijnego

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

W Polsce nadal istotny problem stanowi zanieczyszczenie wód, co spowodowane jest głównie brakiem infrastruktury z zakresu gospodarki wodno-ściekowej. Wstąpienie do Unii Europejskiej nałożyło na Polskę obowiązki dostosowania gospodarki wodno-ściekowej do unijnych standardów. Dostosowany do wymogów dyrektyw UE (głównie Ramowej Dyrektywy Wodnej) Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych zakłada wyposażenie do 2015 r. wszystkich aglomeracji powyżej 2 tys. mieszkańców w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków komunalnych⁹².

W województwie opolskim poziom skanalizowania regionu, zwłaszcza obszarów wiejskich nadal jest niewystarczający. W związku z tym, konieczne jest kontynuowanie interwencji polegających na budowie, rozbudowie i modernizacji oczyszczalni ścieków oraz budowie i rozbudowie systemów kanalizacyjnych, podłączonych do oczyszczalni ścieków. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego 2020 jako cel strategiczny wyznaczono między innymi zapewnienie wysokiej jakości środowiska, poprzez wdrażanie nowoczesnych technologii w infrastrukturze technicznej, zakończenie budowy systemów gospodarki wodno-ściekowej, ze szczególnym uwzględnieniem głównych zbiorników wód podziemnych (GZWP 333, 335, 332)⁹³.

Zasoby wodne województwa należą do bogatych w zakresie wód podziemnych oraz ubogich w zakresie wód powierzchniowych. Na terenie województwa opolskiego występuje aż 13 zbiorników wodnych (GZWP), których wody podziemne stanowią główne źródło zaopatrzenia w wodę sektora komunalnego. Ponadto zbiorniki te pod względem zasobności utrzymują się na poziomie średniej krajowej i stanowią około 3% zasobów wodnych w Polsce⁹⁴.

2, 3, 5.

Modernizacja lub budowa nowoczesnych oczyszczalni ścieków oraz skanalizowanie obszarów spowoduje istotne zmniejszenie ładunków zanieczyszczeń trafiających do wód powierzchniowych, jednocześnie wzrośnie liczba osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków oraz przyłączonych do sieci kanalizacyjnej. Produktem podjętych działań będzie: liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków komunalnych, rozbudowanych lub zmodernizowanych oczyszczalni ścieków komunalnych, długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej. Wskaźniki rezultatu bezpośredniego będą stanowiły - liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków, liczba dodatkowych osób przyłączonych do sieci kanalizacyjnej.

4, 6.

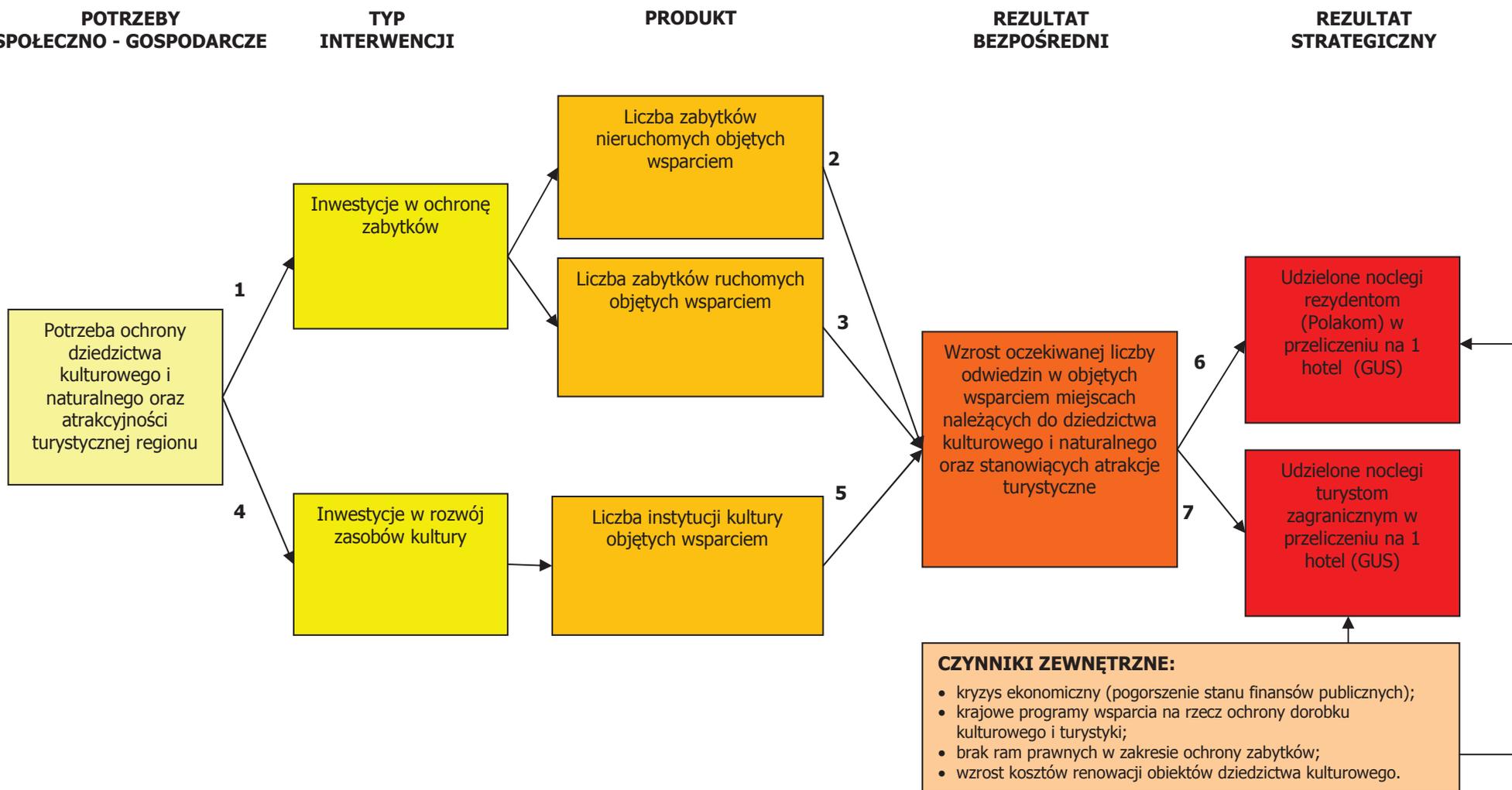
Wskaźnikiem osiągnięcia rezultatu strategicznego planowanych działań będzie, wynikający z zapisów Umowy Partnerstwa - odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków. Ponadto proponuje się aby w przypadku drugiego typu interwencji zastosować wskaźnik polegający na udziale ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej, który można na bieżąco kontrolować w zbiorach danych statystycznych GUS.

⁹² Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych, Warszawa, grudzień 2003 r. wraz z aktualizacjami.

⁹³ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...), op. cit.

⁹⁴ Program Ochrony Środowiska Województwa Opolskiego na lata 2007-2010 z perspektywą do roku 2014, Opole, 31 marca 2008 r.

PI 6.3 Ochrona promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 4.

Województwo opolskie cechuje się znacznym bogactwem kulturowym, które wynika głównie z uwarunkowanego historycznie przenikania się kultury polskiej, czeskiej i niemieckiej. Region ma jednak niższe niż średnie w kraju wskaźniki widzów, słuchaczy, czytelników w instytucjach kultury. W celu poprawy tej sytuacji konieczne jest ułatwienie dostępu do obiektów kultury m.in. poprzez inwestycje w rozwój zasobów kultury oraz inwestycje w ochronę zabytków.

W województwie opolskim, pomimo wielu inwestycji w rozwój infrastruktury kultury w regionie, znaczna część instytucji kulturalnych wymaga generalnego remontu i doposażenia, zwłaszcza na terenach wiejskich. Zgodnie z zapisami SRWO 2020, województwo opolskie jest jedynym regionem w Polsce, w którym brakuje regionalnej instytucji kultury, co istotnie obniża poziom uczestnictwa i zaangażowanie w kulturę mieszkańców województwa.⁹⁵ Wskaźniki określające uczestnictwo mieszkańców regionu w kulturze znajdują się na poziomie dużo niższym niż przeciętnie w Polsce, w skutek złego stanu i małej dostępności infrastruktury kulturalnej.

2, 3, 5, 6, 7.

Realizacja planowanych działań spowoduje, że teren województwa opolskiego stanie się bardziej atrakcyjny turystycznie. Wskaźnikiem produktu planowanych w ramach RPO WO 2014-2020 interwencji w zakresie ochrony zabytków oraz rozwoju zasobów kultury będzie ilość zabytków nieruchomych oraz ruchomych objętych wsparciem, liczba instytucji kultury, które otrzymały wsparcie w ramach projektu.

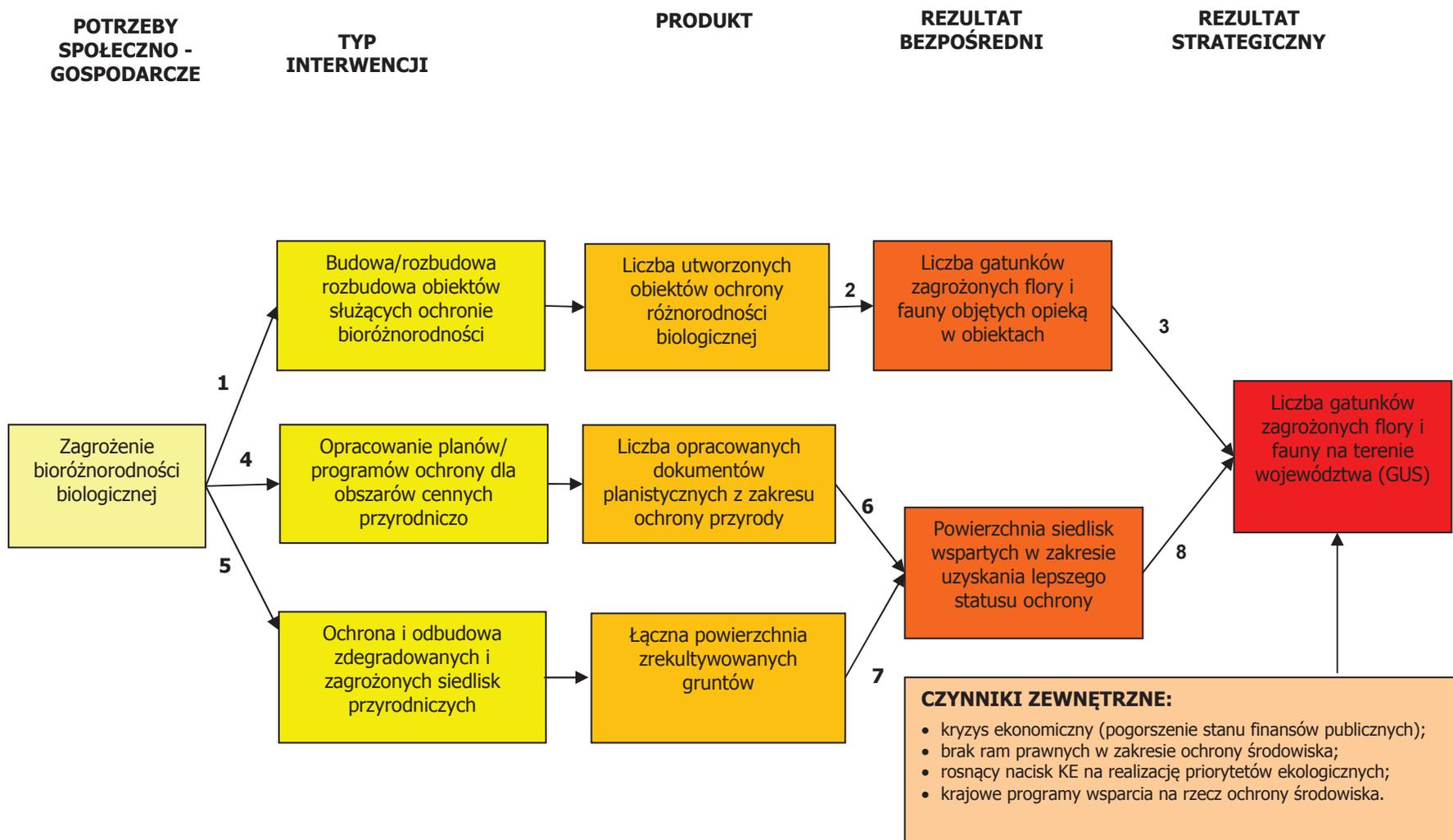
Bezpośrednim rezultatem zamierzonych działań zgodnie z wytycznymi WLWK będzie wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne. Wskaźnikiem rezultatu strategicznego będzie liczba noclegów udzielonych krajowym i zagranicznym turystom w przeliczeniu na 1 hotel (dane GUS). Uważamy, że proponowany wskaźnik lepiej odzwierciedli to, na ile zaplanowana interwencja zwiększyła atrakcyjność turystyczną regionu.

W ramach przeprowadzonego badania dotyczącego „wpływu projektów realizowanych w ramach V. Priorytetu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej na rozwój społeczno-gospodarczy regionu oraz podniesienie konkurencyjności regionu”, udowodniono, że zrealizowane projekty przyczyniły się do zwiększenia liczby korzystających z infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, kulturowej i turystycznej. Najbardziej przyciągają turystów miejsca, które mają do zaoferowania więcej niż jedną atrakcję turystyczną, ponadto zainteresowanie odwiedzających jest większe w przypadku kompleksowej oferty turystycznej⁹⁶.

⁹⁵ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...)*, op. cit.

⁹⁶ *Raport końcowy z badania ocena wpływu projektów realizowanych w ramach V. Priorytetu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej na rozwój społeczno-gospodarczy oraz podniesienie konkurencyjności turystycznej regionu, jak również na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu.* Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego Badania i Szkolenia Ewa Joachimczak, Poznań 2011 r.

PI 6.4 Ochrona i przywrócenie bioróżnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz promowanie systemów ochrony ekosystemów, w tym programu Natura 2000 oraz zielonej infrastruktury

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 4, 5.

Województwo opolskie należy do cenniejszych regionów Polski pod względem bioróżnorodności, walorów krajobrazowych i przyrodniczych. Mimo że ponad 28% powierzchni województwa opolskiego zostało objęte systemami ochrony przyrody, to jednak w dalszym ciągu obserwuje się spadek bioróżnorodności liczebności gatunków flory i fauny na terenie województwa. Bardzo istotne jest podejmowanie działań, które w odpowiedni sposób zabezpieczą najcenniejsze zasoby przyrodnicze województwa i które są niezbędne dla realizacji wspólnego systemu europejskiej sieci ekologicznej Natura 2000.

Z raportu dotyczącego stanu środowiska w województwie opolskim w roku 2012, wynika, że realizacja projektów w zakresie ochrony środowiska ze środków własnych oraz pozyskanych w ramach funduszy unijnych, przyniosła pozytywne efekty w zakresie poprawy stanu środowiska naturalnego⁹⁷.

2, 6, 7.

Rezultatem planowanych działań będzie objęcie ochroną wybranych gatunków zwierząt i roślin oraz siedlisk przyrodniczych, co skutkować powinno zmniejszeniem liczby gatunków zagrożonych, objętych ochroną na terenie województwa opolskiego. Do wskaźników produktu należy zaliczyć: liczbę utworzonych obiektów ochrony różnorodności biologicznej, liczbę ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej objętych wsparciem, liczbę opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody [szt.] oraz łączną powierzchnię zrekultywowanych gruntów i liczbę przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z edukacją ekologiczną. W treści RPO WO 2014-2020 zaleca się rozszerzenie listy proponowanych wskaźników produktu, przypisując je do poszczególnych typów interwencji.

Rezultatem bezpośrednim działań będzie zmniejszająca się liczba gatunków zagrożonych flory i fauny objętych opieką w odpowiednich do tego celu obiektach oraz powierzchnia siedlisk wspartych w zakresie uzyskania lepszego statusu ochrony [ha].

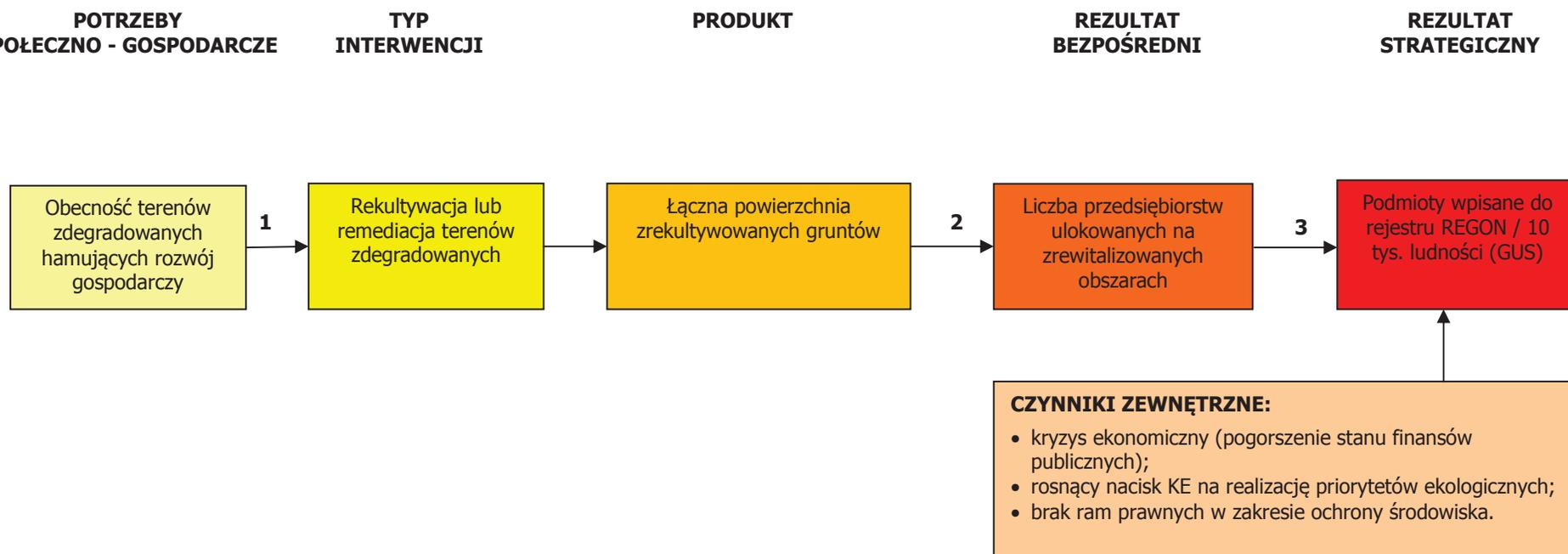
3, 8.

Wskaźnikiem rezultatu strategicznego, jak wskazano w treści RPO WO 2014-2020, będzie liczba gatunków zagrożonych flory i fauny na terenie województwa opolskiego, którą będzie można monitorować za pomocą danych statycznych (GUS).

---

⁹⁷ Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2011, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, Opole 2012 r.

PI 6.5 Działania mające na celu poprawę stanu środowiska miejskiego, w tym rekultywacja terenów przemysłowych i redukcja zanieczyszczenia powietrza

Opis związków przyczynowo – skutkowych:

1.

Rekultywacja terenów zdegradowanych stanowi obecnie istotny problem środowiskowy, społeczny, a także gospodarczy. Obecność terenów zdegradowanych hamuje rozwój gospodarczy oraz negatywnie oddziałuje na stan środowiska naturalnego i stanowi zagrożenie dla zdrowia ludzi. Według danych statystycznych GUS, w 2012 r. na terenie województwa opolskiego występowało aż 2888 ha gruntów zdegradowanych i zdewastowanych wymagających przeprowadzenia działań rekultywacyjnych. W związku z tym zasadne jest podjęcie działań polegających na zagospodarowaniu tych terenów oraz tworzeniu w zdegradowanych dzielnicach i obszarach poprzemysłowych miast warunków infrastrukturalnych do ponownego rozwoju przedsiębiorczości, tworzenia przyjaznej przestrzeni społecznej.

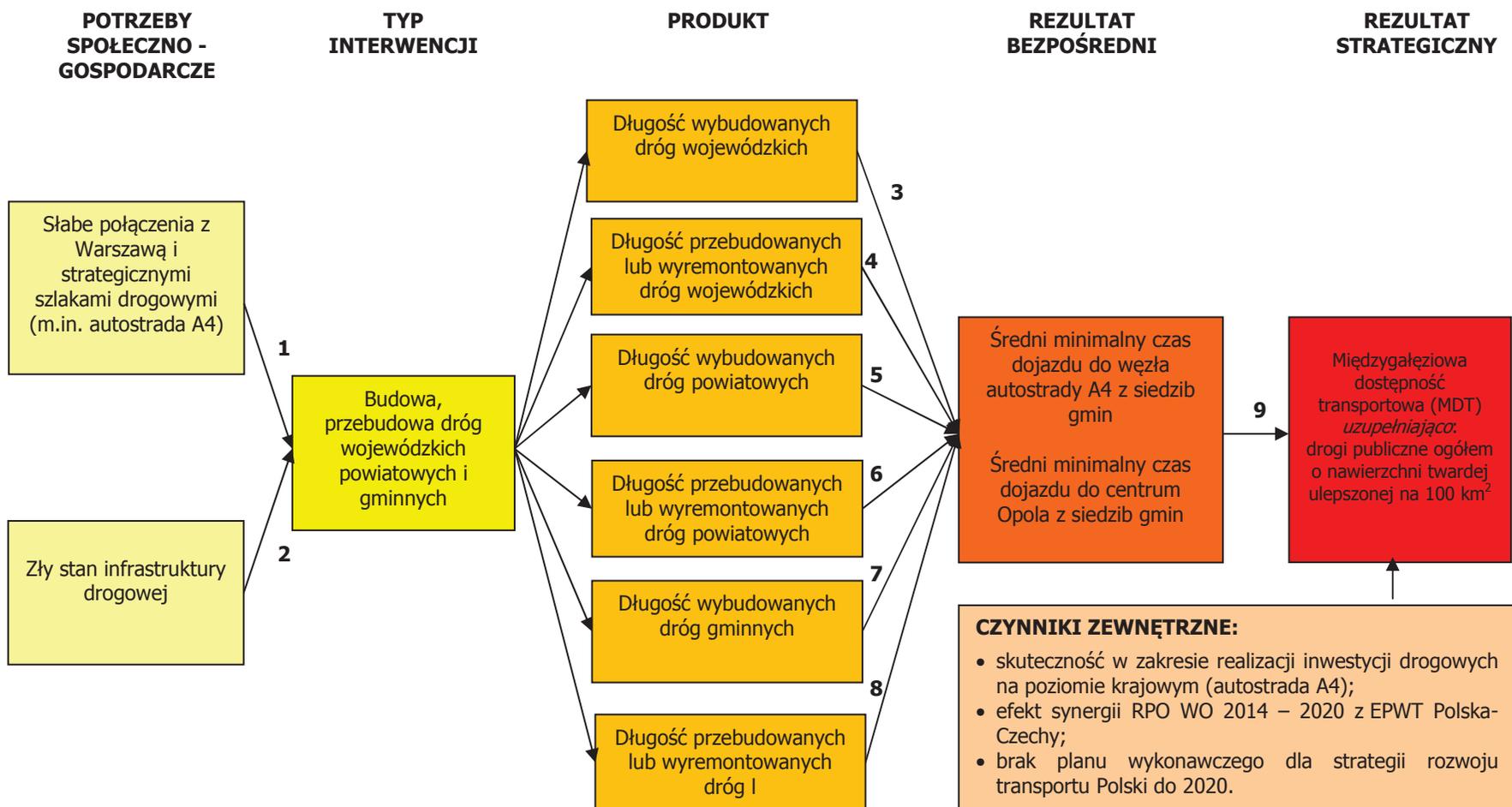
2.

Produktem interwencji, zgodnie z wytycznymi WLWK będzie zwiększająca się powierzchnia zrekultywowanych gruntów. Wskaźnikiem rezultatu bezpośredniego podjętych działań będzie liczba przedsiębiorstw ulokowanych na terenach zrewitalizowanych.

3.

Jako rezultat strategiczny ewaluator wskazał liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON / 10 tys. ludności, dane te będzie można monitorować w rocznikach statystycznych GUS. Uważamy, że wskaźnik ten odzwierciedli, na ile zastosowana interwencja wpłynęła na zwiększenie atrakcyjności terenów pod kątem prowadzenia działalności gospodarczej.

PI 7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Zaplanowane interwencje wpisują się w rekomendacje z ewaluacji dotychczasowych interwencji publicznych w obszarze transportu, według których w nowym okresie programowania 2014-2020 konieczne jest położenie większego niż do tej pory nacisku na inwestycje na drogach wojewódzkich i ich przebiegu przez miasta, przede wszystkim miasta powiatowe, a w drugiej kolejności również ośrodki gminne⁹⁸. W przeprowadzanych badaniach ewaluacyjnych dotyczących województwa opolskiego, zwracano uwagę m.in. na potrzebę kontynuacji inwestycji w zakresie integracji regionu z autostradą A4⁹⁹. Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) jako najważniejszy kierunek interwencji poza rozbudową systemu autostrad i dróg ekspresowych wymienia się rozwijanie – przy współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego - dróg lokalnych i ich połączeń z siecią dróg krajowych i wojewódzkich, a także wyprowadzanie ruchu tranzytowego z miast poprzez budowę obwodnic drogowych w miejscowościach najbardziej obciążonych ruchem¹⁰⁰. W dokumencie tym realizacja w ramach projektu strategicznego inwestycji w rozwój ciągów komunikacyjnych przebiegających w obrębie korytarza transportowego wyznaczonego przez drogi wojewódzkie nr 487, 901, 426 i 423 wpłynie na poprawę dostępu do węzłów autostrady A4 Olszowa i Gogolin i znajdzie bezpośrednie przełożenie na minimalizację problemów związanych ze zdiagnozowanym słabym połączeniem z autostradą A4. Planowane inwestycje będą również odpowiedzią na problem złej kondycji infrastruktury drogowej w regionie. Według „Wieloletniego Planu Rozwoju Sieci Dróg Wojewódzkich” inwestycje drogowe przyniosą zmniejszenie liczby odcinków dróg w złym stanie technicznym, poprawę parametrów technicznych, jak również poprawę wizualną drogi i jej otoczenia¹⁰¹.

3, 4, 5, 6, 7, 8.

Działania inwestycyjne związane z infrastrukturą transportową przyczyniają się do oszczędności czasu, który określony jest jako najważniejsza korzyść i bezpośredni efekt rozbudowy dróg dla użytkownika¹⁰². Stąd skrócenie czasu przejazdu jest bezpośrednim rezultatem interwencji w budowę, rozbudowę i modernizację dróg. W ramach celu operacyjnego 6.1. Rozwój powiązań transportowych określonego w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego 2020¹⁰³ proponuje się usprawnienie powiązań, likwidację barier i ujednoczenie parametrów transportowych z autostradą A4 – elementem III Paneuropejskiego Korytarza Transportowego poprzez powiązanie węzłów autostradowych z układem dróg krajowych i wojewódzkich. Badania dostępności komunikacyjnej miast wykazały jednak, że dostępność czasową w największym stopniu poprawiają duże projekty – najczęściej finansowane i zarządzane na poziomie krajowym (autostrady, trasy ekspresowe), a inwestycje w drogi wojewódzkie i powiatowe nie przynoszą znaczących zmian wskaźników dostępności, natomiast dzięki nim następuje poprawa komfortu podróżowania, mniejsze ryzyko nieplanowanego wydłużenia czasu podróży ze względu na korki, wzrost bezpieczeństwa i mniejsze zużycie techniczne pojazdów i oszczędność paliwa przy płynnym i komfortowym ruchu¹⁰⁴. Niewątpliwie jednak autostrady pełnią najważniejszą rolę w

⁹⁸ Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw, Rosik P., Komornicki T., Stępnik M., Pomianowski W., Warszawa, 12.12.2012r.

⁹⁹ Obszary wymagające wsparcia w województwie opolskim w ramach RPO WO 2007-2013 i PO KL w oparciu o wyniki badań ewaluacyjnych, Instytut Badań Strukturalnych.

¹⁰⁰ Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), 2011, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa.

¹⁰¹ Uchwała nr 3296/2013 Zarządu Województwa Opolskiego z dnia 11 lutego 2013r.

¹⁰² Koźlak A., Pawłowska B., Wpływ transportowych inwestycji infrastrukturalnych na podnoszenie konkurencyjności regionów [w:] Efektywny transport - konkurencyjna gospodarka, Michałowska M [red.], wyd. AE, Katowice 2008 r.

¹⁰³ Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2020, 28 grudnia 2012 r. (...), op. cit.

¹⁰⁴ Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011-2020, Guzik R., na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w ramach projektu systemowego „Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju”, 2010 r.

dostępności zewnętrznej, dlatego w ekspertyzach dotyczących rozwoju infrastruktury transportowej¹⁰⁵ uwzględnia się konieczność koncentracji w transporcie drogowym na inwestycjach dużych, zwłaszcza w głównych ciągach autostrad, które powinny „kanalizować” ruch, czyli dysponować siecią dróg dojazdowych, ułatwiających łączenie możliwie dużej liczby relacji, oraz odpowiednią liczbą zjazdów. Stąd skrócenie czasu przejazdu do najbliższego węzła autostradowego (w przypadku województwa opolskiego autostrady A4) przyczyni się bezpośrednio do poprawy dostępnosci wewnętrznej najważniejszym elementem jest skomunikowanie ośrodka wojewódzkiego (siedziby województwa) z obszarami peryferyjnymi. Obecnie najbardziej istotne dla rozwoju obszarów peryferyjnych jest zapewnienie dostępu do miast, które pełnią najważniejszą rolę w systemie osadniczym każdego regionu jako ośrodki koncentracji miejsc pracy i usług. W tym kontekście zapewnienie dostępności wewnątrzregionalnej, a zatem ułatwienie komunikacji między miastami, a obszarami wiejskimi przyczynia się także do poprawy spójności społecznej, ograniczenia ubóstwa i bezrobocia oraz zwiększenia dostępu do usług wyższego rzędu. W województwie opolskim najniższą dostępność do Opola cechuje powiaty położone w południowej jego części¹⁰⁶ - rezultatem interwencji publicznej w inwestycje budowy i przebudowy dróg przyczynią się do zwiększenia prędkości podróżowania, a więc skrócą czas dojazdu do stolicy województwa.

9.

Z badań wynika, że poprawa dostępności transportowej obserwowana w latach 2004-2006 wynikała w zdecydowanej większości z inwestycji w transporcie drogowym¹⁰⁷. W porównaniu do innych inwestycji transportowych wpływ budowy dróg na wzrost wskaźnika międzygałęziowej dostępności transportowej był istotnie wyższy (3,5% wobec np. 1,4% odnotowanego dla transportu kolejowego). Wskazuje się jednak, że województwo opolskie należało do regionów o stosunkowo małej intensywności inwestycyjnej w zakresie przebudowy dróg, a zatem i nikłych efektach poprawy dostępności czasowej. W latach 2004-2006, jedynie przebudowa drogi nr 426 poprawiła w małym stopniu dostępność z Kędzierzyna-Koźła (o około 1%), podobnie jak drobne inwestycje w okolicach Prudnika (0,5%). O stosunkowo niewielkiej skali inwestycji drogowych w Opolskiem (co za tym idzie niewielkich efektach w zakresie poprawy dostępności transportowej) wskazują również badania dotyczące budowy dróg wojewódzkich w ramach regionalnych programów operacyjnych w latach 2007-2013. Wskazuje się tam, że w województwie opolskim w ramach RPO WO 2007-2013 zrealizowano dużo projektów, jednak tylko niektóre z nich spełniały warunki kwalifikujące je do analizy dostępności (pozostałe projekty są zbyt małe lub krótkie). Z tego względu efekty inwestycji w zakresie wzrostu dostępności są również relatywnie nieduże i tylko w przypadku pojedynczych gmin (Strzelce Opolskie, Jemielnica) przekraczają 1% wzrost dostępności¹⁰⁸. Pomimo osiągnięcia stosunkowo niewielkich efektów w poprzednich latach, należy spodziewać się, że wraz ze zwiększeniem skali inwestycji wzrośnie skala osiąganych rezultatów, szczególnie w zakresie poprawy dostępności całego regionu – a w szczególności jego stolicy. Według założeń¹⁰⁹ konstrukcji wskaźnika MDT - Międzygałęziowej Dostępności Transportowej, skrócenie czasu przejazdu do miast dużych (a więc w przypadku badanego województwa – Opola) posiada największy wpływ na wzrost wskaźnika MTD - na podstawie tego wniosku rezultat strategiczny jest logicznie spójny z omawianymi wcześniej wskaźnikami rezultatu bezpośredniego.

¹⁰⁵ *Rozwój infrastruktury transportowej w latach 2007-2010 w kontekście dotychczasowej realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz kluczowych strategii sektorowych*, Wolański. M. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, 2011 r.

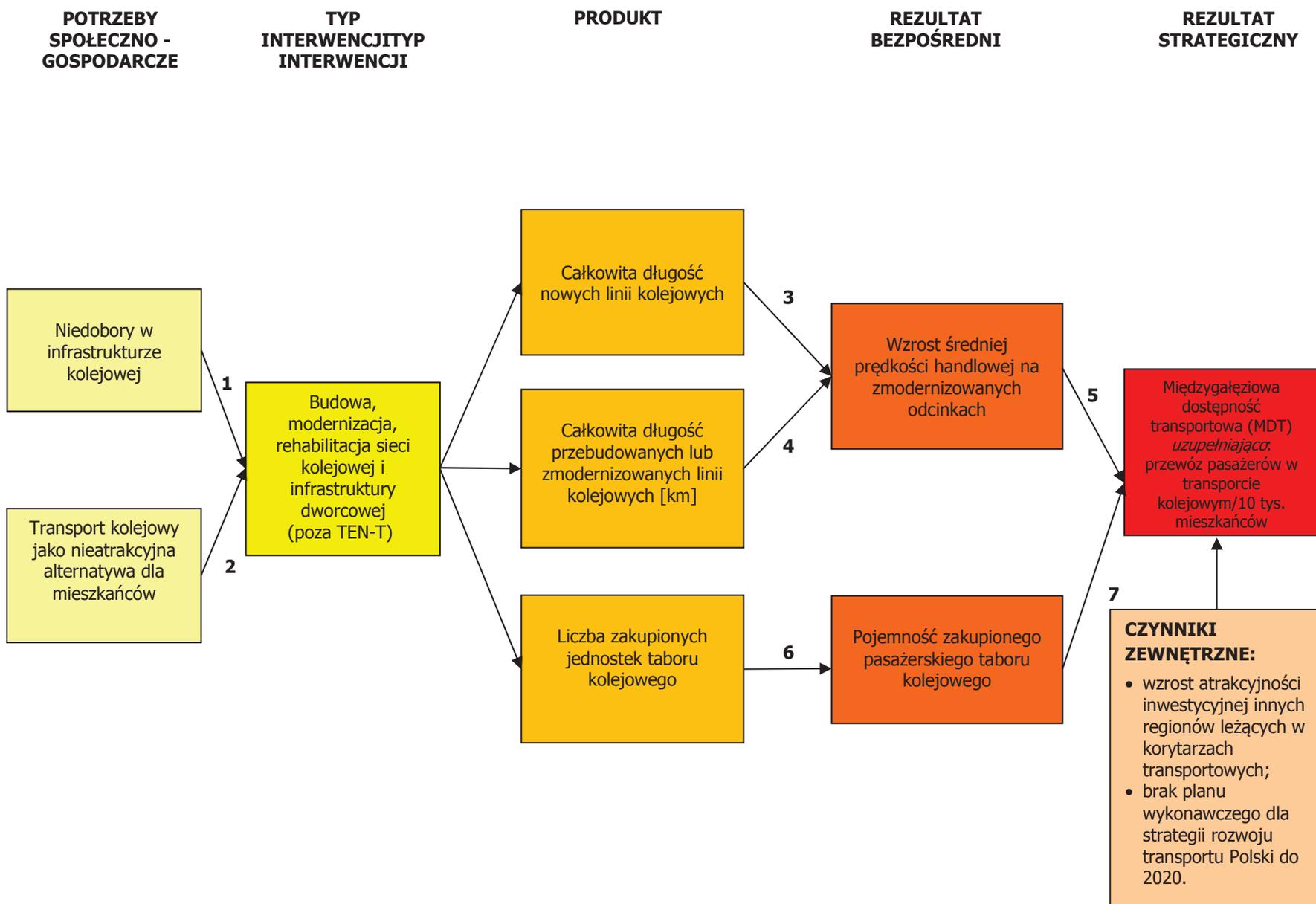
¹⁰⁶ *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2011 r.

¹⁰⁷ *Ocena wpływu inwestycji infrastruktury transportowej realizowanych w ramach polityki spójności na wzrost konkurencyjności regionów (w ramach ewaluacji ex-post NPR 2004-2006) - raport końcowy*, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego, Polska Akademia Nauk, Warszawa 2010 r.

¹⁰⁸ *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (...)*, op. cit.

¹⁰⁹ *Narzędzie ewaluacyjno-badawcze dostępności transportowej gmin w podukładach wojewódzkich - raport końcowy*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, 2012 r.

PI 7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowego, nowoczesnego i interoperacyjnego systemu transportu kolejowego

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Inwestycje w rozwój linii kolejowych i taboru kolejowego są trafną odpowiedzią na potrzeby regionu i kraju. Wskazuje się, że najważniejszym czynnikiem hamującym rozwój kolei w Polsce jest degradacja infrastruktury. Przejawem tej degradacji są małe prędkości maksymalne na znacznej części sieci kolejowej. Prędkości te są w wielu przypadkach znacznie mniejsze od prędkości konstrukcyjnych, jakie niegdyś obowiązywały na poszczególnych odcinkach. Ponadto występuje duża liczba ograniczeń prędkości. Zarówno zmniejszone prędkości maksymalne, jak i ograniczenia powodują, że czasy przejazdu w szeregu relacji są obecnie znacząco wydłużone w stosunku do najkrótszych czasów osiąganych na poszczególnych odcinkach w przeszłości¹¹⁰. Problem zdegradowanej infrastruktury, na który nakłada się kwestia niedostatecznie rozwiniętej sieci linii kolejowych znacznie obniża konkurencyjność kolei w relacji do innych gałęzi transportu. Kluczowe są więc działania ukierunkowane, z jednej strony na odbudowę/przebudowę/modernizację istniejącej infrastruktury, jak i rozwój nowej.

Na potrzebę podjęcia interwencji kolejowych wskazuje wiele kluczowych polityk krajowych, w tym KPR, w ramach którego m.in. zidentyfikowano konieczność działań na rzecz wspomagania rozwoju transportu intermodalnego, jak i poprawy jakości usług przewozowych świadczonych przez przewoźników kolejowych¹¹¹, jak również „Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r.”¹¹², gdzie wskazuje się na potrzebę podjęcia działań wpływających na podniesienie konkurencyjności kolei w stosunku do innych rodzajów transportu, mierzonej czasem przejazdu, komfortem podróży i poziomem bezpieczeństwa. "Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku" wskazuje na główne kierunki działań na rzecz rozwoju kolei w Polsce, prezentuje również prognozy, według których potencjał polskiego transportu kolejowego - odpowiednio wykorzystany - może przynieść w przyszłości efekt w postaci wzrost liczby pasażerów korzystających z kolei oraz intensywności pracy przewozowej¹¹³.

3, 4, 5.

Według założeń konstrukcji wskaźnika MDT - Międzygałęziowej Dostępności Transportowej, skrócenie czasu przejazdu (a więc podniesienie przez zarządcę infrastruktury prędkości handlowej dzięki inwestycjom) do miast dużych (a więc w przypadku badanego województwa przede wszystkim Opola) posiada największy wpływ na wzrost wskaźnika MTD – w tym jego wariantu dla transportu kolejowego. Na podstawie tego wniosku rezultat strategiczny jest logicznie spójny z odpowiadającym mu wskaźnikiem rezultatu bezpośredniego jakim jest wzrost prędkości handlowej na zmodernizowanych odcinkach sieci kolejowej w województwie opolskim.

6, 7.

Choć w odniesieniu do czynników determinujących dostępność transportową wskazuje się na dominujący wpływ inwestycji drogowych, nie pomija się również istotnego wpływu rozwoju infrastruktury kolejowej. W latach 2004-2006 inwestycje wspierane środkami unijnymi w transporcie kolejowym przyczyniły się do zwiększania międzygałęziowej dostępności transportowej kraju o 1,4% (dla porównania - inwestycje drogowe 3,5%)¹¹⁴. Wyjątkowo skuteczne inwestycje kolejowe podjęto w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Transport. Wartość wskaźnika wzrosła wówczas o 1% dla sieci kolejowej i tylko o 0,5% dla drogowej. Przyczyną była realizacja bardzo ważnej inwestycji w modernizację położonej centralnie linii kolejowej Skierniewice–Łódź. W efekcie największe

¹¹⁰ *Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku*, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa 2008 r.

¹¹¹ *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii "Europa 2020"*, aktualizacja 2013/2014, 30 kwietnia 2013 r.

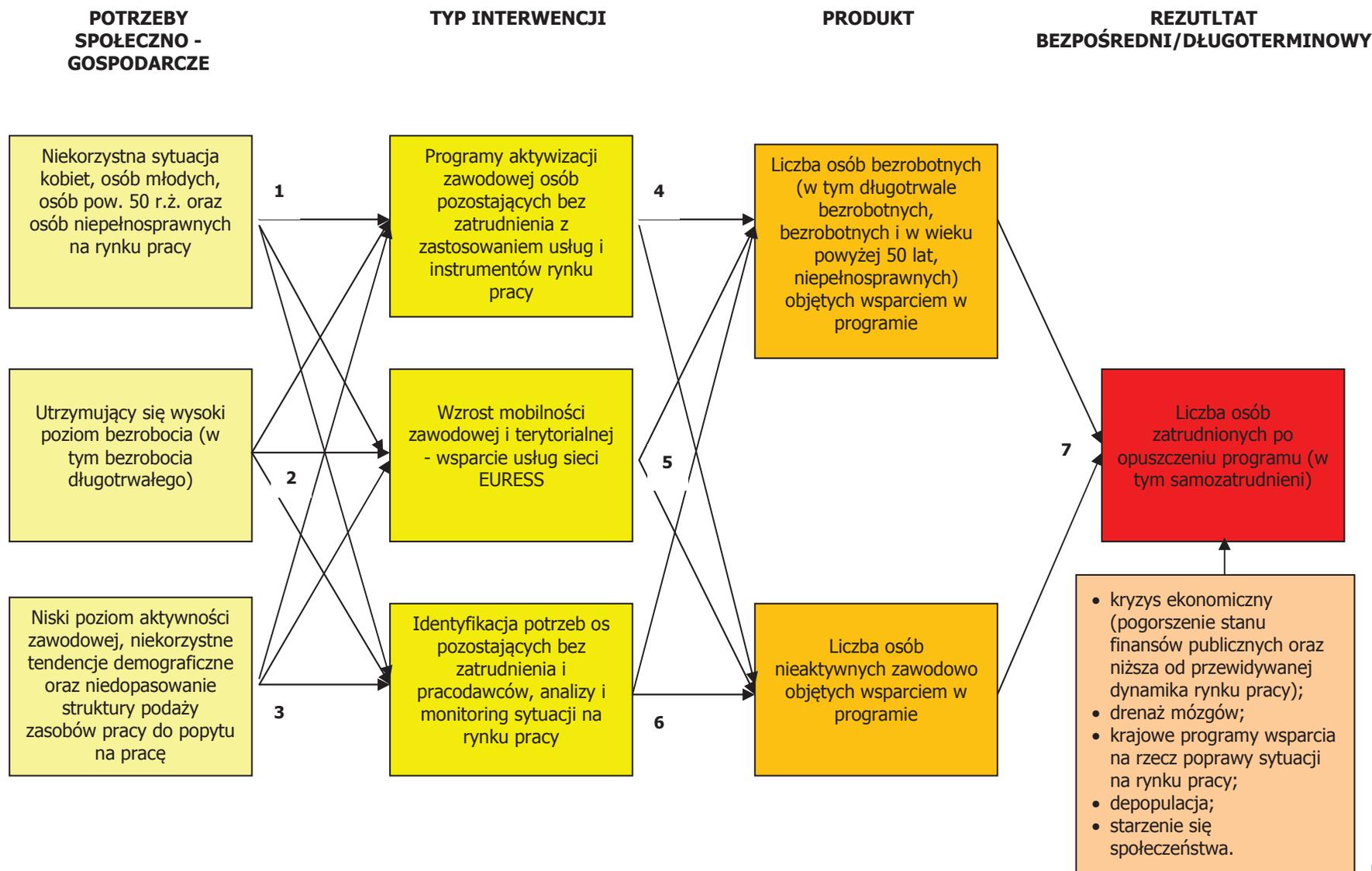
¹¹² *Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (...)*, op. cit.

¹¹³ *Master Plan dla transportu kolejowego (...)*, op. cit.

¹¹⁴ *Ocena wpływu inwestycji infrastruktury transportowej (...)*, op. cit.

przyrosty wskaźnika dla sieci kolejowej na skutek realizacji tego programu sektorowego wystąpiły w województwach łódzkim (3,5%) i mazowieckim (1,5%). Według Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030 r.) w transporcie kolejowym, priorytetowego znaczenia nabierze wsparcie określonych segmentów rynku przewozów pasażerskich, poprzez dofinansowanie ze środków publicznych wykonywania usług o charakterze publicznym, a także modernizacji i zakupu taboru przeznaczonego do realizowania przewozów w ramach tych usług. Również Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 r. wskazuje, że zakresie przewozów pasażerskich przewidywane działania w omawianej perspektywie czasu to m. in. modernizacja i wymiana taboru, z uwzględnieniem wymagań interoperacyjności, a do największych bolączek tego segmentu należy przestarzały wiek parku taborowego, w tym przestarzała konstrukcja i wyeksploatowanie większości wagonów osobowych a zwłaszcza elektrycznych zespołów trakcyjnych oraz brak lokomotyw dostosowanych do prędkości powyżej 160 km/h i bardzo niewielka liczba lokomotyw do prędkości 140-160 km/h.

PI 8.5 Zapewnianie dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników

Opis związków przyczynowo - skutkowych:

1, 2, 3.

Proponowana interwencja przewiduje szereg działań, celem, których jest zaktywizowanie i włączenie do rynku pracy grup uznanych za pozostające w sytuacji trudnej na rynku pracy. Chodzi tu o następujące działania: świadczenie usług pośrednictwa pracy i poradnictwa zawodowego, realizacja usług w ramach sieci EURES (wspierających mobilność zawodową i terytorialną), oraz zastosowanie usług i instrumentów składających się na kompleksowe i innowacyjne programy aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia – m.in.: szkolenia i warsztaty, także w zakresie aktywnego poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych, różnego rodzaju formy zatrudnienia w przedsiębiorstwach umożliwiające podniesienie kwalifikacji z uwzględnieniem konkretnych potrzeb pracodawców (w tym subsydiowane zatrudnienie, staże/praktyki zawodowe).

Trafność zaplanowanych działań uzasadnia skierowanie ich do osób najbardziej potrzebujących:

-kobiet - opiekunów osób zależnych (mimo że obciążenie opieką słabo wiąże się z chęcią podjęcia pracy, co więcej, kierunek tej zależności nie wskazuje na postrzeganie opieki, jako ograniczenia dla podjęcia pracy, nie znaczy to jednak, że nie stanowi ona takiego ograniczenia, a jedynie – że nie ujawnia się ono na poziomie motywacji¹¹⁵, dlatego uznaje się je za jedną z ważniejszych przyczyn utrudniających podjęcie pracy i pozostawanie osobą długotrwale bezrobotną lub nieaktywną zawodowo);

-osób młodych, bez kwalifikacji i doświadczenia zawodowego, migrantów powrotnych, osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych, w wieku „50+” - charakteryzujących się niskim poziomem mobilności zawodowej i terytorialnej, zwłaszcza, że brak kwalifikacji, niepełnosprawność i starszy wiek to czynniki znacznie zwiększające ryzyko długotrwałego bezrobocia¹¹⁶.

Wyniki estymacji modeli regresji logistycznej dla danych pozyskanych w badaniu Diagnoza Społeczna (2011), wskazują, że oszacowanie większości parametrów dla aktywności na rynku pracy od lat pozostaje na podobnym poziomie (porów.: DS 2009, 2007). Oznacza to, że podstawowe zależności takie, jak profile aktywności zawodowej według wieku, wpływ kwalifikacji i wykształcenia na aktywność zawodową, wpływ płci, zamieszkania (wieś, miasto), niepełnosprawności, bycia opiekunem osoby zależnej, jest bardzo stabilny w czasie i nie zmienia się w czasie. I tak: wiek bardzo istotnie wpływa na aktywność zawodową, przy czym największe prawdopodobieństwo aktywności zawodowej przypada na wiek 35-44 lata, potem obniża się. Osiągnięty poziom wykształcenia w bardzo istotnym stopniu wpływa na aktywność zawodową. Im wyższe wykształcenie, tym bardziej prawdopodobne, że dana osoba będzie aktywna na rynku pracy. Formalnie potwierdzona niepełnosprawność silnie ujemnie wpływa na aktywność na rynku pracy. Prawdopodobieństwo bycia aktywnym na rynku pracy niepełnosprawnego mężczyzny jest o 93 proc. niższe niż mężczyzny bez niepełnosprawności, w przypadku kobiet szanse spadają o 85 proc. (szanse na aktywność na rynku pracy osoby niepełnosprawnej maleją od 2005 r.). Zamieszkiwanie na wsi dodatnio wpływa na aktywność zawodową zarówno mężczyzn, jak i kobiet, w porównaniu z mieszkaniem w mieście i wpływ ten jest bardzo stabilny w czasie. Dzieci w rodzinie mają zupełnie inny wpływ na aktywność zawodową mężczyzn i kobiet, co można wiązać z odmiennym podziałem obowiązków domowych według płci – poza rynkiem pracy zdecydowanie częściej pozostają kobiety. W przypadku osób, które aktywność na rynku pracy rozpoczynają w wieku 18 lat, stopa bezrobocia zaraz po wejściu na rynek pracy była zawsze wysoka nawet w okresie relatywnie bardzo dobrej koniunktury i dużego popytu na pracę. Doświadczenia migracyjne są

¹¹⁵ *Sprawowanie opieki oraz inne uwarunkowania podnoszenia aktywności zawodowej osób w starszym wieku produkcyjnym*, Kotowska I. E., Wóycicka I., MPiPS, Warszawa 2008 r.

¹¹⁶ Najbardziej narażone na znalezienie się w grupie długotrwale bezrobotnych są osoby w starszych grupach wiekowych. Udział długotrwale bezrobotnych w ogółem zarejestrowanych w poszczególnych grupach wiekowych w końcu 2011 r. kształtował się od 35,6% w grupie bezrobotnych w wieku 18–24 lata, do 61,0% wśród bezrobotnych w wieku 55–59 lat i 65,7% dla osób w wieku 60–64 lata. Potwierdza to, że wraz z wiekiem zmniejszają się szanse na szybkie uzyskanie zatrudnienia [*Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się Oraz długotrwale bezrobotni w 2011 roku*, MPiPS, Warszawa 2011 r.],

skorelowane ze statusem na rynku pracy. Osoby mające takie doświadczenia są bardziej aktywne na rynku pracy. Obserwacja ta może wynikać zarówno z wpływu migracji na postawę osób na rynku pracy, jak i selekcję do migracji, a potem powrotów osób, które mają predyspozycję do bycia bardziej aktywnym na rynku pracy i gdyby nie wyjechały, podnosiłyby aktywność osób pozostających na lokalnych rynkach pracy. Badania prowadzone w ramach Diagnozy Społecznej (2009 i 2011), prowadzą do wniosku, o istnieniu wyraźnych różnic pomiędzy kobietami i mężczyznami uczestniczącymi w wyjazdach. Wśród mężczyzn wcześniejsze doświadczenia z emigracją wiązały się nie tylko z wyższym niż przeciętne bezrobociem, ale i z większymi szansami zatrudnienia oraz większym niż przeciętny odsetkiem prowadzących własną działalność zawodową. W przypadku kobiet, odsetek pracujących wśród kobiet z doświadczeniami migracyjnymi był nawet nieco niższy od obserwowanego ogółem, mniejsze było też ich zaangażowanie we własną działalność gospodarczą, natomiast wyższa aktywność zawodowa wynikała z trzykrotnie większego niż w całej populacji kobiet odsetka bezrobotnych.

Zdiagnozowane w regionie niedopasowanie popytowo-podażowe oraz wysoki udział w strukturze bezrobotnych osób nisko wykształconych, posiadających zdezaktualizowane kwalifikacje lub brak kwalifikacji (trudności ze znalezieniem zatrudnienia mają przede wszystkim osoby o niskich i zdezaktualizowanych kwalifikacjach z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym oraz zasadniczym zawodowym¹¹⁷), i nieposiadających doświadczenia zawodowego - wzmacniają zasadność interwencji¹¹⁸. W tym kontekście, szczególnie ważne wydaje się - zarówno oparcie działań o rzetelne badania i analizy w zakresie zapotrzebowania pracodawców na konkretne kwalifikacje i kompetencje oraz monitoring zmieniającej się sytuacji na rynku pracy, i identyfikowanie potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia, po to by zwiększać trafność projektowanych kierunków i form wsparcia.

4, 5, 6.

Wyniki badań¹¹⁹ potwierdzają, jako prawidłowy dla integracji z rynkiem pracy wymienionych grup, kierunek interwencji wykorzystujący działania planowane w PI 8.5 - dostarczając dowodów na wystąpienie zmiany niekorzystnej sytuacji tych grup na rynku pracy. W większości opracowań za najważniejszy czynnik przeciwdziałania bierności zawodowej i wykluczeniu zarówno na poziomie indywidualnym, jak i społecznym, obok edukacji uznaje się „utrzymanie w aktywności”. Dane Diagnozy Społecznej 2011 pokazują, że wzrost współczynnika aktywności zawodowej w latach 2009-2011, który był główną przyczyną wzrostu podaży pracy, jest zjawiskiem pozytywnym z punktu widzenia polskiej gospodarki.

Nie podejmowanie działań zmierzających do zmiany niekorzystnej sytuacji ww. osób na rynku pracy wzmacnia obecny w województwie i kraju problem niewykorzystanego kapitału ludzkiego obniżając jednocześnie jego poziom - ze względu na status na rynku pracy najwyższym poziomem kapitału ludzkiego charakteryzują się osoby pracujące, następnie bezrobotne, a na końcu bierni zawodowo - istotną rolę w jego kształtowaniu odgrywa fakt uczestnictwa w rynku pracy. Obniżenie kapitału ludzkiego jest przeszkodą w wyjściu z bierności. Sankcjonuje zjawiska negatywne społecznie i destymulujące rynek pracy, m.in.: dziedziczenie bezrobocia, zjawiska typu „poverty traps” (pułapka biedy, zakłęty krąg biedy), stopniowa deprecjacja kwalifikacji już posiadanych, oddalanie się od rynku pracy, wykluczenie społeczne. Spośród wszystkich determinant dobrostanu psychicznego, brak pracy stanowi jeden z najsilniej oddziałujących czynników. Bezrobocie wiąże się z ponoszeniem kosztów psychicznych, które oddziałują na satysfakcję z życia niezależnie od pośrednich efektów związanych z utratą dochodów i obniżeniem materialnego standardu życia, jakiego doświadczają osoby bez pracy. Bezdyskusyjne wydają się być przesłanki psychologiczne, społeczne i ekonomiczne wskazujące na bezwzględną potrzebę zmniejszenia stopnia dezaktywacji osób pozostających bez

¹¹⁷ *Bezrobotni pozostający bez pracy (...)*, op. cit.

¹¹⁸ *Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2012 roku*, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2013 r.

¹¹⁹ *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2012 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013 r.; oraz: *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2011 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012 r.

zatrudnienia poprzez zwiększenie zatrudnienia w tej grupie, jako istotne dla poprawy perspektyw wzrostu gospodarczego, zwłaszcza w warunkach przewidywanego starzenia się ludności i spadku liczby osób w wieku produkcyjnym, jak również niskiego poziomu dzietności.

Zróżnicowanie efektywności poszczególnych form wsparcia wśród osób należących do grup pozostających w sytuacji trudnej na rynku pracy tj. bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, różnice między kohortami oraz ich zróżnicowanie wewnętrzne, uzasadnia monitorowanie każdej z tych grup z osobna. Z jednej strony umożliwi to obserwację preferencji poszczególnych grup demograficzno-społeczno-ekonomicznych w stosunku do konkretnych usług i instrumentów aktywizacji zawodowej, z drugiej – pozwoli uzyskać informację o efektywności poszczególnych działań w tych zróżnicowanych grupach.

7.

Efektywność zatrudnieniowa - obecnych w PI 8.5 - wybranych form aktywizacji zawodowej jest różna. Dla szkoleń i staży, w skali kraju za 2012 r., wyniosła ona adekwatnie: 42,5% i 60,9%, w 2011 r. 43,1% oraz 52,6%. Formą o dużej efektywności zatrudnieniowej są prace interwencyjne: 74,4% w 2012 r. w skali kraju, dla robót publicznych w 2012 r. - 57,3%. W 2011 r. wynik ten był podobny i wynosił: dla prac interwencyjnych - 71,4%, dla robót publicznych - 53,2%. Dla prac społecznie użytecznych: 33% w 2012 r. i 36,1% w 2011 r. Środki na utworzenie stanowisk pracy - refundacja wyposażenia i doposażenia stanowisk pracy - 100% za 2012 r. i za 2011 r. Z badań przeprowadzonych w ramach projektu *Efekty wdrożenia nowych rozwiązań dotyczących pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy*, MPiPS, W-wa 2007 r., wynika, iż do form cechujących się wysoką efektywnością w odniesieniu do głównych grup docelowych PI 8.5, należy też zaliczyć pomoc w aktywnym poszukiwaniu pracy i świadczenie usług EURES.

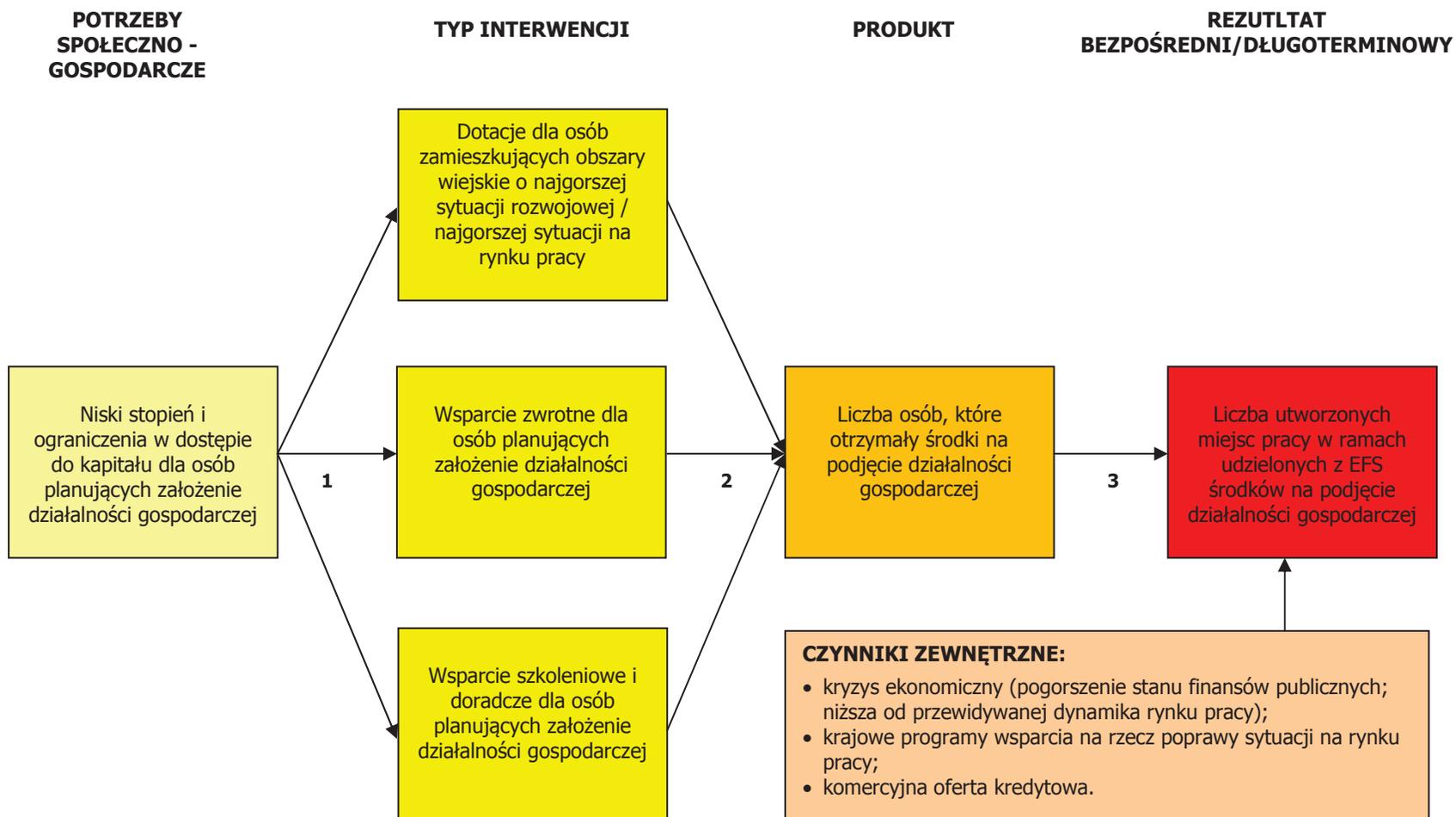
Wartym podkreślenia jest fakt, iż w porównaniu z rokiem 2011, w roku 2012 wzrosła ogółem efektywność zatrudnieniowa podstawowych form aktywizacji (w 2012 r. - 60,9%, w 2011 r. - 55,7%). Opolskie w 2012 r. charakteryzowało się jednak najniższą średnią efektywnością zatrudnieniową dla programów realizowanych w ramach aktywnych form, wynik dla regionu wynosi 52,7% (efektywność zatrudnieniowa w skali kraju - 60,9%), dla porównania, w 2011 r., wynosiła ona 50,5% co plasowało region na pozycji trzeciej od końca (efektywność w skali kraju na poziomie 55,7%). W związku z powyższym nie bez znaczenia jest poprawa efektywności zatrudnieniowej podstawowych form aktywizacji zawodowej w regionie, bez której realizacja tych działań może okazać się nieefektywna. Dotychczasowe doświadczenia i badania (m.in. *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej ...* 2012 r. oraz 2011 r., MPiPS, W-wa 2013), uprawdopodobniają pozytywny wpływ planowanych do wdrożenia działań na sytuację grup, którym dedykuje się wsparcie. Należy również pamiętać o zróżnicowaniu efektywności form wsparcia w zależności od grupy społeczno-zawodowej. Jak wynika z ogólnopolskiego badania skuteczności wsparcia w ramach Priorytetów VI, VII i VIII PO KL 2007-2013 staże cieszyły się największą popularnością wśród bezrobotnych osób młodych (do 24 r.ż.) oraz osób bezrobotnych bez kwalifikacji i/lub z niewielkim doświadczeniem zawodowym. Pół roku po zakończeniu projektu pracowało aż 42% osób odbywających staż¹²⁰. Niezależnie od kategorii osób bezrobotnych objętych tą formą wsparcia, w badaniu *Aktywna polityka rynku pracy...* (2010) uznano ją za jedną z efektywniejszych form aktywizacji zawodowej pod kątem zatrudnienia. Ponad połowa osób kończących udział w tych działaniach znajduje zatrudnienie w ciągu kolejnych trzech miesięcy¹²¹. Efektywność zatrudnieniowa ogółem dla staży i przygotowania zawodowego w miejscu pracy w 2011 r. wyniosła w województwie opolskim 46%¹²². Dla usług poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy, wsparcia w zakresie aktywnego poszukiwania pracy czy mobilności terytorialnej odnotowuje się wyższą efektywność i lepszą ocenę tych usług w grupach osób starszych, z dłuższymi okresami bezrobocia w biografii zawodowej.

¹²⁰ *Badanie skuteczności wsparcia w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013*, PAG Uniconsult, Warszawa 2013 r.

¹²¹ Wiśniewski Z., Zawadzki K., *Aktywna polityka rynku pracy w Polsce w kontekście europejskim*, WUP, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2010 r.

¹²² *Analiza sytuacji na rynku pracy (...)*, op. cit.

PI 8.7 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy

Opis związków przyczynowo - skutkowych:

1.

Ułatwianie zakładania działalności gospodarczej i promocja samozatrudnienia to jedno z podstawowych działań wspierających przedsiębiorczość i wzrost aktywności zawodowej. Usuwanie barier w zakładaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej stanowić ma, realizowane na poziomie krajowym, zadanie *Programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*¹²³.

O trafności projektowanego wsparcia można pośrednio wnioskować z danych obrazujących skalę występowania efektu deadweight, czyli podjęcia i realizowania działań w sytuacji nieotrzymania pomocy na ich realizację. Jak wynika z badania pn. *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania nowych podmiotów gospodarczych w województwie opolskim*¹²⁴ wśród beneficjentów projektów RPO WO 2007-2013¹²⁵ dominowało przekonanie, że planowane działania zostałyby realizowane w sytuacji nieotrzymania dotacji, ale w węższym zakresie oraz późniejszym terminie. W przypadku osób, które uzyskały wsparcie w ramach PO KL¹²⁶ efekt deadweight był zdecydowanie niższy, co oznaczało, że w przypadku tej formy wsparcia można mówić o jej największej adekwatności wobec rzeczywistych potrzeb odbiorców, a jednocześnie najpełniejszej realizacji zasady creamingu, w ramach, której wsparcie na założenie działalności nie może być przekazywane osobom, które posiadały potencjał na zrealizowanie przedsięwzięcia i w przypadku nieotrzymania środków i tak założyłyby firmę" (...) O relatywnie wysokim poziomie trafności a zatem skuteczności wsparcia świadczyć może także fakt, że większość badanych (dotyczy to także istniejących przedsiębiorstw korzystających z dotacji w ramach RPO WO 2007-2013) wyraża przekonanie, iż sytuacja ich firmy byłaby mniej korzystna w przypadku, gdyby nie uzyskali oni takiego wsparcia.

Za zasadne uznać należy zapewnienie wsparcia komplementarnego szkoleniowo-doradczego osobom zakładającym działalność gospodarczą. Jak wynika z raportu *Badanie ogólnopolskie nt. stosowanej formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych, jaką jest przyznawanie środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej (2011)*¹²⁷, działania doradcze i szkoleniowe stanowią istotne wsparcie w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Są interwencją służącą ocenie zasadności i trafności przyznania dotacji (ocena potencjału przedsiębiorczego, w tym motywacji, predyspozycji i kwalifikacji kandydata do prowadzenia działalności w danym obszarze, ocena pomysłu na biznes i zapotrzebowania rynku na dany rodzaj działalności), z drugiej strony, wpływają na wzrost efektywności i trwałości inicjatyw powstających dzięki przyznanej dotacji (poprzez ocenę trafności wsparcia). Zasadność tego typu interwencji znajduje odzwierciedlenie w rozpoznanych i najczęściej występujących rodzajach trudności dotyczących zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej¹²⁸, zalicza się do nich: problemy motywacyjne i decyzyjne dotyczące profilu działalności, związane z przygotowaniem merytorycznym i formalnym, czy też ze spełnieniem wymagań związanych z zabezpieczeniem ewentualnego zwrotu przyznanych środków. W przypadku osób długotrwale bezrobotnych korzystających ze wsparcia w postaci środków na uruchomienie działalności gospodarczej wskazuje się nawet na zasadność wprowadzania działań doradczych i szkoleniowych o szerszym i głębszym zakresie z uwzględnieniem tematyki dotyczącej np. funkcjonowania w zmianie, doskonalenia

¹²³ *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: Europejski wkład w pełne zatrudnienie*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, Luksemburg 2011 r.

¹²⁴ *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania (...)*, op. cit.

¹²⁵ Poddziałania: 1.1.2 i 1.3.2 RPO WO 2007-2013 realizowanych w okresie od 2007 roku do 31 grudnia 2010 (z wyjątkiem projektów w ramach V naboru Poddziałania 1.1.2 RPO WO 2007-2013, gdzie analizą objęto wszystkie projekty, dla których podpisano umowy o dofinansowanie do 22.07.2011).

¹²⁶ Zakres przedmiotowy badania obejmował projekty realizowane w ramach Poddziałania 6.1.3 i Działania 6.2 PO KL

¹²⁷ *Badanie ogólnopolskie nt. stosowanej formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych, jaką jest przyznawanie środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej*, EU-Consult Sp. z o.o., na zlecenie MPIPS, Warszawa 2011 r.

¹²⁸ Tamże.

kwalifikacji zawodowych czy rozwijania kompetencji społecznych, zakłada się bowiem, że osoby długotrwale bezrobotne ze względu na czas pozostawania bez zatrudnienia i oddalenie od rynku pracy mogą potrzebować skutecznego wsparcia w ramach ww. obszarów w stopniu większym niż pozostałe osoby¹²⁹. Podkreśla się również, że uzupełniające kursy stanowią dla części osób pomocnicze instrumenty do przekwalifikowania się i rozpoczęcia działalności w nowej branży. W przypadku tej grupy istotne jest zapewnienie właściwego zaadresowania wsparcia, tj. zapewnienie, że trafi ono do osób będących w stanie uruchomić i utrzymać własną działalność gospodarczą. Zwłaszcza że, w wyniku badań i analizy dotyczącej nowopowstałych firm wykazano, iż na efektywność wsparcia przedsięwzięć mających na celu powstanie nowych podmiotów gospodarczych ma przede wszystkim wpływ motywacja i determinacja oraz początkowy potencjał merytoryczny i finansowy bezpośrednich odbiorców wsparcia przejawiający się w dążeniu do podjęcia działań związanych z założeniem firmy nawet w sytuacji nieuzyskania wsparcia ze środków EFS i EFRR (efekt deadweight).

Warunkiem powodzenia i efektywności działań szkoleniowo-doradczych jest ich wysoka jakość, dlatego też jednym z istotnych kryteriów dla instytucji prowadzących działania doradcze i szkoleniowe w zakresie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej powinny być podlegające ocenie uprawnienia, doświadczenie i kompetencje do realizowania tego typu działań.

2.

Ponad połowę (51,40%) osób, które uzyskały wsparcie na założenie działalności gospodarczej w ramach projektów PO KL i RPO WO 2007-2013, stanowiły osoby młode – do 30 roku życia. W kontekście wspierania zatrudnienia tej grupy, jako defaworyzowanej na rynku pracy (np. w PI 8.5) ten typ interwencji jest wysoce zasadny. Wraz ze wzrostem wieku zmniejszał się udział osób, które otrzymały wsparcie na założenie i prowadzenie działalności gospodarczej: w następnej kolejności, po osobach młodych, odbiorcami wsparcia zorientowanego na wspomaganie procesu uruchamiania własnej działalności gospodarczej były osoby w przedziale wieku 30-40 lat; zaledwie 7,2% otrzymujących wsparcie stanowiły osoby w wieku 51-60 lat¹³⁰. Należy się zastanowić nad ewentualnymi możliwościami zwiększenia uczestnictwa w programie innych grup wieku, w szczególności w kontekście dążenia do zwiększania i wydłużania aktywności zawodowej. Dotyczy to również wspierania w omawianej formule procesu tworzenia nowych miejsc pracy na terenach wiejskich. Wśród beneficjentów, realizowanych w ramach RPO WO 2007-2013, projektów dotyczących zakładania i rozwoju przedsiębiorstw zdecydowana większość wysoko oceniła adekwatność wsparcia do swoich potrzeb. Wśród beneficjentów PO KL dofinansowanie na podjęcie działalności również było jednym z najwyższej ocenianych instrumentów. Uczestnicy projektów realizowanych w ramach PO KL bardzo wysoko oceniali adekwatność wsparcia pomostowego dla firm rozpoczynających działalność (Działanie 6.2 PO KL). Zasięg tego instrumentu był jednak niewielki – objął on zaledwie 17,5% przedsiębiorstw wspartych w zakresie rozwoju działalności¹³¹. Działania ukierunkowane na wspieranie samozatrudnienia i rozwój przedsiębiorczości są tym bardziej zasadne, że jedynie 4 z 30 osób, które zrezygnowały ze wsparcia w Działaniu 6.2 (Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia) i Poddziałaniu 6.1.3 (Poprawa zdolności do zatrudnienia oraz podnoszenie poziomu aktywności zawodowej osób bezrobotnych) założyły działalność gospodarczą, która istniała nadal w momencie realizacji przywołanego już badania¹³².

---

¹²⁹ *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania (...)*, op. cit.

¹³⁰ Tamże.

¹³¹ Tamże.

¹³² Tamże.

3.

Efektywność zatrudnieniowa¹³³ interwencji polegającej na dofinansowaniu podejmowania działalności gospodarczej w 2012 r. wyniosła 100%¹³⁴. Należy mieć jednak na uwadze, że wynik ten między innymi powiązany jest z koniecznym do spełnienia warunkiem prowadzenia przedsiębiorstwa w danym okresie czasu od momentu przyznania środków – w przeciwnym razie wnioskodawca zobowiązany jest oddać pobraną kwotę dotacji. Dlatego też oprócz oceny tego instrumentu ze względu na efektywność zatrudnieniową, ważna jest ocena trwałość efektów stosowania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. W przypadku tworzenia nowych miejsc pracy w formie dofinansowania podejmowania działalności gospodarczej można również mówić o najwyższej efektywności kosztowej.^{135 136}

Między innymi, *Badanie skuteczności wsparcia...* (2013), ale też *Badanie ogólnopolskie nt. stosowanej formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych jaką jest przyznawanie środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej* (2011), wykazały, że w zdecydowanej większości firm jedynym pracownikiem jest osoba, która założyła działalność. Dodatkowe osoby znajdują zatrudnienie jedynie, w co czwartym założonym przedsiębiorstwie. Z drugiej strony podmioty gospodarcze, które funkcjonowały, co najmniej rok, zwiększały zatrudnienie. W województwie opolskim dodatkowych (poza właścicielem) pracowników zatrudniało 30% firm objętych badaniem (najwyższy odsetek wśród województw). Niska skłonność do zatrudniania pracowników wynika jednak przede wszystkim z ogólnie trudnej sytuacji rynkowej i słabej rentowności firm niż z wyboru przedsiębiorców¹³⁷. Dlatego też istotne wydaje się zapewnienie nowoutworzonym przedsiębiorstwom kompleksowego wsparcia tak, aby mogły rozwijać działalność i zwiększać zatrudnienie. Liczba nowoutworzonych miejsc pracy zależy również od branży, w jakiej prowadzona jest działalność, a także początkowego kapitału merytorycznego i finansowego (stąd między innymi potrzeba jego trafnej oceny poprzez działania doradcze i szkoleniowe). Być może warto rozważyć w nowej perspektywie stosowanie kryteriów wyboru tych przedsięwzięć, w których beneficjent zadeklaruje zatrudnienie pracownika.

Ponad 80% odbiorców wsparcia w postaci dotacji na założenie i prowadzenie działalności w ramach PO KL w momencie przystąpienia do udziału w projekcie posiadało status osoby bezrobotnej lub długotrwale bezrobotnej (najwięcej nowych podmiotów powstało w poddziałaniu 6.1.3, które skierowane było do osób bezrobotnych), w tym aż 20% uczestników projektów stanowiły osoby długotrwale bezrobotne¹³⁸. Spośród niepracujących - w momencie przystąpienia do projektu - osób w wieku „50+”, zatrudnienie 6 miesięcy po jego zakończeniu posiadało 42% (wsparcie przyznane w 2011 r.), przy czym największe szanse zatrudnienia miały osoby wsparte w Priorytecie VI. Około 74% osób starszych wspartych w projekcie (zatrudnionych po zakończeniu projektu) zadeklarowało, że miał on bardzo istotny wpływ na podjęcie przez nich pracy. Wśród osób niepełnosprawnych będących w analogicznej sytuacji odsetek ten był jeszcze wyższy – 94%. Zatrudnienie znalazła, co czwarta wsparta w ramach projektów PO KL osoba niepełnosprawna¹³⁹. Analizowane działanie miało również największy efekt zatrudnieniowy w grupie uczestniczących w działaniach kobiet¹⁴⁰.

¹³³ Efektywność zatrudnieniowa: tj. wskaźnik ponownego zatrudnienia, obliczona, jako stosunek liczby osób, które po zakończeniu udziału w danym roku w określonej formie aktywizacji uzyskały w okresie do 3 miesięcy zatrudnienie, tj. wyrejestrowały się z powiatowego urzędu pracy lub jeżeli w okresie do 3 miesięcy od czasu zakończenia udziału w programach nie zarejestrowały się w powiatowym urzędzie pracy, do liczby osób, które w danym roku zakończyły udział w danej formie aktywizacji.

¹³⁴ *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej (...)*, 2012 r., op. cit.

¹³⁵ Efektywność kosztowa: tj. koszt ponownego zatrudnienia – ustalony (obliczony) w wyniku podzielenia kwoty poniesionych wydatków w danym roku (kasowo) na daną formę aktywizacji przez liczbę osób, które po zakończeniu udziału w 2012 roku w danej formie aktywizacji uzyskały w okresie do 3 miesięcy zatrudnienie.

¹³⁶ *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej (...)*, 2012 r., op. cit.

¹³⁷ *Badanie skuteczności wsparcia w ramach komponentu regionalnego (...)*, op. cit.

¹³⁸ *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania (...)*, op. cit.

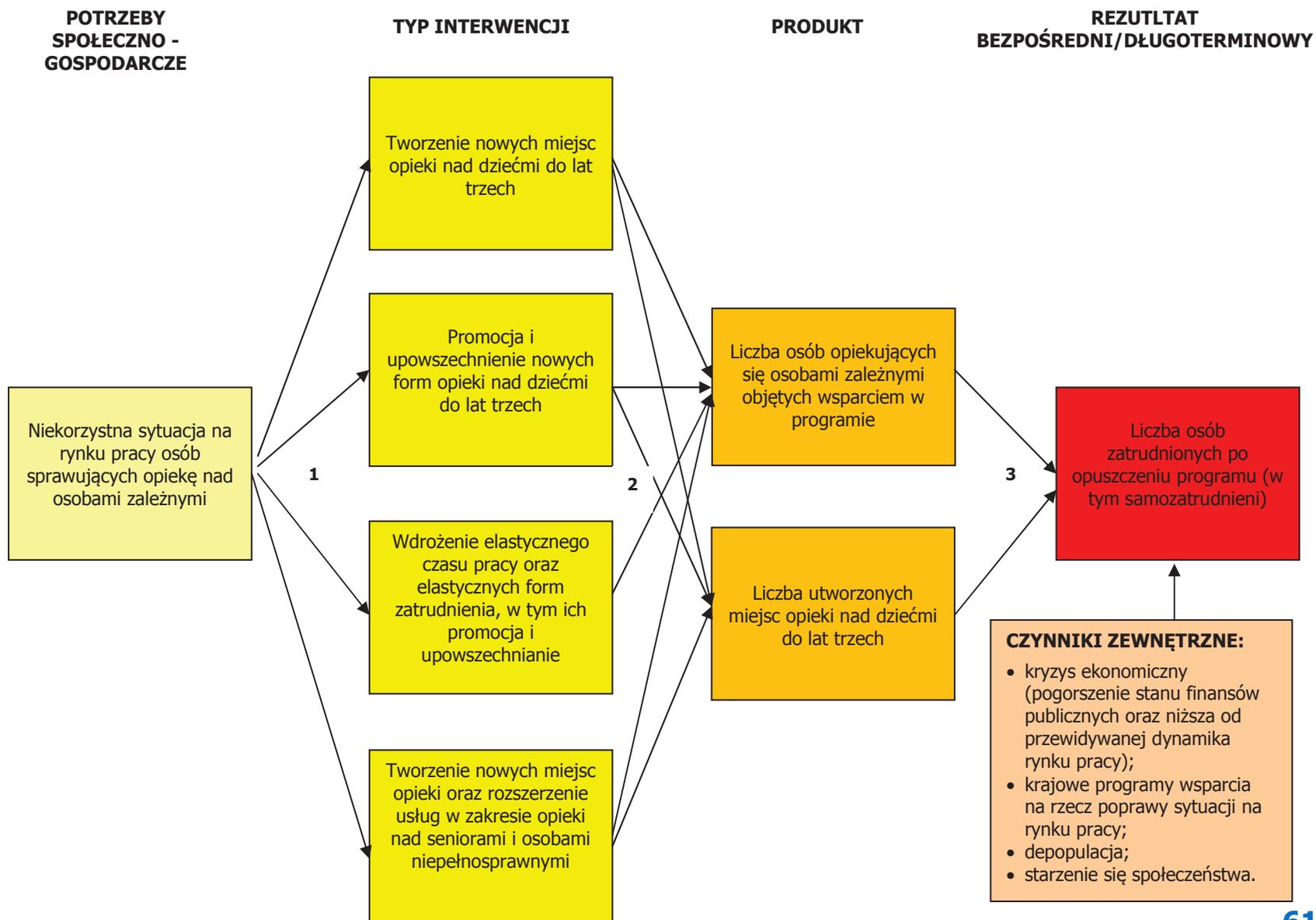
¹³⁹ *Badanie skuteczności wsparcia w ramach komponentu regionalnego (...)*, op. cit.

¹⁴⁰ Tamże.

Jak wynika z badania *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania nowych podmiotów gospodarczych w województwie opolskim ... 2012* najwięcej przedsiębiorstw (25%) utworzonych w ramach Poddziałania 6.1.3 oraz Działania 6.2 PO KL powstało w ramach branż należących do sekcji budownictwo (dla Poddziałania 1.1.2 RPO WO 2007-2013 – start-up – była to również jedna czwarta firm). Co piąta firma została utworzona w branży handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, a co dziesiąta – w branży przetwórstwo przemysłowe. Nowopowstałe podmioty gospodarcze to najczęściej firmy świadczące usługi remontowo – budowlane, stolarskie, instalacyjne, usługi w zakresie sprzedaży różnego rodzaju dóbr oraz naprawy i konserwacji pojazdów samochodowych. W branży „przetwórstwo przemysłowe” zostały zarejestrowane takie przedsiębiorstwa jak zakłady krawieckie, firmy produkujące meble, zakłady ślusarskie oraz poligraficzne. Struktura branżowa podmiotów utworzonych w rezultacie uzyskanego wsparcia dobrze odzwierciedla ogólną strukturę branżową firm z woj. opolskiego, gdzie dominuje działalność w branżach: handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów oraz budownictwo. Z kolei wśród przedsiębiorców korzystających z tej formy wsparcia dominowały przedsiębiorstwa przemysłowe, następnie budowlane oraz zakłady opieki zdrowotnej. Dominacja wśród odbiorców wsparcia w ramach ww. instrumentów przedsiębiorstw przemysłowych oznacza, że dofinansowanie otrzymały w większości podmioty reprezentujące gałąź mającą największe znaczenie dla gospodarki regionalnej (przetwórstwo przemysłowe, w szczególności przemysł chemiczny), tj. generującą najwyższą wartość dodaną oraz najwięcej miejsc pracy.

W związku z powyższym należy zaryzykować wniosek, że przewidziany typ interwencji przyczyni się do wzrostu zatrudnienia w regionie.

PI 8.8 Równouprawnienie płci oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego

Opis związków przyczynowo - skutkowych:

1.

Wyniki badań i analiz dotyczących opolskiego rynku pracy (w tym zwłaszcza analizy podstawowych wskaźników rynku pracy), podkreślają problem międzypłciowej luki w aktywności zawodowej i zatrudnieniu w województwie opolskim dla osób w wieku tworzenia i rozwoju rodziny. Pojawienie się dziecka w rodzinie, obecność w rodzinie innych osób zależnych (niepełnosprawnych, seniorów), zmusza rodziców/opiekunów do organizacji czasu opieki nad osobą zależną i wyboru przez nich takiego modelu funkcjonowania, który w ich przekonaniu pozwoli pogodzić pracę zawodową z rolą opiekuna osoby zależnej. Godzenie ról sprowadza się zwykle do wyboru między rolami i rezygnacji z jednej z ról. Ponieważ aktywność zawodowa oraz zatrudnienie kobiet w wieku tworzenia i rozwoju rodziny utrzymują się w regionie (podobnie jak w kraju), poniżej poziomu obserwowanego dla mężczyzn [m.in. US w Opolu 2013, 2012] należy wnioskować, że z uczestnictwa w rynku pracy rezygnuje zwykle kobieta. Wglądu i potwierdzenia relatywnie trudniejszej sytuacji kobiet (opiekunów osób zależnych) na rynku pracy w opolskim, dostarcza analiza czasie wskaźników aktywności, zatrudnienia i bezrobocia. Wskaźniki aktywności zawodowej i zatrudnienia są z wyraźną różnicą na korzyść mężczyzn, wskaźnik bezrobocia jest wyższy dla kobiet¹⁴¹. Różnice te wynikają przede wszystkim z obciążenia kobiet obowiązkami opiekuńczymi. Kobiety, które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka oraz osoby samotnie wychowujące, co najmniej jedno dziecko do 18 r.ż., należą do grup osób bezrobotnych uznanych ustawowo¹⁴², za będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W końcu września 2013 r., w urzędach pracy województwa opolskiego zarejestrowanych było 5 743 tys. kobiet które nie podjęły pracy po urodzeniu dziecka, co stanowi 11,6% ogółu bezrobotnych, oraz 5 381 tys. samotnie wychowujących (...) - 10,9% ogółu bezrobotnych, i daje wynik zdecydowanie wyższy niż w przypadku innych grup defaworyzowanych na opolskim rynku pracy, np. os. niepełnosprawnych: 2 690 tys. - 5,4%.

Przywołując wyniki analiz należy podkreślić, że poza rynkiem pracy znacznie częściej znajdują się w opolskim kobiety niż mężczyźni. Dzieje się tak ze względu na większe zaangażowanie kobiet w obowiązki rodzinne, opiekuńcze i rodzicielskie oraz trudności połączenia ich z pracą zawodową. Mimo że aktywność zawodowa jednostki kształtowana jest w dużym stopniu przez czynniki związane z indywidualnymi cechami, wyniki badań i analiz potwierdzają jednak, że siła ich wpływu zależy od płci¹⁴³. Obecność osób zależnych w rodzinie ma odmienny wpływ na aktywność zawodową mężczyzn i kobiet, co należy wiązać z asymetrycznym podziałem obowiązków domowych według płci. Siła wpływu obecności dzieci na sytuację opiekunów zależy od wieku dziecka. Najsilniejszy wpływ pozytywny dla mężczyzn i negatywny dla kobiet dotyczy obecności w rodzinie dzieci do 2 r.ż., gdy dzieci osiągną wiek 8-12 lat, ich wpływ na aktywność zawodową opiekunów przestaje być istotny (por. Zatrudnienia 2008, 2009, DS. 2009). Jak wynika z badań przeprowadzonych pod kierunkiem prof. dr hab. I. E. Kotowskiej, I. Wóycickiej (*Sprawowanie opieki ...* 2008), w opiece nad dziećmi uczestniczy generalnie niewiele podmiotów - wskazania opiekuna na drugim miejscu występują jedynie dla około 60% dzieci, dla których wskazano opiekuna na pierwszym miejscu, natomiast opiekun na trzecim miejscu wymieniany jest zaledwie w około 15% przypadków. Oprócz respondenta i jego partnera, jako opiekunowie występują także rodzice opiekuna, jego inne dzieci oraz placówki opieki. Jednak te podmioty były wskazywane tylko dla kilku procent dzieci, częściej na drugim niż na pierwszym miejscu. Podstawowym źródłem opieki dla dzieci są wewnętrzne zasoby opieki gospodarstwa domowego, natomiast opieka zewnętrzna – świadczona m.in. przez placówki opieki albo opiekunki – wykorzystywana jest bardzo rzadko. Powody tej sytuacji są złożone, między innymi dotyczą dostępności miejsc opieki nad dzieckiem w powiązaniu z czynnikiem kulturowym i oceną efektywności kosztowej takiego rozwiązania.

¹⁴¹ Współczynnik aktywności zawodowej w 2012 był wyższy dla mężczyzn (M-64%; K-48%), podobnie jak w 2013 II kw. (M-64,9%; K-44,7%)

Wskaźnik zatrudnienia (w %) w 2012 III kw. (M-60,3%; K-40,6%), w 2013 III kw. (M-59,3%; K-40,6%)

W III kw. 2013 Stopa bezrobocia dla kobiet była wyższa o 3,6 p. proc. niż dla mężczyzn i wynosiła 10,6% (w III kwartale 2012 r. odpowiednio: o 3,1 p. proc i 10,2%).

¹⁴² Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

¹⁴³ m.in. raporty: *Diagnoza Społeczna 2007,2009,2011; Godzenie ról rodzinnych i zawodowych K i M 2009; Zatrudnienie w Polsce 2008,2009.*

Uzasadnia to w wysokim stopniu adekwatność interwencji polegających na tworzeniu miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, jak również na promowaniu (oddziaływanie na postawy) i upowszechnianiu nowych form opieki nad dziećmi do lat 3, w tym na dostosowaniu czasu funkcjonowania tego typu placówek do potrzeb pracujących rodziców. Zwiększanie aktywności kobiet na rynku pracy musi być związane z szerokim i bezpłatnym dostępem do żłobków i przedszkoli¹⁴⁴.

Wpływ posiadania dzieci i sprawowania opieki nad osobami zależnymi, na podaż pracy opiekunów osób zależnych, jest bardzo złożony. W wysokim stopniu zróżnicowana wewnętrznie jest również populacja, której ten problem dotyczy. Zauważa się, między innymi, że obciążenie opieką słabo wiąże się z chęcią podjęcia pracy. Jednakże, mimo że obciążenie opieką słabo wiąże się z chęcią podjęcia pracy, co więcej, kierunek tej zależności nie wskazuje na postrzeganie opieki, jako ograniczenia dla podjęcia pracy, nie znaczy to, że nie stanowi ona takiego ograniczenia, a jedynie, - że (relatywnie często) nie ujawnia się ono na poziomie motywacji, dlatego też uznaje się je za jedną z ważniejszych przyczyn utrudniających podjęcie pracy i pozostawanie osobą długotrwale bezrobotną¹⁴⁵. Z drugiej strony, pomimo tego, że posiadanie dzieci istotnie obniża szanse opiekunów np. kobiet na zatrudnienie, badacze i specjaliści podkreślają (np. Matysiak, 2009), że matki wykazują silną determinację w powrocie na rynek pracy i nie chcą pozostać bierne zawodowo. Należy również pamiętać, że wśród opiekunów starszych osób zależnych duży udział stanowią osoby w wieku „50+”, dla których konieczność sprawowania opieki oznacza wcześniejsze wycofanie się z rynku pracy.

Wiedza o wskazanych zależnościach, silnym, wewnętrznym zróżnicowaniu populacji opiekunów osób zależnych, złożoności czynników warunkujących funkcjonowanie w głównym nurcie życia społecznego i zawodowego, trudnym czyni poszukiwanie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o zasadność interwencji, w tym o czynniki warunkujące „chęć” podjęcia zatrudnienia przez osoby z omawianej grupy, zwłaszcza, że: chęci / definiowane, jako posiadanie motywacji do szeroko rozumianego działania, w tym do zmiany swojej sytuacji zawodowej, są jednym z warunków decydujących o byciu osobą aktywną zawodowo i zatrudnioną, a motywacja, jako proces, który wywołuje, ukierunkowuje i podtrzymuje określone zachowania prowadzące do osiągnięcia określonych celów spośród innych, alternatywnych form zachowania, które wygasza, ma miejsce gdy spełnione są, co najmniej dwa warunki:

(1) osiągnięcie celu musi być postrzegane przez jednostkę, jako użyteczne: w omawianym przypadku celem musi być praca, osoba musi pozytywnie wartościować pracę (lub nauczyć się takiego wartościowania), i posiadać przekonanie, że jej wykonywanie przynosi korzyści, nie tylko finansowe, ale również psychologiczne i społeczne;

(2) prawdopodobieństwo realizacji celu przez jednostkę musi być wyższe od zera: jednostka musi pozytywnie oszacować powodzenie swoich działań – np. uwierzyć, że podejmie zatrudnienie i że je utrzyma. Istotne jest, że natężenie motywacji będzie się zmieniać wraz ze zmianą użyteczności, bądź prawdopodobieństwa realizacji celu/celów przez jednostkę. Proces motywacyjny ma charakter dynamiczny i wiąże się z zaspokojeniem określonej potrzeby, mającej znaczenie (emocjonalne) dla życia i rozwoju człowieka.

Dlatego też działania ukierunkowane na wsparcie omawianej grupy, zakres i jakość tych działań mogą ten - istotny dla efektywności wsparcia - proces wzmacniać i osłabiać, lub też czynić zmiennym w czasie.

¹⁴⁴ *Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków - Diagnoza społeczna 2011*, Kotowska I. E. [red], Raport tematyczny, MPIPS, Warszawa 2012 r.

¹⁴⁵ *Sprawowanie opieki oraz inne uwarunkowania podnoszenia aktywności zawodowej (...)*, op. cit.

¹⁴⁶ Filipowicz M., *Z zagadnień rynku pracy, bezrobocia i wieku*, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, Opole 2009 r.

Wśród czynników decydujących o niekorzystnej sytuacji opiekunów osób zależnych (zwłaszcza kobiet) na rynku pracy, wymienia się psychologiczne i kulturowe (np. dotyczące przekonań o korzyściach, jakie matka i dziecko czerpią z jej pobytu w domu - m.in. Sztanderska 2007, 2009¹⁴⁷ - lub też o powinnościach dorosłych dzieci wobec starzejących się rodziców), jak również te przynależne otoczeniu gospodarczemu. Do tych drugich należy zaliczyć te odnoszące się do postaw pracodawców wobec opiekunów osób zależnych, rosnącej konkurencji na rynku pracy, wzrostu wymagań pracodawców wobec mobilności i dyspozycyjności pracowników, ale też przekonań i stereotypów pracodawców nt. pracowników będących jednocześnie rodzicami/opiekunami dzieci (zwłaszcza małych) i innych osób zależnych. Wskazuje się tu również na deficyty w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, na niską świadomość i brak praktycznej wiedzy wśród pracodawców na temat możliwości organizacji czasu i miejsca pracy dla ww. osób.

W związku z powyższym, wydaje się, że trafną odpowiedzią na wskazane problemy są interwencje celem, których jest „elastyczny rynek pracy” - zorientowane na promowanie, upowszechnianie i wdrażanie rozwiązań dotyczących uelastycznienia tradycyjnego stosunku pracy np. poprzez uelastycznienie czasu pracy lub miejsca pracy lub też odnoszących się do zatrudnienia na innej podstawie niż stosunek pracy (tzw. zatrudnienie elastyczne)¹⁴⁸. Trafność interwencji m.in. potwierdzają wyniki badania „*Diagnoza Społeczna. Warunki i jakość życia Polaków*” (DS, 2011), w którym na pytanie o wskazanie rozwiązań ułatwiających pogodzenie pracy zawodowej z obowiązkami opiekuńczymi, najczęściej, jako najlepsze, wskazywane były te odnoszące się do: lepszej możliwości elastycznego dostosowywania czasu pracy (wskazane przez blisko 26% mężczyzn i 23% kobiet). Jedynie, co dziesiąta Polka w wieku 25-49 lat ma możliwość korzystania z elastycznych form zatrudnienia. Około 15% kobiet w tej grupie wieku wykonuje pracę w domu (zwykle lub czasami), przy czym co trzecia jest osobą samozatrudnioną (wśród kobiet w tym wieku będących pracownikami najemnymi zaledwie, co 10 ma taką możliwość)¹⁴⁹. Elastyczność rynku pracy to swoboda dopasowania warunków pracy, zatrudniania, organizacji pracy do realnych możliwości i potrzeb pracodawcy oraz budowania przewagi konkurencyjnej na rynku. Wskazuje się na szereg korzyści stosowania elastycznego modelu zatrudnienia, m.in. obniżenie kosztów pracy w przedsiębiorstwie, optymalizację stanu i struktury zatrudnienia do potrzeb przedsiębiorstwa, nawet w bardzo krótkich okresach, zwiększenie produktywności i efektywności zatrudnienia¹⁵⁰. Istnieje konieczność dopasowania modelu zatrudnienia do dynamicznie zmieniającego się rynku. Specjaliści podkreślają, że rozwój elastycznych form zatrudnienia w Polsce jest nieunikniony, formy te są szansą na rozwój w sektorze przedsiębiorstw, ograniczenie bezrobocia i ponowne włączenie do rynku pracy osób pozostających bez zatrudnienia¹⁵¹.

Obecną w gospodarstwach domowych, populacją drugą, co do wielkości (po grupie dzieci), wymagającą ze względu na stan zdrowia i dysfunkcje regularnej pomocy ze strony innych, są osoby starsze, powyżej 64 roku życia (w tym osoby niepełnosprawne). Zwraca uwagę fakt, iż w grupie osób najstarszych zapotrzebowanie na opiekę gwałtownie wzrasta dla populacji osób w wieku 75 lat i więcej. Wraz z wydłużaniem się trwania życia populacja osób najstarszych, wymagających opieki będzie się zwiększać¹⁵².

Dlatego też, rozwiązaniom wspierającym wysoką elastyczność stosunków pracy powinny towarzyszyć te odnoszące się do obecności, dostępności usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych, i zapewnienie świadczonym usługom wysokiej jakości.

---

¹⁴⁷ *Więzi społeczne i przemiany gospodarcze. Polska i inne kraje europejskie WNE UW, IPISS, 2009 r.; Aktywność zawodowa i edukacyjna a obowiązki rodzinne w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2007 r.

¹⁴⁸ Kamerman S.B., Kahn A.J., *Family policy and the under 3s: money, services and time in a policy package*, International Social Security Review, 47, 1994 r.

¹⁴⁹ Baranowska-Rataj A., Ryńko M., *Dostosowanie sposobu organizacji czasu pracy do obowiązków rodzinnych w Polsce*, Zeszyty Naukowe Instytutu Statystyki i Demografii, Szkoła Główna Handlowa, 29, 2013 r.

¹⁵⁰ *Elastyczne formy zatrudnienia*, Stowarzyszenie Agencji Zatrudnienia, 2009 r.

¹⁵¹ Tamże,

¹⁵² *Sprawowanie opieki oraz inne uwarunkowania podnoszenia aktywności zawodowej (...)*, op. cit.

Im bardziej specjalistycznej wiedzy wymaga dana usługa, tym mniejsze są możliwości korzystania z niej na zewnątrz i w zasobach gospodarstwa domowego. W poszukiwaniu uzasadnień dla efektywności interwencji planowanych w PI 8.8 należy brać to pod uwagę. Efektywność działań ukierunkowanych na wzrost zatrudnienia opiekunów osób zależnych warunkowana jest zarówno dostępnością i jakością usług opiekuńczych, jak i obecnością miejsc opieki, w których te usługi będą świadczone. W regionie w 2011 r. działało 28 DPS (w tym 14 dla osób w podeszłym wieku) i 13 dziennych domów pomocy, a ich oferta (pomimo że region należy do czołówki pod względem liczby miejsc w DPS i DDP na 10 tys. mieszkańców) nie zaspokaja rosnących potrzeb¹⁵³. Zaledwie 4 placówki zapewniały całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub w podeszłym wieku.¹⁵⁴ Demograficzne starzenie się regionu, w tym zjawisko tzw. podwójnego starzenia się (wzrost odsetka osób powyżej 80 r. ż.) powoduje, że zapotrzebowanie na infrastrukturę związaną z opieką nad osobami starszymi wzrośnie. Popyt na usługi tych placówek zależeć będzie również od stanu zdrowia osób starszych. Ważna jest zatem komplementarność zaplanowanych działań – wsparcie infrastruktury ochrony zdrowia (z ukierunkowaniem na osoby w wieku produkcyjnym i starsze), czy profilaktyka ochrony zdrowia (PI 8.10), które mogą wpłynąć na liczbę klientów DPS i dziennych domów pobytu.

W związku z powyższym, należy zaryzykować wniosek, iż planowany typ działania jest ściśle powiązany z problemem, który ma rozwiązywać.

2.

Nie podejmowanie działań zmierzających do zmiany niekorzystnej sytuacji ww. osób na rynku pracy wzmacnia obecny w województwie i kraju problem niewykorzystanego kapitału ludzkiego obniżając jednocześnie jego poziom - ze względu na status na rynku pracy z najwyższym poziomem kapitału ludzkiego charakteryzują się osoby pracujące, następnie bezrobotne, a na końcu bierni zawodowo - istotną rolę w jego kształtowaniu odgrywa fakt uczestnictwa w rynku pracy. Obniżenie kapitału ludzkiego jest przeszkodą w wyjściu z bierności. Syntetyczny wskaźnik kapitału ludzkiego (w badaniu *Diagnoza Społeczna*) pokazuje, że mężczyźni cechowali się wyraźnie wyższym kapitałem ludzkim niż kobiety (2009-2011) – jednak, uwzględnienie wieku pozwala ten wniosek skorygować wskazując jednocześnie na prawidłowe rozpoznanie, jako gorszej, sytuacji kobiet na rynku pracy w stosunku do statusu mężczyzn na rynku pracy jak również uzasadnia dedykowanie wsparcia tej grupie. We wszystkich analizowanych latach tj. w roku 2007, 2009 jak i 2011 wśród osób w wieku do 60 r.ż. (tj. 15-24 lata, 25-34 lata, 35-44 lata, 45-59 lat) to kobiety charakteryzowały się wyższym poziomem kapitału ludzkiego – jednocześnie częściej od mężczyzn. Natomiast wśród osób w wieku 60 lat i więcej lepiej wyposażeni w kapitał ludzki byli mężczyźni. Zaobserwowane różnice między kobietami i mężczyznami w roku 2011 były statystycznie istotne dla wszystkich grup wieku. Wyższy poziom kapitału ludzkiego kobiet w wieku 15-59 lat jest związany z dłuższym czasem spędzonym na nauce formalnej oraz większym wskaźnikiem skolaryzacji na poziomie uniwersyteckim. Wyższy poziom kapitału ludzkiego mężczyzn w wieku 60 lat i więcej w porównaniu do kobiet pozostaje nie tylko pod wpływem dostępu do edukacji w przeszłości, ale także z wcześniejszego wycofywania się kobiet z rynku pracy. Bezdyskusyjne wydają się być przesłanki psychologiczne, społeczne i ekonomiczne wskazujące na bezwzględną potrzebę zmniejszenia stopnia dezaktywizacji osób pozostających bez zatrudnienia poprzez zwiększenie zatrudnienia w tej grupie, jako istotne dla poprawy perspektyw wzrostu gospodarczego, zwłaszcza w warunkach przewidywanego starzenia się ludności i spadku liczby osób w wieku produkcyjnym, jak również niskiego poziomu dzietności. Co więcej, praca zawodowa (perspektywa lub fakt jej wykonywania) jest ważnym warunkiem między innymi decyzji prokreacyjnych i posiadania dzieci przez kobiety - zatrudnienie kobiet wcale nie jest najwyższe w tych krajach, gdzie rodzi się najmniej dzieci. Wręcz przeciwnie, okazuje się, że w UE-15 kraje o najwyższym zatrudnieniu kobiet odnotowują jednocześnie najwyższą intensywność urodzeń i odwrotnie – kraje o najniższym zatrudnieniu cechuje najniższa dzietność (Zatrudnienie 2009).

¹⁵³ *Formy opieki i pomocy społecznej w Polsce i Austrii na przykładzie wizyty studyjnej w Dolnej Austrii*, ROPS w Opolu, Opole 2012 r.

¹⁵⁴ *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.*, ROPS w Opolu, Opole 2012 r.

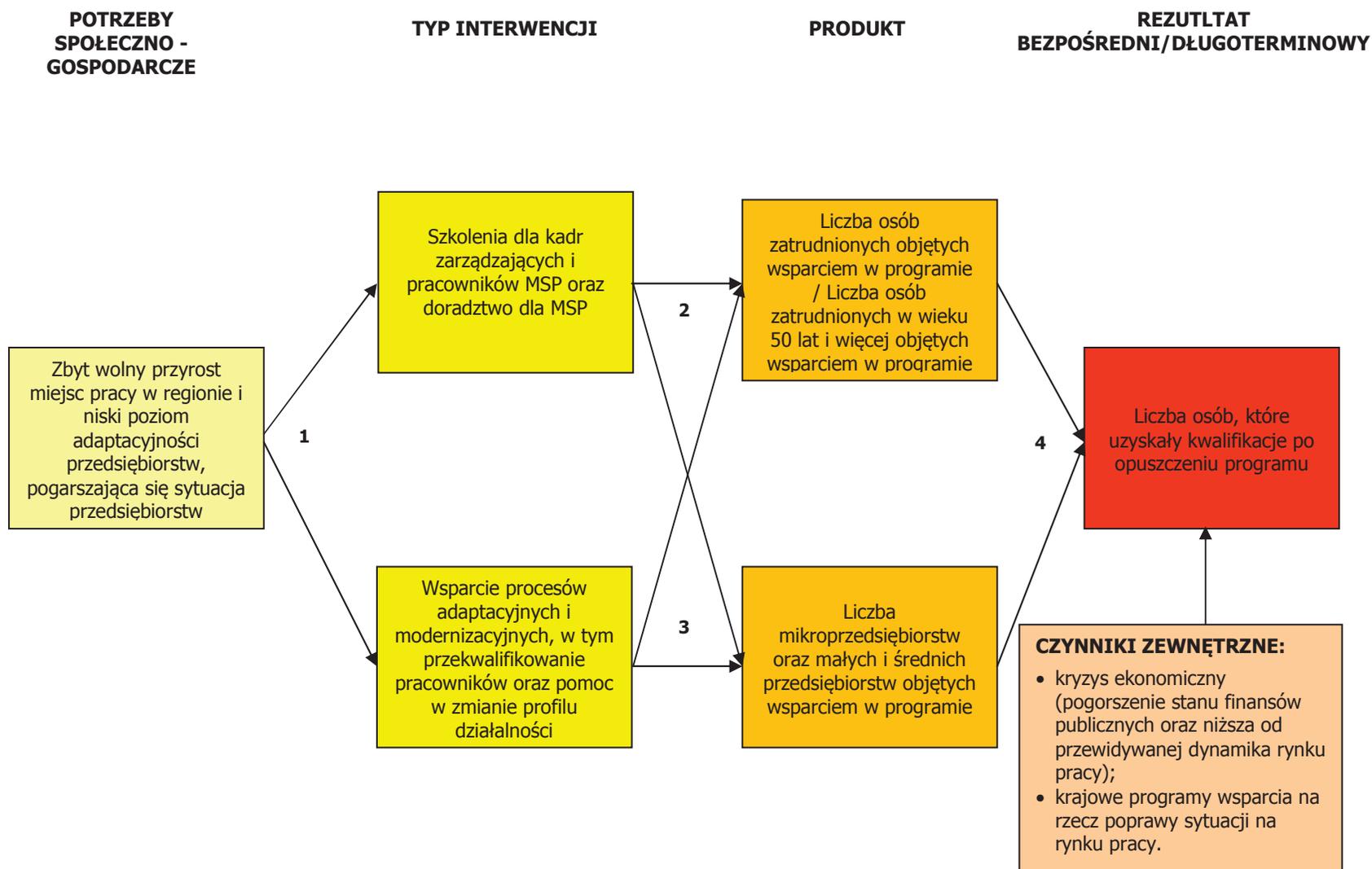
3.

Ze względu na cel szczegółowy, w ramach, którego realizowane jest działanie, efektem zwiększenia dostępności do miejsc opieki nad dziećmi powinny być aktywizacja zawodowa i zatrudnienie ich opiekunów. Samo zapewnienie dodatkowych miejsc opieki nie przełoży się jednak bezpośrednio na wzrost zatrudnienia - aby osiągnąć ten efekt niezbędne jest zapewnienie kompleksowego wsparcia w zakresie aktywizacji zawodowej np. kobietom wracającym na rynek pracy po, często długiej, przerwie związanej z wychowywaniem dziecka. Dlatego ważna jest komplementarność zaplanowanych działań z działaniami zaplanowanymi do realizacji w PI 8.5, oraz PI 8.10. Prozatrudnieniowy charakter wsparcia w PI 8.8 ma szansę ujawnić się zarówno w podejmowaniu pracy przez osoby, które do tej pory nie były w stanie pogodzić życia zawodowego i prywatnego (w szczególności kobiety), jak i pozostania w zatrudnieniu w sytuacji jego niebezpieczeństwa jego utraty w związku z pojawieniem się konieczności opieki nad osobą zależną. Postawienie akcentu - obok zwiększania dostępności usług opiekuńczych – na ich nowe formy i podnoszenie jakości świadczonych usług tworzy przyjazne warunki dla wzrostu popytu na usługi opiekuńcze nabywane na rynku, dla tworzenia nowych miejsc pracy (w tym samozatrudnienia) stymulując zapotrzebowanie w zakresie kształcenia w nowych specjalnościach (zwiększanie podaży oraz zakresu usług opiekuńczych wymaga dostępności odpowiednio wykwalifikowanej kadry). W tym kontekście wspieranie kształcenia, w szczególności osób niezatrudnionych, w celu nabycia kwalifikacji do pracy w sektorze *white jobs* wydaje się wręcz niezbędnym działaniem. Z jednej strony efektem działania jest tworzenie zasobów umożliwiających rozwój placówek i instytucji oferujących opiekę nad dziećmi, osobami niepełnosprawnymi oraz starszymi, z drugiej – aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy (także poprzez wspieranie zakładania działalności gospodarczej i samozatrudnienia).

Należy również dodać, że planowana w PI 8.8. interwencja stanowi elementem budowy opiekuńczego społeczeństwa (ang. *welfare society*), które ma uzupełniać tworzenie państwa wspierającego pracę (ang. *workfare state*).

W RPO WO 2014-2020 przedsiębiorcy występują zarówno jako beneficjenci, jak i grupa docelowa działań zaplanowanych w PI 8.8. Analiza planowanych typów działań wskazuje na powiązanie wsparcia elastycznych form zatrudnienia oraz tworzenia nowych miejsc opieki nad osobami starszymi i niepełnosprawnymi z „produktem” w postaci liczby wspartych przedsiębiorstw. Firmy wsparte w zakresie wprowadzania elastycznych form zatrudnienia oraz przedsiębiorstwa, które uzyskują wsparcie na rozwój oferty usług opiekuńczych przyczynią się do aktywizacji zawodowej opiekunów osób zależnych. W obydwu wypadkach rezultatem bezpośrednim będzie *Liczba osób zatrudnionych po opuszczeniu programu*.

PI 8.9 Adaptacja pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian

Opis związków przyczynowo - skutkowych:

1.

Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa w województwie opolskim odgrywają decydującą rolę w tworzeniu miejsc pracy a ich rozwój sprzyja stabilności społecznej i rozwojowi gospodarcemu regionu, dlatego niezbędne jest zapewnienie im szczególnie korzystnych warunków funkcjonowania. Teoretyczne modele rozwoju gospodarczego (będące wynikiem nauki o przedsiębiorczości), stanowiące podstawę badań GEM (Global Entrepreneurship Monitor) jako ważne wskazują dwa modele: model zależności istniejących w gospodarce, których efektem jest rozwój oraz model indywidualnego procesu przedsiębiorczego¹⁵⁵. Model rozwoju gospodarczego GEM opiera się na następujących, istotnych założeniach – „*Po pierwsze, stan gospodarki jest silnie zależny od dynamicznego sektora przedsiębiorczości. Zależność ta zachodzi na wszystkich etapach rozwoju gospodarczego, może ona jednak przybierać różne nasilenie i charakter. Przedsiębiorczość z przymusu nie z wyboru, zwłaszcza w gorzej rozwiniętych gospodarczo regionach lub tych cierpiących na czasowy wzrost bezrobocia, może wspomagać gospodarkę w sytuacji, gdy opcje zatrudnienia są ograniczone. Bardziej rozwinięte gospodarki tworzą większą ilość szans przedsiębiorczych w wyniku swojego bogactwa i potencjału innowacyjnego, z drugiej jednak strony oferują one większą liczbę miejsc pracy dla osób, które mogłyby zostać przedsiębiorcami. Po drugie, potencjał przedsiębiorczy gospodarki jest oparty na jednostkach obdarzonych zdolnością i motywacją do rozpoczęcia działalności gospodarczej i może być wzmocniony przez pozytywny społeczny odbiór przedsiębiorczości. Przedsiębiorczość o wysokim potencjale wzrostu jest też głównym czynnikiem tworzenia nowych miejsc pracy, a konkurencyjność państw jest tworzona przez firmy innowacyjne i te, podejmujące działalność poza granicami kraju*”¹⁵⁶. Model GEM, wychodząc od zależności społeczno-gospodarczych, pokazuje jak przedsiębiorczość jest kształtowana przez czynniki na poziomie krajowym, zakłada również istnienie trzech podstawowych składowych przedsiębiorczości: postaw-nastawień, aktywności-podejmowanych działań i planów-aspiracji. Te trzy filary przedsiębiorczości występują w modelu w postaci układu sił, który decyduje o powstaniu innowacji, miejsc pracy i wzrostu gospodarczego. GEM dzieli kraje według etapu rozwoju gospodarczego na trzy grupy: zorientowane na czynniki produkcji, zorientowane na efektywność i zorientowane na innowacje. W krajach w fazie zorientowania na czynniki produkcji konkurencja odbywa się na poziomie czynników produkcji, takich jak praca czy zasoby naturalne. Cena jest głównym czynnikiem konkurowania przedsiębiorstw na rynku, produktywność jest niska, niskie są również koszty pracy. W krajach w fazie zorientowania na efektywność, rosną koszty pracy, co wymusza konieczność tworzenia bardziej efektywnych metody produkcji i podnosi jakość produktów i usług. Kraje zorientowane na innowacje mogą utrzymać wysokie wynagrodzenia i odpowiedni standard życia tylko wtedy, kiedy przedsiębiorstwa są w stanie konkurować w oparciu o nowe i wyspecjalizowane produkty i inne innowacyjne rozwiązania. Polska wg. GEM, w 2012 roku, została zaliczona do gospodarek zorientowanych na efektywność.

Każdy z etapów rozwoju gospodarczego wymaga zastosowania odmiennych instrumentów wspierania przedsiębiorczości i wzrostu gospodarczego. W gospodarkach zorientowanych na efektywność konieczna jest m.in. zaawansowana infrastruktura usługowa (m.in. dostępność i możliwość poniesienia kosztów zatrudnienia konsultantów, łatwość pozyskania dobrych profesjonalnych doradców), poprawa funkcjonowania procesów i treści pracy (strategia rozwoju), tworzenie efektywnych systemów edukacyjnych umożliwiających kształcenie w zakresie nowych potrzebnych specjalizacji, procesów i kompetencji zarządczych i organizacyjnych czy adaptowania technologii.

Planowane do wdrożenia w PI 8.9 działania - obliczone na zapewnienie przedsiębiorcom i ich pracownikom „szytej na miarę” kompleksowej pomocy w postaci działań doradczych i szkoleniowych, diagnozy potrzeb rozwojowych przedsiębiorstwa i jego pracowników, doradztwo w zakresie projektowania i wdrażania planów rozwoju, doskonalenie kwalifikacji i kompetencji pracowników przedsiębiorstwa (w tym przekwalifikowanie) - wydają się być zgodne z modelem GEM.

¹⁵⁵ *Global Entrepreneurship Monitor – Polska 2012*, PARP 2013 r.

¹⁵⁶ Tamże.

Uwzględniają wskazywane w GEM konieczne w danej fazie rozwoju - instrumenty wspierania przedsiębiorczości i wzrostu gospodarczego. Można je zaliczyć do interwencji o charakterze PREWENCJI/ZAPOBIEGANIA i ROZWOJU - p/działanie negatywnym konsekwencjom dla przedsiębiorstwa wynikającym z płynność procesów zachodzących w gospodarce. Wsparcie w tym zakresie, między innymi, uwzględnia: kompleksowe doradztwo w zakresie rozwoju firmy i jej pracowników, w tym szkolenia doskonalące (stanowiące odpowiedź na trafnie rozpoznane potrzeby przedsiębiorstw i ich pracowników).

Priorytet przewiduje również działania typu REAGOWANIE - łagodzenie negatywnych konsekwencji spowolnienia i/lub zmiany gospodarczej. Wsparcie w tym zakresie, między innymi, uwzględnia: kompleksowe doradztwo wspierające firmę w obszarach mogących złagodzić negatywne skutki spowolnienia gospodarczego lub zmiany gospodarczej, szkolenia doskonalące lub przekwalifikujące (odpowiedź na trafnie rozpoznane potrzeby przedsiębiorstw i ich pracowników w powiązaniu z możliwymi kierunkami zmian), programy outplacementowe dedykowane pracownikom zwalnianym, wykorzystujące wszystkie instrumenty i usługi rynku pracy, w tym dotacje na podjęcie działalności gospodarczej.

Wydaje się, że proponowany typ wsparcia będzie wiązał się z szeregiem korzyści dla przedsiębiorstw: diagnozą sytuacji przedsiębiorstwa, planem/strategią rozwoju na miarę potrzeb i możliwości firmy, adaptacją do nowych warunków zewnętrznych, dzięki podjęciu działań wynikających z diagnozy i ujętych w strategii, reakcją na zmieniającą się sytuację gospodarczą, lepiej wykwalifikowanym lub posiadającym nowe kwalifikacje personelem po wdrożeniu usług szkoleniowych, czy też poprawą wizerunku pracodawcy (dzięki wdrożeniu outplacementu w sytuacji restrukturyzacji firmy).

2, 3, 4.

Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013¹⁵⁷ - które objęło pracujących uczestników Priorytetu VIII - 8.1.1; 8.1.2; 8.2.1; oraz IX - 9.3, pokazało, że w zasadniczej - dla wymienionych poddziałań - formie wsparcia, uczestniczyli w równym stopniu mężczyźni i kobiety. Dwie trzecie zrealizowanych szkoleń miało charakter zawodowy. Częściej kierowane były na nie osoby młodsze, z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Rodzaj kwalifikacji w zawodach zdobywanych podczas szkoleń był bardzo zróżnicowany. Niezależnie od płci, co dziesiąty badany podnosił swoje umiejętności w zakresie obsługi komputera. W przypadku pracujących uczestników projektów outplacementowych najczęściej występującą formą wsparcia były usługi doradztwa zawodowego. Ocena skuteczności ww. form wsparcia, przeprowadzona po 6 miesiącach od zakończenia wsparcia, potwierdziła zatrudnienie 92% przeszkolonych pracowników przedsiębiorstw. Prawie wszyscy kontynuowali zatrudnienie u tego samego pracodawcy, dotyczyło to również osób uczestniczących w programach outplacementowych. Uwzględniając duży udział szkoleń zawodowych w ofercie szkoleniowej, można założyć, że ta forma doskonalenia przyczyniła się w dużym stopniu do podniesienia lub zmiany kwalifikacji osób pracujących.

Pozytywny wpływ interwencji obecnych w poddziałaniach 8.1.1 oraz 8.1.2 PO KL na adaptacyjność osób i firm oraz efektywność w zdobywaniu nowych kwalifikacji i kompetencji miękkich potwierdzają również badania ewaluacyjne przeprowadzone w województwie dolnośląskim¹⁵⁸.

Dla nowej perspektywy finansowej 2014-2020 planuje się przyjęciem popytowego systemu dystrybucji środków - realizowane projekty muszą odpowiadać na potrzeby przedsiębiorców, dawać im możliwość samodzielnego wyboru narzędzi i metod wsparcia, w tym takich jak doradztwo i diagnoza oraz zapewniać szybką reakcję na występujące problemy. Wskaźniki produktu dotyczące liczby MSP i liczby osób zatrudnionych objętych wsparciem są logicznie i silnie

¹⁵⁷ Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013 Policy & Action Group Uniconsult

¹⁵⁸ *Badanie i ocena wpływu projektów w ramach Poddziałania 8.1.1 i 8.1.2 PO KL na rozwój zawodowy oraz zdolności adaptacyjne ich uczestników, w kontekście zmian gospodarczych zachodzących na dolnośląskim rynku pracy* - raport końcowy z badania, Reytech, IBS, Wrocław 2012 r.

powiązane z rezultatem bezpośrednim *Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu [os.]*. Na siłę tego powiązania wpłynie dodatkowo dopasowanie działań do realnych i zdiagnozowanych potrzeb przedsiębiorców i pracowników¹⁵⁹.

Szczególną grupą wspartą w programie mają być osoby zatrudnione w wieku 50 lat i więcej. Kwalifikacje, wiedza oraz umiejętności i ich ciągłe uaktualnianie to jeden z czynników, od których w dużym stopniu uzależniona jest zdolność do pracy (zwłaszcza w grupie wieku 50+)¹⁶⁰. Bariery kontynuacji zatrudnienia wśród osób w tym wieku może być fakt niedopasowania czy dezaktualizacji ich kwalifikacji w kontekście np. postępu technologicznego. Ciągłe podnoszenie kwalifikacji i zwiększanie potencjału osób po 50 r. ż. powinno się przyczynić do wydłużenia aktywności zawodowej.

Interwencja zaplanowana do realizacji w ramach PI 8.9 pośrednio wpisuje się w potrzebę opracowania antycypacyjnej, kompleksowej metody monitoringu zmiany gospodarczej - *system wczesnego ostrzegania*, pozwalającej na: -dostarczanie decydom informacji pozwalających na podejmowanie działań wyprzedzających i korygujących, obniżających koszty ekonomiczne i społeczne okresowych zakłóceń w funkcjonowaniu gospodarki (zmiana, restrukturyzacja, spowolnienie); -prowadzeniu badań antycypacyjnych rekomendowanych przez Komisję Europejską (Polska, jako jedno z nielicznych państw Wspólnoty rozwiązań o tym charakterze nie wypracowała); -skuteczne wykorzystanie systemu instrumentów reagowania przedsiębiorstw na zmianę gospodarczą, co jest przewidziane w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Ponadto, działania przewidziane w PI 8.10 wpisują się w „Politykę II szansy”, która została sformułowana przez Komisję Europejską w Komunikacie pn. *W jaki sposób przezwyciężyć piętno porażki poniesionej w działalności gospodarczej – działania na rzecz polityki drugiej szansy. Realizacja partnerstwa lizbońskiego na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia* (Kom (2007) 584 z 5.10.2007 r.). Składają się na nią działania mające na celu ułatwienie przedsiębiorcom, którzy ponieśli porażkę, ponowne rozpoczęcie działalności gospodarczej. Celem tej polityki jest także ograniczenie ryzyka porażki i przeciwdziałanie negatywnym skutkom likwidacji przedsiębiorstw (w tym minimalizowanie siły oddziaływania piętna upadłości)¹⁶¹.

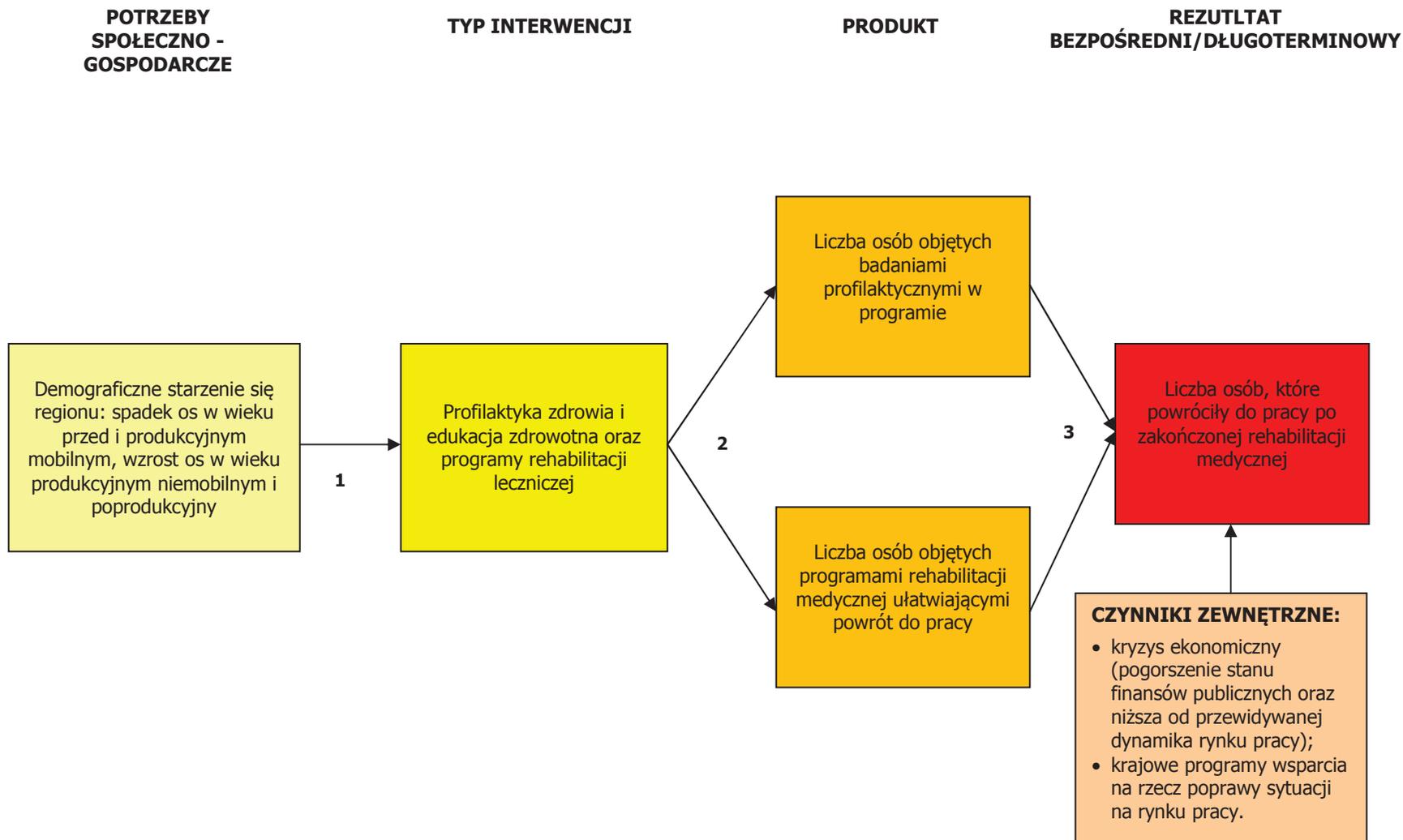
---

¹⁵⁹ *Badanie skuteczności wsparcia w ramach komponentu regionalnego (...)*, op. cit.

¹⁶⁰ Ilmarinen J., *Towards a longer worklife! Ageing and the quality of worklife in the European Union*, Finnish Institute of Occupational Health, Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki 2005 r.

¹⁶¹ *Pomocna dłoń – Informator dla przedsiębiorców w trudnej sytuacji*, PARP 2013 r.

PI 8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się

Opis związków przyczynowo - skutkowych:

1.

Niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej – niski udział w strukturze osób z grup wieku przed i produkcyjnego mobilnego, wysoki udział osób z grup wieku produkcyjnego niemobilnego i poprodukcyjnego wymuszają poszukiwanie sposobów na zwiększenie zatrudnienia, w tym poprzez wydłużanie aktywności zawodowej, zwłaszcza że w wiek emerytalny wkraczają właśnie roczniki *baby-boomers* (powojennego kompensacyjnego wyżu demograficznego). Osoby w wieku 50-64 lata stanowią obecnie niemal 22% populacji województwa¹⁶². Wspieranie aktywności zawodowej osób starszych wpisuje się w założenia *Programu na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*¹⁶³. Planowana interwencja wpisuje się również w koncepcję aktywnego oraz produktywnego starzenia się. Paradygmat produktywnego starzenia się postuluje wydłużanie życia zawodowego, jako remedium na konsekwencje starzenia się ludności, podczas gdy idea aktywnego starzenia się społeczeństwa za podstawową barierę w tym względzie uznaje istnienie dyskryminacji związanej z wiekiem, za rozwiązanie natomiast – promowanie aktywnego udziału na rynku pracy i w społeczeństwie¹⁶⁴. Upowszechnianie badań profilaktycznych związane jest z celem *Europejskiego partnerstwa na rzecz innowacji sprzyjającej aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu* - zwiększeniem do 2020 r. o dwa lata średniej liczby lat przeżytych przez Europejczyków w dobrym zdrowiu.

Liczba stwierdzonych przypadków chorób zawodowych w województwie w ostatnich latach spada (od 44 w 2010 r. do 9 w 2012 r.)¹⁶⁵. Zwiększanie bezpieczeństwa oraz podnoszenie świadomości w zakresie ochrony zdrowia w miejscu pracy to zadania realizowane w ramach większości programów dotyczących aktywnego starzenia się. Pomimo niewielkiej liczby zachorowań na choroby zawodowe zasadne wydaje się dalsze prowadzenie działań prewencyjnych, tym bardziej, że stan zdrowia to najważniejszy czynnik decydujący o aktywności zawodowej.

Programy i polityki aktywnego starzenia się powinny zakładać umożliwianie kontynuacji aktywności zawodowej w taki sposób i w takim zakresie, na jaki pozwalają zmieniające się wraz z wiekiem możliwości oraz potrzeby. Ważnym aspektem są działania pozwalające uniknąć lub opóźnić występowanie niepełnosprawności lub chorób przewlekłych¹⁶⁶. Wzrost dostępności i efektywności rehabilitacji leczniczej to jedno z głównych działań podejmowanych w wielu projektach ukierunkowanych na zwiększanie aktywności zawodowej osób starszych (przykładem może być fiński program VETO)¹⁶⁷. W programach aktywnego starzenia i profilaktyki zdrowotnej wskazuje się również, jako ważne promowanie i upowszechnianie aktywności fizycznej¹⁶⁸. Ten rodzaj strategii prewencyjnej może być częścią działań edukacyjnych (szkoleń) Inną strategią prewencyjną, która ma na celu złagodzenie problemów zdrowotnych jest promowanie idei szczepień. Choć większość osób, które zachorują na sezonową grypę nie wymaga leczenia medycznego, choroba ta może prowadzić do hospitalizacji i śmierci, zwłaszcza wśród grup ryzyka, takich jak osoby starsze. Prawie połowa zgonów spowodowanych grypą w państwach UE-27 w 2009 roku dotyczyła osób w wieku 85 lat i starszych. Pod koniec 2009 roku Rada Unii Europejskiej przyjęła rekomendację na rzecz szczepień, wyznaczając cel zaszczepienia, co najmniej 75% osób zagrożonych takim ryzykiem do 2015 roku¹⁶⁹.

¹⁶² www.stat.gov.pl.

¹⁶³ *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, COM(2010) 682, Strasburg 2010 r.

¹⁶⁴ *Overcoming the Barriers and Seizing the opportunities for Active Ageing Policies in Europe. ActivAge*. Final Report, European Commission, Bruksela 2005 r.

¹⁶⁵ *Diagnoza stanu ochrony zdrowia w województwie opolskim*, Załącznik nr 1 do *Strategii ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020*, UMWO, Opole 2013.

¹⁶⁶ *Active Ageing. A Policy Framework*, World Health Organization, Geneva 2002 r.

¹⁶⁷ Ilmarinen J., *Towards a longer worklife!* (...), op. cit.

¹⁶⁸ *Aktywność osób starszych i solidarność międzypokoleniowa* Statystyczny portret Unii Europejskiej 2012, EUROSTAT 2012.

¹⁶⁹ Dostępna pod adresem: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:348:0071:0072:EN:PDF>.

Czas oczekiwania na leczenie i rehabilitację ma znaczenie w kontekście umożliwienia jak najszybszej aktywizacji zawodowej osobom w wieku produkcyjnym. W 2013 r. w województwie opolskim wahał się on od 383 do 451 dni na oddziałach rehabilitacyjnych i od 60 do 107 dni w poradniach¹⁷⁰. Podjęcie działań mających na celu usprawnienie procesu rehabilitacji leczniczej w celu poprawy zdolności do pracy osób nieaktywnych zawodowo lub wydłużania aktywności zawodowej osób w wieku 50+ jest działaniem uzasadnionym i odpowiadającym na problem starzenia się zasobów ludzkich na rynku pracy. Poprawa dostępności do rehabilitacji leczniczej oraz wdrażanie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powrót do pracy to jedne z zadań przewidzianych w celu strategicznym 1.1 Profilaktyka chorób w projekcie *Strategii ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020*¹⁷¹. Zły stan zdrowia to jedna z głównych przyczyn przedwczesnego wycofywania się z rynku pracy. Istotnym działaniem jest upowszechnianie i promowanie badań profilaktycznych wśród wszystkich osób w wieku aktywności zawodowej. Doświadczenia innych krajów wskazują, że dobrze zaplanowane i wdrażane strategie promocji zdrowia oraz profilaktyki przyczyniają się do upowszechniania zdrowego stylu życia wśród pracowników, co z kolei przynosi długoterminowe korzyści dla ich stanu zdrowia oraz dla przedsiębiorstw ich zatrudniających (w kontekście np. czasu spędzanego na zwolnieniach lekarskich, które są znacznym obciążeniem dla firm)¹⁷².

2, 3.

Stan zdrowia wraz z fizycznymi, umysłowymi oraz społecznymi możliwościami stanowią podstawę zdolności do pracy, a każde pogorszenie stanu zdrowia jest zagrożeniem dla aktywności zawodowej¹⁷³. Korzyści związane z podnoszeniem świadomości i uczestnictwem w badaniach profilaktycznych są efektem długoterminowym i niemierzalnym w sposób bezpośredni. W dłuższej perspektywie realizują cel *Europejskiego partnerstwa na rzecz innowacji sprzyjającej aktywnemu starzeniu się w dobrym zdrowiu* - zwiększenie do 2020 r. o dwa lata średniej liczby lat przeżytych przez Europejczyków w dobrym zdrowiu oraz mogą się przyczynić do wydłużenia aktywności zawodowej.

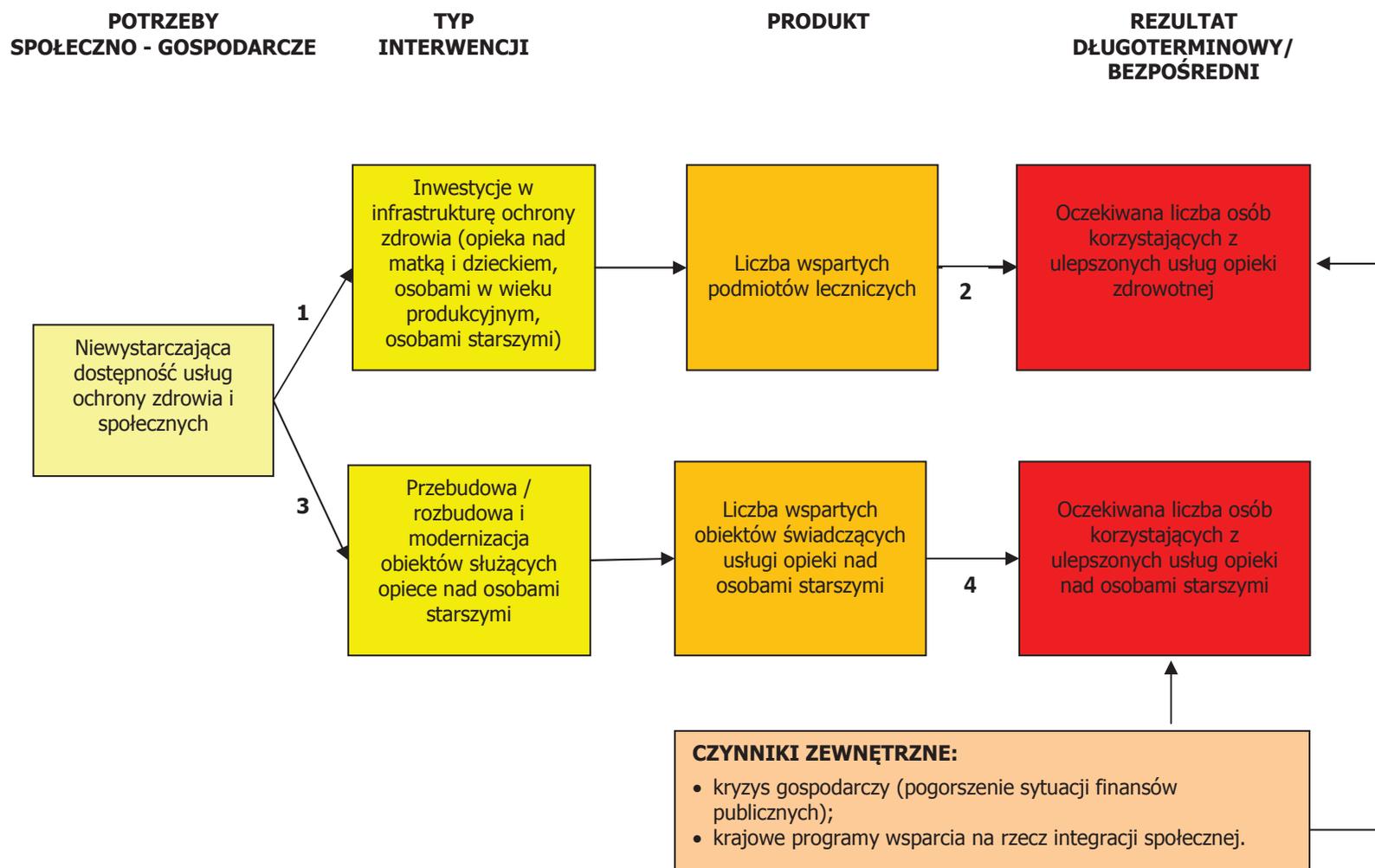
¹⁷⁰ Czas oczekiwania różni się w zależności od placówki; [Diagnoza stanu ochrony zdrowia w województwie opolskim (...), op. cit.

¹⁷¹ *Strategia ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020*, Departament Zdrowia i Polityki Społecznej, UMWO, Opole 2013 r.

¹⁷² *Ageing and employment: Identification of good practice to increase job opportunities and maintain older workers in employment* - final Report, Warwick Institute for Employment Research, University of Warwick, Economix Research & Consulting, European Commission, Bruksela 2006 r.

¹⁷³ Ilmarinen J., *Towards a longer worklife!* (...), op. cit.

PI 9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 3.

Demograficzne starzenie się pociąga za sobą wzrost zapotrzebowania na wyspecjalizowane usługi ochrony zdrowia oraz miejsca w obiektach świadczących usługi związane z opieką nad osobami starszymi. Według prognoz GUS odsetek osób w wieku 60+ w województwie opolskim w 2015 roku wyniesie ponad 23%, natomiast do 2020 r. przekroczy 26%. Ponadto, udział tzw. *oldest-old* (osoby w wieku 80 lat i więcej) w grupie osób starszych (60 lat i więcej) w 2020 r. wyniesie 17,7%¹⁷⁴. Wraz z wiekiem zmniejsza się aktywność biologiczna organizmu, zwiększa natomiast podatność na choroby¹⁷⁵. Według raportu *Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r.*¹⁷⁶ 60% osób powyżej 50 r. ż. deklarowała długotrwałe problemy zdrowotne (powyżej 6 miesięcy), a w grupie powyżej 60 r.ż. udział takich osób wynosił już 79%. Charakterystyczną cechą dotyczącą stanu zdrowia osób starszych jest tzw. wielochorobowość, komplikująca proces leczenia zwłaszcza w warunkach niedoboru lekarzy-specjalistów w zakresie geriatryi) oraz oddziałów geriatrycznych w szpitalach.

Cząstkowy współczynnik płodności (liczba urodzeń przypadająca na 1000 kobiet w danej grupie wieku) jest w województwie opolskim wyższy w grupie kobiet 30-34 lata niż w grupie 20-24 lata. Niski ogólny współczynnik płodności i dzietności w regionie (zaledwie 1,15 w 2012 r.) oraz przesunięcie w czasie procesu urodzeń uzasadniają konieczność rozwoju wysokiej jakości opieki zdrowotnej nad matką i dzieckiem¹⁷⁷. Zapewnienie opieki przedkonceptyjnej, podczas całej ciąży oraz w trakcie porodu to jeden z kluczowych czynników decydujących o rozwoju dziecka, a dostępność wysokiej jakości opieki zdrowotnej może być również istotna w kontekście samych postaw i decyzji prokreacyjnych¹⁷⁸. Ponadto, jednym z najważniejszych zadań będzie objęcie wsparciem infrastruktury umożliwiającej szybszy powrót do zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym. W kontekście potrzeby wydłużenia aktywności zawodowej oraz wpływu dobrego stanu zdrowia na aktywność zawodową, planowany typ interwencji jest uzasadniony.

Stan infrastruktury w zakresie ochrony zdrowia oceniany jest jako dobry (wyposażenie, dostępność do nowoczesnej aparatury leczenia medycznego), chociaż wciąż nie w pełni zadowalający (zwłaszcza w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich)¹⁷⁹.

Pomoc skierowaną na rozwój infrastruktury ochrony zdrowia (Działanie 5.2 RPO WO 2007-2013) oceniono wysoko. Większość projektów zgłoszonych w trybie konkursowym (Poddziałanie 5.2.1) dotyczyło zakupu specjalistycznego sprzętu medycznego. Realizowane projekty przyczyniły się do wzrostu jakości specjalistycznej opieki zdrowotnej oraz opieki ambulatoryjnej¹⁸⁰. Poniesione nakłady pozwoliły na poszerzenie zakresu świadczeń oraz usprawnienie stosowanych procedur. Dalszy postęp w zakresie usług ochrony zdrowia wiązany jest z efektami realizowanego w ramach RPO WO 2007-2013 programu *Szpitala opolskie gwarancją bezpieczeństwa zdrowotnego regionu i bazą kształcenia kadry medycznej*, ukierunkowanego przede wszystkim na poprawę sytuacji w zakresie zabiegów specjalistycznych i badań diagnostycznych.

¹⁷⁴ Baza danych *Demografia*, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/>, 2013 r.

¹⁷⁵ Kędziora-Kornatowska K., *Wielochorobowość wieku podeszłego w aspekcie opieki pielęgniarskiej*, [w:] *Kompendium pielęgnowania pacjentów w starszym wieku* Kędziora-Kornatowska K [red.], Muszaliak M., Wyd. Czelej, Lublin 2007 r.

¹⁷⁶ *Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r.*, GUS, Warszawa 2011 r.

¹⁷⁷ Baza danych *Demografia*, <http://demografia.stat.gov.pl/bazademografia/>, 2013 r.

¹⁷⁸ Iwanowicz-Palus G.J., Stadnicka G., Bień A., *Organizacja opieki przedkonceptyjnej i okołoporodowej determinantą zdrowia rodziny i społeczeństwa*, *Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu*, 19(3), 2013 r.

¹⁷⁹ *Diagnoza stanu ochrony zdrowia w województwie opolskim*, Załącznik nr 1 do Strategii ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2013 r.

¹⁸⁰ *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną (...)*, op. cit.

W kontekście pozytywnych ocen działań realizowanych w poprzedniej perspektywie finansowej oraz zdiagnozowanych wyzwań dla dalszego rozwoju infrastruktury ochrony zdrowia (głównie demograficznych) proponowany typ interwencji jest uzasadniony¹⁸¹. Inwestycje w ochronę zdrowia i jej rozwój powinny mieć charakter ciągły.

Prowadzone w regionie działania w zakresie usług opiekuńczych dla osób starszych, zwłaszcza przewlekle chorych i niepełnosprawnych, nie zaspokajają ich potrzeb¹⁸². W szczególności dotyczy to obszarów wiejskich województwa, gdzie dostępność do usług społecznych czy ochrony zdrowia dla tej grupy wieku jest szczególnie niska.

W regionie w 2011 r. działało 28 DPS (w tym 14 dla osób w podeszłym wieku) i 13 dziennych domów pomocy.¹⁸³ Demograficzne starzenie się województwa, w tym zjawisko tzw. podwójnego starzenia się (w odniesieniu do udziału osób powyżej 80 r.ż) spowoduje, że zapotrzebowanie na infrastrukturę związaną z opieką nad osobami starszymi wzrośnie. Alternatywą dla miejsc opieki długoterminowej jest wsparcie rodzin w ich funkcjach opiekuńczych w domu. Należy natomiast uwzględnić przemiany zachodzące we wzorcu rodziny, przede wszystkim w aspekcie osłabienia więzi międzypokoleniowych oraz wspomniane wyżej zjawiska – wzrastający odsetek osób w wieku 80+ i występowanie przewlekłych problemów zdrowotnych w osób 50+ i 60+. Współwystępowanie tych zjawisk stwarza ryzyko wystąpienia problemu polegającego na niemożności roztoczenia opieki nad osobą starszą w rodzinie ze względu na problemy zdrowotne potencjalnych opiekunów, którzy również są już w podeszłym wieku. Uzasadnione wydaje się zatem wsparcie rozbudowy, przebudowy i modernizacji w celu wzmocnienia potencjału obiektów oferujących usługi społeczne.

2, 4

Istotnym efektem wsparcia infrastruktury ochrony zdrowia i usług społecznych jest poprawa dostępności do nich, a tym samym skrócenie czasu oczekiwania na usługi opieki zdrowotnej oraz objęcie nimi większej liczby osób. W 2013 r. w województwie opolskim czas oczekiwania na (wybrane) świadczenia wynosił¹⁸⁴: rehabilitacja medyczna - od 383 do 451 dni na oddziałach rehabilitacyjnych i od 60 do 107 dni w poradniach, oddziały i poradnie ginekologiczne i ginekologiczno-położnicze - 92 do 150 dni (opieka ambulatoryjna) i od około 40 do 61 dni (opieka szpitalna), oddziały geriatryczne – do 62 dni dla przypadków stabilnych i 5 dla przypadków pilnych. W marcu 2013 na leczenie na oddziałach geriatrycznych oczekiwało łącznie 129 osób. Rezultatem wsparcia udzielonego w poprzedniej perspektywie finansowej było skrócenie czasu hospitalizacji. Przywołane dane wskazują na występowanie w regionie bariery w dostępie od usług ochrony zdrowia i usług społecznych polegającej na niewystarczającej infrastrukturze tych usług. Można się zatem spodziewać, że kontynuacja wsparcia infrastruktury ochrony zdrowia przyczyni się do dalszego skracania czasu oczekiwania na usługi zdrowotne oraz czasu hospitalizacji, co wpłynie na wzrost liczby osób mogących z tych usług korzystać. Czas oczekiwania na leczenie ma również znaczenie w kontekście umożliwienia jak najszybszej aktywizacji zawodowej osobom w wieku produkcyjnym.

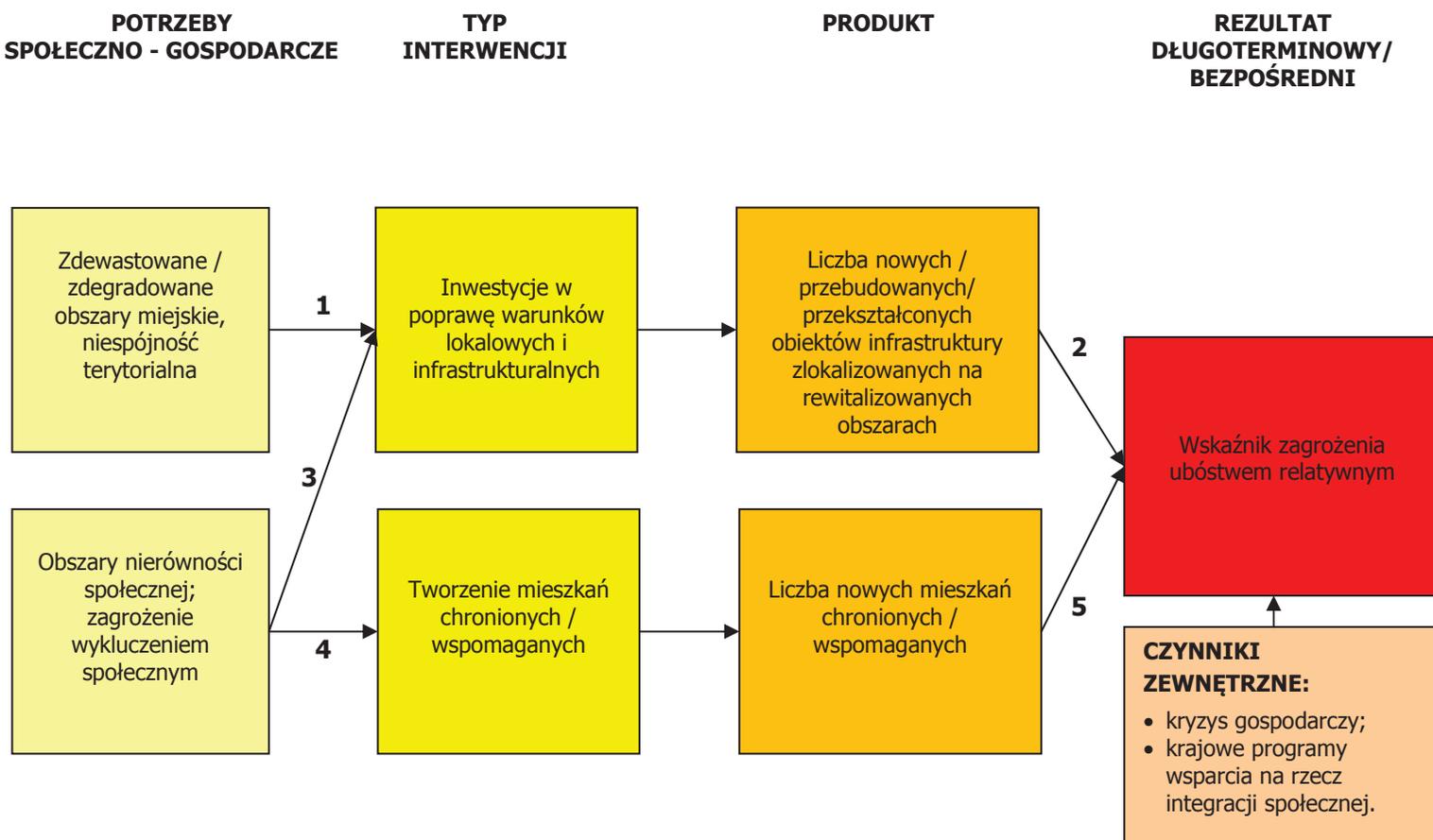
¹⁸¹ *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną (...)*, op. cit.

¹⁸² *Instytucje wobec potrzeb osób starszych. Raport z badań przeprowadzonych w województwie opolskim*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2010 r.

¹⁸³ *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012 r.

¹⁸⁴ Czas oczekiwania różni się w zależności od placówki.

PI 9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 3, 4.

Działania są zgodne z założeniami projektu *Europejski program walki z ubóstwem*¹⁸⁵. Zaproponowany typ interwencji odpowiada na zdiagnozowaną potrzebę społeczno-gospodarczą. Zakłada się prowadzenie kompleksowych i długoterminowych działań. Przebudowana w ramach projektów infrastruktura służyć ma przede wszystkim osobom wykluczonym lub zagrożonym wykluczeniem społecznym, a tym samym wpisywać się w cele ukierunkowane na redukcję tych negatywnych zjawisk. Można oczekiwać, że interwencja przyczyni się do wzmocnienia potencjału opolskich miast.

W ewaluacji projektów RPO WO 2007-2013 dofinansowanie na rewitalizację przestrzeni miejskiej (Działanie 6.1) oceniono pozytywnie. Większość dofinansowanych projektów (badanie oceniające ich jakość przeprowadzono w 2010 r.) zakładała wielowymiarową aktywizację wspartych obszarów (zastrzeżenia co do możliwości realizacji wszystkich przyjętych celów budziły jednak relatywnie niewielkie środki na ich realizację). Podkreślono również konieczność kontynuowania rewitalizacji na obszarach miejskich z uwagi na ich rolę w aktywizacji gospodarczej regionu¹⁸⁶.

Planowany typ interwencji wpisuje się w założenia kompleksowości rewitalizacji. Działania, dla których przewidziano wsparcie, dotyczą aspektów: przestrzennego, ekonomicznego i społecznego. W badaniu ewaluacyjnym¹⁸⁷ projektów realizowanych w osi priorytetowej 6 RPO WO 2007-2013 (2010 r.) zwracano uwagę przede wszystkim na konieczność dalszego wspierania gospodarczego aspektu rewitalizacji jako aktywizującego rozwój regionu.

W momencie prowadzenia badania wszystkie wspierane projekty były nadal w toku, co uniemożliwiło ocenę efektów inwestycji. Mimo wszystko, z uwagi na występujące w regionie uwarunkowania (przede wszystkim dużą liczbę miast wymagających rewitalizacji) zarekomendowano przeznaczenie środków finansowych na realizację tego typu działań w ramach RPO WO 2014-2020. Wskazano też na konieczność rzetelniejszej demarkacji w zakresie wspieranych w ramach tych środków projektów. Uwaga ta wydaje się istotna z punktu widzenia projektu RPO WO 2014-2020, w którym m.in. działania dotyczące rozwoju usług społecznych realizowane będą w ramach PI 8.8, 9.7 (EFS), 9.1 oraz 9.2 (EFRR).

2, 5.

Zakładając, że wsparte w ramach RPO WO 2014-2020 projekty z zakresu rewitalizacji dotyczyć będą jej różnych wymiarów, a tym samym składać się na kompleksowość realizowanych działań, można uznać, że przyczynią się do trwałej poprawy poziomu i jakości życia osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

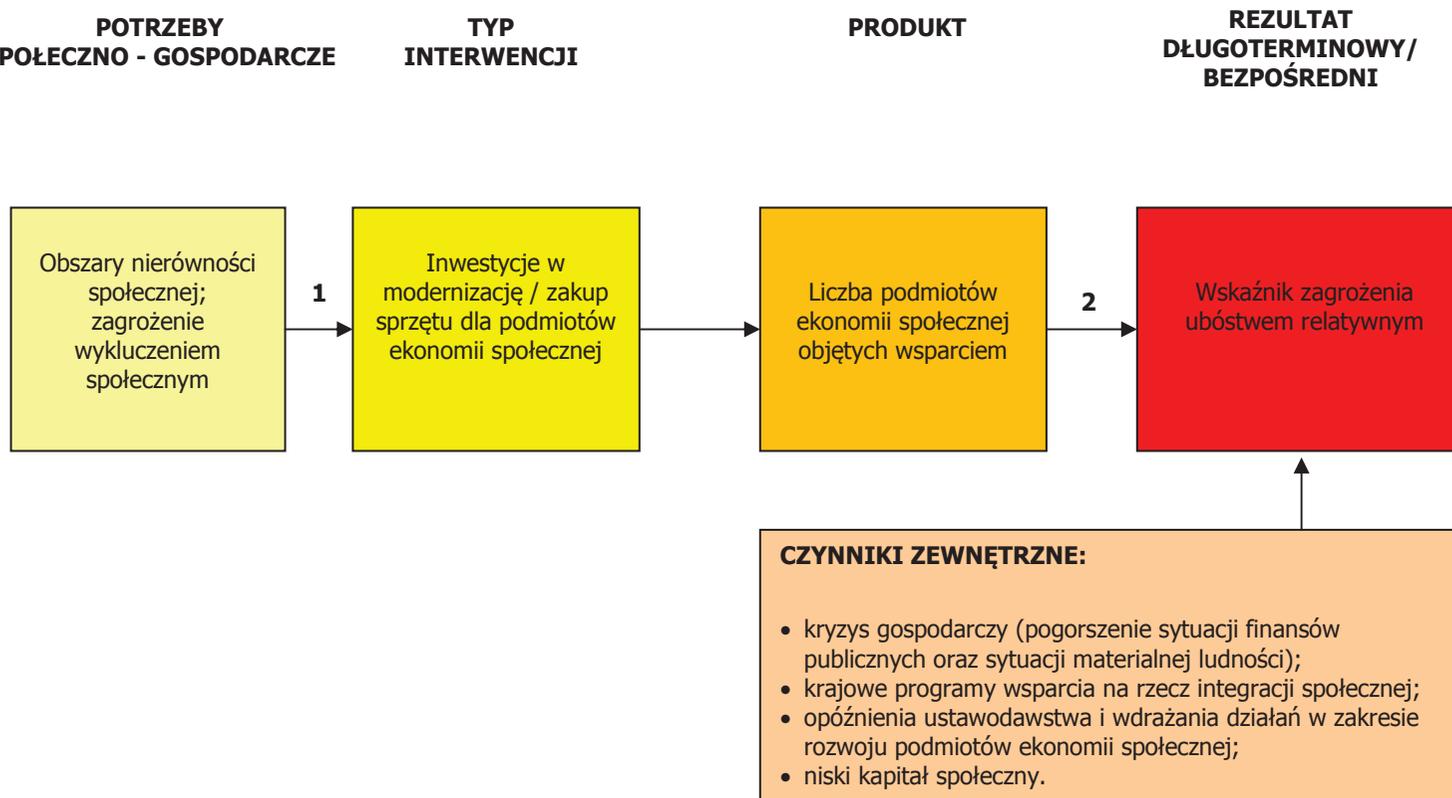
---

¹⁸⁵ „Europejski program walki z ubóstwem” - projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa.

¹⁸⁶ *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną (...)*, op. cit.

¹⁸⁷ Tamże.

PI 9.3 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Ograniczone fundusze PES hamują rozwój ich zdolności zatrudnieniowych czy oferty usług oraz zmniejszają możliwości autopromocyjne i marketingowe¹⁸⁸. Ponad 1/3 podmiotów ekonomii społecznej objętych badaniem *Ekonomia społeczna w województwie opolskim...*¹⁸⁹ wskazała, że „utworzenie systemu wsparcia finansowego dla podmiotów ekonomii społecznej (dotacje, poręczenia, kredyty)” jest jednym z najważniejszych czynników zewnętrznych, które mogłyby pozytywnie wpłynąć na ich funkcjonowanie. *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej* zakłada, że większość środków na rozwój ekonomii społecznej powinna zostać przeznaczona na bezpośrednie wsparcie przedsiębiorstw społecznych i sektora ekonomii społecznej. Jednocześnie zwraca się uwagę na ściśle powiązanie pomocy finansowej z ofertą szkoleń i doradztwa oraz z dokładnym określeniem efektów realizowanych projektów¹⁹⁰.

Wsparcie przyznane PES ma umożliwić im rozwój działalności, a tym samym poszerzenie zakresu lub ulepszenie już oferowanych usług. Obecnie zdecydowana większość PES świadczy usługi dla niewielkiej (do 30 osób) lub dla dużej (ponad 91 osób) liczby odbiorców. Wynika to z jednej strony z istnienia bardzo wyspecjalizowanych PES, świadczących wąski zakres usług, a z drugiej – z działalności takich, które nastawione są na ogólną, skierowaną do większej liczby odbiorców ofertę (np. gastronomia). Odbiorcami działań podmiotów ekonomii społecznej w województwie opolskim są przede wszystkim osoby niepełnosprawne i przewlekle chore, dzieci i młodzież oraz bezrobotni¹⁹¹. Ze względu na wkład, jaki PES mogą mieć w walkę z wykluczeniem społecznym i ubóstwem istotne jest, aby przez wzmacnianie ich potencjału umożliwić im obejmowanie wsparciem jak największą liczbę osób.

2.

PES przyczyniają się do tworzenia miejsc pracy bezpośrednio („wewnątrz” PES), pośrednio (przez podejmowane działania), a także m.in. poprzez czasowe zatrudnianie osób w najgorszej sytuacji na rynku pracy czy organizowanie programów szkoleniowych¹⁹². Zwiększenie zatrudnienia zostało uznane przez ponad 1/3 podmiotów uczestniczących w badaniu *Ekonomia społeczna...* za czynnik wewnętrzny, który pozytywnie wpłynąłby na ich funkcjonowanie¹⁹³. Wzmacnianie potencjału PES przez m.in. poszerzanie zakresu ich oferty wpłynie pozytywnie na ich zdolności zatrudnieniowe. Wśród usług znajdujących się w zakresie działalności opolskich PES dominują: leczenie, rehabilitacja i promocja zdrowia, pomoc terapeutyczna oraz podnoszenie kwalifikacji w ramach szkoleń i kursów, a odbiorcami działań podmiotów ekonomii społecznej w regionie są przede wszystkim osoby niepełnosprawne i przewlekle chore, dzieci i młodzież oraz bezrobotni¹⁹⁴. Zarówno dominujące działania, jak i grupy odbiorców wskazują na rolę odgrywaną przez opolskie PES w walce z ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

PES mogą odgrywać bardzo istotną rolę w procesach włączenia społecznego, między innymi właśnie poprzez tworzenie miejsc pracy¹⁹⁵, w tym zatrudnianie osób w najmniej korzystnej sytuacji na rynku pracy. Tym samym za logiczne należy uznać powiązanie zwiększenia liczby miejsc pracy w PES z obniżaniem wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

¹⁸⁸ *Ekonomia społeczna województwie opolskim – w stronę rozwiązań systemowych*, Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012 r.

¹⁸⁹ Tamże.

¹⁹⁰ *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (projekt)*, Zespół ds. rozwiązań systemowych ekonomii społecznej, Grupa ds. strategicznych, Warszawa 2013 r.

¹⁹¹ *Ekonomia społeczna województwie opolskim – w stronę rozwiązań systemowych (...)*, op. cit.

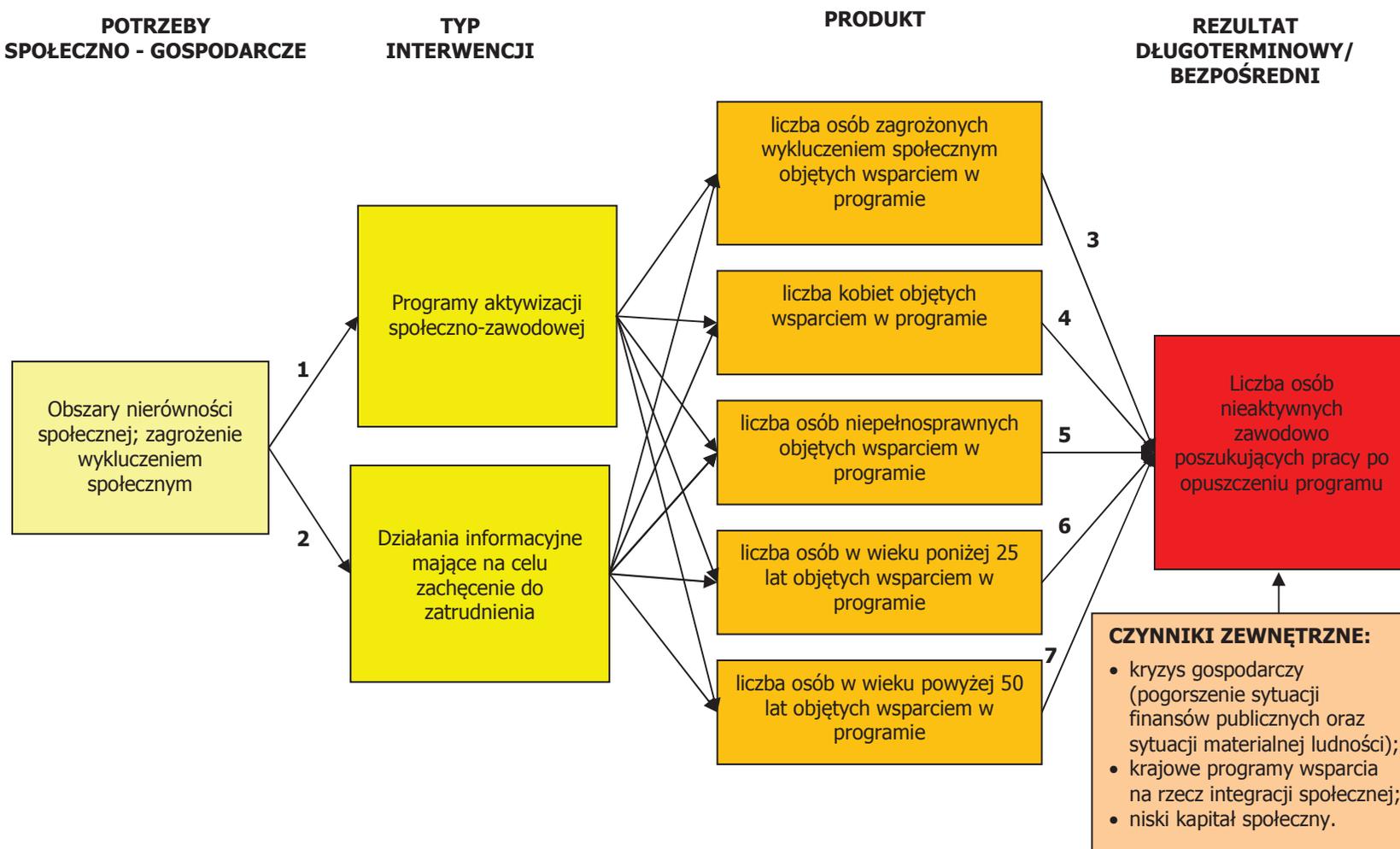
¹⁹² Noya A., Clarence E., *The social economy: building inclusive economies*, OECD, Paris 2007 r.

¹⁹³ *Ekonomia społeczna w województwie opolskim – w stronę rozwiązań systemowych (...)*, op. cit.

¹⁹⁴ Tamże.

¹⁹⁵ Noya A., Clarence E., *The social economy: building inclusive economies (...)*, op. cit.

PI 9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Jednym z zasadniczych problemów zidentyfikowanych w woj. opolskim jest występowanie różnych form zjawiska wykluczenia społecznego oraz zagrożenie nim znacznej części mieszkańców regionu. Najistotniejszym czynnikiem wykluczenia jest ubóstwo, którego stopa dla gospodarstw domowych w regionie wynosi 4,42 (dla porównania w woj. lubelskim dochody poniżej minimum egzystencji uzyskuje 8,02 gospodarstw, a w Małopolsce 2,83); natomiast wg kryteriów subiektywnych w niedostatku żyje 40,55% gospodarstw domowych z regionu podczas (średnia dla kraju wynosi 36,78%)¹⁹⁶. Dane wskazują, że gospodarstwa domowe z bezrobotnymi (takie, w których przynajmniej jedna osoba jest bezrobotna) żyją w ubóstwie ponad pięć razy częściej niż gospodarstwa bez osób bezrobotnych¹⁹⁷. Z analizy zarówno przyczyn wykluczenia społecznego, jak i jego skutków oraz grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem wynika wniosek, że stosunek do rynku pracy jest kluczowym czynnikiem determinującym zjawisko wykluczania¹⁹⁸. Do grup defaworyzowanych na rynku pracy na pewno można zaliczyć osoby w wieku 55+, które ze względu na wiek często mają problemy ze znalezieniem pracy [mimo posiadanego doświadczenia i kwalifikacji zawodowych]; osoby szybko kończące edukację, którym brak doświadczenia zawodowego i wysokich kwalifikacji; oraz osoby dotknięte różnymi formami niepełnosprawności. Odnosnie dostępności do rynku pracy i stopnia aktywności zawodowej jedną z najbardziej marginalizowanych grup w społeczeństwie są osoby niepełnosprawne. Głównym czynnikiem ekonomicznej marginalizacji niepełnosprawnych jest brak popytu na ich pracę. Wiemy również, że w woj. opolskim, co czwarty bezrobotny miał więcej niż 50 lat, oraz, że istotną grupę bezrobotnych stanowiły osoby młode – do 30 roku życia, kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka oraz osoby samotnie wychowujące dziecko do 18 roku życia. Istnienie na rynku grup defaworyzowanych uniemożliwia ich pełną zawodową aktywizację, tym samym obniżając wykorzystanie potencjału pracy osób w wieku produkcyjnym¹⁹⁹. Taka sytuacja, nie tylko znajduje negatywne odzwierciedlenie w rynku pracy [wysokich stopach bezrobocia], ale w sposób pośredni przyczynia się pauperyzacji społeczeństwa i regionu. Należy, więc uznać, że działania mające na celu propagowanie zatrudniania osób z grup defaworyzowanych, przyczynią się rozwiązania problemu niskiej aktywności w obszarze przedsiębiorczości. Wskazuje to, że interwencja polegająca na wdrożeniu programów aktywizacji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem będzie najbardziej kompleksową odpowiedzią na potrzeby społeczno-gospodarcze regionu. Największym zagrożeniem dla tego typu interwencji są specyficzne problemy ujawniające się w pracy z osobami wykluczonymi i zagrożonymi wykluczeniem. *„Jednym z najbardziej istotnych problemów, związanych z włączeniem społecznym grup marginalizowanych jest ryzyko związane z brakiem zainteresowania reprezentantów tych grup uczestnictwem w niektórych formach wsparcia oferowanych w projektach. Osoby wykluczone społecznie niechętnie włączają się w jakąkolwiek aktywność na polu społecznym i zawodowym. Bariery w podjęciu jakiejkolwiek aktywności przez potencjalnych uczestników projektu towarzyszy zwykle całe spektrum obaw, związanych ze zmianą obecnej sytuacji, do której osoby te już się przyzwyczyły i którą bardzo często z trudem zaakceptowały”*²⁰⁰. Z tego powodu należy przeprowadzić interwencję polegającą na działaniach informacyjnych mających na celu zwiększenie gotowości osób wykluczonych do podjęcia zatrudnienia; właściwa komunikacja z osobami wykluczonymi, zaplanowanie jej w sposób dostosowany do ich specyficznych potrzeb warunkuje skuteczność interwencji nakierowanej na aktywizację zawodową²⁰¹.

Cele zapisane w Priorytecie Inwestycyjnym 9.4, wpisują się również w działania związane ze „Strategią Europa 2020”, „Strategią Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2020”, „Strategią Rozwoju Kraju 2020”, „Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 Nowy wymiar

¹⁹⁶ *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków*. Raport, J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2012 r.

¹⁹⁷ *Diagnoza społeczna (...)*, op. cit.

¹⁹⁸ *Poradnik dotyczący realizacji wsparcia dla osób wykluczonych społecznie oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*, MRR, Warszawa 2010 r.

¹⁹⁹ *Employment and Social Development in Europe 2012*, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2012 r.

²⁰⁰ *Poradnik dotyczący (...)*, op. cit.

²⁰¹ *Poradnik dotyczący (...)*, op. cit.

aktywnej integracji”, „Europejską strategią w sprawie niepełnosprawności 2010-2020: Odnowione zobowiązania do budowania Europy bez Barier”, „Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020”; „Wieloletnim Regionalnym Planem Działań Województwa Opolskiego na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie na lata 2013 - 2020”.

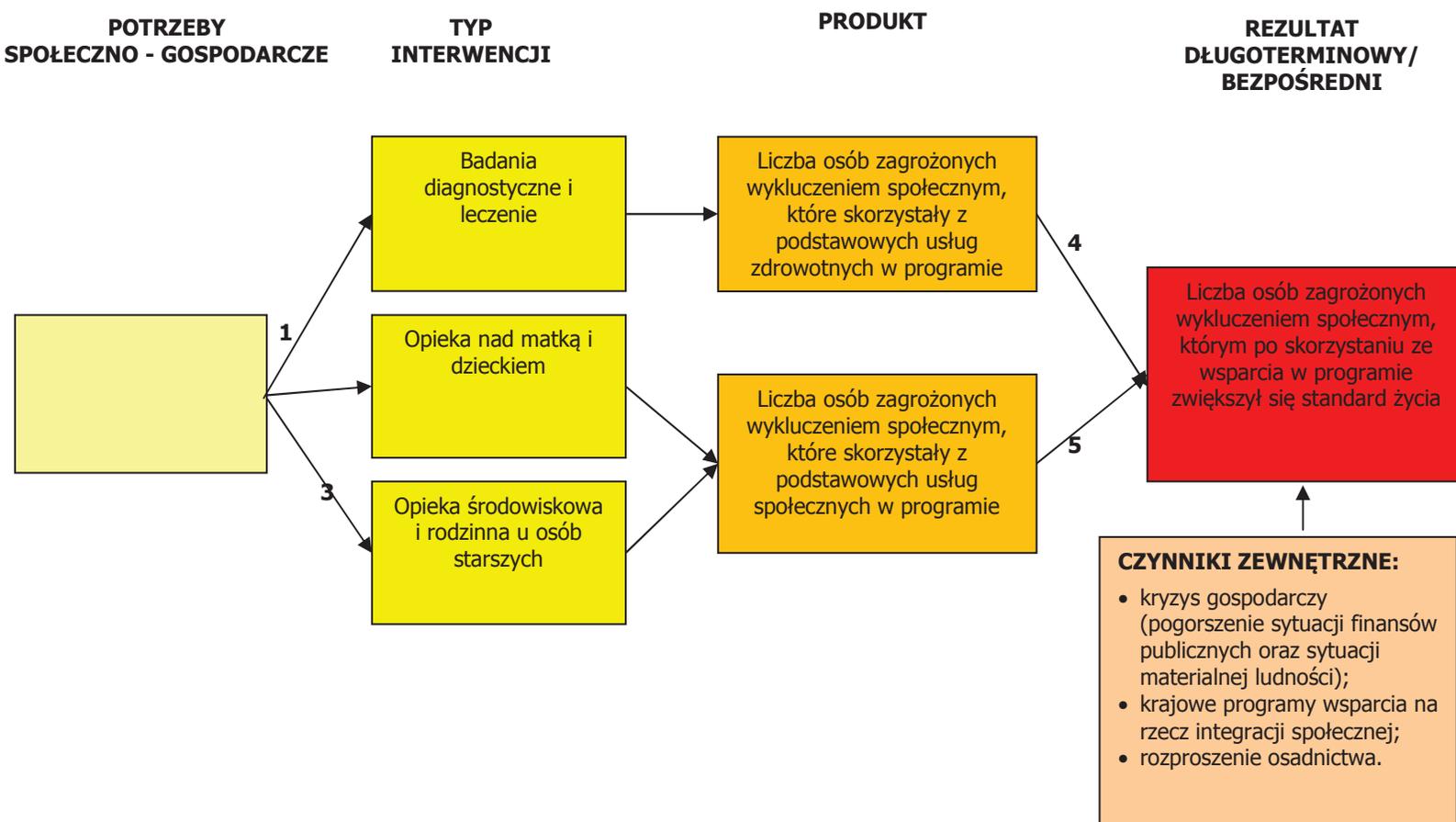
3, 4, 5, 6, 7.

Jest w pełni zasadne uznanie, że przyznanie wsparcia dla aktywizacji zawodowej powinno przynieść wymierny efekt w postaci zwiększenia liczby osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu. Działanie w postaci poszukiwania pracy jest pozytywnym efektem wsparcia tej grupy zawodowej; daje również szansę na ich stałe włączenie w rynek pracy, co w dłuższej perspektywie czasowej przyczyni się do podniesienia ich przeciętnych dochodów. Uzyskane rezultaty będą uwzględniały udział wszystkich grup defaworyzowanych na rynku pracy. Uruchomione interwencje nie niosą ryzyka zwiększenia nierównowagi na rynku pracy, przeciwnie – doprowadzą do wyrównania szans osób, które dotychczas były zagrożone dyskryminacją²⁰². Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020” oraz „Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020”.

---

²⁰² Por.: *Poradnik dotyczący realizacji wsparcia dla osób wykluczonych społecznie (...)*, op. cit.

PI 9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2, 3.

Działanie obejmujące podniesienie jakości i dostępności usług zdrowotnych, ma na celu poprawę zdrowia obywateli oraz efektywności działania systemu opieki zdrowotnej. Obszar opieki zdrowotnej jest jedną z kluczowych sfer życia człowieka gdyż stanowi nie tylko o jego zdrowiu, ale również determinuje jego zdolność do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. W woj. opolskim obserwuje się niekorzystne zmiany demograficzne, spadek dzietności oraz starzenie się społeczeństwa, co bezpośrednio zagraża dalszej perspektywie rozwojowej społeczeństwa. Dodatkowo województwo to boryka się z niewystarczającym poziomem świadczenia usług publicznej służby zdrowia, w szczególności skierowanej do matek i dzieci oraz osób starszych; oraz niewystarczającymi usługami opiekuńczo-rehabilitacyjnymi skierowanymi do osób starszych. Podczas gdy w całym kraju odsetek gospodarstw domowych korzystających z publicznej opieki zdrowotnej nieznacznie zmalał w województwie opolskim wzrósł o 3%; tendencja odwrotna od ogólnopolskiej wystąpiła również w korzystaniu z odpłatnych usług zdrowotnych – w regionie spadek wyniósł 3 procent. Odsetek gospodarstw domowych korzystających z prywatnych usług opieki zdrowotnej jest w województwie prawie o 10% niższy niż w całej Polsce. W kontekście celu PI 9.7 symptomatyczne są znacząco niższe odsetki gospodarstw korzystających z usług opieki zdrowotnej przez osoby w trudnej sytuacji ekonomicznej – tylko 82,8% gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł korzysta z świadczeń opłacanych z NFZ i tylko 29% - ze prywatnych usług medycznych. O ile zrozumiałe jest, że osoby z niższymi dochodami rzadziej płacą za usługi medyczne z własnej kieszeni o tyle bardzo niepokojąca jest prawie 9% luka w dostępie do publicznej służby zdrowia pomiędzy ogółem populacji a osobami w trudnej sytuacji materialnej; nie da się jej wytłumaczyć mniejszymi potrzebami, a wręcz przeciwnie – ze względu na gorsze warunki bytowe osoby te powinny częściej korzystać z opieki medycznej. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w skali zjawiska rezygnacji z świadczeń zdrowotnych z powodów finansowych. Co prawda ogólnie sytuacja w regionie nie jest zła (mieszkańcy regionu najrzadziej w Polsce rezygnują z badań i wizyty u lekarza), to jednak luki pomiędzy ogółem populacji a gospodarstwami utrzymującymi się z niezarobkowych źródeł wynoszą nawet ponad 30%, najwięcej dla leczenia zębów, pobytów w sanatoriach, wizyt u lekarza, rehabilitacji i zakupu leków. Retrospektywna ocena zmian w stopniu zaspokojenia potrzeb zdrowotnych dokonywana przez członków gospodarstw z osobami bezrobotnymi potwierdziła percypowanie barier w tym zakresie, które okazują się nie dotyczyć osób lepiej sytuowanych²⁰³. W całym kraju prawie 9% gospodarstw domowych nie jest w stanie z uzyskiwanych dochodów opłacić mieszkania (odsetek ten jest znacznie wyższy dla gospodarstw z osobami bezrobotnymi)²⁰⁴. Zapotrzebowanie na pomoc zewnętrzną w formie usług obecnie wynosi 3,8% i w ostatnich latach wzrastał; jest również coraz więcej gospodarstw domowych, które łączą korzystanie z usług z innymi formami wsparcia²⁰⁵. Potrzeba wdrożenia typów interwencji dotyczących opieki nad matką i dzieckiem, opieki środowiskowej i rodzinnej u osób starszych znajduje potwierdzenie w „*Ocenie zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2012 r.*”.

Dobra jakość usług opiekuńczych ma znaczenie, z perspektywy świadczenia opieki nad tzw. osobami zależnymi [np. małymi dziećmi], gdyż dobry rozwój tego systemu pozwala na aktywniejsze uczestnictwo w rynku pracy [dotyczy to głównie kobiet], co pozwala na podniesienie ogólnego poziomu życia w regionie [*Education at a Glance 2012, OECD 2012*]. Interwencje będzie synergiczna z PI 8.8; interwencje w PI 9.7 będą nakierowane na usługi opiekuńcze nad szerszą grupą osób zależnych (nie tylko dzieci do lat 3), a ponadto będzie nakierowana na rozwiązywanie innych problemów²⁰⁶. Istniejące w odniesieniu do kobiet bariery, utrudniające im aktywne uczestnictwo w życiu zawodowym, powinny być stopniowo eliminowane. Pełne włączenie kobiet w rynek pracy i towarzysząca mu pełna eliminacja form dyskryminacji na tle płci stanowi ważną determinantę wzrostu i rozwoju społecznego [*Closing the Gender Gap: Act*

²⁰³ *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków* -raport, Czapiński J., Panek T., Warszawa 2012 r.

²⁰⁴ Tamże.

²⁰⁵ Tamże.

²⁰⁶ Tamże.

Now, OECD 2012; Global Employment Trends for Women, ILO 2012; Gender equality, economic growth and employment, Lsa Löfström, 2011]. Zapewnienie dostępu do usług pozwala na stopniową eliminację wykluczenia grup defaworyzowanych poprzez zwiększenie ich udziału w runku pracy i w systemie edukacji.

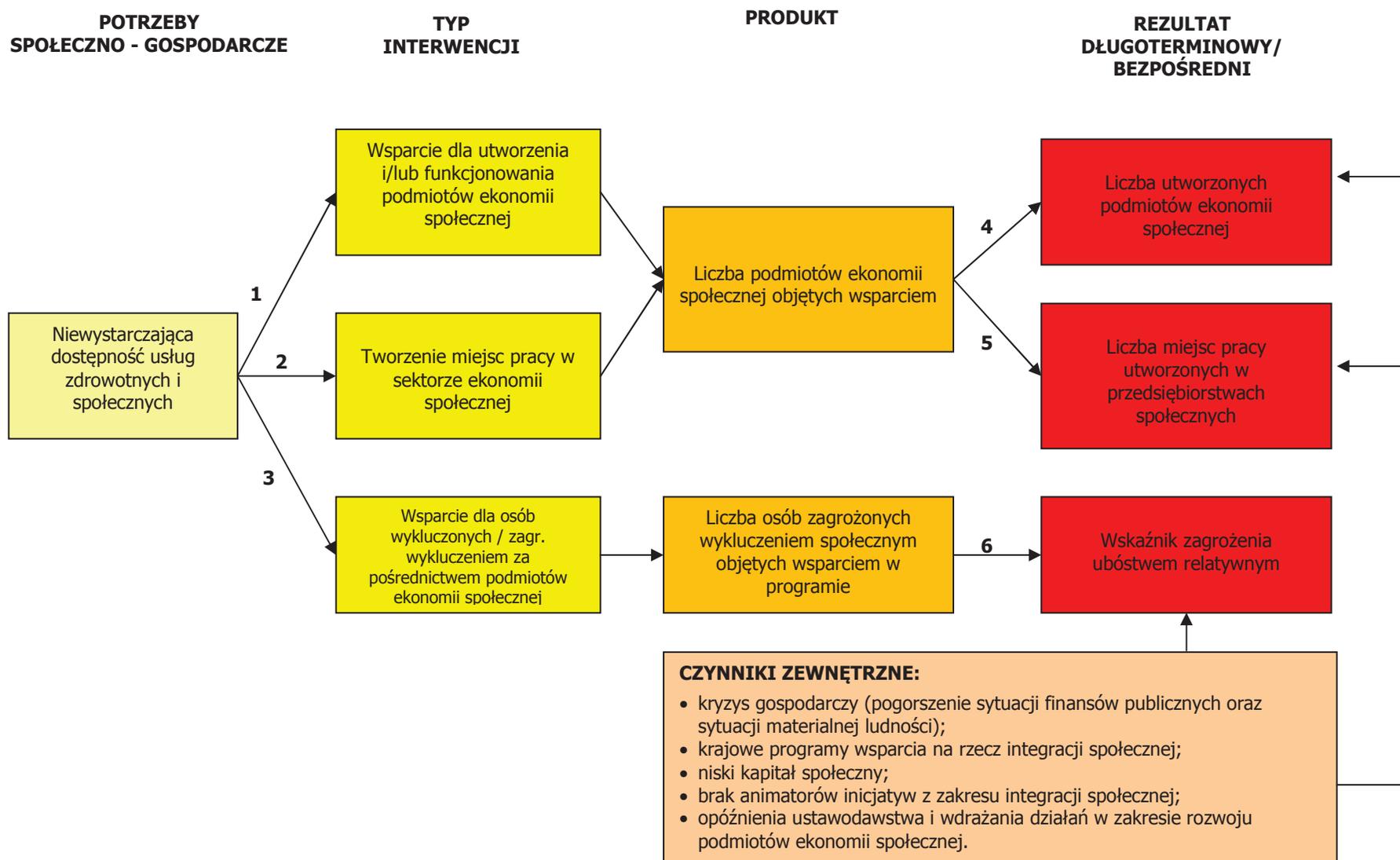
4, 5.

Jest w pełni uzasadnione uznanie, że w wyniku skorzystania z usług zaplanowanych w programie przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, liczba osób, których standard życia się podniósł wzrosła²⁰⁷. Monitorowanie danego wskaźnika rezultatu bezpośredniego jest istotne z punktu widzenia celowości oraz efektywności prowadzonych działań obejmujących zarówno polepszenia jakości usług w zakresie systemu edukacji, jak i dostępności do usług opiekuńczych i/lub edukacyjnych. Powyższe działania można bowiem uznać za celowe i efektywne tylko wówczas, gdy ich końcowym efektem będzie obniżenie liczny osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, czego przejawem będzie podniesienie ich jakości życia [np. średnich dochodów, trwałości zatrudnienia, czy też lepszego zdrowia]. Wskaźnik ten znajduje odniesienie do „Strategii Europa 2020”, „Krajowego Programu Przeciwdziałaniu Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020” oraz „Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020”.

---

²⁰⁷ *The Social Situation in the European Union 2008, New Insights into Social Inclusion, Komisja Europejska, 2009 r.*

PI 9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1, 2.

Problemem związanym z poprzednimi zidentyfikowanymi w obszarze wykluczenia społecznego, jest niewystarczająca liczba podmiotów ekonomii społecznej, których zadaniem byłoby przeciwdziałanie wszelkim formom wykluczenia społecznego. Zidentyfikowana na terenie woj. opolskiego, niekorzystna sytuacja na rynku pracy, a także wzrost poziomu bezrobocia oraz zjawisko depopulacji w regionie skutkuje pogłębianiem się problemu wykluczenia społecznego (czynniki te nie są przeciwstawne, ponieważ w obliczu kurczenia się podaży pracy popyt nie jest automatycznie zaspakajany przez osoby dotychczas nieaktywne zawodowo; za zjawisko to odpowiedzialne są różnice w strukturze popytu i podaży pracy²⁰⁸). Wykluczenie przybiera różne formy, a jego rozmiar i głębokość zależne są od wielu czynników demograficznych i społecznych²⁰⁹. Liczba osób korzystających z instytucji pomocy społecznej w wieku aktywności zawodowej wynosi w woj. opolskim ponad 32 tys. osób. Jednym z elementów przeciwdziałających temu zjawisku powinien być rozwój sektora ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. Obecnie [2013], w województwie opolskim działa 151 podmiotów ekonomii społecznej, i istnieje wyraźne zapotrzebowanie zwiększenia ich liczby. Spodziewa się, że osiągnięcie celu w postaci zwiększenia liczby podmiotów ekonomii społecznej przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców regionu, głównie dzięki przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu i ubóstwu²¹⁰.

Obecnie do głównych barier hamujących rozwój inicjatyw ekonomii społecznej są: niski poziom współpracy między organizacją a instytucjami publicznymi, brak zaufania ze strony społeczności lokalnej, negatywne stereotypy, brak zaufania ze strony administracji publicznej, niski poziom współpracy między organizacją a innymi podobnymi organizacjami. Problemy te zostaną kompleksowo rozwiązane w skutek wdrożenia zaproponowanych interwencji ponieważ odpowiada na potwierdzone w badaniach potrzeby²¹¹. Zakłada się, że rozwój sektora przedsiębiorczości społecznej, przyczyni się do wsparcia osób, które są dotknięte wykluczeniem społecznym i ubóstwem. Wsparcie to powinno dotyczyć przede wszystkim działań aktywizujących defaworyzowane grupy społeczne na rynku pracy, oraz działania mające na celu podniesienie średniego poziomu wykształcenia. Osiągnięcie obu celów, tj. zawodowa aktywizacja oraz podniesienie poziomu edukacji, przyczynią się do zmniejszenia poziomu bezrobocia, większej produktywności, oraz podniesienia średniego poziomu dochodów mieszkańców regionu [Bossert, W., D'Ambrosio, C., & Peragine, V. (2007). *Deprivation and social exclusion. Economica*, 74; Atkinson, A. B. (1998). *Social exclusion, poverty and unemployment. In A. B. Atkinson & J. Hills (Eds.), Exclusion, employment and opportunity, CASE/4, Centre for Analysis of Social Exclusion, London School of Economics, 2pp.1–20*].

3.

Trzecia interwencja wpisująca się w PI 9.8 polega na wsparciu dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, dzięki efektywnemu funkcjonowaniu podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych [również tych o charakterze integracyjnym]. Istniejące tzw. „przedsiębiorstwa społeczne” generują swoiste sprzężenie zwrotne, wykorzystując kapitał społeczny. Pojęcie kapitału społecznego nie jest ściśle zdefiniowane. Jest za to bardzo pojemne; mieści się w nim wszystko to, co decyduje o zdrowych relacjach społecznych, dbaniu o dobro wspólne i współpracy²¹². Za R. Putnamem możemy przyjąć, że kapitał społeczny jest zjawiskiem kulturowym i obejmuje obywatelskie nastawienie członków społeczeństwa, normy społeczne

²⁰⁸ Por.: *Pracodawcy o rynku pracy, Raport z badania pracodawców i ofert pracy realizowanych w 2012 roku w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego*, Kocór M., Strzebońska A., Dawid-Sawicka M, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.

²⁰⁹ Por.: *Diagnoza społeczna. Warunki (...)*, op. cit.

²¹⁰ *Wieloletni regionalny plan działań województwa opolskiego na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie na lata 2013-2020*, Opole 2013 r.

²¹¹ Tamże.

²¹² *Diagnoza społeczna. Warunki (...)*, op. cit.

wspierające działania wspólne oraz zaufanie interpersonalne i zaufanie obywateli do instytucji publicznych. Badania Putnama, przeprowadzone we Włoszech dowodzą, że kapitał społeczny budowany jest w długim horyzoncie historycznym i ma charakter dobra publicznego — nie jest własnością czy cechą poszczególnych jednostek. Zależy jednak od jednostek, od ich nastawienia, przekonań, systemu wartości²¹³. Wg różnych źródeł (w których stosuje się różne wskaźniki kapitału społecznego) województwo ma wysoki lub średni kapitał społeczny²¹⁴. Zaproponowana inicjatywa przyczyni się do mobilizacji kapitału społecznego, ułatwi generowanie innowacyjności oraz poszerzenie rynku pracy, głównie dzięki włączaniu do uczestnictwa w nim osób dotychczas wykluczonych. Można, więc uznać, że wsparcie funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych ma pozytywny wpływ na walkę z wykluczeniem społecznym, poprzez aktywizację zawodową i gospodarczą [Hausner J., *Zarządzanie podmiotami ekonomii społecznej*, Kraków 2011].

4, 5.

Rezultat bezpośredni w postaci *Liczba utworzonych podmiotów ekonomii społecznej*, jest bezpośrednio związany z produktem *Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem*, co z kolei jest efektem działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9.8. Oba wskaźniki się ze sobą logicznie łączą i mają wspólne odniesienie. Jest w pełni uzasadnione uznanie, wsparcie podmiotów w obszarze ekonomii społecznej powinno przyczynić się do powstania większej liczby tychże podmiotów. Monitorowanie liczby nowopowstałych podmiotów ekonomii społecznej, stanowi wymierny efekt skuteczności wsparcia realizowanego w danym obszarze. Jak zostało wcześniej wspomniane, wsparcie ukierunkowane na powiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej w woj. opolskim jest zasadne z uwagi na poważny problem wykluczenia społecznego w regionie. Większa liczba tego typu instytucji pozwala na uporanie się z problemami grup społecznie i ekonomicznie defaworyzowanych. Podmioty ekonomii społecznej są finansowane z różnych źródeł, zarówno rynkowych jak i nierynkowych, natomiast nie są z zasady uzależnione od finansowania ze środków publicznych²¹⁵.

Rezultat bezpośredni w postaci *Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych* jest bezpośrednio związany z produktem *Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem*, co z kolei jest efektem działań inwestycyjnych w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 9.8. Oba wskaźniki się ze sobą logicznie łączą i mają wspólne odniesienie. Jest w pełni uzasadnione uznanie, wsparcie podmiotów w obszarze ekonomii społecznej powinno przyczynić się do powstania nowych miejsc pracy w tych instytucjach.

6.

Wsparcie dla osób wykluczonych / zagr. wykluczeniem za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej przyczyni się do poprawy sytuacji tych osób, zmniejszy wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym.

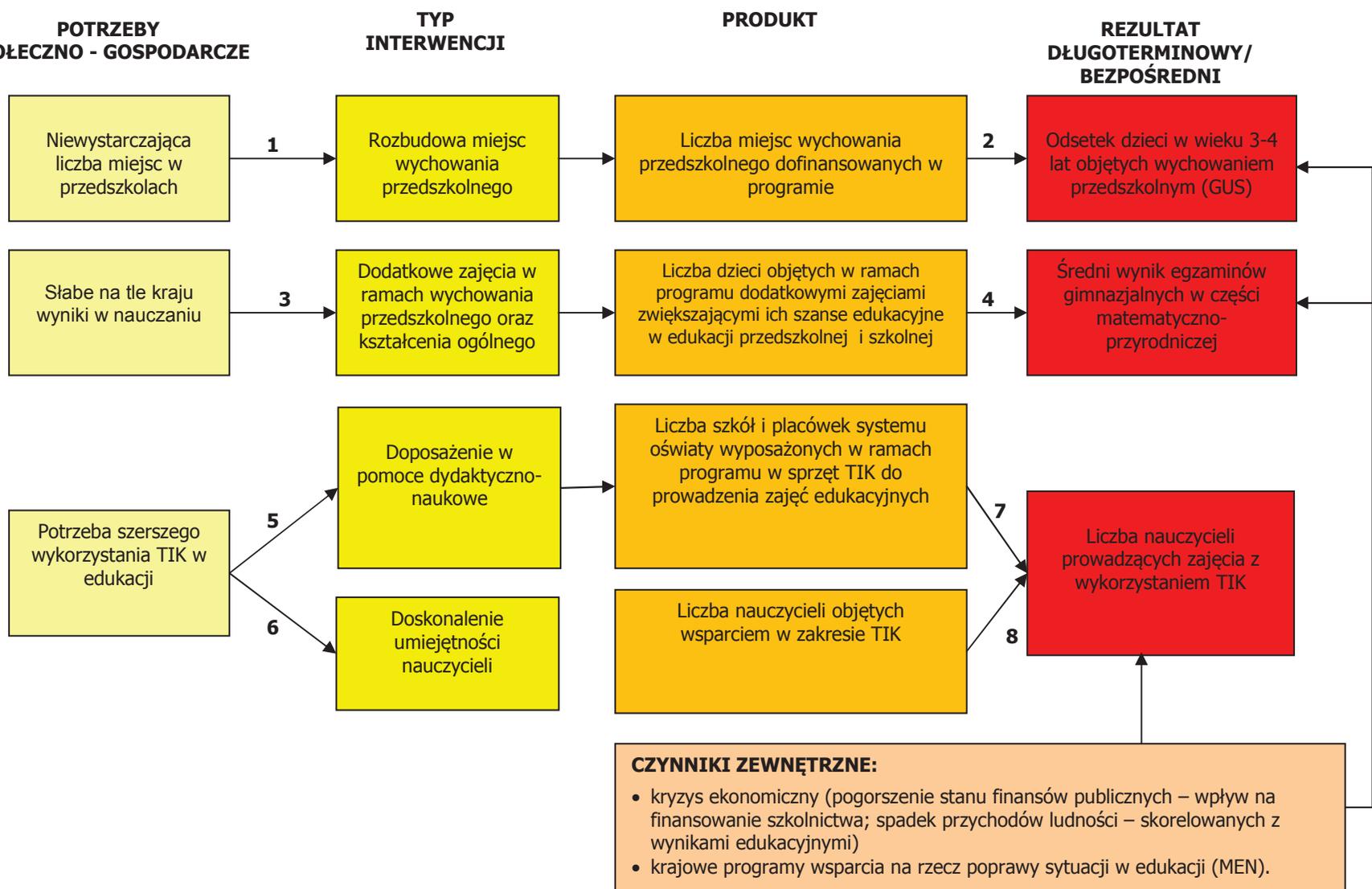
---

²¹³ Putnam R., *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009 r.

²¹⁴ Por.: *Wieloletni regionalny plan działań województwa opolskiego na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej (...)*, op. cit.

²¹⁵ *Finansowanie instytucji ekonomii społecznej*, Królikowska A. [w:] Kazimierzczak T., Rymśza M., *Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007 r.

PI 10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Województwo Opolskie leży w subregionie, w którym jest najwyższy w Polsce odsetek dzieci (w wieku 3-5 i 3-6 lat) uczęszczających do przedszkoli i korzystających innych form opieki przedszkolnej²¹⁶. Osiągane wyniki, pomimo iż są wyższe niż średnia krajowa²¹⁷, bardzo odstają od poziomu upowszechnienia edukacji przedszkolnej w krajach Europy zachodniej²¹⁸, a ponadto występują dwa problemy z dostępnością edukacji przedszkolnej. Po pierwsze dzieci korzystają z placówek w różnym zakresie, np. jeżeli chodzi o liczbę godzin spędzonych w przedszkolu, a po drugie występuje duże zróżnicowanie w dostępności przedszkoli i innych form opieki przedszkolnej pomiędzy terenami miejskimi i wiejskimi (zwłaszcza oddalonymi od ośrodków miejskich rolniczych gmin wiejskich, w których są najniższe wskaźniki upowszechnienia edukacji przedszkolnej)²¹⁹. Istotne jest również to, że w gminach wiejskich znacznie powszechniejsze niż w miastach są inne formy opieki przedszkolnej, które oferują mniej godzin opieki niż przedszkola, co dodatkowo pogarsza sytuację dzieci na obszarach wiejskich (choć z drugiej strony elastyczne formy odpowiadają potrzebom mieszkańców wsi)²²⁰. Jedną z przyczyn upowszechnienia edukacji przedszkolnej na terenach wiejskich w ostatnich latach była możliwość wykorzystania funduszy Unii Europejskiej na rozszerzenie zasięgu opieki przedszkolnej²²¹. W tym kontekście istotna jest dostępność środków EFS na działania zmierzające do zwiększenia liczby miejsc w przedszkolach. W województwie opolskim w ramach poddziałania 9.1.1 przedsięwzięcia polegające na zwiększaniu liczby miejsc w przedszkolach stanowiły tylko 27%²²², a typ projektów polegający na tworzeniu nowych przedszkoli był zdecydowanie mniej preferowany od wspierania przedszkoli już istniejących (2% w porównaniu z 99%)²²³. Należy zwrócić uwagę również na to, że są dane świadczące o tym, że potrzeby regionu w zakresie tworzenia nowych miejsc w przedszkolach są niezaspokojone. Zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach było najczęściej niezaspokojoną w ramach poddziałania 9.1.1 potrzebą – 27% dyrektorów przedszkoli stwierdziło, że było to potrzebne i nie zostało sfinansowane; jako przyczynę niekorzystania ze wsparcia w ramach 9.1.1 w JST prowadzących przedszkola lub finansujących placówki podano niemożność uzyskania dotacji, a nie brak potrzeb (brak potrzeb stwierdziło tylko 3% respondentów); województwo opolskie w latach 2007–2011 wyraźnie odstawało od reszty kraju pod względem przyrostu liczby placówek opieki przedszkolnej; w 44% placówek miejsc było mniej niż zgłoszonych do nich dzieci; najczęściej wskazywaną przez dyrektorów przedszkoli barierą w dostępie do edukacji (33%) jest niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach, przy czym jest to zjawisko znacznie powszechniejsze w gminach miejskich (73%) niż wiejskich i miejsko-wiejskich. Zmiany w przepisach prawnych dotyczących oświaty również mogą przyczynić się do zwiększenia zapotrzebowania na opiekę przedszkolną. Również ze względu na sukcesywne wprowadzenie uprawnień dzieci 4-letnich (od 2015 r.) a następnie 3-letnich (od 2017 r.) do korzystania z edukacji przedszkolnej liczba miejsc w przedszkolach, którymi dotychczas dysponuje region może okazać się niewystarczająca, ponieważ rodzice, który dotychczas nie posyłali swojego dziecka do przedszkola, ponieważ nie zostało przyjęte do preferowanej placówki nie będą już mieli powodów do rezygnacji z edukacji przedszkolnej. (dzieci nieuczęszczających do przedszkola jest w województwie opolskim 21%, łącznie z pięcioletkami objętymi obowiązkiem przedszkolnym).

Podsumowując: „zwiększenie liczby miejsc przedszkolnych (w zależności od sytuacji w danej gminie: poprzez tworzenie nowych placówek lub w ramach funkcjonujących dotychczas) również w gminach charakteryzujących się relatywnie wysokim wskaźnikiem upowszechnienia opieki przedszkolnej, w których

²¹⁶ *Finansowanie przedszkoli z różnych źródeł*, Swianiewicz P., Łukomska J., Uniwersytet Warszawski, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2011 r.

²¹⁷ *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim*, Dyspersja – badania społeczne i ewaluacyjne, 2013 r.

²¹⁸ *Finansowanie przedszkoli (...)*, op. cit.

²¹⁹ Tamże.

²²⁰ *Finansowanie przedszkoli (...)*, op. cit.

²²¹ Tamże.

²²² *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...)*, op. cit.

²²³ Tamże.

potrzeby w tym zakresie nie są jednak zaspokojone²²⁴ przyczyni się do zniwelowania występujących w województwie opolskim barier w dostępie do edukacji, czyli uzasadnione będzie zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach i innych placówkach opieki przedszkolnej.

2.

Kilka okoliczności zdecyduje o tym, że produkt „Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie” przełoży się na osiągnięcie rezultatu długoterminowego „Odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych wychowaniem przedszkolnym”. Zgodnie z zapisami projekcie RPO WO 2014-2020 tworzenie nowych miejsc przedszkolnych uzależnione będzie od trendów demograficznych oraz rzeczywistych potrzeb województwa. Dane przedstawione w poprzednim punkcie wskazują dowody przemawiające za tym, że w regionie wystąpi potrzeba przeprowadzenia interwencji rozbudowującej miejsca wychowania przedszkolnego (która spowoduje, że miejsca wychowania przedszkolnego zostaną dofinansowane w programie). Istnienie w województwie marginesu ukrytego niezaspokojonego zapotrzebowania na miejsca przedszkolne świadczą następujące fakty: w 44% placówek przedszkolnych w regionie miejsc było mniej niż zgłoszonych do nich dzieci²²⁵; najczęściej wskazywaną przez dyrektorów przedszkoli barierą w dostępie do edukacji (33%) jest niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach, przy czym jest to zjawisko znacznie powszechniejsze w gminach miejskich (73%) niż wiejskich i miejsko-wiejskich. Nie należy również oczekiwać, że obniżenie wieku obowiązku szkolnego powodujące zwolnienie miejsc w przedszkolach przez dzieci sześciolatnie całkowicie zniesie tą barierę. Co prawda odsetek dzieci sześciolatków uczęszczających do szkoły jest w województwie opolskim niższy niż średnia krajowa (15,1% i 19,3%)²²⁶, natomiast wyższy wskaźnik dla kraju w dużej mierze zdeterminowany jest wskaźnikami osiąganymi w największych aglomeracjach miejskich, które są ponad dwukrotnie wyższe niż na pozostałych terenach. Oznacza to, że ostateczne zwolnienie miejsc w przedszkolach przez sześciolatków w roku 2015, nie będzie miało znacząco większego niż w innych rejonach. Ponadto należy wziąć pod uwagę, że reformy systemu edukacji są skoordynowane w czasie – obniżenie wieku szkolnego idzie w parze z wprowadzeniem uprawnień dzieci 4-letnich, a następnie 3-letnich do korzystania z edukacji przedszkolnej, tak więc odpływ sześciolatków z przedszkoli będzie rekompensowany przez napływ dzieci z wcześniejszych roczników. Istnieją dane wskazujące na to, że podniesienie atrakcyjności miejsc wychowania przedszkolnego (osiągnięta poprzez ich dofinansowanie) zwiększy skłonność rodziców do posyłania dzieci do placówek. Np. rodzice stwierdzili, że „gdyby przedszkole było całkowicie bezpłatne i czynne w dogodnych godzinach, średni czas spędzany w nim przez dzieci” wydłużyłby się²²⁷.

3.

Niższe od średniej krajowej wyniki z egzaminów centralnych uczniów z regionu wskazują na potrzebę zapewnienia uczniom zajęć dodatkowych o różnej treści na wszystkich etapach edukacji. Uczniowie kończący szkołę podstawową osiągnęli wynik ogólny niższy o 0,57 pkt. od średniej krajowej oraz wyniki niższe od średniej z każdej części egzaminu²²⁸. Podobne wyniki osiągnęte są w gimnazjach – w części humanistycznej wyniki są od 2 pkt. niższe niż w całej Polsce, w części matematyczno-przyrodniczej – o 1 pkt. niższe²²⁹. Sposobem na rozwiązanie tego problemu jest zapewnienie zajęć dodatkowych. Efekty angażowania dzieci i uczniów w zajęcia dodatkowe mogą być wyłącznie pozytywne – zajęcia takie mają postawione cele nauczania analogicznie jak wszystkie inne zajęcia dydaktyczne, więc ich prowadzenie jest uzasadnione ponieważ przyczyniają się do osiągnięcia tych celów (czyli powodują wzrost wiedzy i umiejętności w wyniku uczenia się i co za tym idzie – poprawienie wyników nauczania). Wg. opinii uczestników zajęć dodatkowych i dyrektorów szkół zajęcia (w tym

²²⁴ Tamże.

²²⁵ Tamże.

²²⁶ *Sześciolatki w szkole. Działania podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie obniżenia wieku szkolnego. Przykłady dobrych praktyk*, ORE, Warszawa 2012 r.

²²⁷ *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...)*, op. cit.

²²⁸ *Osiągnięcia uczniów kończących szkołę podstawową w roku 2013*, CKE 2013 r.

²²⁹ Tamże.

wyrównawcze, kółka przedmiotowe, komputerowe/informatyczne, z języków obcych, przedsiębiorczości) są przydatne²³⁰. Ponadto pod ich wpływem uczniowie zaczynają bardziej interesować się przedmiotami, których zajęcia dotyczą oraz poprawiają oceny uczestniczących uczniów, w porównaniu do ocen uzyskanych pod koniec poprzedniego roku szkolnego²³¹. Zarówno uczniowie jak i dyrektorzy są zgodni co do tego, że działania realizowane w ramach 9.1.2 (czyli również zajęcia dodatkowe) wpływają na poprawę wyników sprawdzianów lub egzaminów zewnętrznych²³². Z badań przeprowadzonych przez CBOS²³³ wynika, że w roku szkolnym 2013/2014 54% rodziców mających dzieci w wieku szkolnym nie opłaca żadnych zajęć dodatkowych dla swoich dzieci; 12% płaci za korepetycje i/lub kursy przygotowawcze, a 28% - za naukę języków obcych. Wskazuje to na to, że uczniowie i rodzice mają świadomość dobroczynnego wpływu zajęć dodatkowych na osiągnięcia szkolne i mają potrzebę korzystania w tego takiej formy edukacji. Należy zapewnić uczniom dostęp do zajęć pozalekcyjnych finansowanych z programu również po to by wyrównać szanse edukacyjne – ponieważ dzieci pochodzące z rodzin o wyższym statusie socjoekonomicznym, mające dostęp do płatnych zajęć dodatkowych, osiągają lepsze wyniki w nauce zapewnienie uczniom dostępu do bezpłatnych zajęć pozwoli zmniejszyć różnice wynikające ze statusu rodziny. Natomiast nadrzędnym celem tej interwencji będzie przyczynienie się do podniesienia średnich osiągnięć szkolnych w regionie.

4.

Dodatkowe zajęcia w ramach wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego wyrażone produktem „Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej i szkolnej” przyczynią się do osiągnięcia rezultatu długoterminowego „Średni wynik egzaminów gimnazjalnych w części matematyczno-przyrodniczej” (dane pozyskiwane w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej). Wzrost wiedzy i umiejętności z zakresu biologii, chemii, fizyki, geografii i matematyki, który nastąpi w wyniku udziału uczniów w zajęciach dodatkowych znajdzie odzwierciedlenie w wynikach egzaminu gimnazjalnego – dane potwierdzające występowanie takich tendencji w dotychczasowych doświadczeniach zostały przywołane w opisie związku 3. Wybranie części matematyczno-przyrodniczej do badania wpływu interwencji uzasadnione jest tym, że w przedmiotach wchodzących w skład tej części egzaminu kształtowane są kompetencje kluczowe dla gospodarki opartej na wiedzy. Zaproponowana interwencja nie niesie żadnego zagrożenia, że jej wdrożenie będzie skutkowało pogłębieniem zamiast rozwiązania problemu (argumenty zostały przedstawione w opisie pkt. 3).

5, 6.

Węzłowym problemem dla realizacji RPO WO 2014-2020 w obszarze cyfryzacji oświaty jest niewystarczające wykorzystanie TIK w edukacji. Bariery w upowszechnieniu TIK to niewystarczające kompetencje nauczycieli w tym zakresie oraz brak odpowiednio wyposażonych stanowisk komputerowych, z którym mogą korzystać uczniowie. Umiejętności nauczycieli w zakresie wykorzystania sprzętu ICT w nauczaniu w skutek wdrożenia działania 9.1.2 w województwie opolskim w 87% podniosły się²³⁴, co wskazuje na istnienie dużego obszaru do rozwoju w tym zakresie. Wyposażenie w sprzęt ICT oraz w programy lub materiały edukacyjne do prezentowania na sprzęcie ICT najczęściej przez dyrektorów szkół z województwa opolskiego jest uważane za potrzebne²³⁵. „Porównanie zmian, które zaszły w szkołach realizujących projekty w ramach Poddziałania 9.1.2 PO KL ze zmianami w szkołach nie objętych takimi projektami, pozwala dostrzec różnice na korzyść pierwszej grupy, pod względem: wyposażenie w pomoce dydaktyczne, dostępność materiałów edukacyjnych

²³⁰ *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...)*, op. cit.

²³¹ Tamże.

²³² Tamże.

²³³ *Aktualne problemy i wydarzenia*, badanie CBOS zrealizowanych w latach 2011–2013, <http://www.cbos.pl/PL/publikacje/news/2013/33/newsletter.php>

²³⁴ *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...)*, op. cit.

²³⁵ Tamże.

do prezentowania na sprzęcie ICT [...] oraz umiejętności z zakresie wykorzystywania sprzętu komputerowego w nauczaniu²³⁶. Obydwa typy interwencji uwzględniają założenia rządowego programu „Cyfrowa szkoła”, który będzie kontynuowany na szczeblu regionalnym w okresie programowania 2014-2020. W regionie opolskim był najniższy w kraju odsetek szkół aplikujących do programu „Cyfrowa szkoła” - tylko co szósta (16,7%) szkoła zgłosiła chęć udziału w programie (dla porównania na Mazowszu aplikowały dwie na pięć szkół – 39,4%, średnia dla kraju wynosiła 28,7%)²³⁷. W związku z tym, że im mniej było w regionie szkół aplikujących do programu tym większa była szansa dostania się do niego, w regionie najwięcej (20,7%) szkół aplikujących zakwalifikowało się do programu. Analiza wielozmianowa szkół aplikujących do programu wykazała, że niekontrolowane czynniki regionalne zdecydowały o tym, że tak mało szkół z woj. opolskiego zgłosiło się do programu (tzn. nie da się tego wyjaśnić czynnikami, które wpływały na decyzję o aplikowaniu takimi jak nasycenie komputerami, liczba uczniów, kategoria wielkości gminy, charakter miejscowości, typ JST prowadzącej szkołę oraz poziom wydatków). Ta okoliczność jest mocnym argumentem z wdrożeniem proponowanych typów interwencji. Poziom nauczania w szkole nie różnicował szansy aplikowania szkoły do programu „Cyfrowa szkoła” i co za tym idzie szansy na wdrażanie go.

7, 8.

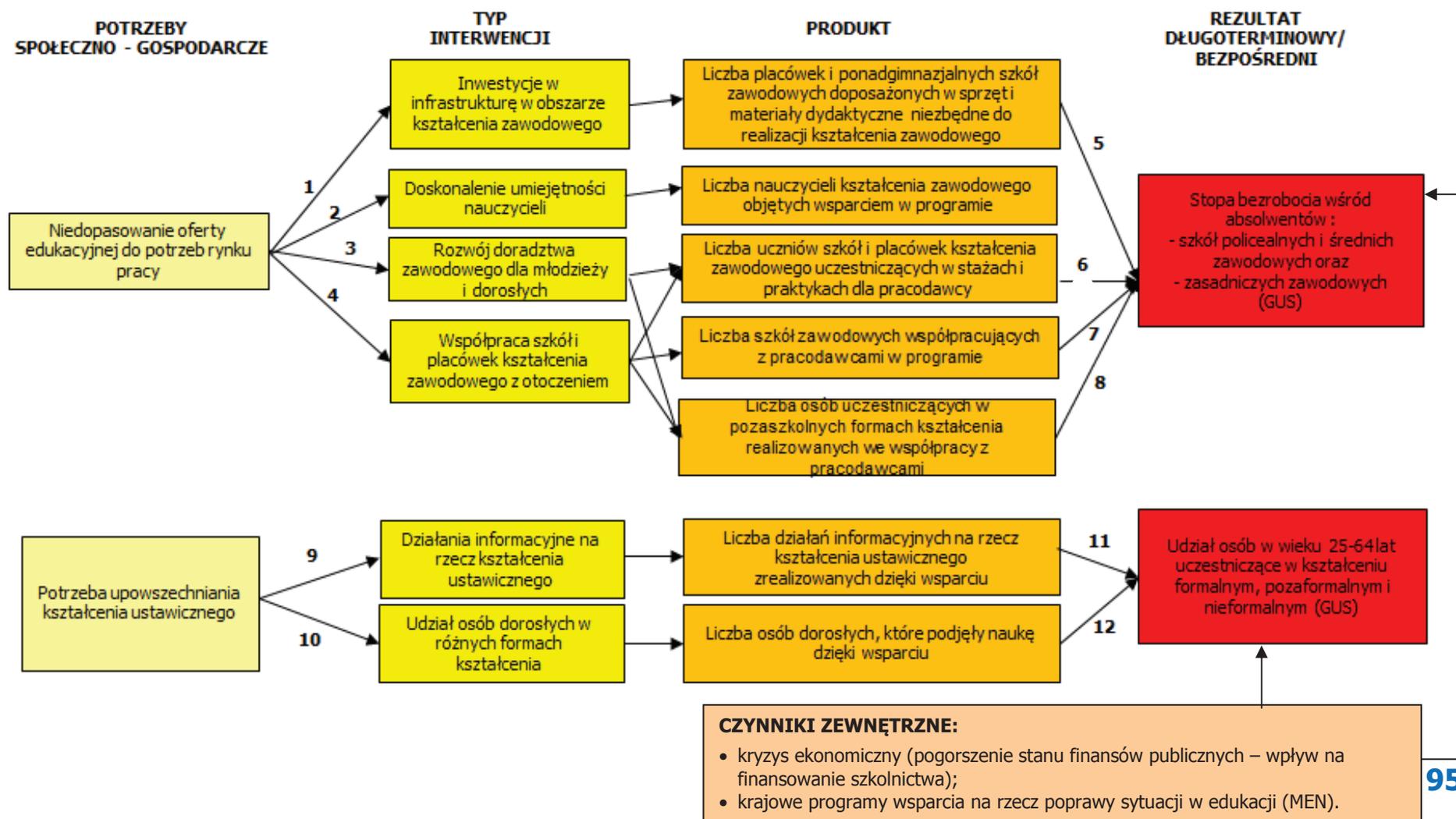
Przeprowadzone interwencje przyczynią się do osiągnięcia rezultatu „*liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK*”. Wpływ udziału programu „Cyfrowa szkoła” na biorące w nim udział szkoły polegał na znaczącym wzroście częstotliwości korzystania z TIK w różnych celach związanych z nauczaniem (dotyczy to zwłaszcza wykorzystania przez nauczycieli multimedialnych prezentacji oraz używania TIK przez uczniów do wykonywania zadań, demonstrowania własnej wiedzy, wyrażania opinii, komunikacji z osobami spoza klasy i pracy w parach lub małych grupach). W grupie nauczycieli objętych badaniem ewaluacyjnym „Ewaluacja ex-post rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – Cyfrowa szkoła” był znaczący odsetek osób, które przed przystąpieniem do programu nigdy nie sięgały po TIK podczas prowadzenie lekcji; pod wpływem udziału w programie odsetek ten radykalnie zmalał. Np. dla formy prowadzenia zajęć „uczniowie udzielają odpowiedzi na pytania nauczyciela za pośrednictwem TIK” odsetek nauczycieli, którzy nigdy nie stosowali tej formy przez programem „Cyfrowa szkoła” wynosił 53, a po programie – tylko 8; dla formy „uczniowie pracują nad dłuższym zadaniem z wykorzystaniem TIK” – odpowiednio 52% i 9%. Dane z województwa opolskiego potwierdzające zależność zostały przytoczone w pkt. 5, 6.

---

²³⁶ Tamże.

²³⁷ Ewaluacja ex-post rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Cyfrowa szkoła”, IBE, Warszawa 2013 r.

PI 10.3 Poprawa dostępności i wspieranie uczenia się przez całe życie, podniesienie umiejętności i kwalifikacji pracowników i osób poszukujących pracy i zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy m.in. przez poprawę jakości kształcenia i szkolenia zawodowego oraz utworzenia i rozwijanie systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

O ofercie nauczania w określonym zawodzie przesądza, w prawie 50% szkół zawodowych, istniejąca baza i wyposażenie techniczno-dydaktyczne oraz dostępność wykwalifikowanej kadry, umożliwiającej kształcenie w danej dziedzinie²³⁸. Uzasadnia to potrzebę inwestowania w infrastrukturę placówek kształcenia zawodowego, ponieważ szkoły nie są skłonne kształcić w zawodach, do których nie mają odpowiedniego zaplecza i wyposażenia. Finansowanie inwestycji w zakresie wyposażenia szkół zawodowych w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych i wyposażenia w sprzęt do praktycznej nauki zawodu jest postrzegane przez dyrektorów szkół jako potrzebne²³⁹; ponadto większość z nich uważa, że tego rodzaju wyposażenie ma zdecydowanie korzystny wpływ na funkcjonowanie szkoły. Pracownicy JST prognozowali większą skalę zapotrzebowania na środki unijne na wsparcie wyposażenia w pomoce dydaktyczne do nauki teorii przedmiotów zawodowych i wyposażenia w sprzęt do praktycznej nauki zawodu w CKP i CKU niż w szkołach dla młodzieży²⁴⁰. Ogromny wpływ stanu infrastruktury szkolnictwa zawodowego na sukces kształcenia zawodowego ujawnia się w powodach, dla których uczniowie żałują wyboru szkoły zawodowej po gimnazjum: złe wyposażenie szkoły w sprzęt do praktycznej nauki zawodu jako istotne wskazuje jeden na czterech uczniów, który nie wybrałby ponownie szkoły zawodowej. Badanie przeprowadzone wśród uczniów szkół zawodowych pokazało, że „około jedna czwarta uczestników staży i praktyk organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL uczyła się w placówkach nie dysponujących wyposażeniem do praktycznej nauki zawodu, w którym się kształcili. Ponadto jest prawdopodobne, że obraz jakości kształcenia oraz stanu bazy dydaktycznej wyłaniający się z wyników badania z uczestnikami praktyk lub staży organizowanych w ramach Działania 9.2 PO KL, odbiega na korzyść od ogólnej sytuacji w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe na Opolszczyźnie, ponieważ szkoły, które zaangażowały się w projekty prowadzone w ramach PO KL, mogą cechować się wyższym potencjałem, niż pozostałe²⁴¹. Tylko w 14% wspomnianych szkół wszyscy uczniowie mają możliwość odbywania praktycznej nauki zawodu w pracowniach szkolnych.

2.

Jak wspomniano wyżej o ofercie nauczania w określonym zawodzie przesądza, w prawie dużym stopniu, nie tylko istniejąca baza i wyposażenie techniczno-dydaktyczne lecz również dostępność wykwalifikowanej kadry, umożliwiającej kształcenie w danej dziedzinie²⁴². Problem niedoboru właściwie wykwalifikowanych nauczycieli, zwłaszcza w przedmiotach zawodowych, powiązany dodatkowo z zaawansowanym wiekiem tych osób, ma charakter narastający i coraz bardziej dotkliwy. Generalnie taka sytuacja może stanowić poważne zagrożenie dla właściwego rozwoju kształcenia²⁴³. Sposobem na zahamowanie tego niekorzystnego trendu jest wdrażanie programów dokształcania dla nauczycieli. Należy zwrócić uwagę również na to, że brak dostępu do wykwalifikowanej kadry jest barierą w uruchamianiu kształcenia w poszukiwanych na rynku pracy zawodach i podnoszeniu jakości kształcenia zawodowego. Zauważalną przeszkodą (wskazaną przez 6% respondentów) w realizacji celów rozwojowych szkół prowadzących kształcenie zawodowe w województwie opolskim są niewystarczające możliwości podnoszenia kompetencji przez nauczycieli²⁴⁴. Dyrektorzy szkół zawodowych stwierdzili, że umiejętności dydaktyczne nauczycieli w zakresie przedmiotów zawodowych po wdrożeniu w ich szkołach działań współfinansowanych z EFS podniosły się – pięć razy więcej dyrektorów

²³⁸ Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce. Raport, KOWEŻIU, Warszawa 2013 r.

²³⁹ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...), op. cit.

²⁴⁰ Tamże.

²⁴¹ Tamże.

²⁴² Stan szkolnictwa zawodowego (...).

²⁴³ Tamże.

²⁴⁴ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...), op. cit.

wskazuje na poprawę niż na brak wpływu²⁴⁵. Oznacza to, że kompetencje nauczycieli w szkołach zawodowych mogą się rozwinąć nawet pod wpływem działań dedykowanych innym celom, więc interwencje nakierowane na podnoszenie ich wiedzy i umiejętności zawodowych mogą okazać się bardzo skuteczne. Niezwykle istotne jest również to, że można dostrzec wpływ poziomu umiejętności dydaktycznych nauczycieli w zakresie przedmiotów zawodowych a efektami projektów prowadzonych w szkołach zawodowych (wszyscy dyrektorzy dostrzegają taki związek). Należy uznać to za dodatkowy argument przemawiający za podjęciem tej interwencji (zrezygnowanie z niej może obniżyć skuteczność innych interwencji adresowanych do szkół zawodowych i ich uczniów. W raporcie „Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim” znalazła się następująca rekomendacja: „w celu podniesienia jakości kształcenia zawodowego wskazane jest upowszechnienie prowadzenia zajęć z przedmiotów zawodowych w szkołach przez osoby posiadające praktyczne doświadczenie w wykonywaniu nauczanych zawodów. Postulat ten można realizować poprzez: [...] kierowanie nauczycieli dotychczas zatrudnionych w szkole do przedsiębiorstw na staże” (staże są formą doskonalenia umiejętności nauczycieli). W odniesieniu do kształcenia zawodowego osób dorosłych pracownicy JST prognozowali znacznie większą skalę zapotrzebowanie na środki unijne na wsparcie w postaci podnoszenia lub uzupełniania kwalifikacji kadr w CKP i CKU niż w szkołach dla młodzieży. 85% dyrektorów szkół zawodowych jest zdania, że pracownikom ich szkół potrzebne będą studia lub szkolenia związane z wykonywaną pracą; co więcej najczęściej (82%) wśród zakresu szkoleń lub studiów pojawiają się wskazania na wiedzę/umiejętności z zakresu przedmiotów zawodowych²⁴⁶.

3, 4

Możliwość korzystania z usług doradztwa zawodowego poprawia trafność decyzji edukacyjno-zawodowych uczniów i osób dorosłych, uczestnictwo w stażach i praktykach u pracodawcy zwiększa ich doświadczenie w zawodzie. Ważnym wymiarem trafności decyzji jest uwzględnienie potrzeb rynku pracy przy wyborze kierunku kształcenia lub przekwalifikowania. Wg. 95% uczestniczących w badaniu dyrektorów szkół zawodowych z województwa opolskiego poradnictwo edukacyjne lub zawodowe ma zdecydowanie korzystny lub raczej korzystny wpływ na uczniów; uczniowie, którzy mieli możliwość spotkania się z doradcą zawodowym w 80% przypadków uznali to za przydatne. W odniesieniu do kształcenia zawodowego osób dorosłych pracownicy JST prognozowali znacznie większą skalę zapotrzebowanie na środki unijne na poradnictwo edukacyjne lub zawodowe dla uczniów w CKP i CKU niż w szkołach dla młodzieży²⁴⁷.

5, 6, 7, 8.

Dane statystyczne wskazują z jednej strony, iż osoby z wykształceniem zawodowym (zwłaszcza zasadniczym zawodowym) są narażone na bezrobocie bardziej niż osoby z wykształceniem wyższym²⁴⁸. Z drugiej strony potrzeby rynku pracy nadal pozostają niezaspokojone, jeśli chodzi o popyt na specjalistów z tego typu wykształceniem; np. brak robotników wykwalifikowanych w regionie w stosunku do potrzeb pracodawców jest największy spośród wszystkich wielkich kategorii zawodów²⁴⁹. Ta pozorna sprzeczność jest między innymi wynikiem rozbieżności między oczekiwaną przez pracodawców sylwetką absolwenta szkoły zawodowej, a sylwetką absolwenta jaką kształtują szkoły zawodowe²⁵⁰. Typy interwencji, które doprowadzą do przybliżenia warunków kształcenia w szkołach zawodowych do realiów funkcjonowania zakładów pracy, podniesienie kompetencji nauczycieli kształcenia zawodowego oraz upowszechnienie poradnictwa zawodowego przyczynią się do dopasowania struktury zasobów pracy do potrzeb gospodarki (i co za tym idzie zmniejszenia bezrobocia wśród absolwentów).

²⁴⁵ Tamże.

²⁴⁶ Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...), op. cit.

²⁴⁷ Tamże.

²⁴⁸ Bezrobocie rejestrowane I-III kwartał 2012 r., GUS, Warszawa 2013 r.

²⁴⁹ Młodość czy doświadczenie? Kapitał ludzki w Polsce Raport podsumowujący III edycję badań BKL z 2012 roku pod redakcją Jarosława Górniaka, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości 2013 r.

²⁵⁰ Tamże.

9, 10.

Rozwijanie różnych ścieżek uzupełniania i podnoszenia kwalifikacji jest niezbędne zarówno z punktu widzenia efektywności pracy przedsiębiorstw i gospodarki narodowej, jak i adaptacji osób dorosłych do zmieniających się wymogów rynku pracy. Rokroczne zmiany odsetka osób dorosłych uczących się i doksztalających nie wskazują na stały trend wzrostowy²⁵¹. W związku z tym potrzebne są dwutorowe działania: dążenie do zwiększenia udziału osób dorosłych w różnych formach kształcenia i promocja kształcenia ustawicznego wśród pracowników i pracodawców.

11.

W związku z tym, że stan upowszechnienia edukacji ustawicznej jest niższy niż wynika to z potrzeb regionu barier należy upatrywać w świadomości osób dorosłych. Jakkolwiek mało jest poprawnie metodologicznie przeprowadzonych badań wskazujących na skuteczność kampanii społecznych teorie z zakresu psychologii społecznej zawarte w pracy Roberta Cialdiniego „*Wywieranie wpływu na ludzi. Teoria i praktyka*” (ang. „*Influence. Science and practice*”) wskazują szereg warunków, po spełnieniu których należy spodziewać się, że osiągnięcie wskaźnika „*Liczba działań informacyjnych na rzecz kształcenia ustawicznego zrealizowanych dzięki wsparciu*” przyczyni się do osiągnięcia rezultatu „*Udział osób w wieku 25-64 lat uczestniczących w kształceniu, formalnym, pozaformalnym i nieformalnym (GUS)*”.

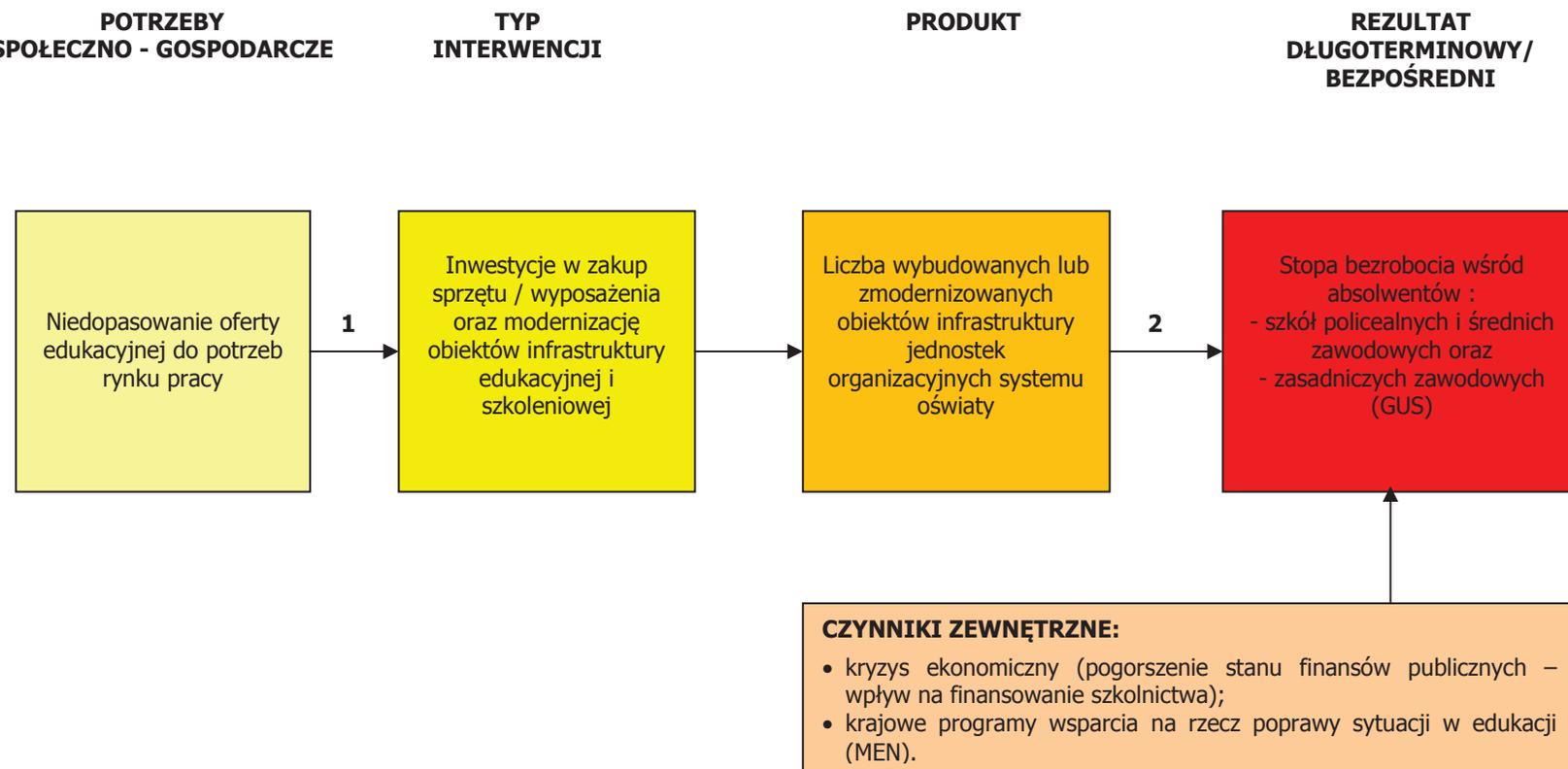
12.

Wskaźnik „*Liczba osób dorosłych, które podjęły naukę dzięki wsparciu*” przyczyni się bezpośrednio do osiągnięcia wskaźnika „*Udział osób w wieku 25-64 lat uczestniczące w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym (GUS)*”.

---

²⁵¹ Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów POKL 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r.

PI 10.4 Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

Opis związków przyczynowo-skutkowych:

1.

Zaproponowane działania odpowiadają na problem niedopasowania oferty edukacyjnej do potrzeb regionalnego rynku pracy poprzez wspieranie jakości edukacji zawodowej. W wyniku projektów realizowanych w ramach Poddziałania 5.1.1 RPO WO 2007-2013 wzmocniono bazę dydaktyczną w 2/3 powiatów w regionie. Większość objętych badaniem dyrektorów szkół (zasadniczych zawodowych, techników i centrów kształcenia praktycznego i ustawicznego) wspartych w projektach w poprzedniej perspektywie finansowej oceniła ich wpływ jako korzystny. Wśród najlepiej ocenianych działań znalazły się: zakup pomocy dydaktycznych do nauczania teorii przedmiotów zawodowych, sprzętu komputerowego, multimedialnego oraz oprogramowania i materiałów edukacyjnych, a także sprzętu do praktycznej nauki zawodu. O efektywności udzielonego wsparcia świadczy zadeklarowanie przez ponad połowę dyrektorów, że bez niego w ogóle nie udało by się osiągnąć uzyskanych efektów. 2/5 dyrektorów wskazało na znaczne ograniczenie skali efektów w przypadku nie uzyskania dofinansowania²⁵². W cytowanym raporcie wskazano również, że w perspektywie finansowej 2014-2020 na wzmocnienie infrastruktury szkół zawodowych w szerszym zakresie niż zostało to przewidziane w PI 10.3 w projekcie RPO WO 2014-2020 r. (w tym na budowę/modernizację boisk i sal gimnastycznych w ZSZ oraz na wyposażenie w sprzęt do praktycznej nauki zawodu) powinny zostać przeznaczone większe środki.

Badania jakościowe (wywiady pogłębione z przedsiębiorcami) wykazały, że kształcenie praktyczne i przygotowanie do zawodu w regionie są niewystarczające. Według przedsiębiorców przyczyny tkwią m.in. w niedofinansowaniu kształcenia zawodowego. Jednocześnie podkreślano, że funkcjonujące instytucje kształcenia praktycznego dysponują przestarzałym, nieodpowiadającym nowym technologiom sprzętem.²⁵³

W poprzedniej perspektywie finansowej działania dotyczące wsparcia infrastruktury edukacyjnej (Działanie 5.1 RPO WO 2007-2013) zostały ocenione pozytywnie. Beneficjentami szczególnie dużej liczby projektów w ramach Osi Priorytetowej 5 (w momencie badania – 2010 r.) były działające w regionie szkoły wyższe, w tym w zakresie projektów związanych z kształceniem na kierunkach kluczowych dla województwa²⁵⁴. Zarówno zainteresowanie wsparciem, jak i ocena działania uzasadniają adekwatność interwencji.

2.

W 2012 r. wskaźnik zatrudnienia dla osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie opolskim wyniósł 58,2%, a dla osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym – 60,7%²⁵⁵. Podniesienie jakości kształcenia zawodowego poprzez wsparcie infrastruktury (w tym umożliwiającej bardziej efektywne kształcenie praktyczne i przygotowanie do zawodu) powinno przyczynić się do wzrostu zatrudnienia absolwentów szkół prowadzących edukację zawodową. Jednocześnie skuteczność tych działań będzie uzależniona od komplementarnego wsparcia w zakresie dostosowywania oferty edukacyjnej tych szkół do realnego zapotrzebowania na konkretne zawody i kwalifikacje na rynku pracy w województwie.

²⁵² *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji (...)*, op. cit.

²⁵³ Żurawska J., *Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji na poziomie średnim i wyższym*, Wyd. Instytut Śląski Sp. z o.o., Opole 2009 r.

²⁵⁴ *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną (...)*, op. cit.

²⁵⁵ *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 28 grudnia 2012 r. (...)*, op. cit.

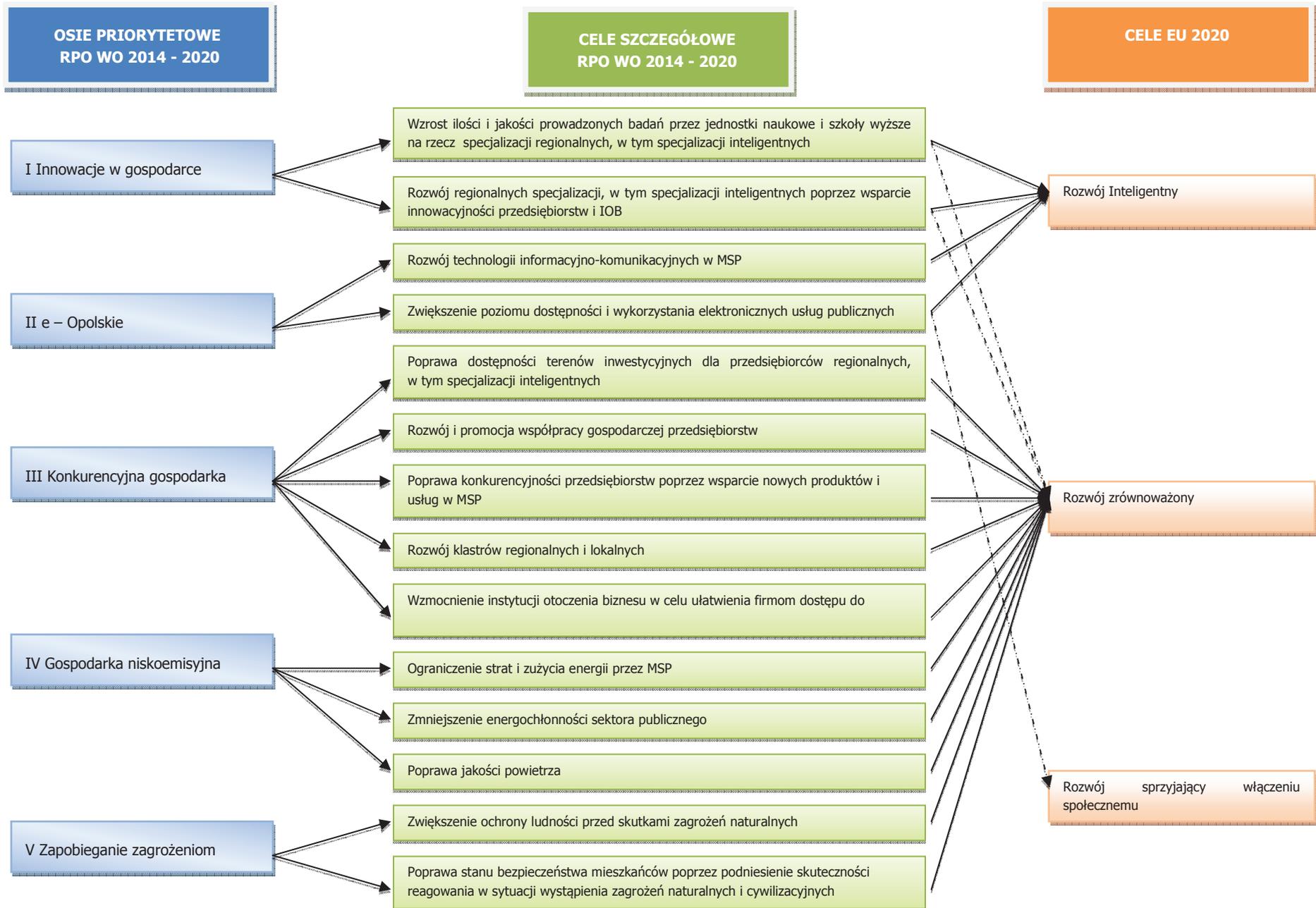
Załącznik 4: Diagramy spójności zewnętrznej

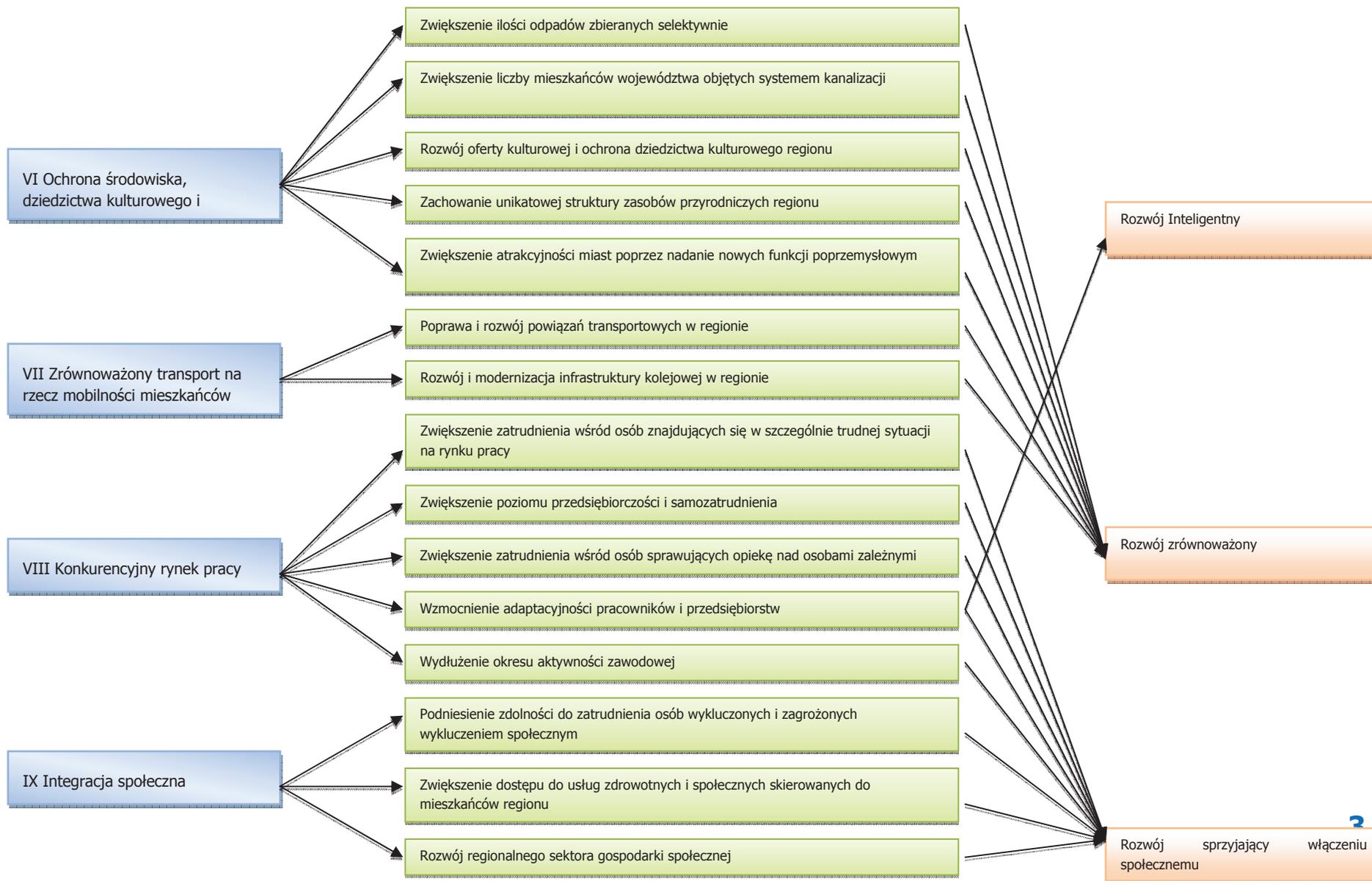
W niniejszym załączniku zaprezentowano diagramy obrazujące związki przyczynowo - skutkowe zachodzące pomiędzy spodziewanymi efektami programu a celami najważniejszych strategii na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym. Wykorzystanie tej formy prezentacji rekomendowano w ramach „Zaleceń w zakresie ewaluacji ex-ante (...)”¹. Diagramy, w schematyczny sposób obrazują wpływ efektów wdrażania RPO WO 2014 – 2020 na realizację celów ważnych strategii unijnych, krajowych i regionalnych.

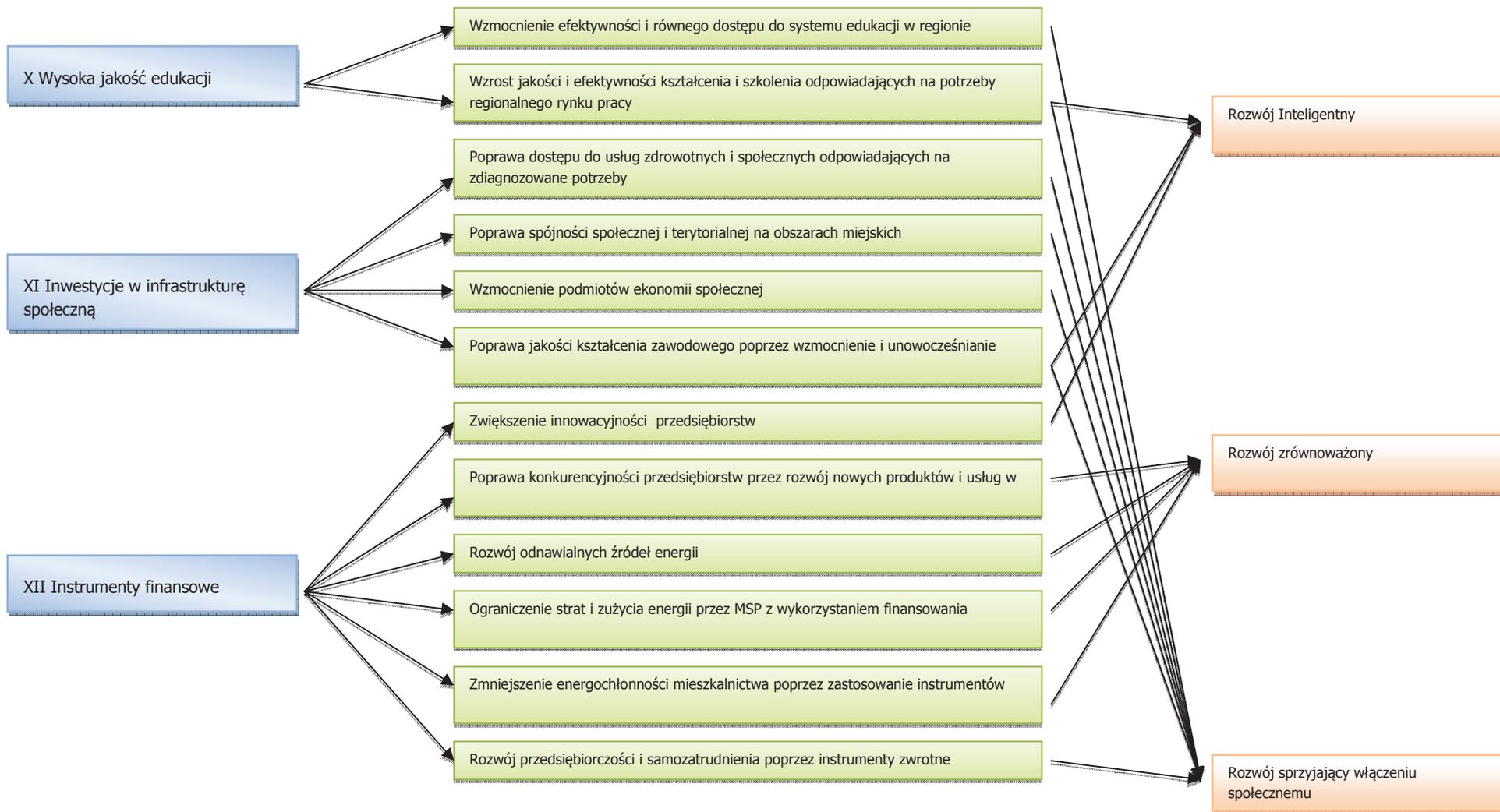
Tworzeniu diagramów towarzyszyło kilka założeń, które przedstawiamy poniżej:

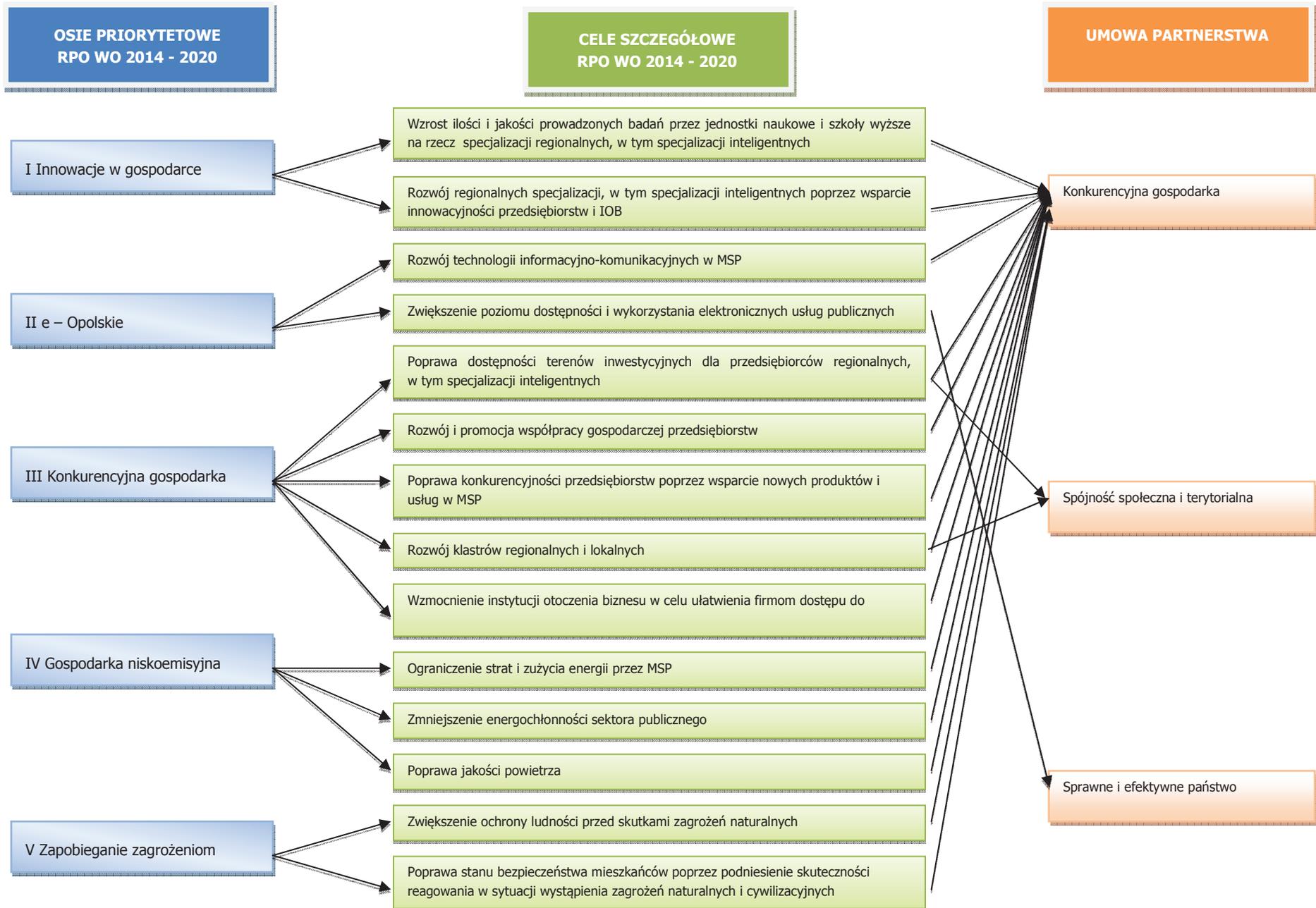
- Po pierwsze, wykonano je wyłącznie dla tych spośród wielu analizowanych w ramach ewaluacji aktów, które można uznać za kluczowe oraz charakteryzujące się wysokim stopniem powiązań (zarówno pozytywnych, jak i negatywnych) z RPO WO 2014 – 2020 na każdym z głównych poziomów: tematyki, stawianych diagnoz i proponowanych rozwiązań. Tym samym, uznano za nie spełniające kryterium efektywności ewaluacji tworzenie diagramów w sytuacji, kiedy np. omawiana strategia czy polityka tematycznie powiązana jest wyłącznie z niewielkim fragmentem RPO WO 2014 – 2020 (por. np. Sprawne Państwo czy Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybnictwa).
- Po drugie, przyjęto, iż diagramy mają obrazować ciąg myślowy: oś priorytetowa RPO WO 2014 – 2020 → efekty planowanych interwencji → wpływ na realizację głównych celów i założeń wybranych aktów. Relację przyczynowo – skutkową obrazuje strzałka na diagramie skierowana od efektu wdrażania RPO WO 2014 – 2020 do celu wybranego dokumentu, do którego realizacji się ów efekt przyczynia.
- Po trzecie, za najlepszy wskaźnik efektów realizacji RPO WO 2014 – 2020 uznano jego cele szczegółowe: ograniczają się one nie tylko do liczbowych miar zmian zachodzących na Opolszczyźnie, ale podkreślają idące za tym przemiany społeczne (por. szczegółowe objaśnienia dotyczące przyjętej metodologii oceny spójności zewnętrznej, które zaprezentowano w rozdziale IV: *Ocena spójności zewnętrznej RPO WO 2014-2020*).
- Po czwarte, na diagramach nie uwzględniano związków o charakterze potencjalnym: efektów możliwych do zaistnienia w szczególnie sprzyjających okolicznościach, jak również możliwych – choć niepożądanych – ujemnych wpływów RPO WO 2014 – 2020, które również w wyjątkowych sytuacjach mogą mieć miejsce. Tym samym, diagramy nie obejmują wartości dodanej całego RPO WO 2014 – 2020.
- Po piąte, często interwencje wpływają na kilka obszarów, np. sprzyjają przechodzeniu na gospodarkę niskoemisyjną i ochronie środowiska naturalnego. Jeśli jednak dany typ działań w wybranym dokumencie strategicznym jest wyraźnie przyporządkowany do jednego celu, to w ramach oceny spójności jest ona stwierdzana w odniesieniu do owego jednego celu, nawet jeśli pośrednio wpływa na realizację innych. Wynika to z logiki przyjętej w analizowanych aktach: nie ma podstaw, by zakładać, iż twórcy owych dokumentów nie widzieli związków np. pomiędzy gospodarką niskoemisyjną a ochroną środowiska, jednak wyraźnie rozgraniczyli te cele. Podobne rozgraniczenie ma miejsce również w niniejszej ocenie. Absolutnie błędnym jest przekonanie, iż im więcej strzałek przyczynowo – skutkowych wychodzących od określonej interwencji, tym lepiej – ważne jest, aby ogół działań „pokrywał” wszystkie cele, a diagramy obrazują jedynie najsilniejsze związki, odpowiadające zapisom poszczególnych aktów.

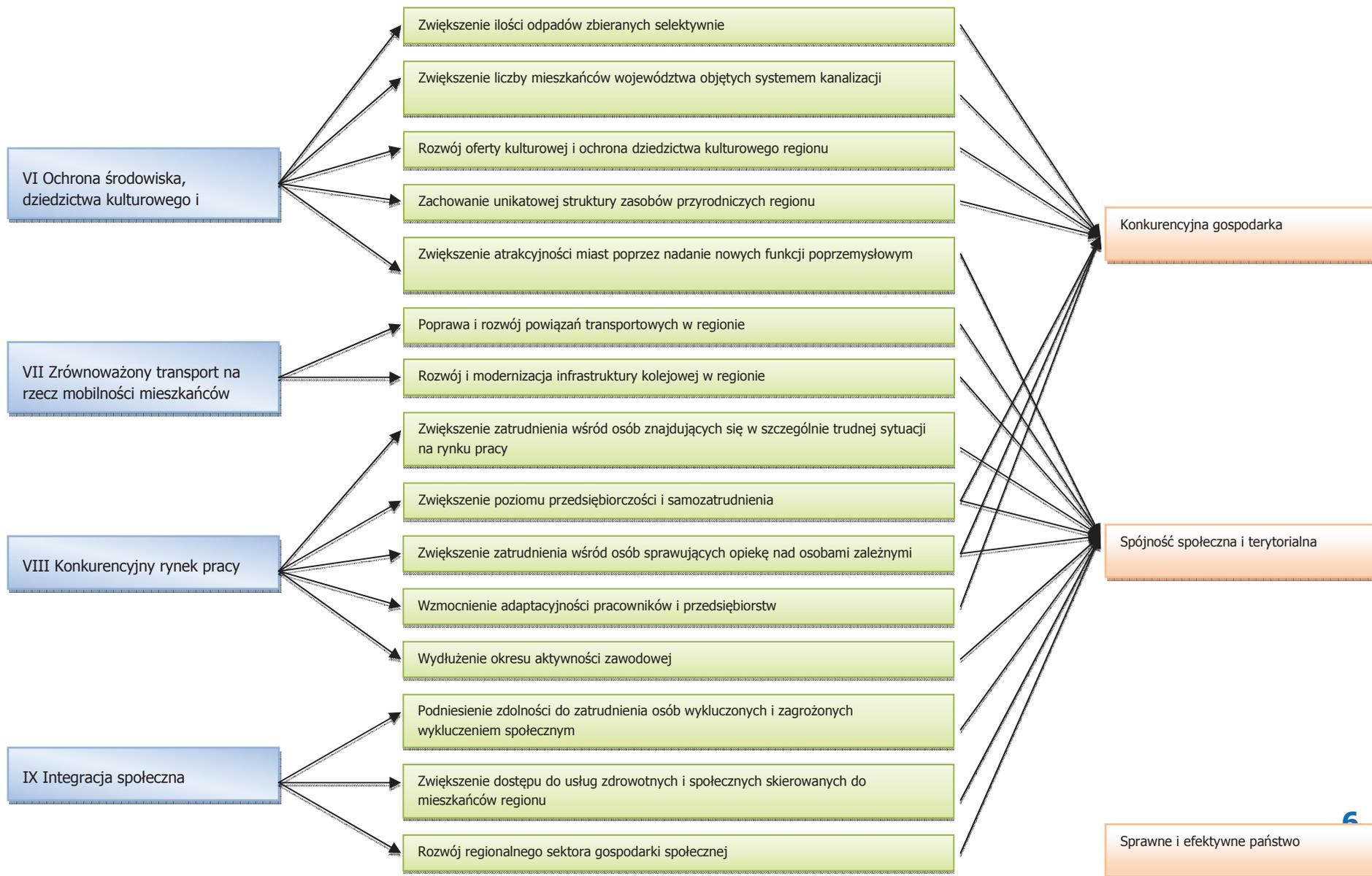
¹ *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2012 r.

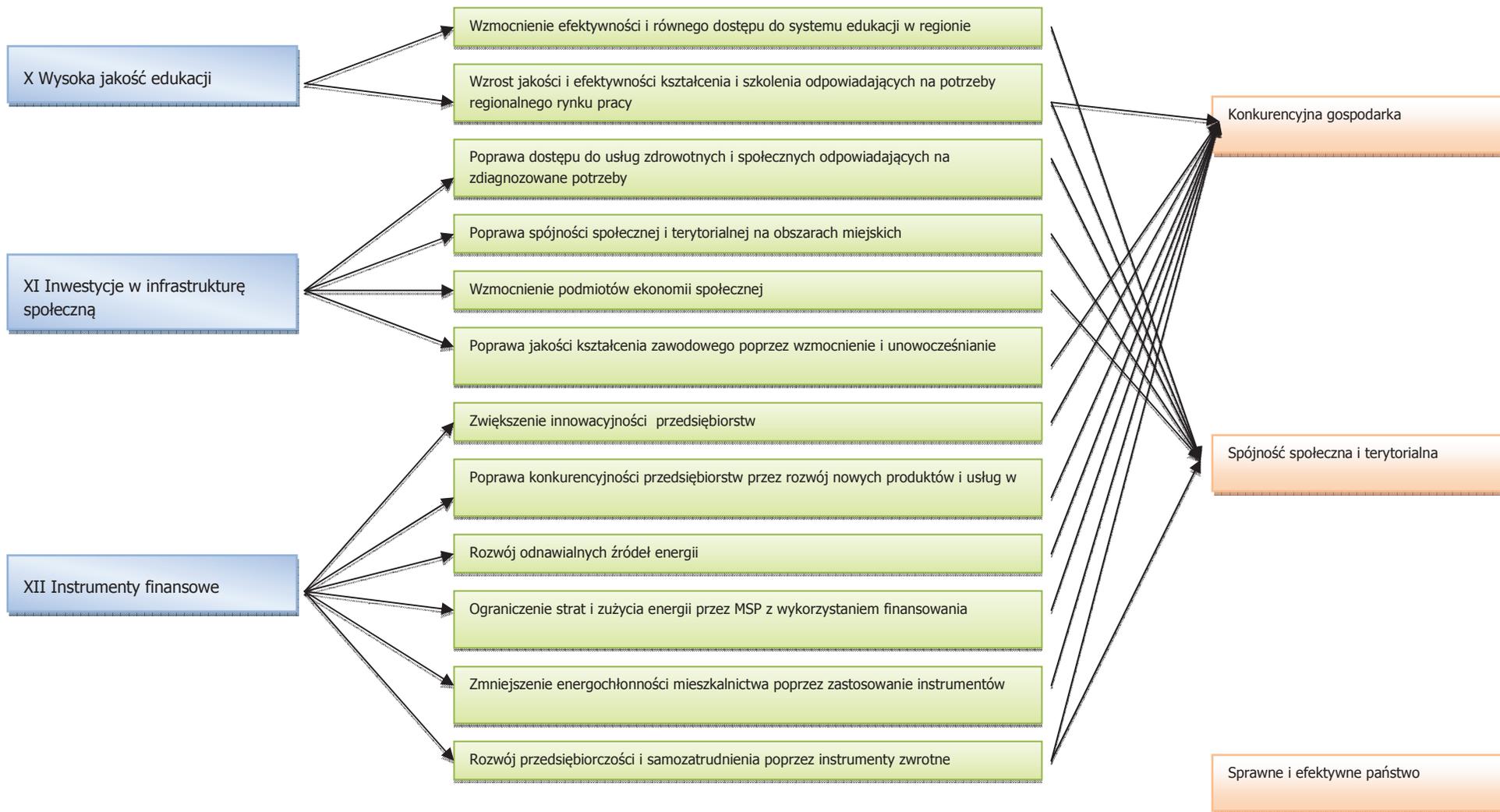

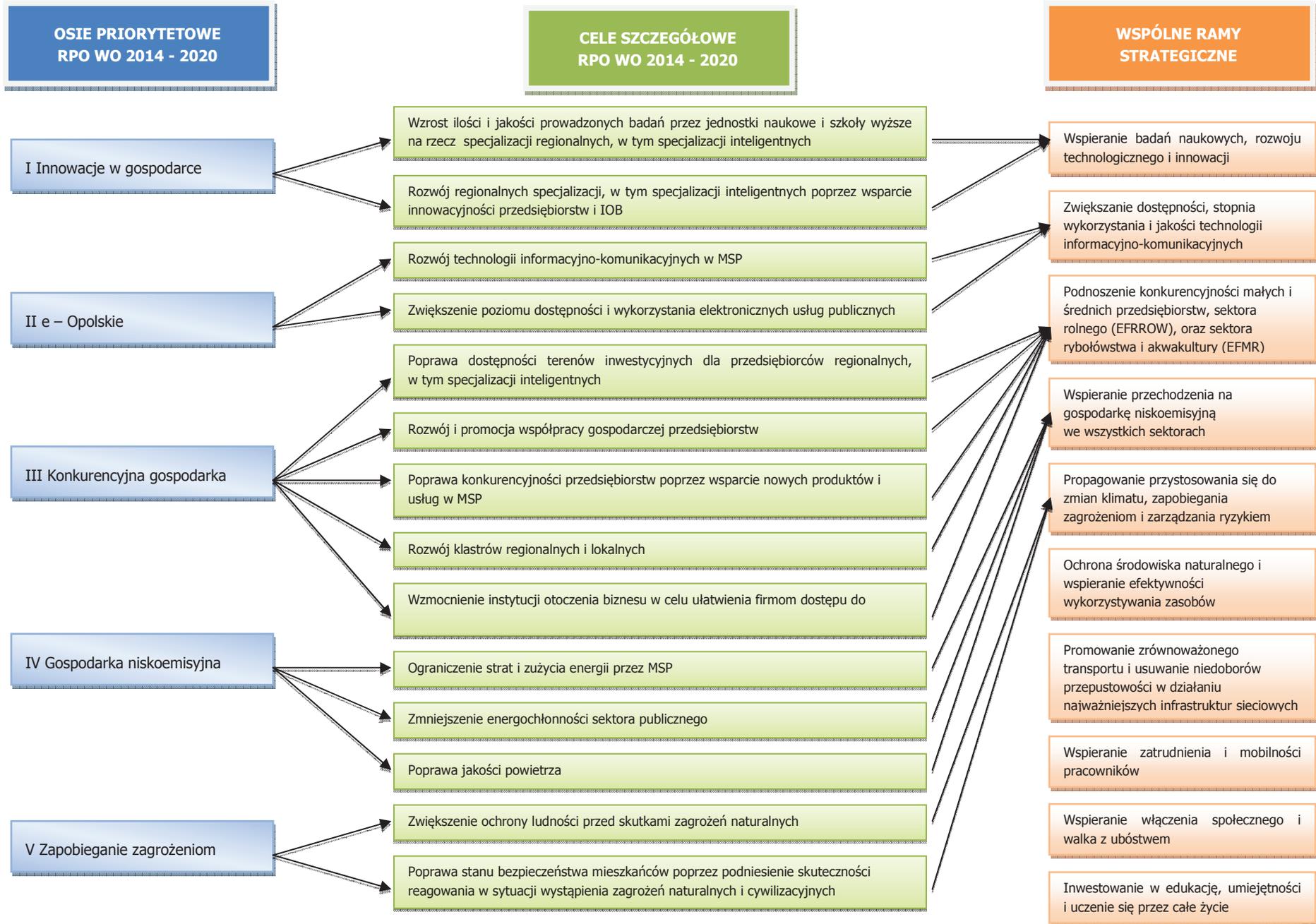

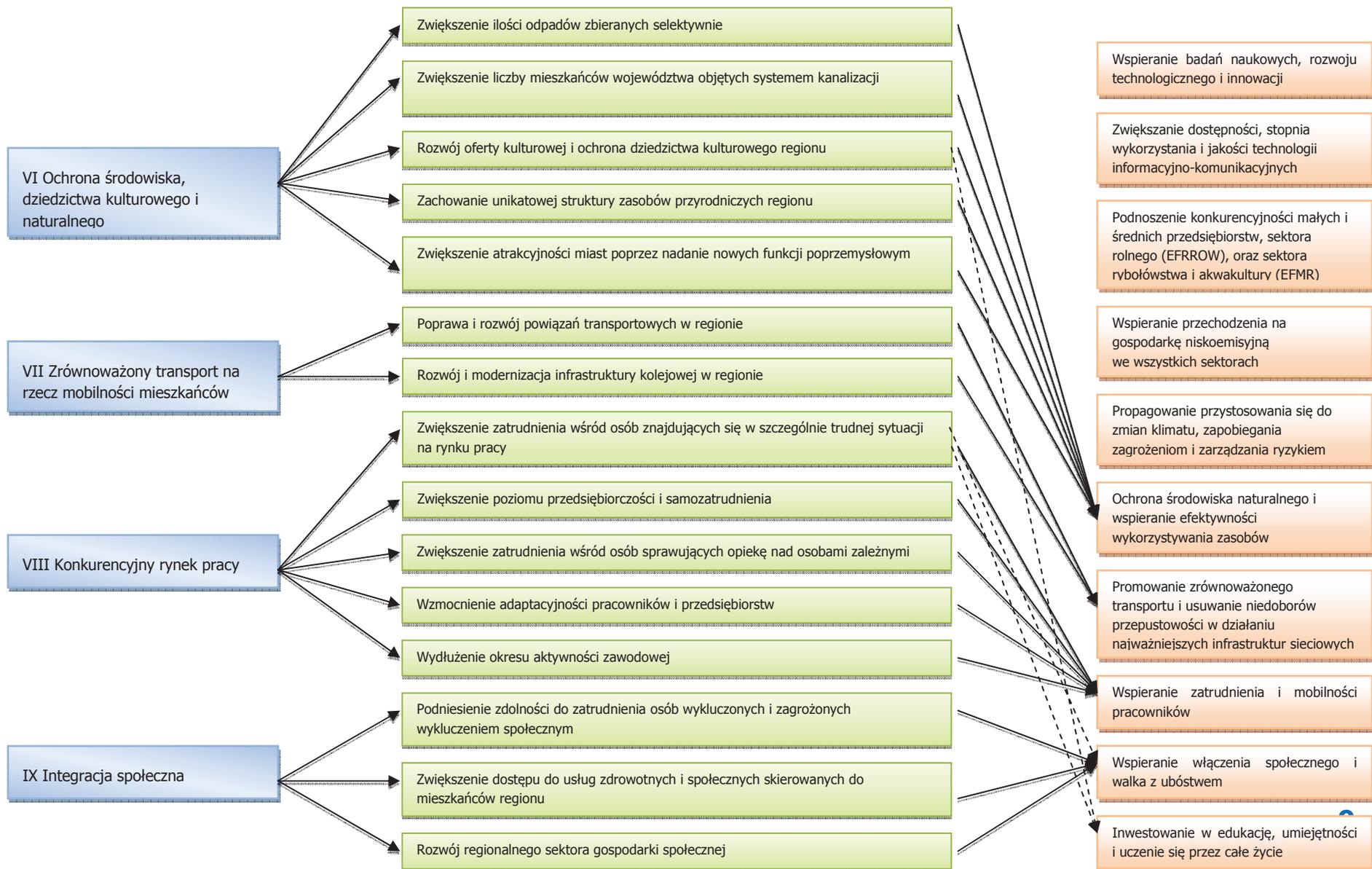

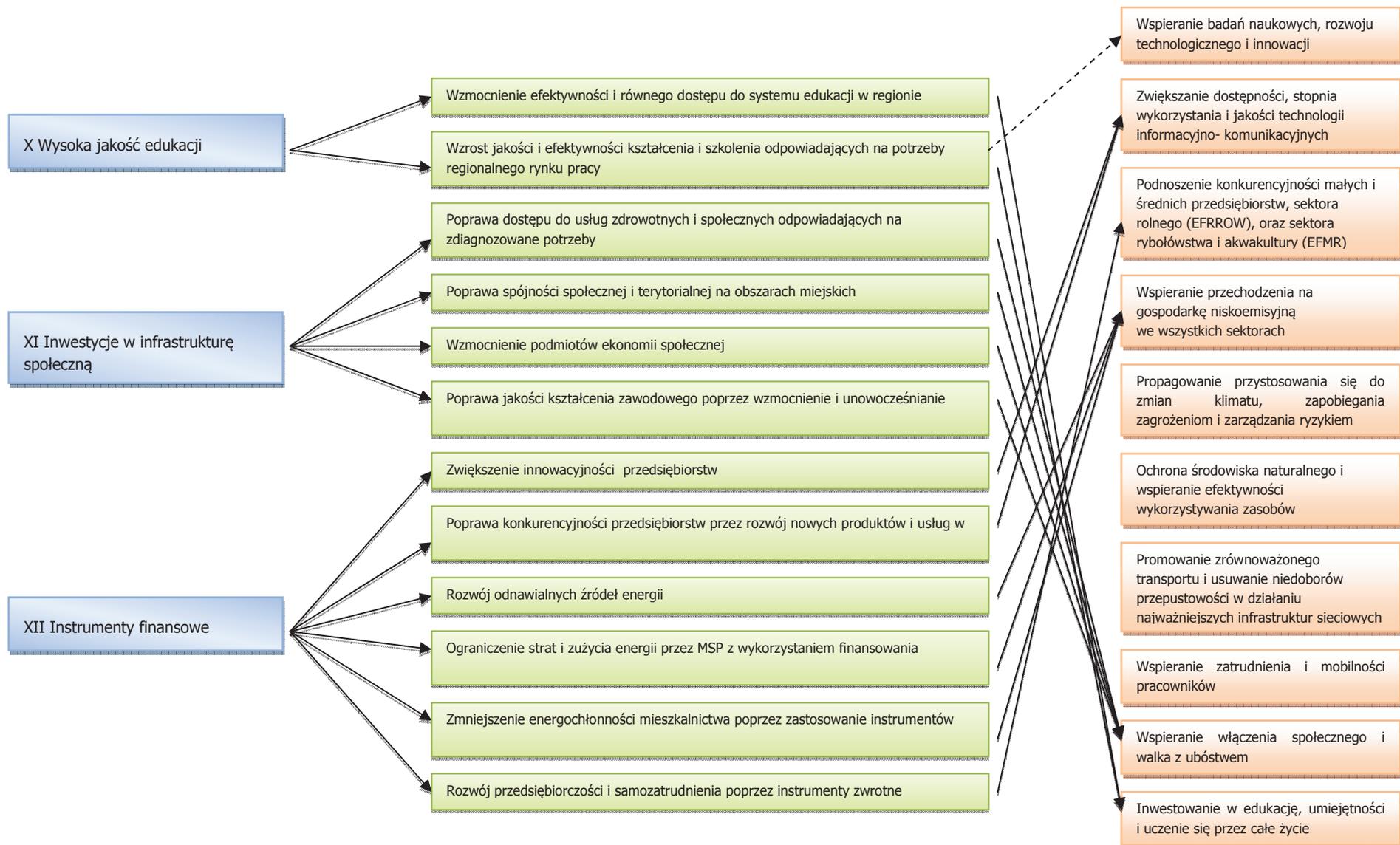

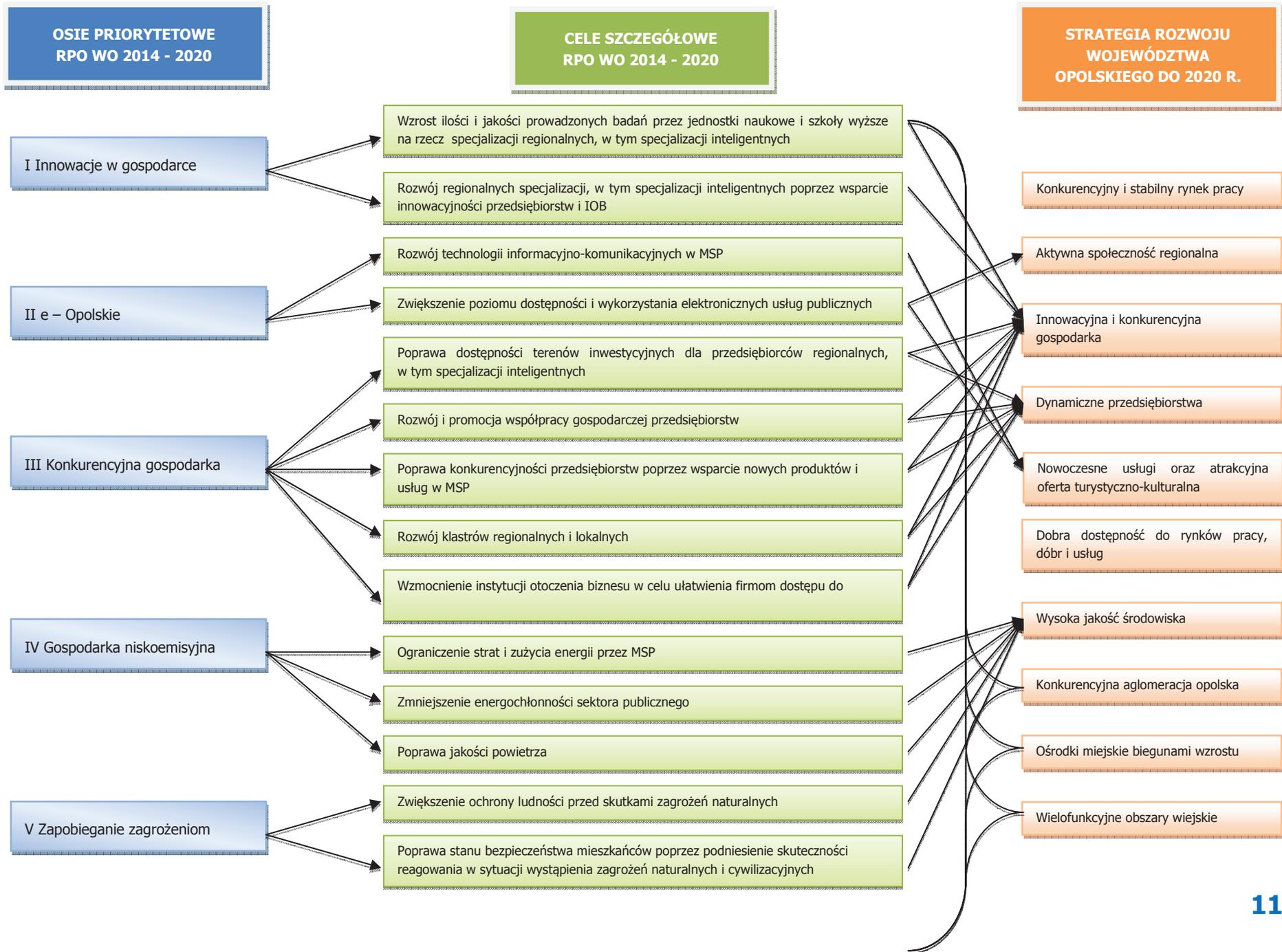

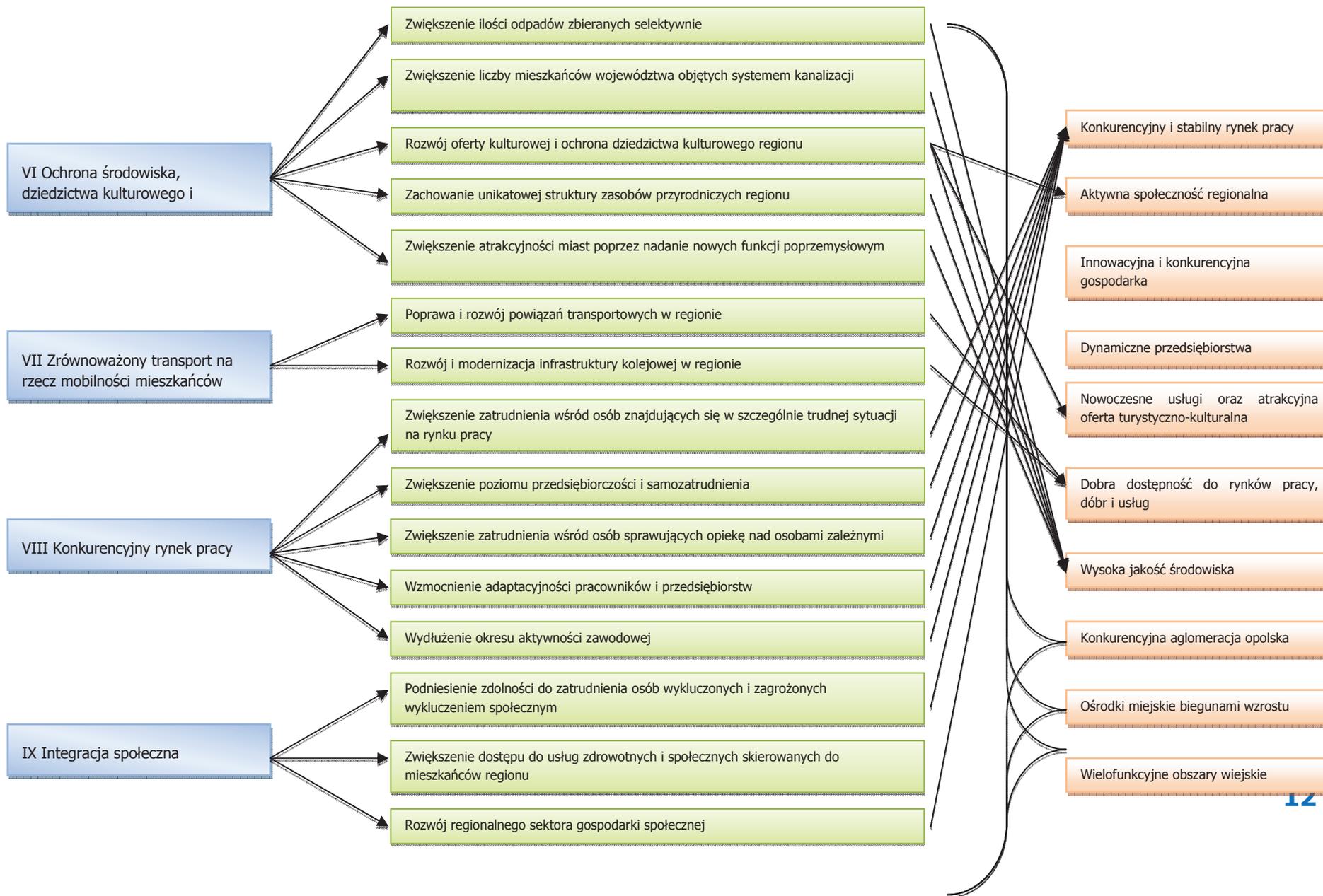

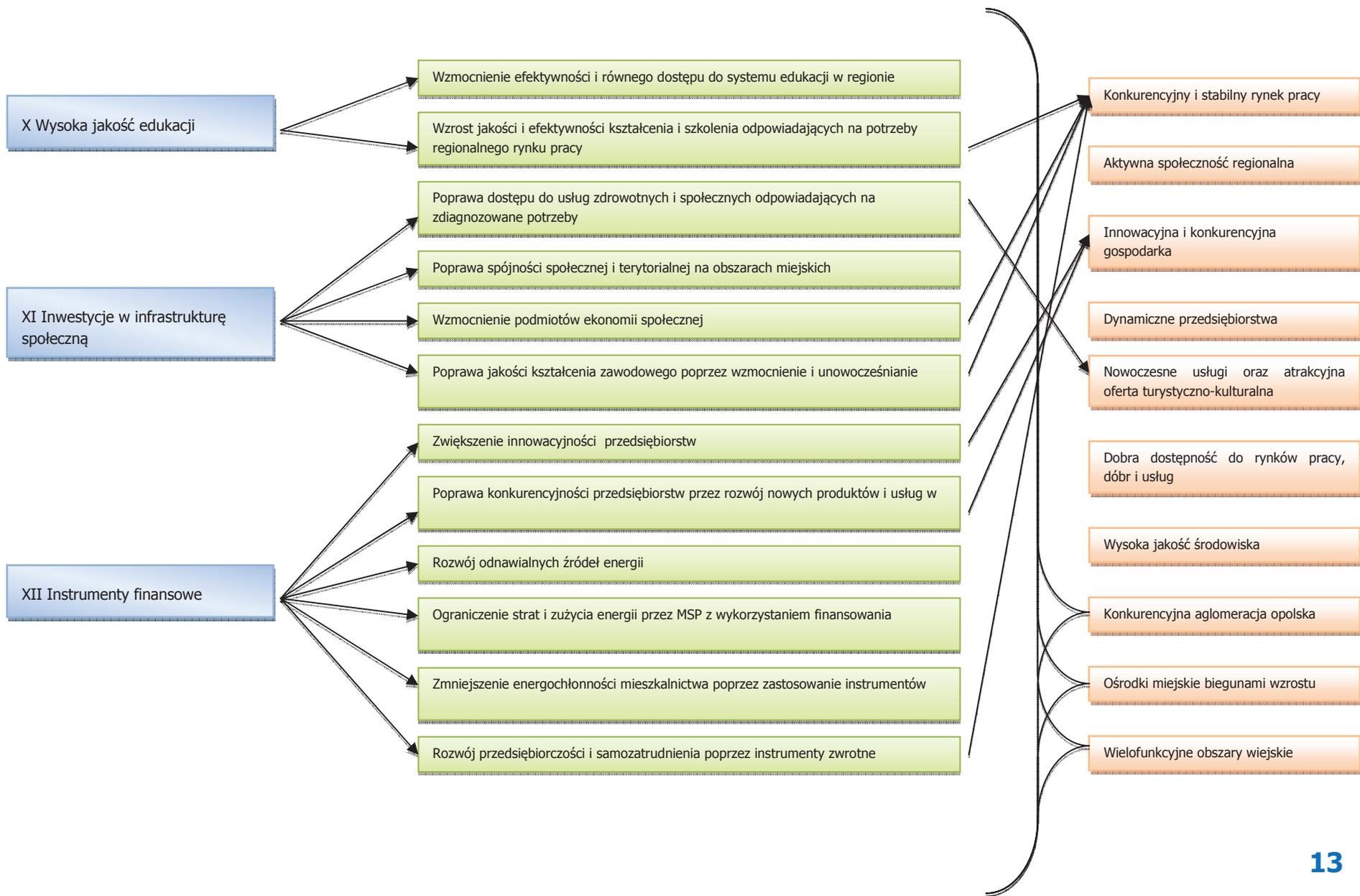

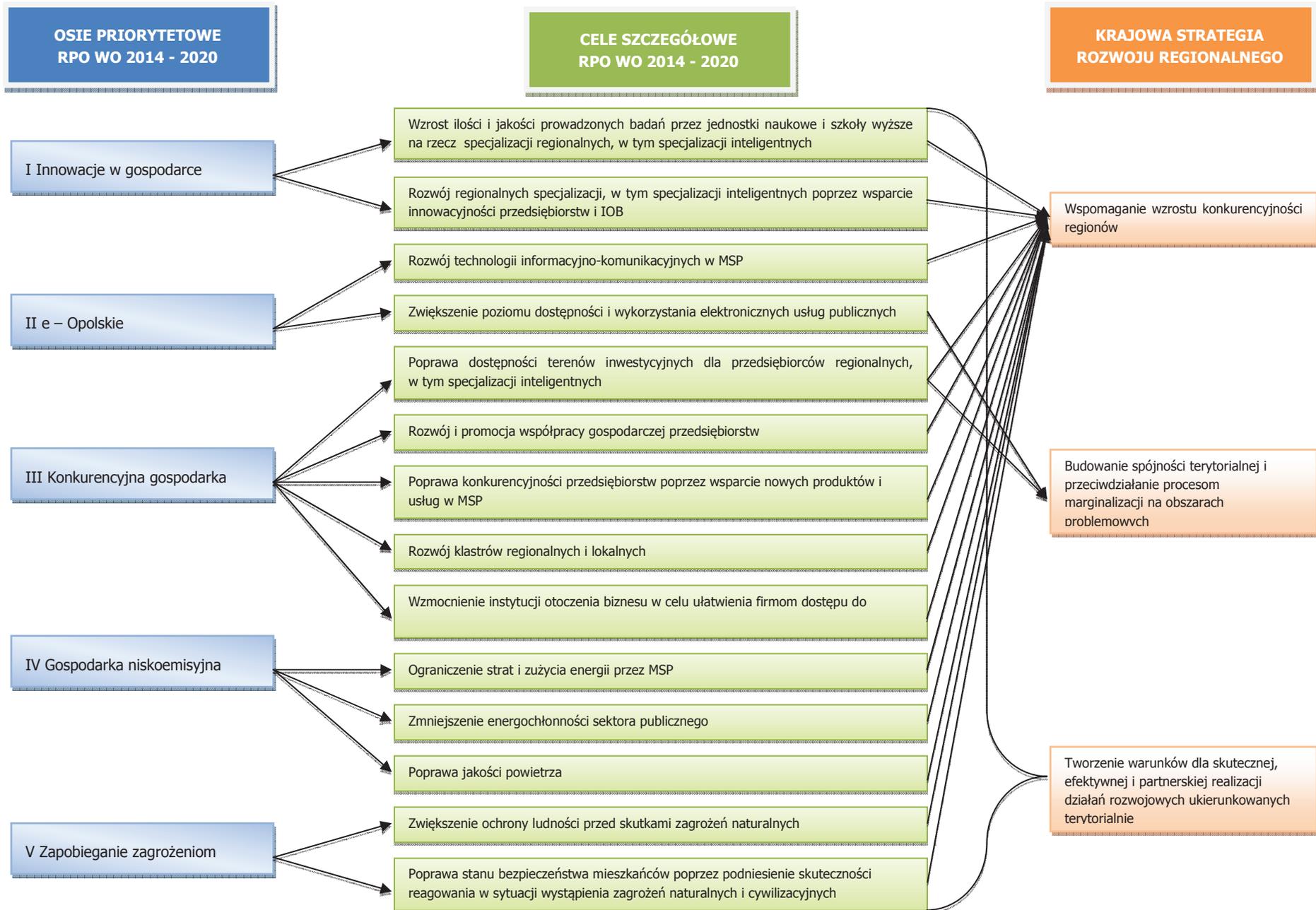

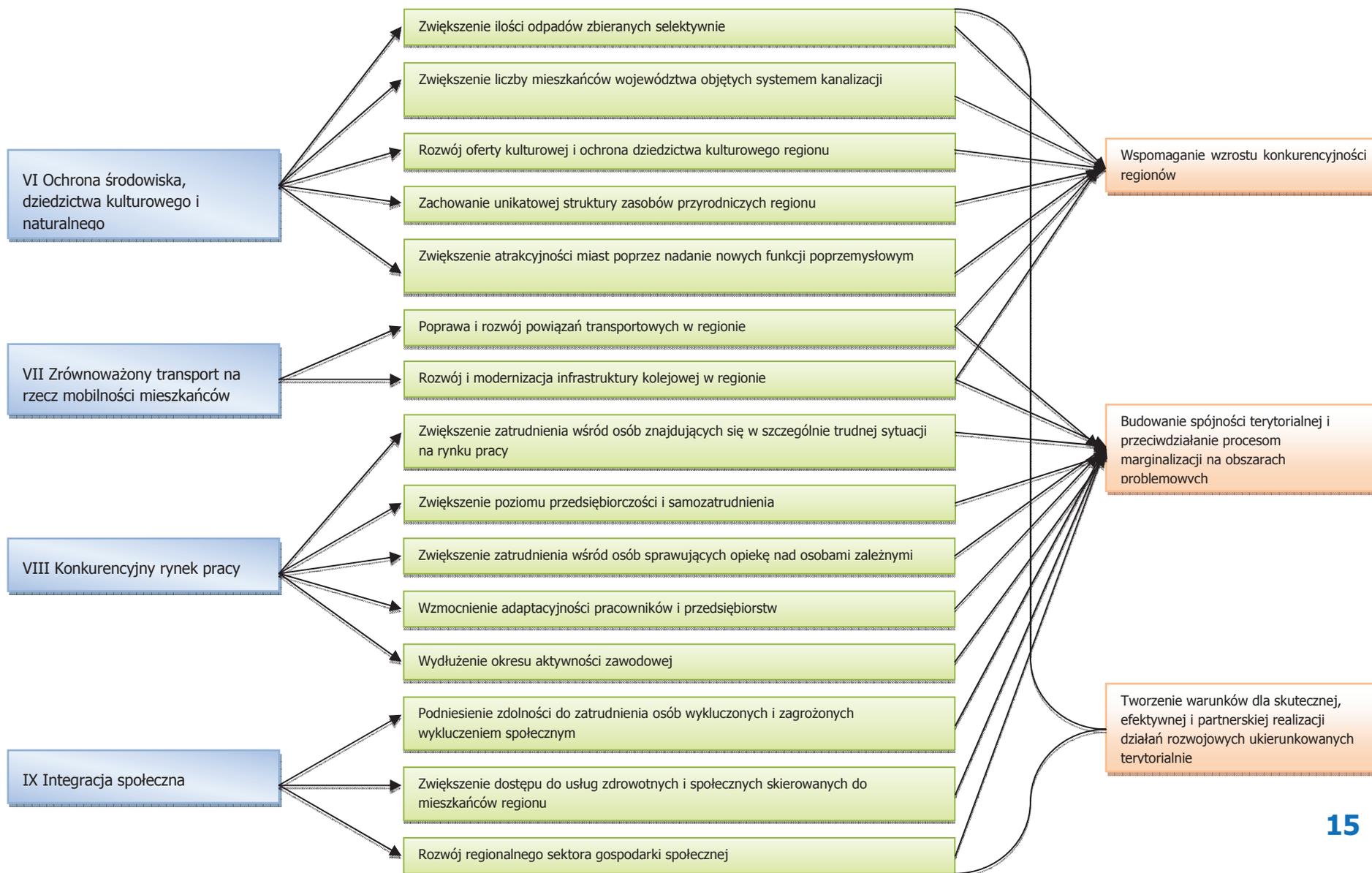

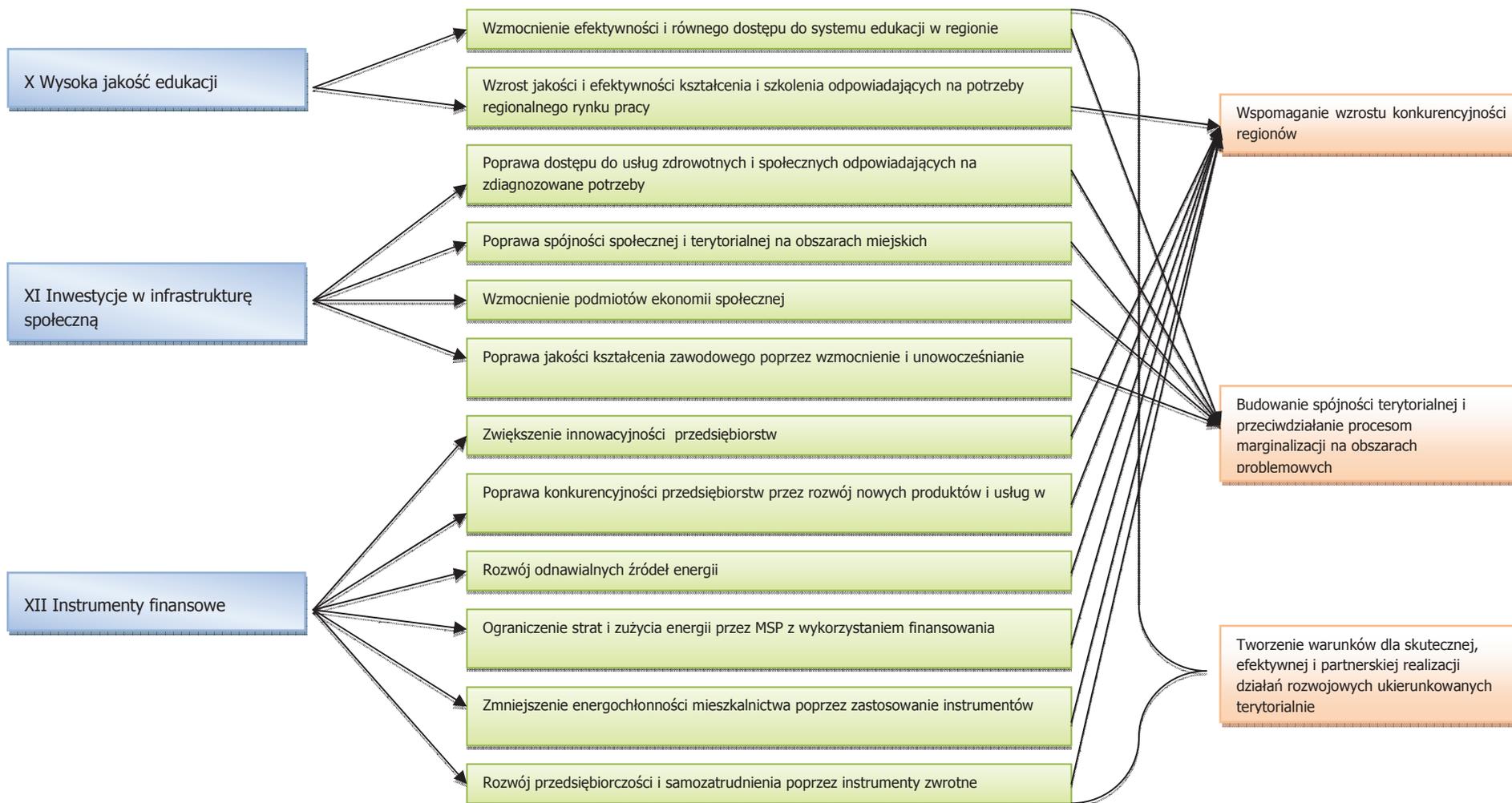

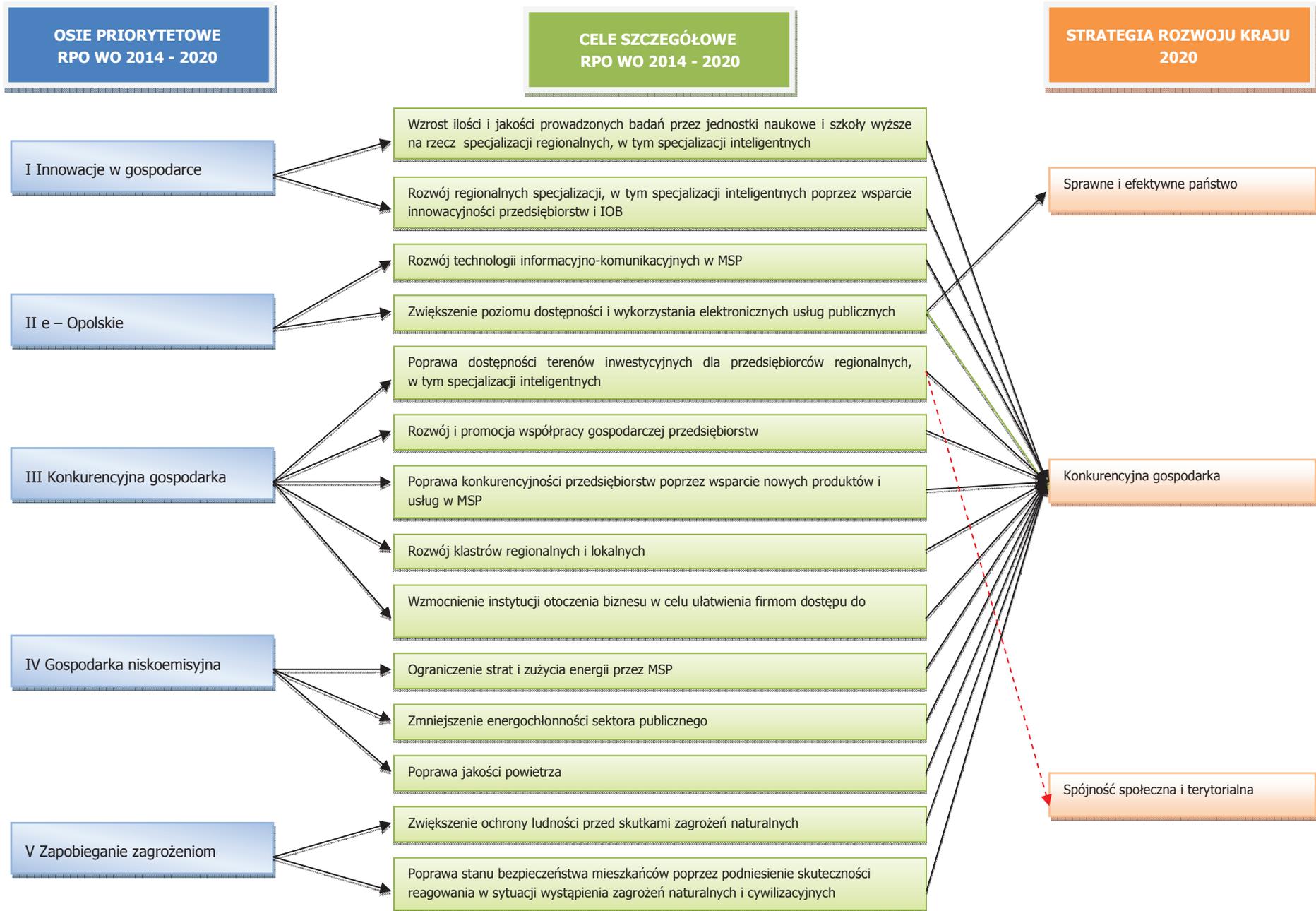

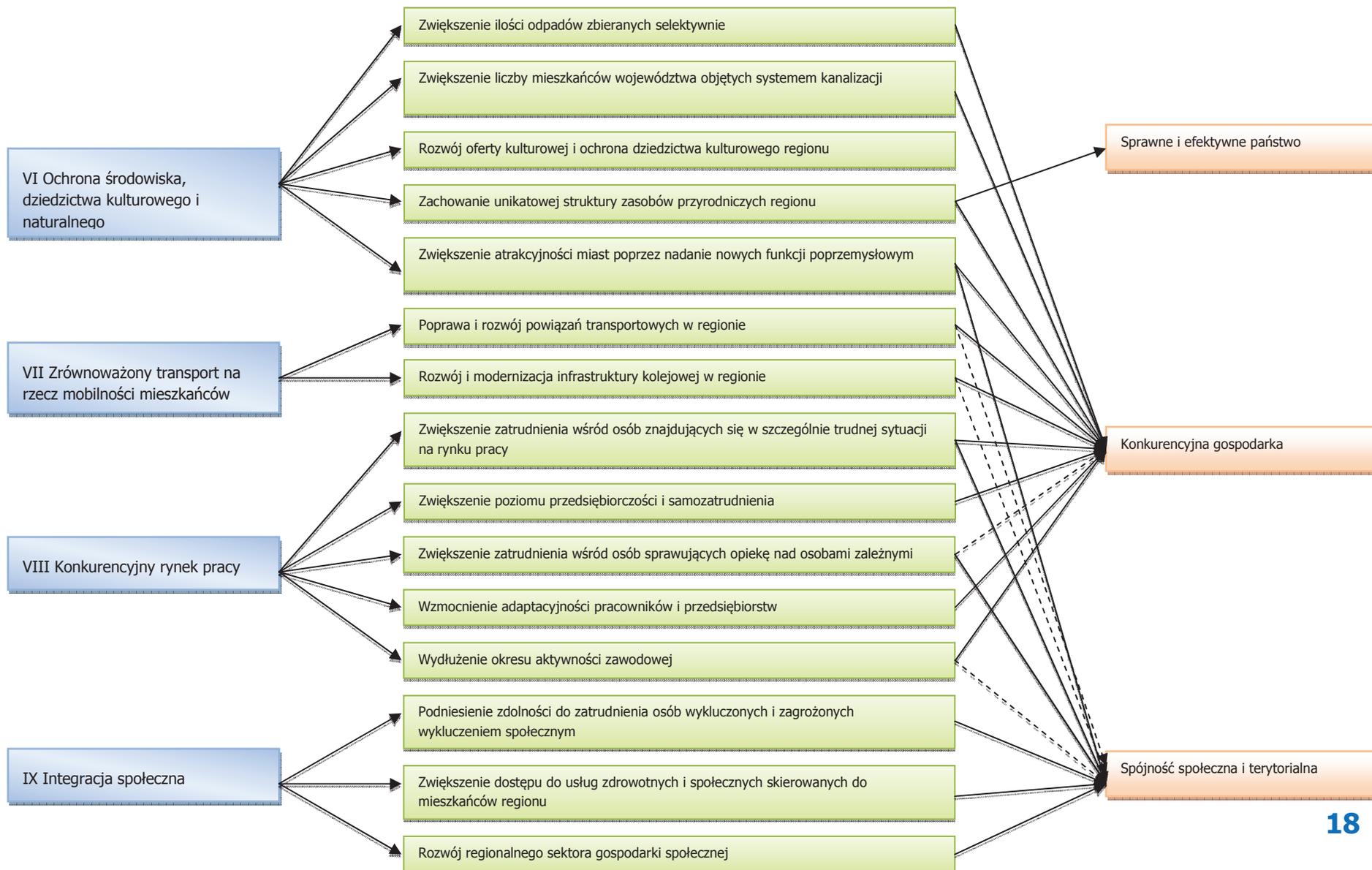

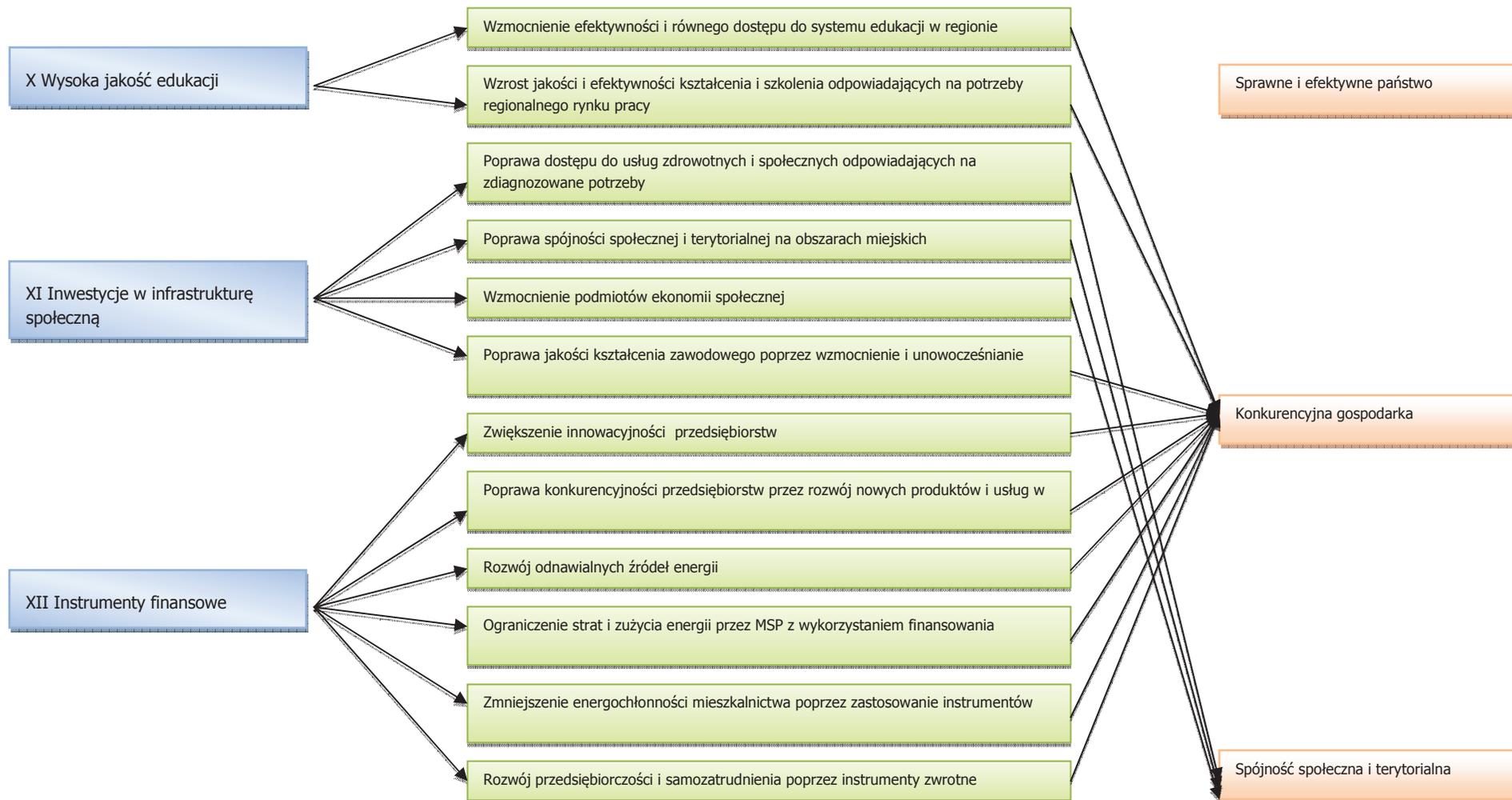

**OSIE PRIORYTETOWE
RPO WO 2014 - 2020**

**CELE SZCZEGÓŁOWE
RPO WO 2014 - 2020**

**REKOMENDACJE RADY UNII
EUROPEJSKIEJ**

I Innowacje w gospodarce

Wzrost ilości i jakości prowadzonych badań przez jednostki naukowe i szkoły wyższe na rzecz specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych

Rozwój regionalnych specjalizacji, w tym specjalizacji inteligentnych poprzez wsparcie innowacyjności przedsiębiorstw i IOB

II e – Opolskie

Rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych w MSP

Zwiększenie poziomu dostępności i wykorzystania elektronicznych usług publicznych

Poprawa dostępności terenów inwestycyjnych dla przedsiębiorców regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych

III Konkurencyjna gospodarka

Rozwój i promocja współpracy gospodarczej przedsiębiorstw

Poprawa konkurencyjności przedsiębiorstw poprzez wsparcie nowych produktów i usług w MSP

Rozwój klastrów regionalnych i lokalnych

Wzmocnienie instytucji otoczenia biznesu w celu ułatwienia firmom dostępu do

IV Gospodarka niskoemisyjna

Ograniczenie strat i zużycia energii przez MSP

Zmniejszenie energochłonności sektora publicznego

Poprawa jakości powietrza

V Zapobieganie zagrożeniom

Zwiększenie ochrony ludności przed skutkami zagrożeń naturalnych

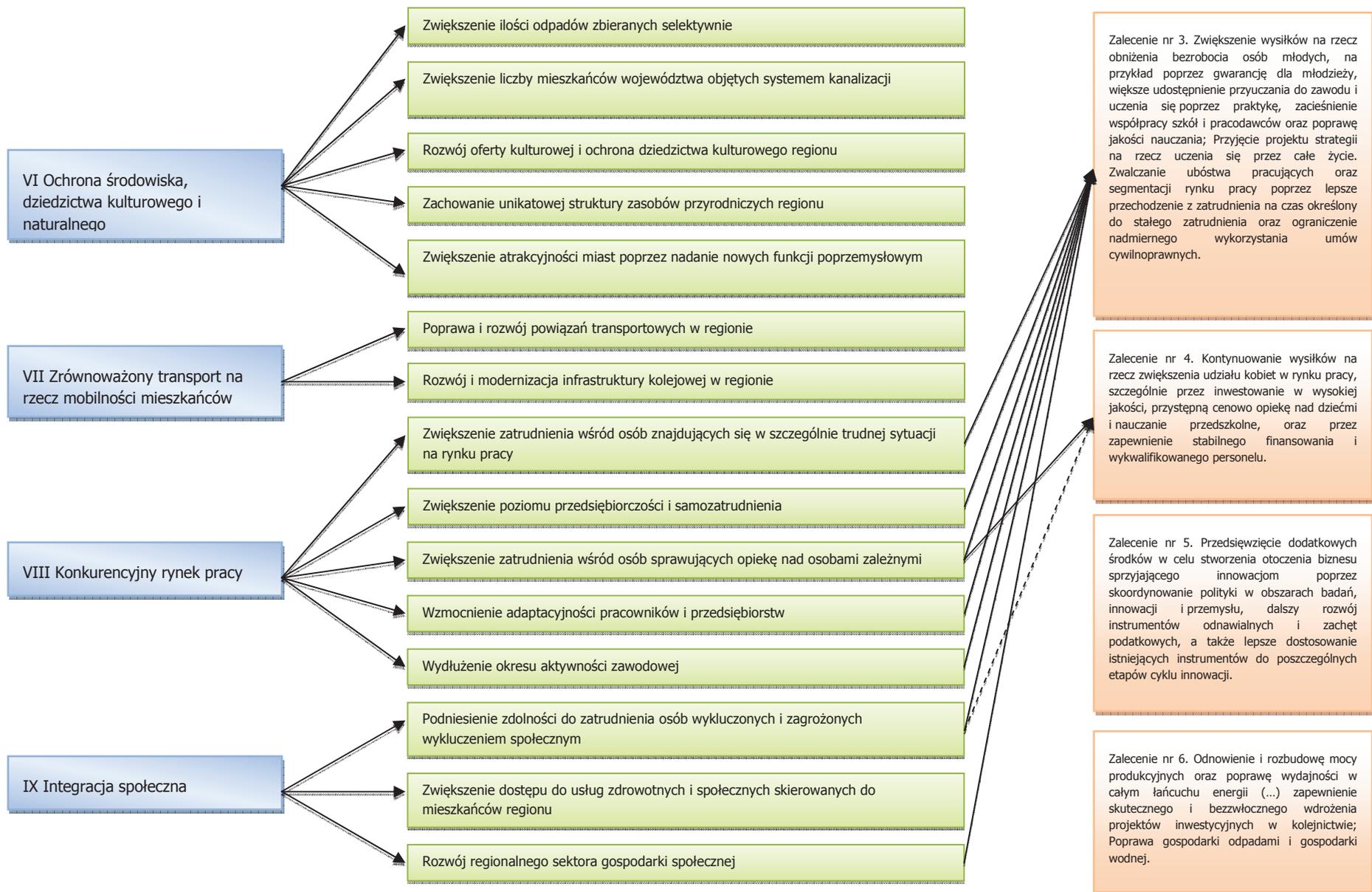
Poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców poprzez podniesienie skuteczności reagowania w sytuacji wystąpienia zagrożeń naturalnych i cywilizacyjnych

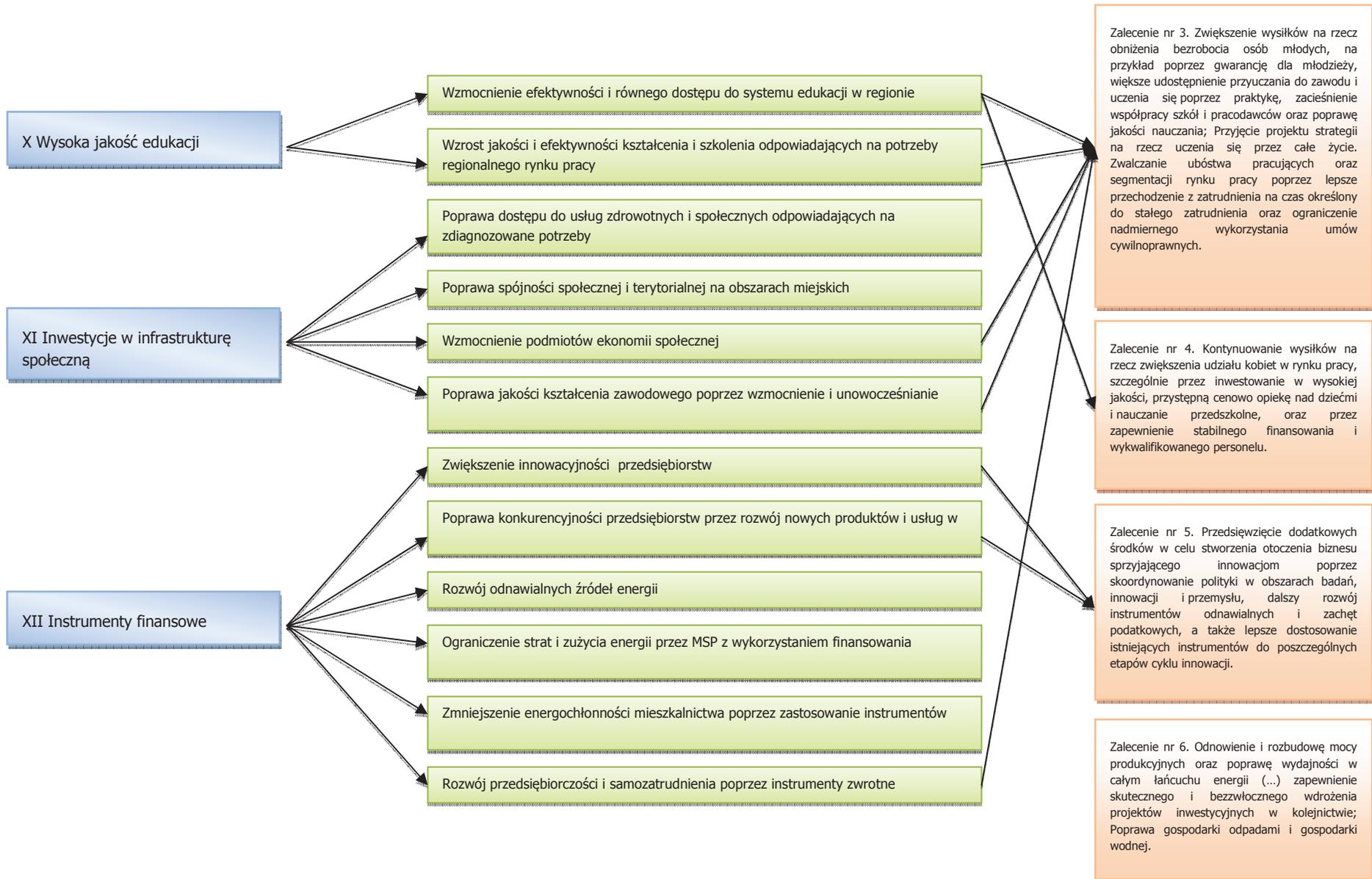
Zalecenie nr 3. Zwiększenie wysiłków na rzecz obniżenia bezrobocia osób młodych, na przykład poprzez gwarancję dla młodzieży, większe udostępnienie przyuczania do zawodu i uczenia się poprzez praktykę, zacieśnienie współpracy szkół i pracodawców oraz poprawę jakości nauczania; Przyjęcie projektu strategii na rzecz uczenia się przez całe życie. Zwalczanie ubóstwa pracujących oraz segmentacji rynku pracy poprzez lepsze przechodzenie z zatrudnienia na czas określony do stałego zatrudnienia oraz ograniczenie nadmiernego wykorzystania umów cywilnoprawnych.

Zalecenie nr 4. Kontynuowanie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, szczególnie przez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi i nauczanie przedszkolne, oraz przez zapewnienie stabilnego finansowania i wykwalifikowanego personelu.

Zalecenie nr 5. Przedsięwzięcie dodatkowych środków w celu stworzenia otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom poprzez skoordynowanie polityki w obszarach badań, innowacji i przemysłu, dalszy rozwój instrumentów odnawialnych i zachęt podatkowych, a także lepsze dostosowanie istniejących instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji.

Zalecenie nr 6. Odnowienie i rozbudowę mocy produkcyjnych oraz poprawę wydajności w całym łańcuchu energii (...) zapewnienie skutecznego i bezzwłocznego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie; Poprawa gospodarki odpadami i gospodarki wodnej.

Zalecenie nr 3. Zwiększenie wysiłków na rzecz obniżenia bezrobocia osób młodych, na przykład poprzez gwarancję dla młodzieży, większe udostępnienie przyuczania do zawodu i uczenia się poprzez praktykę, zacieśnienie współpracy szkół i pracodawców oraz poprawę jakości nauczania; Przyjęcie projektu strategii na rzecz uczenia się przez całe życie. Zwalczanie ubóstwa pracujących oraz segmentacji rynku pracy poprzez lepsze przechodzenie z zatrudnienia na czas określony do stałego zatrudnienia oraz ograniczenie nadmiernego wykorzystania umów cywilnoprawnych.

Zalecenie nr 4. Kontynuowanie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, szczególnie przez inwestowanie w wysokiej jakości, przystępną cenowo opiekę nad dziećmi i nauczanie przedszkolne, oraz przez zapewnienie stabilnego finansowania i wykwalifikowanego personelu.

Zalecenie nr 5. Przedsięwzięcie dodatkowych środków w celu stworzenia otoczenia biznesu sprzyjającego innowacjom poprzez skoordynowanie polityki w obszarach badań, innowacji i przemysłu, dalszy rozwój instrumentów odnawialnych i zachęt podatkowych, a także lepsze dostosowanie istniejących instrumentów do poszczególnych etapów cyklu innowacji.

Zalecenie nr 6. Odnowienie i rozbudowę mocy produkcyjnych oraz poprawę wydajności w całym łańcuchu energii (...) zapewnienie skutecznego i bezwłocznego wdrożenia projektów inwestycyjnych w kolejnictwie; Poprawa gospodarki odpadami i gospodarki wodnej.

Załącznik 5: Literatura

Raporty z badań:

- *2006 Innobarometer on cluster's role in facilitating innovation in Europe*, The Gallup Organization Hungary & Gallup Europe na zlecenie Dyrekcji Regionalnej ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, Komisja Europejska 2006 r.
- *Aktywność osób starszych i solidarność międzypokoleniowa. Statystyczny portret Unii Europejskiej 2012*, Tłumaczenie na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, EUROSTAT 2012.
- *Analiza korzyści i ograniczeń przy zastosowaniu inżynierii finansowej jako instrumentu wsparcia projektów inwestycyjnych z zakresu energetyki*, Ecorys Polska Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Warszawa, 14 grudnia 2012 r.
- *Analiza możliwości zastosowania zwrotnych mechanizmów finansowania inwestycji w perspektywie 2014-2020 w województwie śląskim – raport końcowy*, IBS na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, Warszawa, grudzień 2012 r.
- *Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów POKL 2007-2013*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r.
- *Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2012 roku*, Obserwatorium Rynku Pracy WUP Opole, Zarząd Województwa Opolskiego dla Sejmiku Województwa Opolskiego, Opole 2013 r.
- *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2011*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową we współpracy z Fundacją Konrada Adenauera, Gdańsk 2011 r.
- Badanie ewaluacyjne pn. *Wpływ projektów realizowanych w ramach Priorytetu I LRPO Działanie 1.2 Tworzenie obszarów aktywności gospodarczej i promocja gospodarcza na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubuskiego*, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubuskiego, Kutno 2012 r.
- *Badania opinii lokatorów parków technologicznych – raport ogólny*, Cichocki T. na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa listopad 2011 r.
- *Badanie skuteczności osiągania wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL*, PAG Uniconsult na zlecenie Departamentu Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym, Warszawa 2012 r.
- *Badanie skuteczności wsparcia w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013*, PAG Uniconsult, Warszawa 2013 r.
- *Badania wizerunkowe Polski i polskiej gospodarki w krajach głównych partnerów gospodarczych*, Ageron Polska na zlecenie Ministerstwa Gospodarki, Warszawa 2011 r.
- *Badanie budowy potencjału ewaluacyjnego Instytucji Pośredniczących Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013*; Warszawa 2009 r.
- *Badanie instytucji otoczenia biznesu województwa warmińsko-mazurskiego pod kątem innowacyjności i konkurencyjności świadczonych usług wraz z rekomendacjami*, Kisiel R., Wojarska M., Babuchowska K., Marsk-Bielska R., Olsztyn 2010 r.
- *Badanie ogólnopolskie nt. stosowanej formy aktywizacji zawodowej bezrobotnych, jaką jest przyznawanie środków Funduszu Pracy na podjęcie działalności gospodarczej*, EU-Consult Sp. z o.o., na zlecenie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2011 r.
- *Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. Transfer technologii*, SDB Sp. z o.o., ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., Quality Watch Sp. z o.o. na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, 2010 r.
- *Badanie zapotrzebowania na działania wspierające rozwój usług świadczonych elektronicznie (e-usług) przez przedsiębiorstwa mikro i małe*, Pentor Research International na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009 r.
- *Barometr innowacyjności - ewaluacja on-going Działania 8.1 PO IG - wyniki pomiaru początkowego*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, ARC Rynek i Opinia oraz Exacto na zlecenie i przy współudziale Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012 r.
- *Benchmarking Industry–Science Relationships*, OECD, Paris 2002 r.
- *Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy od momentu zarejestrowania się oraz długotrwale bezrobotni w 2011 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Rynku Pracy, Warszawa 2011 r.
- *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków*. Raport, J. Czapiński, T. Panek, Warszawa 2012 r.
- *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski 2011-2020*, Guzik R., na zlecenie Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w ramach projektu systemowego „Małopolskie Obserwatorium Polityki Rozwoju”, 2010 r.

- *E-administracja w oczach internautów 2012*, Polskie Badania Internetu na zlecenie Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2012.
- *E-Government Survey 2012*, United Nations, New York 2012.
- *Efektywne wdrażanie polityki spójności – doświadczenia dotychczasowych okresów programowania w województwie opolskim a nowa wizja Polityki Spójności po 2013 roku*, Bedrunka K., Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Barometr Regionalny nr 4(26) 2011 r.
- *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2011 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Funduszy, Warszawa 2012 r.
- *Efektywność podstawowych form aktywizacji zawodowej realizowanych w ramach programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej w 2012 roku*, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Departament Funduszy, Warszawa 2013 r.
- *Efekty wsparcia sfery badawczo rozwojowej w Sektorowym Programie Operacyjnym Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw w kontekście rozpoczęcia realizacji Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka – raport końcowy*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source", Fundacja Uniwersytetu im. A. Mickiewicza na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Poznań, październik 2009 r.
- *Ekonomia społeczna w województwie opolskim – w stronę rozwiązań systemowych*, Obserwatorium Integracji Społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012 r.
- *Electronic and Mobile Commerce*, OECD 2013 r.
- *Employment and Social Development in Europe 2012*, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2012 r.
- *Ensuring the Global Participation in the Internet Economy for Development*, OECD, 2013 r.
- *Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim*, Dyspersja – badania społeczne i ewaluacyjne na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, 2013 r.
- *Ewaluacja ex-post rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Cyfrowa szkoła”*, IBE, Warszawa 2013 r.
- *Ewaluacja komplementarności i efektywności wsparcia instytucji otoczenia biznesu świadczących usługi dla przedsiębiorców*, PAG Uniconsult, Laboratorium Badań Społecznych na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.
- *Ewaluacja wkładu bezpośrednich dotacji inwestycyjnych udzielonych w ramach RPO WP we wzrost innowacyjności oraz konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw województwa podkarpackiego*, Instytut Badań Strukturalnych na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, 2012 r.
- Filipowicz M., *Z zagadnień rynku pracy, bezrobocia i wieku*, Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu, Obserwatorium Rynku Pracy, Opole 2009 r.
- *Formy opieki i pomocy społecznej w Polsce i Austrii na przykładzie wizyty studyjnej w Dolnej Austrii*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej, Obserwatorium Integracji Społecznej w Opolu, Opole 2012 r.
- *Get Customers Inspired: How Modern ERP Can Support Greater Customer Experience* - white paper, IDC Manufacturing Insights, Epicor, 2013 r.
- *Identyfikacja i ocena barier w realizacji projektów inwestycyjnych w ramach schematu 2.2 B MRPO "Projekty inwestycyjne przedsiębiorstw z zakresu B+R"*, Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych, Uniwersytet Jagielloński na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Kraków 2010 r.
- *Identyfikacja i ocena podjętych lub planowanych do podjęcia lokalnych inicjatyw na terenach wiejskich w ramach PO KL w latach 2007-2013 w województwie opolskim*, CASE-Doradcy na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, 2010 r.
- *Industry-science relations, w: Science, Technology and Industry Outlook*, OECD, Paris 2000 r.
- *Information and Communication Technologies and Productivity Growth*, OECD 2012 r.
- *Instytucje wobec potrzeb osób starszych. Raport z badań przeprowadzonych w województwie opolskim*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Obserwatorium Integracji Społecznej, Opole 2010 r.
- *Internationalisation of European SME's – final report*, European Commission, Enterprise and Industry, Brussels 2010 r.
- *Mapa drogowa otwartego rządu w Polsce - skrót raportu*, Centrum Cyfrowe Projekt: Polska w ramach grantu Trust for Civil Society in Central and Ekstern Europe. Warszawa czerwiec 2011.
- *Młodość czy doświadczenie? Kapitał ludzki w Polsce Raport podsumowujący III edycję badań BKL z 2012 roku pod redakcją Jarosława Górniaka*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa 2013 r.
- *Obszary wymagające wsparcia w województwie opolskim w ramach RPO WO 2007-2013 i PO KL w oparciu o wyniki badań ewaluacyjnych*, Instytut Badań Strukturalnych.
- *OECD Skills Outlook 2012*, OECD 2012 r.

- *OECD Science, Technology and Industry Outlook*, OECD 2012 r.
- *Narzędzie ewaluacyjno-badawcze dostępności transportowej gmin w podukładach wojewódzkich* - raport końcowy, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk, 2012 r.
- *Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych podejmowanych w ramach unijnych projektów na rzecz wzrostu konkurencyjności Opolszczyzny – raport końcowy*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-Source" Korczyński Sarapata sp. j. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2012 r.
- *Ocena działań informacyjno – promocyjnych realizowanych w ramach Funduszy Strukturalnych na lata 2007-2013 w województwie opolskim*, Grupa Gumułka na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, 2009 r.
- *Ocena efektywności i skuteczności Programu Bon na Innowacje*, Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o.o. na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.
- *Ocena ex post programów Polityki Spójności, 2000-2006 współfinansowanych przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (Cele i 2) – Pakiet prac 5b: Środowisko i zmiany klimatu* - raport końcowy, 2010 r.
- *Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania nowych podmiotów gospodarczych w województwie opolskim*, Pracownia Badań i Doradztwa "Re-source" Korczyński Sarapata Sp. j. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2012.
- *Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów RPO WO 2007-2013 wraz ze wskazaniem obszarów wymagających dalszego wsparcia* - raport końcowy, IBS / Reytech Sp z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Opole 2010 r.
- *Ocena potencjału oraz stanu dotychczasowych prac w ramach jednostek ewaluacyjnych funkcjonujących w Instytucjach Zarządzających oraz Instytucjach Pośredniczących I i II stopnia w ramach NPR 2004–2006 i NSRO 2007–2013*, EGO s.c., CASE-Doradcy Sp. z o.o., 2008 r.
- *Ocena programów i projektów rewitalizacyjnych realizowanych w ramach Działania 3.3 „Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne”*, ZPORR, Wnioski na przyszłość.
- *Ocena realizacji celu 6 PO IG Wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce w połowie okresu programowania* - raport końcowy, Ecorys Polska, Polskie Towarzystwo Socjologiczne na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010.
- *Ocena systemu wdrażania rekomendacji przez instytucje zaangażowane w realizację SPO RZL i PIW Equal*, Ośrodek Ewaluacji Sp. z o.o. na zlecenie Departamentu Zarządzania EFS w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2007 r.
- *Ocena transferu wiedzy i powiązań sfery B+R oraz instytucji otoczenia biznesu z przedsiębiorstwami – wyniki badań ilościowych*, CEM na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Karków 2009 r.
- *Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie mazowieckim – raport końcowy*, Ecorys Polska Sp. z o.o. i Geoprofit Wojciech Dziemianowicz na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, Warszawa 10 grudnia 2012 r.
- *Ocena wpływu inwestycji infrastruktury transportowej realizowanych w ramach polityki spójności na wzrost konkurencyjności regionów (w ramach ewaluacji ex-post NPR 2004-2006)* - raport końcowy, Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. S. Leszczyckiego na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010 r.
- *Ocena wpływu projektów drogowych realizowanych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych na zwiększenie dostępności transportowej województw*, Instytut Geografii i Zagospodarowania Przestrzennego im. S. Leszczyckiego, Polska Akademia Nauk na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 12.12.2012 r.
- *Ocena wpływu wspartych w RPO WL instrumentów inżynierii finansowej na dostępność źródeł finansowania inwestycji dla przedsiębiorców – raport końcowy*, Zachodniopomorska Grupa Doradcza Sp. z o.o. na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, Szczecin wrzesień 2012 r.
- *Ocena zasobów pomocy społecznej województwa opolskiego w 2011 r.*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole 2012 r.
- *Ocena zdolności i określenie potrzeb pozyskiwania środków pomocowych UE przez jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego*, ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Kutno 2010 r.
- *Określenie zasadności finansowania projektów z zakresu poprawy efektywności energetycznej i odnawialnych źródeł energii na terenie województwa zachodniopomorskiego w ramach instrumentów zwrotnych*, FundEko, Warszawa, Szczecin 2010 r.
- *Ośrodki innowacji i przedsiębiorczości w Polsce – 2012*, Bąkowski A., Mażewska M., Stowarzyszenie ośrodków innowacyjności i przedsiębiorczości w Polsce – 2012 na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012 r.

- *Overcoming the Barriers and Seizing the opportunities for Active Ageing Policies in Europe. ActivAge. Final Report, European Commission, Bruksela 2005 r.*
- *Plany i potrzeby przedsiębiorstw sektora MSP w zakresie rozwoju eksportu i powiązań z zagranicznymi rynkami i partnerami handlowymi w kontekście uruchomienia działania 6.1 PO IG "Paszport do eksportu", Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o.o. na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2009 r.*
- *Polityka spójności oparta na wynikach i jej rola w realizacji celów Strategii Europa 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2011 r.*
- *Potencjał administracyjny systemu instytucjonalnego Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Departament Koordynacji Wdrażania Funduszy Unii Europejskiej, Warszawa 2013 r.*
- *Potencjał efektywności energetycznej i redukcji emisji w wybranych grupach użytkownika energii; Droga naprzód do realizacji pakietu klimatyczno-energetycznego, Polski Klub Ekologiczny Okręgu Górnośląskiego w Katowicach we współpracy z Fundacją na rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii, Katowice 2009 r.*
- *Pracodawcy o rynku pracy, Raport z badania pracodawców i ofert pracy realizowanych w 2012 roku w ramach III edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego, Kocór M., Strzebońska A., Dawid-Sawicka M, Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012.*
- *Raport końcowy z badania ocena wpływu projektów realizowanych w ramach V. Priorytetu Lubuskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 Rozwój i modernizacja infrastruktury turystycznej i kulturowej na rozwój społeczno-gospodarczy oraz podniesienie konkurencyjności turystycznej regionu, jak również na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Europejskie Centrum Doradztwa Finansowego Badania i Szkolenia Ewa Joachimczak na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego Poznań 2011 r.*
- *Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2012, temat specjalny: e-gospodarka, Bank Pekao, Warszawa 2013 r.*
- *Raport z konsultacji społecznych projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020 [wersja nr 2], Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2014 r.*
- *Rozwój infrastruktury transportowej w latach 2007-2010 w kontekście dotychczasowej realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2007-2015 oraz kluczowych strategii sektorowych, Wolański. M. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, 2011 r.*
- *Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków - Diagnoza społeczna 2011, Kotowska I. E. [red], Raport tematyczny, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2012 r.*
- *Stan szkolnictwa zawodowego w Polsce. Raport, KOWEŻiU, Warszawa 2013 r.*
- *Stan środowiska w województwie opolskim w roku 2011, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Opolu, Opole 2012 r.*
- *Stan zdrowia ludności Polski w 2009 r., GUS, Warszawa 2011 r.*
- *Sześciolatki w szkole. Działania podejmowane przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie obniżenia wieku szkolnego. Przykłady dobrych praktyk, ORE, Warszawa 2012 r.*
- *The Social Situation in the European Union 2008, New Insights into Social Inclusion, Komisja Europejska, 2009 r.*
- *Using standards to support growth, competitiveness and innovation, Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds, European Commission, 2012 r.*
- *Wnioski z realizacji polityki spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004-2006, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r.*
- *Wpływ interwencji z funduszy unijnych w obszarze gospodarki wodnościekowej na poprawę stanu środowiska naturalnego oraz rozwój społeczno-gospodarczy, Agrotec Polska Sp. z o.o./ PROEKO / CMD Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008 r.*
- *Wpływ kompleksowej termomodernizacji na rynek pracy w Polsce, Central European University we współpracy z Fundacją na Rzecz Efektywnego Wykorzystania Energii (FEWE), Katowice 2011 r.*
- *Żurawska J., Badania potrzeb pracodawców w kontekście oferty systemu edukacji na poziomie średnim i wyższym, Wyd. Instytut Śląski Sp. z o.o., Opole 2009 r.*
- *2013 ERP Report - raport z badania przeprowadzonego przez Panorama Consulting Solutions, Panorama Consulting Solutions, 2013 r.*
- *2014-2020 JESSICA Evaluation Study for Nine Polish Regions: Kujawsko-Pomorskie, Łódzkie, Lubelskie, Małopolskie, Mazowieckie, Śląskie, Świętokrzyskie, Wielkopolskie, Zachodniopomorskie, Mazars LLP, Ecorys Polska, badanie na zlecenie Komisji Europejskiej i Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Warszawa 2014 r.*

Literatura naukowa i fachowa:

- *Aktywność zawodowa i edukacyjna a obowiązki rodzinne w Polsce*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, 2007 r.
- Amorós J. E., *Research, Entrepreneurship and Quality of Institutions. A Developing-Country Approach*, Paper No. 2009/07, WIDER 2009 r.
- Baranowska-Rataj A., Rynko M., *Dostosowanie sposobu organizacji czasu pracy do obowiązków rodzinnych w Polsce*, Zeszyty Naukowe Instytutu Statystyki i Demografii, Szkoła Główna Handlowa, 29, 2013 r.
- Barro, R. J., Sala-i-Martin X., *Economic Growth*, New York, McGraw-Hill, 2004 r.
- *Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skill Policies*, OECD Skills Strategy 2012 r.
- Brodzicki T., Szultka S., *Koncepcja klastrów a konkurencyjność przedsiębiorstw*, Organizacja i Kierowanie, nr 4 (110), Warszawa 2002 r.
- Button K., *Infrastructure Investment, Endogenous Growth and Economic Convergence*, The Annals of Regional Science, 1998 r.
- Cichoń J., Figiel S., *Konkurencyjność polskiej gospodarki a rozwój klastrów*, VII Kongres Ekonomistów Polskich nt. Polska w gospodarce światowej – szanse i zagrożenia rozwoju, PTE, Warszawa 2007 r.
- Doeringer P., Piore M., *Internal Labor Markets and Manpower Analysis*, D.C. Heath, Lexington, Mass, 1971 r.
- *Education as a Determinant of Economic Growth* [w:] Lazear [red.] *Education in the Twenty-First Century*, Stanford, CA: Hoover Institute.
- *Elastyczne formy zatrudnienia*, Stowarzyszenie Agencji Zatrudnienia, 2009 r.
- *Finansowanie przedszkoli z różnych źródeł*, Swianiewicz P., Łukomska J., Uniwersytet Warszawski, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2011 r.
- Freeman C., *Technology Policy and Economic Performance. Lessons from Japan*, SPRU/Pinter Publishers, London/New York 1987.
- Granovetter M. *Economic Action and Social Structure: The Problem of Embeddedness*, „American Journal of Sociology”, Vol. 91 (3), 1985r.
- Grossman G., Helpman, E., *Innovation and Growth in the Global Economy*, MIT Press, 1991 r.
- Ilmarinen J., *Towards a longer worklife! Ageing and the quality of worklife in the European Union*, Finnish Institute of Occupational Health, Ministry of Social Affairs and Health, Helsinki 2005 r.
- Iwanowicz-Palus G.J., Stadnicka G., Bień A., *Organizacja opieki przedkonceptyjnej i okołoporodowej determinantą zdrowia rodziny i społeczeństwa*, Medycyna Ogólna i Nauki o Zdrowiu, 19(3), 2013 r.
- Jarczewski W., *Pozyskiwanie inwestorów do gmin*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012 r.
- Juchniewicz M., Grzybowska B., *Innowacyjność mikroprzedsiębiorstw w Polsce*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010 r.
- Kamerman S.B., Kahn A.J., *Family policy and the under 3s: money, services and time in a policy package*, International Social Security Review, 47, 1994 r.
- Kania M. H., Wróblewska M., *Podaż wysoko wykwalifikowanych kadr w województwie opolskim w świetle potrzeb inwestorów zagranicznych działających w regionie* [w:] Perspektywy demograficzne Śląska do 2030r., Politechnika Opolska, Opole 2008 r.
- Kędzióra-Kornatowska K., *Wielochorobowość wieku podeszłego w aspekcie opieki pielęgniarstwa*, [w:] *Kompendium pielęgnowania pacjentów w starszym wieku* Kędzióra-Kornatowska K [red.], Muszaliak M., Wyd. Czelej, Lublin 2007 r.
- *Kłęski żywiołowe a bezpieczeństwo wewnętrzne kraju*, Lorenz H., Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2012 r.
- Koźlak A., Pawłowska B., *Wpływ transportowych inwestycji infrastrukturalnych na podnoszenie konkurencyjności regionów* [w:] *Efektywny transport - konkurencyjna gospodarka*, Michałowska M [red.], wyd. AE, Katowice 2008 r.
- Królikowska A., *Finansowanie instytucji ekonomii społecznej* [w:] Kazimierzczak T., Rymsza M., *Kapitał społeczny. Ekonomia społeczna*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2007 r.
- Krugman P., *Development, Geography, and Economic Theory*, The MIT Press, Cambridge–Massachusetts–London, 1999.
- Love J., Roper S., *SME innovation, exporting and growth*, ERC White Paper No.5 April 2013 r.
- Lucas, R. E., *On the mechanics of Economic Development*, Journal of Monetary Economics 22, 1988 r.
- Lundvall, B.Å., *National systems of innovation: Towards a theory of innovation and interactive learning*, Pinter, London, 1992 r.
- Mankiw N.G., Romer D. and Weil D. N., *A Contribution to the Empirics of Economic Growth*, Quarterly Journal of Economics CVII, 4, 1992 r.
- Mansfield E., *The Economics of Technical Change*, New York, W.W. Norton and Co. 1968 r.;
- Marshall, A., *Principles of Economics*, Variorum edition overseen by C. Guillebaud, London, Macmillan 1961 r.

- Matusiak K.B., *Budowa powiązań nauki z biznesem w gospodarce opartej na wiedzy. Rola i miejsce uniwersytetu w procesach innowacyjnych.*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie – Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2010 r.
- Measson N., *Use of international trade fairs for the internationalization of SMEs – a Network Approach*, June 2011 r.
- Nelson R.R., *Institutions Supporting Technical Change in the United States* [w:] Dosi, G. [red.] *Technical Change and Economic Theory*, Pinter Publishers, London 1988 r.
- *Niskoemisyjna Polska. Refleksje autorskie*, Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa, 2012 r.
- Noya A., Clarence E., *The social economy: building inclusive economies*, OECD, Paris 2007 r.
- Perroux, F., *The Pole of Development's New Place in a General Theory of Economic Activity* [w:] Higgins, B., and Savoie, D.J. [red.], *Regional Economic Development: Essays in Honour of Francois Perroux*, Unwn Hyman, Boston 1988 r.
- *Pomocna dłoń – Informator dla przedsiębiorców w trudnej sytuacji*, PARP 2013 r.
- Porter M.E., *Porter o konkurencji*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001 r.
- Putnam R., *Samotna gra w kręgle. Upadek i odrodzenie wspólnot lokalnych w Stanach Zjednoczonych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009 r.
- Roman D. D., Puett J.F. Jr.: *International Business and Technological Innovation*, North-Holland, New York, Amsterdam, Oxford, Elsevier Science B.V. 1983 r.
- Romer P. M., *Endogenous Technological Change*, Journal of Political Economy, 98, 1990 r.
- Romer P., *Human Capital and Growth: Theory and Evidence*, Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy 32, 1991 r.
- Sachs J., *Nasze wspólne bogactwo. Ekonomia dla przeludnionej planety*, PWN, Warszawa 2009 r.
- Shapira P., Smits R., Kuhlmann S., *An Outlook on Innovation Policy, Theory and Practice* [w:] *In The Theory and Practice of Innovation Policy: An International Research Handbook*, Smits, R., Kuhlmann, S., and Shapira P [red.], Cheltenham, UK: Edward Elgar, 2010 r.
- Schmookler J., *Technological Change and Economic Theory*, „American Economic Review”, Vol. 55, 1965.
- *Sprawowanie opieki oraz inne uwarunkowania podnoszenia aktywności zawodowej osób w starszym wieku produkcyjnym*, Kotowska I. E., Wóycicka I. [red.], MPIPS, Warszawa 2008 r.
- Stern S., Porter M. E., Furman J.L., *The determinants of national innovative capacity*, Working Paper 7876, National Bureau of Economic Research.
- Szromnik A., *Marketing terytorialny. Miasto i region na rynku*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007 r.
- Wasilewski L., Kwiatkowski S., Kozłowski J., *Nauka i technika dla rozwoju*, Ośrodek Przetwarzania Informacji, Warszawa 1997 r.
- *Więzi społeczne i przemiany gospodarcze. Polska i inne kraje europejskie*. WNE UW, IPiSS, 2009 r.
- Wiśniewski Z., Zawadzki K., *Aktywna polityka rynku pracy w Polsce w kontekście europejskim*, WUP, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń 2010 r.
- Youtie J., Shapira P., *Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional technological and economic development*, Research policy 37, No.8, Elsevier, 2008 r.
- Zborowski A. [red.], *Demograficzne i społeczne uwarunkowania rewitalizacji miast w Polsce*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009 r
- Zienkowski L., *Wiedza a wzrost gospodarczy*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2003 r.
- Ziobrowski Z, Jarczewski W., *Rewitalizacja miast polskich – diagnoza*, Instytut Rozwoju Miast, Kraków 2009 r.

Dokumenty strategiczne:

- *Active Ageing. A Policy Framework*, World Health Organization, Geneva 2002 r.
- Boni M. [red.], *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego. Projekt*, KPRM, Warszawa 2011 r.
- *Diagnoza stanu ochrony zdrowia w województwie opolskim*, Załącznik nr 1 do Strategii ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2013 r.
- *Dyrektywa 2008/98/WE*, Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy.
- *Energy Roadmap 2050*, European Commission, COM (2011)885/2, Brussels 2011 r.
- *Europejska Agenda Cyfrowa*, Komisja Europejska, KOM(2010) 245, Bruksela 26.08.2010 r.
- *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS3)*, European Commission. May 2012 r.
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2011 r.
- *Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych*, Warszawa, grudzień 2003 r. wraz z aktualizacjami.
- *Krajowy Program Reform na rzecz realizacji strategii "Europa 2020"*, aktualizacja 2013/2014, 30 kwietnia 2013 r.

- *Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej (projekt)*, Zespół ds. rozwiązań systemowych ekonomii społecznej, Grupa ds. strategicznych, Warszawa 2013 r.
- *Master Plan dla transportu kolejowego w Polsce do 2030 roku*, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa 2008 r.
- *Poradnik dotyczący realizacji wsparcia dla osób wykluczonych społecznie oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*, MRR, Warszawa 2010 r.
- *Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020*, Główny Instytut Górnictwa na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego, Katowice 2013 r.
- *Program digitalizacji dóbr kultury oraz gromadzenia, przechowywania i udostępniania obiektów cyfrowych w Polsce 2009-2020*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa wrzesień 2008 r.
- *Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia: europejski wkład w pełne zatrudnienie*, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego oraz Komitetu Regionów, COM(2010) 682, Strasburg 2010 r.
- *Program Ochrony Środowiska Województwa Opolskiego na lata 2007-2010 z perspektywą do roku 2014*, Opole, 31 marca 2008 r.
- *Programowanie Perspektywy Finansowej 2014-2020*, Biuletyn Informacyjny MRR, 2/2013.
- *Program Wieloletni Kultura +*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, załącznik do uchwały nr 176/2010 Rady Ministrów z dnia 12 października 2010 r. w sprawie ustanowienia programu wieloletniego „Kultura+”.
- *Strategia proeksportowego rozwoju gospodarki polskiej*, Stowarzyszenie Eksporterów Polskich, Warszawa 2012 r.
- *Strategia ochrony zdrowia dla województwa opolskiego na lata 2014-2020*, Departament Zdrowia i Polityki Społecznej, UMWO, Opole 2013 r.
- *Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)*, 2011, Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa.
- *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego 2012-2020*, Załącznik do Uchwały Nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 grudnia 2012 r.
- *Strategiczne Wytyczne Wspólnoty Dz. U. UE. L291 z dn. 21.10.2006 r.*
- *Szablon Programu Operacyjnego 2014-2020 w Polsce z komentarzem*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
- *The programming period 2014-2020 guidance document on monitoring and evaluation - European Regional Development Fund and Cohesion Fund*, European Commission, 2014 r.
- *The programming period 2014-2020 guidance document on monitoring and evaluation – European Social Fund*, European Commission, 2013 r.
- *Uchwała Nr 3296/2013 z dnia 11 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia opracowania pn.: „Wieloletni plan rozwoju sieci dróg wojewódzkich”*
- *Using standards to support growth, competitiveness and innovation, Guidebook Series How to support SME Policy from Structural Funds*, European Commission, 2012 r.
- *Ustawa z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach*, Dz. U z 2012 r., z późn. zm.
- *Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.*
- *Wieloletni regionalny plan działań województwa opolskiego na rzecz promocji i upowszechnienia ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w regionie na lata 2013-2020*, Opole 2013 r.
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1303/2013*, Komisja Europejska.
- *The concept of clusters and cluster policies and their role for competitiveness and innovation: main statistical results and lessons learned*, European Commission, Commission Staff Working Document SEC (2008) 2637, Luksembourg, 2008 r.
- *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2012 r.
- *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, lipiec 2013 r.

Strony internetowe:

- www.cbos.pl
- www.clusterobservatory.eu
- www.demografia.stat.gov.pl
- www.ec.europa.eu
- www.kzgw.gov.pl
- www.mf.gov.pl
- www.msw.gov.pl
- www.parp.gov.pl
- www.proinno-europe.eu
- www.stat.gov.pl
- www.worldbank.org

Załącznik 6: Synteza wyników Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko

Projekt finansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach pomocy technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013.

Projekt współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz środków budżetu województwa opolskiego w ramach pomocy technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Pisemne podsumowanie dokumentu:

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020

zgodne z art. 55 ust. 3 Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014-2020 (RPO WO 2014-2020) jest programem dwufunduszowym, realizowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. RPO WO 2014-2020 jest dokumentem operacyjnym, który przyczynić się ma do zwiększenia konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz poprawy jakości życia w wielokulturowym regionie opolskim, a także odnosi się do celów tematycznych zdefiniowanych we Wspólnych Ramach Strategicznych, uzasadniając wybór danego celu. Przyjęte w nim zintegrowane podejście tematyczne i terytorialne znajduje wyraz w układzie 13 osi priorytetowych, dla których określono cele szczegółowe, pozostających w korelacji z wybranymi celami tematycznymi i priorytetami inwestycyjnymi.

Głównym celem RPO WO 2014-2020 jest **Zwiększenie konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz poprawa jakości życia w wielokulturowym regionie opolskim**, co odzwierciedla wizję województwa opolskiego przedstawioną w Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r., zgodnie z którą *Województwo opolskie to wielokulturowy region, wykształconych, otwartych i aktywnych mieszkańców, z konkurencyjną i innowacyjną gospodarką oraz z przyjaznym środowiskiem życia.*

Cel główny podkreśla równorzędnie zarówno aspekt gospodarczy, jak i jakości życia. Cel ten pośrednio odzwierciedla kwestie zrównoważonego rozwoju oraz społeczne, w tym kapitału ludzkiego. Uznaje się, że tak zdefiniowany cel **w sposób bezpośredni i pośredni uwzględni horyzontalne polityki UE**. Najważniejsza zasada – zrównoważonego rozwoju - związana z dążeniem do rozwoju regionu przy jednoczesnym poszanowaniu równowagi środowiska – została uwzględniona we wszystkich celach szczegółowych i osiach priorytetowych Programu. Analiza celów szczegółowych i przedsięwzięć priorytetowych pozwala stwierdzić, że realizacja RPO WO 2014-2020 sprzyjać będzie ogólnej poprawie komfortu i jakości życia mieszkańców województwa, realizacji zasady solidarności międzypokoleniowej poprzez racjonalizację użytkowania zasobów i ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, a także praktycznej integracji polityk sektorowych (zwłaszcza względem sfery badawczo -rozwojowej i gospodarczej) z poszanowaniem środowiska i przestrzeni. Najsilniej zaznaczają się działania sprzyjające rozwojowi gospodarki konkurencyjnej, tj. ekoinnowacyjnej i oszczędnie korzystającej z zasobów środowiska, obniżeniu emisji zanieczyszczeń do środowiska, w tym ograniczeniu emisji gazów cieplarnianych, zwiększeniu możliwości powszechnego uczestnictwa w decyzjach dotyczących środowiska i przestrzeni, zwiększaniu bioróżnorodności, wprowadzaniu inteligentnych sieci energetycznych i ciepłowniczych. W społecznym wymiarze zrównoważonego rozwoju realizacja RPO WO 2014-2020 będzie szczególnie sprzyjać minimalizacji wykluczenia społecznego, zmniejszaniu skali ubóstwa, realizacji prawa do pracy i zabezpieczenia społecznego jako praw podstawowych, zapewnieniu potrzeb społeczności w zakresie dostępności komunikacyjnej całego terenu województwa, łatwiejszego godzenia obowiązków zawodowych.

Prognoza oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020

Zgodnie z wymaganiami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2001/42/WE z 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko, oraz nr 2011/92/UE z 13 grudnia 2011 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne, projekt RPO WO 2014-2020 – jako wyznaczający ramy dla późniejszych realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wymagał przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

Zgodnie z tymi wymaganiami została wykonana Prognoza oddziaływania na środowisko RPO WO 2014-2020, która jest elementem wspierającym proces decyzyjny dla realizacji inwestycji ingerujących w stan środowiska, a wynikających z RPO WO 2014-2020.

Celami Prognozy były głównie:

- identyfikacja potencjalnych oddziaływań na środowisko wynikających z realizacji RPO WO 2014-2020,
- określenie czy w należyty sposób podczas przygotowania *Programu* został uwzględniony interes środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- sformułowanie zaleceń minimalizacji wszelkich jego negatywnych oddziaływań.

Opracowanie Prognozy dla projektu RPO WO 2014-2020 zostało podzielone na dwa etapy. W pierwszym etapie wykonano diagnozę stanu środowiska w obszarze opracowania, czyli obszarze województwa opolskiego wraz z identyfikacją kluczowych zagrożeń i problemów jego ochrony związane z oddziaływaniem planowanych przedsięwzięć na jego poszczególne komponenty m.in. związane z zanieczyszczeniem powietrza atmosferycznego i emisją zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i podziemnych, wpływem na obszary chronione, w tym na przedmiot ochrony obszarów Natura 2000.

W Prognozie ze względu na charakter Programu nie analizowano szczegółowo oddziaływania typów przedsięwzięć, uwzględniając je jednakże podczas analizy potencjalnego oddziaływania priorytetu inwestycyjnego jako całości. Dodatkowo analizie poddano przedsięwzięcia priorytetowe planowane do włączenia do RPO WO 2014 – 2020 koncentrując się na skutkach ich wdrożenia w postaci potencjalnych, hipotetycznych inwestycyjnych („twardych”) projektów możliwych do realizacji w poszczególnych osiach priorytetowych.

Poniżej przedstawiono krótką charakterystykę osi priorytetowych, z uwzględnieniem występowania możliwego negatywnego i pozytywnego wpływu realizowanych w ich ramach działań na środowisko.

Oś Priorytetowa 1. Innowacje w gospodarce

Jej celem jest poprawa konkurencyjności gospodarki poprzez innowacje w przedsiębiorstwach, wsparcie infrastruktury B+R oraz wyspecjalizowanie instytucji otoczenia biznesu w obszarze specjalizacji regionalnych, w tym specjalizacji inteligentnych.

Wypracowanie i/lub upowszechnienie technologii sprzyjających oszczędnemu korzystaniu z zasobów środowiska, w tym technologii związanych z rolnictwem i przemysłem spożywczym, pozwoli na zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do środowiska oraz na zmniejszenie jednostkowego zużycia zasobów naturalnych. Upowszechnienie wśród specjalistów i decydentów wiedzy o wyzwaniach środowiskowych i sposobach sprostania tym wyzwaniom będzie pośrednim oddziaływaniem sprzyjającym zmniejszaniu presji na środowisko.

Mimo, iż przedsięwzięcia innowacyjne są często utożsamiane z działaniami przyjaznymi dla środowiska, sprzyjającymi jego ochronie oraz racjonalizacji korzystania z jego zasobów – wyniki obserwacji środowiskowych skutków zmian zachodzących w sferze produkcji i konsumpcji oraz zasada przezorności nakazują analizę tego typu przedsięwzięć m.in. w odniesieniu do cyklu życia innowacyjnych produktów.

Ponadto, powstawanie nowej infrastruktury (centra badań, centra szkoleniowe) wiązać się będzie bezpośrednio z zajmowaniem przestrzeni. W celu uniknięcia trwałej utraty zasobów krajobrazu i przyrody lub przejściowych negatywnych oddziaływań na inne elementy środowiska istotne jest prawidłowe przeprowadzenie procedury OOS ze szczególnym uwzględnieniem profilu planowanej działalności. W wyniku realizacji przedsięwzięć w ramach

analizowanej osi priorytetowej umożliwiające/ułatwić zostanie tworzenie lub rozbudowa infrastruktury dla parków technologicznych, centrów transferu technologii, co może wiązać się z negatywnym oddziaływaniem na różne elementy środowiska.

Oś Priorytetowa 2. e-Opolskie

Podstawowym celem jest stworzenie warunków do zwiększenia podaży e-usług w sferze publicznej i prywatnej. Rezultatem cyfryzacji będzie poprawa dostępu oraz usprawnienie w załatwianiu spraw administracyjnych, co oprócz oszczędności czasu obywateli przyczyni się do zmniejszenia emisji z transportu i zużycia zasobów (paliw), mniejszą konsumpcją materiałów i energii (w przypadku zmniejszenia ilości dokumentów papierowych), a pośrednio zwiększenia bezpieczeństwa środowiskowego (dzięki usprawnieniu systemów informowania i reagowania na zagrożenia). Jednocześnie w przypadku nieprzestrzegania zasad bezpieczeństwa przestrzeni cyfrowej nastąpi zwiększenie ryzyka przestępstw prowadzących do nieuprawnionego dostępu do danych lub ich utraty co może wpływać na pogorszenie komfortu i jakości życia oraz pośrednio spowodować negatywne skutki dla środowiska.

Oś Priorytetowa 3. Konkurencyjna gospodarka

Podstawowym celem tej osi jest zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionu poprzez lepsze warunki do rozwoju przedsiębiorczości, otoczenia biznesu oraz skuteczne wzmocnienie rynku pracy.

Rezultatem postępu technologicznego będzie bardziej niż dotąd oszczędne korzystanie z zasobów środowiska. Pośrednie oddziaływanie wynikać będzie z podniesienia materialnego poziomu życia mieszkańców przyczyniającego się do zwiększenia zainteresowania jakością środowiska. Skoncentrowanie presji na terenach już uprzednio użytkowanych (przeznaczonych pod inwestycję) przyczyni się do ochrony systemu terenów zielonych. W przypadku niewłaściwego prowadzenia działalności turystycznej, zwłaszcza w strefie przygranicznej, nastąpi zwiększenie presji na środowisko, przede wszystkim na tereny zielone. Jak wynika z aktualnego zakresu Programu, planowane są działania na skalę subregionalną związane z uzbrajaniem terenów inwestycyjnych pod przyszłą działalność gospodarczą. Mając na uwadze zakres planowanych inwestycji można się spodziewać szczególnego oddziaływania na bioróżnorodność, krajobraz oraz powierzchnię ziemi. Zajmowanie terenów pod nową infrastrukturę może doprowadzić do fragmentacji przestrzeni, szczególnie w przypadku lokalizacji tego typu obiektów na terenach przyrodniczo cennych, prawnie chronionych lub w ich sąsiedztwie. Aktywizacja gospodarcza może prowadzić do ogólnego zwiększenia presji na zasoby środowiska.

Oś Priorytetowa 4. Gospodarka niskoemisyjna

Celem jest rozwój gospodarki niskoemisyjnej w regionie przy zachowaniu zasady zrównoważonego rozwoju.

Realizacja działań w OP 4 ma doprowadzić do zmniejszenia emisji zanieczyszczeń z sektora bytowo-komunalnego i ze środków transportu oraz zmniejszenia hałasu ulicznego. W założeniu zmniejszy się także emisja zanieczyszczeń przez przedsiębiorstwa do powietrza; w sektorze tym nastąpi również zmniejszenie jednostkowego zużycia energii. Nastąpi również zmniejszenie zużycia energii w budynkach publicznych. Mniejsze niż dotychczas będą straty na przesyłce energii, ciepła, wody, natomiast zwiększy się niezawodność dostaw mediów. Efektem realizacji przedsięwzięć w ramach analizowanej osi będzie poprawa stanu środowiska w kontekście zdrowia publicznego, zwłaszcza w wyniku poprawy jakości powietrza.

Jednocześnie, w przypadku nadmiernego upowszechnienia monokulturowych upraw energetycznych zagrożone będą walory krajobrazowe i bioróżnorodność. Farmy wiatrowe oraz parki solarne również negatywnie wpływają na komponenty krajobrazowe. Niewłaściwa lokalizacja farm wiatrowych może doprowadzić zarówno do zagrożenia bioróżnorodności jak i do pogorszenia lokalnego klimatu akustycznego.

Oś Priorytetowa 5. Zapobieganie zagrożeniom

Celem jest zmniejszenie poziomu zagrożenia wystąpienia i skutków klęsk żywiołowych w województwie opolskim.

W wyniku przewidzianych działań powinno zwiększyć się bezpieczeństwo publiczne poprzez rozbudowę systemów wczesnego ostrzegania i ratownictwa, a także doposażenie specjalistycznych jednostek ratowniczych w sprzęt służący ochronie życia, zdrowia i mienia mieszkańców. Nastąpi zmniejszenie strat materialnych i strat środowiskowych wywołanych zjawiskami powodziowymi. Zwiększenie retencji wodnej prowadzić będzie do poprawy jakości wód a także do równoważenia gospodarki wodnej w rolnictwie. Dodatkowym efektem dobrze zaplanowanych przedsięwzięć ochronnych będzie zwiększenie różnorodności krajobrazowej i zwiększenie

bióżnorodności dolin rzecznych. Realizacja przewidywanych w Programie rodzajów przedsięwzięć ochronnych przyczyni się do ochrony dolin rzecznych przed zabudową.

W przypadku niewłaściwej lokalizacji i wyboru niewłaściwych rozwiązań szczegółowych, w tym technicznych, może dojść do fragmentacji naturalnych i półnaturalnych krajobrazów dolin rzecznych (bariery przestrzenne) oraz do niekorzystnej ingerencji w ostoje siedliskowe i ptasie systemu NATURA 2000 zlokalizowane w dolinach rzecznych. Lokalizacja mokrych zbiorników retencyjnych pomimo korzystnego wpływu na zwiększenie retencji naturalnej będzie niekorzystnie lokalnie oddziaływać na różnorodność biologiczną.

Oś Priorytetowa 6. Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego

Celem realizacji działań w ramach tej osi jest rozwój potencjału społeczno-gospodarczego regionu poprzez poprawę jakości ochrony środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego.

Rezultatem realizacji przedsięwzięć w ramach analizowanej osi będzie zmniejszenie presji odpadów na środowisko i zwiększony poziom recyklingu surowców pochodzących ze strumienia odpadów komunalnych. Zmniejszone zostaną zagrożenia środowiskowe związane z terenami przemysłowymi gdzie zdeponowano odpady, w tym niebezpieczne. Upowszechni się ponowne wykorzystywanie terenów uprzednio zainwestowanych, co przyczyni się do ochrony terenów zielonych. Zwiększy się różnorodność biologiczna na poziomie gatunkowym, ekosystemowym i krajobrazowym, zarówno na terenach chronionych, jak i poza nimi, w tym na terenach obecnie uznawanych za zdegradowane. Zwiększona zostanie zgodność drzewostanów leśnych z warunkami siedliskowymi. Postępować będzie odbudowa ekosystemów wodno-błotnych. Dalszym efektem przedsięwzięć będzie zwiększenie (a co najmniej zachowanie) areału oraz znacząca poprawa jakości zasobów zielonej infrastruktury województwa opolskiego. Nastąpi zmniejszenie ładunków zanieczyszczeń odprowadzanych do wód powierzchniowych oraz zmniejszenie zagrożenia zanieczyszczenia wód podziemnych, a także zmniejszenie emisji dwutlenku węgla z sektora energetycznego. Poprawi się stan techniczny i sposoby gospodarowania zasobami dziedzictwa kulturowego. Nastąpi podniesienie świadomości i kształtowanie pozytywnych postaw społeczności wobec dziedzictwa przyrody i kultury, co wynikać będzie w części z działań promocyjnych, a w części – z podniesienia ogólnego standardu życia, do którego przyczyni się realizacja przedsięwzięć ochronnych.

Jednocześnie, lokalizacja instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych lub oczyszczalni ścieków może powodować konflikty społeczne. Budowa infrastruktury dla gospodarki odpadami, gospodarki ściekowej i gospodarki wodnej wiązać się będzie z trwałym zajmowaniem terenów oraz z przejściowymi emisjami towarzyszącymi pracom budowlanym. Okresowe emisje i generowanie odpadów towarzyszyć będą także realizacji przedsięwzięć związanych z ponownym wykorzystaniem terenów przemysłowych. W przypadku niewłaściwie prowadzonej działalności turystycznej i masowych imprez kulturalnych możliwe będzie zwiększenie presji na środowisko, w tym zwłaszcza na zasoby dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego.

Oś Priorytetowa 7. Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców

Wzmocnienie dostępności komunikacyjnej i spójności terytorialnej regionu.

W wyniku zwiększenia przepustowości dróg oraz podniesienia dostępności i atrakcyjności transportu zbiorowego - drogowego i kolejowego – nastąpi zmniejszenie emisji zanieczyszczeń powietrza z transportu. Udostępnienie nowych lub zmodernizowanych obwodnic i dróg poprawiających dostęp do autostrady doprowadzi do zmniejszenia ilości podróży samochodami przez tereny zabudowane, a tym samym wpłynie pozytywnie na jakość powietrza i klimat akustyczny w miejscowościach. Modernizacja taboru kolejowego doprowadzi do zmniejszenia uciążliwości akustycznych na terenach przylegających do linii kolejowych.

Trzeba uwzględnić, iż budowie oraz modernizacji dróg towarzyszyć będą przejściowe, choć okresowo o znacznym nasileniu, uciążliwości środowiskowe. Niewłaściwe rozpoznanie skali oddziaływania na etapie lokalizacji nowych dróg lub w doborze rozwiązań technicznych czy technologii prowadzenia robót mogą prowadzić do konfliktów społecznych oraz braku zgodności z zasadami ochrony przyrody i krajobrazu. W przypadku tego typu przedsięwzięć szczególnie istotne jest analizowanie rozwiązań alternatywnych, które pozwalają na osiągnięcie danego celu przy niższych kosztach społecznych i środowiskowych.

Oś Priorytetowa 8. Promowanie zatrudnienia i mobilności pracowników

Zwiększenie konkurencyjności rynku pracy województwa opolskiego.

Cel ten będzie realizowany m.in. przez wzrost zatrudnienia wśród osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym długotrwale bezrobotnych i niepełnosprawnych, wzrost adaptacyjności pracowników i przedsiębiorstw, a także zwiększenie okresu aktywności zawodowej.

Bezpośrednim rezultatem zmniejszenia stopnia bezrobocia będzie poprawa jakości życia. Zwiększenie dostępu do usług medycznych w zakresie profilaktyki i rehabilitacji przyczyni się do poprawy stanu zdrowia społeczności województwa. Pośrednim skutkiem przywracania modernizowanych obiektów do użytkowania będzie oszczędność terenu, w tym ochrona przed zabudową terenów zielonych.

Negatywnym skutkiem środowiskowym może być kumulowanie się uciążliwości środowiskowych generowanych przez mikroprzedsiębiorstwa niektórych branż usługowych, szczególnie w przypadku ich lokalizacji poza zabudową miejską, zwłaszcza jeśli nie podlegają one procedurze screeningu środowiskowego.

Oś Priorytetowa 9. Integracja społeczna

Wzrost włączenia społecznego i spójności społecznej mieszkańców województwa opolskiego.

Zwiększenie samodzielności na rynku pracy osób wywodzących się ze społeczności zmarginalizowanych to przesłanka do podnoszenia materialnego standardu życia. W wielu przypadkach poprawa obejmować będzie wyposażenie nieruchomości w podstawową infrastrukturę zapewniającą ograniczenie emisji zanieczyszczeń do środowiska. Zwiększenie dostępu do usług medycznych w zakresie profilaktyki i leczenia przyczyni się do poprawy stanu zdrowia społeczności. Realizacja przedsięwzięć w ramach osi priorytetowej nie wywoła bezpośrednich negatywnych oddziaływań na środowisko.

Oś Priorytetowa 10. Wysoka jakość edukacji

Celem tej osi jest wzrost jakości oraz upowszechnienie edukacji dostosowanej do regionalnego rynku pracy. U wszystkich grup wiekowych kształtowane będą postawy proekologiczne; wynika to z nadrzędnego obowiązku uwzględnienia problematyki środowiskowej we wszystkich typach szkół, a także w ramach kursów doskonalenia zawodowego. Podniesienie kompetencji umożliwiających mobilność na rynku pracy przyczyni się do podwyższenia materialnego standardu życia, a w konsekwencji do zwiększenia zainteresowania problematyką ochrony i jakości środowiska. Realizacja przedsięwzięć planowanych w ramach osi priorytetowej nie wywoła bezpośrednich negatywnych oddziaływań na środowisko.

Oś Priorytetowa 11. Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Celem jest podniesienie atrakcyjności obszarów miejskich poprzez rewitalizację oraz poprawa dostępności do podstawowych usług społecznych. Bezpośrednim efektem działań rewitalizacyjnych będzie poprawa jakości środowiska i jakości przestrzeni publicznej. Poprawa warunków życia na terenach zrewitalizowanych będzie czynnikiem sprzyjającym kształtowaniu postaw proekologicznych. Poprawa dostępności do usług medycznych będzie przesłanką dla poprawy stanu zdrowia społeczności.

Podczas wdrażania projektów związanych z budową/modernizacją bazy lokalowej dla edukacji i ochrony zdrowia mogą pojawiać się przejściowe uciążliwości środowiskowe, których źródłem mogą być także prace przy wymianie lub modernizacji infrastruktury technicznej na terenach rewitalizowanych. W wyniku zwiększenia atrakcyjności zrewitalizowanych obszarów może pojawić się zwiększona presja na środowisko, związana np. z inwestowaniem na terenach sąsiednich w nową infrastrukturę.

Oś Priorytetowa 12. Instrumenty Finansowe

Rozwój potencjału gospodarczego regionu poprzez poprawę dostępności do pozabankowych źródeł finansowania inwestycji.

Oddziaływania instrumentów finansowych wynikać będą z priorytetów wsparcia jakiemu podlegać będą przedsięwzięcia nakierowane na energooszczędność oraz na wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w sektorze publicznym, mieszkaniowym i przedsiębiorstwach. Pośrednie oddziaływanie polegać będzie na wsparciu przedsięwzięć mających na celu wdrażanie innowacji (technologicznych i nietechnologicznych) nakierowanych na racjonalne gospodarowanie środowiskiem. Realizacja przedsięwzięć w ramach osi priorytetowej nie powinna wywołać bezpośrednich negatywnych oddziaływań na środowisko.

Ocena skumulowanego wpływu na środowisko przedsięwzięć wynikających z RPO WO 2014 – 2020 została wykonana na podstawie informacji będących wynikiem przeprowadzonych ocen cząstkowych. W czasie jej wykonywania uwzględniano oddziaływania przewidywanych przedsięwzięć inwestycyjnych w odniesieniu do istotnych celów i wskaźników ochrony środowiska, co umożliwiło ustalenie skumulowanego wpływu na środowisko. Z przeprowadzonych analiz wynika, iż przy zachowaniu ostrożności i uwzględnieniu zasad zrównoważonego rozwoju podczas realizacji poszczególnych przedsięwzięć, a także zastosowaniu proponowanych rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań na środowisko (rozdział 8), między większością zaplanowanych działań nie będą występowały znaczące interakcje (lub będą pomijalne w skutkach dla środowiska). Zatem realizacja RPO WO 2014 – 2020 nie powinna powodować oddziaływań skumulowanych.

W wyniku prac nad Prognozą nie stwierdzono także znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko realizacji RPO WO 2014 – 2020. **Nie ma zatem potrzeby poddawania Programu procedurze transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko.** Jednocześnie, ze względu na niewielki stopień szczegółowości opisanych przedsięwzięć, co wynika wprost ze strategicznego charakteru dokumentu Programu, stwierdza się, iż kwestia transgranicznego oddziaływania poszczególnych działań realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 pozostawać będzie do indywidualnego rozpatrzenia w ramach procedur oceny oddziaływania konkretnych przedsięwzięć na środowisko.

Zgodnie z zasadą przezorności, w Prognozie zaproponowano szerokie spektrum działań mających na celu zapobieganie lub ograniczanie potencjalnych negatywnych oddziaływań na środowisko. Środki łagodzące zostały przedstawione w formie rekomendacji oraz konkretnych zapisów, jakie zaleca się uwzględnić w dalszych pracach nad przygotowaniem Programu do jego wdrożenia.

Najważniejszymi zaleceniami w tym zakresie będą:

- przestrzeganie wymogów szczegółowej analizy środowiskowej w przypadku przedsięwzięć budowlanych w niewielkiej skali, lecz związanych z emisją zanieczyszczeń lub pojawieniem się innych presji na środowisko,
- przyjęcie w ocenie planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych następujących zasad związanych z kształtowaniem przestrzeni miejskich i podmiejskich:
  - otwarte tereny zielone i wody są pełnoprawnymi formami użytkowania terenu i stanowią zielono-niebieską infrastrukturę miasta i terenów podmiejskich, a nie rezerwę inwestycyjną pod infrastrukturę techniczną,
  - w pierwszej kolejności sięga się po tereny uprzednio zagospodarowane jako po tereny inwestycyjne,
- przestrzeganie zasady zwartości zabudowy na terenach nowo zajmowanych oraz oszczędności terenu,
- decyzje o lokalizacji, zakresie i sposobie realizacji przedsięwzięć muszą uwzględniać staranne rozpoznanie walorów przyrody (w tym ochrony siedlisk przyrodniczych) i krajobrazu, w tym dziedzictwa kulturowego miast i jego sąsiedztwa, oraz ocenę ich zagrożenia i wymogi ochrony,
- dostosowanie lokalizacji nowych elektrowni wiatrowych do wymogów ochrony siedlisk przyrodniczych i szlaków migracji zwierząt, do wymogów ochrony krajobrazu kulturowego oraz klimatu akustycznego oraz do zapisów wojewódzkiego planu rozwoju OZE,
- obligatoryjne uwzględnianie wymogów ochrony ptaków i nietoperzy przy planowaniu i realizacji remontów/modernizacji budynków.

Prognozę zakończono propozycją zestawu rekomendacji kierunkowych (ramowych, mogących mieć zastosowanie horyzontalne w całym Programie) i szczegółowych, dostosowanych do charakteru RPO WO 2014-2020 w konkretnych osiach priorytetowych i priorytetach inwestycyjnych.

Rozwiązania alternatywne dla postulatów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020

W ramach Prognozy dokonano analizy skutków środowiskowych wystąpienia dwóch rozwiązań wariantowych, określanych jako:

- **Wariant „zero”** – polegający na zaniechaniu realizacji działań wynikających z RPO WO 2014-2020,
- **Wariant realizacyjny** polegający na poszukiwaniu innych źródeł finansowania i sposobu wdrażania dla zaplanowanych typów przedsięwzięć.

Analiza wariantu „zero” – zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektu RPO WO 2014-2020 na środowisko

Brak realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020 mógłby mieć miejsce w sytuacji, gdyby Zarząd Województwa Opolskiego odstąpił od uchwalenia tego dokumentu. Ponieważ przedmiotowy dokument jest jednym z podstawowych instrumentów wdrażania polityki regionalnej państwa na terenie województwa opolskiego, jest to praktycznie niemożliwe.

Odstąpienie od realizacji przedsięwzięć opisanych w poszczególnych osiach priorytetowych i priorytetach inwestycyjnych, a także większości planowanych przedsięwzięć priorytetowych może skutkować wstrzymaniem szeregu procesów, których celem jest zwiększenie poziomu innowacyjności w środowisku gospodarczym województwa opolskiego, a także wspieranie efektywności wykorzystania jego zasobów. Brak działań ukierunkowanych na rozwój regionu poprzez budowę gospodarki opartej na wiedzy i rozwoju edukacji, a także promowaniu zrównoważonego transportu może zahamować rozwój konkurencyjności gospodarki regionu wobec innych regionów Unii Europejskiej.

Przeprowadzona analiza wykazała, że zaniechanie realizacji założeń Programu w dłuższej perspektywie może skutkować stagnacją rozwoju, a nawet zacofaniem gospodarczym województwa, co wiązać się będzie z nasileniem niekorzystnych zjawisk społeczno-ekonomicznych, takich jak m.in. bezrobocie, a w dalszej kolejności degradacji przestrzeni i stanu jakości środowiska. Zaniechanie realizacji działań wynikających z zapisu analizowanego dokumentu będzie miało zatem wpływ na poszczególne komponenty środowiska. W związku z tym dokonano analizy istniejącego stanu środowiska oraz jego potencjalnej zmiany w przypadku niezrealizowania Programu, a także stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem, w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska.

Analiza możliwych wariantów alternatywnych w stosunku do działań zaproponowanych w RPO WO 2014-2020

Obecnie nie ma instrumentów finansowych dających możliwość jednoczesnego wdrożenia przedsięwzięć w tak wielu różnych obszarach tematycznych i w zakresie zdefiniowanym w RPO WO 2014-2020. Realizacja wariantu polegającego na zaniechaniu realizacji przedsięwzięć w ramach RPO WO 2014-2020 i poszukiwaniu możliwości ich sfinansowania w ramach innym źródeł spowodowałaby rozproszenie działań i nie pozwoliłaby na osiągnięcie efektu synergii, ani też realizację wszystkich zakładanych celów. Wdrożenie takiego wariantu mogłoby doprowadzić do dalszej degradacji poszczególnych komponentów środowiska. Realizacja tylko niektórych przedsięwzięć mogłaby przyczynić się do pogłębienia dysproporcji pomiędzy obszarem centralnym województwa, a pozostałą jego częścią zwłaszcza terenów pogranicza polsko-czeskiego.

Ze względu na charakter zapisów w Programie dotyczących planowanych przedsięwzięć na etapie sporządzania niniejszej Prognozy brak jest możliwości precyzyjnego określenia rozwiązań alternatywnych dla poszczególnych działań. Skutki środowiskowe podejmowanych działań silnie zależą od lokalnej chłonności środowiska lub od występowania w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych. Dlatego na etapie programowania i realizacji konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych należy rozważać warianty alternatywne tak, aby wybrać ten, który w najmniejszym stopniu będzie negatywnie oddziaływał na środowisko. Rozwiązania alternatywne mogą dotyczyć rozwiązań organizacyjnych, technicznych czy też lokalizacyjnych.

Uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w trakcie konsultacji społecznych

Konsultacje społeczne *Prognozy Oddziaływania na środowisko Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014 – 2020* trwały w terminie od 8 do 28 listopada 2013 r.

Konsultacje społeczne Prognozy skierowane były do wszystkich zainteresowanych, a w szczególności do potencjalnych beneficjentów Programu. W przewidzianym ustawowo terminie 21 dni zapewniono możliwość zgłaszania opinii pisemnych m.in. poprzez formularz dostępny na stronie internetowej Województwa Opolskiego.

Zgłoszone uwagi do projektu Prognozy dotyczyły głównie:

- zagadnień związanych z gospodarką niskoemisyjną oraz odnawialnymi źródłami energii,
- propozycji zmian w zakresie RPO WO oraz – wynikowo - rozdziału 4 Prognozy, poświęconego analizie zawartości RPO WO 2014-2020 i jego zgodności z politykami horyzontalnymi oraz z innymi dokumentami,
- wpływu RPO WO 2014 – 2020 na realizację celów Ramowej Dyrektywy Wodnej,

Wszystkie uwagi i wnioski zgłoszone w trakcie trwania konsultacji zostały rozpatrzone i w większości wykorzystane przy opracowaniu ostatecznej wersji Prognozy. Zestawienie przedmiotowych uwag wraz z informacjami o ich wykorzystaniu w dokumencie znajduje się w załączniku 3 do Prognozy.

Równoległe, w terminie do 4 grudnia 2013 r., trwały kolejne konsultacje społeczne dotyczące dokumentu RPO WO 2014-2020. Zgłoszone podczas konsultacji uwagi zostały przez autorów Prognozy przeanalizowane pod kątem wpływu na stan środowiska, a więc istotności dla ustaleń Prognozy, a następnie stanowisko GIG zostało przekazane Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Opolskiego. Większość z przedłożonych uwag nie wiązała się z koniecznością wprowadzenia zmian w zapisach Prognozy, a uwzględnienie większości z nich w dokumencie RPO WO 2014–2020, zdaniem autorów Prognozy, mogłoby przynieść pozytywny efekt środowiskowy.

Opinie organów ochrony środowiska: Opolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu

Zgodnie z zapisami Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko, *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014 – 2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko* został poddany opiniowaniu przez właściwe organy, o których mowa w art. 57 i 58 ww. ustawy.

Dokumenty zostały zaopiniowane przez:

- Opolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego – opinia z dnia 04.12.2013 r. o numerze: NZ.9022.1.168.2013.JG – bez uwag;
- Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Opolu (RDOŚ) – opinia z 12.12.2013 r. o numerze: WOOŚ.410.182.2013.KM, który wniósł uwagi do zapisów Prognozy, dotyczące:
  - poszerzenia zapisów streszczenia w języku niespecjalistycznym,
  - podkreślenia wskaźników monitorowania realizacji Programu.

Przedmiotowe uwagi zostały uwzględnione przy opracowaniu ostatecznej wersji Prognozy.

Wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone

Potencjalne oddziaływanie transgraniczne działań przewidzianych w RPO WO 2014 - 2020 uzależnione jest przede wszystkim od lokalizacji oraz charakteru poszczególnych inwestycji realizowanych w jej ramach. Bezpośrednie oddziaływania transgraniczne na środowisko mogą towarzyszyć głównie inwestycjom infrastrukturalnym. Ponadto, ponadlokalne działania systemowe przyczyniające się do budowy pozytywnych relacji gospodarczych w układzie transgranicznym mogą, oprócz podnoszenia potencjału gospodarczego regionu, prowadzić do zwiększenia oddziaływań na środowisko.

W ramach RPO WO 2014-2020 nie planuje się realizacji na terenie województwa opolskiego przedsięwzięć infrastrukturalnych, które z racji swojego charakteru i zasięgu mogłyby negatywnie oddziaływać na środowisko w skali ponadlokalnej. W projekcie RPO WO 2014-2020 nie przewiduje się dla powiatów przygranicznych ani realizacji dużych przedsięwzięć infrastrukturalnych, ani też znaczącej aktywności w transgranicznych działaniach systemowych. Jednym z założeń Programu jest zresztą łagodzenie oddziaływań transgranicznych.

W projekcie RPO WO 2014-2020 przewiduje się, że powiaty przygraniczne zachowają swój rolniczo-przyrodniczy charakter, a głównym motorem ich wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego ma być rozwój turystyki. Dla urzeczywistnienia tej wizji podejmowane będą działania głównie w ramach osi tematycznych 3 i 6, dedykowane dla realizacji Obszaru Strategicznej Interwencji **Obszary Przygraniczne**, koncentrujące się na rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, zachowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych, podnoszeniu jakości gospodarki regionu i wzrostu poziomu życia. Ich celem będzie zwiększenie konkurencyjności gospodarki a zarazem ochrona i wyeksponowanie walorów bioróżnorodności, dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Przedsięwzięcia infrastrukturalne związane z uzbrajaniem terenów inwestycyjnych realizowane będą w skali potrzeb subregionalnych i lokalnych¹. W powiatach przygranicznych nie przewiduje się lokowania ponadlokalnych przedsięwzięć transportowych, energetycznych oraz stref przemysłowych.

Analizy przeprowadzone w toku prac nad Prognozą pozwalają jednoznacznie określić, że **realizacja RPO WO 2014 – 2020 nie powinna powodować znaczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko. Nie ma zatem potrzeby poddawania tego dokumentu procedurze transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko.** Kwestia transgranicznego oddziaływania poszczególnych działań realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 pozostawać będzie do indywidualnego rozpatrzenia w ramach procedur oceny oddziaływania konkretnych przedsięwzięć na środowisko.

Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu

Zgodnie z zaproponowanym systemem wdrażania Programu za jego monitoring odpowiedzialna jest Instytucja Zarządzająca RPO WO 2014-2020 (IZRPO WO) oraz Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020. Wdrażanie RPO WO 2014-2020 przewiduje monitorowanie w oparciu o zestaw wskaźników zaproponowanych w ramach każdej osi priorytetowej dających możliwość przeprowadzenia oceny postępu rzeczowego (wskaźniki produktu i rezultatu) jak i finansowego (wskaźniki finansowe).

W okresie 2014-2020 efekty rzeczowe mierzone będą poprzez: wskaźniki rezultatu (strategicznego) tzw. kontekstowe odnoszące się do diagnozy stanu umożliwiając określenie wpływu interwencji na dany obszar oraz wskaźniki operacyjne produktu odnoszące się bezpośrednio do wyznaczonej strategii interwencji (osi priorytetowych).

W przypadku niektórych osi priorytetowych wykorzystanie wskaźników zaproponowanych w Programie może być niewystarczające dla pełnej oceny skutków środowiskowych realizacji RPO WO 2014-2020. Dlatego, dla skuteczniejszej oceny Programu pod względem wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju, zaproponowano dodatkowe wskaźniki, takie jak m.in.:

- liczba patentów w dziedzinie związanej z ochroną środowiska,
- liczba rozwiązań innowacyjnych w dziedzinie technik ochrony środowiska,
- liczba zastosowanych technologii komunikacyjno-informacyjnych związanych z promocją ochrony środowiska,
- ilość wspartych przedsiębiorstw (w tym w branży turystycznej) posiadających ekocertyfikaty,
- liczba przedsiębiorstw objętych wsparciem w zakresie wdrażania ekoinnowacji,
- liczba projektów, które przyczyniły się do obniżenia energochłonności,
- długość wybudowanych lub przebudowanych ścieżek rowerowych,
- pojemność zbiorników wodnych i polderów – retencja zbiornikowa (m³),

¹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014-2020, projekt przeznaczony do konsultacji społecznych (wersja nr 2), Zarząd Województwa Opolskiego, Opole październik 2013.

- liczba projektów realizowanych na obszarach typu brownfield,

Dodatkowo, w celu lepszej weryfikacji, czy realizacja zapisów dokumentu RPO WO 2014 – 2020 spowodowała oddziaływanie na środowisko, proponuje się monitorowanie wskaźników pozwalających łączyć ocenę uzyskanych efektów związanych z rozwojem lokalnym z efektami środowiskowymi, jak przykładowo:

- powierzchnia terenów przemysłowych i zdegradowanych włączonych do obiegu społeczno-gospodarczego (ha),
- emisja zanieczyszczeń pyłowych/gazowych ogółem (bez dwutlenku węgla) (tys. ton/rok),
- ilość zaoszczędzonej (niezużytej) energii pierwotnej w wyniku realizacji projektów w ramach RPO WO 2014 – 2020 (kWh),
- liczba wdrożonych technologii przyczyniających się do ograniczenia ilości powstających odpadów i do zwiększenia poziomu odzysku,
- wielkość ładunku zanieczyszczeń zatrzymanego w wyniku ulepszonych i rozbudowanych systemów gospodarki ściekowej (ton BZT₅/rok).

Powyższy katalog wskaźników może zostać wykorzystany przez IZRPO WO na poziomie *Szczegółowego opisu priorytetów RPO WO 2014-2020*. Wprowadzenie dodatkowych wskaźników powinno nastąpić w porozumieniu z MIR ze względu na konieczność uzupełnienia Wspólnej Listy Wskaźników Kluczowych oraz wprowadzenie ich do systemu informatycznego.

Stały monitoring oraz prowadzona okresowo sprawozdawczość umożliwią płynną kontrolę nad realizacją Programu, jak i ewaluację dofinansowanych przedsięwzięć w ramach Programu. Częstotliwość monitoringu RPO WO 2014-2020 powinna być ściśle związana z systemem monitoringu oraz sprawozdawczości ustalonych dla Programu. Należy jednocześnie zwrócić uwagę na konieczność badania wpływu wszystkich wnioskowanych projektów na środowisko, co każdy beneficjent deklaruje we wniosku o dofinansowanie. Częstotliwość monitoringu oddziaływania projektów powinna być zgodna z harmonogramem realizacji projektu i prowadzona na każdym etapie życia projektu.

Należy przy tym przewidzieć mechanizmy umożliwiające wstrzymanie lub w skrajnych przypadkach odebranie dofinansowania w przypadku gdyby realizacja danego przedsięwzięcia pomimo przeprowadzonych procedur skutkowało negatywnym i trwałym oddziaływaniem na środowisko.

Załącznik 7: Raport metodologiczny

24/06/2013

„Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020”

Raport metodologiczny

Zamawiający: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego

Wykonawca: ECORYS Polska Sp. z o.o.

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA

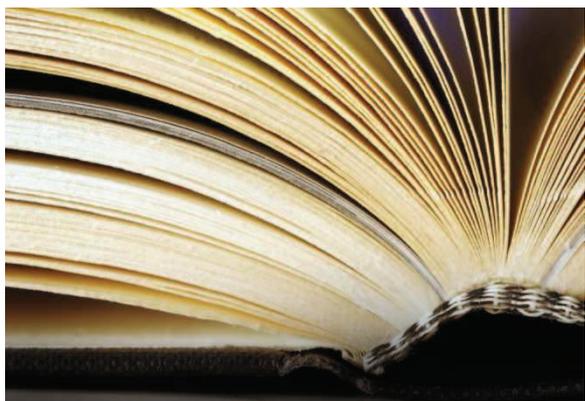
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach pomocy technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach pomocy technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz ze środków budżetu województwa opolskiego

Spis treści

INDEKS SKRÓTÓW	3
1. WPROWADZENIE	4
1.1 CEL RAPORTU	4
1.2 STRUKTURA RAPORTU	4
1.3 KONTEKST BADANIA	4
1.3.1 <i>Istota ewaluacji ex-ante</i>	4
1.3.2 <i>Wytyczne Komisji Europejskiej w zakresie ewaluacji ex-ante</i>	5
1.3.3 <i>Proces programowania dokumentów na perspektywę 2014-2020 w Polsce</i>	6
2. KONCEPCJA BADANIA	8
2.1 CEL BADANIA	8
2.2 PRZEDMIOT I ZAKRES BADANIA	8
2.3 SPOSÓB REALIZACJI BADANIA EWALUACYJNEGO	9
2.3.1 <i>Model ewaluacji</i>	9
2.3.2 <i>Kryteria ewaluacyjne</i>	9
2.3.3 <i>Sposób analizy logiki interwencji</i>	10
2.4 PYTANIA BADAWCZE	12
2.5 PRZEBIEG PROCESU EWALUACYJNEGO	16
3. METODY ZBIERANIA I ANALIZY DANYCH	34
3.1 METODY ZBIERANIA DANYCH	34
3.2 METODY ANALIZY DANYCH	40
3.3 METODOLOGIA OCENY WSKAŹNIKÓW	45
3.4 SPOSOBY ZAGWARANTOWANIA RZETELNOŚCI ORAZ TRAFNOŚCI WEWNĘTRZNEJ I ZEWNĘTRZNEJ ZASTOSOWANYCH NARZĘDZI	47
4. HARMONOGRAM I ORGANIZACJA BADANIA	51
4.1 HARMONOGRAM BADANIA	51
4.2 SPOSÓB WSPÓŁPRACY Z ZAMAWIAJĄCYM	54
5. WYKAZ PUBLIKACJI I MATERIAŁÓW DO DESK RESEARCH	57
6. PROJEKTY NARZĘDZI BADAWCZYCH	62
6.1 IDI EKSPERCI DZIEDZINOWI	63
6.2 IDI MINISTERSTWO ROZWOJU REGIONALNEGO	65
6.3 IDI PARTNERZY SPOŁECZNO-GOSPODARCZY	66
6.4 IDI INSTYTUCJE POŚREDNICZĄCE W UDZIELANIU INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH	68
6.5 ITI EKSPERCI ZAGRANICZNI DS. EWALUACJI POLITYK PUBLICZNYCH	70
INDEKS TABEL	71
INDEKS RYSUNKÓW	71

Indeks skrótów

FGI	Zogniskowane Wywiady Grupowe
DR	Desk research
IDI	Indywidualne Wywiady Pogłębione
JST	Jednostki Samorządu Terytorialnego
KE	Komisja Europejska
MRR	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego
RKSL	Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność
RPO WO 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020
SWOT	Słabe strony, silne strony, szanse i zagrożenia
UE	Unia Europejska
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

1. Wprowadzenie

1.1 Cel raportu

Raport metodologiczny został opracowany przez Ecorys Polska dla Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego w ramach realizacji badania ewaluacyjnego pn. „Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020”. Celem opracowania jest uszczegółowienie i uzgodnienie koncepcji i organizacji prac badawczych realizowanych w ramach badania ewaluacyjnego.

1.2 Struktura raportu

Raport metodologiczny składa się z 6 rozdziałów. **Rozdział pierwszy** ma wstępny charakter, w którym zdefiniowane zostały cele raportu i jego struktura. **Rozdział drugi** opisuje koncepcję badania ewaluacyjnego. Omówiony w nim został szerszy kontekst badania, wyjaśniona istota przeprowadzania ewaluacji w ramach przygotowań polskich regionów do nowej perspektywy programowania 2014-2020. Rozdział drugi zawiera również informacje na temat celów, przedmiotu i zakresu badania, a także uszczegółowienie pytań badawczych. **Rozdział trzeci** opisuje metody zbierania i analizy danych, jakie wykorzystane zostaną w ramach badania wraz z przypisaniem wskazanych metod do pytań badawczych. **Rozdział czwarty** zawiera harmonogram badania wraz z podziałem prac pomiędzy członków zespołu, a także sposób współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego. **Rozdział piąty** jest zbiorem kluczowych publikacji i innych materiałów, które planujemy wykorzystać w ramach analizy desk research. **Rozdział szósty** zawiera propozycję narzędzi badawczych dla wszystkich zaproponowanych metod zbierania danych. Na końcu raportu znajdują się spisy tabel i rysunków, które pojawiły się w raporcie.

1.3 Kontekst badania

1.3.1 Istota ewaluacji ex-ante

Według Komisji Europejskiej (KE), ewaluacja ex-ante jest interaktywnym procesem mającym na celu przedstawienie ocen i rekomendacji eksperckich, niezależnych od instytucji osób zaangażowanych w proces planowania, programowania i tworzenia polityk. Celem ewaluacji ex-ante jest poprawienie i wzmocnienie ostatecznej jakości przygotowywanego programu. Z tego względu ewaluacja ex-ante stanowi kluczowy element umożliwiający zrozumienie programu, a także pozwalający na dokonanie alokacji środków finansowych, przy uwzględnieniu przesłanek i zakresu dokonanych wyborów.

Ewaluacja ex-ante ma służyć przede wszystkim poprawie skuteczności i efektywności

przygotowywanego programu. Jej podstawowym zadaniem jest zbadanie jakości programu¹, aby wspomagać odbiorców w podejmowaniu decyzji², dostarczając informacji, które wpłyną na poprawę przyszłych interwencji³. Zadaniem ewaluacji ex-ante jest dokonanie oceny na ile planowany program jest trafny z punktu widzenia potrzeb beneficjentów (grupy docelowej) czy danego sektora, oraz czy zaprojektowana interwencja jest spójna wewnątrznie w zakresie zaplanowanych celów⁴.

Ramka 1. Podstawowe funkcje ewaluacji ex-ante

- Wspieranie procesu decyzyjnego
- Dostarczanie rzetelnej i przydatnej informacji o obiekcie badania
- Podniesienie skuteczności i efektywności realizowanych programów
- Identyfikacja słabych i mocnych stron strategii
- Ocena zasadności interwencji i jej znaczenia
- Określenie spodziewanych efektów strategii oraz działań instytucji
- Oszacowanie możliwości i ograniczeń, sygnalizowanie pojawiających się problemów
- Element zarządzania poprzez cele
- Element „przejrzystego i efektywnego zarządzania”

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Kierzkowski T., *Ocena (ewaluacja) programów i projektów o charakterze społeczno-gospodarczym w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej*, Warszawa 2002.

1.3.2 Wytyczne Komisji Europejskiej w zakresie ewaluacji ex-ante

Zakres i ogólne zasady realizacji ewaluacji ex-ante programów operacyjnych realizowanych w ramach polityki spójności Unii Europejskiej (UE) w okresie 2014-2020 zostały zdefiniowane w art. 48 ww. projektu rozporządzenia ogólnego⁵. Zgodnie z zapisami art. 48, przewiduje się, że:

1. Państwa członkowskie przeprowadzają oceny ex-ante w celu poprawy jakości projektowania każdego programu.
2. Za przeprowadzenie ocen ex-ante odpowiada organ odpowiedzialny za przygotowanie programów. Oceny są przekazywane Komisji w tym samym czasie, co program, wraz ze streszczeniem. W przepisach dotyczących poszczególnych funduszy można ustanowić progi, poniżej których ocena ex-ante może zostać połączona z oceną innego programu.
3. Oceny ex-ante obejmują analizę:
  - a. wkładu w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu, przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych i regionalnych;
  - b. spójności wewnętrznej proponowanego programu lub działania i jego związku z innymi istotnymi instrumentami;
  - c. spójności alokacji zasobów budżetowych z celami programu;

¹ Paddock S.C., *Evaluation w: International Encyclopedia of Public Policy and Administration*, Westview Press 2005
Davidson E.J., *Evaluation methodology basics, the nuts and bolts of sound evaluation*, Sage Publications, 1998.

² Stufflebeam D.L., *Evaluation Models, New Directions for Evaluation*, No 89, 2001.

³ Weiss C.H., *Theory-Based Evaluation Past, Present, and Future, New Directions for Evaluation*, 1997.

⁴ Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne, *Ewaluacja funduszy strukturalnych*, Warszawa 2003.

⁵ Komisja Europejska, *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006*, Bruksela 22.04.2013.

- d. spójności wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze wspólnymi ramami strategicznymi, umową partnerską oraz zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 Traktatu oraz zaleceniami Rady przyjętymi na podstawie art. 148 ust. 4 Traktatu;
  - e. adekwatności i zrozumiałości proponowanych wskaźników właściwych dla programu;
  - f. sposobu, w jaki oczekiwane produkty/usługi przyczynią się do osiągnięcia rezultatów;
  - g. czy wartości docelowe ujęte ilościowo dotyczące wskaźników są realistyczne, przy uwzględnieniu przewidywanego wsparcia z funduszy objętych zakresem wspólnych ram strategicznych;
  - h. uzasadnienia proponowanej formy wsparcia;
  - i. adekwatności zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych do zarządzania programem;
  - j. przydatności procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ocen;
  - k. przydatności celów pośrednich wybranych na potrzeby podstawy oceny wykonania;
  - l. adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie dyskryminacji;
  - m. adekwatności planowanych środków mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju.
4. Ocena ex-ante obejmuje, w stosownych przypadkach, wymogi dotyczące strategicznej oceny oddziaływania na środowisko określone w wykonaniu Dyrektywy 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko.

KE doprecyzowała zapisy rozporządzenia dotyczące ewaluacji ex-ante w dokumencie *Programming Period 2014- 2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation. European Regional Development Fund. European Social Fund. Cohesion Fund*⁶.

1.3.3 Proces programowania dokumentów na perspektywę 2014-2020 w Polsce

Po opublikowaniu projektów rozporządzeń przez Komisję Europejską w październiku 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR) podjęło prace nad przygotowaniem procesu programowania dokumentów na perspektywę finansową UE na lata 2014-2020⁷. Pracuje nad dokumentami, które będą stanowić podstawę wdrażania Funduszy Europejskich w Polsce. Są to:

- Umowa Partnerstwa, czyli rodzaj kontraktu pomiędzy Polską a Komisją Europejską, w którym nasz kraj wskazuje w jaki sposób, dzięki funduszom unijnym, chce zrealizować swoje cele rozwojowe. Założenia tego dokumentu zostały przyjęte przez Radę Ministrów 15 stycznia 2013 r. Określają one kierunek polskich przygotowań do perspektywy finansowej 2014-2020. W dokumencie wskazano m.in. rodzaje inwestycji, które będą mogły liczyć na dofinansowanie, zaproponowano układ programów operacyjnych, zarys systemu ich wdrażania oraz podział odpowiedzialności za zarządzanie Funduszami Europejskimi pomiędzy władze krajowe i regionalne (planowane zakończenie - październik 2013).
- Programy Operacyjne, czyli szczegółowe dokumenty pokazujące jak wdrażane będą Fundusze Europejskie w poszczególnych obszarach (planowane zakończenie - listopad 2013).

⁶ Komisja Europejska, *Programming Period 2014- 2020. Monitoring and Evaluation of European Cohesion Policy. Guidance document on ex-ante evaluation. European Regional Development Fund. European Social Fund. Cohesion Fund, January 2013.*

⁷ Szczegółowy harmonogram prac nad dokumentami programowymi na lata 2014-2020 z dnia 8 lutego 2013r. znajduje się na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego zaktualizowanym harmonogramem z dnia 8 lutego 2013 roku: http://www.mrr.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/Programowanie_2014_2020/Documents/Zaktualizowany%20harmonogram.pdf.

Ostateczne wersje regionalnych programów operacyjnych mają zostać przedłożone do Ministerstwa w listopadzie 2013 r.⁸. Po przyjęciu Umowy Partnerstwa i programów operacyjnych przez Radę Ministrów (grudzień 2013), dokumenty zostaną przekazane Komisji Europejskiej (początek 2014 roku). Wszystkie prace w zakresie przygotowań dokumentów programowych mają zostać zakończone w czerwcu 2014 roku.

Założenia metodologiczne dotyczące sposobu ewaluacji ex-ante programów operacyjnych w Polsce zawarte zostały w dokumencie *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, przygotowanym przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego⁹. Założenia przedstawione w dokumencie są spójne z wytycznymi KE.

---

⁸ Sposób organizacji prac nad dokumentami programowymi związanymi z perspektywą finansową UE 2014-2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz Zaktualizowany harmonogram przekazany do wiadomości Rady Ministrów 8 lutego 2013 r. (www.mrr.gov.pl, data pobrania 7.06.2013 r.)

⁹ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Zalecenia w zakresie ewaluacji ex-ante programów operacyjnych na lata 2014-2020*, Warszawa czerwiec 2013.

2. Koncepcja badania

2.1 Cel badania

Głównym celem badania pn. „Ewaluacja ex-ante programu operacyjnego województwa opolskiego na lata 2014-2020” jest:

kompleksowa ocena trafności i spójności (wewnętrznej i zewnętrznej) RPO WO 2014-2020 oraz ocena systemu realizacji programu, w tym potencjału ludzkiego i administracyjnego, jak również sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie zmian w programie operacyjnym.

Ewaluacja ex-ante udzieli odpowiedzi na dwa podstawowe pytania: czy planowane do realizacji interwencje publiczne znajdują uzasadnienie społeczno-ekonomiczne oraz czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądanego celu rozwojowego, zaspokojenia i rozwiązania zdiagnozowanych potrzeb i problemów społeczno-ekonomicznych.

2.2 Przedmiot i zakres badania

Przedmiotem ewaluacji ex-ante jest projekt

Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020.

Zadaniem niniejszego badania będzie odpowiedź na wszystkie pytania ewaluacyjne sformułowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego w trzech modułach badawczych. Na podstawie odpowiedzi na poniższe pytania sformułowane zostaną wnioski i rekomendacje w zakresie zmian/usprawnień w programie operacyjnym. Przybiorą one postać propozycji zmian w zapisach RPO WO 2014-2020 wraz z propozycjami sposobu wdrożenia wskazanych rekomendacji. Ponadto w wyniku badania powstanie opis zakresu i sposobu uwzględnienia w Programie wniosków i rekomendacji wypracowanych w ramach ewaluacji.

2.3 Sposób realizacji badania ewaluacyjnego

2.3.1 Model ewaluacji

Zgodnie z zaleceniami dotyczącymi ewaluacji ex-ante¹⁰ Instytucje Zarządzające programami operacyjnymi mają możliwość wyboru zastosowania jednego z podejść do ewaluacji ex-ante ze względu na sposób realizacji:

- **tradycyjny** – ewaluacja programu operacyjnego po zakończeniu prac nad projektem programu,
- **partycypacyjny** – ewaluacja prowadzona równolegle z procesem programowania.

Badanie ewaluacyjne RPO WO 2014-2020 zostanie zrealizowane według **modelu partycypacyjnego**. Zadaniem zespołu ewaluacyjnego będzie wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy programu oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu, które w konsekwencji wpłyną na podniesienie jakości programu. W toku prac niezbędne będzie uwzględnianie zmieniających się podstawowych uwarunkowań krajowych, jak i związanych z procesem negocjacji rozporządzeń dotyczących funduszy strukturalnych.

2.3.2 Kryteria ewaluacyjne

Ocena przeprowadzona zostanie w oparciu o następujące kryteria ewaluacyjne: trafność, spójność oraz przewidywana skuteczność, efektywność i użyteczność RPO WO 2014-2020.

Zgodnie z praktyką ewaluacyjną przyjętą dla programów realizowanych z udziałem środków Unii Europejskiej, do ich oceny stosowane są następujące kryteria:

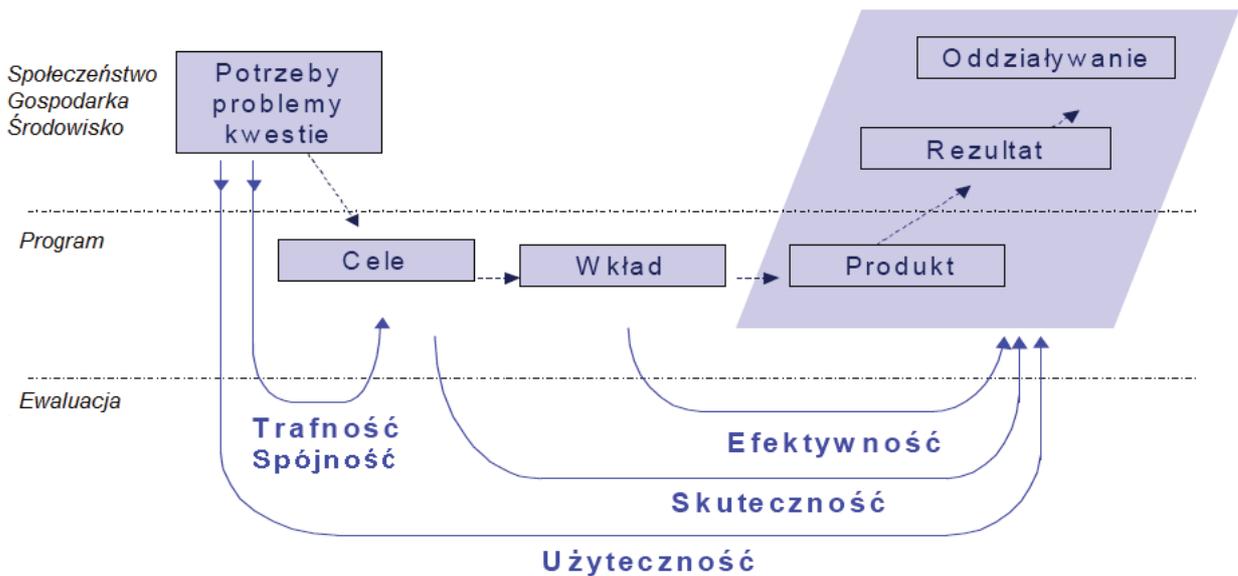
- **trafność** – rozumiana jako odpowiedź na pytanie, czy zaplanowana w ramach programu logika interwencji odpowiada na zdiagnozowane problemy;
- **spójność** – rozumiana jako odpowiedź na pytanie, czy założone cele rozwojowe są spójne ze zdiagnozowanymi problemami;
- **skuteczność** – rozumiana jako odpowiedź na pytanie, czy planowana interwencja publiczna przyczyni się do realizacji założonych celów rozwojowych;
- **efektywność** – rozumiana jako odpowiedź na pytanie, czy zakładane efekty poszczególnych działań programu wpłyną na realizację za założonych celów rozwojowych;
- **użyteczność** – rozumiana jako odpowiedź na pytanie, czy wsparcie oferowane w ramach programu będzie użyteczne dla jego odbiorców.

Zastosowanie powyższych kryteriów ewaluacyjnych i sposób ich oddziaływania prezentuje poniższy schemat.

---

¹⁰ Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, *Zalecenia ...*, op. cit.

Rysunek 1. Program operacyjny i jego otoczenie

Źródło: EVALSED, GUIDE to the evaluation of Socioeconomic Development.

2.3.3 Sposób analizy logiki interwencji

Najważniejszym zadaniem ewaluacji ex-ante jest **weryfikacja logiki programu** poprzez odniesienie jej do istniejącej wiedzy naukowej i eksperckiej (w tym wyników badań ewaluacyjnych). Na podstawie przeprowadzonej oceny ewaluator sformułuje wnioski i rekomendacje oraz przedstawi rekomendowany model logiczny programu operacyjnego, spójny z dostępną wiedzą naukową i ekspercką (m.in. w postaci diagramu wraz z opisem oraz odniesieniem do teorii/wyników badań). Wnioski i rekomendacje sformułowane przez ewaluatora będą użyteczne dla Instytucji Zarządzającej również w trakcie prac nad szczegółowym opisem priorytetów na późniejszych etapach programowania.

Analizie zostaną poddane elementy składające się na logikę interwencji, w tym: zidentyfikowane potrzeby, przyjęte działania, produkty i rezultaty, z uwzględnieniem czynników zewnętrznych.

- **Potrzeby** to wyzwania społeczno-gospodarcze zidentyfikowane w ramach diagnozy przeprowadzonej na potrzeby programu.
- **Działania** określają typ interwencji publicznej, wykorzystane w nim instrumenty wsparcia, a także poziom alokacji.
- **Produkty** oznaczają wytworzone dzięki interwencji produkty i usługi, zmienione postawy/praktyki lub wiedzę. W kontekście RPO wyniki są czasem określane jako „rzeczy do dostarczenia – wszystko, co jest uzyskiwane w zamian za wkład”.
- **Rezultaty** przedstawiają bezpośrednie, krótkoterminowe i długoterminowe zmiany i korzyści związane z wykorzystaniem wyników stworzonych przez program.
- **Czynniki zewnętrzne** oznaczają wszystkie te czynniki zewnętrzne, które mogą wpłynąć na osiągnięte rezultaty (np. inne polityki, programy, sytuacja społeczno-gospodarcza).

Analiza logiki interwencji zostanie przeprowadzona w etapach/modułach zaprezentowanych na poniższym schemacie.

Rysunek 2. Etapy analizy logiki interwencji

Źródło: opracowanie własne na podstawie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Zalecenia... op. cit.

Wyniki analizy logiki interwencji zostaną zaprezentowane w postaci diagramów przyczynowo-skutkowych odpowiadających diagramom wskazanym przez MRR¹¹. Informacje na diagramie będą miały charakter syntetyczny (hasłowy). Ewentualne dodatkowe informacje dotyczące założeń programu zostaną zawarte w opisie do diagramu. Celem opisu będzie wyjaśnienie mechanizmów przyczynowo-skutkowych wraz z uzasadnieniem w postaci odwołania do teorii społeczno-ekonomicznych oraz dowodów, tj. wyników badań empirycznych (naukowych, ewaluacyjnych itp.). Logika interwencji tworzona jest na poziomie osi priorytetowej. Zakładamy, że monitoring będzie miał miejsce na poziomie priorytetowym i skupi się na wkładach i wynikach grup docelowych oraz bezpośrednich rezultatach.

¹¹ Wzór do opracowania diagramów przyczynowo-skutkowych został zamieszczony w załączniku 1 do dokumentu: Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Zalecenia ... op. cit.

2.4 Pytania badawcze

Ewaluacja ex-ante projektu *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020* ma na celu dostarczenie wyczerpujących i wiarygodnych informacji na zaprezentowane poniżej pytania badawcze.

Pytanie badawcze A. Czy interwencja publiczna w postaci RPO WO 2014-2020 trafnie odpowiada na wyzwania i potrzeby społeczno-ekonomiczne?

- A1. Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach programu.
- A2. Trafność i aktualność diagnozy społeczno-ekonomicznej programu (m.in. uwzględniającej analizę obecnych trendów społeczno-gospodarczych, a także aktualne dane).
- A3. Sposób priorytetyzacji i poprawność konstrukcji wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych (zidentyfikowanych w diagnozie) w stosunku do sytuacji społeczno-gospodarczej regionu i kraju.
- A4. Trafność zaproponowanych celów programu w kontekście zidentyfikowanych wyzwań i potrzeb społeczno-ekonomicznych w kategoriach:
  - przełożenia (we właściwych proporcjach) problemów/kwestii przedstawionych w diagnozie na cele priorytetów i programu, tj. spójność celów programu ze zidentyfikowanymi wyzwaniami i potrzebami oraz problemami ujętymi w diagnozie społeczno-gospodarczej;
  - nadania poszczególnym kwestiom odpowiedniej wagi, tj. adekwatność zaproponowanych w programie priorytetów i działań, w stosunku do analizy społeczno-gospodarczej regionu, kraju;
  - trafnego zastosowania zasady koncentracji tematycznej;
  - poziomu pominięcia problemów zidentyfikowane w diagnozie i ich powodów.

Pytanie badawcze B. Czy zaproponowana w ramach RPO WO 2014-2020 logika interwencji umożliwi realizację założonych celów rozwojowych?

- B1. Analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami.
- B2. Ogólna ocena wpływu realizacji programu na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu (w tym prawdopodobne, a dotychczas nieprzewidziane w programie pozytywne i negatywne efekty oddziaływania programu).
- B3. Analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów.
- B4. Sposób zastosowania zasady koncentracji tematycznej (uzasadnienie oraz spójność z logiką interwencji).
- B5. Adekwatność wielkości i struktury nakładów finansowych pod kątem ich spójności z wyzwaniami i potrzebami oraz planowanymi działaniami (z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych form wsparcia i w związku z tym zróżnicowanym zapotrzebowaniem na środki finansowe) oraz założonymi celami programu (z uwzględnieniem zasady ring-fencingu).
- B6. Spójność wewnętrzna celów i działań planowanych do realizacji w ramach osi priorytetowych, jak i pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi, w celu oceny stopnia i zakresu ich komplementarności w tym spodziewanych efektów synergicznych.

B7. Trafność sposobu uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji oraz zasady zintegrowanego podejścia do rozwoju społeczno-ekonomicznego, w tym w szczególności w odniesieniu do interwencji ukierunkowanych na obszary problemowe.

B8. Trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia.

B9. Przewidywany wpływ projektów dużych i kluczowych na realizację celów priorytetu i programu.

B10. Uzasadnienie empiryczne i teoretyczne związków przyczynowo-skutkowych, na których zbudowana jest logika interwencji programu i osi priorytetowych (związek logiki interwencji programu z ogólnie przyjętymi teoriami społeczno-ekonomicznymi oraz jej bazowanie na przytoczonych w programie dowodach empirycznych w postaci badań naukowych, badań ewaluacyjnych, analiz, studiów itp.).

B11. Realność wartości docelowych wskaźników realizacji (produktów i rezultatów) oraz ocena metodyki ich wyznaczania, w kontekście zaproponowanej logiki interwencji, w tym alokowanych środków finansowych z uwzględnieniem czynników zewnętrznych.

B12. Wpływ na realizację założeń i celów programu pozostałych polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym oraz innych czynników zewnętrznych związanych z bieżącą i prognozowaną sytuacją społeczno-ekonomiczną.

B13. Ryzyka wiążące się z zaplanowaną interwencją i możliwe sposoby ich minimalizacji.

B14. Uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne (warunkowość ex-ante), których zasady stosowania zawarte zostały w art. 17 projektu rozporządzenia ogólnego, w tym:

- zasadność zastosowanych dla programu warunków wstępnych oraz stopień zwiększenia skuteczności i efektywności realizacji programu w wyniku ich spełnienia;
- zakres i stopień spełnienia warunków wstępnych dla programu oraz możliwości spełnienia w przewidzianych terminach pozostałych do uwzględnienia warunków wstępnych (ocena zaplanowanych działań zmierzających do spełnienia warunków);
- inne istotne uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu nie uwzględnione w ramach zasady warunkowości wstępnej, pod kątem oceny m.in.: występowania innych niespełnionych warunków, mających istotny wpływ na skuteczność i efektywność programu oraz ocena możliwości i perspektywy czasowej spełnienia tych warunków.

Pytanie badawcze C. Czy założenia i cele RPO WO 2014-2020 są spójne z najważniejszymi politykami i strategiami na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym, w tym w szczególności ze strategią Europa 2020, Wspólnymi Ramami Strategicznymi oraz Umową Partnerstwa?

C1. Spójność założeń i celów Programu (w tym zdefiniowanych w diagnozie wyzwań i potrzeb rozwojowych) z najważniejszymi unijnymi, krajowymi i regionalnymi celami strategicznym (w jakim stopniu spodziewane efekty programu operacyjnego przyczynią się do realizacji celów strategicznych na różnych poziomach, w tym w szczególności do realizacji celów strategii Europa 2020 oraz Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2014-2020).

C2. Spójność Programu ze wskazanymi w projekcie rozporządzenia (art. 48 pkt. 3 (d) rekomendacjami Unii Europejskiej).

Pytanie badawcze D. Czy i w jakim zakresie RPO WO 2014-2020 uwzględnia i przyczynia się do realizacji celów polityk horyzontalnych (realizacja zasad równości szans płci, niedyskryminacji, w tym w szczególności w zakresie dostępności dla osób

niepełnosprawnych oraz zrównoważonego rozwoju)?

D1. Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie programowania (na etapie przygotowywania diagnozy oraz całego programu, m.in. pod kątem identyfikacji w programie najważniejszych problemów i wyzwań dla polityk horyzontalnych, ujęcia danych dotyczących osób w podziale na płeć, zawarcia opisu wpływu realizacji programu na sytuację kobiet i mężczyzn (gender impact assessment), niedyskryminacji, w tym w szczególności w zakresie dostępności dla osób niepełnosprawnych oraz wskazania jak program przyczyni się do zrównoważonego rozwoju).

D2. Stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w celach, priorytetach, działaniach, formach wsparcia oraz wskaźnikach programu¹².

D3. Stopień i zakres uczestnictwa, w procesie programowania, podmiotów zaangażowanych w promocję zasad horyzontalnych.

D4. Przewidywany wkład programu do realizacji celów polityk horyzontalnych, w tym udział w programie konkretnych działań/instrumentów służących realizacji zasad horyzontalnych oraz ich spodziewanej skuteczności i efektywności.

D5. Sposób uwzględnienia zasad horyzontalnych w procesie wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu, w tym pod kątem m.in. analizy adekwatności alokacji finansowej na rzecz promowania polityk horyzontalnych.

Pytanie badawcze E. Czy i w jakim zakresie istniejący układ instytucjonalny, w tym zasoby ludzkie, jest wystarczający do realizacji założeń i celów programu operacyjnego?

E1. Potencjał administracyjny, w tym zasoby ludzkie instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS i EFRR w obecnej perspektywie unijnej w województwie opolskim pod kątem realizacji w regionie RPO WO 2014-2020.

E2. Obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu, w tym dotyczące uwarunkowań prawnych i instytucjonalnych mogące „zagrozić” realizacji programu oraz możliwych do wdrożenia zmian minimalizujących i wystąpienie.

E3. Struktura i rozwiązania organizacyjne funkcjonujące w ramach oraz pomiędzy instytucjami systemu realizacji (m.in. podział kompetencji/zadań umożliwiający nie nakładanie się zadań, koordynacja działań, mechanizmy zapewnienia i monitorowania komplementarności i synergii efektów podejmowanych działań, komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna, systemy elektronicznej wymiany danych, jak również zasoby kadrowe, w tym wiedza i doświadczenie pracowników oraz system rekrutacji i selekcji, system szkoleń, system motywacyjny, fluktuacja kadr, warunki pracy, zasoby materialne).

E4. Adekwatność zaprojektowania systemu wdrażania pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu.

E5. Konieczność włączenia/wyłączenia w proces realizacji programu, instytucji obecnie zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów współfinansowanych z EFS i EFRR w województwie opolskim celem zwiększenia jego skuteczności.

---

¹² W tym: zaplanowanie celów na rzecz realizacji polityk horyzontalnych; zaplanowanie w ramach priorytetów programu wsparcia: promującego równość szans płci, służącego osobom narażonym na dyskryminację oraz osobom niepełnosprawnym oraz możliwość zastosowania podejścia dual approach w zaplanowanym wsparciu na rzecz równości szans płci i niedyskryminacji i zasadność wprowadzenie wskaźników jakościowych, pozwalających na mierzenie postępu wdrażania w programie zasady równości szans płci i zrównoważonego rozwoju).

E6. Adekwatność przewidzianej w programie pomocy technicznej pozwalającej na skuteczne wspieranie instytucji uczestniczących w zarządzaniu i wdrażanie programu.

E7. Przedsięwzięcia zaplanowane w celu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów

Moduł F. Czy założenia RPO WO 2014-2020 umożliwiają skuteczną i efektywną realizację procesów monitorowania i ewaluacji?

F1. Trafność, przejrzystość, wiarygodność statystyczna, agregowalność, dostępność, solidność (ang. *robustness*) wskaźników realizacji (produktu i rezultatu).

F2. Dobór wskaźników (oraz ich wartości) dla oceny realizacji celów pośrednich tzw. „kamieni milowych”, ang. *Milestones* (tj. trafność doboru – rozumiana jako dostarczanie odpowiednich informacji na temat postępów we wdrażaniu; realność ich osiągnięcia w wyznaczonych terminach; dostępność niezbędnych danych; czynniki zewnętrzne mogące mieć wpływ na realizację wskaźników rezultatu; reprezentatywność wskaźników wybranych jako podstawa do dokonywania ewentualnych korekt finansowych, dla działań podejmowanych w ramach priorytetów).

F3. Sposoby umożliwiające terminowe dostarczanie odpowiedniego zakresu danych m.in. na użytek sprawozdań rocznych.

F4. Potrzeby w zakresie dostępu do danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu ewaluacji w tym źródła oraz metody generowania danych oraz sposoby służące zapewnieniu wysokiej jakości pozyskiwanych danych oraz spójność zaplanowanych narzędzi pozyskania i przechowywania danych z potrzebami ewaluacyjnymi Zamawiającego (pozwalające uzyskać w łatwy i pełny sposób danych do przeprowadzenia różnego rodzaju badań, w tym również badań kontrfaktycznych).

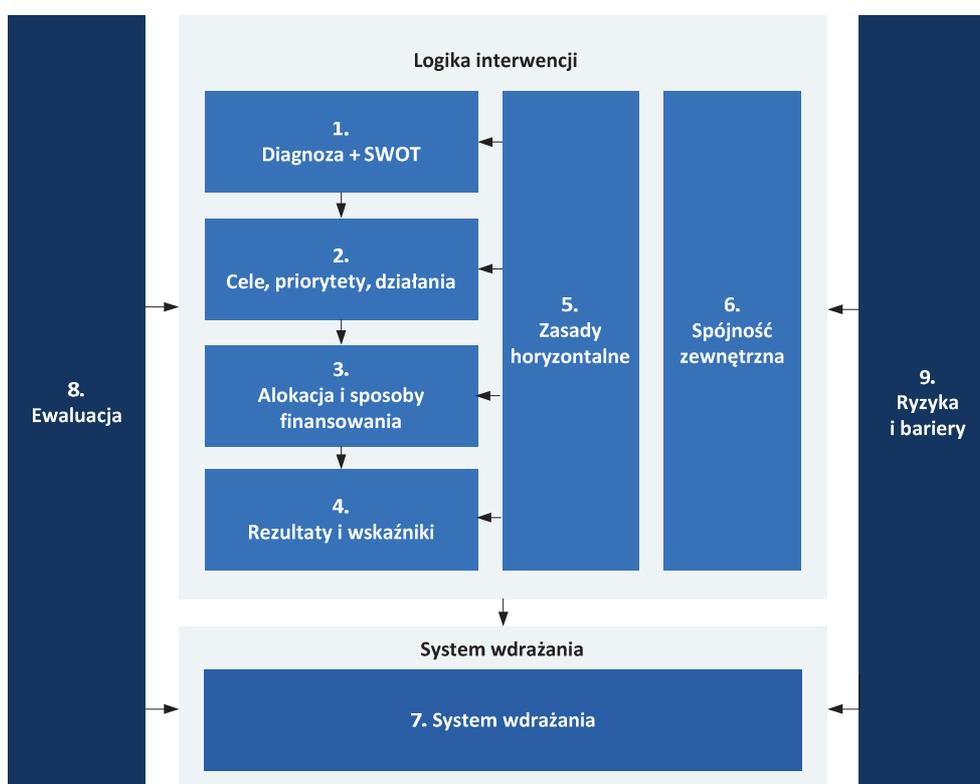
F5. Zasoby ludzkie oraz potencjał instytucjonalny systemu monitorowania i ewaluacji (obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji procesów monitorowania i ewaluacji).

F6. Ocena założeń programu pod kątem realizacji zasady *evidence based policy*.

2.5 Przebieg procesu ewaluacyjnego

Pytania badawcze pogrupowane zostały w dziewięciu blokach badawczych (1 - 9). Przedstawiono je na poniższym rysunku. Prace ewaluacyjne rozpoczną się od oceny poszczególnych elementów logiki interwencji (bloki badawcze 1-4) przy jednoczesnym uwzględnieniu analizy zachowania zasad horyzontalnych (blok badawczy 5) oraz analizy spójności zewnętrznej (blok badawczy 6). Kolejnym elementem oceny będzie system wdrażania programu (blok badawczy 7), wynikający z przyjętej logiki interwencji. W następnym etapie badania ocenie poddany zostanie proponowany system monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programu (blok badawczy 8) oraz wiążące się z programem ryzyka i bariery (blok badawczy 9). Ocena ta zostanie wykonana na ostatnim etapie badania i opierać się będzie na wnioskach z przeprowadzonych analiz dotyczących logiki interwencji i systemu wdrażania.

Rysunek 3. Bloki badawcze (etapy procesu ewaluacyjnego)

Źródło: opracowanie własne.

W poniższej tabeli zaprezentowano bloki badawcze 1-9 wraz z przypisanymi do nich pytaniami badawczymi oraz planowanymi do wykorzystania metodami zbierania i analizy danych. Szczegółowy opis metod zbierania i analizy danych znajduje się w Rozdziale 2: *Metody zbierania i analizy danych*.

Pod tabelą przedstawiono opis bloków badawczych wraz z przypisanymi pytaniami badawczymi oraz schematy postępowania badawczego, które planuje się zrealizować w poszczególnych blokach badawczych. Opis tych procesów obrazuje kolejność zastosowania metod zbierania danych, a także rolę, jaką każdy z nich pełni w procesie formułowania końcowych wniosków i rekomendacji z ewaluacji. Liczby umieszczone przy poszczególnych metodach, np. „IDI eksperci dziedzinowi 2” oznaczają, które z kolei zagadnienie badawcze jest poruszane w ramach danej metody.

Tabela 1. Przebieg procesu ewaluacyjnego – bloki i pytania badawcze

Moduł badawczy	Pytania badawcze	Metody zbierania danych	Metody analizy danych
1. Diagnoza + SWOT	A1, A2, A3	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • Badanie delfickie • IDI Partnerzy społ-gosp • IDI Eksperti dziedzinowi 	<ul style="list-style-type: none"> • Drzewo problemów • Metaanaliza
2. Cele, priorytety i działania	A4, B1, B3, B6, B7, B10	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • Badanie delfickie • IDI Eksperti dziedzinowi • IDI partnerzy społeczno-gospodarczy • FGI Partnerzy społeczno-gospodarczy i eksperti dziedzinowi 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza „dlaczego-bo” • Diagramy przyczynowo-skutkowe • Kontrola krzyżowa • Studium przypadku
3. Alokacja i sposoby finansowania	B4, B5, B8	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • IDI Instytucje finansowe • IDI Partnerzy społ-gosp • IDI Eksperti dziedzinowi 	<ul style="list-style-type: none"> • Analiza optymalizacji • Benchmarking • Metaanaliza
4. Rezultaty i wskaźniki	B2, B9, B11, F1, F2	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • IDI eksperti dziedzinowi 	<ul style="list-style-type: none"> • Mapa oddziaływania • Matryca Leopolda • Analiza porównawcza • Analiza wielokryterialna • Benchmarking
5. Zasady horyzontalne	D1, D2, D3, D4, D5	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrola krzyżowa
6. Spójność zewnętrzna	B12, C1, C2	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research 	<ul style="list-style-type: none"> • Kontrola krzyżowa • Diagramy przyczynowo-skutkowe
7. System wdrażania	E1, E3, E4, E5, E6, E7	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • IDI instytucje finansowe • FGI Partnerzy społeczno-gospodarczy i eksperti dziedzinowi • Warsztat z osobami odpowiedzialnymi za RPO WO 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Metaewaluacja
8. Ewaluacja	F3, F4, F5, F6	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • ITI Zagraniczni eksperti ds. ewaluacji polityk publicznych • Warsztat z przedstawicielami JE oraz komórek monitorujących realizację RPO 2007-2013 oraz PO KL 	<ul style="list-style-type: none"> • Metaewaluacja
9. Ryzyka	E2, B13, B14, F5	<ul style="list-style-type: none"> • Desk research • Badanie delfickie • IDI Eksperti dziedzinowi • IDI Ministerstwo Rozwoju Regionalnego • Warsztat z osobami odpowiedzialnymi za RPO WO 2014-2020 	<ul style="list-style-type: none"> • Mapa ryzyka

Źródło: opracowanie własne.

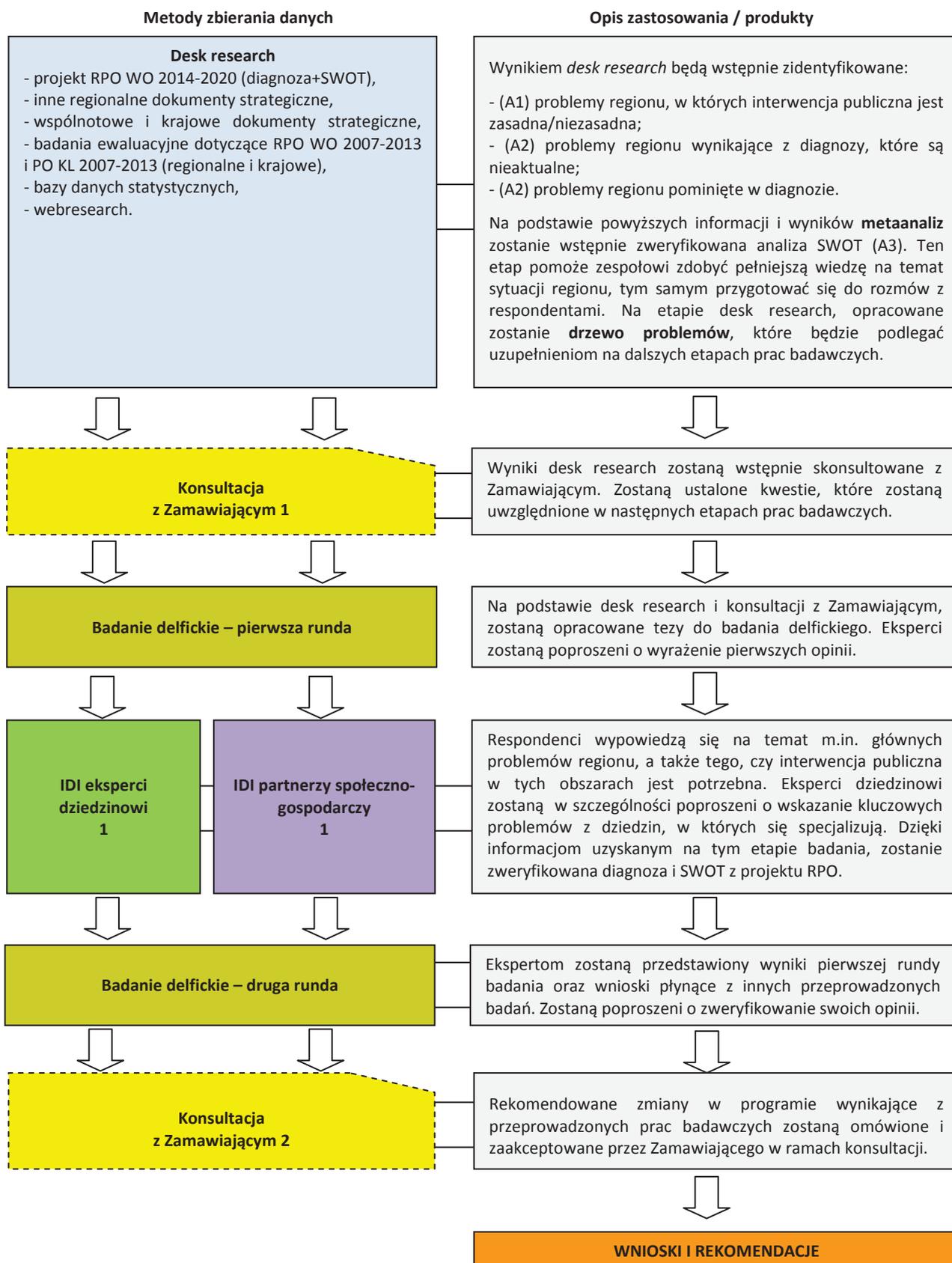
BLOK BADAWCZY 1. Diagnoza + SWOT

Pytania badawcze: A1, A2, A3

Przedmiotem oceny będzie diagnoza społeczno-gospodarcza wykonana na potrzeby programu oraz oparta na niej analiza SWOT. Zostanie zbadane to, czy rozpoznane w diagnozie problemy są aktualne oraz, czy nie zostały pominięte w niej jakieś kwestie istotne dla regionu. Ocenione zostanie również to, czy interwencja publiczna w rozpoznanych obszarach problemowych jest rzeczywiście potrzebna tj. czy wskazane problemy rzeczywiście nie mogłyby zostać rozwiązane bez wsparcia publicznego.

Blok badawczy 1. Diagnoza + SWOT

Pytania badawcze: A1, A2, A3

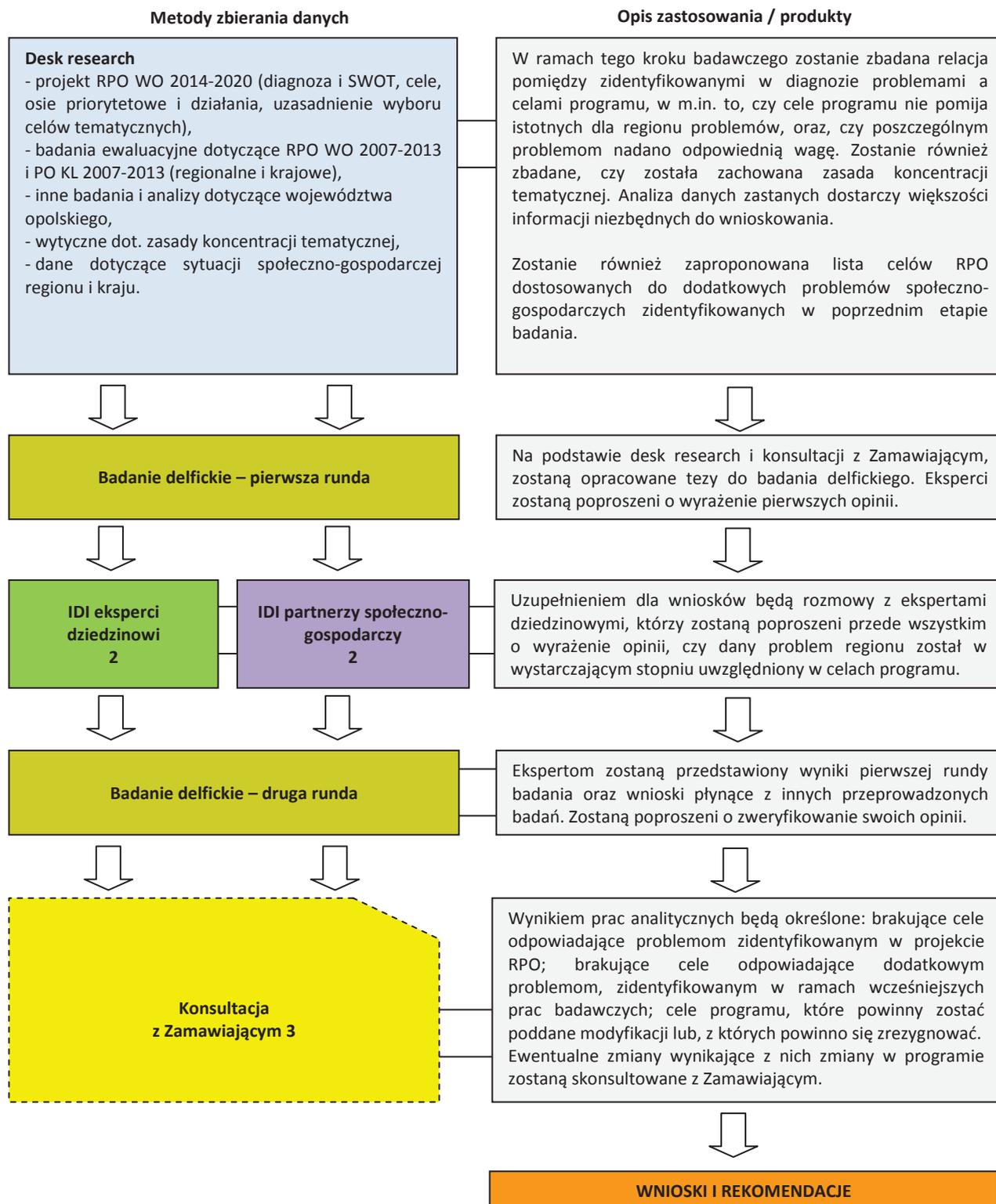

BLOK BADAWCZY 2. Cele, priorytety i działania

Pytania badawcze: A4, B1, B3, B6, B7, B10

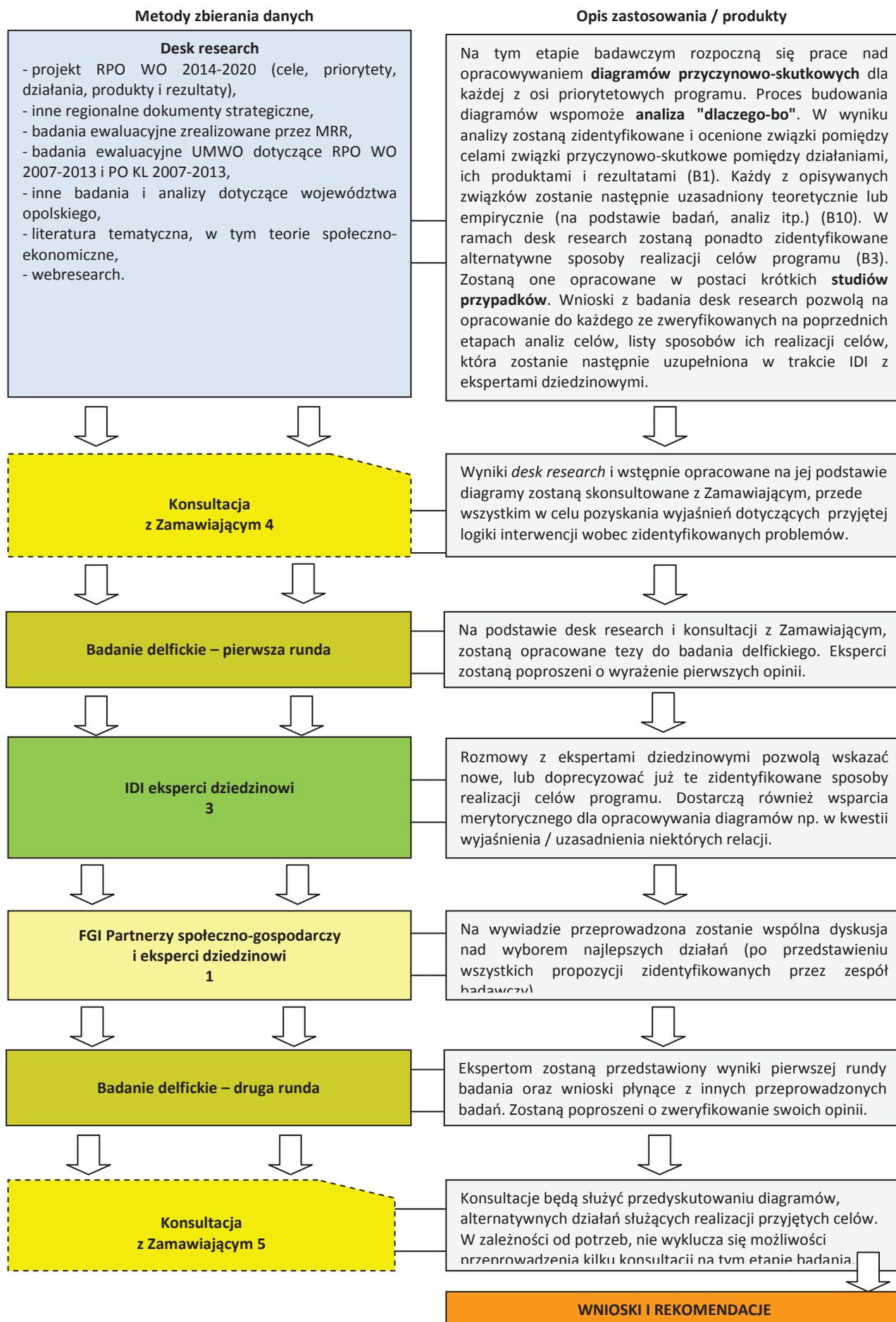
W tej części badania będziemy oceniać logikę interwencji publicznej RPO WO 2014-2020. Według wskazówek MRR jest to najistotniejszy element całego procesu ewaluacji ex-ante. Ocenie będą podlegały przyjęte w programie cele, priorytety i działania. Głównym elementem oceny będzie przeanalizowanie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami a produktami i spodziewanymi rezultatami. Sprawdzone zostanie również, na ile te działania wynikają z przeprowadzonej diagnozy oraz, na ile są ze sobą spójne. Dodatkowo przeanalizowane zostanie to, czy założone cele mogłyby być realizowane za pomocą alternatywnych rozwiązań.

Blok badawczy 2. Cele, priorytety i działania
Pytanie badawcze: A4

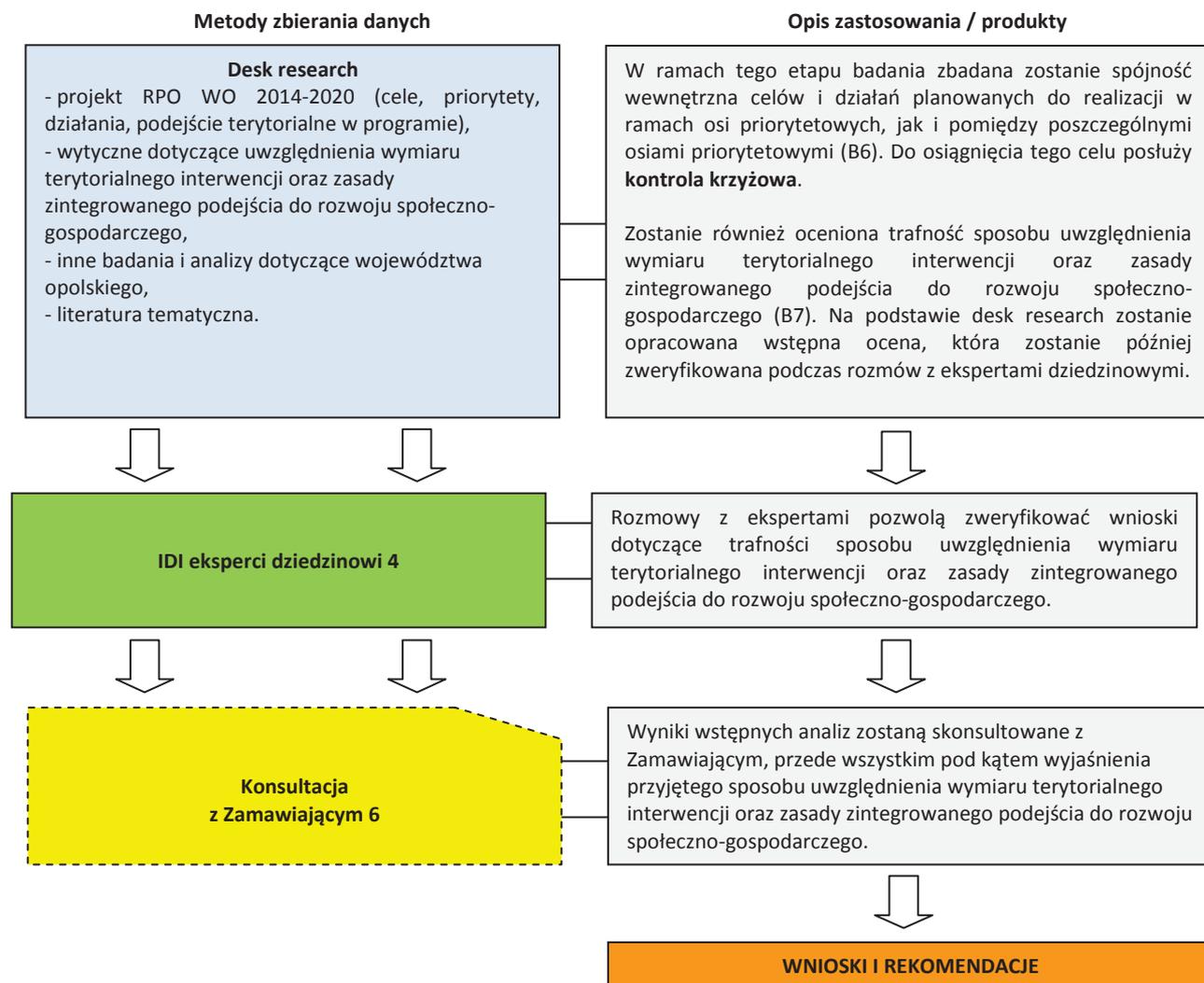

Blok badawczy 2. Cele, priorytety i działania

Pytania badawcze: B1, B3, B10

Blok badawczy 2. Cele, priorytety i działania
Pytanie badawcze: B6, B7

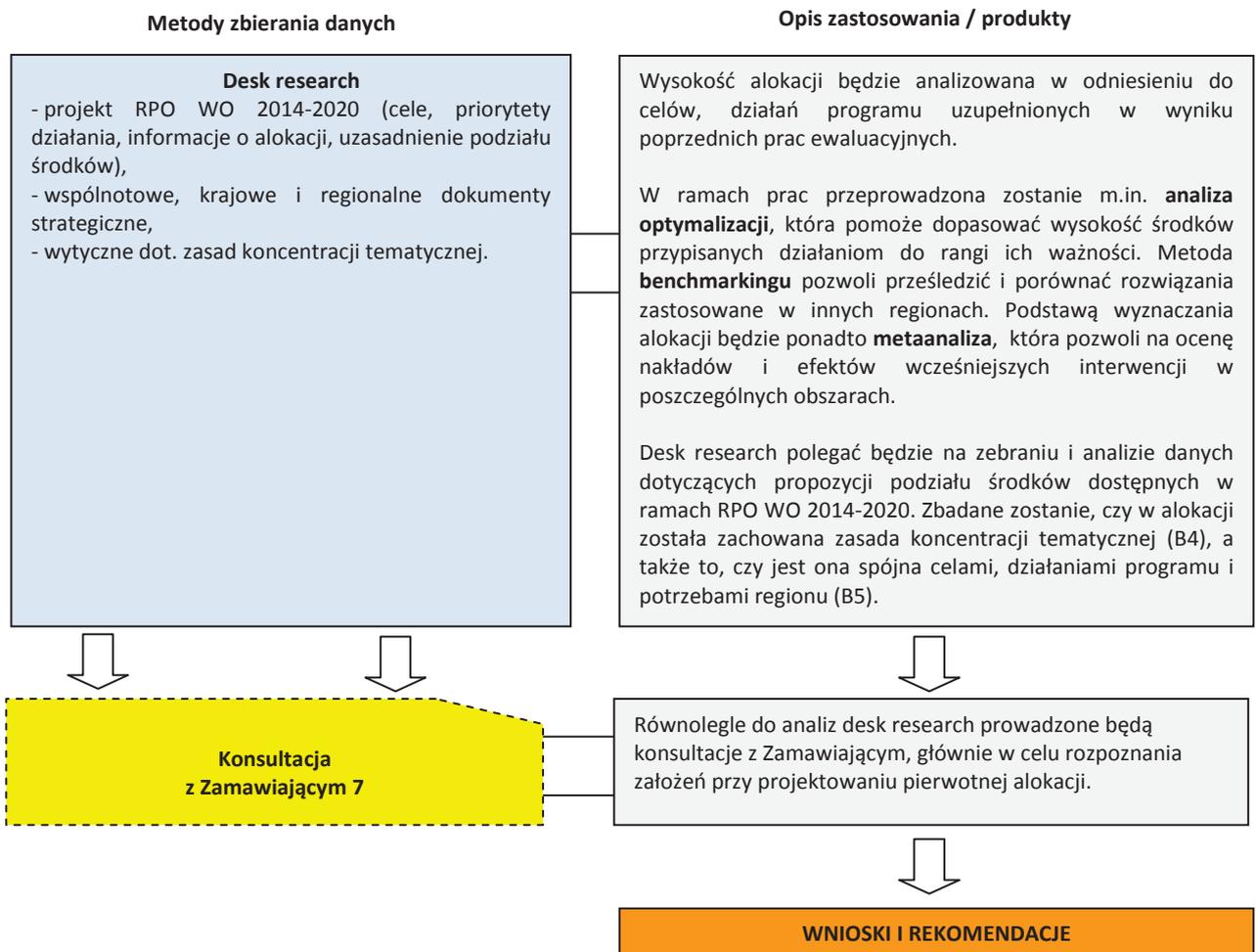

BLOK BADAWCZY 3. Alokacja i sposoby finansowania

Pytania badawcze: B4, B5, B8

Zespół ewaluacyjny będzie miał za zadanie ocenić, czy alokacja środków finansowych w programie została odpowiednio rozdysponowana na cele programu według ich ważności oraz wobec zaplanowany rezultatów i wskaźników. Zbadane zostanie również to, czy trafnie dobrano formy udzielania wsparcia dla poszczególnych obszarów i grup beneficjentów. Zbadamy m.in. to, czy w danym projekcie czy grupie beneficjentów powinno być oferowane wsparcie zwrotne czy bezzwrotne, czy powinno być udzielane w trybie konkursowym czy pozakonkursowym.

Blok badawczy 3. Alokacja i sposoby finansowania Pytania badawcze: B4, B5

Blok badawczy 3. Alokacja i sposoby finansowania

Pytania badawcze: B8

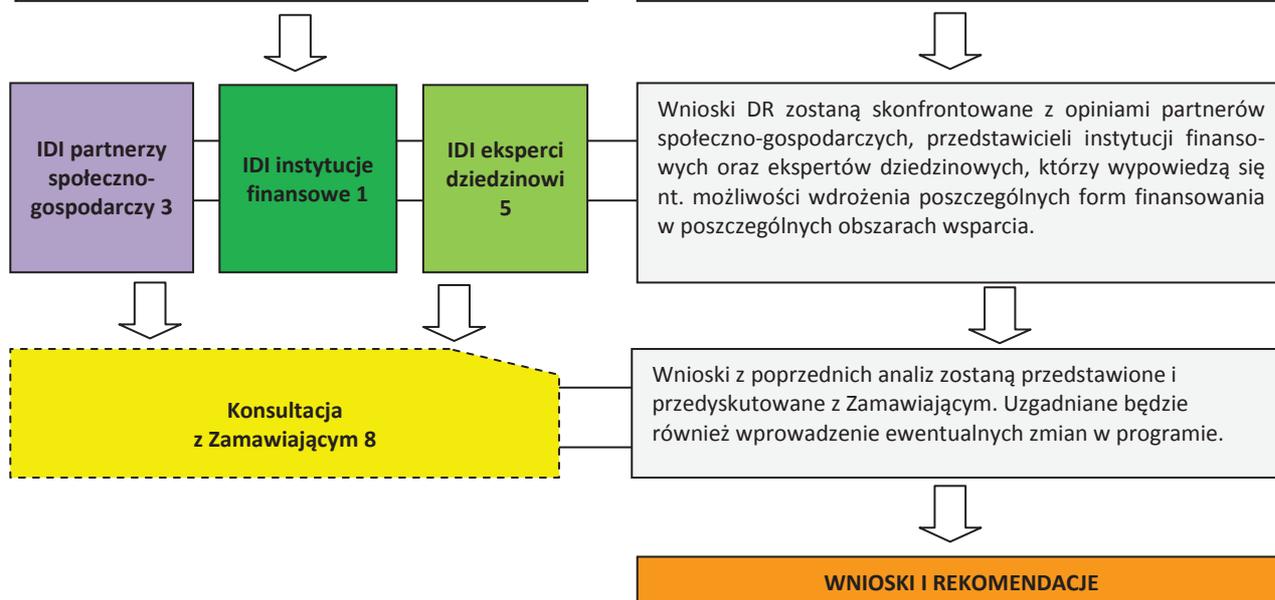
Metody zbierania danych

Desk research

- projekt RPO WO 2014-2020 (cele, priorytety i działania, zasady i tryb wyboru projektów, zastosowanie instrumentów zintegrowanych, ZIT i instrumentów finansowych),
- badania ewaluacyjne zrealizowane przez MRR,
- badania ewaluacyjne UM WO dotyczące RPO WO 2007-2013 i PO KL 2007-2013,
- inne badania i analizy dotyczące województwa opolskiego,
- literatura tematyczna,
- webresearch.

Opis zastosowania / produkty

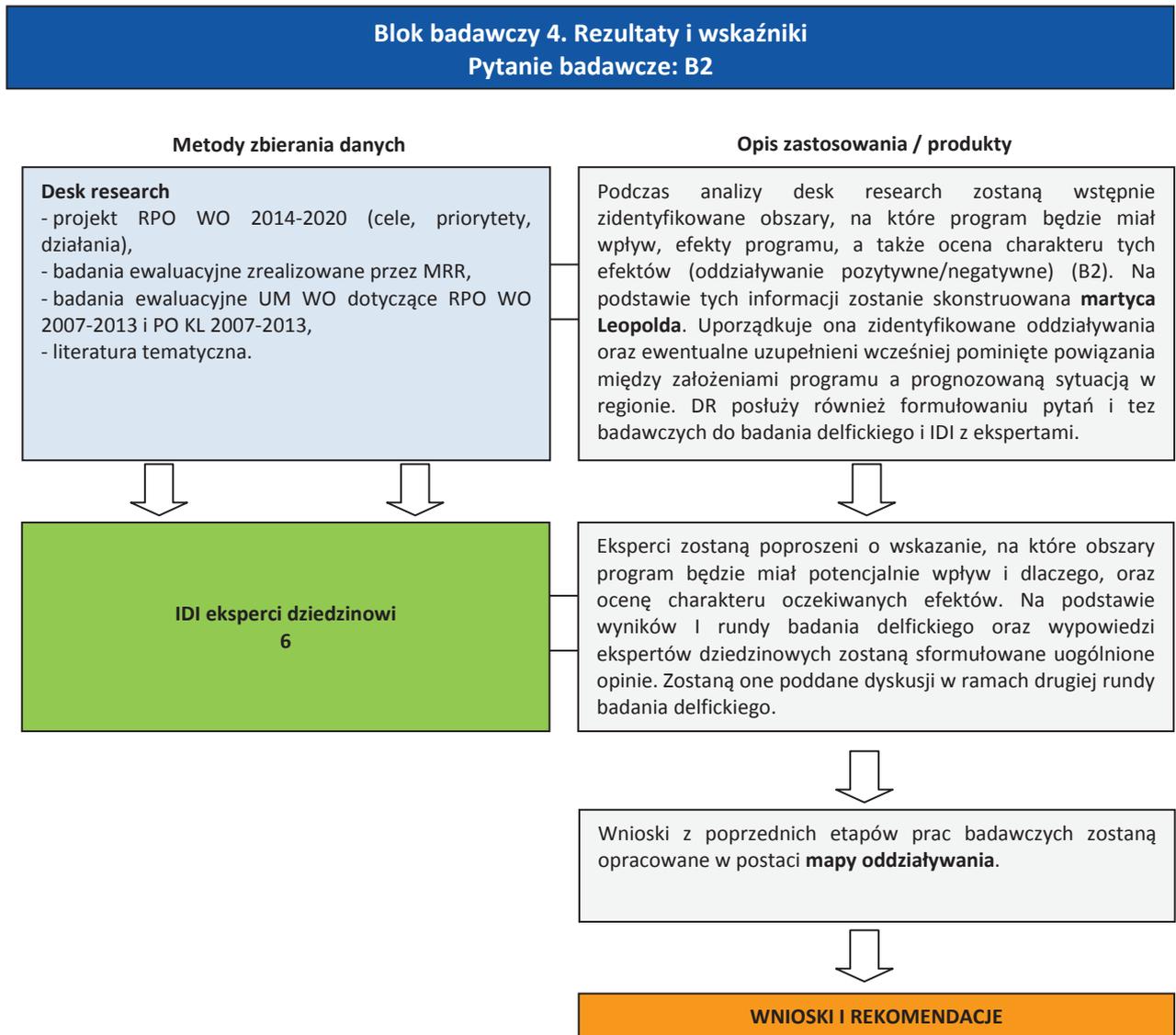
W ramach desk research zostanie dokonana **metaanaliza** dotychczasowych doświadczeń regionu z zakresu udzielania i korzystania ze wsparcia publicznego, w tym w szczególności wykorzystania zwrotnych form finansowania. Zostaną również przeanalizowane regionalne, krajowe i unijne rekomendacje dotyczące wyboru potencjalnie najlepszych sposobów finansowania w przyszłym okresie programowania oraz rozwiązania z tego zakresu przyjęte w innych regionach / krajach.

BLOK BADAWCZY 4. Rezultaty i wskaźniki

Pytania badawcze: B2, B9, B11, F1, F2

Zostanie zbadany wpływ realizacji programu na sytuację społeczno - gospodarczą regionu, w tym zarówno spodziewane efekty, jak i te dotychczas nieprzewidziane. Przeanalizowane zostanie również to, jak najlepiej zmierzyć rezultaty wdrażania programu, czyli przyjęte wskaźniki (oraz ich wartości) produktów i rezultatów. Zbadanie ich nastąpi pod kątem trafności, przejrzystości, wiarygodności, agregowalności, dostępności i solidności. Oceniona zostanie metodyka wyznaczania wartości docelowych, a także to, na ile realne jest osiągnięcie przyjętych wartości docelowych i wartości pośrednich dla 2018 roku. W trakcie oceny wykorzystane zostaną m.in. doświadczenia dotyczące stosowania analogicznych wskaźników w poprzednich okresach programowania.

Blok badawczy 4. Rezultaty i wskaźniki
Pytanie badawcze: B11, F1, F2

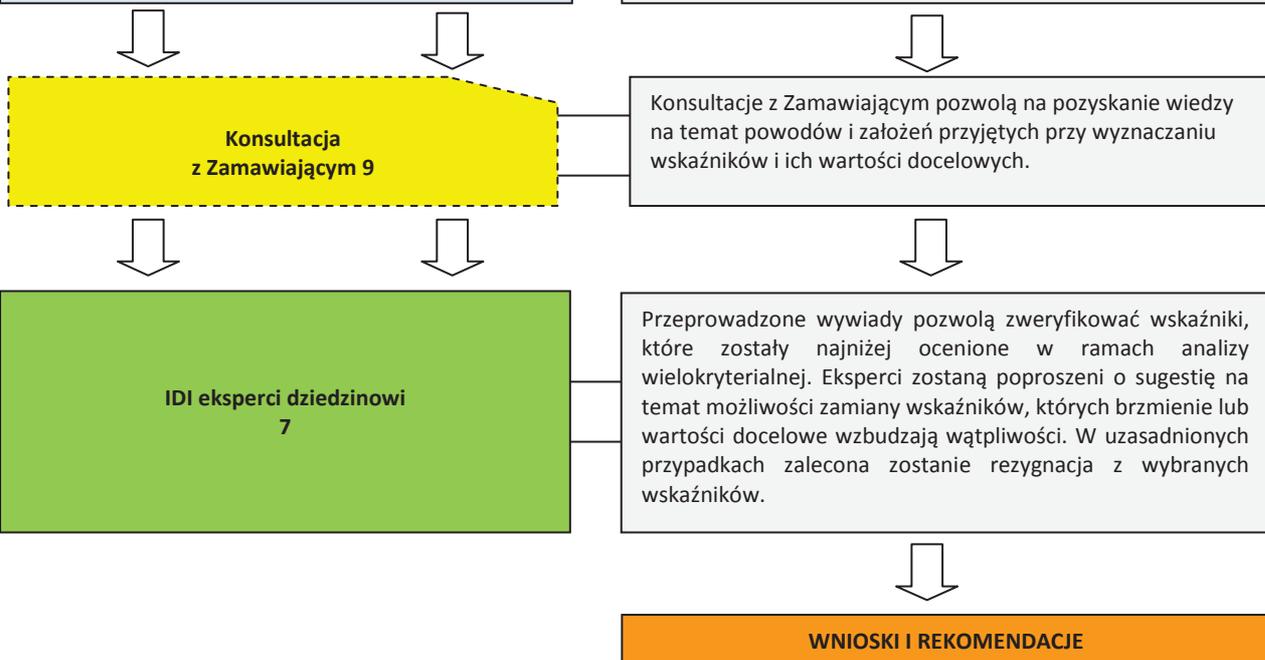
Metody zbierania danych

Desk research

- projekt RPO WO 2014-2020, w tym: lista wskaźników monitoringowych (produktu i rezultatu) oraz lista wskaźników pomiaru realizacji celów pośrednich,
- lista wskaźników monitoringowych wraz z osiągniętymi wartościami dla RPO WO 2007-2013,
- badania ewaluacyjne UM WO dotyczące RPO WO 2007-2013 i PO KL 2007-2013,
- inne badania i analizy dotyczące województwa opolskiego,
- literatura tematyczna

Opis zastosowania / produkty

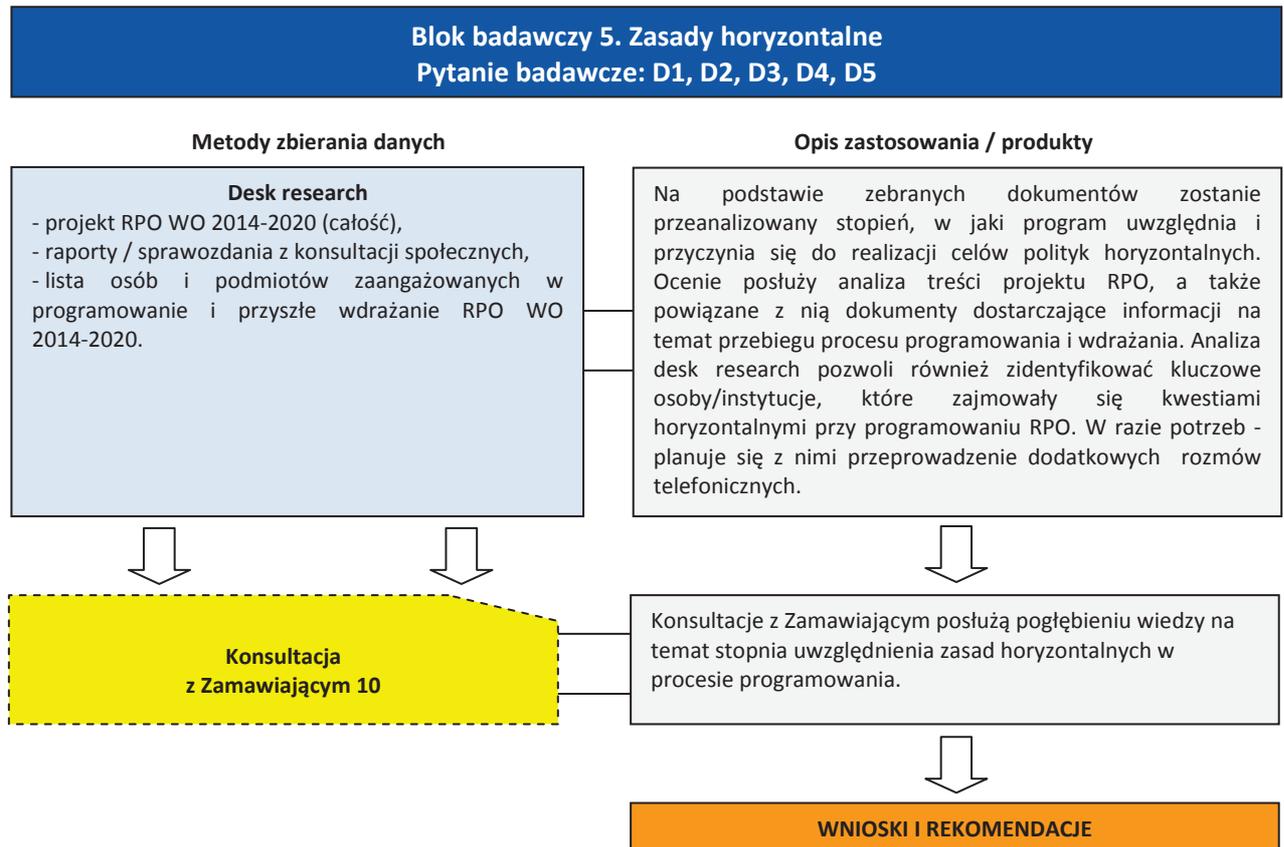
Przedmiotem badania będą wskaźniki realizacji programu (produktu i rezultatu) (B11 i F1) oraz realizacji celów pośrednich (tzw. kamieni milowych) (F2). W ramach desk research opracowane zostaną listy alternatywnych wskaźników w poszczególnych dziedzinach stosowane w innych programach (**analiza porównawcza**), a także zbiorcze zestawienie wynikających z przeglądu literatury zakresów wartości docelowych (dla wskaźników wspólnych). Następnie, przyjęty system wskaźników (i ich wartości docelowych) w RPO WO 2014-2020 zostanie z nimi skonfrontowany. Na tej podstawie zidentyfikowane zostaną wskaźniki dyskusyjne, budzące wątpliwości np. co do zakładanych wartości docelowych. Charakter podsumowujący dla tego etapu będzie miała **analiza wielokryterialna**. Uwzględnione zostaną w niej rezultaty wcześniejszych analiz, a także wyniki oceny wskaźników przeprowadzonej przez poszczególnych członków zespołu badawczego (pod kątem trafności, przejrzystości, wiarygodności statystycznej, agregowalności, dostępności, solidności i wartości docelowych). Ocenie poddana zostanie również metodologia wyznaczania wartości docelowych.

BLOK BADAWCZY 5. Zasady horyzontalne

Pytania badawcze: D1, D2, D3, D4, D5

Zweryfikowane zostanie, czy w ramach przygotowania diagnozy oraz całego programu brane były pod uwagę zasady równości szans płci, niedyskryminacji oraz zrównoważonego rozwoju. Punktem odniesienia dla oceny spójności programu z politykami horyzontalnymi będą zapisy projektu rozporządzenia ogólnego¹³ dotyczące zasad horyzontalnych i sposobów ich uwzględnienia w programie operacyjnym¹⁴.

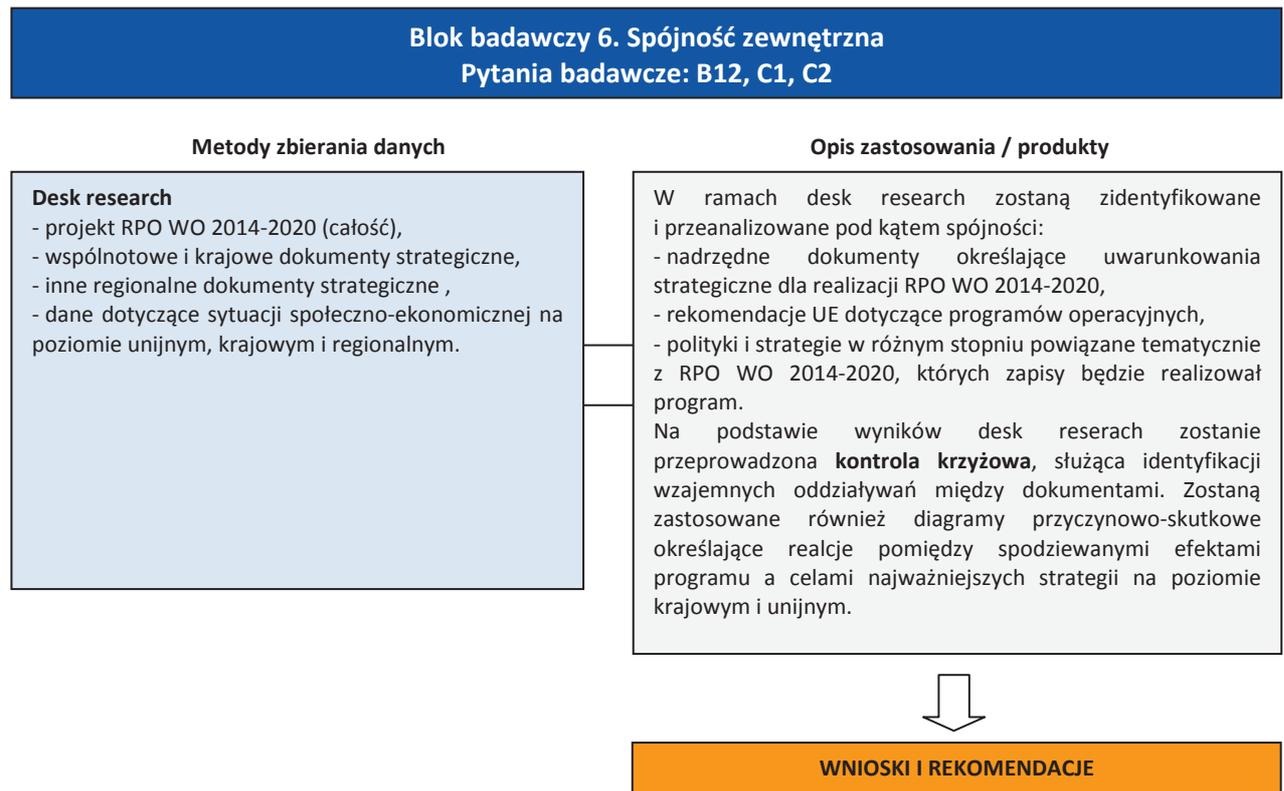
¹³ European Commission, *Regulation of the European Parliament and of the Council laying down common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund covered by the Common Strategic Framework and laying down general provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund and the Cohesion Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1083/2006*, Brussels 14.02.2012.

¹⁴ Zgodnie z treścią artykułu 7 rozporządzenia, Państwa członkowskie i Komisja podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną podczas przygotowania i realizacji programów. O konieczności uwzględnienia opisu dotyczącego sposobu uwzględnienia zasad horyzontalnych w programie wskazano również w artykule 87. pkt 3 iii).

BLOK BADAWCZY 6. Spójność zewnętrzna

Pytania badawcze: B12, C1, C2

Zadaniem tego modułu będzie określenie, w jakim stopniu spodziewane efekty programu operacyjnego przyczynią się do realizacji celów strategicznych na różnych poziomach: regionalnym, krajowym i unijnym, w tym w szczególności do realizacji celów strategii Europa 2020: rozwoju inteligentnego, rozwoju zrównoważonego oraz rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu¹⁵. Zbadane zostanie również to, jakie polityki, strategie i programy wdrażane na poziomie unijnym, krajowymi i regionalnym mogą mieć wpływ na realizację programu.

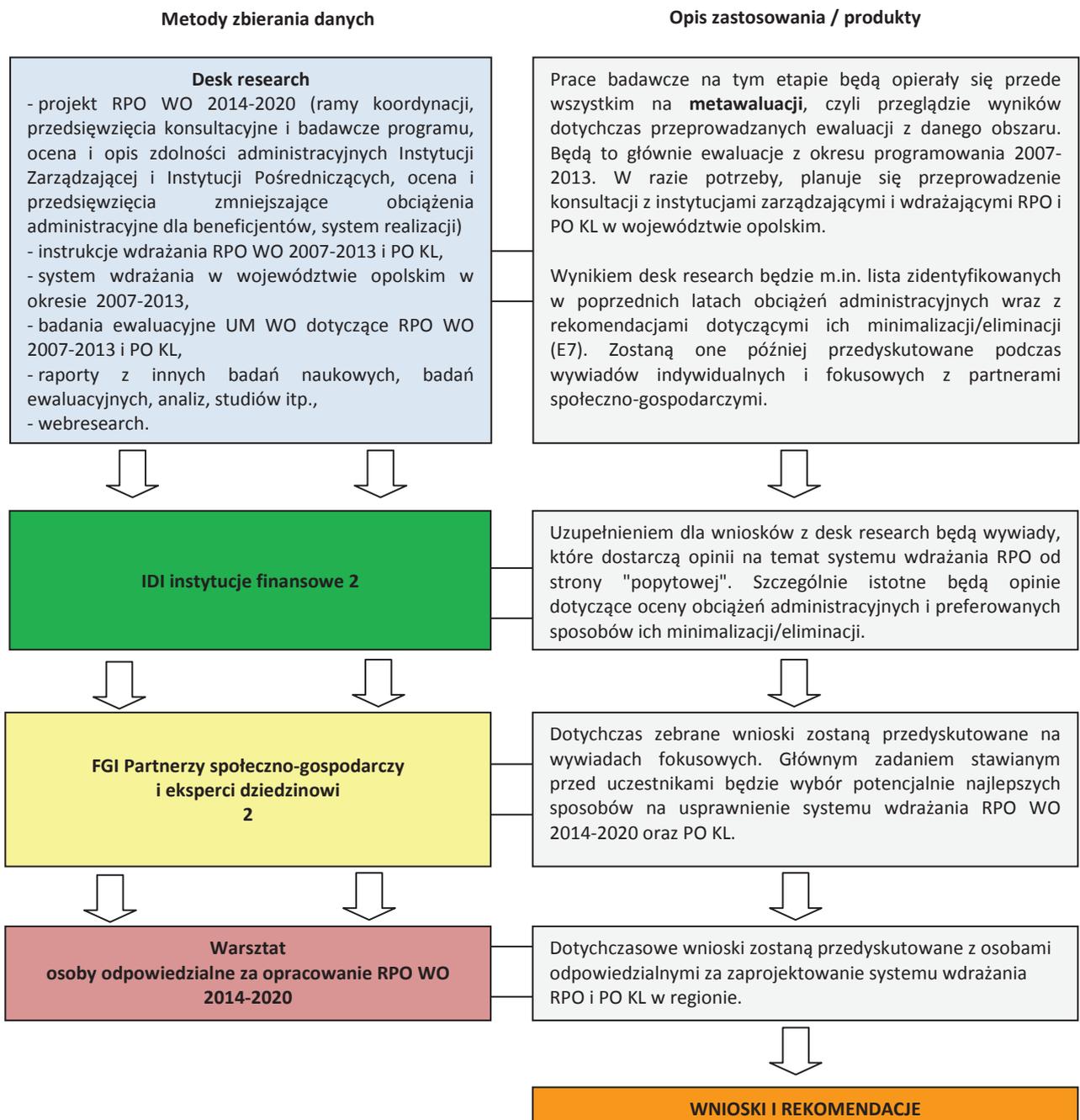
¹⁵ Komisja Europejska, *Europe 2020 – A strategy of smart, sustainable and inclusive growth*, COM (2010)2020, Brussels, 03.03.2010.

BLOK BADAWCZY 7. System wdrażania

Pytania badawcze: E1, E3, E4, E5, E6, E7

Przedmiotem oceny w tej części badania będzie projekt wdrażania układu instytucjonalnego RPO WO 2014-2020. Zbadane zostanie to, czy przewidziane rozwiązania administracyjne pozwolą osiągnąć założone cele programu, w tym m.in. zasoby kadrowe instytucji odpowiedzialnych za zarządzanie i wdrażanie programu, podział zadań, system koordynacji działań, procedury. Sprawdzone będzie również to, czy instytucjom odpowiedzialnym za zarządzanie i wdrażanie programu została zapewniona wystarczająca pomoc techniczna oraz to, czy nie ma potrzeby włączenia w procesy zarządzania i wdrażania RPO dodatkowych instytucji. W ramach tej części badania przeprowadzona zostanie także ocena spodziewanej skuteczności przedsięwzięć zaplanowanych w celu redukcji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów.

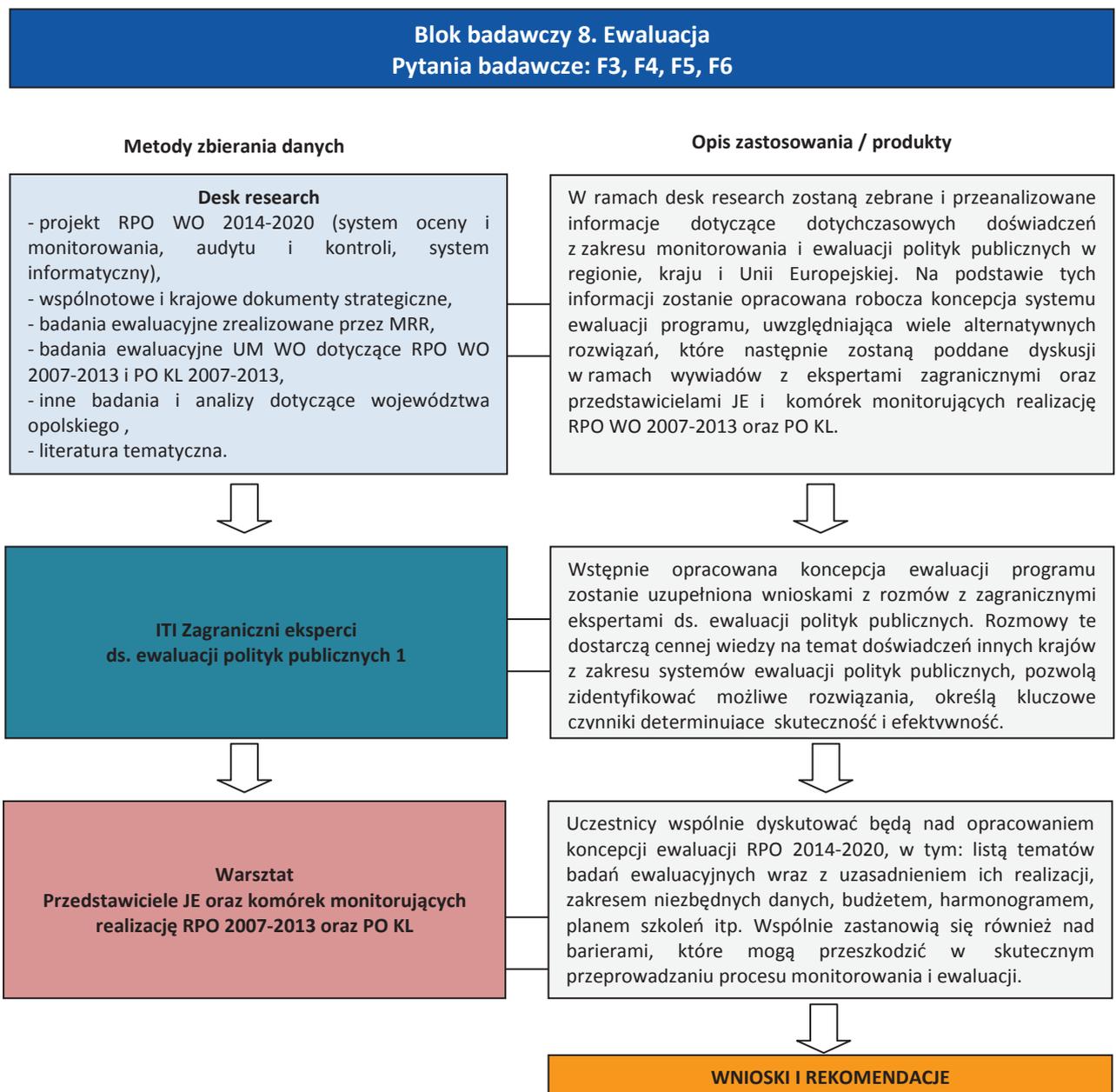
Blok badawczy 7. System wdrażania Pytania badawcze: E1, E3, E4, E5, E6, E7

BLOK BADAWCZY 8. Monitorowanie i ewaluacja

Pytania badawcze: F.3, F.4, F.5, F.6

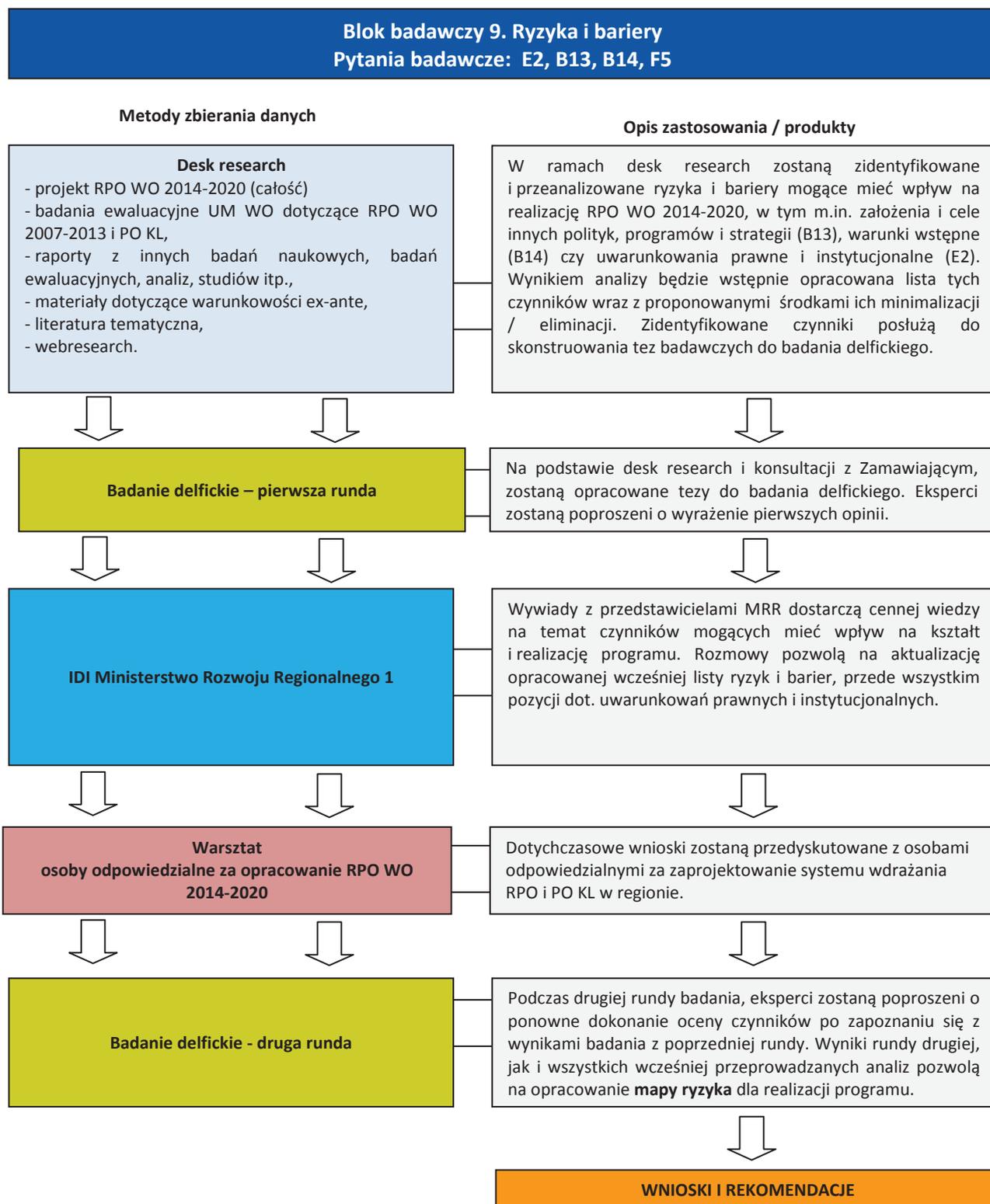
Oceniony zostanie system monitorowania i ewaluacji RPO WO 2014-2020, w tym czy założenia programu umożliwiają realizację zasady evidence based policy (m.in. czy przewidziane zostały działania polegające na realizacji analiz, ewaluacji, badań, ekspertyz na potrzeby związane z wdrażaniem i oceną programu operacyjnego). Głównym przedmiotem analizy będzie to, czy wszystkie działania przewidziane w tym zakresie są uzasadnione oraz czy możliwa jest ich skuteczna realizacja. Nastąpi sprawdzenie m.in. tego, czy został zapewniony dostęp do wszystkich danych potrzebnych do monitorowania i ewaluacji realizacji programu (m.in. na potrzeby sprawozdań rocznych). Zbadane zostaną również zasoby kadrowe odpowiedzialne za realizację procesów monitorowania i ewaluacji programu. W ramach prac badawczych zostanie również opracowana wstępna koncepcja procesu ewaluacji programu, wynikająca z logiki interwencji programu oraz zawierająca w szczególności zakres tematyczny i harmonogram realizacji ewaluacji wraz z uzasadnieniem ich przeprowadzenia oraz propozycje metodologiczne.

BLOK BADAWCZY 9. Ryzyka i bariery

Pytania badawcze: E2, B13, B14

W ramach tych pytań badawczych zbadane zostaną ryzyka i bariery, które mogą utrudnić skuteczną i efektywną realizację RPO WO 2014-2020, w tym skutki związane ze zmieniającą się sytuacją gospodarczą, nowymi wymogami prawnymi i instytucjonalnymi itd. Po rozpoznaniu ryzyk i barier, nadane im zostaną odpowiednie wagi oraz określone prawdopodobieństwo ich wystąpienia. Określone zostaną także, jakie działania mogłyby zostać podjęte by te ryzyka i bariery zmniejszyć lub zupełnie wyeliminować.

W każdym z ww. bloków badawczych zastosowane zostaną zróżnicowane metody zbierania i analizy danych. Kluczowym źródłem informacji będzie treść projektu RPO WO 2014-2020, a także inne źródła zastane (dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym, literatura naukowa, ekspertyzy itp.).

Szczegółowa lista źródeł, które zostaną przeanalizowane w ramach DR została przedstawiona w Rozdziale 4: *Wykaz publikacji i materiałów do desk research*. Aby dostarczyć obiektywnej i wyczerpującej oceny projektu programu, w proces ewaluacji zostaną włączeni kluczowi interesariusze RPO, w tym: pracownicy administracji regionalnej i krajowej, eksperci dziedzinowi oraz partnerzy społeczno-gospodarczy. Wiedza i opinie pozyskane od tych osób w ramach zorganizowanych wywiadów, fokusów, warsztatów wspomogą we wnioskowaniu i formułowaniu rekomendacji dotyczących zmian w programie.

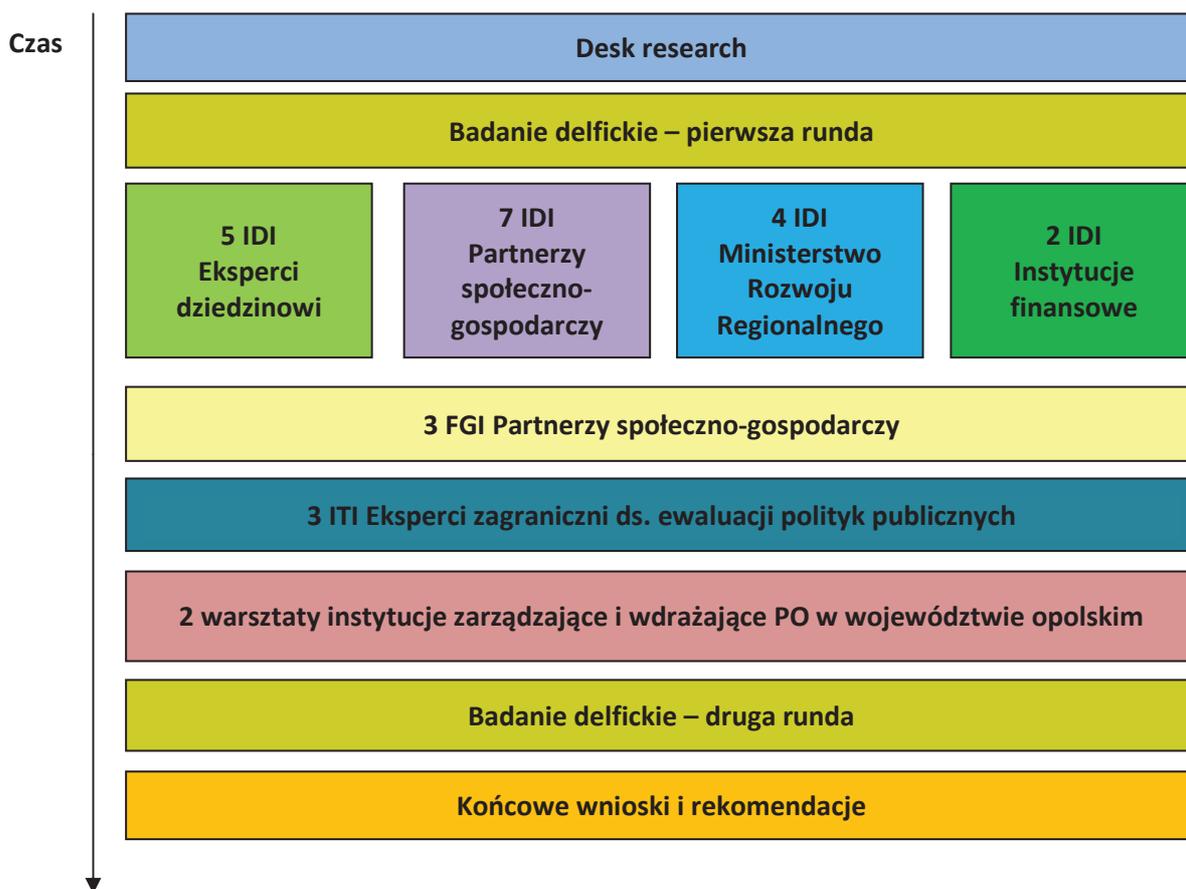

3. Metody zbierania i analizy danych

3.1 Metody zbierania danych

Poniżej zaprezentowano opis metod zbierania danych, jakie planuje się wykorzystać w ramach ewaluacji ex-ante *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020*. Oś czasu po lewej stronie schematu porządkuje metody zgodnie z kolejnością ich realizacji. Przyjęta kolejność wynika z relacji łączących poszczególne metody (w realizacji niektórych badań zostają wykorzystane wnioski z innych metod badawczych, np. na wywiadach fokusowych przedyskutowane zostaną wnioski z analizy desk research i wywiadów IDI).

Rysunek 4. Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji i kolejność ich realizacji*

* liczby przyporządkowane do poszczególnych metod badawczych oznaczają liczbę przeprowadzanych badań.

Źródło: opracowanie własne.

Ostateczna lista uczestników i tematyki spotkań (w ramach przeprowadzanych metod zbierania danych) zostanie skonsultowana z Zamawiającym bezpośrednio przed uruchomieniem poniższych metod i rozsyłaniem zaproszeń.

■ Desk research

Desk research polega na wykorzystaniu w badaniu dostępnych danych wtórnych takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych itp. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. DR jest użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania. Technika ta znajdzie bardzo szerokie zastosowanie w projekcie – w przypadku niektórych modułów badawczych stanowić będzie główne źródło informacji, czasem będzie pełnić dla wnioskowania jedynie funkcję pomocniczą. Szczegółowy wykaz materiałów źródłowych, które zostaną poddane analizie w ramach DR znajdują się w rozdziale 5 *Wykaz publikacji i materiałów do desk research*. Zakres analiz DR przeprowadzany w poszczególnych etapach badania został wskazany przy opisie poszczególnych bloków badawczych w poprzednim rozdziale.

■ 5 IDI eksperci dziedzinowi

Wywiady pogłębione zostaną przeprowadzone z regionalnymi ekspertami z dziedzin związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym regionu, odpowiadających priorytetom działań planowanych do podjęcia w ramach RPO 2014-2020.

Tabela 2. Dziedziny i odpowiadające im osie priorytetowe RPO WO 2014-2020

Dziedzina	Odpowiadające osie priorytetowe RPO WO 2014-2020
Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki	1: Innowacje w gospodarce 2: e-Opolskie 3: Konkurencyjna gospodarka
Zrównoważony rozwój	4: Gospodarka niskoemisyjna 5: Zapobieganie zagrożeniom 6: Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego 7: Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców
Edukacja i rynek pracy	8: Konkurencyjny rynek pracy 10: Wysoka jakość edukacji
Integracja społeczna	9: Integracja społeczna 11: Inwestycje w infrastrukturę społeczną
Gospodarka przestrzenna	Aglomeracja Opolska – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Źródło: opracowanie własne.

Do wywiadów zostaną zaproszeni eksperci dziedzinowi regionalni. Do rozmów zostaną zaproszeni eksperci wchodzący w skład Grupy roboczej wspierającej prace nad RPO 2014-2020. Wywiady posłużą na etapie oceny logiki interwencji programu, w tym oceny celów, działań programu, oczekiwanych rezultatów, alokacji i form wsparcia.

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- trafność diagnozy i analizy SWOT,
- stopień przełożenia problemów regionu na cele, priorytety i działania programu,
- alternatywne sposoby realizacji celów programu,
- sposób uwzględnienia wymiaru terytorialnego interwencji,

- alokacja i trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia,
- ocena wpływu programu na sytuację społeczno-gospodarczą regionu,
- dobór i ocena wartości docelowych wskaźników monitoringowych i wskaźników realizacji celów pośrednich.

4 IDI Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Przeprowadzone zostaną wywiady z przedstawicielami Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, departamentów zajmujących się planowaniem i wdrażaniem programów unijnych. Rozmowy te pozwolą nam na rozpoznanie czynników, które będą mogły wpłynąć na skuteczność i efektywność wdrażania RPO WO 2014-2020, głównie powiązanych z równoległe przebiegającymi przygotowaniem krajowych dokumentów strategicznych na perspektywę 2014-2020. Wywiady posłużą również ocenie innych uwarunkowań zewnętrznych ex-ante, które w dużej części obejmują ocenę wpływu uregulowań ustanowionych na poziomie krajowym i unijnym. Ewaluator przewiduje możliwość przeprowadzenia wywiadów w formie diady lub triady w zależności od tematyki rozmowy, jak i decyzji respondentów o chęci uczestniczenia w spotkaniu z dodatkową osobą.

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- obszary ryzyka i bariery dla skutecznej i efektywnej realizacji programu, w tym dotyczące uwarunkowań prawnych i instytucjonalnych mogące zagrozić realizacji programu;
- uwarunkowania zewnętrzne w stosunku do programu operacyjnego mające wpływ na jego skuteczność i efektywność, w tym warunki wstępne (warunkowość ex-ante);
- proces negocjacji programu z KE.

Tabela 3. IDI Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: proponowani uczestnicy

Imię i nazwisko	Departament, stanowisko
Agnieszka Dawydzik	Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej
Paweł Chorąży	Departament Zarządzania Europejskim Funduszem Społecznym
Ewa Wnukowska	Departament Koordynacji Programów Regionalnych i Cyfryzacji
Marek Kalupa	Departament Koordynacji Wdrażania Funduszy Unii Europejskiej

Źródło: opracowanie własne.

7 IDI Partnerzy społeczno-gospodarczy

Wywiady zostaną przeprowadzone z partnerami społeczno-gospodarczymi z regionu. Należać do nich będą przedstawiciele różnych grup potencjalnych beneficjentów RPO 2014-2020. Planuje się, by w rozmowach wzięły udział zarówno instytucje, które korzystały w swojej działalności ze wsparcia publicznego, jak i takie, które w ogóle nie starały się o uzyskanie takiej pomocy lub aplikowały o nią ale nie otrzymały. Planuje się zaproszenie do wywiadów w pierwszej kolejności osób, wchodzących w skład Grupy roboczej wspierającej prace nad Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Opolskiego 2014-2020. Wywiady z partnerami społeczno-gospodarczymi posłużą dokonaniu oceny założeń RPO od strony „popytowej”, głównie w odniesieniu do trafności zastosowanych form wsparcia oraz ocenie systemu wdrażania, w tym obciążeń administracyjnych.

Wywiady planuje się przeprowadzić z przedstawicielami:

- 2 jednostek samorządu terytorialnego (gmina wiejska, gmina miejska);
- 2 przedsiębiorstw i/lub organizacji przedsiębiorstw;
- 3 organizacji pozarządowych;

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- trafność diagnozy i analizy SWOT,

- stopień przełożenia problemów regionu na cele, priorytety i działania programu,
- trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia.

2 IDI Instytucje finansowe

Wywiady zostaną przeprowadzone z przedstawicielami regionalnych instytucji pośredniczących w udzielaniu pozadotacyjnych instrumentów wsparcia kapitałowego. Posłużą one głównie ocenie możliwości wykorzystania zwrotnych instrumentów finansowych w okresie programowania 2014-2020. Wywiady planuje się przeprowadzić z przedstawicielami:

- 1 funduszu pożyczkowego;
- 1 funduszu poręczeniowego

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- trafność zastosowania poszczególnych form wsparcia;
- ocena systemu wdrażania, w tym obciążeń administracyjnych i sposobów ich redukcji.

3 FGI Partnerzy społeczno-gospodarczy i eksperci dziedzinowi

Zogniskowane wywiady grupowe (FGI) zostaną przeprowadzone z partnerami społeczno-gospodarczymi. Wywiady zostaną przeprowadzone z przedstawicielami:

- 2 jednostek samorządu terytorialnego (gmina wiejska, gmina miejska);
- 1 lokalnej agencji rozwoju;
- 1 przedsiębiorstwa i/lub organizacji przedsiębiorstw;
- 2-3 ekspertów dziedzinowych.

Planuje się, by w rozmowach wzięły udział zarówno instytucje, które korzystały w swojej działalności ze wsparcia publicznego, jak i takie, które w ogóle nie starały się o uzyskanie takiej pomocy lub aplikowały o nią ale nie otrzymały. Nie wykluczamy, że partnerzy społeczno-gospodarczy i eksperci dziedzinowi obecni na fokusach będą powielać się z osobami, które będą wypowiadać się podczas indywidualnych wywiadów pogłębionych. Osoby uczestniczące w wywiadach grupowych mogły uczestniczyć w więcej niż jednym spotkaniu. Wyjątkiem są eksperci dziedzinowi, którzy zawsze będą reprezentować te dziedziny, w których wiedza ekspercka okaże się użyteczna w danym spotkaniu.

Rysunek 5. FGI Partnerzy społeczno-gospodarczy: proponowana tematyka spotkań

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 4. Spotkania i odpowiadające im osie priorytetowe RPO WO 2014-2020

Dziedzina	Odpowiadające osie priorytetowe RPO WO 2014-2020
1 Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki	1: Innowacje w gospodarce 2: e-Opolskie 3: Konkurencyjna gospodarka 4: Gospodarka niskoemisyjna 5: Zapobieganie zagrożeniom
2 Jakość życia	6: Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego

7: Zrównoważony transport na rzecz mobilności mieszkańców
 9: Integracja społeczna
 11: Inwestycje w infrastrukturę społeczną

Źródło: opracowanie własne.

Dwa z trzech spotkań zostaną zorganizowane w układzie tematycznym – obejmować będą zagadnienia związane z: i) konkurencyjnością i innowacyjnością gospodarki oraz ii) jakością życia. Ich celem będzie przedyskutowanie logiki interwencji zaproponowanej w programie oraz alternatywnych sposobów realizacji celów programu w każdej z dwóch dziedzin. W ramach FGI nr 1 „Konkurencyjność i innowacyjność gospodarki” przedmiotem dyskusji będzie logika interwencji w osiach priorytetowych 1-6 projektu RPO WO 2014-2020, a FGI nr 2 „Jakość życia” – osie priorytetowe 7-11. Każda z dziedzin obejmować będzie zakres tematyczny zbieżny z osiami priorytetowymi zaproponowanymi w programie. Trzecie spotkanie dotyczyć będzie obciążeń administracyjnych i sposobów ich redukcji

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami (1,2 spotkanie);
- analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów (1,2 spotkanie);
- ocena systemu wdrażania, w tym obciążeń administracyjnych i sposobów ich redukcji (3 spotkanie).

3 ITI Zagraniczni eksperci ds. ewaluacji polityk publicznych i KE

Wywiady telefoniczne przeprowadzimy z zagranicznymi ekspertami zajmującymi się tematyką ewaluacji polityk publicznych. Wywiady posłużą głównie do oceny zaprojektowanego systemu monitorowania i ewaluacji programu. Rozmowy te dostarczą cennej wiedzy na temat doświadczeń innych krajów w tym obszarze, pozwolą zidentyfikować kluczowe czynniki determinujące jego skuteczność i efektywność.

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- planowanie i organizacja procesu monitorowania i ewaluacji programów publicznych;
- potrzeby i dostarczanie odpowiedniego zakresu danych.

Tabela 5. ITI Zagraniczni eksperci ds. ewaluacji polityk publicznych: proponowani uczestnicy

Imię i nazwisko	Instytucja	Kluczowe kompetencje
Tim Fox	Ecorys UK	Kierownik działu zajmującego się ewaluacją, głównie programów finansowanych z EFS
Mart Nughteren	Niezależny ewaluator (Holandia)	Ewaluator z ponad 20-letnim doświadczeniem (w różnych krajach, w tym w prowadzeniu ewaluacji na zlecenie Komisji Europejskiej)
Maja Łukaszewska - Krawiec	Komisja Europejska Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej i Miejskiej	Przedstawicielka KE zajmująca się polityką regionalną.

Źródło: opracowanie własne.

2 warsztaty Instytucje zarządzające i wdrażające PO w województwie opolskim

W ramach badania zostaną przeprowadzone 2 warsztaty z przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za planowanie, wdrażanie i monitorowanie realizacji PO w województwie opolskim, wśród nich:

- 1 warsztat: osoby odpowiedzialne za opracowanie RPO WO 2014-2020
- 2 warsztat: przedstawiciele Jednostki Ewaluacyjnej oraz komórek IZ RPO WO 2007-2013 i IP, IP2 POKL odpowiedzialnych za monitorowanie RPO WO 2007-2013 i PO KL.

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- analiza i ocena związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaplanowanymi w ramach programu działaniami i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami (1 warsztat);
- analiza alternatywnych sposobów realizacji założonych celów (1 warsztat);
- planowanie i organizacja procesu monitorowania i ewaluacji RPO (2 warsztat);
- potrzeby i dostarczanie odpowiedniego zakresu danych (2 warsztat);
- tematyka, zakres i harmonogram okresowych badań ewaluacyjnych (2 warsztat).

Badanie delfickie

Metoda delficka jest ściśle zorganizowanym procesem komunikacji grupowej na temat, na który dostępna wiedza jest niepełna, a który zostaje poddany ocenie ekspertów. Zwykle wyniki pierwszej rundy badania stanowią źródło i podstawy do kolejnej rundy. Z tego powodu na odpowiedzi ekspertów udzielone w etapie drugim i każdym następnym mają wpływ poprzednie opinie ekspertów i to jest istotny element, który różni tę metodę od innych badań ankietowych. Zgodnie z założeniami respondenci mogą opierać się na opiniach innych uczestników, jednak nie będąc pod nadmiernym wpływem osób najbardziej wyróżniających się i wpływowych. Wszystkim ekspertom uczestniczącym w badaniu, po pierwszej rundzie zostanie dostarczona informacja na temat grupowej opinii.

Badanie delfickie posłuży głównie na etapie analizy diagnozy i logiki interwencji programu, w tym oceny wpływu realizacji programu na rozwój regionu i kraju, a także czynników zewnętrznych mogących mieć wpływ na RPO WO 2014-2020.

W badaniu delfickim wezmą udział krajowi eksperci z dziedzin związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym regionu, odpowiadających priorytetom działań planowanych do podjęcia w ramach RPO 2014-2020. Lista osi priorytetowych programu przypisanych do poszczególnych dziedzin została wskazana w tabeli 2.

- konkurencyjność i innowacyjność gospodarki;
- zrównoważony rozwój;
- edukacja i rynek pracy;
- integracja społeczna;
- gospodarka przestrzenna.

Planuje się przeprowadzenie dwóch rund badania delfickiego. Pierwsza z nich zostanie przeprowadzona w początkowych fazach ewaluacji, zaraz po DR. Respondenci otrzymają zaproszenie do badania z prośbą o wcześniejsze zapoznanie się z opracowanymi przez zespół tezami badawczymi. Eksperti będą się wypowiadać za pomocą elektronicznego kwestionariusza dostępnego na stronie internetowej. Kwestionariusz do badania zostanie oparty na wnioskach z analizy DR, będzie zawierać np. listę czynników zewnętrznych mogących wpływać na program. Eksperti zostaną poproszeni o ocenę siły i kierunku wpływu czynników oddziałujących na realizację programu. Jednocześnie, będą proszeni o bieżące wskazywanie problemów/elementów, których nie udało się zidentyfikować w ramach wykonanej DR. Runda druga badania zostanie zrealizowana po przeprowadzeniu wywiadów pogłębionych i wywiadów fokusowych. Oprócz wyników z pierwszej rundy badania delfickiego, zawierać będzie wnioski z przeprowadzonych w międzyczasie wywiadów i innych analiz. Eksperti zostaną poproszeni o ustosunkowanie się do uzupełnionych wniosków i zweryfikowanie swoich

odpowiedzi udzielonych w pierwszej rundzie badania.

Kluczowe zagadnienia badawcze:

- trafność diagnozy i analizy SWOT;
- stopień przełożenia problemów regionu na cele, priorytety i działania programu;
- wpływ na realizację założeń i celów programu pozostałych polityk, strategii i programów wdrażanych na poziomie unijnym, krajowym i regionalnym;
- wpływ na realizację założeń i celów programu innych czynników zewnętrznych związanych z sytuacją społeczno-ekonomiczną.

3.2 Metody analizy danych

Poniżej zaprezentowano opis metod analizy danych, jakie planuje się wykorzystać w ramach ewaluacji *ex-ante Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020*. Chronologia ich wykorzystania, jak i moduły dla potrzeb których będą one realizowane, zostały wskazane w tabeli 1.

■ Analiza „dlaczego-bo” / Why-because analysis (WBA)

Analiza „dlaczego-bo” to metoda analizowania faktów zapewniająca obiektywność i odtwarzalność wyników, która może zostać wykorzystana na potrzeby analizy logiki interwencji. Wynikiem WBA jest graf *why-because* (WBG). WBG pokazuje związki przyczynowe pomiędzy czynnikami. Jest to skierowany graf acykliczny, w którym każdy węzeł jest czynnikiem. Skierowane krawędzie wskazują związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy czynnikami. WBA rozpoczyna się od pytania „Na czym polega problem, który dzięki interwencji publicznej ma zostać rozwiązany?”. Kiedy zidentyfikowane są już problemy (na podstawie diagnozy), stosuje się formalne testy dla wszystkich potencjalnych powiązań przyczynowo-skutkowych (zachodzących pomiędzy zaplanowanymi działaniami a ich oczekiwanymi rezultatami oraz między spodziewanymi efektami programu a celami najważniejszych strategii regionalnych, krajowych i unijnych). Przedmiotem analizy jest to, czy spełnione są warunki konieczne i warunki wystarczające, aby dana interwencja przyniosła oczekiwany skutek.

■ Analiza optymalizacji

Analiza optymalizacji opiera się na programowaniu liniowym, które pomaga w skonstruowaniu optymalnego rozdysonowania zakładanej puli środków na cele według ich ważności. Innymi słowy, model optymalizacyjny pomaga ułożyć budżet tak, aby wysokość środków przypisanych działaniom była spójna z rangą ważności działań. Jest to narzędzie bardzo uproszczone, zatem ma charakter poglądowy – tj. odwzorowuje spójność wybranych priorytetów z przyznanymi środkami – odpowiada optymalną dystrybucję środków w stosunku do wagi celów.

■ Analiza porównawcza

Analiza porównawcza posłuży porównaniu wybranych elementów programu (m.in. listy wskaźników monitoringowych) do korespondujących z nimi rozwiązań zaproponowanych w innych krajowych i europejskich dokumentach strategicznych oraz badaniach naukowych powiązanych z obszarami wsparcia w ramach programu operacyjnego.

■ Analiza wielokryterialna

Analiza wielokryterialna posłuży do kompleksowej oceny wskaźników monitoringowych w oparciu

o wyznaczone kryteria i punkty przyznane w każdym kryterium. Dla ocen wystawionych niezależnie przez członków zespołu badawczego zostanie wyliczona średnia, a na jej podstawie określone minimum punktowe, które pozwoli włączyć poszczególne wskaźniki do ostatecznej listy wskaźników monitoringowych bądź je z niej wyłączyć.

■ Benchmarking

Metoda benchmarkingu polega na porównywaniu określonych elementów, np. systemu wdrażania programu, do analogicznych elementów pojawiających się w innych programach w celu identyfikacji optymalnych rozwiązań w badanym obszarze (np. wykazujących lepszą efektywność działań).

■ Diagramy przyczynowo-skutkowe

Diagramy przyczynowo-skutkowe posłużą analizie i ocenie związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy działaniami zaplanowanymi w ramach programu i ich produktami a oczekiwanymi rezultatami. Diagramy będą przedstawiać rekomendowane przez zespół modele logiczne programu i osi priorytetowych oraz zawierać szczegółowy opis związków przyczynowo-skutkowych wraz z odniesieniem do wyników badań naukowych/ewaluacyjnych/społeczno-ekonomicznych. Diagramy posłużą również zobrazowaniu związków przyczynowo-skutkowych zachodzących pomiędzy spodziewanymi efektami programu a celami najważniejszych strategii na poziomie krajowym i unijnym, w tym w szczególności celami Strategii Europa 2020.

■ Drzewo problemów

Drzewo problemów jest kompleksowym diagramem prezentującym powiązania, związki przyczynowo-skutkowe bądź relacje o charakterze hierarchicznym. Dzięki zastosowaniu formy graficznej umożliwi ono zilustrowanie struktury programu operacyjnego oraz ewentualnych braków (np. obszarów problemowych zidentyfikowanych w ramach diagnozy, które nie znajdują odzwierciedlenia w strategii, lub odwrotnie – obszarów priorytetowych niebazujących bezpośrednio na przeprowadzonej diagnozie).

■ Kontrola krzyżowa

Kontrola krzyżowa, zwana również techniką wzajemnych oddziaływań (czasami używa się też określenia *cross-impact-matrix*), służy do analizy spójności opisanych w różnych dokumentach kierunków interwencji, tj. czy będą pomiędzy nimi występowały efekty synergii czy może interwencje te są sprzeczne itp. W pierwszym etapie metoda ta koncentruje się na określeniu par zdarzeń wzajemnie powiązanych (np. wyróżniamy obszary interwencji ukierunkowane na wspieranie innowacyjności i sprawdzamy, czy w projekcie programu i innych dokumentach dominuje to samo podejście itp.). Następnie analizuje się często, jakie będą prawdopodobne efekty oddziaływań różnych działań realizowanych w danym obszarze. Proponując zastosowanie tej metody, mamy świadomość, że porównywać należy właściwe dokumenty (tj. np. te, które z założenia mają być komplementarne), a także mieć na uwadze charakter relacji pomiędzy nimi (tj. np. który z dokumentów jest podrzędny).

■ Mapa oddziaływania

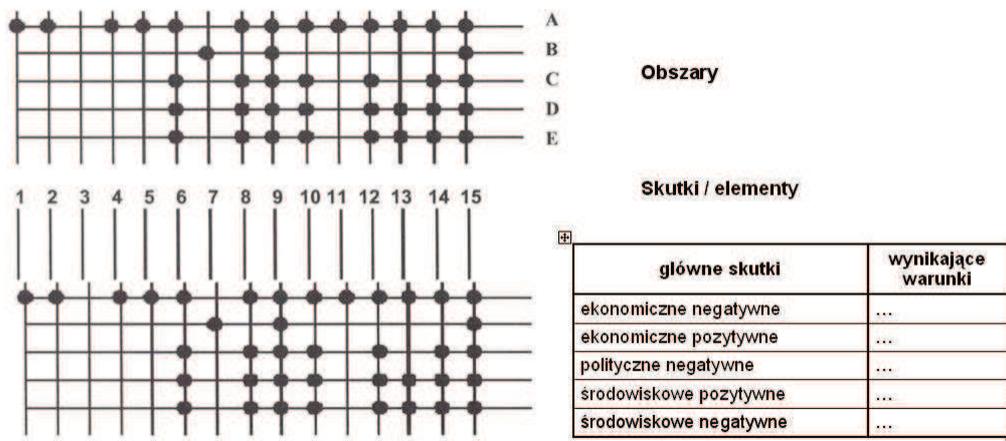
Mapa oddziaływania polega na połączeniu obszarów/działań związanych z projektem programu z elementami, na które mają one wpływ, oraz identyfikacji głównych skutków wdrażania programu.

Ostatecznie tworzony jest opis w formie przedstawionej poniżej:

- obszary/działania powiązane z programem;
- elementy, na które mają wpływ dane obszary/działania;
- główne skutki.

W omawianej metodzie jeden obszar może być przyporządkowany do wielu elementów oraz jednemu elementowi wiele obszarów, co może być interpretowane jako pozytywne bądź negatywne zjawiska. Diagram przedstawia obszary/działania związane z interwencją (A-E) oraz kilkanaście aspektów (1–15), na które mają one wpływ. W górnej części diagramu każdy punkt oznacza powiązanie danego obszaru z elementem, natomiast w dolnej części każdy punkt oznacza powiązanie z elementem i jego głównym skutkiem.

Rysunek 6. Graficzna prezentacja wyników stosowania mapy oddziaływania

Źródło: *Structured Overview Impact Assessment Methodologies*, Rotterdam 2009.

Mapa ryzyka

Analiza ryzyka to metoda umożliwiająca identyfikację zagrożeń w realizacji celów oraz zarządzanie nimi poprzez tworzenie lub identyfikację odpowiednich mechanizmów kontroli. Analiza ryzyka pozwoli na określenie obszarów ryzyka i barier dla skutecznej realizacji programu, a także oszacowanie prawdopodobieństwa ich wystąpienia. Dodatkowo pozwala na opracowanie mechanizmów im przeciwdziałających i poprzez to ma charakter prewencyjny.

Rysunek 7. Graficzne przedstawienie znaczenia i prawdopodobieństwa wystąpienia danego czynnika przy zastosowaniu mapy ryzyka

Źródło: Opracowanie własne.

Matryca Leopolda

Matryca Leopolda to dwuwymiarowa macierz, gdzie na jednej osi umieszczone są obszary, na które program operacyjny ma wpływ, natomiast na drugiej – istniejące uwarunkowania, na które obszary mogą mieć wpływ. Matryca będzie służyć jako narzędzie wspomagające analizy, w szczególności identyfikację i opis najistotniejszych obszarów wpływu programu.

Rysunek 8. Graficzna prezentacja wyników matrycy Leopolda

		OBSZARY, NA KTÓRE WPLYWA PROJEKT			
		A	B	C	D
ISTNIEJĄCE UWARUNKOWANIA	1	W	I	W	I
	2	W	I	W	I
	3	W	I	W	I
	4	W	I	W	I

W – ważność interakcji (1; 10)
I – istotność z punktu widzenia projektu (1; 10)

Źródło: Opracowanie własne.

W każde pole macierzy wpisywane są dwie wartości: W – oszacowana ważność interakcji (w skali od 1 do 10) oraz I – oszacowana istotność z punktu widzenia projektu (w skali od 1 do 10). Ostatecznie opisowi i wyjaśnieniom podlegają elementy/czynniki, dla których uzyskano największe wartości W oraz I.

Metaewaluacja

Metaewaluacja polega na przeglądzie wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (ex-ante, mid-term, ex-post) z wybranego obszaru. W ewaluacji ex-ante posłuży przede wszystkim do zebrania informacji na temat zasobów ludzkich i zdolności administracyjnych instytucji zaangażowanych w realizację programu, zakresu obowiązków i podziału zadań pomiędzy instytucjami. Podczas analizy odniesiemy się do badań ewaluacyjnych innych programów i polityk.

W literaturze spotykamy dwie definicje badań metaewaluacyjnych – w jednej strony mogą to być badania polegające na gromadzeniu, analizowaniu i syntezie wiedzy zawartej w wynikach większej liczby ewaluacji; z drugiej strony badanie metaewaluacyjne dotyczyć może weryfikacji jakości przeprowadzonej wcześniej ewaluacji¹⁶. Na potrzeby niniejszego badania przyjmujemy pierwszą z definicji, a więc skupiającą się na podsumowaniu i syntezie wyników większej liczby badań ewaluacyjnych. Zespół ewaluatorów dokona przeglądu przeprowadzonych badań ewaluacyjnych,

¹⁶ Por. Górniak, J. Sprawne państwo. Dokument roboczy www.cpsdialog.pl/files/Sprawne%20panstwo_ProfJGorniak_4.doc; OECD/DAC Glossary of Key Terms in Evaluation and Results-Based Management (2002).

zarówno dotyczących regionu opolskiego i wdrażanych na jego obszarze programów, jak i ewaluacji przekrojowych odnoszących się do całego kraju i wielu programów. Dokonany zostanie przegląd wniosków z nich płynących a także analiza pod kątem tego, które z rekomendacji są nadal aktualne, a które wymagają modyfikacji ze względu na zmieniające się warunki społeczno-gospodarcze, zmiany ukierunkowania wsparcia w przyszłej perspektywie finansowej czy wymogi formalne. Weryfikacji i aktualizacji mają podlegać zarówno rekomendacje już wdrożone, jak i te które jeszcze nie zostały zrealizowane (głównie dotyczące okresu 2014-2020). Rekomendacje wdrożone mogą wymagać np. nowego sposobu wdrożenia przez innych adresatów. Dokonana w badaniu analiza wniosków i rekomendacji z takich badań będzie miała na celu m.in. ich zaktualizowanie, skonsolidowanie i wypracowanie rekomendacji kluczowych na przyszły okres programowania, bezpośrednio do zastosowania przy programowaniu działań i systemu wdrażania nowego RPO WO 2014-2020.

Wyniki tego przeglądu będą wymagać konsultacji z instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie RPO WO 2014-2020 pod kątem możliwości wdrożenia z uwzględnieniem nowych celów interwencji w ramach perspektywy 2014-2020.

■ Ocena wpływu ekonomicznego

Ocena wpływu ekonomicznego stosowana w celu określenia wpływu strategii na otoczenie gospodarcze, w przypadku niniejszego badania zostanie zastosowana w analizie skutków wdrażania programu, w tym tego, czy realizacja zaplanowanych działań pozwoli na uzyskanie zakładanych rezultatów. W ocenie opisowej opartej na opiniach eksperckich uwzględnione zostaną: interesy różnych podmiotów (dane zostaną pozyskane na wcześniejszym etapie przy wykorzystaniu m.in. indywidualnych wywiadów pogłębionych), znaczenie i intensywność planowanych działań.

■ Studium przypadku

Studium przypadku to streszczenie lub synteza, opisujące sytuację lub wydarzenia, które miały miejsce w rzeczywistości, w oparciu o połączenie przeprowadzonych badań i analiz oraz zebranych danych. Zadaniem studium przypadku jest udostępnienie informacji i doświadczeń osobom niezaangażowanym w opisywaną sytuację. Studium przypadku ma mieć wartość poznawczą, edukacyjną, czy promocyjną dla osób zajmujących się podobną tematyką, stosujących podobne metody czy tych, które dopiero szukają inspiracji do działania.

3.3 Metodologia oceny wskaźników

Poniżej zaprezentowano metodologię oceny wskaźników programu dotyczących realizacji celów pośrednich, jak i realność osiągnięcia wartości docelowych wskaźników (produktów i rezultatów).

3.3.1 Ocena doboru wskaźników

Analiza całościowa systemu wskaźników będzie przebiegała w następujących krokach oraz z zastosowaniem następujących kryteriów:

1. **Kompletność** - sprawdzenie kompletności wskaźników, ustalenie ewentualnych braków i propozycje ich uzupełnienia (powiązania: wskaźniki produktu dla priorytetów -> wartości bazowe i docelowe dla wszystkich wskaźników celów -> wskaźniki rezultatu dla osi priorytetowych -> wskaźniki dla celów szczegółowych -> wskaźnik oddziaływania dla celu głównego);
2. **Przyporządkowanie** - ocena wskaźników oddziaływania i rezultatu z punktu widzenia ich właściwego przyporządkowania, czyli rozróżnienia pomiędzy bezpośrednim efektem (rezultatem) u beneficjenta a skutkami pośrednimi dla regionu (oddziaływaniami);
3. **Uzasadnienie merytoryczne** - ocena wskaźników z punktu widzenia ich merytorycznego uzasadnienia, czyli sprawdzenie, czy istnieje uznany przez naukę związek pomiędzy mierzoną wielkością zjawiska a stanem danego systemu oraz czy istnieje związek przyczynowo-skutkowy pomiędzy produktami, rezultatami i oddziaływaniami;
4. **Spójność wewnętrzna** - ocena wskaźników z punktu widzenia ich wewnętrznej spójności, czyli sprawdzenie możliwości syntetycznej oceny skutków RPO WO 2014-2020 dzięki kompletności, współzależności i podobnemu poziomowi szczegółowości wskaźników;
5. **Zgodność zewnętrzna** - ocena wskaźników z punktu widzenia ich zgodności ze wskaźnikami stosowanymi w programach wyższego rzędu i programach współzależnych;
6. **Realność wartości docelowych** - ocena realności proponowanych wartości docelowych wskaźników. Ze względu na długi okres programowania i brak wiarygodnych prognoz dotyczących sytuacji gospodarczej kraju, UE i świata, większość wskaźników oddziaływania powinna mieć charakter dynamiczny.

Analiza poszczególnych wskaźników będzie przebiegała z zastosowaniem metody SMART, co oznacza, że każdy wskaźnik zostanie zbadany pod względem następujących kryteriów:

1. **Konkretność i dokładność** (ang. *Specific*) - należy zastanowić się czy dany wskaźnik jest konkretny i dokładny, czyli szczegółowo opisany i powiązany z konkretnymi problemami oraz prosto skonstruowany,
2. **Mierzalność** (ang. *Measurable*) - należy zastanowić się czy dany wskaźnik jest mierzalny, czyli możliwy do pomiaru przy użyciu odpowiednich do tego narzędzi,
3. **Dostępność** (ang. *Available*) - należy zastanowić się czy dany wskaźnik jest dostępny, czyli informacje potrzebne do pomiaru wskaźnika są lub będą dostępne podczas realizacji projektu po akceptowalnym koszcie,
4. **Realistyczność** (ang. *Realistic*) – należy zastanowić się czy dany wskaźnik jest realistyczny, czyli możliwy do wykonania lub urzeczywistnienia przy dostępnych zasobach,
5. **Terminowość i częstotliwość pomiaru** (ang. *Timebound*) - należy zastanowić się czy dany wskaźnik jest określony w czasie czyli powinien zostać określony termin, w jakim zostanie osiągnięta założona wartość wskaźnika, jak również częstotliwość jego pomiaru.

W ramach pierwszego toku analizy ex-ante oceniana będzie adekwatność wskaźników produktu do poszczególnych typów interwencji oraz do celów priorytetów i poszczególnych działań. Adekwatność będzie oceniana pod kątem agregowalności wskaźników na poziomie działań i priorytetów do wskaźników programowych oraz wskaźników oddziaływania. Oceniony zostanie stopień zdolności wskaźników produktu i rezultatu do monitorowania postępu realizacji celu. Oceniony zostanie także poziom kompletności pomiaru celów poprzez dobrane wskaźniki, czyli ich potencjał monitoringowy i ewaluacyjny. Doświadczenia bieżącego i poprzedniego okresu programowania środków strukturalnych wskazują bowiem na brak pełnej kwantyfikacji celów poprzez wskaźniki monitorowania w poszczególnych regionalnych programach operacyjnych.

Prace w tym obszarze badawczym będą opierały się głównie na analizie eksperckiej. Wykorzystane zostaną dane zastane i dokumenty, m.in. monitoringowe i sprawozdawcze z obecnego okresu programowania, raporty z ewaluacji, również innych RPO WO 2007-2013. Metodą uzupełniającą będą wywiady pogłębione z osobami odpowiedzialnymi za programowanie RPO WO 2014-2020.

Ewaluatorzy dokonają konsolidacji wniosków odnoszących się do oceny pojedynczych wskaźników oraz całego systemu, po czym wypracują stosowne zalecenia. Wnioski i rekomendacje będą poddane dyskusji na warsztacie z udziałem członków zespołu ewaluacyjnego RPO WO 2014-2020.

3.3.2 Ocena realności osiągnięcia wartości docelowych

Metodologia oceny wartości wskaźników zostanie przeprowadzona w następujących etapach:

- W pierwszym kroku oceniona zostanie **wrażliwość „realizacyjna”** poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu zarówno w ujęciu podatności na ryzyka zewnętrzne, jak i zależności od etapu realizacyjnego poszczególnych typów interwencji. Czynniki te są szczególnie istotne w kontekście konieczności osiągnięcia zaplanowanej w dokumencie programowym realizacji celów pośrednich tzw. „kamieni milowych”, ang. *milestones* (trafność doboru - czy wskaźniki dostarczają odpowiedniej informacji na temat postępów we wdrażaniu; realność ich osiągnięcia w wyznaczonych terminach, dostępność niezbędnych danych; czynniki zewnętrzne mogące mieć wpływ na realizację wskaźników rezultatu. Ponadto ewaluator udzieli odpowiedzi na pytanie, czy wskaźniki wybrane jako podstawa do dokonywania ewentualnych korekt finansowych są reprezentatywne dla działań podejmowanych w ramach poszczególnych priorytetów.
- W kolejnym kroku oszacowany zostanie **koszt jednostkowy wskaźnika**, na którego podstawie obliczona zostanie możliwa do osiągnięcia pośrednia i docelowa wartość docelowa wskaźników produktu i rezultatu w ramach przeznaczonej alokacji dla poszczególnych zaplanowanych typów interwencji.

Metodologia oceny wartości wskaźników odpowiadać będzie na następujące pytania szczegółowe:

1. Czy wartości docelowe wskaźników (produktu i rezultatu) są możliwe do osiągnięcia w kontekście zaproponowanych terminów, logiki interwencji i środków finansowanych przeznaczonych na Program? Czy dobrze oszacowano ich koszt jednostkowy?
2. Czy zaproponowane wartości docelowe dla wskaźników są wiarygodne?
3. Czy zaproponowane wartości docelowe dla wskaźników wykorzystują doświadczenia z obecnego okresu programowania?
4. Czy zaproponowane wartości bazowe wskaźników rezultatu zostały prawidłowo oszacowane? Na podstawie doświadczeń komponentu regionalnego PO KL obecnego okresu programowania można stwierdzić, iż był to kluczowy czynnik niskiej skuteczności realizowania skwantyfikowanych celów.

Szacowanie wartości bazowych, pośrednich i docelowych wskaźników monitorowania RPO WO 2014-2020 w oparciu o koszt jednostkowy wskaźnika odbywać się będzie w następujących krokach badawczych:

1. Analiza trendów rozwojowych w poszczególnych celach tematycznych i priorytetach inwestycyjnych (scenariusz bez interwencji RPO WO).
2. Analiza trendów rozwojowych dla poszczególnych wskaźników monitorowania (prognoza i scenariusz bez interwencji RPO WO).
3. Ocena prognozy wartości bazowej wskaźników monitorowania – analiza szeregów czasowych.
4. Analiza poziomu nasycenia (możliwości organizacyjnych i zewnętrznych) wykonania danego wskaźnika) dla jednego projektu w ramach danego typu interwencji w podziale na okresy wyznaczane przez tzw. kamienie milowe.
5. Analiza potencjału zrealizowania jednego wskaźnika poprzez drugi wskaźnik (np. możliwość kierowania różnych interwencji, realizujących różne wskaźniki do jednego beneficjenta w ramach projektu).
6. Analiza kosztu brutto zrealizowania jednego wskaźnika na podstawie benchmarku strukturalnego, czyli analizy kosztu brutto zrealizowania wskaźnika w perspektywie finansowej 2007-2013 przy uwzględnieniu cen bieżących z 2012 roku w podziale na kategorie interwencji.
7. Analiza kosztu netto zrealizowania jednego wskaźnika na podstawie szacunków udziałowych, tj. kosztu wskaźnika przy danych kosztach stałych projektowych. Analiza kosztu netto zrealizowania jednego wskaźnika zostanie przeprowadzona dla każdego typu interwencji oddzielnie. Wskaźnik efektywności kosztowej netto (nakłady/wysokość wskaźnika).
8. Prognoza osiągnięcia zakładanej wartości docelowej poszczególnych wskaźników monitorowania na podstawie oszacowania kosztu brutto przy danej alokacji na koniec każdego okresu wyznaczanego przez tzw. kamienie milowe (cele pośrednie).
9. Analiza wpływu czynników zewnętrznych analiza czynników ryzyka (metodyka Hazard and Operability Diagram FTA – Analiza Drzewa Niezdatności, diagram ETA – Analiza Drzewa Zdarzeń). Ocena ryzyka przy pomocy modelu transformacji odwrotnej bądź modelu redukcji wariancji (w zależności od celu tematycznego i zidentyfikowanych zagrożeń).
10. Rekomendacje dotyczące typów interwencji oraz metodyk realizacji wskaźników w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych.
11. Prognoza osiągnięcia zakładanej wartości wskaźników na poziomie Programu. Ocena realności uzyskania zakładanej wartości wskaźników dla poszczególnych lat realizacji Programu. Potencjał ewaluacyjny systemu wskaźników przy zaplanowanej alokacji.
12. Szacunek ex-ante efektu netto RPO WO 2014-2020.

3.4 Sposoby zagwarantowania rzetelności oraz trafności wewnętrznej i zewnętrznej zastosowanych narzędzi

Rzetelność i precyzja wyników badania jest pochodną jakości całego procesu badawczego, m.in. jakości i adekwatności metodologii przeprowadzania badania, jakości zastosowanych narzędzi badawczych i procesu zbierania danych. Pozyskanie rzetelnych danych jest warunkiem formułowania poprawnych logicznie i metodycznie wniosków. Wykonawca, mając na celu zapewnienie możliwie najwyższej jakości, rzetelności i precyzyjności badania, oraz wykorzystując swoje doświadczenia

płynące z realizacji podobnych projektów, na obecnym etapie proponuje następujące rozwiązania i instrumenty zapewnienia należytej jakości badania:

Doświadczenie zespołu badawczego

Proponowany przez nas zespół badawczy posiada wszechstronne, wieloletnie doświadczenie w prowadzeniu badań ewaluacyjnych oraz podobnych analiz dotyczących polityk publicznych. Zespół ekspertów posiada odpowiednie przygotowanie teoretyczne oraz doświadczenie praktyczne uzyskane w trakcie opracowywania i realizacji terenowych badań empirycznych. Dzięki temu doświadczeniu możliwe będzie uniknięcie wielu błędów i zastosowanie rozwiązań, które sprawdziły się także w poprzednich badaniach.

Przegląd dostępnych danych

Na etapie opracowywania szczegółowej metodologii badania zespół badawczy dokona pogłębionej analizy dokumentów, nawiązujących do tematyki analiz realizowanych w ramach projektu. Analizie podane zostaną nie tylko dokumenty programowe czy strategiczne, ale także raporty z badań nawiązujących do tematyki niniejszego badania. Wnioski z przeglądu dokumentów wykorzystane zostaną przy dopracowywaniu metodologii i będą stanowić punkt wyjścia dla zaprojektowania narzędzi badawczych. W przypadku tych zagadnień, które zostały już częściowo zdiagnozowane w ramach wcześniejszych badań, możliwe będzie pogłębienie tematów, które okażą się istotne z punktu widzenia realizacji celów badania.

Multiplikacja źródeł oraz metod ich pozyskania

Bardzo ważnym elementem przyczyniającym się do zebrania jak najpełniejszego materiału badawczego, a w efekcie – do zapewnienia rzetelności informacji, w oparciu o które sformułowane zostaną późniejsze wnioski z badania, jest zastosowanie multiplikacji źródeł danych oraz metod ich pozyskania (triangulacja). Zaproponowane założenia doboru respondentów gwarantować będą spojrzenie z różnych punktów widzenia (interesariuszy programu, zewnętrznych ekspertów, administracji publicznej zaangażowanej w proces programowania, administracji centralnej). Dzięki temu uzyskane dane będą mogły zostać zweryfikowane pod różnym kątem.

Ponadto, ewaluator uwzględni w badaniu ocenę programu z trzech, różnych perspektyw: i) osób z regionu (tj. ekspertów dziedzinowych, partnerów społeczno-gospodarczych, instytucji finansowych, administracji regionalnej), ii) spoza regionu (eksperci dziedzinowi biorący udział w badaniu delfickim, przedstawiciele Ministerstwa Rozwoju Regionalnego) oraz iii) niezależnego ewaluatora.

Konsultacje metodologii z Zamawiającym

Zapewnieniu trafności metodologii badania służyć będzie proces konsultacji z Zamawiającym. Po opracowaniu projektu raportu metodologicznego Wykonawca odbył spotkanie robocze z Zamawiającym, podczas którego skonsultowano zaproponowany sposobu realizacji badania i zweryfikowano metodologię pod kątem celów badania i potrzeb Zamawiającego.

Ewaluacja będzie wymagać bieżącej i dodatkowej konsultacji z Zamawiającym przez cały czas trwania projektu badawczego.

■ Przygotowanie osób zaangażowanych w proces zbierania danych

Proces gromadzenia danych obarczony jest znacznym ryzykiem błędu, który wynikać może z jednej strony z nieadekwatnej konstrukcji narzędzi badawczych, a z drugiej strony – z błędów popełnianych już na etapie zbierania informacji. Wywiady i spotkania organizowane w ramach badania będą przeprowadzone przez ewaluatorów, znających dobrze badaną tematykę. Zorganizowane zostanie spotkanie zespołu ewaluatorów poświęcone realizacji wywiadów.

■ Dobór respondentów

Zebraniu jak najpełniejszego materiału służyć będzie również odpowiedni wybór osób, z którymi zostaną przeprowadzone wywiady. Dobór respondentów będzie konsultowany w Zamawiającym na każdym etapie realizacji projektu.

■ Rekrutacja uczestników badania

Dla pozyskania rzetelnych i wiarygodnych danych kluczowe będzie dotarcie do osób, reprezentujących poszczególne badane instytucje, dysponujących możliwie najlepszą wiedzą i doświadczeniem w zakresie zagadnień objętych badaniem.

Istotne jest, aby osoby udzielające informacji były świadome celu i szerszego kontekstu ewaluacji. Wszyscy uczestnicy ewaluacji, z którymi odbędą się wywiady otrzymają przed wywiadem wiadomość mailową wyjaśniającą cele badania i sposób jego realizacji, z zaproszeniem do wzięcia udziału w wywiadzie oraz z informacją o zagadnieniach, które będą poruszane podczas wywiadu, szacowanej długości wywiadu itp. Wiele osób woli być poinformowanymi o celu i zakresie wywiadu z góry. Dzięki temu mogą przygotować się – przez co zbieranie informacji staje się bardziej efektywne. Wiadomość mailowa będzie zawierać także formalny list podpisany przez Zamawiającego, który stanowi oficjalne potwierdzenie działań ewaluacyjnych i prośbę o współpracę.

■ Rejestracja danych

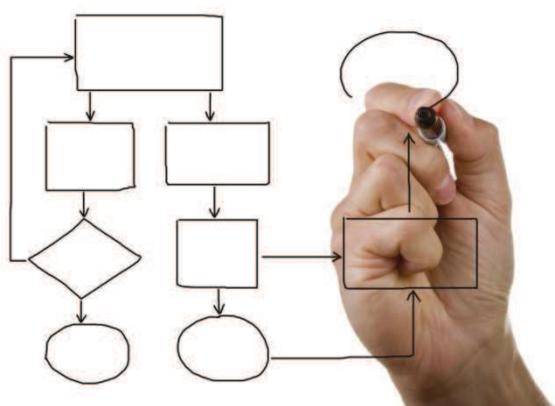
Informacje pozyskiwane w drodze wywiadów będą rejestrowane poprzez nagranie wywiadów na dyktafony cyfrowe, przy czym niezbędnym warunkiem jest zgoda rozmówcy na nagranie. Nagrania, notatki oraz korespondencja powstała w trakcie zbierania informacji będą zapisywane elektronicznie bądź kserowane i włączane do dokumentacji projektu, a następnie przekazane Zamawiającemu w formie np. transkrypcji wywiadów. Pomoże to zapewnić przestrzeganiu zasad ewaluacji „opartej na materiale dowodowym” – jeśli na późniejszym etapie pojawią się jakiegokolwiek pytania uczestnika na temat wyników ewaluacji, o wiele łatwiej będzie dowieść uzyskanych konkluzji.

■ Poufność informacji

Wszyscy członkowie zespołu badawczego będą zobowiązani do zabezpieczenia i nieudostępniania materiałów oraz informacji zgromadzonych na potrzeby realizacji badania. Dostęp do materiałów związanych z projektem będą miały jedynie osoby zaangażowane w jego realizację, zgodnie z przypisanymi im uprawnieniami. Nadzór nad prawidłowym korzystaniem z danych będzie sprawował kierownik badania. Ewaluator nie wyklucza, iż na potrzeby badania, projekt programu będzie musiał zostać przekazany osobom spoza zespołu badawczego. Wszelkie tego typu działania zostaną wcześniej uzgodnione z Zamawiającym. Osoby, którym zostanie udostępniony projekt, będą zobowiązane do podpisania deklaracji i zachowaniu poufności.

Kontrola jakości

Jednym z zadań kierownika badania będzie zapewnienie jakości wszystkich realizowanych prac, w tym przeprowadzenie kontroli jakości produktów cząstkowych - np. wypełnionych matryc logicznych, zrealizowanych wywiadów. Kontrola taka przebiegać będzie na bieżąco, co oznacza, że kierownik projektu będzie zatwierdzać wyniki poszczególnych prac.

4. Harmonogram i organizacja badania

4.1 Harmonogram badania

Ze względu na przyjęty model współpracy Ewaluatora z Zamawiającym, zaprezentowany harmonogram stanowi raczej założenia ramowe, prezentujące kolejność prowadzonych działań. Przyjmujemy bowiem, że realizacja ewaluacji będzie uzależniona od wielu czynników, niekoniecznie zależnych od Zamawiającego (tempo prac Komisji Europejskiej nad aktami wykonawczymi, termin podpisania Umowy Partnerstwa, prace toczące się w MRR, zmiany wytycznych dotyczących przygotowania programów operacyjnych, zmiany wytycznych dotyczących poszczególnych elementów programu, szczególnie tych nowych, jak np. ZIT).

Kolejność realizacji poszczególnych badań w harmonogramie została dostosowana do koncepcji ewaluacji przedstawionej we wcześniejszej części raportu metodologicznego. Będzie ona przebiegać w drodze przeprowadzania oceny kolejnych elementów projektu RPO, tj. diagnozy i SWOT, celów, priorytetów i działań itd. Wszystkie moduły badawcze i odpowiadające im badania zostały uwzględnione w harmonogramie.

Kolorem ■ zaznaczono działania nazywane tzw. „kamieniami milowymi” w ewaluacji, oznaczające zadania, których termin realizacji nie może ulec opóźnieniu. Opracowano je zgodnie z terminami wyznaczonymi przez Zamawiającego. Pod tabelą z harmonogramem określono inne obowiązujące zespół terminy, które – ze względu na nieznaną datę przekazania zespołowi wskazanych dokumentów – nie zostały uwzględnione w harmonogramie badania. Terminy te zostały określone poprzez podanie liczby tygodni liczonych od czasu przekazania poszczególnych materiałów przez Zamawiającego.

Tabela 6. Osoby uczestniczące w badaniu – oznaczenia w harmonogramie

Oznaczenie	Imię i nazwisko	Oznaczenie	Imię i nazwisko
MM	Marta Mackiewicz	MS	Monika Skrobol
CG	Cezary Gołębiowski	KK	Katarzyna Kaim
MR	Małgorzata Rybacka	IK	Iwona Kania
AN	Agata Niedolisteck	JS	Joanna Sędek

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7. Harmonogram ewaluacji

Zadanie	Osoby uczestniczące	20.05-26.05	27.05-02.06	03.06-09.06	10.06-16.06	17.06-23.06	24.06-30.06	01.07-07.07	08.07-14.07	15.07-21.07	22.07-28.07	29.07-04.08	05.08-11.08	12.08-18.08	19.08-25.08	26.08-01.09	02.09-08.09	09.09-15.09	16.09-22.09	23.09-29.09
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX
ROZPOCZĘCIE REALIZACJI PROJEKTU																				
Wstępna analiza dostępnych danych i opracowań	MM, MR, CG, KK																			
Spotkanie otwierające z Zamawiającym	MM, CG, KK																			
RAPORT METODOLOGICZNY																				
Raport metodologiczny – wersja draft	MM, JS, KK, MR																			
Uzgodnianie metodologii z Zamawiającym	MM, MR																			
Przygotowanie i wygłoszenie prezentacji z raportu metodologicznego	MM, MR																			
Raport metodologiczny – wersja ostateczna	MM																			
PRACE BADAWCZE I ANALITYCZNE																				
DR: weryfikacja aktualności i trafności diagnozy i SWOT	MR, JS, AN																			
DR: ocena celów, priorytetów i działań programu (powiązanie z problemami w regionie, spójność, koncentracja tematyczna, wymiar terytorialny interwencji)	MM, MR, AN																			
DR: ocena wpływu programu na sytuację społeczno-gospodarczą regionu (obszary wpływu, analiza efektów dotychczasowych interwencji publicznej w różnych obszarach wsparcia)	CG, KK, AN																			
DR: ocena alokacji i sposobów finansowania (koncentracja tematyczna, formy wsparcia)	MM, AN																			
DR: wskaźniki realizacji programu i realizacji celów pośrednich (identyfikacja alternatywnych wskaźników, wstępna ocena realności osiągnięcia wskaźników docelowych)	KK, MS, AN																			
DR: ryzyka i bariery (wstępna ocena czynników mogących mieć wpływ na program, opracowanie sposobów na ich minimalizację)	MR, JS, MS, AN																			
Badanie delfickie – pierwsza runda	MR																			
IDI Eksperti dziedzinowi	CG, KK																			
IDI Ministerstwo Rozwoju Regionalnego	MM																			
IDI Partnerzy społeczno-gospodarczy	MS, IK																			
IDI Instytucje finansowe	MS, IK																			
DR: spójność zewnętrzna programu (identyfikacja i analiza kluczowych dokumentów strategicznych na poziomie regionu, kraju i UE)	MS																			

Zadanie	Osoby uczestniczące	20.05-26.05	27.05-02.06	03.06-09.06	10.06-16.06	17.06-23.06	24.06-30.06	01.07-07.07	08.07-14.07	15.07-21.07	22.07-28.07	29.07-04.08	05.08-11.08	12.08-18.08	19.08-25.08	26.08-01.09	02.09-08.09	09.09-15.09	16.09-22.09	23.09-29.09
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX
DR: uwzględnienie zasad horyzontalnych w programie	MS																			
DR: ocena systemu wdrażania, metaewaluacja	CG, KK, JS																			
DR: ocena obciążeń administracyjnych	CG, KK, JS																			
DR: monitorowanie i ewaluacja programu (ocena dotychczasowych doświadczeń, opracowywanie listy alternatywnych rozwiązań)	CG, KK, JS																			
FGI 1 i 2 Partnerzy społeczno-gospodarczy	IK																			
Badanie delfickie – druga runda	MR																			
Warsztat z Instytucjami Zarządzającymi i wdrażającymi PO w województwie opolskim	MM																			
FGI 3 Partnerzy społeczno-gospodarczy	IK																			
ITI Zagraniczni eksperci ds. ewaluacji polityk publicznych	MM																			
Warsztat z przedstawicielami jednostki ewaluacyjnej oraz komórek IZ RPO WO 2007-2013 i IP, IP2 POKL odpowiedzialnych za monitorowanie RPO WO 2007-2013 i PO KL.	MM																			
STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO - uzgodnienia z Wykonawcą	MM, MR	2 tygodnie od momentu przekazania raportu ze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko																		
KONSULTACJE SPOŁECZNE - analiza oraz zaopiniowanie uwag	MM, MR	2 tygodnie od momentu przekazania uwag zgłoszonych w trakcie konsultacji społecznych																		
RAPORT KOŃCOWY – WERSJA DRAFT	MM, MR	4 tygodnie od momentu przekazania projektu RPO uwzględniającego wyniki konsultacji społecznych																		
RAPORT KOŃCOWY - WERSJA OSTATECZNA	MM, MR	8 tygodni od momentu przekazania projektu RPO uwzględniającego wyniki konsultacji społecznych																		
WSPARCIE DORADCZE DLA ZAMAWIAJĄCEGO	MM, MR	Nie później niż do 30 października 2014 r.																		

Źródło: opracowanie własne.

4.2 Sposób współpracy z Zamawiającym

Proces realizacji oceny ex-ante RPO WO 2014-2020 będzie realizowany metodą partycypacyjną, wymagającą od Zamawiającego i od Wykonawcy bardzo dużej elastyczności i stałej gotowości do partnerskiej współpracy. Zespół badawczy będzie towarzyszył Instytucji Zarządzającej na wszystkich kluczowych etapach przygotowywania programu. Ocenie podlegać będzie nie tylko jeden dokument – projekt RPO WO 2014-2020, ale również kolejne wypracowywane fragmenty programu.

Przez cały czas realizacji badania będziemy pozostawać w kontakcie z Zamawiającym – będziemy na bieżąco przekazywać informacje o pojawiających się problemach i trudnościach. Wykonawca na życzenie Zamawiającego będzie przedkładał w formie elektronicznej (e-mail) raz w tygodniu w wyznaczonym dniu notatkę, zawierającą opis czynności wykonanych w ciągu minionego tygodnia w związku z realizacją badania.

Ewaluator przewiduje bieżące konsultowanie się z Zamawiającym na poszczególnych etapach realizacji ewaluacji. Konsultacje te będą miały najczęściej na celu pogłębienie wiedzy na temat ocenianych elementów programu, a także wspólnego przedyskutowania i ustalenia ewentualnych zmian w projekcie programu. Etapy, na których przewidywane jest przeprowadzenie konsultacji z Zamawiającym zostały określone w omawianiu poszczególnych bloków badawczych w rozdziale 2: Metodologia badania.

Do kontaktów z Zamawiającym zostały wyznaczone osoby, które będą odpowiedzialne za utrzymywanie stałych kontaktów:

- Marta Mackiewicz, E marta.mackiewicz@ecorys.pl, T 22 339 36 33
- Małgorzata Rybacka, E malgorzata.rybacka@ecorys.pl T 22 339 36 30

Wykonawca zobowiązuje się do pełnej współpracy z Zamawiającym w zakresie:

- uzgadniania kwestii związanych z metodologią, w tym konsultowania narzędzi badawczych,
- utrzymywania stałego kontaktu (wyznaczenie osoby/osób do kontaktów roboczych, spotkania robocze, telefoniczne, e-mail, oficjalna korespondencja),
- przekazywania na każde życzenie Zamawiającego pełnej informacji o stanie realizacji badania,
- uczestniczenia członków zespołu badawczego – na zaproszenie Zamawiającego - w organizowanych dyskusjach i spotkaniach;
- udokumentowania materiału badawczego pozyskanego w trakcie zbierania danych pierwotnych (z zachowaniem zasady anonimowości respondentów).

Koordinacja procesu ewaluacji i procesu programowania

Zakładamy, że w trakcie realizacji projektu będą pojawiały się nowe informacje, które będą musiały zostać uwzględnione w ramach prac nad ostateczną wersją RPO WO 2014-2020. Będą to różnorodne czynniki, zależne i niezależne do Zamawiającego. Występowanie tych czynników będzie miało również wpływ na harmonogram ewaluacji. Do czynników niezależnych od Zamawiającego zaliczyć można wprowadzenie w życie wytycznych, rozporządzeń i innych dokumentów MRR oraz Komisji Europejskiej. Pojawianie się tych nowych elementów będzie miało wpływ na kształt Programu. Również określenie ram finansowych spowoduje, że możliwe będzie wprowadzenie do programu zapisów o alokacji i indykatywnym planie finansowym.

Harmonogram pojawiania się tych nowych elementów jest trudny do przewidzenia, stąd istotne jest zachowanie elastyczności po stronie ewaluatora – mamy świadomość, iż do RPO będą wprowadzane nowe zapisy oraz zmieniana lub uzupełniana będzie obecna treść, która na bieżąco będzie przedmiotem konsultacji i oceny.

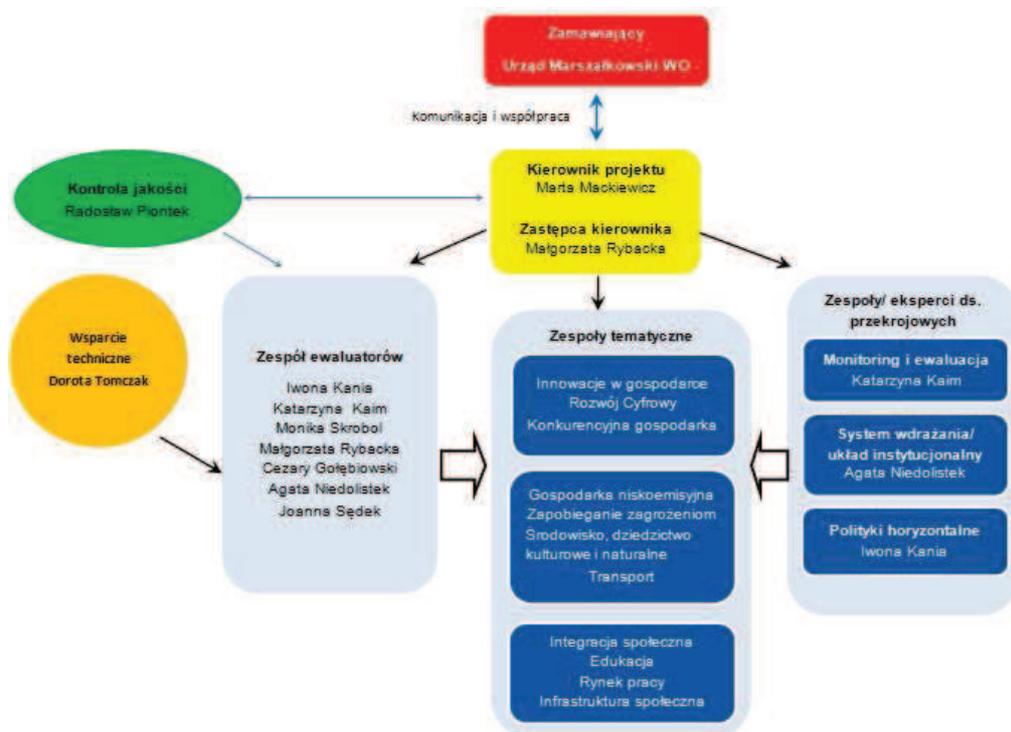
Ze względu na wspomniane czynniki przewidujemy możliwość zmian w procesie ewaluacji w sposób, który będzie dostosowany do procesu programowania. Przykładowo, ze względu na opóźnienia w stosunku do wstępnego harmonogramu prac ze strony przekazywania komentarzy do wstępnej wersji RPO WO 2014-2020 przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, konieczne będzie rozpoczęcie prac ewaluatorów od elementów będących w dalszej kolejności w procesie ewaluacji programu operacyjnego – prace rozpoczną się od metaewaluacji, która posłuży do zebrania rekomendacji służących ograniczeniu obciążeń administracyjnych. Następnie w wyniku dokonania zarządzania rekomendacjami powstanie lista tych rekomendacji, które wydają się najważniejsze i nadal aktualne. Jest to element bloku badawczego 5, który będzie analizowany jako jeden z ostatnich w ramach badania ewaluacyjnego. Zespół badawczy będzie więc dostosowywać prace do potrzeb wynikających z procesu programowania. Osobą odpowiedzialną za sprawną komunikację z Zamawiającym będzie kierownik projektu.

W raporcie końcowym z ewaluacji zostaną sformułowane ostateczne rekomendacje odnoszące się do projektu RPO WO 2014 -2020. Jednak zakładamy, że większość zaleceń wypracowanych przez ewaluatorów oraz ekspertów i członków grupy roboczej ds. RPO będzie mogła być uwzględniona w projekcie RPO w trakcie programowania. W raporcie końcowym z ewaluacji ex-ante będą mogły pojawić się niewielkie wskazówki, jednak zakładamy, że dobrze przeprowadzony proces ewaluacji ex-ante powinien w efekcie doprowadzić do takiej sytuacji, w której raport końcowy zawiera raczej podsumowanie procesu i weryfikacji logiki interwencji niż rekomendacje wskazujące możliwości dalszego doskonalenia programu.

Organizacja prac merytorycznych

Zgodnie z wytycznymi i dobrymi praktykami ewaluacja ex-ante powinna być procesem interakcyjnym i interaktywnym, w którym eksperci realizują poszczególne komponenty ewaluacji w miarę postępu przygotowywania programu.

Rysunek 9. Organizacja współpracy z Zamawiającym

Źródło: opracowanie własne.

Aby prawidłowo zrealizować ten trudny i skomplikowany proces potrzebne jest odpowiednio szerokie grono osób zaangażowanych w badanie (koordynatorzy, eksperci). Odpowiedni dobór **zasobów ludzkich** (profil, kompetencje, wykształcenie, umiejętności, doświadczenie, cechy psychospołeczne) niezbędnych do realizacji danej ewaluacji powinien wynikać z jej **zakresu** (tematycznego, organizacyjnego).

Realizując to założenie w oparciu o przyjętą koncepcję badawczą i zakres ewaluacji Wykonawca dokonał podziału zadań. Strukturę zespołu badawczego przedstawia poniższy schemat.

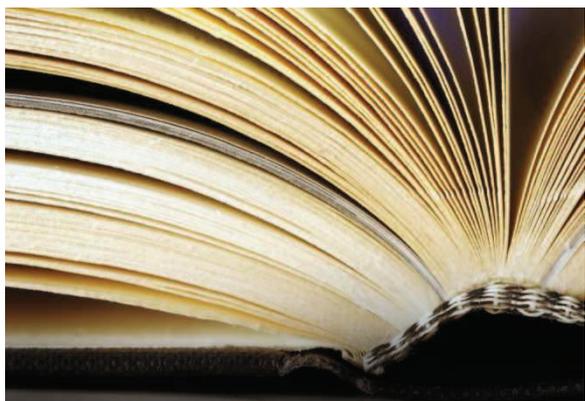
Główną osobą odpowiedzialną za komunikację i współpracę z Zamawiającym będzie kierownik projektu. Do zadań kierownika należeć będzie także zarządzanie zespołem oraz koordynowanie działań związanych z realizacją usługi doradczej i ewaluacji ex-ante (prace badawcze, analizy, rozdysponowywanie zadań pomiędzy koordynatorów obszarów tematycznych). Ze względu na złożony zakres usługi, wielość tematów badawczych, członkowie Zespołu badawczego będą pracować w zespołach. Powstaną następujące grupy:

Zespół ewaluacyjny – w jego skład wchodzić będą osoby mające doświadczenie w realizacji badań ewaluacyjnych, w tym o charakterze ex-ante. Rolą tych osób będzie realizacja badań w ramach usługi (wywiady pogłębione, badanie delfickie, drzewa problemów itd.), opracowanie wniosków z konsultacji, rekomendacji oraz raportu końcowego z ewaluacji. Ich rolą będzie także wspomaganie ekspertów tematycznych i takie kierowanie pracami, aby specjalistyczna wiedza ekspertów tematycznych przełożyła się na powstanie produktów użytecznych z punktu widzenia Zamawiającego. Zgodnie z oczekiwaniami Zamawiającego zespół ewaluacyjny przez cały czas trwania procesu programowania będzie współpracował z zespołem programowym RPO WO 2014 – 2020 (kontakt może być bezpośredni pomiędzy ewaluatorami a przedstawicielami zespołu programowego, lub pośredni poprzez kierownika badania), tj. pełniąc funkcję doradczą proponował konkretne zapisy, które powinny zostać umieszczone w Programie, oceniać i opiniować poszczególne elementy programu.

Eksperti – posiadający wiedzę i doświadczenie w danym obszarze wynikającym z zakresu RPO. Zważywszy na to, iż proces konsultacji będzie dynamiczny i będzie reakcją na bieżące potrzeby Zamawiającego, eksperci tematyczni będą wspomagać ewaluatorów wiedzą tematyczną.

W strukturze zespołu realizującego badanie ewaluacyjne będą również działać osoby odpowiedzialne za **wsparcie techniczne** zespołu ewaluatorów, tj. organizowanie spotkań, umawianie wywiadów, etc.

Funkcję wspomagającą będzie pełniła osoba ds. kontroli jakości. Jej rolą będzie ścisła współpraca z kierownikiem badania, recenzowanie raportów i innych produktów, ich analiza pod kątem spójności i kompletności.

5. Wykaz publikacji i materiałów do desk research

W ramach analizy *desk research* planuje się przeanalizować następujące kategorie źródeł:

Dokumenty strategiczne na poziomie wspólnotowym i krajowym

- *Strategia Europa 2020*
- *Wspólne Ramy Strategiczne*
- *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie (WE) nr 1083/2006.*
- *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – uwarunkowania strategiczne;*
- *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe;*
- *Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;*
- *Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Założenia Umowy Partnerstwa;*
- *Krajowy Program Reform na rzecz Europy 2020;*
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030;*
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju;*
- *Strategia Rozwoju Kraju 2020 (Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju);*
- *Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego;*
- *Strategia Rozwoju Transportu;*
- *Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko;*
- *Sprawne Państwo;*
- *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego;*
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie;*
- *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP;*
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa;*

Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym

- *Województwo opolskie regionem zrównoważonego rozwoju - Foresight regionalny do 2020 roku*
- *Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*

- *Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*
- *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego*
- *Program Specjalnej Strefy Demograficznej w województwie opolskim – perspektywa 2013-2020*
- *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*
- *Materiał roboczy do wypracowania diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego w ramach procesu przygotowania strategii rozwoju województwa opolskiego*

Bazy danych statystycznych obejmujące dane dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego

- *GUS (Bank Danych Regionalnych)*
- *Wojewódzki Urząd Pracy*
- *Eurostat*

Badania ewaluacyjne zrealizowane przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

- *Evidence-based Cohesion Policy and its role in achieving Europe 2020 objectives, Wnioski z realizacji Polityki Spójności w świetle wyników prac analityczno-ewaluacyjnych okresu 2004-2006 oraz Ewaluacja ex-post Narodowego Planu Rozwoju na lata 2004-2006*
- *Analiza procesu opracowywania i zatwierdzania Planów działania w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki*
- *Analiza porównawcza województw w kontekście realizacji celów PO KL 2007-2013 oraz sytuacji społeczno-gospodarczej województw (lata 2010-12)*
- *Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej w województwie opolskim (lata 2010-12)*
- *Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL, Warszawa, maj 2011*
- *Badanie osiągniętych wartości wskaźników rezultatu komponentu regionalnego PO KL - raport z IV etapu, Warszawa, marzec 2012*
- *Raport z wykonania ekspertyzy na temat źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontrfaktycznych w ramach ewaluacji EFS, Warszawa, luty 2013*
- *Ocena barier i luk prawnych w kontekście efektywnej realizacji wsparcia w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego*
- *Ocena ośrodków wychowania przedszkolnego, utworzonych lub wspartych ze środków finansowych EFS w ramach Poddziałania 9.1.1 PO KL*
- *Raport końcowy z pomiaru wpływu EFS na poziom zatrudnienia i ekonomizację podmiotów ekonomii społecznej w ramach badania SOF - 1 za 2010 rok, lipiec 2011*
- *Wpływ polityki spójności na poziom jakość zatrudnienia w Polsce, Warszawa, lipiec 2010*
- *Badanie ewaluacyjne „Komplementarność i synergia interwencji realizowanych w ramach Europejskiego Funduszu społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w perspektywie finansowej 2004–2006”, czerwiec 2010*
- *Ocena systemu realizacji polityki spójności w Polsce w ramach perspektywy 2004-2006*
- *Ocena korzyści uzyskiwanych przez Państwa UE-15 w wyniku realizacji polityki spójności w Polsce – aktualizacja, Warszawa, 2010*

Badania ewaluacyjne Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego dotyczące RPO WO 2007-2013 i PO KL zrealizowane w województwie opolskim w okresie 2007-2013

- Ocena efektywności wdrażania instrumentów inżynierii finansowej realizowanych w ramach oraz poza inicjatywą JEREMIE
- Wpływ usług turystycznych na rozwój gospodarczy regionu
- Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych podejmowanych w ramach unijnych projektów na rzecz wzrostu konkurencyjności Opolszczyzny
- Ocena i analiza przedsięwzięć zmierzających do powstania nowych podmiotów gospodarczych
- Analiza komplementarności podejmowanych interwencji w ramach RPO WO 2007-2013 z innymi instrumentami wsparcia
- Ocena jakości projektów i ich wpływu na skuteczną i efektywną realizację celów RPO WO 2007-2013 wraz ze wskazaniem obszarów wymagających dalszego wsparcia
- Ocena zdolności i określenie potrzeb pozyskiwania środków pomocowych UE przez jednostki samorządu terytorialnego województwa opolskiego w kontekście RPO WO 2007-2013
- Ocena wdrożenia polityk horyzontalnych w ramach RPO WO 2007-2013
- Ocena systemu wskaźników produktu i rezultatu RPO WO 2007-2013
- Ocena systemu kryteriów wyboru projektów (finansowanych operacji) zaprojektowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013
- Ocena działań informacyjno-promocyjnych realizowanych w ramach Funduszy Strukturalnych na lata 2007-2013 w województwie opolskim
- Ocena szacunkowa RPO WO 2007-2013
- Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim
- Ocena beneficjentów ostatecznych działania 2.6 ZPORR z rekomendacją do wdrażania działania 8.2 PO KL w województwie opolskim.
- Ocena systemu zarządzania i wdrażania PO KL na poziomie regionalnym
- Bariery i problemy w realizacji projektów finansowanych z EFS w województwie opolskim
- Identyfikacja i ocena podjętych lub planowanych do podjęcia lokalnych inicjatyw na terenach wiejskich w ramach PO KL w latach 2007-2013
- Projekty partnerskie w ramach PO KL w województwie opolskim,

Badania i analizy dotyczące województwa opolskiego zrealizowane przez pozostałe instytucje regionalne

- *Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki,*
- *Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu w ramach Obserwatorium Rynku Pracy,*
- *Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach Obserwatorium Polityki Społecznej,*
- *badania i analizy zrealizowane w ramach Opolskiego Systemu Informacji Społeczno-Gospodarczej*

Ogólnie dostępne opracowania poświęcone przedmiotowej tematyce i inne źródła literaturowe, zidentyfikowane przez Wykonawcę w trakcie procesu ewaluacji

- *R. Rauziński, Śląsk Opolski regionem kryzysu demograficznego, Opole 2011*
- *K. Heffner, Raport regionalny. Województwo opolskie, Opole 2011*
- *T. Sołda-Gwizdź, Kształcenie ustawiczne w województwie opolskim. Stan na 2010r., Opole 2010*

- *R.Jończy, Zewnętrzne migracje ludności wiejskiej Opolszczyzny po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Konsekwencje w kontekście sytuacji społeczno demograficznej i regionalnego rynku pracy, Opole-Wrocław 2008*
- *R.Jończy, Zagraniczne migracje zarobkowe z województwa opolskiego w latach 2008-2010 oraz ich wpływ na opolski rynek pracy i sferę fiskalną samorządów terytorialnych. Diagnoza i rekomendacje w kontekście rozwoju regionu, Opole 2011*
- *R.Jończy, Problem wyludnienia, zatrudnienia i kształcenia w kontekście dalszego rozwoju regionu opolskiego, Opole 2011;*
- *Innowacyjność 2010, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 2010;*
- *Profile regionalne małych i średnich przedsiębiorstw, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 2011;*
- *Regionalne Systemy Innowacji w Polsce, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 2013;*
- *Klasy w województwie opolskim, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa, 2012;*
- *Analiza stanu innowacyjności województwa opolskiego, Geoprofit, Warszawa 2010;*
- *Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa, Marzec 2013;*
- *Duczmal W., Potwora W., 2011, Strefa B+R i otoczenia biznesu a rozwój klastrów województwie opolskim, z serii: „Klasy i inicjatywy klastrowe w województwie opolskim” (tom. 7), Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Opolu, Opole;*
- *Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 r., Ministerstwo Gospodarki, projekt z dnia 28 czerwca 2012, Warszawa;*
- *Strategia rozwoju transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa, styczeń 2013;*
- *Rynek pracy w województwie opolskim w 2011 r., Opolski Ośrodek Badań Regionalnych, Opole listopad 2012;*
- *Analiza sytuacji na rynku pracy województwa opolskiego w 2012 roku, Zarząd Województwa Opolskiego, Opole 2013;*
- *Poziom życia mieszkańców w województwie opolskim, sytuacja rodzin, pomoc bezrobotnym i osobom wykluczonym, niwelowanie skutków dysfunkcji społecznych, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole listopad 2012;*
- *Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu w ocenie pracowników socjalnych województwa opolskiego – wybrane zagadnienia, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Opolu, Opole listopad 2009;*
- *Aktywna polityka społeczna w woj. Opolskim – przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Raport z badania Obserwatorium Integracji Społecznej ROPS w Opolu, Opole listopad 2010;*
- *Kompleksowe badanie zapotrzebowania rynku pracy kadr kwalifikowanych województwa opolskiego w celu dostosowania oferty edukacyjnej i szkoleniowej do jego potrzeb, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2007;*
- *Lokalny Program Rewitalizacji miasta Opola na lata 2007 – 2015, Wydział ds. Europejskich i Planowania Rozwoju, Opole luty 2009;*
- *Badanie rynku wybranych usług wspierających rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności w Polsce. Obszar: finansowanie zwrotne, Zespół badawczy w składzie: PSDB Sp. z o.o., Quality Watch Sp. z o.o., ASM Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., wrzesień 2010.*

Webresearch

- *Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki: www.ocrg.opolskie.pl*

- *Opolski System Informacji Społeczno-Gospodarczej: www.osig.opolskie.pl*
- *Odnowa Wsi Opolskiej: www.odnowawsi.eu*
- *Opolskie w Internecie: <http://mapy.opolskie.pl/start/>*
- *Portal Innowacji, Otoczenie innowacyjnego biznesu – Instytucje otoczenia biznesu: http://www.pi.gov.pl/iob/chapter_86459.asp;*

6. Projekty narzędzi badawczych

Projekty narzędzi badawczych bezpośrednio przed uruchomieniem badań zostaną ponownie skonsultowane z Zamawiającym celem doprecyzowania ich zapisów pod kątem wyników przeprowadzonego desk research.

6.1 IDI eksperci dziedzinowi

Data	.....	Moderator	.....
Osoba udzielająca wywiadu	.....	Instytucja	.....

A. Stan i uwarunkowania rozwoju dziedziny

A1. Jak ocenia Pan(i) potencjał dziedziny X w Polsce? Jak wypadamy w odniesieniu do sytuacji w innych państwach europejskich? Jakie są nasze silne strony? Jakie są najważniejsze problemy, bariery?

A2. Jak ocenia Pan(i) rozwój dziedziny X w województwie opolskim? Czy są w Polsce regiony, które się szczególnie w tej dziedzinie wyróżniają (są szczególnie słabe lub silne)? Jakie czynniki determinują ten potencjał?

A3. Jak ocenia Pan(i) perspektywy rozwoju dziedziny X w Polsce? Jakie czynniki będą w ciągu najbliższych lat odgrywać rolę w jej rozwoju, a szczególnie celu Y?

A4. Które strategie i programy (dotyczące dziedziny X) wdrażane na poziomie krajowym lub unijnym mogą mieć wpływ na realizację następujących celów...? Czy w Pana(i) ocenie ten wpływ może być istotny?

A5. Jakie są najważniejsze rekomendacje KE w dziedzinie X? Czy działania podejmowane na szczeblu krajowym adresują te rekomendacje? W jaki sposób mogą być realizowane na szczeblu regionu?

B. Wsparcie publiczne

B1. Jak ocenia Pan(i) dotychczasowe działania władz w zakresie wspierania rozwoju dziedziny X w Polsce? Czy pomoc publiczna była właściwie adresowana? Czy środki finansowe były wystarczające?

B2. Jak należałoby wspierać rozwój dziedziny X w najbliższych latach? Czyje i jakie projekty powinny otrzymywać pomoc publiczną? Dlaczego ta pomoc jest potrzebna? W jakiej formie?

B3. Czy projekty z dziedziny X mogłyby być finansowane przez instrumenty finansowe? W przypadku jakich beneficjentów i jakich typów projektów takie rozwiązanie mogłoby się sprawdzić?

B4. Co mogłoby zachęcić potencjalnych beneficjentów do korzystania z instrumentów finansowych na realizację projektów z dziedziny X, gdyby wsparcie bezzwrotne nie było dostępne?

C. Dobór wskaźników produktu i rezultatu

C.1 Czy może Pan(i) podać przykłady wskaźników, które są zwykle używane do pomiaru rozwoju w dziedzinie X? UWAGA – pytanie może nie być adekwatne w przypadku wszystkich ekspertów dziedzinowych.

C.2 Często ograniczeniem przy doborze adekwatnych wskaźników jest dostępność danych na poziomie regionu lub częstotliwość ich publikowania. Czy może Pan(i) udzielić wskazówek z jakich źródeł danych dotyczących rozwoju dziedziny X można skorzystać przy projektowaniu systemu monitoringu dla RPO? C.3 Czy są przeprowadzane cykliczne jakies badania dotyczące rozwoju

dziedziny X w Polsce? Jak często? Kto się nimi zajmuje? Od kogo pozyskuje dane?

C.3 Jakich kluczowych danych dotyczących dziedziny X brakuje w Polsce? Czy przychodzą Panu(i) na myśl jakieś istotne kwestie, których się obecnie nie monitoruje? C.5 Czy Pana(i) zdaniem następujące wskaźniki <wymienić wskaźniki> dostatecznie dobrze obrazują wpływ realizacji programu na osiągnięcie jego celów? Jakie wskaźniki mogłyby się lepiej sprawdzić?

6.2 IDI Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

Data	.....	Moderator	.....
Osoba udzielająca wywiadu	.....	Stanowisko/ departament	.....

1. Jak ocenia Pan(i) stan prac nad rozporządzeniami dotyczącymi zarządzania funduszami strukturalnymi w Polsce w latach 2014-2020? Jakie dokumenty są obecnie w przygotowaniu? Jakie są planowane terminy ich ukończenia? Jakie czynniki mogą wpłynąć na opóźnienie tych terminów?
2. Czy planuje się jeszcze wprowadzenie istotnych zmian, które będą miały przełożenie na kształt RPO na lata 2014-2020? Jakie inne czynniki instytucjonalno-prawne mogą mieć na to wpływ?
3. Jaki jest postęp prac w zakresie zapewnienia wymogów warunkowości ex-ante dla programów współfinansowanych ze środków europejskich? Jakie istotne problemy nie zostały jeszcze rozwiązane?
4. Jak ocenia Pan(i) możliwości zastosowania instrumentów finansowych w perspektywie finansowania 2014-2020, w szczególności na podstawie badań zleczanych przez MRR dotyczących możliwości zastosowania instrumentów inżynierii finansowej oraz szacunku luki finansowej w sektorze MSP? Jakie typy projektów mogłyby być finansowe z wykorzystaniem instrumentów finansowych? Jakie podmioty mogłyby z nich korzystać?
5. Jakie rozwiązania w zakresie korzystania z instrumentów zwrotnych planuje się wprowadzić wobec jednostek samorządu terytorialnego? Na jakich zasadach będą mogły z nich korzystać, biorąc pod uwagę ich obecny poziom zadłużenia?
6. Jakie będą skutki wprowadzenia instrumentów finansowych w działaniach, w których dotychczasowa forma wsparcia była oparta na udzielaniu pomocy bezzwrotnej?
7. Jakie są obecne ustalenia w kwestii możliwości wykorzystania środków po okresie kwalifikowalności?
8. Jak ocenia Pan(i) konstrukcję nowych instrumentów wsparcia rozwoju terytorialnego, jakimi są ZIT-y oraz RLKS? Czy trafnie uwzględniają wymiar terytorialny interwencji publicznej? Jakie główne problemy przewidują Państwo w ich wdrażaniu?
9. Czy identyfikuje Pan(i) w obecnych wytycznych takie obszary wsparcia, w których interwencja publiczna nie jest potrzebna, tzn. może wystąpić tzw. efekt jałowej straty (ang. *deadweight loss effect*)?
10. Jakie są podejmowane działania na rzecz uproszczenia mechanizmów i procedur wdrożeniowych w ramach realizacji programów operacyjnych? Jak rozwiązania te wpłyną na sytuację instytucji wdrażających, a jak na beneficjentów programów?

6.3 IDI partnerzy społeczno-gospodarczy

Data	.....	Moderator	.....
Osoba udzielająca wywiadu	.....	Instytucja	.....

A. Diagnoza społeczno-gospodarcza województwa opolskiego

- A1. Jakie są największe problemy, słabości województwa opolskiego? Które z problemów powinny zostać rozwiązane w pierwszej kolejności?
- A2. Czy do tej pory podejmowano już jakieś działania na rzecz rozwiązania tych problemów? Z jakim skutkiem?
- A3. Jakie są silne strony regionu? Czy istnieje potencjał, który mógłby zwiększyć konkurencyjność regionu w skali kraju i Europy? Jak najlepiej byłoby go rozwijać?
- A4. Z czego słynie Opolszczyzna? Czym region mógłby się promować zagranicą?

B. Wsparcie w ramach RPO – dotychczasowe doświadczenia

- B1. Czy dotychczas korzystał(a) Pan(i) (Pani / Pana instytucja) ze wsparcia w ramach RPO województwa opolskiego lub innego publicznego programu wsparcia?
- B2. Jeżeli tak: to jaki był to program i jaki projekt otrzymał wsparcie? Jakie główne problemy napotkała Pan(i) w ramach jego realizacji i procesu rozliczania pomocy publicznej? Jak można takich problemów uniknąć w przyszłości?
- B3. Jeżeli nie: dlaczego nie korzystała Pan(i) z tej formy pomocy? Czy w ogóle Pani / Pana instytucja nie jest tego typu formą pomocy zainteresowana czy może pojawiły się problemy na etapie aplikowania o nią? Z czego te problemy wynikały i jak można je rozwiązać?
- B4. temat czy uważa Pan(i), że informacje na temat wsparcia dostępnego w ramach RPO województwa opolskiego są szeroko dostępne? Skąd pozyskuje Pan(i) tego typu informacje? Co robić, by tego typu informacje były lepiej dostępne?

C. Nowy RPO na lata 2014-2020 i finansowanie zwrotne

- C1. Obecnie przygotowany jest projekt nowego RPO WO na lata 2014-2020.
- C2. W nowym okresie programowania planuje się szersze wykorzystanie zwrotnych instrumentów finansowych, takich jak pożyczki, gwarancje i poręczenia, *wejścia kapitałowe*. Czy myśli Pan(i), że instytucja, którą Pan(i) reprezentuje, byłaby zainteresowana skorzystaniem z tego typu instrumentów?
- C3. W przypadku jakich projektów i jakich typów beneficjentów tego typu wsparcie mogłoby znaleźć zastosowanie?
- C4. Czy kiedykolwiek korzystał Pan(i) z tego typu formy wsparcia? Jeżeli tak, jakie wystąpiły problemy na etapie jego pozyskiwania i rozliczania?
- C6. Czy istnieje potrzeba zapewnienia dodatkowego wsparcia merytorycznego w procesie

pozyskiwania zwrotnego finansowania? W jakiej formie i kto powinien go udzielać?

6.4 IDI instytucje pośredniczące w udzielaniu instrumentów finansowych

Data	.....	Moderator	.....
Osoba udzielająca wywiadu	.....	Instytucja	.....

D. Dotychczasowe doświadczenia z zakresu wykorzystania instrumentów finansowych

A1. Jak oceniają Państwo zainteresowanie pozyskiwaniem zwrotnego finansowania wśród potencjalnych beneficjentów? Jakie podmioty najczęściej korzystają z tej formy wsparcia i dlaczego? Jakiego rodzaju projekty są zgłaszane i z czego to wynika? O jaki rodzaj wsparcia najczęściej aplikują?

A2. Jakie problemy występują w procesie pozyskiwania instrumentów finansowych? Jakie występują w czasie wdrażania wspartych projektów? Czy mają Państwo pomysł, jak można rozwiązać te problemy?

A3. Jak trudno jest uzyskać finansowanie zwrotne na swój projekt? Jaki jest szacunkowy wskaźnik „sukcesu”? Jakie są najczęstsze przyczyny odrzucania aplikacji?

A4. Jaka jest znajomość instrumentów finansowych pośród projektodawców? Czy widzą oni korzyści wynikające z ich wykorzystania. Jak oceniają Państwo stan wiedzy potencjalnych beneficjentów na temat korzystania z instrumentów finansowych?

E. Zastosowanie instrumentów finansowych w przyszłym okresie programowania

B1. Jakie względy przemawiają za wykorzystaniem instrumentów finansowych w przyszłym okresie finansowania? Czy są jakieś względy przemawiające za ich ograniczeniem?

B2. Jakiego typu instrumenty finansowe powinny być wykorzystane do finansowania jakich typów projektów (wielkość, dziedzina, typ beneficjenta itp.)?

B3. Jakie byłyby skutki wprowadzenia zwrotnych instrumentów finansowych w działaniach, w których dotychczasowa forma wsparcia była oparta na udzielaniu pomocy bezwrotnej?

B4. Jakie działania mogłyby zostać podjęte w celu zwiększenia zainteresowania potencjalnych beneficjentów korzystaniem z instrumentów finansowych?

B5. Czy potencjalnym beneficjentom ubiegającym się o uzyskanie zwrotnego finansowania powinny być stawiane jakieś specjalne (dodatkowe) wymogi?

B6. Czy istnieje potrzeba zapewnienia dodatkowego wsparcia merytorycznego dla potencjalnych beneficjentów ubiegających się o uzyskanie zwrotnego finansowania dla swoich projektów? W jakiej formie i kto powinien go udzielać?

F. Pełnienie funkcji pośredniczącej w udzielaniu finansowania w ramach instrumentów finansowych

C1. Są Państwo instytucją pośredniczącą w udzielaniu instrumentów finansowych. Jak oceniają Państwo zakres obowiązków nałożonych na Państwa instytucję w związku z pełnioną

funkcją? Czy któryś z wymogów wydaje się Państwu zbędny? Czy istnieje potrzeba nałożenia dodatkowych wymogów?

C2. Finansowaniem jakich typów projektów są Państwo zainteresowani (typ beneficjenta, wielkość projektu, tematyka)?

- Wspieranie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji
- Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości technologii informacyjno-komunikacyjnych
- Podnoszenie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw sektora rolnego oraz sektora rybołówstwa i akwakultury
- Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach
- Promowanie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem
- Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystywania zasobów
- Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszych struktur sieciowych
- Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników
- Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem
- Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie
- Wzmacnianie potencjału instytucjonalnego i skuteczności administracji publicznej

6.5 ITI eksperci zagraniczni ds. ewaluacji polityk publicznych

Data	.....	Moderator	.....
Osoba udzielająca wywiadu	.....	Instytucja	.....

1. Proszę krótko opisać, jak wygląda proces monitorowania programów finansowanych z funduszy unijnych w obecnej perspektywie finansowej w Wielkiej Brytanii / Holandii? Jakie instytucje są odpowiedzialne za poszczególne etapy tego procesu?
2. Kto jest odpowiedzialny za zatwierdzanie raportów monitoringowych i wprowadzanie ewentualnych zmian i dostosowań, które umożliwią osiągnięcie celów, czy wyeliminują bariery i „wąskie gardła”?
3. Jakie informacje zawierane w raportach monitoringowych są najbardziej użyteczne dla procesu ewaluacji? Jakie problemy z zapewnieniem danych dla ewaluacji ex-post mogą się pojawić? Jakie rozwiązania są godne polecenia, a jakie nie sprawdziły się w bieżącym okresie programowania (np. obowiązki beneficjentów z zakresu raportowania, integracja systemów informatycznych, dostosowanie zbieranych danych do wskaźników)?
4. Jak planowany jest proces monitoringu i ewaluacji w programach operacyjnych w nowej perspektywie finansowej? Na jakie elementy został położony większy nacisk i z czego to wynika?
5. Jak prowadzony będzie proces ewaluacji? Jakie są rekomendowane rozwiązania w zakresie ewaluacji (np. kto powinien być odpowiedzialny za zlecenie badań ewaluacyjnych, czy sprawdzają się ewaluacje wewnętrzne)? Jak zapewnić niezależność ewaluacji?
6. Jak wygląda w praktyce realizacja zasady *evidence based policy*? Jaki jest wpływ przeprowadzanych ewaluacji na kształtowanie polityki publicznej?

Indeks tabel

Tabela 1. Przebieg procesu ewaluacyjnego – bloki i pytania badawcze	17
Tabela 2. Dziedziny i odpowiadające im osie priorytetowe RPO WO 2014-2020.....	35
Tabela 3. IDI Ministerstwo Rozwoju Regionalnego: proponowani uczestnicy	36
Tabela 4. Spotkania i odpowiadające im osie priorytetowe RPO WO 2014-2020	37
Tabela 5. ITI Zagraniczni eksperci ds. ewaluacji polityk publicznych: proponowani uczestnicy.....	38
Tabela 6. Osoby uczestniczące w badaniu – oznaczenia w harmonogramie	51
Tabela 7. Harmonogram ewaluacji.....	52

Indeks rysunków

Rysunek 1. Program operacyjny i jego otoczenie.....	10
Rysunek 2. Etapy analizy logiki interwencji.....	11
Rysunek 3. Bloki badawcze (etapy procesu ewaluacyjnego)	16
Rysunek 4. Metody zbierania danych zastosowane w ewaluacji i kolejność ich realizacji*	34
Rysunek 5. FGI Partnerzy społeczno-gospodarczy: proponowana tematyka spotkań.....	37
Rysunek 6. Graficzna prezentacja wyników stosowania mapy oddziaływania	42
Rysunek 7. Graficzne przedstawienie znaczenia i prawdopodobieństwa wystąpienia danego czynnika przy zastosowaniu mapy ryzyka	42
Rysunek 8. Graficzna prezentacja wyników matrycy Leopolda	43
Rysunek 9. Organizacja współpracy z Zamawiającym.....	55

Załącznik 8:

Wstępna koncepcja procesu ewaluacji RPO WO 2014-2020

Zamawiający: Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego

Wykonawca: ECORYS Polska Sp. z o.o.

NARODOWA
STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach pomocy technicznej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2007-2013, Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach pomocy technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz ze środków budżetu województwa opolskiego

Spis treści

Wprowadzenie	3
Lista tematów badań ewaluacyjnych.....	4
Metody badawcze w procesie ewaluacji programu	15
Sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji	19
Budowa potencjału ewaluacyjnego	21
Sposoby upowszechniania wyników ewaluacji	27
Zasoby ludzkie dla procesu ewaluacji.....	30
Budżet.....	34

Wprowadzenie

W niniejszym dokumencie przedstawiamy wstępną koncepcję procesu ewaluacji, która będzie podstawą do przygotowania przez Zamawiającego *Planu ewaluacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020*. Według Art. 49 CPR¹, Instytucja Zarządzająca RPO WO 2014-2020 ma obowiązek sporządzenia planu oceny Programu i przedłożenie do Komisji Europejskiej (KE) zgodnie z przepisami dotyczącymi poszczególnych funduszy.

Krajowa Jednostka Ewaluacji (KJE) jest obecnie na etapie opracowania zaleceń dla tworzenia planów ewaluacyjnych 2014-2020, m.in. zawierających konkretne tematy strategicznych badań ewaluacyjnych, które muszą zostać ujęte w planach ewaluacyjnych programów operacyjnych². Przyjęcie wytycznych przez Ministra Infrastruktury i Rozwoju (MIIR) jest planowane na I kwartał 2014 roku.

W odniesieniu do poprzedniego okresu programowania, w latach 2014-2020 KE nakłada jeszcze większy nacisk na zwiększanie jakości realizowanych ewaluacji i wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w procesie programowania i wdrażania programów operacyjnych³.

W nowym okresie programowania realizacja procesu ewaluacji ma podlegać stałej kontroli ze strony KE. Instytucja Zarządzająca (IZ) jest zobowiązana do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji oraz postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji⁴. Ponadto w ramach każdego z programów musi zostać przygotowany raport ewaluacyjny stanowiący syntezę/podsumowanie wyników wszystkich zrealizowanych ewaluacji, zawierający osiągnięte rezultaty programu wraz z komentarzem.

Nowe zasady zostaną zastosowane również w aspekcie zachowania niezależności ewaluatorów. Zgodnie z art. 47 CPR, ewaluacje powinny być realizowane przez zewnętrznych lub wewnętrznych ekspertów funkcjonalnie niezależnych od instytucji odpowiedzialnej za wdrażanie programu operacyjnego. Wcześniej niezależność wymagana była jedynie od instytucji audytowej i certyfikującej.

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego objętych zakresem wspólnych ram strategicznych oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności, oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, Komisja Europejska, s. 69.

² Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa, październik 2013 r., s. 172.

³ Por. Kot T. *System ewaluacji 2014-2020 omówienie postępu prac w zakresie realizacji ewaluacji ex-ante Umowy Partnerstwa oraz programów operacyjnych*, Krajowa Jednostka Ewaluacji, Lublin 10.10.2013 r.

⁴ Monitoring dotyczący stopnia wdrażania rekomendacji będzie realizowany w ramach Zintegrowanego Systemu Zarządzania Wnioskami i Rekomendacjami z Badań Ewaluacyjnych (ZSZWiR).

Lista tematów badań ewaluacyjnych

Badania ewaluacyjne zaproponowane w ramach niniejszej listy mają na celu zbadanie jakości, efektywności i skuteczności programu oraz jego wpływu na osiąganie celów założonych do realizacji w ramach każdej z osi priorytetowej RPO WO 2014-2020.

W latach 2007-2013 w regionie, podobnie jak w innych województwach, realizowano głównie ewaluacje odnoszące się do oceny systemu wdrażania RPO 2007-2013 oraz komponentu regionalnego PO KL⁵. W okresie programowania 2014-2020 konieczne będzie jednak zwiększenie wykorzystania badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na sytuację społeczno-ekonomiczną regionu⁶. Obowiązek ewaluacji tych efektów będzie dotyczył każdej osi priorytetowej. Przy planowaniu badań ewaluacyjnych należy również uwzględnić konieczność oceny, na ile realizacja programu przyczynia się do realizacji celów strategii Europa 2020⁷ przy zachowaniu hierarchii dążeń zgodnej z zapisami projektu rozporządzenia.

Przedstawiona w niniejszym rozdziale lista tematów może zostać rozszerzona lub zmodyfikowana w razie potrzeby m.in. na wniosek Komitetu Monitorującego RPO WO 2014-2020. Komisja Europejska rekomenduje systematyczny przegląd i aktualizację planu ewaluacji przynajmniej raz do roku. Wprowadzenie niniejszego planu nie wyklucza możliwości realizacji dodatkowych ewaluacji, zgodnie z nowymi, pojawiającymi się potrzebami⁸. Instytucja Zarządzająca powinna zapewnić odpowiednią rezerwę finansową na potrzeby ewentualnych dodatkowych ewaluacji ad hoc, które „z definicji” nie mogą być powyższym planem objęte.

W latach 2007-2013 analiza potrzeb ewaluacyjnych i identyfikacja tematów w województwie opolskim prowadzona była w sposób ciągły. Roczne plany ewaluacji z jednej strony stanowiły wynik dyskusji wśród interesariuszy programów w zakresie potrzeb ewaluacyjnych, z drugiej – gwarantowały środki na realizację badań⁹. W ramach budżetu przewidziano również środki finansowe na realizację badań ad hoc. Źródłem danych w zakresie potrzeby realizacji badań ad hoc na poziomie regionalnym była w szczególności opinia Grupy Sterującej Ewaluacją oraz bieżąca analiza poziomu wdrażania programów.

Plany ewaluacji były na bieżąco modyfikowane, zarówno w zakresie terminów realizacji, jak i tematyki. Brano pod uwagę bieżące zapotrzebowanie, jak również zakres równoległe przebiegającego procesu ewaluacji realizowanego na poziomie krajowym.

W związku z koniecznością stosowania w przypadku części badań metod kontrfaktycznych, które wiążą się ze znacznie wyższymi kosztami niż badania nieopierające się na metodach kontrfaktycznych, przewidujemy, że średnia wartość badania istotnie przekroczy średnią z obecnego okresu programowania (średni budżet 18 badań ewaluacyjnych zrealizowanych w województwie opolskim w latach 2007-2013 wyniósł ok. 74 000,00 zł).

Poniżej zaprezentowano siedem obszarów ewaluacji przyporządkowanych osiom priorytetowym i działaniom przewidzianym do realizacji w ramach RPO WO 2014-2020, a także listę proponowanych badań ewaluacyjnych.

⁵ Zob. baza ewaluacji na stronie MIIR: http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/08012014_baza.xls.

⁶ *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation – European Regional Development Fund and Cohesion Fund – Concepts and Recommendations*, Komisja Europejska, 2013 r.

⁷ *Europa 2020 – strategia na rzecz inteligentnego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, KOM (2010) 2020, Komisja Europejska, Bruksela 03.03.2010 r.

⁸ *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation*, op. cit., s. 16.

⁹ Sokołowska J., *Budowa potencjału ewaluacyjnego – regionalna perspektywa i kierunki zmian na przyszłość* [w:] *Badania ewaluacyjne – po co? – praca zbiorowa*, Jednostka Ewaluacji, Departament Polityki Regionalnej i Przestrzennej, Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego, Opole 2011 r., s. 99.

Tabela 1. Propozycja badań ewaluacyjnych w ramach RPO WO 2014-2020

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów w	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
I. Innowacje w gospodarce	<i>Ocena wpływu wsparcia w ramach RPO WO 2014-2020 na wzrost innowacyjności regionu oraz na poprawę pozycji konkurencyjnej małych i średnich przedsiębiorstw z województwa opolskiego</i>	ZEW	B	F	IV kw. 2017	5 miesięcy	170.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CATI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe; - modele makroekonomiczne; - studium przypadków;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny (lista przedsiębiorstw, które aplikowały, a nie otrzymały pomocy); - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl ;	- beneficjenci (przedsiębiorcy) oraz podmioty aplikujące, które nie otrzymały wsparcia; - instytucje naukowe; - eksperci dziedzinowi;	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia uzyskanego w ramach działania. Ze względu na znaczenie obszaru wsparcia dla realizacji celów strategii Europa 2020 (innowacyjność i konkurencyjność) zalecane jest badanie w połowie okresu wdrażania Programu, aby możliwe były zmiany w przypadku zidentyfikowania niewystarczających efektów.	PI 1.2
	<i>Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WO 2014-2020 na podniesienie potencjału rozwojowego i wzrost zatrudnienia w sferze B+R</i>	ZEW	EP	F	IV kw. 2017	4 miesiące	125.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CATI); - wywiady indywidualne i fokusowe; - studium przypadków;	- SI 2014; - ocena parametryczna jednostek naukowych (www.nauka-polska.pl); - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl ; - statystyki Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej (www.uprp.pl); - baza cyfrowa Scopus (www.scopus.com); - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci (jednostki naukowe);	Badanie pozwoli na ocenę efektów wsparcia. Powinno też pozwolić na ocenę efektywności działań ukierunkowanych na sferę badawczo-rozwojową, która może ulegać zmianom spowodowanym szeregiem czynników. Badanie powinno uwzględniać wyniki badania: <i>Ocena działań badawczo-rozwojowych oraz innowacyjnych podejmowanych w ramach unijnych projektów na rzecz wzrostu konkurencyjności Opolszczyzny</i>	PI 1.1

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
II. e-Opolskie	<i>Ocena wpływu realizacji RPO WO 2014-2020 na zwiększenie jakości i podaży e-usług</i>	ZEW	EX, EP	F,K	I kw. 2015, III kw. 2020	4 miesiące	155.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CATI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe; - studium przypadków;	- SI 2014; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl ; - Lokalny System Informatyczny (lista przedsiębiorstw, które aplikowały, a nie otrzymały pomocy); - opracowania GUS, m.in. „Wykorzystanie technologii informacyjno-(tele)komunikacyjnych w przedsiębiorstwach i gospodarstwach domowych (...)”; - raporty MAiC, m.in. „Społeczeństwo informacyjne w liczbach (...)”;	- beneficjenci (przedsiębiorcy) oraz podmioty aplikujące, które nie otrzymały wsparcia; - osoby korzystające z e-usług;	Biorąc pod uwagę, że system wdrażania będzie w tym działaniu inny niż dotychczas (zwiększenie zastosowania instrumentów zwrotnych), konieczne będzie zidentyfikowanie potrzeb potencjalnych beneficjentów oraz ich możliwości finansowania inwestycji, a także barier w realizacji projektów w celu ich wyeliminowania. Aspekty te zostaną zbadane w oparciu o badanie ex-ante. Badanie ex-post pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia.	PI 2.2
II. e-Opolskie	<i>Ocena wpływu realizacji RPO WO 2014-2020 na zwiększenie podaży i wykorzystania e-usług publicznych</i>	ZEW	B	K	III kw. 2018	4 miesiące	40.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CAPI); - wywiady indywidualne i fokusowe; - studium przypadków; - panel ekspertów;	- SI 2014; - raporty MAiC, m.in. „Społeczeństwo informacyjne w liczbach (...)”; - raporty Władzy Wdrażającej Programy Europejskie (m.in. w zakresie ewaluacji 7 Osi PO IG); - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym;	- beneficjenci (administracja oraz instytucje publiczne); - osoby korzystające z e-usług publicznych; - eksperci dziedzinowi;	Badanie powinno identyfikować obszary krytyczne w realizacji projektów informatycznych, z uwzględnieniem ich efektywności, użyteczności dla odbiorców oraz trwałości. Badanie może być realizowane we współpracy z instytucjami na poziomie krajowym (np. MAiC).	PI 2.3

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
III. Konkurencyjna gospodarka	<i>Ocena wpływu działalności instytucji otoczenia biznesu na rozwój sektora mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw w województwie opolskim</i>	ZEW	B	F	II kw. 2019	5 miesięcy	105.000	Instytucja IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CATI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe; - benchmarking; - studium przypadków;	- bazy danych Stowarzyszenie Ośrodków Innowacji i Przedsiębiorczości: www.sooipp.org.pl ; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym;	- beneficjenci (IOB); - MSP korzystające z usług IOB z próbą kontrolną, - jednostki naukowe;	Jedną z grup beneficjentów objętych wsparciem w ramach RPO WO 2014-2020 są instytucje otoczenia biznesu realizujące zadania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości. Identyfikacja i rozwój najefektywniejszych usług IOB stwarzają szansę na wzmocnienie gospodarki regionu, a w szczególności sektora MSP. W badaniu należy uwzględnić wsparcie w zakresie instytucji otoczenia biznesu, jakie planowane jest do realizacji również w Osi priorytetowej I Innowacje w gospodarce. Badanie może być realizowane we współpracy z instytucjami na poziomie krajowym (np. SOOiPP lub PARP).	PI 3.4
	<i>Ocena wpływu wsparcia klastrów na rozwój specjalizacji regionalnych</i>	WEW	EX	F	II kw. 2015	2 miesiące	50.000	Instytucja IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- wywiady indywidualne i fokusowe; - benchmarking; - studium przypadków; - panel ekspertów;	- dane Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (www.pi.gov.pl); - European Cluster Observatory: www.clusterobservatory.eu ; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym;	- potencjalni beneficjenci (inicjatywy klastrów); - eksperci dziedzinowi;	Badanie miałyby na celu zbadanie relacji pomiędzy klastrami w regionie a rozwojem specjalizacji regionalnych, w tym inteligentnych, jak również identyfikację kluczowych obszarów wsparcia dla inicjatyw klastrów w województwie opolskim.	PI 3.3
IV. Gospodarka niskoemisyjna	<i>Wpływ RPO WO 2014-2020 na wykorzystanie odnawialnych źródeł energii w regionie</i>	ZEW	EX, EP	F, K	I kw. 2015, III kw. 2020	4 miesiące	155.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe; - CBA, CAE; - studium przypadków; - panel ekspertów;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny (lista podmiotów, które aplikowały, a nie otrzymały pomocy); - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl ;	- beneficjenci oraz podmioty aplikujące, które nie otrzymały wsparcia; - eksperci dziedzinowi;	Region posiada niewykorzystane zasoby odnawialnych źródeł energii w takich dziedzinach, jak energia słoneczna, wodna, geotermalna, bioenergetyka. Badanie powinno pozwolić na ocenę, jakie są potrzeby przedsiębiorstw w zakresie zwiększenia ich wykorzystania (ewaluacja ex-ante). Następnie, w 2020 roku wskazana jest analiza wpływu efektywności wykorzystania poszczególnych typów OZE w regionie. Badanie powinno uwzględniać wyniki badania: <i>Wyzwania rozwojowe gmin województwa opolskiego w kontekście zielonej gospodarki</i> .	PI 4.1, PI 4.3

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
	<i>Analiza wpływu projektów realizowanych w ramach RPO WO 2014-2020 na zmniejszenie zużycia energii</i>	ZEW	EX, EP	F	II kw. 2015, I kw. 2020	3 miesiące	175.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (CAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - CBA; - CAE; - studia przypadków;	- SI 2014; - KSI SIMIK 07-13; - Lokalny System Informatyczny (lista podmiotów, które aplikowały, a nie otrzymały pomocy); - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl/ ;	- beneficjenci oraz podmioty aplikujące, które nie otrzymały wsparcia; - eksperci dziedzinowi;	Badanie ex-ante będzie służyło doprecyzowaniu potrzeb potencjalnych beneficjentów programu, ustaleniu kryteriów wyboru projektów (w szczególności pod kątem wykorzystania instrumentów finansowych). Badanie ex-post będzie ukierunkowane na zbadanie efektów wsparcia przewidzianego w ramach programu na zmniejszenie zużycia energii w regionie.	PI 4.1, PI 4.2, PI 4.3, PI 4.5
V. Zapobieganie zagrożeniom	<i>Ocena wdrażania działań RPO WO 2014-2020 ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa ludności i eliminację skutków zagrożeń naturalnych</i>	ZEW	EP	F	III kw. 2019	3 miesiące	50.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - wywiady indywidualne i fokusowe;	- SI 2014; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl/ ; - bazy danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji; - bazy danych Instytutu Badawczego Leśnictwa;	- beneficjenci; - eksperci dziedzinowi;	Ze względu na stosunkowo ograniczoną liczbę projektów planowanych w Osi V oraz stosunkowo wysoką alokację (w odniesieniu do liczby projektów) ich wdrażanie powinno podlegać ewaluacji pod kątem możliwości osiągnięcia planowanych celów, użyteczności, a także aspektów administracyjno-proceduralnych i ich przebiegu (w kontekście <i>good governance</i>).	PI 5.2.
VI. Ochrona środowiska, dziedzictwa	<i>Wypełnienie zobowiązań wynikających z prawa UE jako skutek realizacji priorytetów 6.1 i 6.2 RPO WO 2014-2020</i>	WEW	B, EP	K	III kw. 2016, I kw. 2020	3 miesiące	80.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - wywiady indywidualne i fokusowe; - panele ekspertów;	- SI 2014; - unijne i krajowe dokumenty strategiczne;	- beneficjenci; - eksperci dziedzinowi;	Badanie będzie miało na celu ocenę stopnia spełnienia zobowiązań wynikających z prawa UE jako skutek realizacji PI 6.1, PI 6.2.	PI 6.1 i PI 6.2

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
	<i>Zwiększenie dostępności dóbr dziedzictwa i naturalnego i poprawa warunków i jakości świadczonych usług kulturowych w wyniku realizacji działań PI 6.3</i>	WEW	B	F	III kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI); - wywiady indywidualne i fokusowe;	- SI 2014; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl ; - dane Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego dotyczące poziomu digitalizacji zasobów;	- beneficjenci; - mieszkańcy regionu korzystający i niekorzystający z usług kulturowych, - turyści polscy i zagraniczni;	Ocena osiągnięcia celu szczegółowego osi 6 RPO WO w zakresie oferty kulturowej regionu. Badanie powinno obejmować m.in. pomiar ruchu turystycznego oraz poziomu digitalizacji zasobów i sposobu ich użytkowania, jak również uwzględnić wyniki badania: <i>Wpływ usług turystycznych na rozwój gospodarczy regionu</i> . Istotne jest uwzględnienie oceny skuteczności regionu w tworzeniu oferty.	PI 6.3
VII. Zrównowazony transport	<i>Ocena wpływu realizacji inwestycji drogowych i kolejowych w ramach RPO WO 2007-2013 i RPO WO 2014-2020 na wzrost dostępności i spójności terytorialnej regionu</i>	ZEW	EP	K	IV kw. 2020	4 miesiące	110.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - wywiady indywidualne i fokusowe;	- SI 2014; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl ; - KSI SIMIK 07-13; - raporty Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym;	- przedstawiciele administracji; - korzystający z infrastruktury (opinia publiczna);	Badanie pozwoli na ocenę rzeczywistych efektów wsparcia w ramach osi priorytetowej VII. Badanie powinno wykazać, czy fundusze RPO WO 2014-2020 przyczyniły się do eliminacji problemów zidentyfikowanych w diagnozie. Badanie powinno obejmować m.in. pomiary napelnienia taboru, pomiary natężenia ruchu, pomiar dostępności czasowej ośrodków i instytucji w regionie; pomiar dostępności transportowej regionu (wewnętrznej i zewnętrznej). Badanie może być realizowane we współpracy z instytucjami na poziomie krajowym (np. Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN).	PI 7.2 , PI 7.4

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
VIII. Konkurencyjny rynek pracy	<i>Ocena wpływu interwencji w ramach RPO WO 2014-2020 na wzrost zatrudnienia w regionie</i>	ZEW	B, EP	K	I kw. 2018, II kw. 2020	4 miesiące	155.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE; instytucje rynku pracy oraz podmioty działające na rzecz zasobów ludzkich (w tym w ramach sieci EURES);	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych – efekt netto); - wywiady indywidualne i fokusowe; - metoda delficka;	- SI 2014; - PEFS; - baza osób korzystających ze wsparcia w ramach uruchamianych programów (pochodząca od beneficjentów); - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl; - dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Powiatowych Urzędów Pracy; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci; - osoby korzystające ze wsparcia w ramach uruchamianych programów oraz osoby, którym nie udało się skorzystać z tych usług; - eksperci dziedzinowi;	Badanie przeprowadzone pod koniec okresu programowania powinno odpowiedzieć na pytanie, jakie rodzaje działań są najbardziej efektywne, a jakie najmniej i dlaczego, co będzie pomocne przy projektowaniu działań na kolejny okres finansowania. Istotnym elementem badania powinno być zbadanie tzw. efektu netto, tj. poprzez odjęcie zmian, które zasłyby również bez pomocy publicznej.	PI 8.2, PI 8.5, PI 8.7, PI 8.8, PI 8.9, PI 8.10, PI 9.4
IX. Integracja społeczna	<i>Wpływ RPO WO 2014-2020 na integrację społeczną oraz poprawę jakości życia mieszkańców</i>	ZEW	B, EP	F, K	I kw. 2018, I kw. 2020	3 miesiące	150.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe;	- SI 2014; - PEFS; - baza osób korzystających ze wsparcia w ramach uruchamianych programów (pochodząca od beneficjentów); - dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz powiatowych urzędów pracy; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci; - osoby korzystające ze wsparcia w ramach uruchamianych programów oraz osoby, którym nie udało się skorzystać z tych usług; - eksperci dziedzinowi;	Problemy społeczne (w szczególności problem odpływu ludności) to jedno z najważniejszych wyzwań rozwojowych regionu. Konieczny jest bieżący monitoring efektów wsparcia w tym zakresie i sukcesywne dopasowywanie oferty wsparcia w ramach programu do ich potrzeb. Wskazane jest również przeprowadzenie analizy ex-post, która będzie równocześnie elementem monitorowania postępów we wdrażaniu Programu Specjalnej Strefy Demograficznej. Badanie powinno uwzględnić wyniki badania: <i>Wpływ działań podejmowanych w województwie opolskim na problem wykluczenia społecznego.</i>	PI 9.1, PI 9.2, PI 9.4, PI 9.7

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
IX. Integracja społeczna	<i>Ocena wsparcia w obszarze ekonomii społecznej</i>	ZEW	B, EP	F, K	II kw. 2017, II kw. 2020	5 miesięcy	160.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl; - dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz powiatowych urzędów pracy; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci; - osoby korzystające ze wsparcia w ramach uruchamianych programów oraz osoby, którym nie udało się skorzystać z tych usług; - eksperci dziedzinowi;	Ekonomia społeczna to stosunkowo nowy obszar wsparcia, więc istnieje potrzeba całościowej oceny sposobu realizacji działań w tym zakresie, ich rezultatów w obszarze instytucjonalnym i jednostkowym, a także wypracowanych dotąd systemowych rozwiązań służących dalszemu rozwojowi tego sektora w regionie. Ocenie powinny podlegać m.in. rodzaj i zakres potrzeb, związanych z rozwojem oraz poprawą jakości funkcjonowania sektora ekonomii społecznej. Badanie powinno uwzględniać wyniki badania: <i>Wpływ działań podejmowanych w województwie opolskim na problem wykluczenia społecznego.</i>	PI 9.3, PI 9.8
X. Wysoka jakość edukacji	<i>Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim</i>	ZEW	B	F	IV kw. 2017	5 miesięcy	65.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	Kontynuacja – należy zapewnić ciągłość metodologiczną	Kontynuacja – należy zapewnić ciągłość metodologiczną	Kontynuacja – należy zapewnić ciągłość metodologiczną	Badanie powinno zostać zaplanowane jako kontynuacja badania <i>Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz edukacji w ramach EFS i EFRR w województwie opolskim</i>	PI 10.1, PI 10.3
XI. Inwestycje w infrastrukturę społeczną	<i>Wpływ RPO WO 2014-2020 na równowagę struktur przestrzenno-funkcjonalnych i społecznych miast, w tym rewitalizację obszarów zdegradowanych</i>	ZEW	EX, EP	F	II kw. 2015, II kw., 2020	5 miesięcy	130.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MRR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, Komisja Europejska	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe; - CEA; - CBA;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny (lista podmiotów, które aplikowały, a nie otrzymały pomocy); - KSI SIMIK 07-13; - Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci oraz podmioty aplikujące, które nie otrzymały wsparcia; - eksperci dziedzinowi;	Jednym z głównych produktów powinna być identyfikacja i charakterystyka obszarów, w których interwencja publiczna w sposób najskuteczniejszy (i najefektywniejszy) przyczynia się do rozwoju. Podmiotem ewaluacji może również być też systemowy charakter działań rewitalizacyjnych, przez co rozumie się koordynację, komplementarność, synergie, i wzajemne połączenia pomiędzy różnymi projektami.	PI Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ...; PI 6.5.

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
XII. Instrumenty finansowe	Zmiana zachowania a zainteresowanie projektodawców korzystaniem z instrumentów finansowych	ZEW	B	F	III kw. 2016	6 miesięcy	80.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny (lista podmiotów, które aplikowały, a nie otrzymały pomocy); - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci oraz podmioty aplikujące, które nie otrzymały wsparcia; - eksperci dziedzinowi;	Badania wskazują, że firmy, które otrzymały wsparcie ze środków unijnych, zmieniają swoją strategię rynkową i sposób działania. Efekt zmiany zachowania (<i>behavioral additionality</i>) uwzględnia kilka wymiarów funkcjonowania organizacji, obejmując zmiany w odniesieniu do: wiedzy (<i>know-how</i>), rozwoju zasobów ludzkich, strategii instytucji. Proponujemy, aby w ramach ewaluacji znaleźć odpowiedzi, co mogłoby zachęcić firmy do korzystania ze zwrotnych instrumentów finansowych (szczególnie w tych obszarach, w których dotychczas oferowane były dotacje), uwzględniając przy tym kwestie związane ze zmianą zachowania oraz potencjalnego wpływu tego czynnika na absorpcję środków w działaniach RPO WO 2014-2020, w których planowane jest wsparcie zwrotne dla przedsiębiorców	Wszystkie realizowane w ramach osi XII
	Ocena efektywności wdrażania instrumentów inżynierii finansowej wraz z oceną efektów mnożnikowych	ZEW	B	F	III kw. 2018	3 miesiące	30.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMIE	Zapewnienie ciągłości metodologicznej z badaniem <i>Ocena efektywności wdrażania instrumentów inżynierii finansowej realizowanych w ramach oraz poza inicjatywą JEREMIE</i>	Zapewnienie ciągłości metodologicznej z badaniem <i>Ocena efektywności wdrażania instrumentów inżynierii finansowej realizowanych w ramach oraz poza inicjatywą JEREMIE</i>	Zapewnienie ciągłości metodologicznej z badaniem <i>Ocena efektywności wdrażania instrumentów inżynierii finansowej realizowanych w ramach oraz poza inicjatywą JEREMIE</i>	Intensyfikacja wykorzystania instrumentów inżynierii finansowej w perspektywie 2014-2020 wymaga położenia większego nacisku na ocenę ich efektywności. Obecne doświadczenia pokazują, że fundusze pożyczkowe i poręczeniowe finansowane w ramach programów operacyjnych w niewielkim stopniu realizowały efekty mnożnikowe. W przypadku zidentyfikowania takiej sytuacji, możliwe będzie zdiagnozowanie przyczyn i podjęcie działań mających na celu zwiększenie efektów mnożnikowych (czemu ma służyć wprowadzenie instrumentów inżynierii finansowej).	Wszystkie realizowane w ramach osi XII

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
XIII. Pomoc techniczna	<i>Ocena trafności przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania Pomocy technicznej, w tym identyfikacja trudności i problemów we wdrażaniu RPO WO 2014-2020 mogących stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji</i>	ZEW	B	F	III kw.	3 miesiące	50.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI) (z zastosowaniem metod kontrfaktycznych); - wywiady indywidualne i fokusowe; - warsztaty;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - badania potencjału administracyjnego realizowane przez MRR;	- przedstawiciele administracji; - IZ RPO oraz instytucje zaangażowane we wdrażanie programu; - beneficjenci i potencjalni beneficjenci;	Ewaluacja powinna służyć usprawnieniu wdrażania RPO WO 2014-2020, a więc powinna dostarczyć wiedzy na temat trafności, przyjętych rozwiązań w systemie wdrażania oraz wpływu wsparcia udzielanego w ramach OP XIII na osiągnięcie celów dotyczących wdrażania programu. Badanie powinno też pomóc zidentyfikować trudności i problemy we wdrażaniu, mogące stanowić bariery w wykorzystaniu alokacji oraz dostarczyć rekomendacji służących usprawnieniu systemu wdrażania. Badanie może być realizowane we współpracy z instytucjami na poziomie krajowym (np. MIR).	PT
ZIT	<i>Wpływ RPO WO 2014-2020 na rozwój Aglomeracji Opolskiej</i>	ZEW	EP	K	III kw. 2019	3 miesiące	75.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI); - wywiady indywidualne i fokusowe; - panel ekspertów;	- Bank Danych Lokalnych: www.stat.gov.pl/bdl/ ; - europejskie i światowe dane statystyczne, m.in. Eurostat i OECD;	- przedstawiciele administracji; - mieszkańcy Aglomeracji Opolskiej; - eksperci dziedzinowi;	Analiza będzie miała na celu zbadanie efektów programu w odniesieniu do wzmocnienia potencjału i konkurencyjności Aglomeracji Opolskiej w skali krajowej i europejskiej.	n/d
Systemowe	<i>Wpływ programu na realizację zasad horyzontalnych</i>	ZEW	EP	K	IV kw. 2019	2 miesiące	45.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - wywiady indywidualne i fokusowe; - obserwacja uczestnicząca;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny;	- przedstawiciele administracji; - przedstawiciele instytucji powiązanych działalnością z obszarem tematycznym; - eksperci dziedzinowi;	Badanie obejmować będzie analizę wpływu programu na poprawę sytuacji osób dyskryminowanych. Badanie może być realizowane we współpracy z instytucjami na poziomie krajowym (np. MIR).	n/d

Oś priorytetowa	Tytuł badania	Sposób realizacji (1)	Rodzaj ewaluacji (2)	Typ ewaluacji (3)	Termin rozpoczęcia (kwartały)	Przewidywany czas trwania	Budżet (brutto) w zł	Główni adresaci	Metody badawcze	Źródła danych zastanych	Grupy respondentów	Uzasadnienie wraz ze wskazaniem, jakiego okresu powinna dotyczyć ewaluacja	PI RPO WO 2014-2020 w obrębie których prowadzona będzie ewaluacja
	<i>Ocena realizacji wskaźników rezultatu w ramach RPO WO 2014-2020</i>	WEW	B, EP	F, K	I kw. 2018, III kw. 2020	2 miesiące	50.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych;	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny;	-	Istotny jest bieżący monitoring efektów osiągniętych w ramach RPO WO 2014-2020 w odniesieniu do przyjętych wskaźników rezultatu. Rekomenduje się przeprowadzenie łącznie dwóch ewaluacji, jednej w okresie mid-term (pod kątem wdrożenia odpowiednich dodatkowych działań z obszarów „problemowych”), jak również ex-post, podsumowującego realizację RPO WO 2014-2020.	n/d
	<i>Ocena obciążeń administracyjnych beneficjentów RPO WO 2014-2020</i>	WEW	B	F	I kw. 2017	2 miesiące	50.000	IZ RPO WO 2014-2020, instytucje zaangażowane we wdrażanie RPO WO 2014-2020, MIR, KJE, beneficjenci, opinia publiczna, KE, GSMiE	- analiza danych zastanych; - badania ilościowe (PAPI); - wywiady indywidualne i fokusowe; - panel ekspertów	- SI 2014; - Lokalny System Informatyczny; - badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym; - regionalne badania ewaluacyjne;	- beneficjenci i potencjalni beneficjenci RPO WO 2014-2020; - przedstawiciele instytucji wdrażających program; - eksperci dziedzinowi;	Badanie będzie służyć identyfikacji obciążeń administracyjnych dla beneficjentów w celu bieżącego wprowadzania działań zaradczych.	PT

(1) – sposób organizacji procesu ewaluacji

(2) – podział ze względu na moment przeprowadzenia ewaluacji

(3) – kryterium funkcji ewaluacji

Legenda:

- (1) ewaluacja zewnętrzna (ZEW)
- (1) ewaluacja wewnętrzna (WEW)
- (2) ewaluacja ex ante (EX)
- (2) ewaluacja bieżąca (B)
- (2) ewaluacja ex post (EP)
- (3) ewaluacja konkluzywna (EK)
- (3) ewaluacja formatywna (EF)

Metody badawcze w procesie ewaluacji programu

W okresie programowania 2014-2020 KE rekomenduje szersze zastosowanie badań ewaluacyjnych ukierunkowanych na analizę wpływu interwencji publicznej na dobrobyt obywateli UE w wymiarze gospodarczym, społecznym i środowiskowym (ang. *impact evaluation*). Jest to istotna zmiana w stosunku do dotychczasowego modelu opartego głównie na ocenie aspektów związanych z procesem wdrażania programów wsparcia (ang. *implementation evaluation*)¹⁰.

KE kładzie przy tym nacisk na stosowanie ewaluacji oddziaływania opartych na teorii. Podejście to zakłada, że ewaluacja obejmuje zarówno pytania dotyczące procesu, jak i wielkości uzyskanych efektów. Trafność danej polityki jest uwydatniona, jeśli badanie nie ograniczy się tylko do wskazania, czy oceniana interwencja wywarła zamierzony wpływ, ale odpowie również na pytanie, dlaczego miało to miejsce albo dlaczego taki wpływ nie został zaobserwowany¹¹. Typowymi metodami stosowanymi w ewaluacji oddziaływania, opartymi na teorii są: *desk research*, analiza danych gromadzonych przez organy administracji rządowej, studia przypadku, wywiady, badania kwestionariuszowe, a także inne badania jakościowe i ilościowe, które dostarczą kompleksowych informacji pozwalających zbadać logikę interwencji programu i odtworzyć jego „teorię”.

Nowym wyzwaniem dla ewaluatorów będzie ocena oddziaływania zintegrowanych programów, tj. ewaluacja tego, jak poszczególne komponenty programu na siebie oddziałują, w tym wzajemnie wzmacniają efekty osiągnięte w danym obszarze.

Poniżej zaprezentowano główne metody badawcze rekomendowane do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych planowanych w ramach ewaluacji RPO WO 2014-2020. Przy zaprezentowanych technikach wskazano, w których typach badań ewaluacyjnych mogą znaleźć zastosowanie, a także, wykorzystania jakich danych wymagają.

Analiza danych zastanych

Desk research polega na wykorzystaniu w ewaluacji dostępnych danych wtórnych, takich jak publikacje, raporty, biuletyny, bazy danych, katalogi, informacje dostępne na stronach internetowych. Przed wykorzystaniem danych w badaniu są one analizowane pod kątem wiarygodności, rzetelności i aktualności. Analiza danych zastanych jest użyteczna ze względu na wysoki stopień obiektywizmu oraz możliwość wykorzystania zebranych informacji na potrzeby procedur badawczych realizowanych w kolejnych etapach badania.

W ramach zaplanowanych ewaluacji szczególne duże znaczenie będzie miała metaewaluacja, czyli analiza wyników wszystkich dotychczas przeprowadzanych ewaluacji (*ex-ante*, *mid-term*, *ex-post*) z wybranego obszaru odnoszących się zarówno do obecnego okresu programowania, jak i do poprzednich perspektyw. Wskazuje się, że wyniki metaewaluacji powinny być prezentowane w układzie zgodnym ze strukturą/logiką strategii Europa 2020 (w szczególności na użytek KE).

W ramach analizy danych zastanych wykorzystywane będą w szczególności typy źródeł zaprezentowane w poniższej tabeli. Sugerowane źródła danych zastanych do wykorzystania w ramach zaplanowanych badań ewaluacyjnych zostały uszczegółowione w ramach planu badań ewaluacyjnych zaprezentowanych w tabeli we wcześniejszej części dokumentu.

¹⁰ *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation* op. cit.

¹¹ White H., *Ocena oddziaływania oparta na teorii: zasady i praktyka* [w:] Haber A, Trzeciński R., *Ocena wpływu i prognozowanie efektów w badaniach ewaluacyjnych*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2011 r., s. 65.

Tabela 2. Główne źródła danych zastanych dla realizacji procesu ewaluacji w latach 2014-2020

Nazwa źródła	Opis
SL 2014	Centralny system informatyczny będzie wspierał realizację programów operacyjnych, stając się głównym kanałem komunikacji pomiędzy beneficjentami a instytucjami związanymi z realizacją programu, jak również platformą gromadzenia i przetwarzania danych dotyczących realizacji programów operacyjnych ¹² . Zakres danych jest w fazie standaryzacji ¹³ . W porównaniu do KSI SIMIK 07-13, system będzie gromadził więcej zasobów danych i będzie pozwalał na raportowanie danych w układach przydatnych dla procesów ewaluacji (dzięki systemowi raportującemu opartemu na hurtowni danych). Ograniczenia: system jest w trakcie konstrukcji, brak możliwości weryfikacji.
Lokalny System Informatyczny	System mający na celu wsparcie bieżącego procesu zarządzania i monitorowania RPO WO 2014-2020 w zakresie przyjmowania i oceny wniosków o dofinansowanie. Będzie źródłem informacji na temat naborów, w tym składanych wniosków aplikacyjnych, procesu oceny i wyboru projektów. Ograniczenia: system jest w trakcie konstrukcji, brak możliwości weryfikacji.
Statystyka publiczna, instytucjonalne bazy danych	Statystyki krajowe udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny, a także inne instytucjonalne bazy danych dotyczących dziedzin związanych z obszarami wsparcia w ramach programu, m.in. ministerstw, urzędów marszałkowskich, agencji rządowych, urzędów pracy. Źródła te będą przydatne dla większości zaplanowanych badań ewaluacyjnych, w tym w szczególności przy realizacji badań kontryfakcyjnych ¹⁴ . Ograniczenia: ograniczony dostęp do danych; konieczność zaplanowania działań w zakresie współpracy i przekazywania danych w odpowiednim czasie i formie
Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym	Badania ewaluacyjne realizowane na poziomie krajowym, które obejmą obszary powiązane z obszarami wsparcia w ramach RPO WO 2014-2020. Szczególnie istotne w kontekście analizy wpływu interwencji publicznej na sytuację regionu będą m.in. ewaluacje oparte na modelach makroekonomicznych (np. HERMIN). Istotne będą również inne badania ogólnopolskie, analizujące sytuację również w przekroju terytorialnym. Dane znajdą zastosowanie w metaewaluacjach. Ograniczenia: raporty z badań ewaluacyjnych są ogólnodostępne, m.in. na stronach MIR, warto podjąć działania na rzecz bieżącej identyfikacji badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie krajowym (poprzez m. in. przegląd badań ewaluacyjnych krajowych programów wsparcia).
Bazy danych dotyczące okresu programowania 2007-2013	Dane historyczne dotyczące wdrażania programu w poprzednim okresie programowania 2007-2013, w tym KSI SIMIK 07-13 i PEFS (Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego); do wykorzystania głównie w ewaluacjach ex-ante ze względu na ich potencjał prognostyczny (np. przy szacowaniu wartości wskaźników) oraz krytyczny (w stosunku do interwencji poprzedniej perspektywy). Ograniczenia: dane dostępne w ramach danych archiwalnych KSI SIMIK 07-13 i PEFS.
Regionalne badania ewaluacyjne i społeczno-gospodarcze	Dotychczas zrealizowane badania w regionie, w tym w szczególności badania ewaluacyjne odnoszące się zarówno do obecnego, jak i poprzednich okresów programowania (metaewaluacja) oraz wyniki badań ewaluacyjnych ex-post pozwalające ocenić skuteczność interwencji publicznej w ramach programów operacyjnych wdrażanych w latach 2007-2013. Ograniczenia: raporty i/lub szczegółowe dane pochodzące z badań ewaluacyjnych są w posiadaniu IZ.

¹² Uwzględniając wymagania dla państw członkowskich zawarte w art. 112 CPR, do 31 grudnia 2014 roku, cała komunikacja pomiędzy beneficjentami a instytucjami zarządzającymi, certyfikującymi, audytowymi oraz pośredniczącymi będzie się odbywać za pomocą systemu informatycznego, *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju*, op. cit., s.117.

¹³ Katalog gromadzonych danych ma zostać zawarty w dokumencie *Fiche No 17 Delegated Act on Data to be recorded and stored in computer form*. W odniesieniu do okresu programowania 2007-2013, zakres informacji ma zostać rozszerzony ze względu na m.in. poszerzenie katalogu użytkowników systemu oraz zwiększenie funkcjonalności systemu.

¹⁴ W ramach ekspertyzy wykonanej na zlecenie MRR, zidentyfikowano 366 źródeł danych instytucjonalnych i indywidualnych możliwych do wykorzystania w ramach ewaluacji EFS, *Raport z wykonania ekspertyzy na temat źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontryfakcyjnych w ramach ewaluacji EFS*, ICF GHK Polska Sp. z o.o., Warszawa 2013 r.

Nazwa źródła	Opis
Dokumenty strategiczne	Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym istotne z punktu widzenia obszarów wsparcia w ramach programu. Ograniczenia: dokumenty strategiczne, zarówno na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym są ogólnodostępne.
Literatura naukowa i fachowa	Ogólnodostępne opracowania poświęcone tematyce dotyczącej obszarów wsparcia w ramach programu oraz inne źródła literaturowe wspomagające proces wnioskowania ewaluatorów oraz formułowania rekomendacji. Ograniczenia: dokumenty strategiczne, zarówno na poziomie regionalnym, krajowym i wspólnotowym są ogólnodostępne.

Źródła: opracowanie własne.

Badania ilościowe

Badania ilościowe (CATI, CAWI, CAPI, PAPI) powinny objąć w szczególności potencjalnych beneficjentów, beneficjentów, beneficjentów ostatecznych programu. Pozwolą ocenić, czy program właściwie odpowiedział na potrzeby grupy, do której adresowano wsparcie. Analizie podlegać będzie wpływ interwencji na sytuację beneficjentów ostatecznych, w tym korzyści osiągnięte dzięki wsparciu. Szerokie zastosowanie w ramach tych badań znajdą metody kontrfaktyczne – aby lepiej ocenić wpływ interwencji na beneficjentów ostatecznych, analizie zostanie poddana również sytuacja podmiotów z grupy kontrolnej czyli zbiorowości, której nie objęto wsparciem. Informacje ich dotyczące można zdobyć, włączając ich do grona badanych, ale także np. poprzez ukierunkowaną, wyspecjalizowaną analizę danych zastanych. Istotnym źródłem danych nt. podmiotów, które mogą zostać badane w ramach grupy kontrolnej, mogą być dane podmiotów, które aplikowały o wsparcie w ramach RPO WO 2014-2020, ale go nie uzyskały.

Wywiady indywidualne i fokusowe

Wywiady indywidualne (IDI) przyjmują formę pogłębionych rozmów przeprowadzanych z pojedynczymi osobami¹⁵ reprezentującymi różne środowiska interesariuszy programu (przedstawiciele administracji, beneficjenci, ostateczni odbiorcy wspartych projektów itp.). Wywiady fokusowe (FGI) to metoda badań jakościowych polegająca na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji wśród grupy fokusowej na podstawie wcześniej opracowanego scenariusza. Jako metoda interaktywna pozwala na ujawnienie tych aspektów eksplorowanego zagadnienia, które mają mniejszą szansę pojawić się podczas IDI. FGI adresowane będą do różnych interesariuszy programu po to, by zgromadzić informacje pozwalające „naświetlić” wybrane problemy z różnych punktów widzenia. Wywiady fokusowe zwiększają charakter partycypacyjny ewaluacji – zaangażowanie partnerów z różnych środowisk zwiększy wiarygodność i obiektywność wniosków z badania.

Obserwacja uczestnicząca

Obserwacja uczestnicząca stosowana jest w celu lepszego zrozumienia badanego zagadnienia, poprzez przebywanie ewaluatora w rzeczywistych sytuacjach, np. obserwację procesu programowania, podejmowania decyzji, aplikowania o wsparcie (w takim zakresie, jak to będzie uzasadnione i możliwe).

Metoda delficka

Metoda delficka polega na przeprowadzeniu serii badań kwestionariuszowych przesyłanych do grupy ekspertów. Eksperti wybierani do badania powinni się specjalizować w dziedzinach obejmujących obszary wsparcia w ramach programu. Zwykle wyniki pierwszej rundy badania stanowią źródło i podstawy do kolejnej rundy. Na odpowiedzi ekspertów udzielone w etapie drugim i każdym następnym mają wpływ opinie ekspertów wypowiedziane w poprzednich rundach badania. Kwestionariusze do badania delfickiego są budowane tak, by zachęcić respondentów do wyrażania

¹⁵ Czasami również przybierają formę diad lub triad.

własnej opinii na przedstawione zagadnienia oraz by umożliwić im późniejszą weryfikację swojego stanowiska w oparciu o zapoznanie się z opiniami innych uczestników badania.

Panel ekspertów

Panel ekspertów to specjalnie powołana na rzecz ewaluacji grupa robocza, w skład której najczęściej wchodzi niezależni eksperci specjalizujący się w dziedzinach objętych wsparciem w ramach programu. Paneliści mają za zadanie syntezować informacje pozyskane w ramach różnych etapów badania ewaluacyjnego, analizować je z różnych punktów widzenia oraz wspomagać proces formułowania końcowych wniosków i rekomendacji.

Analiza kosztów i korzyści (CBA)

Analiza kosztów i korzyści (CBA) to metoda oceny efektywności interwencji publicznej w obszarze objętym wsparciem. Celem analizy CBA jest wskazanie, czy wsparte projekty są pożądane z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, biorąc pod uwagę całość przewidywanych korzyści i kosztów z nim związanych, z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych (np. środowiskowych, społecznych). Wszystkie korzyści i koszty są wyrażane w jednostkach finansowych, z uwzględnieniem zmiany w czasie (wartość bieżąca netto).

Analiza kosztów-efektywności (CEA)

Analiza kosztów-efektywności (CEA) to metoda, która pozwala ocenić efektywność projektu wobec realizacji założonych przed nim celów. Jej zastosowanie polega na identyfikacji alternatywnych projektów ukierunkowanych na realizację tych samych celów, a następnie – ocenie, która z możliwości maksymalizuje osiągnięte korzyści w stosunku do poniesionych kosztów. Cele projektów wyrażane są w jednostkach niepieniężnych (np. spadek zachorowalności po interwencji w sektorze zdrowotnym).

Modele makroekonomiczne

Model makroekonomiczny jest uproszczonym zapisem funkcjonowania gospodarki opisanym za pomocą równań matematycznych. Pozwala uzyskać prognozy gospodarcze i szacować wpływ określonych działań na sytuację społeczno-gospodarczą regionu. Modele makroekonomiczne dają możliwość symulowania sytuacji kontrfaktycznych, dzięki czemu (co prawda często w ograniczonym stopniu) można wyliczyć efekt netto analizowanej interwencji publicznej. W kontekście planowanej ewaluacji szczególne znaczenie ma model HERMIN dla województwa opolskiego, który służy głównie do modelowania efektu wywieranego przez fundusze strukturalne na podstawowe wskaźniki makroekonomiczne regionu.

Benchmarking

Benchmarking to porównywanie projektów, procesów, produktów i usług z ich odpowiednikami uznanymi za udane lub wzorcowe. Dzięki porównaniu możliwa jest identyfikacja silnych i słabych stron projektu, czynników wpływających na przebieg procesów oraz wypracowanie nowych, lepszych rozwiązań na rozpoznane problemy.

Studium przypadku

Studium przypadku (ang. *case study*) to pogłębiony opis działania interwencji publicznej w praktyce. W zależności od przedmiotu badania może dotyczyć pojedynczej osoby, organizacji, przedsięwzięcia, sposobu podejmowania decyzji itp. Opracowanie jest syntezą jakościowych i ilościowych danych zebranych w ramach różnych etapów prac badawczych. Do opracowania studium przypadku selekcjonuje się zjawiska, które mają zaprezentować tzw. „dobre praktyki”, czyli szczególnie efektywne działania, lub „złe praktyki”, czyli takie działania, których ze względu na negatywne skutki nie powinno się w przyszłości podejmować.

Sposoby zapewnienia odpowiedniego zakresu danych na użytek planowanych ewaluacji

W celu zapewnienia odpowiedniego zakresu danych (tj. pozwalających na udzielenie odpowiedzi na pytania badawcze stawiane w procesie ewaluacji) na użytek planowanych ewaluacji zostaną wprowadzone poniższe działania/praktyki¹⁶:

1) Działania w zakresie planowania badania ewaluacyjnego

- **zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji w fazie planowania poszczególnych badań ewaluacyjnych** – precyzyjne zdefiniowanie potrzeb w zakresie dostępu do danych w każdym planowanym badaniu ewaluacyjnym pozwoli na podjęcie z odpowiednim wyprzedzeniem działań na rzecz ich pozyskania, w tym: i) identyfikację istniejących źródeł danych, z których można pozyskać wskazane dane; ii) zdefiniowanie zakresu danych, które muszą być na bieżąco gromadzone od podmiotów uczestniczących w programie; iii) określenie danych, które będą musiały zostać pozyskane w ramach badań pierwotnych);
- **bieżący monitoring procesów ewaluacji realizowanych na poziomie krajowym** – gromadzenie informacji na temat badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie krajowym po pierwsze pozwoli uniknąć sytuacji, w których na poziomie regionalnym i centralnym realizowane są badania o zbliżonych zakresach tematycznych, po drugie dostarczy wiedzy na temat nowych źródeł danych możliwych do wykorzystania w ramach badań ewaluacyjnych realizowanych na poziomie regionu. Oczywiście działanie to nie zastępuje monitoringu na poziomie regionalnym, ale jedynie go uzupełnia.
- **ściśła współpraca z Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym (ROT) i Regionalnym Forum Terytorialnym** – współpraca z ROT i RTF pozwoli wzmocnić merytorycznie obszary problemowe i metodologię planowanych badań ewaluacyjnych, wesprze proces definiowania potrzeb w zakresie dostępu do danych, a także identyfikację dostępnych źródeł danych.
- **aktywna współpraca z ewaluatorem** – aktywna współpraca z ewaluatorem oparta na przeprowadzaniu bieżących konsultacji w zakresie metodologii i przebiegu procesu badawczego, a także możliwie największym wsparciu w zakresie dostarczania danych niezbędnych do realizacji wysokiej jakości badania ewaluacyjnego.

2) Działania na etapie gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji

- **Lokalny System Informatyczny SEZAM** – lokalny system informatyczny kompatybilny z centralnym systemem SL 2014 gromadzący informacje na temat przyjmowania i oceny wniosków o dofinansowanie dostarczy cennych informacji uzupełniających dla danych gromadzonych na poziomie centralnym (w szczególności na potrzeby badań kontrfaktycznych)¹⁷;
- **bieżące gromadzenie danych dotyczących podmiotów aplikujących o wsparcie** – zbieranie informacji dotyczących zarówno beneficjentów programu, jak i instytucji, którym nie udało się uzyskać wsparcia, ułatwi dobór grupy kontrolnej do badań kontrfaktycznych;
- **współpraca z instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie RPO WO 2014-2020** – współpraca z instytucjami wdrażającymi PO pozwoli na bieżącą koordynację procesu gromadzenia danych w ramach aplikowania i/lub rozliczania projektów;

¹⁶ W związku z szerszym zakresem działań związanych z wykorzystywaniem obecnie dostępnych danych w procesie ewaluacji, zakładamy zatrudnienie 1 dodatkowej osoby w JE, do zadań której należałyby działania związane z zapewnieniem odpowiedniego zakresu danych dla ewaluacji.

¹⁷ System informatyczny będzie ponadto zintegrowany z systemem ewidencji danych stosowanym przez GUS (uwzględnienie kodów jednostek terytorialnych odpowiadających nomenklaturze przyjętej w GUS).

- **współpraca z Głównym Urzędem Statystycznym** – współpraca z GUS oraz Urzędem Statystycznym w Opolu wesprze proces pozyskiwania danych dla procesu ewaluacji, w tym w zakresie realizacji badań kontrfaktycznych (w szczególności w zakresie doboru jednostek spełniających określone kryteria); wykorzystanie informacji z systemu STRATEG powstałego na potrzeby programowania i monitorowania polityki rozwoju;
- **współpraca z innymi instytucjami uczestniczącymi w procesie monitoringu i ewaluacji** – utrzymywanie kontaktu z instytucjami gromadzącymi dane użyteczne z punktu widzenia planowanych badań ewaluacyjnych;
- **wsparcie podmiotów raportujących dane z zakresu realizacji programu** – wsparcie techniczne (m.in. przystępne instrukcje wypełniania) i merytoryczne (w ramach m.in. punktów konsultacyjnych) podmiotów raportujących dane do lokalnego i centralnego systemu informatycznego zwiększy szanse na dostarczenie danych odpowiedniej jakości.

3) Działania na rzecz zwiększenia popularyzacji praktyk ewaluacyjnych

- **promowanie praktyk ewaluacyjnych w instytucjach publicznych** – działania na rzecz zwiększenia zainteresowania przeprowadzaniem własnych badań ewaluacyjnych na poziomie pojedynczych instytucji czy przedsięwzięć zapewni dostęp do wyników zindywidualizowanych analiz, które ze względu na poziom szczegółowości nie mogłyby być przeprowadzane w ramach oceny RPO WO 2014-2020.

Komplementarne do ww. działań będą ponadto te na rzecz budowy potencjału w zakresie monitoringu i ewaluacji, opisane szerzej w ramach rozdziału „Budowa potencjału ewaluacyjnego”.

Budowa potencjału ewaluacyjnego

Zgodnie z Art 49. CRP państwa członkowskie mają obowiązek zapewnienia właściwego potencjału przeprowadzenia oceny.

Według komisyjnego podręcznika metodologicznego EVALSED, budowa potencjału ewaluacyjnego zachodzi na wielu poziomach, a w tym: indywidualnym (rozwój odpowiednich kompetencji i umiejętności), organizacyjnym (projektowanie odpowiednich struktur organizacyjnych i zarządzanie nimi), interorganizacyjnym (wzmacnianie relacji między instytucjami publicznymi a prywatnymi, sieci współpracy, procedury, partnerstwa), a także ogólnym społecznym (budowa świadomości społeczeństwa w zakresie ewaluacji)¹⁸. Wieloaspektowość potencjału ewaluacyjnego sprawia, że katalog możliwych do podjęcia działań w kierunku jego rozwoju jest bardzo szeroki. Co więcej, są to najczęściej działania długoterminowe, a czasem i nieokreślone w czasie. Czyni to proces budowania potencjału ewaluacyjnego długotrwałym, a wręcz nieskończonym¹⁹ – jest stałym procesem „uczenia się” i doskonalenia.

W poprzednim okresie programowania podjęto szeroko zakrojone działania na rzecz budowania potencjału ewaluacyjnego w regionie. Koordynacja tych przedsięwzięć była jednym z zadań Jednostki Ewaluacyjnej – zespołu wyodrębnionego w strukturze Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego.

Wsparciem merytorycznym dla procesu ewaluacji było powołanie dedykowanej Grupy Sterującej Ewaluacją (utworzonej pod kątem obu wdrażanych w regionie PO), złożonej z 31 osób reprezentujących różne środowiska interesariuszy RPO WO 2007-2013 i PO KL (pracownicy JE i administracji, przedstawiciele instytucji wdrażających PO w regionie, partnerzy społeczno-gospodarczy oraz zewnątrzni eksperci). W ramach Grupy funkcjonowały (i nadal funkcjonują) również *Zespoły Zadaniowe ds. ewaluacji tematycznych*, które powoływane są doraźnie w ramach, realizowanych w danym czasie, badań ewaluacyjnych.

Do podjętych działań na rzecz budowy potencjału ewaluacyjnego należało również zorganizowanie m.in. szeregu szkoleń mających na celu poszerzenie wiedzy z zakresu budowania metodyki, koordynacji przebiegu, jak i wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych przeznaczonych dla pracowników JE, instytucji zarządzającej i instytucji pośredniczących wdrażających RPO WO 2007-2013 i PO KL w województwie opolskim. Pomimo podjętych inicjatyw, wciąż dostrzega się potrzebę dalszego pogłębiania wiedzy i doskonalenia kompetencji w zakresie metodyki ewaluacji, w szczególności analizy danych ilościowych i jakościowych, ewaluacji projektów i technik badawczych, stosowania metod kontrfaktycznych²⁰. Słuszne wydaje się również większe zaangażowanie JE i ROT w procesy realizacji wewnętrznych analiz i ewaluacji.

Budowaniu świadomości na temat ewaluacji w regionie służył pakiet działań informacyjno-promocyjnych, które bardziej szczegółowo zostaną opisane w sekcji: *Sposoby komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji*.

Okres programowania 2014-2020 przynosi nowe wyzwania w zakresie dalszego rozwoju potencjału ewaluacyjnego regionu. Wytyczne komisyjne²¹ wskazują na konieczność m.in. podjęcia działań na rzecz pobudzenia popytu na badania ewaluacyjne, jak i podaży instytucji, które mogłyby je realizować. Wskazuje się również na potrzebę działań w zakresie rozszerzenia praktyk ewaluacyjnych w regionie (np. na poziomie innych instytucji w regionie, jak również pod kątem polityk publicznych niefinansowanych ze źródeł UE), oraz lepszej integracji ewaluacji z procesami programowania i zarządzania programami wsparcia.

¹⁸ EVALSED: *The resource for the evaluation of Socio-Economic Development*, September 2013 r., s. 62.

¹⁹ ESTEP: *Developing Evaluation Capacity – final report; on the framework to analyse the development of evaluation capacity in the EU Member States – A study for the Commission*, 2nd edition, September 2007 r., s. 23.

²⁰ Sokołowska J., *Budowa potencjału ewaluacyjnego ...*, op. cit. s. 97.

²¹ EVALSED: *The resource for the evaluation...*, op. cit., s. 63-70.

Biorąc pod uwagę powyższe zalecenia, jak i dotychczasowe doświadczenia regionu w zakresie budowania potencjału ewaluacyjnego, działania podejmowane w latach 2014-2020 powinny być ukierunkowane na realizację pięciu głównych celów:

1) Zapewnienie odpowiednich zasobów kadrowych i rozwiązań organizacyjnych dla skutecznej realizacji procesu ewaluacji

- **inicjatywy mające na celu zwiększenie wiedzy i kompetencji pracowników JE i innych pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji** – szkolenia, warsztaty, konferencje (m.in. organizowana cyklicznie Opolska Konferencja Ewaluacyjna) oraz inne przedsięwzięcia zwiększające zdolność zespołu do skutecznej i efektywnej realizacji swoich zadań, w szczególności w kontekście zwiększania wiedzy na temat metodologii badań ewaluacyjnych;
- **inicjatywy mające na celu zapewnienie odpowiedniej ilości osób zaangażowanych w proces ewaluacji** – wśród nich rotacja pracowników między zespołami, zatrudnienie dodatkowych osób;
- **zachowanie niezależności jednostki ewaluacyjnej** – całkowicie niezależna funkcjonalnie JE realizująca badania wewnętrzne i zlecająca ewaluacje na zewnątrz;
- **współpraca w ramach Grupy Sterującej Monitoringiem i Ewaluacją** – platforma współpracy pomiędzy kluczowymi interesariuszami RPO WO 2014-2020 i Opolskiego Obserwatorium Terytorialnego zapewniająca stały przepływ informacji i wiedzy w zakresie działań realizowanych w ramach ewaluowanych programów operacyjnych oraz priorytetowych działań publicznych podejmowanych w regionie;
- **współpraca z jednostkami ewaluacyjnymi innych programów operacyjnych** – utrzymywanie współpracy z przedstawicielami regionalnych i krajowych jednostek ewaluacyjnych umożliwiające stałą wymianę pomysłów i doświadczeń z zakresu realizacji badań ewaluacyjnych pod kątem ich późniejszego wdrożenia w województwie.

2) Lepsza organizacja i koordynacja procesu ewaluacji

- **wsparcie ze strony Komitetu Monitorującego RPO WO 2014-2020** – współpraca z Komitetem Monitorującym zwiększy jakość i terminowość realizacji badań ewaluacyjnych, dzięki m.in. bieżącej analizie postępów w realizacji planów i wyników badań ewaluacyjnych, jak również monitoringowi realizacji zasad partnerstwa w procesie ewaluacji (kto uczestniczy w partnerstwie, w jakim zakresie, jak i z jakim skutkiem);
- **współpraca z Krajową Jednostką Ewaluacji** – współpraca dotyczyć będzie zarówno aspektów organizacyjnych i technicznych związanych z realizacją procesu ewaluacji w regionie, jak i kwestii merytorycznych (m.in. konsultacje planów ewaluacji, przedmiotów zamówień na badania);
- **współpraca z najważniejszymi podmiotami publicznymi biorącymi udział w realizacji polityk rozwoju** – system współpracy i przepływu informacji między instytucjami zaangażowanymi w procesy monitorowania i ewaluacji działań prorozwojowych na poziomie kraju i w regionach, w tym z: Głównym Urzędem Statystycznym, Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii, Krajowym i Regionalnym Obserwatorium Terytorialnym, Ośrodkiem Badań Regionalnych oraz Regionalnym Forum Terytorialnym.

3) Pobudzanie popytu na badania ewaluacyjne w regionie

- **zwiększenie zaangażowania pracowników IZ i IP oraz KM RPO WO 2014-2020 i GSMiE w proces planowania badań ewaluacyjnych** – bieżące angażowanie w proces programowania procesu ewaluacji różnych interesariuszy w celu lepszego dostosowania

zakresu projektów badawczych do rzeczywistych potrzeb decydentów i innych osób zaangażowanych w realizację programu;

- **uspołeczniony proces planowania procesu ewaluacji** – przygotowanie i aktualizowanie planu ewaluacji w drodze konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi, które pozwoli na lepsze dostosowanie planów badań ewaluacyjnych do istniejącego zapotrzebowania w regionie (zasada partnerstwa);
- **budowanie świadomości w zakresie ewaluacji wśród decydentów** – działania na rzecz uświadamiania decydentów w zakresie korzyści wynikających z realizacji i odpowiedniego wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych; poprzez np. prezentację dobrych praktyk; zwiększenie wykorzystania koncepcji *evidence-based* w procesie programowania.

4) Pobudzenie podaży i zapewnienie wysokiej jakości badań ewaluacyjnych

- **współpraca z ośrodkami akademickimi oraz eksperckimi** – zwiększanie zainteresowania zagadnieniami ewaluacji oraz współpraca ze środowiskiem naukowym przy planowaniu projektów badawczych zwiększy szansę na uzyskanie kompletnych i poprawnych wyników badań ewaluacyjnych; opinie ekspertów będą pomocne m.in. przy opracowywaniu metodologii planowanych badań ewaluacyjnych. Ponadto wpłynąć to może na większy udział uczelni i instytucji opolskich w regionalnych ewaluacjach;
- **dbałość o wysoką jakość merytoryczną treści zamówień na badania ewaluacyjne** – precyzyjne i zrozumiałe zdefiniowanie swoich oczekiwań wobec badania ewaluacyjnego w zamówieniu, zarówno jego zakresu, jak i proponowanych narzędzi metodologicznych zwiększy szansę na zrealizowanie wysokiej jakości badania przez zewnętrznego ewaluatora;
- **zmniejszenie formalnych wymogów wobec wykonawców badań ewaluacyjnych** – zmniejszenie obciążeń związanych ze spełnieniem formalnych wymogów oferty i skupienie się na merytorycznych i technicznych kryteriach oceny otworzy dostęp do przetargu nowym, wykwalifikowanym ewaluatorom, przyczyni się do wzmocnienia wartości merytorycznych składanych ofert i zwiększenia możliwości wyboru wykonawcy;
- **dalsza aktywna współpraca w realizacji ewaluacji zewnętrznych** – wsparcie merytoryczne realizowanych badań ewaluacyjnych przez pracowników jednostki ewaluacyjnej (poprzez konsultowanie m.in. zakresu badania, narzędzi badawczych, metod analizy danych) pomoże lepiej ukierunkować proces badawczy na osiągnięcie celów stawianych przed ewaluacją.

5) Lepsze wykorzystanie wyników badań ewaluacyjnych w procesie zarządzania i wdrażania programem

- **spotkania robocze ewaluatorów oraz przedstawicieli instytucji, których dotyczą rekomendacje** – spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji; koszt realizacji usług doradczych ewaluatora będzie uwzględniony wcześniej w ramach budżetów na realizację poszczególnych badań;
- **działania na rzecz większego wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych w działaniach na rzecz regionu i jego mieszkańców** – wzmocniona kontrola procesu wdrażania wyników badań ewaluacyjnych w celu zwiększenia skuteczności realizacji tych procesów;
- **badania opinii nt. efektów zrealizowanych badań ewaluacyjnych** – badania obejmujące zbieranie opinii publicznej na temat tego, jak zrealizowane badania ewaluacyjne wpłynęły na polepszenie działań w ramach różnych obszarów;

- **działania na rzecz upowszechnienia wyników badań ewaluacyjnych wśród różnych środowisk odbiorców** – działania informacyjno-promocyjne mające na celu upowszechnienie wśród docelowych grup odbiorców wyników i rekomendacji z badań ewaluacyjnych; działania te zostały szerzej opisane w rozdziale „Sposoby upowszechniania wyników ewaluacji”.

Poniżej zaprezentowano plan szkoleń dla wybranych podmiotów biorących udział w ewaluacji Programu. Plan szkoleń powinien być skonsultowany z grupą odbiorców i modyfikowany zgodnie ze zgłaszanym przez nich zapotrzebowaniem.

Legenda:

(JE) Jednostka Ewaluacyjna

(ZWO) Zarząd Województwa Opolskiego

(IZ) Instytucja Zarządzająca RPO WO 2014-2020

(IP) Instytucje Pośredniczące RPO WO 2014-2020

(KM) Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020

(GS) Grupa Sterująca Monitoringiem i Ewaluacją

(ZZ) Zespoły Zadaniowe ds. ewaluacji tematycznych

(PR) komórki UM odpowiadające za działania informacyjno-promocyjne

(ZP) komórki UM odpowiadające za zamówienia publiczne

(ROT) Regionalne Obserwatorium Terytorialne

(KFT) Krajowe Forum Terytorialne

(IDA) instytucje dostarczające dane na potrzeby badań ewaluacyjnych

Tabela 3. Plan szkoleń dla pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji

L.p.	Tytuł/Temat szkolenia	Adresaci	Opis/Cel główny	Poziom ²²	Współ-praca ²³	Harmonogram								Budżet	
						2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021		2022
1	Ewaluacja oddziaływania oparta na teorii	JE, GS, ZZ, KM,	– zwiększenie kompetencji dot. metodologii ewaluacji w zakresie <i>theory-based evaluation (TBA)</i> pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	krajowy	KJE	x									7.000
2	Zastosowanie metod kontrfaktycznych w badaniach ewaluacyjnych	JE, GS, ZZ, KM, ROT, KFT	– zwiększenie kompetencji dot. metodologii ewaluacji w zakresie metod kontrfaktycznych pod kątem zwiększenia jakości planowanych badań ewaluacyjnych oraz dostosowaniu ich do zaleceń UE na okres programowania 2014-2020	krajowy	KJE, GUS	x									7.000
3	Projektowanie badań ewaluacyjnych w trybie przetargów publicznych	JE, GS, ZZ, ZP	– wypracowanie wspólnych standardów (tj. stałych dla UM zasad i procedur, które mają zapewnić jakość podejmowanych decyzji i poniżej spełnienia których nie może odbyć się żaden przetarg) w zakresie projektowania badań ewaluacyjnych, opracowywania SIWZ i SOPZ m.in. dobór kryteriów wyboru ewaluatora (z uwzględnieniem zastosowania nowych narzędzi metodologicznych w ewaluacjach); szkolenie organizowane z uwzględnieniem przedstawicieli komórek zamówień publicznych;	regionalny	-	x									5.000
4	Źródła danych w ewaluacji i ich wykorzystanie	JE, GS, ZZ, IDA	– zwiększenie wiedzy na temat możliwości wykorzystania zdwyersyfikowanych źródeł do ewaluacji programu; – identyfikacja źródeł danych wykorzystywanych do realizacji badań kontrfaktycznych;	krajowy	KJE, GUS, KOT	x									5.000
5	Metaanalizy i	JE, GS,	– zwiększenie wiedzy z zakresu efektywnego	krajowy	KJE			x							5.000

²² Kolumna określa, czy dane szkolenie powinno być realizowane na poziomie regionalnym czy krajowym (we współpracy z innymi instytucjami uczestniczącymi w procesach ewaluacji w kraju).

²³ Kolumna „Współpraca” określa instytucje zewnętrzne, we współpracy z którymi powinno być organizowane dane szkolenie.

L.p.	Tytuł/Temat szkolenia	Adresaci	Opis/Cel główny	Poziom ²²	Współ-praca ²³	Harmonogram							Budżet	
						2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021
	metaewaluacje	ZZ, KM, ROT, KFT	wykorzystania wyników wcześniej realizowanych badań (w tym: ewaluacyjnych); techniki opracowywania metaanaliz i metaewaluacji											
6	Komplementarność badań ewaluacyjnych PO z badaniami w zakresie polityki rozwoju	JE, GS, ZZ, KM	– wspólne dostosowywanie planu badań ewaluacyjnych do równoległego procesu ewaluacji w odniesieniu do równoległe realizowanych badań w zakresie polityki rozwoju na poziomie kraju ²⁴ (w zależności od tempa prac nad zakresem badań ewaluacyjnych w ramach polityki rozwoju, może – choć nie musi – okazać się przydatna współpraca z KJE, szczególnie w przypadku dużych opóźnień na poziomie krajowym, które uniemożliwią samodzielne, czasochłonne przekładanie sformułowanych tam procedur na poziom regionów)	regionalny	KJE				x					7.000
7	Współpraca z wykonawcą badania ewaluacyjnego interwencji publicznej – współdziałanie i partycypacja w procesie ewaluacji (2 szkolenia)	JE, ZZ, IZ, IP	– rozwijanie zdolności ewaluacyjnych w sektorze publicznym, w szczególności zdolności do przeprowadzenia procesu ewaluacji z uwzględnieniem aspektu współpracy z wykonawcą badania ewaluacyjnego;	regionalny	–		x			x				5.000
8	Monitoring i ocena przebiegu badania ewaluacyjnego	JE, ZZ	– wypracowanie wspólnych rozwiązań w zakresie koordynacji realizacji badania ewaluacyjnego;	regionalny	–					x				2.000
9	Wykorzystanie wyników i wniosków z badania ewaluacyjnego	JE, PR	– projektowanie strategii komunikowania wyników ewaluacji odbiorcom – wykorzystanie wniosków i rekomendacji z badań ewaluacyjnych	regionalny	–						x			5.000

²⁴ Zakres badań ewaluacyjnych realizowanych w ramach polityki rozwoju nie został jeszcze doprecyzowany.

Sposoby upowszechniania wyników ewaluacji

W ramach realizacji RPO WO 2014-2020 planuje się podjęcie działań mających na celu rozpowszechnianie wyników badań ewaluacyjnych. Według Art. 47 CPR wszystkie raporty z badań ewaluacyjnych muszą zostać upublicznione (podobnie jak w okresie 2007-2013), jednak należy podjąć również odpowiednie działania na rzecz ich upowszechnienia.

W wytycznych komisyjnych wskazuje się, że proces ewaluacji powinien już od samego początku być ukierunkowany na odbiorcę²⁵. Konieczne jest podjęcie działań nastawionych nie tylko na dostosowanie zakresu realizowanych badań do potrzeb odbiorców, ale również przekazanie zdobytej wiedzy we właściwej formie.

W ramach wdrażania RPO WO 2007-2013 i PO KL w województwie opolskim podjęto szereg działań związanych ze zwiększaniem potencjału ewaluacyjnego i/lub komunikacji wyników ewaluacji, w tym m.in. organizowano Opolską Konferencję Ewaluacyjną, jak i szkolenia oraz wydawano publikacje w ww. zakresie. Szersza gama działań na rzecz zwiększenia potencjału ewaluacyjnego zaplanowanych na lata 2014-2020, w tym w szczególności poszerzenie grupy odbiorców tych działań, będzie wymagać zintensyfikowania działań promocyjno-informacyjnych oraz wykorzystania nowych kanałów komunikacji.

Działania na rzecz komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji będą kierowane do grup odbiorców zaprezentowanych w poniższej tabeli.

Tabela 4. Odbiorcy działań na rzecz upowszechnienia wyników ewaluacji

Symbol	Grupa	Opis
P	Osoby zaangażowane w programowanie RPO WO 2014-2020, pracownicy merytoryczni odpowiedzialni za faktyczne wdrażanie i monitoring rekomendacji	Osoby podejmujące strategiczne decyzje w zakresie programowania interwencji publicznej w ramach programu
Z	Instytucja Zarządzająca RPO WO 2014-2020	Zarząd Województwa Opolskiego
W	Instytucje uczestniczące we wdrażaniu RPO WO 2014-2020	Instytucje Pośredniczące II stopnia RPO WO 2014-2020 Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki i Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu i inne instytucje zaangażowane we wdrażanie programu
R	Przedstawiciele instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	Przedstawiciele instytucji publicznych, do których odnoszą się rekomendacje sformułowane w ramach badań ewaluacyjnych
B	Beneficjenci i potencjalni beneficjenci	Przedstawiciele instytucji realizujących lub planujących przedsięwzięcia wspierane w ramach programu
O	Ostateczni odbiorcy projektów	Uczestnicy projektów oraz osoby niekorzystające bezpośrednio ze wsparcia w ramach programu, ale korzystające z efektów realizacji wspieranych przedsięwzięć
E	Ewaluatorzy zewnętrzni, konsultanci	Pracownicy instytucji profesjonalnie zajmujących się przeprowadzaniem ewaluacji.
A	Analitycy, badacze, środowisko naukowe	Przedstawiciele sektora naukowego specjalizujący się w szczególności w zagadnieniach związanych z polityką regionalną, a także w dziedzinach będących obszarami wsparcia w ramach programu
S	Społeczeństwo	Społeczność regionalna, w tym w szczególności osoby, którym brak lub posiadają ograniczoną wiedzę na temat zagadnień ewaluacji.

²⁵ *The Programming Period 2014-2020, Guidance Document on Monitoring and Evaluation*, op. cit.s. 16.

Tabela 5. Sposoby komunikacji (upowszechnienia) wyników ewaluacji

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram							Budżet		
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021	2022
spotkania prezentujące wyniki badań ewaluacyjnych	spotkania informacyjne, podczas których będą przedstawiane kluczowe wyniki badań ewaluacyjnych	Z, W, R, B, O, E, A, S		--			x				x	100.000
konferencje tematyczne dot. ewaluacji	konferencje tematyczne (w tym kontynuacja opolskiej konferencji ewaluacyjnej), na których poruszane będą wybrane aspekty ewaluacji polityk publicznych i programów wsparcia w innych regionach, Polsce i Europie; następnie opracowywanie i udostępnianie materiałów (po)konferencyjnych upowszechniających proces ewaluacji i wyniki badań	Z, W, R, B, O, E, A, S		x		x			x		x	200.000
spotkania robocze dla pracowników instytucji publicznych, będących adresatami rekomendacji	spotkania robocze będą miały na celu wspólne przedyskutowanie wyników ewaluacji oraz zaplanowanie procesu wdrażania rekomendacji w gronie przedstawicieli instytucji wdrażających program, instytucji publicznych i ewaluatorów	R, E	na bieżąco							0 (usługi doradcze kosztów realizacji ewaluacji)		
szkolenia dla przedstawicieli środowiska naukowego	organizacja szkoleń z zakresu ewaluacji dla przedstawicieli środowiska naukowego z regionu, w celu zwiększenia ich świadomości, wiedzy i poziomu zainteresowania udziałem w ewaluacjach polityk prorozwojowych realizowanych w regionie	A	x		x					x		25.000
spotkania robocze z osobami mającymi wpływ na programowanie RPO WO 2014-2020	bieżące przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych decydom usprawni proces wdrażania rekomendacji odnoszących się do kształtu interwencji publicznej w ramach programu (wyniki ewaluacji - zidentyfikowane problemy - działanie).	Z		x		x			x		x	30.000
publikacja raportów końcowych z badań ewaluacyjnych	wydawanie w formie papierowej i elektronicznej publikacji prezentujących wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych	Z, W, R, B, O, E, A, S	na bieżąco							0 (w ramach kosztów realizacji -		

Kanały komunikacji	Opis	Adresaci	Harmonogram							Budżet		
			2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020		2021	2022
											badań	
publikacja newsletterów, broszur i innych materiałów informacyjnych prezentujących kluczowe dane z badań ewaluacyjnych	prezentacja kluczowych danych pochodzących z badań ewaluacyjnych w przystępnych dla odbiorców, atrakcyjnych wizualnie formach np. infografik udostępnianych na stronie programu, dokumenty typu „factsheet”, newslettery, ulotek itp.; materiały ukierunkowane na prezentowanie efektów zrealizowanej pomocy publicznej	R, B, O, E, A, S									na bieżąco	400.000
współpraca z lokalnymi mediami w zakresie upowszechnienia wyników ewaluacji	przekazywanie informacji na temat wyników badań ewaluacyjnych za pośrednictwem różnych kanałów medialnych, lokalnych gazet, radia czy telewizji	Z, W, R, B, O, E, A, S									na bieżąco	900.000
aktualizacja zakładki poświęconej ewaluacji na stronie RPO WO 2014-2020	zakładka zawierająca aktualne informacje na temat procesu ewaluacji programu, w tym bieżących działań jednostki ewaluacyjnej, plan ewaluacji, publikacja raportów końcowych z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych, jak i publikacji o charakterze edukacyjnym itp.	Z, W, R, B, O, E, A, S									na bieżąco	15.000 (usługi informatyczne zw. z rozwojem strony)

Zasoby ludzkie dla procesu ewaluacji

Biorąc pod uwagę, że zgodnie z Art. 44 CPR Instytucja zarządzająca zobowiązana jest do corocznego raportowania najważniejszych wyników ewaluacji i postępów z realizacji planów ewaluacji, w tym wdrożonych rekomendacji, należy zapewnić odpowiednie zasoby kadrowe, które będą realizowały zadania nowe w stosunku do bieżącego okresu programowania.

Do tej pory koordynacją procesu ewaluacji w regionie zajmowała się niezależna funkcjonalnie Jednostka Ewaluacyjna umiejscowiona w strukturze Departamentu Polityki Regionalnej i Przestrzennej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Opolskiego. Do zadań opolskiej JE należało zarządzanie procesami ewaluacji obu programów operacyjnych: RPO WO 2007-2013 oraz PO KL. W ramach JE zatrudnionych było łącznie pięć osób, w tym jeden kierownik i czterech pracowników ds. ewaluacji.

Wsparciem merytorycznym dla procesu ewaluacji było powołanie dedykowanej Grupy Sterującej Ewaluacją złożonej z 31 osób reprezentujących różne środowiska interesariuszy PO.

Biorąc pod uwagę wnioski z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami JE oraz istniejącą konieczność rozszerzenia wymagań i zakresu działań związanych z koordynacją procesu ewaluacji programu, zakładamy zatrudnienie jednej dodatkowej osoby w JE, do zadań której należałyby działania związane z zapewnieniem odpowiedniego zakresu danych dla ewaluacji.

W kontekście kształtowania potencjału w zakresie ewaluacji konieczne są również działania na rzecz zapewnienia odpowiednich zasobów technicznych dla pracowników JE i innych osób uczestniczących w procesie ewaluacji programu. Przez zasoby techniczne rozumie się tutaj m.in. komputery, oprogramowanie stosowane w analizie danych. Aspekt ten jest w szczególności istotny ze względu na plany w zakresie szerszej realizacji ewaluacji wewnętrznych.

Poniżej przedstawiono listę i zadania głównych podmiotów zaangażowanych w proces ewaluacji *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego w okresie 2014-2020* na poziomie regionalnym.

Instytucja Zarządzająca RPO WO 2014-2020 – Zarząd Województwa Opolskiego

Za prowadzenie ewaluacji *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020* odpowiada Instytucja Zarządzająca RPO WO 2014-2020, a w jej ramach utworzona w tym celu Jednostka Ewaluacyjna, która jest odpowiedzialna za ewaluację działań realizowanych zarówno z EFS, jak i EFRR.

Główne zadania **Jednostki Ewaluacyjnej**:

- planowanie i koordynacja procesu ewaluacji RPO WO 2014-2020 (w tym m.in. Grupy Sterującej Monitoringiem i Ewaluacją);
- realizacja ewaluacji przy zastosowaniu trafnych i zaawansowanych metod badawczych (CIE, TBE i inne);
- przygotowanie, monitorowanie i aktualizacja *Planu ewaluacji RPO WO 2014-2020*;
- współpraca z KJE, KOT, innymi obserwatoriami regionalnymi;
- organizacja systemu zbierania i gromadzenia danych niezbędnych do ewaluacji;
- czynny udział w pracach Zespołów Zadaniowych ds. ewaluacji tematycznych mających na celu wypracowanie metodologii i realizację badań przekrojowych w obszarach tematycznych;
- animowanie i monitorowanie wykorzystania wyników badań ewaluacyjnych dot. RPO WO 2014-2020, raportowanie KE, KM RPO WO 2014-2020 i KJE wyników ewaluacji;
- dostosowywanie systemu ewaluacji programu do wytycznych KJE, KE oraz przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- rozpowszechnianie wiedzy nt. stosowanych w Unii Europejskiej i Polsce ogólnie przyjętych standardów ewaluacji funduszy strukturalnych;
- upublicznianie wyników przeprowadzonych ewaluacji;
- rozpowszechnianie wiedzy i informacji na temat ewaluacji;

- budowa potencjału ewaluacyjnego wśród instytucji związanych z procesem ewaluacji programu;
- zapewnienie danych niezbędnych do realizacji procesu ewaluacji.

Grupa Sterująca Monitoringiem i Ewaluacją

W procesie ewaluacji programu będzie uczestniczyć ponadto Grupa Sterująca Monitoringiem i Ewaluacją (GSME)²⁶. Stałymi członkami GSME będą: i) pracownicy JE, ii) przedstawiciele departamentów merytorycznych UMWO, iii) przedstawiciele instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu; iv) partnerzy społeczni, v) przedstawiciele Komitetu Monitorującego, vi) przedstawiciele środowiska naukowego, w tym specjaliści w zakresie projektowania metodologii badań ewaluacyjnych, a także vii) przedstawiciele ROT; viii) przedstawiciele RKT. Każdorazowo, na potrzeby realizacji poszczególnych badań ewaluacyjnych będą również powoływane Zespoły Zadaniowe ds. ewaluacji tematycznych.

Rolą GSMiE jest w szczególności wsparcie Jednostki Ewaluacyjnej w zakresie:

- identyfikacji tematów badań ewaluacyjnych;
- formułowania zakresu badań ewaluacyjnych (w tym przedmiotu badań, celu głównego i celów szczegółowych, obszarów badawczych, pytań ewaluacyjnych);
- formułowania kryteriów wyboru Wykonawcy badania ewaluacyjnego oraz kryteriów oceny ofert składanych przez oferentów, a także samej oceny ofert;
- monitorowania postępu prac Wykonawcy w ramach zleconego badania ewaluacyjnego;
- oceny produktów badań ewaluacyjnych, w tym raportów metodologicznych, raportów końcowych lub raportów cząstkowych;
- operacjonalizacji wniosków i rekomendacji sformułowanych przez Ewaluatora;
- monitorowania procesu wdrażania rekomendacji sformułowanych w wyniku przeprowadzonych ewaluacji;
- pomocy w budowaniu potencjału ewaluacyjnego.

Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020

W procesie ewaluacji uczestniczyć będzie także Komitet Monitorujący RPO WO 2014-2020, który:

- zatwierdza *Plan ewaluacji RPO WO 2014-2020* (na jego pierwszym posiedzeniu) oraz akceptuje proponowane w nim zmiany;
- monitoruje proces ewaluacji Programu;
- rekomenduje obszary, które powinny zostać poddane ewaluacji w ramach Programu;
- analizuje postęp w realizacji planów i wykorzystaniu wyników badań ewaluacyjnych;
- monitoruje realizację zasady partnerstwa w procesie ewaluacji (kto uczestniczy w partnerstwie, w jakim zakresie, jak i z jakim skutkiem).

Opolskie Centrum Rozwoju Gospodarki i Wojewódzki Urząd Pracy w Opolu – Instytucje Pośredniczące II Stopnia RPO WO 2014-2020

W ramach ewaluacji Programu do zadań Opolskiego Centrum Rozwoju Gospodarki oraz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Opolu jako Instytucji Pośredniczących II Stopnia należą:

- udostępnianie instytucji zarządzającej oraz ewaluatorom zewnętrznym informacji niezbędnych do wykonania badań ewaluacyjnych;
- ocena i sprawozdawanie do IZ RPO WO 2014-2020 nt. efektów wdrażania wybranych obszarów;
- wdrażanie w porozumieniu z IZ RPO WO 2014-2020 działań naprawczych, usprawnień wpływających na skuteczną i efektywną realizację programu;
- uczestnictwo w Grupie Sterującej Monitoringiem i Ewaluacją;
- udział w pracach Komitetu Monitorującego RPO WO 2014-2020.

²⁶ W latach 2007-2013 odpowiednikiem GSME była Grupa Sterująca Ewaluacją, w której skład wchodziło 31 osób.

Obszarami tematycznymi, w ramach których powyższe funkcje będzie realizować OCRG, będą wybrane priorytety inwestycyjne realizowane w ramach osi priorytetowych 1-4 RPO WO 2014-2020, z kolei w przypadku WUP – osi priorytetowych 8-10. Szczegółowy wykaz priorytetów inwestycyjnych znajduje się w RPO WO 2014-2020.

Krajowa Jednostka Ewaluacji (KJE)

Do głównych zadań KJE należą²⁷:

- koordynacja działania systemu ewaluacji (w tym tworzenie dokumentów strategicznych, wytycznych i poradników, Zespół ds. ewaluacji UP);
- koordynacja i monitorowanie planów ewaluacji w ramach całego systemu;
- koordynacja działań ewaluacyjnych w ramach polityki spójności z przedsięwzięciami ewaluacyjnymi realizowanymi w ramach innych polityk publicznych;
- koordynacja i realizacja współpracy międzynarodowej;
- realizacja ewaluacji horyzontalnych;
- realizacja ewaluacji wewnętrznych;
- opracowywanie metaanaliz i metaewaluacji (przeniesienie ciężaru badawczego);
- prowadzenie działań mających na celu budowę kultury ewaluacyjnej (m.in. organizacja forów ewaluacyjnych, konferencji, szkoleń, przygotowywanie publikacji);
- animacja debaty publicznej ukierunkowanej na ocenę efektów prowadzonych polityk publicznych;
- tworzenie i obsługa baz danych na potrzeby ewaluacji (m.in. baza badań ewaluacyjnych, ZSZWiR, STRATEG);
- realny i restrykcyjny monitoring strategiczny działań w obszarze ewaluacji, w tym w szczególności w obszarze wykorzystania wyników.

Krajowe Obserwatorium Terytorialne (KOT)

Główne zadania Krajowego Obserwatorium Terytorialnego to²⁸:

- prowadzenie badań, ewaluacji i analiz strategicznych na potrzeby planowania strategicznego, działalności operacyjnej i prognozowania zmian społeczno-gospodarczych;
- budowa systemu strategicznego i bieżącego monitoringu procesów rozwojowych zachodzących w kraju i efektów prowadzonej polityki rozwoju w ujęciu terytorialnym;
- tworzenie standardów dotyczących pozyskiwania, gromadzenia, przetwarzania danych na potrzeby raportów oceniających zjawiska rozwojowe w ujęciu terytorialnym i prowadzoną politykę;
- dostarczanie informacji dotyczących postępu realizacji polityki regionalnej warunkujących przyznawanie dalszych środków na finansowanie działań rozwojowych;
- zapewnienie warunków dla budowy ROT we wszystkich regionach oraz zintegrowana współpraca KOT-ROT;
- przedkładanie Ministrowi Infrastruktury i Rozwoju oraz Komitetowi Koordynacyjnemu do spraw Polityki Rozwoju wniosków, opinii i rekomendacji służących programowaniu oraz poprawie efektywności i skuteczności realizacji polityki rozwoju, w szczególności w odniesieniu do regionów;
- monitorowanie i analizowanie zjawisk w kontekście realizacji kierunków rozwojowych założonych w KSRR i kontraktach terytorialnych;
- zasilanie KFT rezultatami prac osiągniętymi przez KOT i ROT;
- prowadzenie działań promocyjnych.

²⁷ System ewaluacji 2014-2020 omówienie postępu prac w zakresie realizacji ewaluacji ex-ante Umowy Partnerstwa oraz programów operacyjnych, Krajowa Jednostka Ewaluacyjna, Warszawa, październik 2013 r.

²⁸ Idea funkcjonowania Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, listopad 2013 r.

Regionalne Obserwatoria Terytorialne (ROT)

Główne zadania Regionalnych Obserwatoriów Terytorialnych to²⁹:

- prowadzenie badań, ewaluacji i analiz strategicznych na potrzeby planowania strategicznego działalności operacyjnej i prognozowania zmian społeczno-gospodarczych;
- wspieranie budowy odpowiedniego systemu monitorowania procesów rozwojowych i efektów prowadzonej polityki rozwoju w ujęciu terytorialnym;
- monitorowanie i ocena postępów w realizacji priorytetów rozwojowych określonych na poziomie regionalnym, m.in. w strategiach rozwoju województw, KSRR oraz Kontrakcie terytorialnym;
- zapewnienie dostępu do informacji związanych z rozwojem dla wszystkich zainteresowanych (obywatele, instytucje publiczne, pozarządowe itd.);
- zasilanie wiedzą wytworzoną i zebraną w ROT instytucji zajmujących się inicjowaniem dyskusji strategicznej, tj. RFT i KFT;
- współpraca ze wszystkimi instytucjami systemu monitorowania polityki regionalnej w regionie;
- określanie potrzeb dot. wskaźników statystycznych umożliwiających badanie oddziaływania interwencji publicznej, w tym zalecenia do programu badań statystycznych GUS, koordynowanie harmonogramu przygotowywanych analiz, dostarczanie danych statystycznych z różnych baz danych;
- tworzenie scenariuszy umożliwiających wybór najlepszej ścieżki rozwoju;
- dostarczanie informacji dotyczących postępu realizacji polityki regionalnej warunkujących przyznawanie dalszych środków na finansowanie działań rozwojowych;
- określanie potrzeb dot. wskaźników statystycznych umożliwiających badanie oddziaływania interwencji publicznej, w tym zalecenia do programu badań statystycznych GUS;
- wspomaganie procesów decyzyjnych w zarządzaniu rozwojem kraju;
- dostarczanie rekomendacji w zakresie modyfikacji polityk publicznych o ukierunkowaniu terytorialnym;
- ukierunkowanie przygotowywanych analiz ilościowych i jakościowych dotyczących rozwoju pod kątem wykorzystania w monitorowaniu i ocenie celów rozwojowych kraju w ujęciu terytorialnym;
- koordynacja pracy ROT przez moderowanie i wypracowywanie standardów;
- zbudowanie instytucjonalnych powiązań między MIR a samorządami wojewódzkimi, odpowiedzialnymi za zorganizowanie funkcjonowania ROT oraz GUS i innymi instytucjami.

Krajowe Forum Terytorialne (KFT)

Do zadań Krajowego Forum Terytorialnego należą:

- analizowanie kluczowych procesów i zjawisk mających wpływ na politykę regionalną pod kątem wpływu polityk unijnych na rozwój regionalny w Polsce;
- ocena realizacji polityki regionalnej w oparciu o postępy realizacji polityk sektorowych;
- formułowanie opinii i rekomendacji w zakresie wymiaru terytorialnego polityk krajowych i unijnych w oparciu o badania, analizy i raporty;
- inicjowanie debaty na temat kierunków i form realizacji polityki regionalnej;
- formułowanie opinii dotyczących planów pracy i standardów metodologicznych dla krajowego obserwatorium i regionalnych obserwatoriów terytorialnych.

Regionalne Forum Terytorialne (RFT)

Do zadań Regionalnego Forum Terytorialnego należą:

- formułowanie opinii i rekomendacji w zakresie polityki rozwoju w oparciu o wyniki badań, ewaluacji i raportów, w tym analiz dokonywanych w ramach ROT;
- rekomendowanie RPT wykonania dodatkowych analiz niezbędnych do oceny postępu realizowanej polityki rozwoju regionu;
- współpraca z innymi Regionalnymi Forami Terytorialnymi i Krajowym Forum Terytorialnym.

---

²⁹Ibidem.

Budżet

Poniżej zaprezentowano podsumowanie dotyczące zasobów finansowych niezbędnych do podjęcia w ramach realizacji badań ewaluacyjnych działań mających na celu budowę potencjału ewaluacyjnego regionu oraz upowszechnienie wyników ewaluacji.

Budżet wybranych działań w zakresie realizacji procesu ewaluacji

Komponent	SUMA
Badania ewaluacyjne ujęte w ramach planu	2.285.000
Badania ewaluacyjne ad hoc	950.000
Szkolenia dla pracowników zaangażowanych w proces ewaluacji	48.000
Działania na rzecz upowszechnienia wyników ewaluacji	1.670.000
Suma	4.953.000

Załącznik 9:

Skrót z ewaluacji ex-ante

Podstawa prawna

Wymóg przeprowadzenia ewaluacji ex-ante dla projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego 2014-2020 wynika z Art. 55 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006¹.

Cel ewaluacji ex-ante

Głównym celem badania była kompleksowa ocena trafności i spójności (wewnętrznej i zewnętrznej) RPO WO 2014-2020 oraz ocena systemu realizacji programu, w tym potencjału ludzkiego i administracyjnego, jak również sformułowanie wniosków i rekomendacji w zakresie zmian w programie operacyjnym. W ramach ewaluacji oceniono trafność diagnozy społeczno-gospodarczej, spójność wewnętrzną programu, zgodność z europejskimi, krajowymi i regionalnymi strategiami, system monitoringu, zgodność z politykami horyzontalnymi oraz system wdrażania. Ważnym elementem było odtworzenie logiki interwencji programu.

Sposób realizacji badania

Ewaluacja była realizowana jako proces partycypacyjny, co oznacza, że procesy programowania i ewaluacji były przeprowadzane równolegle. Zadaniem ewaluatorów było wsparcie merytoryczne zespołu przygotowującego zapisy RPO WO 2014-2020 oraz przygotowywanie wniosków i rekomendacji, przybierających postać propozycji zmian w zapisach programu, które w konsekwencji wpłynęły na podniesienie jakości programu. W toku prac uwzględniono zarówno zmieniające się uwarunkowania krajowe, jak i związane z procesem negocjacji rozporządzenia dotyczące funduszy strukturalnych.

Główne wnioski z badania w odniesieniu do Art. 55 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006

Niniejszy rozdział przedstawia wyniki ewaluacji ex-ante przeprowadzonej dla projektu RPO WO 2014-2020 w odniesieniu do poszczególnych elementów oceny określonych w Art. 55 Rozporządzenia Rady nr 1083/2006.

- wkład w realizację unijnej strategii Europa 2020, m.in. przy uwzględnieniu wybranych celów tematycznych i priorytetów oraz potrzeb krajowych, regionalnych i potencjału dla rozwoju oraz doświadczeń zdobytych podczas wcześniejszych okresów programowania;

Analiza powiązań celów i założeń programu wykazała wysoką spójność ze strategią Europa 2020. Program obejmuje działania we wszystkich celach tematycznych wyznaczonych przez Komisję Europejską na okres programowania 2014-2020, jego realizacja będzie miała istotny wkład w osiągnięcie wszystkich celów strategii, w tym: inteligentnego rozwoju, zrównoważonego rozwoju, rozwoju sprzyjającemu włączeniu społecznemu.

Działania wymierzone na wzrost nakładów na B+R, zwiększenie udziału przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie firm regionu, rozwój inkubatorów i parków technologicznych, a także sprzyjające informatyzacji przedsiębiorstw oraz wysokiej jakości edukacji docelowo przyniosą wzrost innowacyjności regionu. Powinien on nie tylko odbić się we wzroście zagregowanych wartości stosownych wskaźników na poziomie krajowym czy europejskim, ale także dodatkowo stymulować innowacyjność poprzez dyfuzję myśli naukowej i technicznej.

Proekologiczne działania zaprojektowane w regionie sprzyjają realizacji stawianego w strategii Europa 2020 celu *Zrównoważony rozwój*. Po pierwsze, przyczynią się do poprawy wartości

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

wskaźników służących do pomiaru realizacji tego celu. Po drugie, w wielu przypadkach wygenerują również inne rezultaty (nieowskaźnikowane) zgodne z intencjami przyświecającymi autorom Europy 2020.

Działania ukierunkowane na budowanie integracji społecznej przewidziane w RPO WO 2014 – 2020 docelowo powinny wpłynąć pozytywnie na realizację celu *Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu*. Po pierwsze, proces ten zajdzie prawdopodobnie na poziomie bezpośrednim, tzn. poprzez wdrażanie działań wprost wpływających na wskaźniki ujęte do pomiaru analizowanego celu w strategii Europa 2020. Co więcej jednak, można mniemać, iż w dalszej perspektywie czasowej również realizacja pozostałych interwencji, z obrębu dwóch pozostałych celów Europy 2020, wpłynie pozytywnie na integrację społeczną (np. szkoły wyższe dzięki większym przychodom własnym z badań będą w stanie zapewnić lepszą ofertę dla studentów niezamożonych; zainwestowanie w odnawialne źródła energii o dużych kosztach początkowych i relatywnie niewielkich kosztach przyłączenia kolejnych użytkowników może być narzędziem nie tylko proekologicznym, ale również poprawiać sytuację finansową osób o niskich dochodach itp.).

- **spójność wewnętrzna proponowanego programu;**

Należy pozytywnie ocenić spójność celów i działań zaproponowanych w ramach każdego z priorytetów inwestycyjnych wspieranych w ramach RPO WO 2014-2020. Nie zidentyfikowano konfliktów pomiędzy celami / działaniami określonymi zarówno w ramach poszczególnych osi, jak i między osiami.

Wybór osi priorytetowych w dużym stopniu odpowiada celom tematycznym określonym w pakiecie legislacyjnym UE. Każdemu z celów tematycznych została przyporządkowana jedna oś priorytetowa – dotyczy to osi od I do X. Wyjątkiem są trzy osi priorytetowe, w tym dwie wielotematyczne: OP XI, która skupia interwencje finansowane ze środków EFRR stanowiące uzupełnienia wsparcia EFS; OP XII, która obejmuje działania wspierane przez instrumenty finansowe, a także jedna oś nie mająca charakteru tematycznego – OP XIII. Pozytywnie oceniamy logikę stojącą za konstrukcją osi wielotematycznych – w każdym przypadku miała ona na celu zapewnienie lepszej koordynacji wsparcia, jak również zwiększenie czytelności dla potencjalnych beneficjentów programu.

Pomiędzy poszczególnymi interwencjami zachodzą silne związki o charakterze synergicznym, działania dostarczają komplementarnego wsparcia wobec rozpoznanych w regionie problemów, jak również wzmacniania istniejących potencjałów.

- **spójność alokacji środków budżetowych z celami programu;**

W odniesieniu do alokacji programu należy wskazać, że w obecnej postaci RPO WO 2014-2020 nie zostały spełnione warunki koncentracji formalnej (tzw. *ring-fencing*). Jest to jednak mniej istotne z punktu widzenia procesów rozwojowych regionu i może być przedmiotem negocjacji z Ministerstwem Infrastruktury i Rozwoju. Co bardziej istotne, w zadowalającym stopniu została zachowana koncentracja realna, którą analizowano w oparciu o relacje funduszy alokowanych w poszczególnych osiach priorytetowych w stosunku do PKB. Porównanie alokacji w dwóch perspektywach finansowych – zarówno wartości nominalnych, jak i struktury – pozwala stwierdzić, że rozkład funduszy w RPO WO 2014-2020 uwzględnia generalne różnice w kosztowności pomiędzy poszczególnymi osiami priorytetowymi. Na tym poziomie rozważań można mówić o racjonalnym dopasowaniu alokacji do celów.

- **spójność wybranych celów tematycznych, priorytetów i odpowiadających im celów programów ze WRS, umową partnerstwa oraz stosownymi zaleceniami dla poszczególnych państw przyjętymi na podstawie art. 121 ust. 2 TFUE, jak też w stosownych przypadkach dla poziomu krajowego, z krajowym programem;**

Założenia i cele programu są spójne z WRS, Umową Partnerstwa oraz najważniejszymi celami strategii krajowych i regionalnych. Rekomendacje dotyczące zmian prowadzących do zwiększenia stopnia spójności zewnętrznej programu były przekazywane IZ RPO WO 2014-2020 w trakcie prac ewaluacyjnych, zgodnie z założeniami współpracy w modelu partycypacyjnym.

- [adekwatność i przejrzystość proponowanych wskaźników specyficznych dla programu;](#)

Analiza wykazała, że nie wszystkie wskaźniki realizacji zawarte w RPO WO 2014-2020 zostały dobrane trafnie. Głównym kryterium oceny wskaźników zawartych w programie była możliwość wyjaśnienia/weryfikacji mechanizmów przyczynowo-skutkowych pomiędzy poszczególnymi elementami logiki interwencji. Analiza wykazała istnienie luk i/lub brakujących elementów, m.in. w przypadku części priorytetów inwestycyjnych nie zostały określone wskaźniki rezultatu, napotkano również trudności w wyjaśnieniu niektórych powiązań przyczynowo-skutkowych pomiędzy ocenianymi elementami. W ramach ewaluacji zostały sformułowane rekomendacje w zakresie doboru adekwatnych wskaźników do zaplanowanych interwencji.

- [sposób, w jaki oczekiwane produkty przyczynią się do osiągnięcia rezultatów;](#)

Większość związków przyczynowo-skutkowych pomiędzy zaproponowanymi wskaźnikami produktu a wskaźnikami rezultatu znalazło potwierdzenie w teoriach naukowych i/lub badaniach empirycznych. Można spodziewać się, iż oczekiwane produkty przyczynią się do osiągnięcia rezultatów. W kilku przypadkach ewaluator formułuje rekomendacje w zakresie zmian wskaźników produktu i/lub rezultatu, nie wnosi jednak zastrzeżeń do trafności doboru interwencji w ramach RPO WO 2014-2020.

- [realność wartości docelowych wskaźników ujętych ilościowo biorąc pod uwagę wartość przewidywanego wsparcia z EFSI;](#)

Większość wartości docelowych wskaźników zostało właściwie ustalonych, zarówno pod względem potrzeb regionu, jak i alokacji przeznaczanej na ich realizację. Ocena realności wskaźników została oparta głównie na analizie danych historycznych dotyczących przedsięwzięć zrealizowanych w województwie opolskim w ramach RPO WO 2007-2013 oraz PO KL (komponent regionalny). W odniesieniu do wybranych wskaźników, zarekomendowano ponowną weryfikację założonych wartości docelowych, również pod kątem dokonania ewentualnych korekt w strukturze alokacji.

- [uzasadnienie proponowanej formy wsparcia;](#)

Formy finansowania zostały trafnie dobrane do poszczególnych typów interwencji. Przeważająca część alokacji zostanie rozdysponowana w formie dotacji. W przypadku wybranych PI planuje się zastosowanie instrumentów finansowych – na obecnym etapie nie ma podstaw do zgłoszenia zastrzeżeń dotyczących ich wyboru. Możliwości zastosowania finansowania zwrotnego w programie powinny być jednak dodatkowo zweryfikowane w ramach odrębnej analizy ex-ante.

- [adekwatność zasobów ludzkich oraz zdolności administracyjnych do zarządzania programem;](#)

Potencjał administracyjny wydaje się wystarczający do wdrażania RPO WO 2014-2020. Wyróżniająca się na tle kraju skuteczność wdrażania funduszy unijnych w województwie opolskim w okresie programowania 2007-2013 pozwala zakładać, że zaprojektowany system wdrażania, bazujący w dużym stopniu na doświadczeniach z lat poprzednich jest adekwatny pod kątem możliwości osiągnięcia założonych celów programu. Instytucje, które będą zaangażowane w realizację programu, dysponują wysoko wykwalifikowaną kadrą. Pomimo, że w poprzedniej perspektywie programowania poziom zatrudnienia należy ocenić jako optymalny, można zastanowić się nad zwiększeniem zatrudnienia ze względu na to, iż równoległe z rozpoczęciem wdrażania RPO WO na lata 2014-2020 prowadzony będzie proces zamykania perspektywy 2007-2013. Decyzja powinna być jednak poprzedzona wykonaniem dodatkowych, uzupełniających analiz w zakresie potencjału instytucjonalnego RPO WO 2014-2020.

- [odpowiedniość procedur monitorowania programu oraz gromadzenia danych koniecznych do przeprowadzenia ewaluacji;](#)

W celu zbierania danych niezbędnych do skutecznej realizacji procesu monitoringu wykorzystywany będzie m.in. krajowy i lokalny system informatyczny. Program nie określa bardziej szczegółowych procedur dotyczących monitorowania. Prace nad procedurami z zakresu monitoringu wciąż trwają i znajdują swoje odzwierciedlenie w wytycznych programowych określonych przez IZ RPO WO 2014-2020. Wskazuje się, że będą one zgodne z wytycznymi przyjętymi na poziomie krajowym. Na obecnym etapie można pozytywnie ocenić fakt, że IZ planuje wdrożyć w tym zakresie lokalny systemem zbierania danych, który pozwoli gromadzić

szereg danych stanowiących uzupełnienie dla centralnego (m.in. wskaźniki specyficzne dla regionu). System pozwoli zgromadzić dane użyteczne nie tylko z punktu widzenia procesów monitoringu i sprawozdawczości, ale także ewaluacji.

- [odpowiedniość celów pośrednich wybranych na potrzeby ram wykonania;](#)

Biorąc pod uwagę fakt, iż na liście wskaźników wybranych jako podstawę do dokonywania ewentualnych korekt finansowych, dla działań podejmowanych w ramach priorytetów została wybrana większość wskaźników produktu i rezultatu określonych w programie (w odniesieniu do każdej osi priorytetowej), można pozytywnie ocenić ich reprezentatywność. W ewaluowanym programie wartości docelowe wskaźników w roku 2018 nie zostały określone.

- [adekwatność planowanych działań mających na celu promowanie równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie wszelkim formom dyskryminacji; w szczególności w odniesieniu do dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; adekwatność planowanych działań mających na celu promowanie zrównoważonego rozwoju;](#)

Pozytywnie ocenia się stopień i zakres uwzględnienia zasad horyzontalnych w programowaniu RPO WO 2014-2020. Odniesienia do tych zasad znajdują się zarówno w diagnozie, jak i uzasadnieniach i opisie planowanej interwencji publicznej. Pozytywnie ocenia się również stopień uwzględniania zasad horyzontalnych w celach, priorytetach i działaniach przyjętych do realizacji w RPO WO 2014-2020. Istnieje wyraźne powiązanie między celami działań odnoszącymi się do zasad horyzontalnych czy promującymi je. Warty podkreślenia jest fakt, iż w procesie programowania RPO WO 2014-2020 wzięli udział liczni przedstawiciele podmiotów zajmujących się problematyką równości szans i płci oraz przeciwdziałania dyskryminacji (m.in. w pracach Grupy roboczej wspierającej prace nad RPO WO 2014-2020 oraz poprzez ich aktywną partycypację w konsultacjach społecznych).

- [działania planowanych w celu zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów;](#)

W ramach RPO WO 2014-2020 planuje się podjęcie działań na rzecz zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów / potencjalnych beneficjentów programu. Będzie to, z jednej strony kontynuacja działań podejmowanych w poprzedniej perspektywie programowania, z drugiej nowe, trafnie dobrane narzędzia, które odpowiadają na aktualne problemy i potrzeby. W ramach rekomendacji proponuje się sporządzenie bardziej szczegółowego planu i ram czasowych realizowanych działań w ww. zakresie.

Pozostałe wnioski

W ramach ewaluacji analizowano diagnozę wykonaną na potrzeby RPO WO 2014-2020. Oceniono ją jako aktualną i trafną. W diagnozie prezentowane są najważniejsze wnioski odnoszące się do sytuacji społeczno-gospodarczej województwa opolskiego. W ramach przeprowadzonych badań terenowych nie zidentyfikowano problemów nieujętych w diagnozie, a kwalifikujących się do wsparcia.

Większość celów rozwojowych wyznaczonych w ramach realizacji realizowanych priorytetów inwestycyjnych została określona trafnie wobec rozpoznanych w diagnozie potrzeb i wyzwań regionu. Dobór działań do przyjętych celów rozwojowych, przy obecnych założeniach i wytycznych, wydaje się optymalny. Planowane interwencje dają możliwość konstruowania komplementarnych pakietów działań, które w sposób kompleksowy adresują zdiagnozowane problemy.

Zasadność interwencji publicznej w poszczególnych obszarach programu została potwierdzona w teoriach społeczno-ekonomicznych, wynikach badań empirycznych, a także zapisach regionalnych, krajowych czy europejskich dokumentów strategicznych.

Przedmiotem oceny w ramach ewaluacji ex-ante RPO WO 2014-2020 był ponadto stopień spełnienia warunków ex-ante dla funduszy europejskich na lata 2014-2020. Na poziomie regionalnym nie spełniono żadnego z trzech wymagań koniecznych do spełnienia na poziomie regionalnym. W programie wskazuje się, jakie działania zaplanowano w celu spełnienia wszystkich warunków na poziomie regionalnym i krajowym, jak również szacuje się terminy ich wykonania. Analiza stanu zaawansowania prac nad przyjęciem stosownych dokumentów wykazała jednak, że dwa z trzech określonych w programie terminów już na chwilę obecną (styczeń 2014 r.) nie zostały dochowane (w ramach warunków PI 6.2 i PI 7.1). Sytuacja ta związana jest z „przedłużającymi” się pracami legislacyjnymi na poziomie krajowym.